Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca

CANOANELE BISERICII ORTODOXE

NOTE ȘI COMENTARII

Ediția a III-a îmbunătățită

Ediție îngrijită de Dr. Sorin Joantă

Tipărită cu binecuvântarea ÎPS ANTONIE,
Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului

Sibiu, 2005

NOTA AUTORULUI

La alcătuirea lucrării s-a folosit textul grec și latin precum și traducerile existente – accesibile – ale canoanelor; s-a ținut seama de studiul textului canoanelor și al comentariilor la acestea făcute la Cursurile de doctorat în Teologie cu pr. prof. dr. LIVIU STAN, în calitate de îndrumător științific și părinte sufletesc, ca și de opiniile și observațiile specialiștilor; s-au consultat colecțiile de canoane accesibile, manualele, tratatele și studiile în materie și s-au valorificat cercetările personale ale alcătuitorului colecției.

La început, fiecare canon poartă un titlu (în paranteză), care rezumă conținutul acestuia. Titlul canonului s-a reprodus și în foaia de cuprins, de la sfârșitul lucrării, aceasta pentru a avea o privire de ansamblu asupra problemelor care i-au preocupat pe Sfinții Apostoli, pe Sfinții Părinți participanți la Sinoadele ecumenice și locale sau pe unii Sfinți și Scriitori bisericești, alcătuitori de norme canonice.

Textul fiecărui canon este urmat de indicarea (în paranteză) o *canoanelor cu conținut asemănător, de un scurt comentariu și de note explicative la text și comentariu (unde a fost cazul).*

La început de pagină s-a indicat proveniența canoanelor (sinodul care le-a elaborat): canoanele Sfinților Apostoli, ale Sinoadelor ecumenice, ale sinoadelor locale și ale Sfinților Părinți și Scriitori bisericești, pentru o ușoară afiare a acestora. La lucrare s-au anexat:

– Repertoriul canonic general, pe teme, după Nomocanonul în XIV titluri aprobat de Sinodul local de la Constantinopal din anul 920;

– Indice canonic pe teme, în ordine alfabetică;

– Îndrumătorul canonic, întocmit de pr. prof. dr. LIVIU STAN; și

– Lista abrevierilor.

Prin aceasta considerăm că s-a răspuns unei cerințe practice impuse de viața actuală a Bisericii.

Arhid. dr. IOAN N. FLOCA
Profesor la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna"
a Universității din Sibiu

I. CANOANELE SFINȚILOR APOSTOLI

CANONUL 1: (HIROTONIA EPISCOPULUI)

Episcopul să se hirotonească de către doi sau trei episcopi.

(4 sin. I ec.; 3 sin. VII ec.; 19, 23 Antioh.; 12 Laod.; 6 Sard.; 1 C-pol, an 394; 13, 49, 50 Cartag.)

Prin acest canon se stabilește rânduiala ca la hirotonia fiecărui episcop să slujească cel puțin 2 sau 3 episcopi[1]. Nu este vorba de alegerea episcopilor, ci de hirotonia propriu-zisă sau de actul sacramental al sfințirii. Precizăm acest lucru pentru că, după cum spune Zonara în comentariul canonului 1 Apostolic, în primele veacuri ale Bisericii, prin cuvântul hirotonie se exprima și actul alegerii, nu numai cel al sfințirii sau consacrării prin administrarea tainei preoției. Într-adevăr, cuvântul hirotonie înseamnă punerea mâinii (a întinde mâna), act prin care se exprima, cu ocazia alegerii clerului, votul celor care erau de acord cu candidații între care se făcea alegerea. De fapt, cuvântul hirotonie s-a folosit și în sens de alegere până după veacul al X-lea.

Că în canonul prezent nu este nicidecum vorba de alegere, ci numai de hirotonie, mai rezultă și din textul canonului următor (2 Apostolic) prin care se dispune ca presbiterul, diaconul și ceilalți clerici să fie hirotoniți de către un singur episcop. Or, se știe că, în epoca apostolică și timp îndelungat după aceea, presbiterii și diaconii nu erau desemnați de către episcopi, ci erau aleși de către credincioși și apoi hirotoniți de către episcopi; așa că nu rămâne nici o îndoială asupra faptului că, atât prin întâiul, cât și prin cel de-al doilea canon al Sfinților Apostoli, se dispune asupra hirotoniei, și nu asupra alegerii clerului.

---

[1] În ce privește numărul de doi sau trei episcopi prevăzut de canonul prezent, mai observăm că atât prin canonul 4 al sinodului I ecumenic, cât și prin canonul unic al sinodului particular de la Constantinopol din anul 394, se dispune într-un fel care înseamnă în fond abrogarea canonului 1 apostolic, prin faptul că aceste canoane ulterioare prevăd că la hirotonia unui episcop trebuie să fie cel puțin trei episcopi plus mitropolitul, deci în total patru episcopi.

Prin urmare, în înțeles strict canonic, hirotonia nici unui episcop nu se poate face fără prezența a minimum patru arhierei, iar nu a doi sau trei, cum prevede canonul 1 apostolic.

CANONUL 2: (HIROTONIA PREOTULUI SI A DIACONULUI)

Preotul să se hirotonească de către un episcop, la fel și diaconul și cellalți clerici.

(26, 70 apostolic; 19 sin. I ec.; 33 Trul.; 11 sin. VII ec.; 6 Gang.; 24, 26, 30 Laod.; 51, 89 Vasile cel Mare)

În acest canon este vorba tot de hirotonia clericilor, și nicidecum de alegerea lor, stabilindu-se că un singur episcop poate să hirotonească și presbiteri și diaconi; adică îi este îngăduit să facă acest lucru singur, fără a mai fi asistat de alți episcopi[2].

Totodată se mai pomenește și de „ceilalți clerici", prin care trebuie să se înțeleagă acei membri ai clerului care se numără de la diacon în jos, și anume: ipodiaconul, cititul, cântărețul, exorcistul și ostiarul, după cum îi enumeră canonul 24 Laodiceea, precum și alte trepte mai mici, între care – în vechime – se socoteau diaconițele, ba chiar și așa-zisele fecioare etc. (*Constituțiile Apostolice* 3, 11; 3. 16; 8, 19 etc.), prevăzându-se că și „hirotonia" acestora, adică hirotesia lor, este tot de competența episcopului, care o poate săvârși singur.

Mai notăm apoi că prin cuvântul cler, în sensul său originar, se exprimă totalitatea slujitorilor Bisericii, întregul corp al celor chemați la soarta slujirii preoțești. Deci nu numai slujitorii instituiți prin administrarea Tainei Preoției, adică prin hirotonie, ci și cei instituiți prin hirotesie.

Săvârșiroa hirotoniei în orice grad este de competența exclusivă a episcopului și el nu o poate delega decât celui care ar avea aceeași calitate harică, adică altui episcop sau simplu arhiereu, și nicidecum vreunui presbiter (*Const. Ap.* 3,

---

2 Ceea ce pare de neînțeles sau contrar felului în care este folosit astăzi termenul „hirotonie" este faptul că în textul canonului este numită hirotonie atât consacrarea presbiterilor și a diaconilor, cât și a celorlalți clerici. Aceasta a dat naștere la părerea că instituirea harică în oricare din aceste grade s-ar putea face prin același act de administrare a tainei preoției și că, deci, atât sfințirea preoților și a diaconilor, cât și aceea a clericilor inferiori ar avea caracter de taină sau caracter sacramental. Aceasta ar presupune apoi că Sfânta Taină a Preoției ar avea nu numai trei trepte – arhieria, presbiteriatul și diaconatul –, ci mai multe, ceea ce este însă contrar învățăturii Bisericii, care a stabilit pe baza revelației (Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție) că există trei trepte ale preoției sacramentale și că numai acestea sunt instituite prin administrarea Sfintei Taine a Preoției. Biserica a stabilit că treptele clericale nu se instituie prin administrarea Tainei Preoției, ci prin binecuvântările sau rugăciunile deosebite care se citesc asupra lor tot de către episcop

Administrarea Tainei Preoției în oricare din cele trei grade se săvârșește în altar și se numește hirotonie, consacrare sau sfințire, iar săvârșirea rânduielii de binecuvântare pentru oricare din gradele inferioare ale clerului, de la diacon în jos, se face în afara altarului și se numește hirotesie

Cuvântul hirotesie a fost însă folosit timp îndelungat pentru a exprima atât actul hirotoniei, cât și pe cel al hirotesiei Această folosire echivocă se întâlnește și după sec al X-lea, chiar și în secolele XIV-XV la Sf. Simeon al Tesalonicului (†1429).

11), pe când hirotesia în orice grad poate fi săvârșită prin delegație din partea episcopului, și de către presbiteri, lucru care nu se practică de altfel decât în cadrul mănăstirilor, unde starețiii acestora, dacă sunt cel puțin ieromonahi, pot hirotesi citeți și chiar ipodiaconi pentru mănăstirile lor (canonul 14 VII ec.; 6 Nichifor Mărturisitorul).

CANONUL 3: (PRINOASE LA ALTAR)

Dacă vreun episcop sau vreun presbiter, contrar rânduielii Domnului despre jertfă, ar aduce la altar alte lucruri, afară de spice de grâu nou ori struguri la vreme potrivită – fie miere, fie lapte, fie, în loc de vin, sicheră meșteșugită (băuturi meșteșugite), **fie păsări, fie animale, fie legume –, să se caterisească. Să nu fie deci îngăduit a se aduce altceva la altar decât untdelemn pentru candelă și tămâie la vremea sfintei aduceri înainte.**

(4 ap.; 28, 32, 57, 99 *Trul.; 37 Cartag.)*

În Biserica veche era obiceiul ca unii creștini, după datinile cultelor păgâne de la care fuseseră convertiți, să aducă la biserică pentru jertfă tot felul de daruri ca: legume, fructe, băuturi, păsări, animale etc. Timp îndelungat acest obicei a fost îngăduit, pentru că în sine nu avea nimic rău; totuși, pentru a nu se alătura ideea de jertfă păgână ideii de jertfă creștină sau pentru a nu se confunda jertfa Mântuitorului cu jertfele comune ale păgânilor, s-a interzis prin acest canon aducerea la altar a oricărui alt dar și a oricărui alt produs decât a untdelemnului pentru candelă și a tămâiei care își avea și ea obișnuita întrebuințare în cult. Pe lângă acestea, se mai îngăduia să se aducă la biserică pentru a se binecuvânta spice de grâu și struguri dintre cei dintâi care se coc.

În mod special, episcopii și preoții sunt opriți sub pedeapsa caterisirii să aducă astfel de daruri sau jertfe la altar, ori să le primească la biserică de la credincioși.

CANONUL 4: (PRINOASE PENTRU CLER)

Toate celelalte roade (produse) **să se trimită ca pârgă episcopului și presbiterilor acasă, iar nu la altar. Și este clar** (de înțeles) **că episcopul și presbiterii le vor împărți diaconilor și celorlalți clerici.**

(3, 38, 41 ap.; 7, 8 Gang.; 37 Cartag.; 8 Teofil Alex.)

Textul canonului acestuia pare o continuare directă a canonului anterior. Într-adevăr, după ce canonul 3 interzice să fie aduse la altar diverse produse după cum era obiceiul pagânilor, prin canonul prezent se dispune ce destinație

să li se dea produselor pe care și credincioșii, și clericii obișnuiau să le aducă la biserică, atât în chip de pârgă, cât și ca daruri pentru întreținerea bisericii și a clerului.

Acestea urmau să fie duse la casele episcopului și ale preoților, ca aceștia să le folosească atât pentru întreținerea lor, cât și pentru a celorlalți clerici, și anume a diaconilor, ipodiaconilor, citeților etc., căci, după cum se știe, în primele veacuri ale Bisericii treptele clerului erau mai numeroase decât astăzi și toți membrii lor erau angajați în munci religioase sau cu caracter misionar și de asistență socială. Întreținerea tuturor acestora cădea în sarcina comunităților bisericești, după cuvântul Domnului că vrednic este lucrătorul de hrana sa (Matei 10, 10) și după rânduiala Sf. Ap. Pavel potrivit căreia cel ce predică Evanghelia, să și trăiască din Evanghelie (I Cor. 9, 14).

CANONUL 5: (SOȚIILE CLERICILOR)

Episcopul sau presbiterul sau diaconul să nu-și alunge soția pe motiv (pretext) **de evlavie. Iar dacă ar alunga-o, să se afurisească; și stăruind** (rămânând neînduplecat)**, să se caterisească.**

(51 ap.; 3 sin. I ec.; 6, 12, 13, 48 Trul.; 1, 4, 9, 10 Gang.; 4 Cartag.)

Prin alungarea sau lepădarea soției se înțelege divorțul propriu-zis, deși nu i se spune pe nume. În canonul prezent se arată că unii clerici au socotit drept motiv de divorț chiar și evlavia. Cum însă aceasta pare să fie mai mult un pretext, se interzice orice divorț pe vreun astfel de temei, prevăzându-se pedeapsa afurisirii pentru clericul care ar divorța de soția sa sub cuvânt de evlavie și pedeapsa caterisirii pentru cel care ar persista în divorț[3].

3. În vremea când a fost emis canonul 5 apostolic și până târziu, cum vom vedea în legătură cu canonul 51 ap., 12 și 48, sinodul Trulan, episcopii erau și ei căsătoriți după rânduiala apostolică, la fel ca și ceilalți clerici. Abia prin canonul 12 și 48, sinodul Trulan, anul 692, Biserica începe să interzică căsătoria episcopilor, după ce mai înainte o interzisese împăratul Iustinian printr-o lege din anul 531 și prin altele de mai târziu (Codex 1, 2, 4, 8; Nov. 6, 1 – anul 535)

Trebuie să observăm aici că Sinodul Trulan n-a impus monahismul episcopilor, ci doar celibatul acestora, adică obligația de a fi necăsătoriți sau de a se despărți de soțiile lor în cazul în care au fost aleși episcopi dintre clericii căsătoriți. Era desigur permis ca cineva să fie ales episcop și dintre monahi, însă rânduiala acum în vigoare în Biserică nu datează din vremea aceea. Ea a fost introdusă mult mai târziu, prin veacul al X-lea, și s-a generalizat abia după veacul al XII-lea, însă nu pe baza vreunui canon sau a vreunei hotărâri sinodale în genere, căci nu există canoane, nici hotăriri sinodale general valabile în acest sens, ci prin practică, prin impunerea unui obicei care, cu timpul, a dobândit putere de lege prin respectarea lui continuă și îndelungată.

În canon se prevăd două pedepse, după cum am văzut, și anume: afurisirea și caterisirea.

Prin afurisire se înțelege excomunicarea, adică îndepărtarea cuiva de la comuniune, adică de la Sfânta Împărtășanie, apoi îndepărtarea cuiva din comunitatea credincioșilor sau excluderea cuiva din Biserică. Această pedeapsă, sub forma ei cea mai gravă, se mai cheamă și afurisenie, blestem sau anatemă, adică excomunicarea definitivă însoțită de blestem. În sensul canonului prezent, cu aplicare la cler însă, prin afurisire se înțelege îndepărtarea sau oprirea de la slujirea preoțească, adică oprirea de la cele sfinte sau suspendarea din funcție, sau, cu alte cuvinte, excluderea ori scoaterea celui sancționat din slujba preoțească, nu însă și din rândul clerului.

În înțelesul de astăzi al acestor două cuvinte, afurisirea înseamnă excomunicarea temporară din Biserică, iar caterisirea, completa îndepărtare din cler. Pentru ca un cleric să fie afurisit, adică în sensul în care această pedeapsă este aplicată mirenilor, este necesar ca el să fie mai întâi caterisit, căci îndepărtarea lui din Biserică, fără îndepărtarea din rândul clerului, ar însemna recunoașterea calității sale de cleric chiar și în afara Bisericii. În înțelesul canonului prezent, trebuie reținut însă că afurisirea sau excomunicarea clerului înseamnă numai lipsirea temporară de drepturile preoțești, și nu excluderea vreunui cleric din Biserică.

CANONUL 6: (INCOMPATIBILITĂȚI)

Episcopul sau presbiterul sau diaconul să nu ia asupra sa purtări de grijă lumești; iar de nu, să se caterisească.

(20, 81, 83 ap.; 3, 7 IV ec.; 10 sin. VII ec.; 16 Cartag.; 11 sin. I-II).

În ce privește celibatul, observăm că prin sinodul Trulan s-a respins celibatul diaconilor și preoților (can. 13), dar s-a impus celibatul episcopilor (can. 12, 48). Aceasta înseamnă că mai sus-numitul sinod nu a condamnat instituția celibatului în genere, ci a restrâns-o numai la episcopi.

Această rânduială, deși contrară canoanelor 5 și 51 apostolice, s-a impus totuși în Biserică și a durat până la înlocuirea ei cu rânduiala după care episcopii sunt obligați să fie monahi. Avem așadar trei rânduieli succesive cu privire la starea civilă a episcopilor, și anume: căsătoria, celibatul și monahismul.

Menționăm că celibatul episcopilor a dispărut din Biserica Ortodoxă abia după ce, în veacurile al XI-lea și al XII-lea, schisma dintre Biserica din Apus și cea din Răsărit a devenit mai pronunțată și ca o reacție împotriva impunerii obligatorii a celibatului pentru întregul cler sacramental în Biserica din Apus începând cu a doua jumătate a veacului al XI-lea și mai ales cu veacul al XII-lea. În această situație, Răsăritul a condamnat celibatul în genere, ca instituție necanonică, și s-a lipsit și de celibatul episcopilor, permițându-l numai ca excepție pentru diaconi și preoți.

Orice fel de îndeletnicire incompatibilă cu preoția este oprită membrilor clerului. Sunt socotite incompatibile cu preoția toate treburile lumești, adică toate acele îndeletniciri care ar prejudicia demnitatea preoțească și chiar ar determina deprecierea ei. Astfel sunt: negoțul, cămătăria, administrarea unor bunuri publice, arendarea, tutela, curatela, apoi ocuparea demnităților sau funcțiilor civile și militare etc.

Numeroase alte canoane și legi de stat specifică îndeletnicirile incompatibile cu preoția, așa cum au fost apreciate de către Biserică de-a lungul vremii. Menționăm însă că autoritatea bisericească a declarat incompatibile funcțiile civile sau de stat cu slujirea preoțească, pe motiv că, multă vreme, chiar până la finele veacului al IV-lea, acestea erau asociate cu săvârșirea obligatorie a unor rituri păgâne. Totuși, după ce creștinismul a devenit religie de stat, atât în Imperiul bizantin, mai ales din vremea lui Justinian, când toți episcopii au devenit înalți demnitari de stat, cât și mai târziu, când între demnitarii de stat au fost ridicați și egumenii, ba chiar până în zilele noastre, s-a îngăduit în mod firesc și pretutindeni ca, în interesul Bisericii și al binelui obștesc în genere, anumite fețe bisericești să ocupe funcții de stat și să se îndeletnicească și cu alte treburi lumești, care n-au mai fost privite ca incompatibile cu funcțiile sacerdotale (tutela, curatela etc.).

CANONUL 7: (SĂRBĂTORIREA PAȘTILOR)

Dacă vreun episcop sau presbiter sau diacon va sărbători Sfânta Zi a Paștelor cu iudeii, înaintea echinocțiului de primăvară, să se caterisească.

(64, 70 ap.; 11 Trul.; 1 Antioh.; 37, 38 Laod.; 51, 73, 106 Cartag.).

Dispozițiile canonului prezent constituie baza hotărârii luate la sinodul I ecumenic cu privire la sărbătoarea Paștelor de către creștini, hotărâre prin care se stabilesc următoarele:

1. Paștele se serbează în zi de duminică.

2. Această duminică trebuie să fie prima duminică cu lună plină după echinocțiul de primăvară.

3. Dacă în aceeași duminică ar cădea și paștele iudaic, atunci, pentru a se evita serbarea Paștelui creștin deodată cu cel iudaic, creștinii vor serba Paștele în duminica următoare.

De aici se vede că în hotărârea sinodului de la Niceea – care nu este trecută în vreun canon al acestui sinod, ci cuprinsă doar în actele lui – s-a ținut seama de două rânduieli importante din canonul 7 Apostolic, și anume:

a. să nu se serbeze Paștele înaintea echinocțiului de primăvară;

b. să nu se serbeze Paștele deodată cu iudeii.

Aceste rânduieli completate și definitivate de sinodul I ecumenic trebuie respectate întocmai, căci, în caz contrar, clericii ar fi supuși caterisirii, iar laicii în mod corespunzător, afurisirii.

CANONUL 8: (ÎMPĂRTĂȘIREA CLERULUI)

Dacă vreun episcop sau presbiter sau diacon sau vreunul (altul) din catalogul clerului, aducându-se Sfânta Jertfă (săvârșindu-se Sfânta Liturghie), nu s-ar împărtăși, să spună cauza. Și dacă ea ar fi binecuvântată, să aibă iertare; iar de n-ar spune-o, să se afurisească ca unul ce s-a făcut vinovat de tulburarea poporului (sminteală) **și a făcut să se nască bănuială împotriva celui care a adus** (sfânta jertfă) **ca și când acesta nu ar fi adus-o după rânduială** (în mod valid).

(1, 2 Anc.; 10 Petru Alex.)

Dispozițiile canonului prezent se referă atât la clericii liturghisitori, cât și la simplii clerici (cei care nu au harul preoției), obligându-i pe toți deopotrivă să se împărtășească de fiecare dată când asistă la Sfânta Liturghie, și cu atât mai vârtos când cei în drept participă la slujirea sfintei jertfe. Abaterea de la această rânduială este îngăduită numai dacă cineva ar avea motive întemeiate (caz de oprire canonică) să nu se împărtășească și ar spune și ar arăta aceste motive înaintea celor ce săvârșesc Sfânta Liturghie.

CANONUL 9: (ÎMPĂRTĂȘIREA CREDINCIOȘILOR)

Toți credincioșii care intră (în biserică) și ascultă scripturile, dar nu rămân la rugăciune (slujbă) și la Sfânta Împărtășanie, aceia trebuie să se afurisească, ca făcând neorânduială în biserică.

(66, 80 Trul.; 2 Antioh.; 11 Sard.; 2 Dionisie Alex.)

Participarea la Sfânta Liturghie este o datorie a fiecărui credincios. Ea trebuie înțeleasă în sensul că fiecare creștin e dator să asiste la slujba Sfintei Liturghii de la început până la sfârșit și că nu-i este îngăduit să intre și să iasă la timp nepotrivit din biserică, făcând neorânduială și arătând lipsă de respect față de cele sfinte.

În Biserica veche – așa cum spune și Zonara în comentariul la acest canon – și laicii aveau obligația să se împărtășească la sfârșitul Sfintei Liturghii și deci aveau obligația să se comporte în așa fel încât să fie vrednici de a se împărtăși de fiecare dată. Desigur însă, după cum rezultă și din textul canonului

prezent, obligația aceasta de a se împărtăși se referă numai la cei care puteau veni la biserică, nu și la cei care din felurite pricini nu ar fi putut fi prezenți.

Aceeași obligație, de a rămâne la slujbă și de a se împărtăși, se impune și prin canonul 2 Antiohia.

Dar oricât se va fi străduit Biserica veche și cea de mai târziu să instituie obligativitatea împărtășirii la fiecare liturghie la care asistă credincioșii, această rânduială nu s-a generalizat și nu a rămas obligatorie, pentru că nimeni nu poate fi primit să se împărtășească dacă nu este pregătit și cu atât mai puțin poate fi constrâns cineva să se împărtășească cu nevrednicie (can. 1 Atanasie cel Mare; 2, 4 Dionisie Alexandrinul; 3, 5, 7, 12 Timotei Alexandrinul; 28 Ioan Postnicul etc.)[4].

CANONUL 10: (OSÂNDIREA COMUNIUNII CU CEI AFURISIȚI).

Dacă cineva s-ar ruga, chiar și în casă, împreună cu cel afurisit (scos din comuniune), acela să se afurisească.

(11, 12, 32, 45, 48, 65 ap.; 5 sin. I ec.; 2 Antioh.; 9 Cartag.)

Prin afurisire sau excomunicare, orice creștin era pus în afara Bisericii. Această pedeapsă se dădea pentru păcate grele sau pentru astfel de abateri de la disciplină, care, în fond, nu erau altceva decât tot păcate, pentru că pedepsele pe care le aplică Biserica se justifică numai prin gravitatea păcatului pe care îl implică unele fapte ale creștinilor. Celui pedepsit cu excomunicarea nu-i era permis sub nici o formă să păstreze legături cu membrii Bisericii și nici acestora nu le era îngăduit să rămână în contact cu el. Opreliștea mergea atât de departe, încât membrilor Bisericii nu li se îngăduia nici măcar să se roage împreună cu cel excomunicat, pentru că orice tratare cu indulgență a celui pedepsit de Biserică însemna desconsiderarea pedepsei aplicate de Biserică și deci o abatere de la disciplina bisericească a celor care nu respectau hotărârile conducerii bisericești. De altfel, izolarea în care era pus cel afurisit are înțelesul de stare în care respectivul trebuie să mediteze asupra păcatului săvârșit și să se pocăiască, pentru a se face vrednic de a fi reprimit în Biserică, căci afurisirea

4. Așa cum spun o seamă de canoane (2 Dionisie Alexandrinul; 7 Timotei Alexandrinul; 28 Ioan Postnicul), pentru motiv de necurățenie, femeile n-au voie să se împărtășească în timpul rânduielii lor lunare.

Privitor la restricțiile referitoare la împărtășire, găsim dispoziții în numeroase canoane ale sinoadelor ecumenice, particulare și ale Sfinților Părinți (8 VII ec.; 83, 101 Trulan; 4 Gangra; 2 Sardica; 18 Cartagina; 14 Laodiceea; 47, 48 Ioan Postnicul; 23 Nichifor Mărturisitorul; Scrisoarea Sf. Vasile cel Mare către Cezarie etc.).

nu înseamnă osândirea veșnică, ci o pedepsire mai aspră, prin care nu se urmărește totuși moartea păcătosului, ci, după cuvântul Scripturii, „să se întoarcă și să fie viu", adică să se reabiliteze.

Nesocotirea de către ceilalți creștini a oricăror pedepse aplicate celui ce se abate de la rânduiala bisericească înseamnă uneori sprijinirea greșelii, încurajarea păcatului, și nicidecum ajutorarea celui căzut ca să se ridice[5].

CANONUL 11: (OSÂNDIREA COMUNIUNII CU CEI CATERISIȚI)

Dacă cineva, cleric fiind, s-ar ruga împreună cu un cleric caterisit, să se caterisească și el.

(28 ap.; 4 Antioh.; 10 Cartag.)

În ceea ce-i privește pe cei caterisiți, clericilor de orice grad li se impune respectarea aceleiași rânduieli la care sunt obligați toți credincioșii, rânduială referitoare la cei afurisiți.

CANONUL 12: (SCRISORI CANONICE DE RECOMANDARE)

Dacă vreun cleric sau laic afurisit, sau (încă) neprimit (în comuniune), mergând în altă cetate ar fi primit fără scrisori de recomandare (încredințare), să se afurisească și cel care l-a primit, și cel primit.

(32, 33 ap.; 11, 13 sin. IV ec.; 17 Trul.; 6, 7, 8, 11 Antioh.; 41, 42 Laod.; 9 Sard.; 23, 106 Cartag.)

În vechime se ținea nu numai evidența clericilor, ci și a credincioșilor din fiecare comunitate. Iar dacă vreunul dintre clerici sau dintre credincioși pleca dintr-o comunitate în alta, atunci, spre a fi primit, trebuia să prezinte scrisori de recomandare sau de încredințare din partea episcopilor, pentru că în vremea aceea toate comunitățile aveau în fruntea lor episcopi. Această măsură s-a luat pentru ca nu cumva unii clerici caterisiți sau afurisiți, ori laici afurisiți dintr-o comunitate să treacă în alta drept clerici în funcție sau laici admiși în comuniune, adică în situația celor care nu ar avea nici o opreliște sau pedeapsă.

Cu privire la clerici, această rânduială s-a păstrat până astăzi, nu însă și cu privire la simplii credincioși laici.

---

5. În legătură cu afurisirea sau excomunicarea, mai observăm că, în Biserica veche, ea avea și înțelesul de oprire temporară de la Sf. Împărtășanie sau de la cuminecare-comunicare „communicatio" – de unde și cuvântul „Excommunicatio" – excomunicare. Se știe că și în sfintele canoane este folosită uneori în acest sens (can. 27, 58 Trulan; 47 Ioan Postnicul; Cod. 1, 3, 30).

Mai existau și alte feluri de scrisori care serveau pentru păstrarea bunei rânduieli în relațiile dintre comunitățile creștine. Despre ele vom vorbi la timpul potrivit (can. 23, 106 Cartagina; 7, 8 Antiohia; 11 IV ec.; 17 Trulan; etc.). Toate aceste scrisori se numesc epistole canonice[6].

CANONUL 13: (PRELUNGIREA AFURISIRII)

Iar dacă (cineva) ar fi afurisit, aceluia să i se prelungească afurisirea, ca unuia care a mințit și a amăgit Biserica lui Dumnezeu.

(12, 33 ap.; 17 Trul.)

După cum este redactat acest canon, se vede că el este o continuarea a canonului anterior și dispune rmătoarele: dacă cei afurisiți – clerici sau laici – au amăgit pe cei dintr-o altă comunitate încât aceia i-au primit fie în rândul clericilor, fie în rândul laicilor, fără a bănui că ei ar fi afurisiți, atunci acelora să li se prelungească afurisirea, pentru că au mințit Biserica.

De aici rezultă clar că afurisirea nu era, după cum am mai spus și la comentariul canonului 10 apostolic, o pedeapsă permanentă sau veșnică, ci o pedeapsă temporară, care se dădea pentru un anumit termen și se putea prelungi și peste acesta, în funcție de starea sau comportarea celui în cauză.

CANONUL 14: (TRANSFERAREA EPISCOPILOR)

Nu este îngăduit ca un episcop, părăsindu-și parohia (eparhia) sa, să să treacă la alta, chiar dacă ar fi silit (la aceasta) de către mai mulți episcopi, fără numai dacă ar fi vreo cauză binecuvântată care-l silește să facă aceasta, și adică, putând el să aducă celor de acolo (din altă eparhie) vreun folos mai mare în ceea ce privește dreapta credință. Dar și aceasta

---

6. Prin cuvântul „neprimit" (*adektos*) se înțelege un creștin – laic sau cleric – a cărui situație bisericească este următoarea: a fost supus excomunicării sau afurisirii, îndeplinește canonul sau penitența care i s-a dat, dar încă nu i s-a făcut reprimirea în comuniune, așa încât respectivul nu este deplin reabilitat.

De obicei, cei afurisiți trebuiau să treacă o vreme printr-o serie de patru trepte ale penitenței și numai după aceea li se făcea reprimirea în Biserică, în cadrul unei ceremonii speciale. Dar nici reprimirea nu avea loc îndată după îndeplinirea penitenței, ci numai la anumite zile din preajma sărbătorilor mari, cum se proceda și în cazul botezului catehumenilor, așa încât, un timp oarecare, cei ce-și îndepliniseră deja canonul sau penitența se găseau în situația de „neprimiți". Dacă unii dintre aceștia nu se purtau cum trebuie, li se amâna primirea în Biserică sau li se prelungea afurisirea. Deși rânduiala comună era ca cei afurisiți să-și expieze păcatele urcând cele patru trepte obișnuite ale scării pocăinței, totuși duhovnicul avea latitudinea să aprecieze personal necesitatea unei pocăințe mai severe și mai îndelungate prin toate treptele, sau a unei pocăințe mai puțin severe, prin două-trei sau chiar printr-o singură treaptă.

(să nu o facă) de la sine, ci prin chibzuința multor episcopi și cu cea mai mare rugăminte (în urma celei mai mari stăruințe).

(33 ap.; 15 sin. I ec.; 5 sin. IV ec.; 20 Trul.; 13, 16, 18, 21 Antioh.; 1, 2, 17 Sard.; 48 Cartag.)

În vechime, comunitatea bisericească cârmuită de un episcop se numea parohie. Cu timpul însă, acest nume a fost rezervat comunităților bisericești conduse de presbiteri, iar celor mai mari, conduse de episcopi, li s-a zis eparhii, adică provincii sau ținuturi bisericești. Faptul se explică prin aceea că, la început, în fruntea tuturor comunităților organizate se găsea câte un episcop, dar mai târziu numărul lor s-a diminuat, ajungându-se să locuiască numai în cetăți și de acolo să cârmuiască, pe lângă comunitatea din cetate, și alte comunități din afara acesteia, pe întinderi din ce în ce mai mari.

Prin canonul prezent se oprește trecerea unui episcop de la un scaun la altul, adică de la o eparhie la alta, chiar și în cazul în care, după cum spune Balsamon, aproape ar fi constrâns la aceasta de către credincioșii altei eparhii, care l-ar cere stăruitor. Se stabilește astfel principiul potrivit căruia este interzisă transferarea episcopului dintr-o eparhie într-alta. Totuși, ca o excepție de la acest principiu, se admite transferarea pe motiv că respectivul episcop ar putea să îndrepte o stare de lucruri care lasă de dorit, sub raportul rânduielii și mai ales al dreptei credințe, în eparhia în care urmează a fi transferat. Dacă este deci în interesul Bisericii o astfel de transferare, ea se poate îngădui; nu trebuie însă îngăduită când ar fi vorba de interes personal, așa cum precizează alte canoane.

Dar și în cazul în care este motivată ca fiind în interes bisericesc, transferarea unui episcop trebuie să se facă după rânduială, adică numai prin hotărârea mai multor episcopi, care vor putea aprecia dacă este vorba de interese bisericești superioare sau de altă natură. Se înțelege însă că nu poate fi vorba de transferare decât într-o eparhie vacantă. Astfel, transferarea este echivalentă de fapt cu o nouă alegere și deci trebuie urmate rânduielile canonice prescrise pentru alegerea episcopilor, nefiind nicidecum îngăduit ca vreun episcop cu de la sine putere să se mute dintr-o eparhie în alta sau numai pe baza propriei sale hotărâri.

Prin analogie, prin îndeplinirea formelor corespunzătoare gradului, pe baza acestui canon se poate admite și transferarea preoților și a diaconilor de la o parohie la alta, dar se înțelege că nu în mod obligatoriu, ci numai cu consimțământul lor.

CANONUL 15: (TRANSFERAREA CLERULUI)

Dacă vreun presbiter sau diacon sau în genere oricare din rândul clericilor, părăsind parohia (enoria) sa, s-ar duce în alta, mutându-se cu totul

va trece în altă parohie (enorie), contrar socotinței (fără voia) episcopului său, poruncim ca acela să nu mai slujească, mai ales dacă, după ce a fost chemat de episcopul său să se reîntoarcă, nu s-a supus, rămânând (persistând) în neorânduială; să fie totuși primit acolo în comuniune ca un laic.

(15, 16 sin. I ec.; 5, 10, 20, 23 sin. IV ec.; 17, 18 Trul.; 3 Antioh.; 5, 16 Sard.; 54, 90 Cartag.)

Din pricina nesupunerii față de propriul episcop, clericul care-și părăsește eparhia și se mută cu de la sine putere în alta este oprit temporar de la săvârșirea celor sfinte, adică este afurisit în sensul în care se înțelege din canoane afurisirea clericilor; iar dacă persistă în atitudinea sa, să i se aplice pedeapsa caterisirii, adică lipsirea de preoție în sensul opririi definitive de la slujire și coborârea lui în rândul laicilor.

CANONUL 16: (TRANSFERAREA CLERULUI)

Iar dacă episcopul la care s-ar găsi (unii ca aceștia), nesocotind oprirea hotărâtă împotriva lor, i-ar primi pe ei ca (fiind) clerici, să se afurisească, ca învățător al neorânduielii.

(15 ap.; 15 sin. I ec.; 17 Trul.; 3 Antioh.)

În continuarea și completarea măsurii prescrise în canonul 15 Apostolic, prin canonul prezent se hotărește ca episcopul care ar nesocoti rânduiala stabilită cu privire la clericii fugari și care i-ar primi în calitate de clerici să fie supus afurisirii ca un stricător al bunei rânduieli.

CANONUL 17: (STAREA CIVILĂ A CLERULUI)

Cel care s-a legat cu două căsătorii după botez, sau care a luat concubină (țiitoare), nu poate să fie episcop sau presbiter sau diacon, sau peste tot orice altceva din rândul clerului (din catalogul stării preoțești).

(18 ap.; 3 Trul.; 12 Vasile cel Mare)

Deși Biserica admite căsătoria a doua, totuși pe cei căsătoriți a doua oară nu-i primește în rândul clerului. De asemenea, prin acest canon se dispune ca și aceia care nu au fost căsătoriți dar au avut concubină să nu fie primiți în cler[7]. Mai trebuie să observăm că prin oprirea de a intra în cler a celor care au fost căsătoriți de două ori după botez nu se exclude primirea în cler a celor care au fost că-

7. Se știe că, după rânduiala existentă în Imperiul roman și păstrată timp îndelungat până prin veacurile V-VI, cei căsătoriți legal puteau avea și concubine tot într-o formă admisă de lege.

sătoriți o dată sau de două ori înainte de botez, fiindcă prin botez omul renaște la o viață nouă, curățindu-se de păcatele stării anterioare. Astfel, dacă un ins oarecare, indiferent cărei religii va fi aparținut, se convertește la creștinism și după botez dovedește însușiri corespunzătoare pentru a deveni cleric, el poate fi primit în cler chiar dacă înainte de a fi botezat ar mai fi fost căsătorit, și dacă, fie că a rămas văduv, fie că a divorțat, s-a căsătorit din nou o singură dată după botez.

CANONUL 18: (CLERICII SĂ SE CĂSĂTOREASCĂ CU FECIOARE)

Cel ce a luat în căsătorie văduvă, sau lepădată (alungată) sau desfrânată, sau sclavă, sau vreuna dintre cele de pe scenă (actriță) nu poale să fie episcop sau presbiter sau diacon, sau peste tot orice din rândul clerului (din catalogul stării preoțești).

(17, 3, 26 Trul.; 27 Vasile cel Mare)

În interesul asigurării unei cât mai bune condiții morale pentru familia clericilor și pentru slujirea lor s-a luat măsura ca nici unul dintre cei care doresc să devină clerici să nu se căsătorească cu femei a căror stare sau reputație morală ar fi necorespunzătoare. Rânduiala în vigoare introdusă prin tradiție, pe baza unei norme privitoare la arhiereii Vechiului Testament, și nu prin vreun canon, este ca oricine urmează să devină cleric să se căsătorească numai cu o fecioară. Iată textul din Vechiul Testament pe care se întemeiază aceasta rânduială: „...și arhiereul... carele este mai mare... capul să nu și-l descopere și femeia ce o va lua să fie fecioară, să nu ieie nici văduvă, nici lepădată, nici stricată, nici desfrânată; pe nici una dintre acestea să n-o ia el, ci el să ia de femeie fecioară din popor" (Levitic 21, 10-14).

După cum se vede, textul canonului prezent este luat aproape în întregime după locul citat din Vechiul Testament.

Cum în acea vreme și episcopii puteau să fie căsătoriți, prevederile canonului se referă și la aceștia.

Ca dispoziții legale, care îi obligă pe viitorii clerici să se căsătorească cu fecioare, menționăm cele cuprinse în Novelele lui Justinian.

(Nov. 6, 1, 3; Nov. 22, 42 și în Pravila cea Mare, an 1652 – glavele 61 și 68)

CANONUL 19: (IMPEDIMENTE DE ÎNRUDIRE LA CĂSĂTORIA CLERULUI)

Cel care a luat (în căsătorie) două surori, sau o nepoată (de soră sau de frate), nu poate să fie cleric.

(26, 54 Trul.; 2 Neocez.; 23, 78, 87 Vasile cel Mare; 5 Teofil Alex.)

Căsătoria succesivă cu două surori se aseamănă cu căsătoria de levirat cunoscută în Vechiul Testament și pe care creștinismul nu a admis-o, așa că nici credincioșilor simpli nu se îngăduie căsătoria cu două surori, și cu atât mai mult celor care ar vrea să devină clerici. De asemenea, nu se îngăduie acestora nici căsătoria cu o nepoată dreaptă.

În primul caz, căsătoria este oprită pentru toți creștinii, fiindcă sora soției – cumnata – este rudă de gradul doi a cuscriei de felul I, iar în al doilea caz, pentru că nepoata dreaptă este ruda de sânge în gradul 3 colateral, grade în care nu se admite căsătoria.

Se înțelege că dispoziția canonului prezent referitoare la căsătoria succesivă a cuiva cu două surori nu se referă la cei care ar fi contractat aceste căsătorii după botez, ci la acei care vor fi contractat prima căsătorie înainte de botez, iar a doua după botez, căci indiferent cu cine s-ar fi căsătorit cineva de două ori după botez, acela nu mai poate deveni cleric, potrivit dispozițiilor canonului 17 Apostolic.

CANONUL 20: (OPRIREA CLERULUI DE A DA GIRURI)

Clericul care dă giruri (garanții) să se caterisească.

(6, 81 ap.; 3, 30 sin. IV ec.; 7 Sard.; 75 Cartag.)

Este interzis oricărui cleric a da gir sau garanții pentru treburi lumești – spun Zonara și Balsamon –; dar acest lucru nu este interzis când se face în interes bisericesc sau filantropic.

CANONUL 21: (CLERICI EUNUCI)

Dacă cineva a devenit eunuc (scopit, famen) din sila oamenilor, sau dacă în persecuție a fost lipsit de cele ale bărbaților, sau dacă așa s-a născut, și este vrednic, acela să se facă (să devie) episcop.

CANONUL 22: (LAICUL CARE SE CASTREAZĂ NU POATE DEVENI CLERIC)

Cel ce s-a castrat (scopit) pe sine să nu se facă cleric, fiindcă ucigaș de sine este și vrăjmaș al creației (rânduielii) lui Dumnezeu.

CANONUL 23: (CLERICUL CARE SE CASTREAZĂ SE CATERISEȘTE)

Dacă cineva cleric fiind, se castrează (scopește), să se caterisească, căci este ucigașul lui însuși.

CANONUL 24: (LAICUL CARE SE CASTREAZĂ SE AFURISEȘTE)

Laicul castrându-se (scopindu-se) pe sine însuși, să se afurisească trei ani, căci este pizmașul propriei sale vieți.

(La toate aceste canoane 21, 22, 23 și 24 Apostolice, a se vedea și canonul 1 sin. I ecumenic și canonul 8 sin. I-II)

În aceste canoane (21, 22, 23, 24) este vorba de castrarea sau scopirea pe care o suferă cineva ca bărbat, sau la care s-ar deda el însuși din motive de evlavie. Dacă cineva suferă o astfel de mutilare din pricina răutății oamenilor sau dacă s-a născut famen, ori în genere nu a ajuns la această stare prin voință proprie, ci printr-o întâmplare, independentă de voința lui, cum ar fi de exemplu un accident sau o boală, atunci este evident că nici nu poate fi oprit de a deveni cleric, și nici cleric fiind , nu poate fi îndepărtat din starea clericală sau pedepsit altfel.

Este cu totul altceva dacă vreun laic sau cleric se va castra pe sine. În acest caz, laicul nu numai că nu poate deveni cleric, ci se afurisește sau se excomunică timp de trei ani, iar clericul se caterisește[8].

CANONUL 25: (SĂ NU SE DEA DOUĂ PEDEPSE PENTRU ACEEAȘI FAPTĂ)

Episcopul ori presbiterul ori diaconul, prinzându-se în desfrânare, sau în jurământ strâmb (sperjur), sau în furtișag să se caterisească, dar să nu se afurisească, căci zice Scriptura: să nu urgisești de două ori pentru același lucru (Naum 1, 9). Asemenea și ceilalți clerici.

(29, 30 ap.; 9 sin. I ec.; 4, 21 Trul.; 1, 8 Neocez.; 27 Cartag.; 3, 32, 51, 70, 82 Vasile cel Mare)

Vechiul principiu al dreptului roman: „non bis in idem" – adică, așa cum spune și canonul prezent după cuvântul Scripturii: nu se cade ca cineva să fie pedepsit de două ori pentru aceeași faptă – este formulat precis chiar în

8. Se știe că în lumea antică se practica castrarea sclavilor sau a altor persoane și că această practică era îngăduită de lege. Cel dintâi dintre împărații romani care a interzis castrarea a fost Constantin cel Mare. Sub influența creștinismului, acesta a oprit în jurul anului 325, sub pedeapsa cu moartea, facerea de eunuci (*Codex Iust.* 4, 42, 1). După el, aceeași măsură a luat-o și împăratul Leon I (457-474) tot printr-o lege (*Codex Iust.* 4, 42, 22). Cu toate acestea, împărații bizantini de mai târziu au tolerat vechea practică păgână, ba chiar au și adoptat-o uneori față de adversarii politici, folosind și eunuci în serviciul lor casnic, ca și în cele publice. În istoria ereziilor ca și a luptelor politice din Imperiul bizantin, aceste specimene – eunuci – au lăsat amintirea unor perversiuni care nu pot fi egalate decât cu crima prin care au fost aduși în starea de mutilare.

legătură cu unele din cele mai grave infracțiuni pe care le-ar putea săvârși vreun membru al clerului.

Canonul prevede pedeapsa caterisirii, adică a coborârii în rândul laicilor, care, dacă se aplică, nu mai atrage după sine și pedeapsa afurisirii, adică a excomunicării.

Dar cele două pedepse, a caterisirii și a afurisirii, sunt puse în canonul prezent în altă ordine decât cea pe care am văzut-o în canonul 5 apostolic, unde întâi este prevăzută pedeapsa afurisirii și apoi cea a caterisirii. Această aparentă nepotrivire trebuie înțeleasă în felul următor: în canonul 5 apostolic, prin afurisire nu se înțelege excomunicarea, ci doar oprirea de la cele sfinte și din alte drepturi ale stării clericale, pe când în canonul 25 apostolic, prin afurisire se înțelege de fapt excomunicarea, așa încât, în mod firesc, această pedeapsă este așezată după caterisire, și nu înaintea ei, ca în canonul 5 apostolic. Aici afurisirea este o pedeapsă mai gravă decât caterisirea și care urmează a se aplica abia după caterisire, pe când în canonul 5 apostolic ea este o pedeapsă mai ușoară decât caterisirea și de aceea îi premerge acesteia. Cât privește infracțiunile la care se referă canonul prezent, trebuie să facem precizarea că, în genere, în biserică orice infracțiune se judecă întâi ca păcat și, după gravitatea păcatului, se apreciază și gravitatea infracțiunii. Păcatul numit al desfrânării – după cum spune Grigorie de Nyssa în canonul 4 – este păcatul comis cu o persoană care nu se găsește în legătură de căsătorie, pe când păcatul numit adulter este cel comis cu persoane care se găsesc în legătură de căsătorie. Primul se numește *fornicatio*, iar al doilea se numește *adulterium*[9].

CANONUL 26: (ESTE INTERZISĂ CĂSĂTORIA DUPĂ HIROTONIE)

Dintre cei care au intrat în cler neînsurați, orânduim că se pot căsători numai citeții și psalții (cântăreții), care vor.

(5, 31 ap.; 14 sin. IV ec.; 3, 6, 12, 13, 20, 30, 48 Trul.; 10 Anc.; 1 Neocez.; 16 Cartag.; 69 Vasile cel Mare)

Se interzice tuturor clericilor, cu excepția citeților și cântăreților, să se căsătorească după hirotonie, sau și după simpla hirotesie în cazul ipodiaconilor

9. Aplicarea principiului penal „non bis in idem" mai este prevăzută de Biserică și în can. 25, 32, 51 (70) Vasile cel Mare.

Aplicarea lui în Biserică se admite în primul rând pentru simonie – can. 29 ap. –, apoi pentru alte abateri grave – can. 30 ap. etc.

Raportul dintre caterisire și afurisire se mai constată și din can. 5 și 45 ap. Felurile afurisirii sau ale excomunicării în cazul credincioșilor și al clericilor, a se vedea la comentariul can. 5 și 10 ap.

care nu devin clerici prin hirotonie, ci prin hirotesie. În același timp, se îngăduie căsătoria tuturor celor care vor să devină clerici, indiferent dacă intră în rândul clerului hirotonit, sau rămân în rândul celui nehirotonit.

În comentariul la acest canon, Zonara arată că, în vremea sa (sec. XI-XII), presbiterii, diaconii și ipodiaconii erau întrebați înainte de hirotonie – adică înainte de hirotesie, în cazul ipodiaconilor – dacă vor să se căsătorească sau nu, și dacă doreau acest lucru erau îndrumați să-l facă înainte de hirotonie, iar cei care s-ar fi căsătorit după hirotonie, erau caterisiți.

Prin însăși cuprinsul ei, această rânduială arată că până atunci când a fost statornicită prin canonul prezent clericii se puteau căsători și după intrarea la această stare, adică după hirotonie sau după hirotesie; de asemenea, ea mai arată că membrii clerului puteau să fie uneori căsătoriți, alteori necăsătoriți, și că nu era obligatorie nici căsătoria, nici necăsătoria, ci fiecare era liber să-și aleagă starea pe care o dorea, fie cea de căsătorit, fie cea de necăsătorit. Cea de-a doua nu înseamnă în nici un caz o stare identică cu cea monahală, ci reprezintă ceea ce se cheamă starea celibatară.

De starea monahală nu putea fi vorba, pentru că monahismul nu fusese încă oficializat în Biserică. Dar prin starea celibatară nu se înțelege numai simpla stare de necăsătorit, ci viețuirea în înfrânare sau în asceză, ca și cum celibatarul ar fi luat asupra lui votul castității[10].

CANONUL 27: (OSÂNDIREA CLERICILOR CARE BAT)

Poruncim să se caterisească episcopul sau presbiterul sau diaconul care ar bate pe credincioșii care păcătuiesc, ori pe necredincioșii care au săvârșit nedreptate și care prin astfel de lucruri voiesc să-i înfricoșeze,

10. Canonul prezent a fost reprodus textual în canonul 6 Trulan, care a interzis cu desăvârșire căsătoria clericilor după hirotonie, ceea ce dovedește ca ea continua să se practice chiar în veacul al VII-lea. De altfel, aceasta a fost îngăduită în Biserica veche, iar oprirea ei nu are nici un temei dogmatic, ci numai unul moral, căci primirea unei taine sau chiar a unei simple hirotesii, cum este în cazul ipodiaconilor, nu poate constitui o piedică pentru primirea altei taine.

În Biserica Ortodoxă nimeni nu a învățat niciodată că starea harică creată prin hirotonie ar fi de natură să constituie un impediment, care ar zădărnici eficiența tainei cununiei în cazul în care aceasta i se administrează celui hirotonit. Cu alte cuvinte, nu din considerente dogmatice, ci doar pentru a nu-i expune pe clerici nici la păcat, nici la vătămare, deci din considerente pur morale, s-a introdus rânduiala de a nu li se mai îngădui să se căsătorească după hirotonie. Totuși, nici această rânduială nu a fost generală, ci, după cum vom vedea, în legătură cu alte canoane (can. 10 Ancira etc.), aplicarea ei era lăsată în unele cazuri la aprecierea episcopului.

La starea civilă a clerului în genere: căsătorie, necăsătorie, celibat, monahism, se referă can. 5, 26, 51 ap.; 3, 6, 12, 13, 30 Trulan; la starea civilă a episcopilor în special se referă can. 26 ap.; 6, 12, 48 Trulan; 2 sin. C-pol 869 (Sf. Sofia), iar la căsătoria clerului după hirotonie se referă can. 5, 26, 51 ap.; 20 Trulan; 10 Ancira; 1 Neocezareea; 16 Cartagina.

pentru că Domnul nicăieri nu ne-a învățat aceasta, ci dimpotrivă, El fiind lovit, nu a dat lovitura înapoi, fiind ocărât, nu răspunde prin ocară și pătimind nu amenință (I Petru 2, 23).

(9 sin. I-II)

Clericilor nu le este îngăduit să-i bată nici pe credincioși, nici pe necredincioși, fiindcă pedepsele fizice, ca și orice constrângere la care s-ar recurge prin folosirea sancțiunilor externe sunt cu desăvârșire potrivnice învățăturii Mântuitorului, spiritului moral creștin și normelor Dreptului Bisericesc.

Nimeni nu este chemat la Hristos altfel decât prin mijloacele pe care le folosește El însuși pentru a-i chema pe oameni la mântuire și nimeni nu este mântuit prin alte mijloace decât prin cele cu care El a înzestrat Biserica Sa. Iar între acele mijloace în nici un fel nu poate să figureze constrângerea, căci fiecare este liber să accepte sau nu credința, și chemarea la mântuire, nimeni nefiind forțat sau silit să se mântuiască.

CANONUL 28: (OSÂNDIREA CATERISIȚILOR CARE SLUJESC)

Dacă vreun episcop sau presbiter sau diacon caterisit după dreptate, pentru vinovății învederate (evidente), ar îndrăzni să se atingă de slujba care i-a fost lui încredințată oarecând, acela să se taie cu totul de la Biserică.

(5 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 29 sin. IV ec.; 14 Sard.; 4, 12, 15 Antioh.; 29, 65 Cartag.; 88 Vasile cel Mare)

Se prescrie pedeapsa excomunicării sau afurisirii fără termen – ceea ce poate însemna pentru totdeauna – pentru clerici caterisiți care ar continua să săvârșească cele sfinte după ce pedeapsa care li s-a aplicat a rămas definitivă, ca una ce s-a dat în mod întemeiat.

CANONUL 29: (OSÂNDIREA SIMONIEI)

Dacă vreun episcop presbiter sau diacon ar dobândi această vrednicie (demnitate) prin bani, să se caterisească și acela ce l-a hirotonit și să se taie cu totul din comuniune (Biserică), ca Simon Magul de către mine Petru.

(2 sin. IV ec.; 22, 23 Trul.; 4, 5, 15, 19 sin. VII ec.; 2 Sard.; 90 Vasile cel Mare; Epist. lui Ghenadie și a lui Tarasie – Contra Simoniei)

Canonul prezent prevede două pedepse grave pentru simonie, adică pentru cumpărarea celor sfinte pe bani, și anume, în cazul când cineva ar dobândi hirotonia prin bani, să i se aplice și caterisirea, și anatema.

Simonia este o infracțiune socotită a fi de gravitatea crimei și ea se numește astfel de la Simon Magul, care a încercat să cumpere de la Sfântul Apostol Petru puterea de a face minuni. Fapta lui Simon a fost calificată ca una din cele mai grave de către Apostolul Petru, care i-a zis: „Argintul tău să fie cu tine spre pierzare, fiindcă ai socotit că poți să dobândești darul lui Dumnezeu prin bani" (Fapte 8, 20).

Sentința lui Petru înseamnă osândirea definitivă a lui Simon Magul, osândire care se cheamă anatemă, așa încât a doua pedeapsă după caterisire, cu toate că ar trebui să fie afurisirea, este totuși anatema, fiindcă se aplică pentru simonie, în cazul cumpărării hirotoniei. Deși canonul nu-i spune pe nume pedepsei anatemă, se înțelege că numai de aceasta este vorba, fiindcă o identificăm cu aceea care i s-a dat lui Simon Magul. Iar pentru a se sublinia gravitatea infracțiunii numită simonie, se face excepție de la cunoscutul principiu „non bis in idem" (Canonul 25 Apostolic).

CANONUL 30: (OSÂNDIREA CELOR CARE SE FOLOSESC DE INFLUENȚA DREGĂTORILOR LUMEȘTI PENTRU A DEVENI EPISCOPI)

Dacă vreun episcop, folosind stăpânitori (dregători) lumești, s-ar face prin ei stăpân peste vreo biserică, să se caterisească și să se afurisească, de asemeni și toți părtașii (complicii) lui.

(4 sin. I ec.; 3 sin. VII ec.; 13 Laod)

În canonul prezent este vorba de acei episcopi care nesocoteau rânduielile bisericești într-atât încât ocupau cu forța altă biserică sau eparhie, adică prin mijloace puse la dispoziție de către stăpânitorii lumești. Prin stăpânitori lumești se înțeleg în primul rând oamenii influenți prin bogăția lor și abia în al doilea rând cei care dețin funcții publice. Folosirea puterii lumești în treburi bisericești reprezintă un amestec neîngăduit al statului în jurisdicția Bisericii. O astfel de faptă este socotită asemănătoare cu simonia, existând prezumția unor tranzacții simoniace, între clericii care foloseau puterea seculară cu nesocotirea celei bisericești sau chiar împotriva ei și cei care le pun la dispoziție această putere. De aceea și în astfel de cazuri se face excepție de la principiul „Non bis in idem" (can. 25 ap.), prevăzându-se două pedepse de aproape aceeași gravitate ca și în cazul simoniei – caterisirea și afurisirea, însă nu chiar anatema, ca pentru simonie.

CANONUL 31: (OSÂNDIREA SCHISMEI)

Dacă vreun presbiter, desconsiderând pe propriul său episcop, ar face adunare osebită (separată) și ar pune (așeza) alt altar, nevădindu-l cu nimic vrednic de osândă pe episcopul său în privința dreptei credințe și a dreptății, acela să se caterisească ca iubitor de stăpânire, căci este tiran (uzurpator). De asemenea și ceilalți clerici, și (anume) câți se vor adăuga (atașa) lui, iar laicii să se afurisească. Dar acestea să se facă numai după una și a doua și a treia stăruință (poftire la ordine) din partea episcopului.

(6 sin. II ec.; 3 sin. III ec.; 18 sin. IV ec.; 31, 34 Trul.; 6 Gang.; 14 Sard.; 5 Antioh.; 10, 11 Cartag.; 13, 14, 15 sin. I-II)

Pentru schismă, în cazul clericilor, se prevede caterisirea, iar pentru laici, afurisirea. Nici una din aceste pedepse nu trebuie însă aplicată mecanic, ci numai după o întreită încercare de a-i readuce în sânul bisericii pe cei porniți pe calea schismei.

Se apreciază apoi că și complicii clericilor schismatici cad sub aceeași pedeapsă, bineînțeles dacă aceștia nu se despart de episcopul lor din motive întemeiate, cum ar fi abaterea episcopului de la dreapta credință și de la comportarea după dreptate. Din textul canonului rezultă că în asemenea cazuri clericii sunt liberi să se despartă de episcopul lor, adică să iasă de sub ascultarea lui.

În alte texte canonice se prevede că, dacă vreun cleric constată că episcopul său profesează vreo erezie, este liber să se despartă de acesta fără nici o formalitate (can. 15 I-II), pentru că nu se desparte de episcop, ci de o erezie. Însă pentru cazurile în care nu există vreun astfel de motiv, ci clericul este determinat să se despartă de episcopul său din alte motive, cazul respectiv trebuie supus sinodului, care va hotărî între el și episcop.

CANONUL 32: (RIDICAREA AFURISIRII)

Dacă vreun presbiter sau diacon se afurisește de către episcop, să nu fie îngăduit să fie primit de altul (de alt episcop), ci doar de către cel care l-a afurisit pe el, decât numai dacă din întâmplare ar fi murit (s-ar săvârși din viață) episcopul care l-a afurisit pe el.

(12, 13, 16 ap.; 5 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 6 Antioh.; 13 Sard.; 11, 29, 133 Cartag.)

Pentru păstrarea bunei rânduieli în biserică s-a stabilit ca nici un episcop să nu se poată amesteca în treburile altuia, așa încât nici în această chestiune a ridi-

cării pedepsei afurisirii nu este permis să se amestece vreun episcop străin, atât timp cât trăiește episcopul care a aplicat o astfel de pedeapsă. Numai după trecerea din viață a episcopului care a afurisit vreun presbiter, diacon sau laic, succesorul lui în scaun, fie chiar și numai locțiitor al viitorului episcop, poate să ridice afurisirea.

CANONUL 33: (CĂRȚILE SAU SCRISORILE CANONICE DE PREOȚIE)

Nici unul dintre episcopii și presbiterii sau diaconii străini să nu se primească fără scrisori de încredințare (recomandare), și aducându-le pe acestea, să fie ispitiți (verificați), și dacă vor fi propovăduitori ai dreptei credințe, să fie primiți, iar de nu, dându-li-se lor cele de trebuință, să nu-i primiți pe ei în biserică (comunitate), fiindcă multe se fac prin vicleană răpire (amăgire).

(12, 13 ap.; 11, 13 sin. IV ec.; 7, 8, Antioh.; 42 Laod.; 23, 106 Cartag.)

Scrisori de încredințare sau de recomandare se dădeau clericilor care mergeau de la o biserică la alta, sau pentru a le folosi acestora drept dovadă a calității lor și a faptului că mărturisesc dreapta credință. Cu toate acestea, pentru a se evita orice înșelăciune, chiar și clericii care aduceau scrisoare de recomandare dată de către episcopi competenți erau supuși la ispitiri pentru verificarea dreptei lor credințe.

CANONUL 34: (AUTOCEFALIA ȘI AUTONOMIA)

Se cade ca episcopii fiecărui neam să cunoască pe cel dintâi dintre dânșii și să-l socotească pe el drept căpetenie și nimic mai de seamă (însemnat) să nu facă fără încuviințarea acestuia; și fiecare să facă numai acelea care privesc (se referă la) parohia (eparhia) sa și satele de sub stăpânirea ei. Dar nici acela (cel dintâi) să nu facă ceva fără încuviințarea tuturor, căci numai astfel va fi înțelegere și se va mări Dumnezeu prin Domnul în Duhul Sfânt: Tatăl și Fiul și Sfântul Duh.

(4, 6, 7 sin. I ec.; 2, 3 sin. II ec.; 8 sin. III ec.; 28 sin. IV ec.; 36, 39 Trul.; 9 Antioh.)

Canonul prezent exprimă următoarele principii ale organizării Bisericii: principiul etnic, ca un principiu de bază al autocefaliei – deși nu ca un principiu

exclusiv sau absolut; principiul autocefaliei; principiul ierarhiei – episcopul; principiul sinodalității și principiul autonomiei eparhiale.[11]

Textul canonului arată că pe baza principiului etnic se pot organiza unități bisericești mai mari și autocefale. Desigur că, în lumea de atunci, nu putea fi vorba de o națiune în sensul de astăzi al cuvântului, dar în orice caz, se vorbește de o grupare cvasinațională sau constituită pe o bază de realități etnice distincte. Unei astfel de unități i se recunoaște dreptul de a-și avea o organizație bisericească proprie, independentă de alte organizații bisericești, sau cum i s-a spus mai târziu, autocefală. Principiul autocefaliei este exprimat în textul canonului prin două lucruri, și anume: mai întâi prin faptul că fiecărui neam i se recunoaște dreptul de a se conduce în cele bisericești printr-o căpetenie proprie, adică i se recunoaște dreptul – pe care îl exprimă cuvântul autocefalie – de a avea o căpetenie proprie în interiorul teritoriului său, nesupusă vreunei căpetenii bisericești din afara acestui teritoriu; iar apoi prin faptul că această căpetenie este supusă și ea la rândul său sinodului format din toți episcopii neamului respectiv.

Se arată apoi că, deși exponentul puterii bisericești dintr-o provincie cu o biserică constituită în cadrul etnic este cel dintâi dintre episcopi – care pe atunci era mitropolitul, iar mai târziu a putut deveni patriarhul –, totuși capul sau cârmuirea de căpetenie a unei astfel de biserici o formează sinodul episcopilor ei. De acest sinod sunt ținuți să asculte toți episcopii, inclusiv întâistătătorul lor, iar fiecare episcop în parte este ținut să nu facă nimic important fără încuviințarea întâistătătorului. Se înțelege însă că o astfel de încuviințare – în spiritul canonului prezent și în genere în spiritul cârmuirii bisericești – nu ține de atribuțiile personale ale întâistătătorului, ci de calitatea acestuia de exponent al sinodului, căci el este obligat să nu facă nimic fără înțelegere cu ceilalți.

Organizată în acest fel, o Biserică independentă sau autocefală în cadru etnic nu este supusă vreunei autorități bisericești din afară, în materie de conducere a treburilor proprii. Tocmai într-o astfel de independență constă autocefalia și în Biserica Ortodoxă principiul etnic a fost întotdeauna recunoscut ca bază a organizării bisericilor autocefale naționale, deși nu a fost singurul pe baza căruia s-a admis organizarea bisericilor autocefale. Alături de el s-au recunoscut și alte elemente sau condiții naturale, ca temeiuri ale autocefaliei; de exemplu: condițiile teritoriale, culturale, politice etc.

---

11. Canonul acesta este unul din cele mai discutate, datorită cuvântului etnos, al cărui înțeles li s-a părut multora greu de pătruns. De fapt el este cheia înțelesului acestui canon. Sensul lui nu poate fi decât acela de neam, prin care se înțelege o grupare etnică, o unicitate care are caracteristicile unei națiuni.

În nici un caz nu are înțeles de provincie sau de ținut, indiferent dacă respectiva provincie ar fi populată de credincioși cu aceeași origine etnică sau aparținând mai multor neamuri.

Canonul exprimă apoi cât se poate de clar faptul că fiecare episcop este autonom în cadrul eparhiei sale și al satelor (parohiilor) de sub slujba lui și nu se poate amesteca în treburile unei eparhii străine, acest lucru nefiindu-i îngăduit nici mitropolitului.

Canonul nu are caracter imperativ, în sensul că ar obliga fiecare neam sau, cum este cazul astăzi, fiecare națiune, să se organizeze în biserică autocefală. El recunoaște doar fiecărui neam sau fiecărei națiuni dreptul la o astfel de organizare. Rămâne la latitudinea celor interesați să-și reclame și să-și afirme un astfel de drept.

CANONUL 35: (AUTONOMIA EPARHIALĂ)

Episcopul să nu îndrăznească să facă hirotonii în afara eparhiei sale, în cetățile și în satele care nu-i sunt supuse lui; iar de s-ar dovedi că a făcut aceasta fără încuviințarea celor care stăpânesc cetățile sau satele acelea, să se caterisească și ei, și cei pe care i-a hirotonit.

(15 sin. I ec.; 2 sin. II ec.; 8 sin. III ec.; 5 sin. IV ec.; 17 Trul.; 13 Anc.; 13, 22 Antioh.; 3, 15 Sard.; 48, 54 Cartag.)

Episcopii sunt autonomi sau independenți în conducerea eparhiilor lor și fiecare își poate exercita în mod deplin dreptul de cârmuire a eparhiei proprii. În această situație nici unul nu are dreptul să se amestece în treburile altei eparhii. Când vreunul dorește să săvârșească vreo sfântă lucrare pe teritoriul altei eparhii, trebuie să obțină în acest scop învoire din partea episcopului acelei eparhii. Cel ce nu respectă această rânduială, atât cu privire la hirotonie, cât și cu privire la alte lucrări, se supune caterisirii; aceeași pedeapsă îi lovește și pe cei care ar fi fost hirotoniți de el pe teritoriul străin. Norma aceasta este obligatorie și pentru ierarhii întâistătători din fruntea mitropoliilor, arhiepiscopiilor sau patriarhiilor.

CANONUL 36: (AFURISIREA CLERICILOR CARE NU-ȘI OCUPĂ SLUJBA)

Dacă cineva fiind hirotonit episcop, nu ar primi slujba aceasta și purtarea de grijă a poporului care i s-a dat în mână (încredințat lui), acela să fie (să rămână) afurisit până ce-o va primi (slujba); asemenea și presbiterul și diaconul. Iar dacă ducându-se (acolo) nu ar fi primit, nu după voia sa (nu din pricina sa), ci din cauza blestemății poporului, el să fie (rămână) totuși episcop, dar clerul cetății aceleia să se afurisească, fiindcă (ei, clericii) nu au strunit poporul cel atât de nesupus.

(16 sin. I ec.; 29 sin. IV ec.; 37 Trul.; 18 Anc.; 17, 18 Antioh.; 17 sin. I-II; 1, 2, 3 Chiril Alex.)

Înțelesul canonului este simplu, arătând că se afurisește și episcopul și presbiterul și diaconul care, fiind ales și hirotonit pentru o anumită localitate, nu ar voi să-și ia slujba în primire. Ei vor rămâne afurisiți atâta timp cât nu se vor prezenta la post.

În cazul în care vreun episcop va fi oprit să-și ocupe slujba din pricina împotrivirii credincioșilor cetății pentru care a fost ales și hirotonit, atunci el să rămână în cinste și în calitate de episcop, dar să se afurisească întreg clerul cetății respective, pentru că nu i-a îndrumat și nu i-a potolit pe credincioși.

Canonul se referă la rânduiala existentă în Biserica veche, conform căreia alegerea întregului cler (episcop, presbiter, diacon), se făcea prin participarea credincioșilor laici, care aveau dreptul să se pronunțe în mod liber pentru oricare dintre candidați, sau să respingă pe oricare dintre ei. Dacă nu făceau uz de acest drept în momentul alegerii, ei nu mai puteau să se împotrivească introducerii în funcție a clericului deja ales de ei.

CANONUL 37: (SINOADELE PLENARE)

De două ori pe an să fie (întrunit) sinodul episcopilor, și ei să cerceteze împreună dogmele dreptei credințe și să rezolve problemele (controversele) bisericești care se vor ivi: o dată, adică, în a patra săptămână a Cincizecimii, iar a doua oară, în a douăsprezecea zi a lui octombrie.

(34 ap.; 5 sin. I ec.; 2 sin. II ec.; 19 sin. IV ec.; 8 Trul.; 6 sin. VII ec.; 20 Antioh.; 40 Laod.; 18, 73 Cartag.)

După cum s-a văzut în canonul 34 apostolic, puterea supremă de conducere a unei provincii bisericești aparține sinodului tuturor episcopilor acelei provincii.

Practica veche din epoca apostolică, întemeiată pe principiul sinodalității, ca principiu de bază al organizării și conducerii Bisericii, este oglindită în numeroase texte ale Sfintei Scripturi și în numeroase documente păstrate, începând cu vremea Sfinților Apostoli, până în zilele noastre.

Prin canonul prezent se dă expresie aceluiași principiu al sinodalității, reglementându-se legal felul în care trebuie, în cadrul fiecărei provincii bisericești, să se întrunească de două ori pe an, și anume o dată în a patra săptămână după Paști, iar a doua oară la 12 octombrie.

Canonul determină și competența sinoadelor provinciale.

Care sunt aceste sinoade provinciale?

Au fost desigur în primul rând cele din cuprinsul provinciilor administrative ale imperiului, apoi cele din cuprinsul mitropoliilor și, în sfârșit, dispoziția canonului s-a aplicat constant și la toate sinoadele Bisericilor autocefale sau autonome, organizate pe teritorii mai mari decât în cadrul unei simple provincii. În acest sens se aplică și astăzi.

CANONUL 38: (EPISCOPII CA ECONOMI PRINCIPALI AI AVERII BISERICEȘTI)

Episcopul să poarte grija tuturor bunurilor (lucrurilor) bisericești și să le rânduiască (chiverniseasca, administreze) pe ele ca și când Dumnezeu i-ar sta de veghe; dar să nu-i fie îngăduit lui să-și însușească ceva din acestea, sau să dăruiască rudelor proprii cele ale lui Dumnezeu; iar dacă ar fi sărace, să le facă parte (să le hărăzească) ca săracilor, dar să nu vândă din pricina acestora (sub pretextul ajutorării acestora) cele ce sunt ale Bisericii.

(41 ap.; 26 sin. IV ec.; 11, 12 sin. VII ec.; 35 Trul.; 15 Anc.; 7, 8 Gang.; 24, 25 Antioh.; 26, 33 Cartag.; 7 sin. I-II; 10 Teofil Alex.; 2 Chiril Alex.)

Canonul arată competența deplină a episcopului în toate chestiunile bisericești, el având obligația de a purta grija bunurilor bisericești și dreptul de a le chivernisi în conformitate cu nevoile Bisericii. El nu este însă administrator direct al bunurilor bisericești, ci doar îndrumătorul și responsabilul acestei administrații, întrucât, după pilda Sfinților Apostoli, nu se cade ca episcopii să se ocupe direct de cele economice, ci să le dirijeze pe acestea prin subalterni.

În afară de nevoile Bisericii, nu este îngăduit episcopului să cheltuiască pentru nimic, nici să-și însușească ceva, nici să dăruiască rudelor. Singura cheltuială nedestinată treburilor bisericești pe care o îngăduie canonul este aceea pentru săraci, pentru întreținerea lor, permițând ca din bunurile Bisericii să fie ajutate chiar și rudele episcopilor, dacă acestea fac parte din categoria săracilor.

Se știe că în Biserica veche averea Bisericii mai era numită și averea săracilor, datorită faptului că, alături de mântuirea sufletelor, grija de căpetenie a cârmuirii Bisericii era să alunge suferințele celor lipsiți și să asigure existența în condiții omenești a tuturor credincioșilor, ba chiar și a altor sărmani dintre necredincioși. De această grijă s-a preocupat conducerea bisericească întotdeauna când suferințele săracilor s-au întețit.

CANONUL 39: (ASCULTAREA CLERULUI DE EPISCOPI)

Presbiterii și diaconii să nu săvârșească nimic fără încuviințarea episcopului, căci acesta este cel căruia i s-a încredințat poporul Domnului și acela de la care se va cere socoteală pentru sufletele lor.

(38, 40, 41 ap.; 12 sin. VII ec.; 57 Laod.; 6, 7, 33 Cartag.)

Preoții și diaconii sunt datori cu ascultare față de episcop. Canonul reflectă starea organizatorică primară a parohiilor, adică a unităților conduse la început de către episcopi, unități în cadrul cărora preoții și diaconii îndeplineau funcții sacerdotale în dependență strictă de episcop. Când mai târziu, preoții au dobândit unități pastorale, pe care le cârmuiau pe propria răspundere, așa cum este situația și astăzi, această dependență strictă față de episcop cu privire la orice lucrare a preoților a încetat, ei rămânând totuși supuși supravegherii și controlului din partea episcopului, căruia îi datorează ascultarea canonică[12].

CANONUL 40: (AVEREA EPISCOPULUI)

Să fie arătate (cunoscute în mod lămurit) bunurile (lucrurile) proprii ale episcopului (în cazul că ar avea și bunuri proprii) și să fie arătate (cunoscute în mod lămurit) și cele domnești (bunurile Domnului, ale Bisericii), ca episcopul să aibă putere când s-ar săvârși din viață să lase ale sale cui vrea și cum vrea și să nu se piardă cele ale episcopului sub cuvânt că ar fi bunuri bisericești, atunci când el ar avea soție și copii sau rude sau casnici. Căci este drept înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor ca nici Biserica să nu sufere vreo pagubă din pricina necunoașterii bunurilor episcopului și ca nici episcopul sau rudele lui să-și risipească (bunurile) din pricina Bisericii, sau să cadă și la certuri (procese) ai săi, și moartea lui să se acopere de ocări.

(38, 41 ap.; 22 sin. IV ec.; 35 Trul.; 24 Antioh.; 22, 26, 81 Cartag.)

Pentru evitarea oricărei pricini, a oricărei neînțelegeri și mai ales a defăimărilor care s-ar putea naște pe seama Bisericii sau a episcopilor din cauza bunurilor acestora, se impune obligația ca bunurile Bisericii și bunurile

12. Canonul nu trebuie înțeles în sens unilateral, adică în sensul că într-adevăr preoții și diaconii nu ar putea să săvârșească nimic fără încuviințarea episcopului, ci în acel sens mai larg în care canonul 34 apostolic îi obligă pe episcopi să nu săvârșească nimic mai important fără încuviințarea întâistătătorului lor, mitropolit, arhiepiscop etc. Preotul însuși este un păstor, deținând puterea harică și misiunea de a sfinți viața credincioșilor și de a-i duce la mântuire, iar această lucrare o desfășoară pe baza dreptului său propriu, și nu numai ca simplu delegat al episcopului.

personale ale episcopului să fie ținute în evidență separat, ca în nici un chip să nu se facă vreo confuzie între ele. Episcopului i se recunoaște dreptul la bunuri proprii, pentru că în vremea aceea episcopii nu se recrutau exclusiv dintre monahi, ci, după cum arată canonul, puteau să fie și căsătoriți, având soție, copii și alte rude, ale căror drepturi de moștenire a episcopului se recunosc prin prezentul canon.

CANONUL 41: (EPISCOPUL ESTE CĂPETENIA EPARHIEI ÎN TOATE PRIVINȚELE)

Poruncim ca episcopul să aibă stăpânirea bunurilor Bisericii. Căci dacă sunt a i se încredința lui sufletele cele de preț ale oamenilor, atunci cu cât mai mult se cade ca el să poruncească asupra banilor, așa că toate să se cârmuiască prin stăpânirea (autoritatea) sa, și celor lipsiți să li se facă parte (să li se hărăzească) prin presbiteri și diaconi, cu frica lui Dumnezeu și cu toată evlavia (cuviința). Să se împărtășească însă și el din cele trebuitoare (dacă ar avea trebuință) în lipsurile sale presante și în cele ale fraților pe care-i adăpostește, pentru ca în nici un chip aceștia să nu sufere lipsă; căci legea lui Dumnezeu a orânduit ca cei ce ostenesc la altar (slujesc altarului), de la altar să se hrănească (I Cor. 9, 7, 13), pentru că nici ostașul nu poartă niciodată armele asupra vrăjmașilor cu proviziile sale proprii.

(38, 39 ap.; 26 sin. IV ec.; 12 sin. VII ec.; 24, 25 Antioh.; 10, 11 Teofil Alex.; 2 Chiril Alex.)

Canonul prezent motivează dreptul episcopului de suprem cârmuitor și al treburilor economice ale eparhiei sale. Arată apoi ce destinație au bunurile bisericești, precum și cine îl ajută pe episcop spre a li se da folosirea cuvenită acestor bunuri, și anume, pentru întreținerea Bisericii și a slujitorilor ei, apoi a săracilor și a străinilor sau a călătorilor.

Prin felul în care se arată că și oaspeții străini trebuie să fie întreținuți din bunurile Bisericii se relevă faptul că existența acestora era organizată. Ea era încredințată unor instituții sau așezăminte speciale numite xenodohii – case pentru primirea străinilor –, care au existat timp îndelungat în Biserică.

Ajutoarele care se dădeau săracilor și în genere celor lipsiți se distribuiau prin preoți și diaconi, după dispoziția episcopului.

Și canonul prezent reflectă organizarea primară a parohiilor ca unități conduse de episcopi.

CANONUL 42: (OSÂNDIREA JOCURILOR DE NOROC ȘI A BEȚIEI)

Episcopul ori presbiterul, ori diaconul, petrecând cu zaruri și cu beții, ori să înceteze, ori să se caterisească.

(43, 54 ap.; 22 sin. VII ec.; 9, 50 Trul.; 24, 55 Laod.; 40, 60 Cartag.)

Canonul prevede pedeapsa caterisirii pentru episcopi, presbiteri și diaconi în cazul în care devin niște împătimiți ai jocului de noroc sau ai beției. Aceasta pedeapsă însă nu urmează a se aplica decât după ce, potrivit canonului 31 apostolic și poruncii exprese a Sfintei Scripturi (Mt. 18, 15-17), cel în cauză va fi chemat stăruitor la ordine și silit să se lase de păcatul respectiv.

CANONUL 43: (OSÂNDIREA JOCURILOR DE NOROC ȘI A BEȚIEI)

Ipodiaconul sau citețul sau cântărețul, aceleași făcând, ori să înceteze, ori să se afurisească; de asemenea și laicul.

(42, 54 ap.; 22 sin. VII ec.; 9, 50 Trul.; 24, 55 Laod.; 40, 60 Cartag.)

Pentru aceleași păcate sau abateri ale jocului de noroc și ale beției săvârșite însă de ipodaconi, citeți sau cântăreți, canonul prezent prevede pedeapsa corespunzătoare a afurisirii.

CANONUL 44: (OSÂNDIREA DOBÂNDEI ȘI A CAMETEI)

Episcopul sau presbiterul sau diaconul, care va cere dobândă (camătă), **de la cei pe care îi împrumută, ori să înceteze, ori să se caterisească.**

(17 sin. I ec.; 10 Trul.; 4 Laod.; 5, 16 Cartag.; 14 Vasile cel Mare; 6 Grig. Nyssa)

Canonul prezent nu interzice numai camăta, adică dobândă spoliatoare, exagerată, ci orice fel de dobândă, pentru că, după învățătura creștină, dobânda este un păcat (Mt. 5, 42; Lc. 6, 30, 34, 35) și a fost interzisă încă din Vechiul Testament (Deuter. 23, 19).

Păcatul acesta este cu atât mai de condamnat cu cât îl săvârșește un cleric, motiv pentru care se prevede pedeapsa caterisirii în caz de practicare a împrumuturilor cu dobândă de către clerici.

CANONUL 45: (OPRIREA COMUNIUNII CU ERETICII)

Episcopul sau presbiterul sau diaconul, dacă numai s-a rugat împreună cu ereticii, să se afurisească; iar dacă le-a permis acestora să săvârșească ceva ca clerici (să săvârșească cele sfinte), să se caterisească.

(10, 11, 46, 64 ap.; 2, 4 sin. III ec.; 6, 9, 32, 33, 34, 37 Laod.; 9 Tim. Alex.)

Ereticii sunt afurisiți, adică excomunicați din Biserică, și sunt interzise relațiile obștești cu ei; cu atât mai mult este oprit ca membrii Bisericii sau clericii să se roage împreună cu aceștia și constituie o infracțiune de gravitatea crimei slujirea celor sfinte împreună cu aceștia dacă provin dintre clerici.

Canonul prevede pedeapsa afurisirii, în sensul de suspendare din funcție, în cazul clericilor care s-ar ruga împreună cu ereticii, și pedeapsa afurisirii pentru acei clerici care le-ar îngădui clericilor eretici să slujească cele sfinte sau care ar sluji împreună cu ei. Dacă prima abatere ar putea avea vreo explicație și ar putea fi tratată cu indulgență, cea de-a doua reprezintă un act de trădare a Bisericii și trebuie sancționată ca atare, căci ce înseamnă intercomuniunea „in sacris" cu ereticii? Nimic altceva decât a face cauză comună cu aceștia.

CANONUL 46: (TAINELE ERETICILOR NU SUNT TAINE)

Poruncim să se caterisească episcopul sau presbiterul care a primit (ca valid) botezul ori jertfa (euharistia) ereticilor. Căci ce fel de împărtășire (înțelegere) are Hristos cu Veliar? Sau ce parte are credinciosul cu necredinciosul? (II Cor. 6, 15).

(47, 68 ap.; 19 sin. I ec.; 7 sin. II ec.; 95 Trul.; 7, 8 Laod.; 1, 47 Vasile cel Mare)

Canonul se referă numai la episcop și la presbiter, întrucât numai aceștia pot săvârși botezul și celelalte sfinte taine și deci numai aceștia pot să primească sau să respingă tainele săvârșite de eretici.

Cum ereticii au pierdut succesiunea apostolică, deci și continuitatea preoției, tainele lor nu sunt valide, ei înșiși nemaifăcând parte din Biserică, iar clericul care le va socoti totuși valide este supus caterisirii.

CANONUL 47: (BOTEZUL VALID NU SE REPETĂ)

Episcopul sau presbiterul dacă ar boteza din nou pe cel ce are botezul cu adevărat sau dacă nu ar boteza pe cel spurcat de către eretici (cei fără credință adevărată), să se caterisească, ca unul care ia în râs crucea și moartea Domnului și nu deosebește preoții adevărați de preoții mincinoși.

(46, 49, 50 ap.; 8, 19 sin. I ec.; 7 sin. II ec.; 84, 95 Trul.; 32 Laod.; 48, 72 Cartag.; 1, 47, 91 Vasile cel Mare)

Se oprește repetarea botezului valid, sub pedeapsa caterisirii; la fel și nebotezarea celor care au primit de la eretici un botez necurat.

Textul canonului exprimă aceeași atitudine față de botezul ereticilor ca și canonul 46.

CANONUL 48: (OSÂNDIREA CONCUBINAJULUI)

Dacă vreun laic, alungându-și soția, ar lua pe alta sau pe una părăsită de altul, să se afurisească.

(87, 93 Trul.; 20 Anc.; 102 Cartag.; 9, 21, 35, 48, 72 Vasile cel Mare)

Canonul prevede pedeapsa afurisirii sau excomunicării pentru credincioșii laici care, fără motiv legal și cu ușurință, și-ar abandona soțiile, contractând legături cvasimatrimoniale ilegale cu femei libere sau cu unele nedivorțate legal de soții lor, ci numai părăsite de aceștia.

CANONUL 49: (BOTEZUL SE SĂVÂRȘEȘTE NUMAI ÎN SFÂNTA TREIME)

Dacă vreun episcop sau presbiter nu ar boteza după orânduirea Domnului, în Tatăl și în Fiul și în Duhul Sfânt, ci în trei fără de început, sau în trei firi sau în trei mângăitori, să se caterisească.

(46, 47, 50, 68 ap.; 7 sin. II ec.; 78, 84, 95, 96 Trul.; 12 Neocez.; 47, 48 Laod.; 45, 48, 72, 110 Cartag.; 1, 91 Vasile cel Mare)

Împotriva acelora dintre episcopi sau presbiteri care, luându-se după eretici, nu ar săvârși Botezul în numele Sfintei Treimi, adică în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, se prevede pedeapsa caterisirii, interzicându-se astfel orice abatere de la rânduiala stabilită de Domnul în privința Botezului și consemnată la Matei 28, 19 și Marcu 16, 16.

CANONUL 50: (BOTEZUL SE SĂVÂRȘEȘTE PRIN TREI AFUNDĂRI)

Dacă vreun episcop sau presbiter nu ar săvârși cele trei afundări ale unei singure sfințiri (a botezului), ci numai o afundare, aceea care se dă (se practică) întru moartea Domnului, să se caterisească. Pentru că nu a zis Domnul: întru moartea mea botezați, ci: mergând, învățați toate neamurile, botezându-i pe ei în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh (Matei 28, 19).

(46, 47, 49 ap.; 7 sin. II ec.; 95 Trul.; 12 Neocez.; 47 Laod.; 47 Cartag.; 1, 91 Vasile cel Mare)

Botezul se săvârșește în numele Sfintei Treimi, prin trei afundări, iar nu numai printr-o singură afundare, cum fac unii eretici, închipuind prin aceasta doar moartea Domnului. Cine se abate de la această rânduială, dacă este episcop sau presbiter, se supune caterisirii, pentru că prin botez se împărtășește o nouă viață în numele învierii Domnului și în numele întregii puteri dumnezeiești și a lucrării tuturor celor trei fețe ale dumnezeirii, și nu se îndrumă spre moarte cel ce vine la Hristos.

CANONUL 51: (RIGORISMUL FĂȚARNIC ȘI HULIREA LUI DUMNEZEU SE OSÂNDESC ÎNDOIT)

Dacă vreun episcop sau presbiter sau diacon, sau oricine din catalogul (cinul) preoțesc, se ține departe (s-ar abține) de nuntă și de cărnuri și de vin, nu pentru înfrânare, ci din scârbă, trecând cu vederea (uitând) că toate sunt foarte bune și că bărbat și femeie l-a făcut Dumnezeu pe om, ci hulind, ar cleveti făptura, ori să se îndrepte, ori să se caterisească și să se îndrepteze din Biserică (să se afurisească). Asemenea și laicul.

(5, 25, 53, 66 ap.; 16 sin. IV ec.; 13 Trul.; 14 Anc.; 1, 2, 4, 14, 21 Gang.)

Canonul condamnă rigorismul neîntemeiat al unor fețe bisericești, ca și al laicilor care ar socoti ca stricăcioase căsătoria, consumul cărnurilor și al vinului, declarând că unii ca aceștia hulesc natura și pe Creatorul ei și sunt vrednici de pedeapsă, clericilor urmând a li se aplica întâi caterisirea și apoi afurisirea, dacă nu se îndreaptă, iar laicilor, afurisirea.

După cum se vede și în cazul hulirii lui Dumnezeu, ca și în cel al simoniei (can. 29 ap.), se aplică două pedepse pentru aceeași vină, adică pentru același păcat, dată fiind gravitatea lui deosebită, care reclamă și o îndoită pedeapsă, admițându-se abaterea de la principiul „non bis in idem" (can. 25 ap.).

Textul canonului arată vechea orânduială bisericească după care nu numai diaconii și presbiterii, ci și episcopii erau căsătoriți. Această rânduială se cerea a fi păstrată, iar cei ce erau împotriva ei erau osândiți ca mincinoși și fățarnici, după cuvintele Sfântului Apostol Pavel (I Tim. 4, 2-4).

CANONUL 52: (PRIMIREA ÎN BISERICĂ A CELOR CE SE POCĂIESC)

Dacă vreun episcop sau presbiter nu primește pe cel ce se întoarce de la păcat, ci îl îndepărtează (îl respinge), să se caterisească, pentru că mâhnește pe Hristos, cel ce a zis: „Bucurie se face în cer pentru un păcătos care se pocăiește" (Luca 15, 7).

(3 sin. I ec.; 43, 102 Trul.; 74 Vasile cel Mare).

În spiritul învățăturii Mântuitorului, cel ce se pocăiește sincer pentru păcatele sale trebuie să fie primit de către duhovnic să se mântuiască, căci după cum spune Balsamon: „nu este păcat care să biruiască iubirea de oameni a lui Dumnezeu".

O atitudine contrară înseamnă în primul rând o atitudine necreștinească și apoi o abatere de la misiunea preoțească; întrucât, pentru o astfel de lucrare, contrară învățăturii Domnului și misiunii preoției, cu dreptate se prevede pedeapsa caterisirii împotriva duhovnicului care îndepărtează de la mântuire pe cei ce se pocăiesc de păcatele lor, căci doar cei bolnavi au nevoie de doctor, nu cei sănătoși.

CANONUL 53: (RIGORISMUL FĂȚARNIC SE OSÂNDEȘTE)

Dacă vreun episcop sau presbiter sau diacon nu se înfruptă (nu mănâncă) în zilele de sărbători din cărnuri și din vin, scârbindu-se, iar nu pentru înfrânare, să se caterisească, ca unul care și-a vătămat propria sa conștiință și care s-a făcut multora pricinuitor de sminteală.

(51, 66 ap.; 14 Anc.; 2, 21 Gang.)

Canonul face deosebire între înfrânare sau post, care este un lucru îngăduit, și disprețuirea anumitor bucate, fie din vanitate, fie din rătăcire. Acela dintre clerici care oricând, dar mai ales în zilele de sărbătoare, se abține de la cărnuri și de la vin, condamnându-le ca pe un lucru rău, devine pricină de sminteală pentru semenii săi, și împotriva acestora cu dreptate se prevede pedeapsa caterisirii. Deci sminteala, ca și simonia și hula împotriva lui Dumnezeu, este vrednică de pedeapsă îndoită.

CANONUL 54: (OPRIREA CLERICILOR DE A PETRECE ÎN CÂRCIUMI)

Dacă vreun cleric ar fi văzut (prins) mâncând în cârciumă, să se afurisească, afară numai dacă fiind la drum (în călătorie) a tras de nevoie la ospătărie.

(9 Trul.; 24 Laod.; 40 Cartag.)

Cârciumile sau localurile în care oamenii își dau drumul unor porniri nestăpânite sunt cu totul neindicate pentru prezența clericilor. Ținuta morală a acestora le interzice petrecerea în astfel de localuri și frecventarea lor în sco-

pul de a petrece, sub pedeapsa afurisirii, care aici are sensul suspendării din funcție (vezi can. 5 ap.)

Dintre localurile publice fac excepție ospătăriile și restaurantele, în care clericilor le este îngăduit să intre când nevoia drumului i-ar determina la aceasta.

CANONUL 55: (PEDEPSIREA PENTRU DEFĂIMAREA EPISCOPULUI)

Dacă vreun cleric ar ocărî pe episcop, să se caterisească; pentru că „pe mai-marele poporului tău nu-l vei grăi de rău" (Fapte 23, 5)

(31, 39 ap.; 8 sin. IV ec.; 34 Trul.; 58 Laod.; 7 Cartag.)

Episcopii sunt asemuiți cu căpeteniile cele mai înalte ale poporului și lor li se cuvine un respect desăvârșit din partea celorlalți clerici. Cei ce nu-i respectă, îi defăimează, îi ocărăsc sau îi vorbesc de rău pe episcopi se supun caterisirii.

Desigur însă că cei dintâi paznici ai demnității episcopale sunt episcopii înșiși, de a căror comportare se ocupă numeroase canoane, stăruind în tot chipul ca ei să nu se facă de sminteală nici clerului, nici credincioșilor.

(Prin cuvântul caterisire, cu aplicare la clerul inferior, trebuie să se înțeleagă în prezentul canon pedeapsa îndepărtării din slujbă, întrucât la ei nu poate fi vorba de caterisire în sensul în care această pedeapsă se aplică clericilor hirotoniți (preoți și diaconi). Deci iată un sens nou al cuvântului caterisire.

CANONUL 56: (DEFĂIMAREA PREOTULUI ȘI A DIACONULUI)

Dacă vreun cleric ar ocărî pe presbiter sau pe diacon, să se afurisească.

(18 sin. I ec.; 7 Trul.; 21 Laod.; 39 Vasile cel Mare)

Toți clericii inferiori datorează și presbiterilor și diaconilor același respect pe care-l datorează episcopului.

Totuși, în cazul în care vreunul dintre clericii inferiori presbiterilor sau diaconilor i-ar ocărî pe aceștia, nu se prevede pedeapsa caterisirii lor – în sens de îndepărtare din slujbă – ca atunci când l-ar ocărî pe episcop, ci, ținându-se seama de ierarhie, se gradează și pedepsele, prevăzându-se doar pedeapsa afurisirii lor – în sens de suspendare din funcție. Această pedeapsă urmează a se aplica și diaconilor dacă-i ocărăsc pe presbiteri; de asemenea și tuturor celorlalți clerici inferiori (ipodiaconi, lectori etc.) dacă i-ar ocărî pe presbiteri sau pe diaconi.

CANONUL 57: (PEDEAPSA PENTRU BATJOCURA CELOR CU DEFECTE FIZICE)

Dacă vreun cleric ar batjocori (ar lua în bătaie de joc) fie pe cel șchiop, fie pe cel surd, fie pe cel orb, fie pe cel vătămat la picioare, să se afurisească; asemenea și laicul.

Cei loviți de soartă sau în orice chip mutilați sau schilodiți trebuie să facă obiectul unei griji și unei asistențe pline de compasiune din partea celor teferi, care se cade să-I mulțumească lui Dumnezeu în fiecare clipă pentru că i-a păzit de nenorocirile care i-au lovit pe alții. Mai ales dacă vreunul dintre clerici s-ar comporta altfel, batjocorindu-i pe cei care se găsesc în astfel de stări, ca șchiopi, orbi etc., el săvârșește un păcat și în același timp se face pricină de sminteală pentru alții și își atrage afurisirea.

CANONUL 58: (ÎNDATORIREA CLERULUI DE A CATEHIZA ȘI PREDICA)

Episcopul sau presbiterul arătând nepăsare (neglijând) clerului sau poporului și neînvățându-i pe aceștia dreapta credință, să se afurisească, iar stăruind în nepăsare și în lenevie, să se caterisească.

(19 Trul.; 11 Sard.; 19 Laod.; 71, 121, 123 Cartag.)

După porunca Mântuitorului, episcopii și preoții sunt datori, ca în vederea lucrării de mântuire a credincioșilor, să-i instruiască pe aceștia, ca și pe clericii inferiori, în cele ale credinței: adică să-i învețe adevărurile de credință și să-i lămurească în nedumeririle pe care le-ar avea cu privire la ele. În acest scop, ei trebuie să predice și să catehizeze după nevoile și împrejurările sau condițiile în care își pot desfășura activitatea lor preoțească. În nici un caz nu se poate renunța la urmarea poruncii date de Mântuitorul tuturor slujitorilor Bisericii: „Mergând, învățați toate neamurile..." (Matei 28, 19).

Și în canonul prezent, ca și în altele (5, 29, 51, 57 ap.), pedeapsa afurisirii nu are sensul de excomunicare, ci doar pe acela de suspendare din slujbă.

CANONUL 59: (OCROTIREA CLERICILOR SĂRACI)

Dacă vreun episcop sau presbiter sau diacon nu ar da cele de trebuință vreunuia dintre clerici care ar fi lipsiți (săraci), să se afurisească, iar stăruind, să se caterisească întocmai ca unul carele a ucis pe fratele său.

(4, 38, 41 ap.; 7, 8 Gang.; 37 Cartag.; 8 Teofil Alex.)

Bunurile bisericești au fost numite averea Domnului sau averea săracilor. Aceasta înseamnă că nu sunt nicidecum ale anumitor oameni, ci aparțin tuturor, din ele trebuind să se satisfacă nevoile cultului și apoi cele impuse de ajutorarea săracilor. Din categoria săracilor, în genere, fac parte și clericii lipsiți, nu numai laicii. Pentru episcopi, presbiteri și diaconi exista obiceiul general de a purta grija celor materiale pentru toți cei lipsiți dintre credincioși. În acest scop, opera de asistență socială creștină a fost cât se poate de bine organizată în Biserica veche. În cadrul ei, neîndeplinirea obligației de a asigura existența materială a clericilor săraci ca și a celorlalți credincioși expuși mizeriei era socotită, și pe bună dreptate, de gravitatea actelor de ucidere a aproapelui. Căci, într-adevăr, cel care are posibilitate să ajute pe cei lipsiți de pâine și nu-i ajută în mod indirect este ucigașul lor, cum spune însuși canonul[13].

CANONUL 60: (CĂRȚILE APOCRIFE ȘI ERETICE)

Dacă în Biserică ar răspândi cineva, ca sfinte, cărțile cu titluri (nume) false ale necredincioșilor (ereticilor), spre paguba poporului și a clerului, să se caterisească.

(85 ap.; 9 sin. VII ec.; 63 Trul.; 59, 60 Laod.; 24 Cartag.)

Canonul interzice răspândirea ca sfinte – deci de aceeași valoare cu cărțile inspirate – a unor scrieri apocrife, pe care ereticii le-au pus în circulație sub diverse numiri de natură să-i inducă în eroare pe credincioși și chiar pe clerici. Astfel, unele erau prezente sub numele Sfinților Apostoli, iar altele chiar sub numele Mântuitorului, Pentru clericii care ar răspândi astfel de cărți, prezentându-le ca și când ar fi de aceeași valoare cu cele sfinte, se prevede pedeapsa caterisirii. De altfel, pedeapsa este aceeași ca și cea prevăzută pentru erezie și e firesc ca cel care răspândește cărțile ereticilor în Biserică, printre credincioși, să fie tratat ca un eretic.

---

13. Oricâtă greutate a pus pe propăvăduirea cuvântului și pe lucrarea celor sfinte, vechea organizare bisericească nu a neglijat și nu a desconsiderat nici latura materială, economică a vieții, în domeniul căreia a desfășurat, prin organizarea asistenței sociale, o acțiune tot atât de susținută și de importantă ca și cea religioasă propriu-zisă. În primele trei veacuri ale Bisericii s-a ținut în mod deosebit la asigurarea celor necesare traiului tuturor creștinilor din bunurile obștești ale comunităților locale. Mai târziu, abandonându-se această orânduire socială evanghelică, care avea la bază proprietatea obștească, aceeași acțiune de asistență socială s-a dus prin organizarea instituțiilor sau așezămintelor menite să adăpostească și să îngrijească pe orfani, pe văduve, pe bătrâni, instituții numite după specificul fiecăreia: orfanotrofii, hirocomii, gherontocomii, xenodohii etc. Pe lângă instituțiile speciale de asistență socială, aceasta a mai fost asigurată în unele sectoare și prin punerea la dispoziția obștei a unor colegii sau grupuri de oameni dedicați slujirii altora, cum au fost parabolanii – sanitarii creștini ai lumii vechi.

CANONUL 61: (PĂCATE CARE OPRESC DE LA PREOȚIE)

Dacă împotriva unui credincios se face vreo învinuire de desfrânare sau de adulter sau de o altă oarecare faptă oprită și s-ar dovedi, acela să nu se înainteze în cler (să nu devină cleric).

(25 ap.; 2, 9, 10 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 33 Trul.; 12 Anc.; 1, 9, 12 Neocez.; 128, 129, 130 Cartag.; 89 Vasile cel Mare; 5, 6 Grig. Nyssa; 3, 6 Teofil Alex.)

Pentru cei care urmează a intra în cler se cere, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel, să aibă mărturie bună și de la cei din afara Bisericii (I Tim. 3, 7). Cu atât mai vârtos se cere astfel de mărturie de la cei din Biserică, adică de la credincioși pentru cineva care vrea să devenă membru al clerului, accentuând în special curăția morală a acestuia. Ca urmare, se înțelege de ce și canonul stăruiește asupra înlăturării de la intrarea în preoție a celor care nu au dus o viață morală corespunzătoare, aceștia neputând purta cu vrednicie slujirea preoțească și nici servi ca pildă pentru credincioși.

CANONUL 62: (APOSTAZIA CLERULUI)

Dacă pentru frica omenească fie a vreunui iudeu, fie a vreunui elin, sau a vreunui eretic, vreun cleric cumva leapădă numele lui Hristos, să se îndepărteze din Biserică (să se dea anatemei); iar dacă leapădă numele de cleric, să se caterisească; dar pocăindu-se să fie primit ca laic.

(10 sin. I ec.; 1, 2, 3, 12 Anc.; 10, 14 Petru Alex.; 2 Teofil Alex.; Epistola lui Atanasie cel Mare către Rufinian)

Din pricina presiunilor pe care le-au exercitat diverși necreștini și eretici asupra creștinilor, în timpul persecuțiilor sau în alte împrejurări, unii dintre clerici s-au lepădat fie de credință, fie numai de calitatea de clerici. Cei dintâi se dau anatemei, adică excomunicării celei mai grave. Ei sunt excluși pentru totdeauna din Biserică și predați celui rău, nefiind vrednici de a se număra nici între laici. Desigur, această pedeapsă li se aplică numai după ce mai înainte sunt supuși caterisirii. Cei din a doua categorie, prin slăbiciune sau prin lipsa de hotărâre, s-au făcut nevrednici de a mai fi clerici, de aceea se caterisesc pentru totdeauna, așa încât, chiar dacă se pocăiesc, nu mai pot fi reprimiți în cler, ci numai în rândul laicilor.

CANONUL 63: (MÂNCĂRURI OPRITE)

Dacă vreun episcop sau presbiter sau diacon, sau oricare din catalogul stării preoțești (din cinul preoțesc) ar mânca fie carne în sânge (de animal viu, sugrumat sau înecat), fie animat mușcat (rănit) de fiară, fie mortăciune, să se caterisească, pentru că legea a oprit aceasta (Facerea 9, 4; Fapte 15, 29); iar dacă ar fi laic, să se afurisească.

(67 Trul.; 2 Gang.)

Numeroase prescripții ale Vechiului Testament au fost observate în Biserica veche și socotite normative pentru clerici și credincioși. Între acestea sunt și cele cu privire la sugrumare, apoi cele referitoare la mortăciuni și la cărnuri din animale încolțite sau mușcate de fiare sălbatice, a căror consumare este interzisă clericilor și laicilor sub pedepsele arătate în canon.

CANONUL 64: (OPRIREA COMUNIUNII CU NECREȘTINII ȘI ERETICII)

Dacă vreun cleric sau laic ar intra în sinagogă (adunarea iudeilor sau a ereticilor) spre a se ruga, să se și caterisească și să se și afurisească.

(7, 45, 70, 71 ap.; 11 Trul.; 1 Antioh.; 6, 29, 33, 37, 38 Laod.)

Din pricina dezacordului dintre creștini, pe de o parte, și eretici și necreștini, pe de alta, în Biserica veche s-a impus în mod spontan un separatism riguros în relațiile dintre aceștia.

De altfel, este de la sine înțeles că, dacă anumite relații comune cu ereticii și cu necreștinii nu puteau fi evitate și deci interzise, apoi relațiile cu caracter strict religios, care ar fi de natură să-i aducă în situația de a se ruga împreună, nu puteau fi îngăduite; căci într-adevăr, rugăciunea împreună cu necreștinii sau cu ereticii înseamnă o recunoaștere implicită a credinței lor, fapt care este contrar poziției principiale pe care s-a situat Biserica față de eretici și necreștini. Ea singură este depozitara adevărului mântuitor revelat și ea singură poate asigura mântuirea credincioșilor prin mijloacele harului sfințitor. Recunoașterea valorii soteriologice a practicilor religioase ale altor religii și ale ereticilor înseamnă implicit recunoașterea netemeiniciei poziției pe care s-a situat Biserica față de necreștini și eretici. Din aceste motive, oricărui cleric îi este interzis, sub pedeapsa caterisirii și a afurisirii, să se roage cu ereticii și cu necreștinii, fie în locașurile de cult ale acelora, fie în afară. Același lucru le este interzis și laicilor, sub pedeapsa afurisirii.

CANONUL 65: (BĂTAIA SAU LOVIREA SE OSÂNDEȘTE)

Dacă în ceartă (sfadă), vreun cleric ar lovi pe cineva și dintr-o lovitură l-ar omorî, să se caterisească pentru pripirea sa, iar dacă ar fi laic, să se afurisească.

(27 ap.; 9 sin. I-II; 22, 23 Anc.; 8, 54, 55, 56, 57 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

Clerul este chemat să-i păstorească pe credincioși prin puterea cuvântului și a harului, și nicidecum prin alte mijloace. De aceea și atunci când unii ar ajunge la gâlceavă, clericii trebuie să evite în orice chip amestecarea între cei ce se încaieră și să caute a-i lumina cu mijloace pașnice. În același sens preoții sunt obligați să-i lumineze și să-i îndrume pe credincioși, căci certurile și încăierările îi duc cu ușurință și pe clerici, și pe laici în situația de a-și ucide semenii prin lovituri, păcat pentru care canonul prevede, în cazul clericilor, caterisirea, iar în cazul laicilor, afurisirea.

CANONUL 66: (POSTUL DE DUMINICA ȘI SÂMBĂTA)

Dacă vreun cleric s-ar afla postind în zi de duminică sau sâmbătă (afară numai de una), să se caterisească; iar de ar fi laic, să se afurisească.

(51, 53 ap.; 16 sin. IV ec.; 13, 55 Trul.; 14 Anc.; 18, 21 Gang.; 29, 49, 51 Laod.)

În Biserica veche era interzis cu desăvârșire să se postească duminica și sâmbăta. Duminica pe motiv că este ziua în care a înviat Hristos, iar sâmbăta fiindcă ea amintește de crearea lumii. Deci una înseamnă învierea și transformarea lumii, iar alta începutul lumii. Ambele evenimente sunt prilej de bucurie, și nu de întristare și de pocăință, adică de post. Pentru acest motiv s-a îngăduit în mod excepțional, ca numai în una, în sâmbăta Paștelui, să se postească și nicidecum în altele.

După vechea rânduială, nu ar trebui să se postească nici în duminicile și sâmbetele celor patru mari posturi de peste an. Cu toate acestea însă, practica bisericească a impus rânduiala existentă astăzi, după care se postește fără excepție, în toate zilele posturilor respective, deci și duminicile și sâmbetele.

CANONUL 67: (OSÂNDIREA CELOR CE STRICĂ FECIOARE)

Dacă cineva ar apuca cu de-a sila (ar strica, ar silui) o fată nelogodită, să se afurisească; și să nu-i fie permis aceluia a lua pe alta, ci pe aceea să o ție, pe care a ales-o (stricat-o), chiar dacă ar fi săracă.

(27 sin. IV ec.; 92, 98 Trul.; 11 Anc.; 22, 25, 26, 30, 69 Vasile cel Mare)

Celui care păcătuia cu logodnica altuia i se aplica o pedeapsă aspră și nu i se îngăduia căsătoria cu respectiva; pentru cel care ar păcătui cu o fecioară nelogodită, canonul impune obligația de a se căsători cu ea. Totuși, celui ce ar săvârși acest păcat i se aplică pedeapsa afurisirii. Cuvintele de încheiere ale canonului: chiar dacă ar fi săracă – relevă mentalitatea vremii de atunci, mentalitate potrivit căreia sărăcia constituia un impediment la căsătorie, iar dacă cineva era obligat să se căsătorească cu o femeie săracă, faptul era considerat o pedeapsă.

CANONUL 68: (HIROTONIA SĂ NU SE REPETE)

Dacă vreun episcop, sau presbiter, sau diacon, va primi a doua hirotonie de la altcineva, să se caterisească și el, și cel ce l-a hirotonit, afară de cazul că ar dovedi că are hirotonia (întâia) de la eretici. Căci cei ce sunt botezați sau hirotoniți de unii ca aceștia nu este cu putință să fie nici credincioși, nici clerici.

(46, 47 ap.; 8, 19 sin. I ec.; 4 sin. II ec.; 5 sin. III ec.; 8, 32 Laod.; 36, 48, 57, 68 Cartag.; 1, 3 Vasile cel Mare)

După cum am văzut la canonul 46 și 47, în genere, tainele ereticilor – ca ale unora care au pierdut preoția căzând din succesiunea apostolică – nu sunt valide. Nici botezul acestora nu este botez, nici hirotonia, hirotonie, nici euharistia, euharistie și nici o altă taină nu este validă. De aceea, nu numai că se îngăduie, ci este necesar ca cei botezați și hirotoniți de către eretici să fie botezați și hirotoniți din nou. Nu este însă îngăduită, sub pedeapsa caterisirii, nici repetarea botezului, nici repetarea hirotoniei, dacă ele au fost săvârșite în mod valid. După această rânduială deci, preoții ereticilor nu pot fi primiți în Biserică drept preoți și nici credincioșii ca fiind botezați, ci, pentru a fi considerați credincioși, ei trebuie botezați din nou, iar pentru a fi considerați clerici, trebuie hirotoniți din nou.

Cu privire la schismatici însă și în speță cu privire la romano-catolici și la cei ce aparțin bisericilor eterodoxe din răsărit, practica bisericească a stabilit ca și botezul, și hirotonia acestora să fie recunoscute ca valide[14].

14. Cu privire la schismatici însă și în speță cu privire la romano-catolici și la cei ce aparțin Bisericilor eterodoxe din răsărit, practica bisericească a stabilit ca și botezul, și hirotonia acestora să fie recunoscute ca valide. S-a pus problema recunoașterii validității hirotoniilor anglicane, în sensul ca aceștia să fie considerați doar schismatici sau, considerându-i totuși eretici, să fie validate hirotoniile lor prin iconomie. Aceste chestiuni, strâns legate de succesiunea apostolică, au legătură cu canonul 1 al Sfântului Vasile cel Mare și cu canonul unic al sinodului ținut sub Ciprian al Cartaginei, la anul 256.

CANONUL 69: (POSTURILE DE CĂPETENIE)

Dacă vreun episcop sau presbiter sau diacon sau ipodiacon sau citeț sau vreun cântăreț nu postește sfânta patruzecime a Paștilor (marele post), sau miercurea sau vinerea, să se caterisească; afară numai dacă ar fi împiedicat de slăbiciunea trupească; iar dacă ar fi laic, să se afurisească.

(29, 56, 89 Trul.; 19 Gang.; 49, 50, 51 Laod.; 1 Dionisie Alex.; 15 Petru Alex.; 8, 10 Timotei Alex.)

Rânduiala veche pe care o înfățișează canonul prezent cu privire la postul Paștilor și la postul de miercurea și vinerea a suferit în timp o serie de schimbări, și anume: excepție fac miercurea și vinerea din săptămâna de după Paști, apoi miercurea și vinerea din săptămâna dinaintea duminicii lăsatului sec de carne, apoi miercurea și vinerea săptămânii brânzei.

În genere, numai neputința trupească, adică boala, constituie un motiv valabil pentru dezlegarea de post. La aceasta se mai adaugă însă și altele, ca de exemplu faptul că cineva ar călători sau s-ar afla în împrejurări de forță majoră în care nu se poate posti etc.

În afară de Postul Paștilor, Biserica a mai rânduit și postul Crăciunului, postul Sân Petru (al Sfinților Apostoli Petru și Pavel) și postul Sântămăriei (al adormirii Maicii Domnului) ca posturi mari, așa încât împreună cu cel al Sfintelor Paște sunt patru posturi mari.

CANONUL 70: (OPRIREA COMUNIUNII RELIGIOASE CU IUDEII)

Dacă vreun episcop sau presbiter sau diacon, sau oricare din catalogul (rândul) clericilor ar posti cu iudeii, sau ar prăznui (ar serba, ar ține) sărbătorile cu ei, sau ar primi de la ei darurile de sărbătoare, precum azimele sau ceva de acest fel, să se caterisească, iar dacă ar fi laic, să se afurisească.

(7, 64, 71 ap.; 11 Trul.; 1 Antioh.; 29, 37, 38 Laod.; 51, 73, 106 Cartag.)

Din pricina aceluiași separatism față de necreștini și în special față de iudei – care au dus timp îndelungat luptă deschisă împotriva creștinismului –, canonul extinde măsurile de izolare față de aceștia, interzicând și clericilor, și laicilor atât să postească sau să țină sărbătorile cu iudeii, cât și să primească daruri cu caracter religios de la aceștia.

CANONUL 71: (OPRIREA COMUNIUNII CULTICE CU PĂGÂNII ȘI IUDEII)

Dacă vreun creștin ar duce untdelemn sau ar aprinde lumânări la templul păgânilor sau la sinagoga iudeilor, în sărbătorile lor, să se afurisească.

(7, 64, 70 ap.; 11, 94 Trul.; 7, 24 Anc.; 1 Antioh.; 29, 37, 38, 39 Sard.; 21 Cartag.)

Orice act de cult prin care s-ar arăta comuniunea religioasă cu păgânii sau cu iudeii este oprit cu desăvârșire nu numai pentru clerici, ci și pentru laici, sub pedeapsa afurisirii.

Dispoziția canonică în acest sens se întemeiază pe Sfânta Scriptură (II Cor. 6, 14-15 etc.).

CANONUL 72: (OSÂNDIREA SACRILEGIULUI SAU IEROSILIEI)

Dacă vreun cleric sau laic ar fura din Sfânta Biserică ceară sau untdelemn, să se afurisească și să întoarcă (restituie) încincit împreună cu ceea ce a luat.

(25, 38, 73 ap.; 25 Antioh.; 10 sin. I-II; 8 Grig. Nyssa)

În canonul prezent nu este vorba de un simplu furt, ci de unul mai grav, care, după cum spune Balsamon, se cheamă *ierosilie*, adică necinstirea lucrurilor sfinte, sau *sacrilegiu*. Pedeapsa lui nu este numai afurisirea, ci și restituirea încincit a lucrurilor furate, pe lângă cele furate, indiferent dacă cel vinovat de ierosilie este un cleric sau un laic[15].

CANONUL 73: (OSÂNDIREA SACRILEGIULUI SAU IEROSILIEI)

Vas sfințit de aur sau de argint, sau pânză (sfințită) nimeni să nu-și mai însușească spre întrebuințare proprie, căci este lucru fără de lege (potrivnic legii). Iar de s-ar vădi cineva (făcând una ca aceasta), să se pedepsească cu afurisirea.

(25, 38, 72 ap.; 10 sin. I-II; 8 Grig. Nyssa; 2 Chiril Alex.)

Și în acest canon este vorba tot de ierosilie, cu mențiunea că ea se extinde și la alte lucruri sfinte pe lângă cele arătate în canonul anterior și că aceeași sancțiune a afurisirii este prevăzută și pentru cei ce s-ar face vinovați de acest păcat.

15. Înțelesul afurisirii, ca pedeapsă prevăzută de prezentul canon pentru clerici, este acela de suspendare, pentru că altfel, dacă ar fi să admitem că este vorba de afurisire propriu-zisă, în acest caz ar trebui să admitem și faptul că i se. aplică trei pedepse pentru o vină, și anume: mai întâi caterisirea, apoi afurisirea și la urmă amenda. Deci ar fi vorba nu de „bis in idem". ceea ce se poate admite în mod excepțional, ci de „tris in idem", ceea ce n-are nici o rațiune și nici nu se pomenește în vreo legislație, oricât de draconică.

CANONUL 74: (JUDECAREA EPISCOPILOR)

Episcopul pârât pentru oarece de către oameni vrednici de încredere, acela să fie chemat neapărat de către (ceilalți) episcopi; și dacă se va înfățișa și va mărturisi, ori ar fi dovedit, să se hotărască pedeapsa, iar dacă fiind chemat, nu se va supune (nu ar da ascultare), să fie chemat și a doua oară, trimițându-se după el doi episcopi. Iar dacă nici astfel nu se va supune (nu va asculta), să fie chemat și a treia oară, trimițându-se din nou doi episcopi la el. Iar dacă nesocotind și aceasta (o astfel de chemare) nu se va înfățișa, sinodul să hotărască împotriva lui cele ce i se vor părea (potrivite), ca să nu i se pară a câștiga fugind de judecată.

(34, 37, 75 ap.; 6 sin. II ec.; 9, 17, 19, 21 sin. IV ec.; 8 Trul.; 14, 15, 29 Antioh.; 40 Laod.; 4 Sard.; 8, 10, 11, 12, 15, 18, 19, 59, 104, 107, 128, 129, 130, 132 Cartag.; 13 sin. I-II; 9 Teofil Alex.)

Canonul prezent se ocupă cu judecarea episcopilor, arătând, în esență, procedura care trebuie urmată în asemenea cazuri.

Se prevede mai întâi că nu oricine poate să-l acuze pe episcop, ci numai oamenii vrednici de încredere. Care sunt aceștia ne arată alte canoane, și anume 6 II ec.; 21 IV ec.; 8, 19, 128, 129 Cartagina etc. Acuzatorul trebuie să fie de credință creștină ortodoxă (6 II ec.) și este dator să-și susțină pâra, altfel se pedepsește ca un calomniator (19 Cartag.). Cel ce-l acuză pe episcop trebuie să dea în scris că „este gata să se supună aceleiași pedepse care s-ar da episcopului acuzat, în cazul în care la cercetarea lucrurilor se va dovedi că episcopul este nevinovat" (6 sin. II ec.). Iar celui ce a formulat mai multe acuze împotriva episcopului sau a oricărui cleric, dacă nu poate dovedi una dintre ele, nu i se mai permite să le susțină pe celelalte (130 Cartag.). Se înțelege că nici un fel de eretic sau schismatic și nici necreștinii, apoi caterisiții, excomunicații etc., adică, în genere, orice persoane care din punct de vedere al credinței și al moralei creștine ortodoxe sunt nevrednice de încredere, adică sunt nedemne, nu au dreptul să ridice pâră împotriva episcopului, sau mai bine zis, dacă ridică vreo astfel de pâră, ea nu este luată în considerare de către forurile bisericești.

Orice pâră însă, făcută de persoane vrednice de încredere, trebuie să fie cercetată în mod temeinic (3, 6 Teofil Alexandrinul). Se înțelege însă că este vorba de acuze care s-ar ridica în chestiuni bisericești, nu în chestiuni particulare, în care orice persoană lezată în drepturi de către vreun episcop sau de către alt cleric poate să-i reclame pe aceștia, atât în fața autorităților și instanțelor bisericești, cât și în fața celor civile.

Acuza împotriva episcopului se înaintează mitropolitului sau/și patriarhului, rânduiala fiind ca ea să se adreseze căpeteniei sinodului de care depinde episcopul în cauză (6 II ec.; 19 Cartag.).

De îndată ce s-a introdus pâra canonică împotriva unui episcop, căpetenia sinodului respectiv va îndeplini procedura de citare, care urmează potrivit prevederilor prezentului canon, adică poftindu-l la sinod prin episcopi, și nu prin oricine. Numai în cazul în care episcopul citat nu se va înfățișa la sinod i se va repeta citarea încă de două ori, ca astfel, după trei poftiri, să se îndeplinească complet procedura evanghelică a citării (Matei 18, 15-17).

Abia după a treia citare se va proceda la judecarea în lipsă a celui pârât, sinodul putând să pronunțe pedeapsa pe care o va socoti de cuviință.

CANONUL 75: (MARTORII ÎMPOTRIVA EPISCOPULUI)

La mărturia cea împotriva episcopului să nu se primească ereticul și nici numai un singur credincios, căci prin gura (mărturia) a doi sau trei martori se va întemeia tot cuvântul (Matei 18, 16).

(2 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 59, 131, 132 Cartag.; 9 Teofil Alex.)

Canonul prezent arată că ereticii nu pot fi nici martori, după cum nu pot fi nici acuzatori împotriva episcopilor. De asemenea, canonul menționează (exprimă) un principiu totdeauna admis în justiție, că un singur martor nu poate depune mărturie valabilă – „Testis unus, testis nullus" – căci, așa cum spune și Sfânta Scriptură, numai „în gura a doi sau trei martori stă cuvântul adevărului", adică fără minimum doi sau trei martori nu poate fi susținută nici o cauză ca adevărată în fața justiției.

CANONUL 76: (EPISCOPIA NU SE MOȘTENEȘTE)

Orânduim că nu se cuvine ca episcopul să hirotonească în demnitatea episcopală pe cine voiește, dăruind-o fratelui sau fiului sau altei rude, căci nu este drept să se rânduiască moștenitori episcopiei, dăruind simțirii (patimei) omenești cele ce sunt ale lui Dumnezeu; pentru că nu se cade a pune Biserica lui Dumnezeu sub moștenitori. Iar dacă va face cineva aceasta, hirotonia să rămână fără tărie, iar el să se pedepsească cu afurisire.

(1, 30 ap.; 4 sin. I ec.; 3 sin. VII ec.; 19, 23 Antioh.; 22, 49 Cartag.)

Este interzis în genere orice trafic și orice angajament cu demnitatea episcopală, pentru că la această demnitate de păstori supremi ai Bisericii nu pot fi chemați decât aceia pe care-i rânduiește Biserica, și nu cei desemnați de un singur om, fie el chiar episcop.

Prin urmare, nu le este îngăduit episcopilor în funcție să transmită demnitatea episcopală moștenire, nici măcar fiului sau altor rude, aceasta sub pe-

deapsa anulării hirotoniei respective și a afurisirii celor care s-ar preta la una ca aceasta.

Menționăm din nou că, nefiind vorba mai întâi de caterisirea episcopului, ci de-a dreptul de afurisirea lui, prin acest fel de afurisire trebuie să se înțeleagă doar suspendarea din funcție (can. 5, 13, 15, 16, 45, 54 ap.).

CANONUL 77: (DEFECTELE FIZICE SIMPLE NU ÎMPIEDICĂ INTRAREA ÎN CLER)

Dacă cineva ar fi cu ochiul vătămat sau cu piciorul rănit, dar este vrednic de episcopie, să fie (să devie), căci nu stricăciunea (defectul) trupului îl spurcă pe el, ci necurățirea sufletului.

(22, 23, 25, 29, 79, 80 ap.; 2, 9, 10 sin. I ec.; 2 sin. IV ec.; 4, 5, 15, 19 sin. VII ec.; 10, 22, 23 Trul.; 1, 9 Neocez.; 4, 12 Laod.; 5, 15, 16, 45, 63 Cartag.; 8 sin. I-II; 61, 64, 82, 90 Vasile cel Mare; 5, 6 Grig. Nyssa)

Defectele fizice simple, ca de exemplu faptul că cineva ar avea vreun defect la vreun picior sau ar fi vătămat la ochi într-un fel oarecare nu constituie piedici în intrarea în cler și nici chiar în episcopat.

CANONUL 78: (DEFECTELE FIZICE GRAVE ÎMPIEDICĂ INTRAREA ÎN CLER)

Iar surd fiind și orb, să nu fie (să nu se facă) episcop, nu pentru că ar fi spurcat, ci pentru ca să nu împiedice (să nu încurce) cele bisericești.

(22, 23, 25, 29, 77, 80 ap.; 2, 9, 10 sin. I ec.; 2 sin. IV ec.; 4, 5, 15, 19 sin. VII ec.; 10, 22, 23 Trul.; 4, 12 Laod.; 5, 15, 16, 45, 63 Cartag.; 8 sin. I-II; 61, 64, 82, 90 Vasile cel Mare; 5, 6 Grig. Nyssa)

Canonul îl oprește pe cel surd sau pe cel orb să devină episcop. Se înțelege că această opreliște privește în genere intrarea în orice treaptă a clerului.

După cum se știe, legea veche (Levitic 21, 17, 21) oprea intrarea în preoție pentru orice fel de defect fizic. Legea nouă îngăduie intrarea în cler cu defecte mai mici, oprind-o numai în cazul defectelor care-l fac pe cel în cauză inapt pentru îndeplinirea serviciului preoțesc, sau care ar putea să-l lipsească pe respectivul cu totul de prestanța preoțească. Zonara, în comentariul la acest canon, spune că dacă cineva are defecte la trup sau la ochi sau dacă e șchiop, poate să devină episcop, și numai dacă are ambii ochi vătămați și urechile surde sau un alt defect prin care ar fi oprit să îndeplinească lucrările slujbei arhie-

rești, numai atunci se oprește intrarea lui în episcopat. Un astfel de defect socotește și lipsa mâinii drepte, fără de care arhiereul nu poate săvârși cele sfinte. În același canon, Balsamon arată că cei care au devenit orbi sau surzi după ce au intrat în cler nu pot fi lipsiți de demnitatea clericală pentru acest motiv.

CANONUL 79: (DEMONIZAȚII NU POT INTRA ÎN CLER)

Dacă cineva este îndrăcit (are demon), să nu se facă (să nu devie) cleric, dar nici să nu se roage împreună cu credincioșii, însă curățindu-se, să se primenească și, dacă ar fi vrednic, să se facă (cleric).

(60 Trul.; 2, 3, 4, 14 Timotei Alex.)

Cei bântuiți de duh necurat sau năpăstuiți de duh, sau smintiți ori stăpâniți de boli psihice, precum și cei epileptici nu pot fi primiți în cler decât după ce se vor însănătoși.

CANONUL 80: (NEOFIȚII NU POT FI FĂCUȚI EPISCOPI)

Pe cel ce a venit din viața păgânească și a fost botezat, sau (pe cel ce a venit) din petrecerea ușuratică (păcătoasă) a vieții, nu este drept a-l rândui (promova, face) îndată episcop; căci este lucru nedrept ca cel care încă n-a arătat în nici un chip destoinicie (pricepere) să fie altora învățător; afară numai dacă aceasta se face prin harul dumnezeiesc.

(2 sin. I ec.; 2 sin. VII ec.; 12 Neocez.; 3, 12 Laod.; 10 Sard.; 17 sin. I-II; 4 Chiril Alex.)

Se interzice celui de curând botezat, sau celui de puțină vreme reîntors prin pocăință de la o viață păcătoasă, să fie primit în cler și cu deosebire în episcopat. Numai în mod excepțional se poate admite așa ceva, când vreun semn deosebit ar indica alegerea unei persoane prin harul lui Dumnezeu, adică prin intervenția excepțională a puterii dumnezeiești.

CANONUL 81: (FUNCȚIUNI PUBLICE INCOMPATIBILE CU SLUJIREA PREOȚEASCĂ)

Am zis că nu se cuvine ca episcopul sau presbiterul să se pogoare pe sine în ocârmuiri obștești (publice), ci să se hărăzească (dedice) nevoilor (treburilor) bisericești. Deci ori să se supună a nu face aceasta, ori să se

rești, numai atunci se oprește intrarea lui în episcopat. Un astfel de defect socotește și lipsa mâinii drepte, fără de care arhiereul nu poate săvârși cele sfinte. În același canon, Balsamon arată că cei care au devenit orbi sau surzi după ce au intrat în cler nu pot fi lipsiți de demnitatea clericală pentru acest motiv.

CANONUL 79: (DEMONIZAȚII NU POT INTRA ÎN CLER)

Dacă cineva este îndrăcit (are demon), să nu se facă (să nu devie) cleric, dar nici să nu se roage împreună cu credincioșii, însă curățindu-se, să se primenească și, dacă ar fi vrednic, să se facă (cleric).

(60 Trul.; 2, 3, 4, 14 Timotei Alex.)

Cei bântuiți de duh necurat sau năpăstuiți de duh, sau smintiți ori stăpâniți de boli psihice, precum și cei epileptici nu pot fi primiți în cler decât după ce se vor însănătoși.

CANONUL 80: (NEOFIȚII NU POT FI FĂCUȚI EPISCOPI)

Pe cel ce a venit din viața păgânească și a fost botezat, sau (pe cel ce a venit) din petrecerea ușuratică (păcătoasă) a vieții, nu este drept a-l rândui (promova, face) îndată episcop; căci este lucru nedrept ca cel care încă n-a arătat în nici un chip destoinicie (pricepere) să fie altora învățător; afară numai dacă aceasta se face prin harul dumnezeiesc.

(2 sin. I ec.; 2 sin. VII ec.; 12 Neocez.; 3, 12 Laod.; 10 Sard.; 17 sin. I-II; 4 Chiril Alex.)

Se interzice celui de curând botezat, sau celui de puțină vreme reîntors prin pocăință de la o viață păcătoasă, să fie primit în cler și cu deosebire în episcopat. Numai în mod excepțional se poate admite așa ceva, când vreun semn deosebit ar indica alegerea unei persoane prin harul lui Dumnezeu, adică prin intervenția excepțională a puterii dumnezeiești.

CANONUL 81: (FUNCȚIUNI PUBLICE INCOMPATIBILE CU SLUJIREA PREOȚEASCĂ)

Am zis că nu se cuvine ca episcopul sau presbiterul să se pogoare pe sine în ocârmuiri obștești (publice), ci să se hărăzească (dedice) nevoilor (treburilor) bisericești. Deci ori să se supună a nu face aceasta, ori să se

caterisească, căci, după povățuirea Domnească (a Domnului), nimeni nu poate sluji la doi domni (Matei 6, 24).

(6, 20, 83 ap.; 3, 7 sin. IV ec.; 10 sin. VII ec.; 16 Cartag.; 11 sin. I-II)

Înțelesul acestui canon a fost lămurit în legătură cu textul canonului 6 Apostolic, în sensul că numai funcțiile publice incompatibile cu demnitatea preoțească sunt interzise membrilor clerului. De altfel, nici mai demult și nici astăzi, Biserica nu a aplicat și nu poate aplica în sens restrictiv și după litera lui dispozițiile acestui canon, adică în înțelesul că ar fi interzis membrilor clerului să îndeplinească funcții publice de stat sau de altă natură, când acest lucru ar fi în interesul Bisericii sau al întregii obști.

CANONUL 82: (PRIMIREA SCLAVILOR ÎN CLER)

Nu permitem să se rânduiască (promoveze) în cler casnicii (sclavii) fără învoirea stăpânilor, spre mâhnirea stăpânilor care i-au dobândit pe ei, pentru că una ca aceasta pricinuiește (duce la) prăbușirea caselor. Iar dacă sclavul s-ar arăta cândva vrednic pentru hirotonie în vreo treaptă, precum s-a arătat și Onisim al nostru, și vor îngădui stăpânii și-l vor elibera și-l vor slobozi (lăsa) din casă, să se facă.

(6, 81, 83 ap.; 4 sin. IV ec.; 85 Trul.; 3 Gang.; 64, 82 Cartag.)

Din categoria casnicilor familiei romane ca și ai celei grecești făceau parte femeile, copiii și sclavii. În sens mai restrâns însă, prin casnic se înțelege sclavul. Deși după învățătura creștină nu se poate face deosebire între sclav și liber și nici nu poate fi aprobat sclavajul, totuși Biserica a acceptat legislația romană sclavagistă, fără a și-o însuși. A acceptat-o ca pe o rânduială a statului și a respectat-o, așa încât și prin canonul prezent, referitor la o legiuire specifică orânduirii sociale sclavagiste, se dispune ca dintre sclavi să nu fie primiți în cler decât cei pentru care se obține învoirea stăpânului. Aceasta înseamnă, pe de o parte, că Biserica își afirmă punctul ei de vedere potrivit căreia sclavii, dacă sunt vrednici, pot fi primiți în cler, nefăcând distincție în această privință între sclavi și liberi, ci recunoscând egala lor îndreptățire în Biserică, iar pe de altă parte, arată loialitatea sa față de legile statului de atunci, înțelegând să nu nesocotească aceste legi, ci să se supună lor.

CANONUL 83: (PREOȚIA ȘI OASTEA SUNT INCOMPATIBILE)

Episcopul sau presbiterul sau diaconul, ocupându-se cu oastea (exercitând o funcție militară) și voind să le ție pe amândouă, dregătoria romană de stat și cârmuirea preoțească, să se caterisească, pentru că ale Ce-

zarului sunt ale Cezarului, și ale lui Dumnezeu sunt ale lui Dumnezeu (Matei 22, 21).

(6, 81 ap.; 3, 7 sin. IV ec.; 10 sin. VII ec.; 16 Cartag.; 11 sin. I-II; 55 Vasile cel Mare)

Printre ocupațiile incompatibile cu preoția, din categoria celor publice, se numără și funcțiile militare, fie ele de combatanți, fie administrative. Deținerea unor astfel de funcții de către clerici se pedepsește cu caterisirea. Cu toate acestea, mărturiile despre îndeletnicirile militare ale clericilor în timpuri de grea încercare pentru Biserică sau pentru țările în care aceștia au trăit fără ca Biserica să ridice obiecții sunt nenumărate.

CANONUL 84: (DEFĂIMAREA STĂPÂNIRII DE STAT SE PEDEPSEȘTE)

Dacă cineva ar ocărî fără dreptate pe împărat (cârmuitor) sau pe dregător, să sufere pedeapsa și, dacă este cleric, să se caterisească, iar dacă este laic, să se afurisească.

(55-56 ap.)

Ocarârea sau defăimarea stăpânirii civile este considerată abatere de la obligația creștinilor de a fi loiali față de stat. Iar dacă simpla defăimare se pedepsește grav – în cazul clericilor, cu caterisirea, iar în cazul laicilor, cu afurisirea –, atunci cu atât mai grav trebuie pedepsite actele de împotrivire față de stăpânire sau cele de uneltire împotriva stăpânirii.

CANONUL 85: (DESPRE CANONUL CĂRȚILOR SFINTEI SCRIPTURI)

Vouă, tuturor clericilor și laicilor, să vă fie cărți cinstite și sfinte adică ale Vechiului Testament: Cinci ale lui Moise – Facerea, Ieșirea, Leviticul, Numerii, Deuteronomul; a lui Isus Navi – una; a Judecătorilor – una; a lui Rut – una; patru ale Împăraților; două Paralipomene ale cărții zilelor; două Ezdra; una Estera; trei ale Macabeilor; una a lui Iov; una a Psaltirii; trei ale lui Solomon – Pildele; Ecclesiastul; Cântarea Cântărilor; ale Proorocilor – douăsprezece; a lui Isaia – una; a lui Ieremia – una; a lui Iezechiel – una; a lui Daniel – una. Pe deasupra, să vă mai fie aminte (să vi se mai adauge vouă) spre a învăța pe tinerii voștri: înțelepciunea mult învățatului Sirah. Iar ale noastre (adică ale Noului Testament) patru Evanghelii: a lui Matei, a

lui Marcu, a lui Luca și a lui Ioan; patrusprezece epistole ale lui Pavel, două epistole ale lui Petru; trei ale lui Ioan; una a lui Iacob; una a lui Iuda; două epistole ale lui Clement și „orânduirile" (așezămintele, constituțiile) făcute cunoscute vouă episcopilor în opt cărți, prin mine Climent, care nu trebuiesc a fi date în vileag între toți, din pricina lucrurilor tainice dintr-însele; și Faptele Apostolilor noștri.

(60 ap.; 2 Trul.; 60 Laod.; 24, Cartag.; Atanasie cel Mare: Despre sărbători; Grigorie Teologul: Despre Cărțile Sfintei Scripturi; Amfilohie: Despre cărțile Sfintei Scripturi)

Prin textul acesta nu se stabilește canonul cărților Sfintei Scripturi, ci numai se recomandă credincioșilor cărțile care pot fi citite cu folos de ei, pentru a se evita citirea cărților apocrife, despre care vorbește canonul 60 apostolic. Între cele înșirate se numără o seamă de cărți care nu au făcut și nu fac parte din canonul Sfintei Scripturi, dar care sunt de folos pentru zidirea sufletească și pentru orientarea practică a credincioșilor, cum sunt cărțile Macabeilor, Înțelepciunea lui Isus fiul lui Sirah, Constituțiile Apostolice etc.[16].

16. Drept încheiere la canoanele Sfinților Apostoli, unele colecții mai adaugă și textul următor: „Acestea s-au orânduit vouă episcopilor de către noi și despre canoane. Și dacă veți rămâne întru ele, vă veți mântui și veți avea pace, iar dacă nu vă veți supune (lor), veți fi munciți (pedepsiți) și pururea veți avea ceartă (neînțelegere) între voi, după cuviință luând osândă pentru neascultare.

Iar Dumnezeu, Cel singur veșnic și Făcătorul a toate, să vă unească pe voi pe toți prin pace în Sfântul Duh și să vă îndrepteze spre tot lucrul bun, statornici, curați, fără de prihană și să vă învrednicească vieții veșnice împreună cu noi, prin solirea (mijlocirea) preaiubitului Său Fiu, Iisus Hristos, a Dumnezeului și Mântuitorului nostru, cu care este mărirea cea mai presus de toate a lui Dumnezeu și Tatăl, împreună și cu a Sfântului Duh, cu a Mângâietorului, acum și pururea și în vecii vecilor". *(Sintagma Ateniană,* vol. II, pag. 111, 1).

II. CANOANELE SINOADELOR ECUMENICE

CANOANELE SINODULUI I ECUMENIC DE LA NICEEA (AN 325)

CANONUL 1: (AUTOMUTILAȚII NU POT FI CLERICI)

Dacă cineva în boală s-a tăiat cu meșteșug (s-a operat) de către medici, sau de către barbari s-a tăiat, acesta să rămână în cler; iar dacă cineva sănătos fiind s-a tăiat pe sine, acesta, chiar dacă se numără în cler (chiar dacă este membru al clerului), se cade să înceteze (a mai face parte din cler) și de acum înainte, nici unul dintre cei de felul acesta nu trebuie să se înainteze (în cler).

Precum este lucrul vădit că (aici) se vorbește despre cei ce fac isprava aceasta înadins și care îndrăznesc să se taie pe ei înșiși; tot la fel (este vădit că) dacă oarecari au fost scopiți (făcuți eunuci) de către barbari sau de către stăpâni, însă altminterea s-ar găsi vrednici, pe unii ca aceștia canonul îi primește în cler.

(21, 22, 23, 24 ap.; 8 sin. I-II)

Ca și canonul 21 apostolic și următoarele, prezentul canon interzice automutilarea, pe care o consideră motiv ca cineva să nu fie primit în cler, iar în cazul că un membru al clerului s-ar automutila, dispune să fie îndepărtat din cler.

În partea finală se reproduce dispoziția canonului 21 apostolic.

După cum se vede din textul canonului, se admite castrarea pe motiv de boală precum și cea săvârșită în împrejurări de forță majoră, dar în genere acest act este condamnat ca potrivnic voinței lui Dumnezeu și legilor firii. De altfel, imediat după biruința creștinismului în Imperiul roman, împăratul Constantin cel Mare a emis o lege prin care a interzis, sub pedeapsa cu moartea, castrarea oamenilor sănătoși (*Codex* 4, 42, 1).

CANONUL 2: (NEOFIȚII SĂ NU FIE PRIMIȚI ÎN CLER)

Deoarece multe s-au făcut împotriva canonului bisericesc, fie din nevoie, fie în alt chip, la stăruința oamenilor, încât oamenii abia veniți de la viața păgânească la credință și care în scurtă vreme au fost catehizați se aduc îndată la baia spirituală, și deodată cu botezarea se înaintează la episcopat sau la presbiterat, s-a socotit că este bine ca de acum înainte nimic de acest fel să nu se mai facă; pentru că îi trebuie timp de mai multă ispitire celui care se catehizează (catehumenului) **și după botez. Căci este lămurită Scriptura apostolică ce zice: „Nu neofit, ca nu mândrindu-se să cadă în osândă și în lanțul** (cursa), **diavolului"** (I Tim. 3, 6). **Iar dacă cu trecerea vremii, s-ar afla vreo păcătuire sufletească cu privire la o persoană** (a unei persoane) **și s-ar dovedi de către doi sau trei martori, unul ca acela să înceteze din cler. Iar cel ce ar face** (ar proceda) **împotriva acestora, aceluia i se va pune la îndoială calitatea de cleric** (în privința apartenenței lui la cler), **ca unul care a cutezat să se împotrivească marelui sinod.**

(61, 75, 80 ap.; 9 sin. I ec.; 9, 10 Neocez.; 3 Laod.; 10 Sard.; 17 sin. I-II; 89 Vasile cel Mare; 1, 4 Grig. Nyssa)

Canonul oprește grabnica botezare și mai ales grabnica primire în cler a neofiților, luând măsuri pentru îndepărtarea din cler a celor repede hirotoniți și în sarcina cărora s-ar dovedi ulterior unele păcate care i-ar fi oprit să devină clerici. Canonul dă expresie legală unor recomandări pe care Sfântul Apostol Pavel le-a făcut în Epistola I către Timotei, spunând că „episcopul să nu fie botezat de curând" și poruncindu-i chiar lui Timotei astfel: „Mâinile degrabă pe nimeni să nu-ți pui" (I Tim. 5, 22).

CANONUL 3: (CLERICII SĂ NU AIBĂ ȚIITOARE)

Marele sinod a oprit cu desăvârșire, fie episcopului, fie presbiterului, fie diaconului, fie oricui dintre cei care sunt în cler, să li se îngăduie a avea femeie împreună locuitoare (concubină), afară doar de mamă, sau soră, sau mătușă, sau numai astfel de persoane cu privire la care a fugit toată bănuiala (prin care a scăpat de sub toată bănuiala).

(5, 26 ap.; 5, 12, 13 Trul.; 18, 22 VI ec.; 19 Anc.; 3, 4, 25, 38, 70 Cartag.; 88 Vasile cel Mare)

În canonul prezent este vorba de așa-zisele „feminae subintroductae", adică femei care nu se găseau în legătură conjugală cu clericii, ci trăiau fără titlu legal în casele lor. Pentru apărarea demnității morale a clerului, canonul inter-

zice categoric oricărui membru al acestuia să mai locuiască cu astfel de femei, asupra cărora ar putea exista bănuiala că trăiesc în mod ilegal cu vreunul dintre clericii la care ar locui. Se îngăduie însă clericilor necăsătoriți sau văduvi să aibă în casa lor numai femei fără bănuială, adică numai astfel de persoane de genul feminin din pricina cărora nu pot fi bănuiți de relații nepermise cu respectivele. Acestea sunt: mama, sora, mătușa sau altele[1].

CANONUL 4: (ALEGEREA ȘI HIROTONIA EPISCOPILOR)

Se cuvine așadar ca episcopul să se așeze (catistaste) **de către toți** (episcopii) **cei din eparhie** (mitropolie, provincie), **iar dacă ar fi greu un lucru ca acesta, fie pentru vreo nevoie stăruitoare** (presantă, constrângătoare), **fie pentru lungimea drumului, adunându-se în orice chip trei la un loc, împreună alegători făcându-se și cei absenți și consimțind prin scrisori, atunci să se facă hirotonia. Iar întărirea celor făcute să se dea în fiecare eparhie** (mitropolie) **mitropolitului.**

(1 ap.; 3 sin. VII ec.; 19, 23 Antioh.; 12 Laod.; 6 Sard.; 1 C-pol; 13, 49, 50 Cartag.)

În canonul prezent se vorbește atât de alegerea, cât și de hirotonia episcopilor, căci prin termenul *catistaste* se înțelege și alegerea și hirotonia, fiind corespondentul lui „a așeza" și al lui „a institui". Se referă deci la întreaga lucrare de așezare a unui episcop în funcțiune.

---

1. Interpretat în mod forțat și interesat, canonul prezent a fost invocat ca temei pentru susținerea celibatului. Că această părere nu este întemeiată, rezultă din faptul că la sinodul I ecumenic unii participanți au propus adoptarea celibatului clerical, dar propunerea a fost respinsă, în urma intervenției episcopului necăsătorit Pafnutie din Tebaida, a cărui propunere contrară a fost adoptată unanim. El și-a motivat propunerea de respingere a celibatului clerical spunând: „nu trebuie a se impune clericilor și persoanelor sacerdotale acest jug greu (al celibatului), deoarece căsătoria este un lucru onorabil... afară de aceea, nu toți pot purta rigorile unei legi atât de stricte... Castitatea adevărată seste legătura dintre bărbat și soția legitimă, și este de ajuns dacă, după vechea tradiție a Bisericii, celor care au intrat deja în cler nu li se permite să-și ia femeie după aceea, dar în nici un caz să nu fie obligați să se despartă de acea femeie pe care mai înainte de aceasta, atunci când erau laici, și-au luat-o în mod legitim" (Socrat. Hist. Eccles. I, 11). Ca urmare, celibatul ca instituție, adică sub forma unei rânduieli juridice complexe, reglementând starea civilă a clerului, în sensul că i s-ar fi interzis căsătoria, nu este acceptat de către sinodul I ecumenic, păstrându-se vechea rânduială ca toți clericii să se poată căsători înainte de a primi hirotonia întru diacon sau întru presbiter. În același timp, nici unul dintre cei care doreau să devină clerici nu era obligat să se căsătorească, ci rămânea la libera lui alegere dacă să se căsătorească sau nu. Clericii necăsătoriți se numesc pe nedrept celibatari, pentru că, după cum am mai spus, în ortodoxie nu există instituția celibatului, ci doar îngăduința sau libertatea ca cei care nu vor să se căsătorească să rămână necăsătoriți.

Firește că întâi se făcea alegerea și apoi hirotonia, iar hirotonia nu se săvârșea la intervale mari după alegere, ci imediat. Textul canonului spune de altfel precis că întâi trebuie să se facă votarea chiar și în numele celor absenți și apoi hirotonia. Se mai adaugă că întărirea sau confirmarea celor făcute îi revin în fiecare eparhie mitropolitului.[2]

CANONUL 5: (SINOADELE MITROPOLITANE)

În privința celor ce au fost excomunicați (afurisiți) **de către episcopii din fiecare eparhie** (mitropolie) **fie dintre cei din cler, fie dintre cei din starea laică, să se țină rânduiala cea după canonul care hotărăște că cei scoși** (izgoniți, afurisiți) **de către unii să nu se primească de către alții. Să se cerceteze însă ca nu cumva aceștia să fi ajuns excomunicați din împuținarea sufletului** (din micimea de suflet) **sau din vrajbă sau din vreo altă scădere de acest fel a episcopului. Deci pentru ca lucrul acesta să fie cercetat după cuviință, s-a socotit** (părut) **că este bine să aibă loc** (să se țină) **sinoade în fiecare an, de două ori pe an, în fiecare eparhie** (mitropolie), **pentru ca obștea tuturor episcopilor eparhiei** (mitropoliei) **adunați la un loc să cerceteze întrebările cele de acest fel și, astfel, cei care în mod vădit s-au ridicat împotriva episcopului, după dreptate să fie socotiți de către toți excomunicați până când obștei episcopilor i s-ar părea** (potrivit) **să aducă în privința acestora o hotărâre echitabilă. Iar sinoadele să aibă loc**

2. Cu privire la această dispoziție precizăm următoarele:

Prin cuvântul eparhie se înțelege o provincie a imperiului, căreia îi corespunde nu o simplă eparhie în sensul de astăzi al cuvântului, ci un grup de episcopii sau eparhii, având în frunte un sinod alcătuit din toți episcopii provinciei sub președinția mitropolitului, adică a episcopului din capitala provinciei.

Menționăm că Imperiul roman era împărțit din vremea lui Dioclețian (284-305) în următoarele mari unități administrative: prefecturi, patru la număr, și anume: 1) a Orientului, 2) a Iliricului, 3) a Italiei și a Africii, apoi 4) a Galiei și a Spaniei; fiecare prefectură era împărțită în dioceze (douăsprezece) și fiecare dieceză apoi la rândul său în provincii (într-o vreme circa 90, apoi ajungând la peste 100). În această schemă a unităților administrative ale Imperiului roman, provincia se mai numea grecește și eparhie. Organizarea unităților mari bisericești s-a făcut pe cât posibil în cadrul unităților administrative ale statului, în așa fel încât provincia sau eparhia administrativă de stat corespundea provinciei bisericești numite mitropolie, iar ceea ce s-a numit mai târziu eparhie sau episcopie în sens propriu corespundea teritoriului unei cetăți.

Cu aceste lămuriri se înțelege mai ușor care era înfățișarea unității administrative bisericești numite mitropolie în vremea sinodului I ecumenic.

Mitropolitul nu avea atribuție la confirmarea hirotoniei, ci numai la confirmarea alegerii, așa încât textul canonului nu se referă la vreo confirmare propriu-zisă sacramentală a hirotoniei episcopale, ci numai la o confirmare legală a alegerii celui hirotonit și la constatarea săvârșirii în mod valid a hirotoniei.

(să se țină) **unul înaintea Patruzecimii, pentru ca înlăturând orice puținătate de suflet, darul să se aducă curat lui Dumnezeu; iar al doilea, cam în vremea toamnei.**

(12, 13, 16, 32, 33, 34, 37 ap.; 2, 6 sin. II ec.; 11, 13, 19 sin. IV ec.; 6 sin. VII ec.; 17 Trul.; 6, 7, 8, 11, 20 Antioh.; 40, 41, 42 Laod.; 9, 13 Sard.; 11, 18, 23, 29, 73, 106 Cartag.; 1 Sofia)

Hotărârile canonului prezent sunt următoarele:

Toată greutatea cârmuirii bisericești se așază pe sinodalitate, relevându-se importanța sinoadelor și rânduindu-se ca sinodul mitropolitan să se țină de două ori pe an: unul primăvara și altul toamna.

Se precizează autonomia episcopului și prin faptul că nu se îngăduie ca un cleric sau laic excomunicat de către un episcop să fie primit de către un altul.

Li se dă posibilitatea celor excomunicați să se adreseze sinoadelor, pentru ca acestea să judece cazurile în ultimă instanță, putând să reducă excomunicarea, să o mențină sau să aplice pedeapsă, însă nu mai gravă decât cea dintâi.

CANONUL 6: (EXARHATELE. ALEGEREA EPISCOPILOR)

Să se ție obiceiurile cele vechi, cele din Egipt și din Libia și din Pentapole, așa încât episcopul din Alexandria să aibă stăpânire peste toate acestea, pentru că acesta este și obiceiul episcopului Romei. De asemenea și în Antiohia și în celelalte eparhii (provincii) **să li se păstreze Bisericilor întâietățile** (privilegiile).

Este apoi cu totul învederat lucrul acela, că dacă cineva ar deveni episcop fără încuviințarea mitropolitului, marele sinod a hotărât că unul ca acesta nu se cade să fie episcop. Iar dacă alegerii comune tuturor, fiind ea (cu temei) **bine întemeiată și după canonul bisericesc, i s-ar împotrivi doi sau trei din vrajbă** (pizmă) **proprie, să aibă tărie votul** (hotărârea) **celor mai mulți.**

(34 ap.; 4 sin. I ec.; 2, 3 sin. II ec.; 8 sin. III ec.; 28 sin. IV ec.; 36 Trul.; 9, 16, 19 Antioh.; 13 Cartag.)

Din canonul prezent se vede că, în afară de organizația mitropolitană, apăruseră ca organizații superioare acesteia așa-numitele „dieceze". Diecezele bisericești corespundeau în cea mai mare parte unităților administrative ale Imperiului roman, numite și ele tot dieceze. De la acestea își luaseră numele noile unități administrative bisericești formate pe măsura diecezelor civile. Aceste dieceze s-au mai numit bisericește și exarhate și, după cum se vede, se

constituiseră una cu centrul în Alexandria, cuprinzând provinciile Egipt, Libia și Pentapole de lângă Alexandria, apoi alta cu centrul la Roma și alta cu centrul la Antiohia. Canonul acceptă rânduiala administrativă creată prin obicei și ridică acest obicei la valoare de lege.

Nu este nicidecum vorba de vreun primat al episcopului din Roma, cum au căutat unii să tâlcuiască textul respectiv din canon, ci dimpotrivă, canonul arată că Roma nu reprezenta nimic deosebit, nimic superior celorlalte centre bisericești importante, ea fiind doar modelul organizării diecezei bisericești a Alexandriei.

Prin canon se impune rânduiala ca să nu se aleagă vreun episcop fără învoirea mitropolitului și ca, în cazul în care alegerii unui episcop făcute legal prin votul majorității episcopilor i s-ar opune doi sau trei dintre cei nemulțumiți, să aibă putere votul majorității.

CANONUL 7: (CINSTIREA SCAUNULUI DIN IERUSALIM)

Deoarece a avut tărie obiceiul și vechea predanie (tradiție) **ca episcopul din Elia** (Ierusalim) **să se cinstească** (să se bucure de cinste), **să aibă urmarea** (continuarea) **cinstei** (acesteia), **păstrându-se însă pe seama mitropoliei propria ei vrednicie** (demnitate).

(34 ap.; 2 sin. II ec.; 12 sin. IV ec.; 36 Trul.; 19 Antioh.)

Prin Elia se înțelege cetatea Aelia Capitolina, pe care a ridicat-o împăratul Adrian (117-138) pe ruinele Ierusalimului. În această cetate s-a organizat o episcopie care era supusă mitropolitului din Cezareea Palestinei, după dărâmarea Ierusalimului.

Canonul recunoaște episcopiei Ierusalimului onorurile cuvenite unei episcopii care-și are sediul în sfânta cetate și în mod onorific o ridică astfel deasupra tuturor celorlalte. Cât despre drepturi însă, deci nu despre onoruri, acestea rămân mitropoliei din Cezareea Palestinei, nerecunoscându-i-se și scaunului din Ierusalim dreptul mitropolitan, ci el rămâne și în continuare un scaun sufragan al mitropoliei din Cezareea. Mai menționăm apoi că și canonul prezent consacră obiceiul ca izvor al dreptului, recunoscându-i puterea de lege.

CANONUL 8: (PRIMIREA SCHISMATICILOR ÎN BISERICĂ)

În privința celor ce s-au numit pe sine cândva catari (curați), **iar acum** (se reîntorc) **vin la sobornicirea și apostoleasca Biserică, i s-a părut sfântului și marelui sinod ca punându-se mâinile asupra lor, să rămână astfel în**

cler. Dar înainte de toate se cuvine ca ei să mărturisească în scris că vor primi (se vor uni, vor fi de acord) **și vor urma dogmele bisericii sobornicești și apostolice, anume că vor avea comuniune** (împărtășire) **și cu cei căsătoriți a doua oară, și cu cei care au căzut în vremea prigoanei** (persecuției), **cu privire la care s-a rânduit timpul** (de pocăință) **și s-a hotărât sorocul** (termenul de iertare), **– așa încât aceștia** (catarii) **să urmeze întru toate dogmele Bisericii sobornicești. Prin urmare, aceștia toți, fie** (că sunt) **în sate, fie** (că sunt) **în orașe, numai singuri cei care s-ar găsi hirotoniți,** (adică) **cei ce se găsesc în cler, să rămână în același chip** (în același cin, în aceeași stare).

Iar dacă acolo unde (există) **episcop sau presbiter al Bisericii sobornicești se reîntorc** (revin) **oarecari** (dintre clericii catari), **este învederat că episcopul Bisericii va avea vrednicia de episcop, iar acela ce se numește episcop la așa-zișii catari va avea vrednicia de presbiter; afară numai dacă nu cumva i s-ar părea episcopului** (potrivit) **să-l împărtășească pe acesta la cinstea numelui. Iar dacă lui nu i-ar plăcea acest lucru,** (atunci) **pentru ca totuși să se vadă că el este în cler, să i se găsească un loc, fie de horepiscop, fie de presbiter, ca să nu fie doi episcopi într-o cetate.**

(68 ap.; 7 sin. II ec.; 95 Trul.; 14 sin. VII ec.; 13 Anc.; 14 Neocez.; 8, 10 Antioh.; 6 Sard.; 47, 57, 66, 69, 99 Cartag.; 1, 47, 89 Vasile cel Mare; 12 Teofil Alex.)

În veacul al III-lea, catarii, adică membrii sectei novațienilor – numită astfel de la întemeietorii ei Novat și Novațian, doi presbiteri, primul din Cartagina și al doilea din Roma –, provocaseră o schismă destul de puternică în Biserică. Din pricina rigorismului, membrii ei condamnau căsătoria a doua și erau împotriva primirii în Biserică a celor căzuți de la credință în timpul persecuțiilor.

Prin canonul prezent sinodul întâi ecumenic stabilește condițiile în care pot fi primiți catarii în Biserică. Ei sunt tratați ca schismatici, iar nu ca eretici. Ca urmare, li se recunoaște hirotonia clericilor lor, dispunându-se ca aceștia să fie primiți în Biserică cu gradul lor, dacă vor renunța la rătăcirile pe care le profesau, făcând în același timp mărturisire de credință scrisă că vor urma întocmai dogmele Bisericii sobornicești și apostolice. După această mărturisire urma să li se pună mâinile, adică să li se dea o binecuvântare, citindu-li-se rugăciuni de împăcare cu Biserica.

Canonul mai prevede că acolo unde există episcop al Bisericii și ar veni vreun episcop reîntors de la catari, acesta își poate păstra demnitatea de episcop, dar nu-și poate exercita funcția în aceeași cetate (în aceeași eparhie), ori poate devini horepiscop sau îndeplini doar funcția de presbiter.

De aici se vede că episcopul poate îndeplini și numai funcția de simplu presbiter, atunci când nu i se încredințează cea de episcop.

Canonul mai stabilește apoi o rânduială de bază a organizării bisericești, prin aceea că interzice funcționarea a doi episcopi într-o eparhie. Acest lucru este foarte firesc, când ne gândim că funcția episcopală se exercită în mod autonom și cu puteri bisericești depline în cuprinsul eparhiei.

CANONUL 9: (ISPITIREA CELOR CE INTRĂ ÎN CLER)

Dacă cineva fără de cercetare a fost înaintat (rânduit) **presbiter, sau făcându-i-se ispitirea și-a mărturisit păcatele, și mărturisindu-se el, oamenii fiind mișcați, au pus mâinile pe unul ca acesta împotriva canonului, pe acesta canonul nu-l primește** (în cler), **căci Biserica sobornicească apără** (revendică) **numai ceea ce este fără de prihană.**

(25, 61 ap.; 2, 10 sin. I ec.; 9, 10 Neocez.; 17 sin. I-II; 3, 5, 6 Teofil Alex.; 89 Vasile cel Mare)

Sunt păcate care nu permit intrarea în cler sau care, fiind vădite ulterior, impun îndepărtarea din cler a celor ce s-au făcut vinovați de ele. Pe acestea le arată canoanele 25 și 61 Apostolice.

Din textul canonului rezultă că înainte de primirea cuiva în cler trebuia să se facă cercetarea cuvenită în legătură cu însușirile religios-morale ale candidaților, urmând apoi mărturisirea acestora. Dacă se constata că îndeplineau condițiile pentru a fi admiși în cler, erau hirotoniți, dacă nu, erau respinși.

CANONUL 10: (CEI CE AU CĂZUT ODATĂ DE LA CREDINȚĂ NU POT INTRA ÎN CLER)

Oricâți dintre cei căzuți (de la credință) **au fost înaintați** (în cler) **fie din neștiință, fie cu știință mai dinainte** (a stării lor) **din partea celor ce i-au înaintat, aceasta nu aduce slăbire** (prejudiciu) **canonului bisericesc, pentru că după ce se vor cunoaște, se caterisesc.**

(62 ap.; 9 sin. I ec.; 1, 2, 3, 9, 12 Anc.; 10 Petru Alex.; 73 Vasile cel Mare; 2 Grig. Nyssa)

Canonul prevede măsura caterisirii pentru cei care au fost făcuți clerici dintre cei ce căzuseră de la credință în timpul persecuțiilor. Măsura aceasta urmează a se aplica episcopilor hirotonisitori de îndată ce vor fi descoperiți astfel de clerici, hirotoniți, fie cu știință, fie fără de știință.

CANONUL 11: (TREPTELE POCĂINȚEI CELOR CĂZUȚI DE LA CREDINȚĂ)

În privința celor ce au lepădat credința, fără silă, sau fără luarea averilor, sau fără primejduire, sau fără ceva de acest fel, cum s-a întâmplat sub tirania lui Liciniu, i s-a părut sinodului că deși nu sunt vrednici de omenie, să se milostivească totuși de ei (să fie totuși tratați cu îndurare). **Deci câți dintre ei ca** (niște) **credincioși se căiesc cu adevărat, să petreacă trei ani între ascultători și șapte ani să se smerească** (să se umilească, să stea plecați), **iar doi ani fără împărtășire vor lua parte la rugăciuni cu poporul.**

(62 ap.; 12, 13, 14 sin. I ec.; 4, 5, 6, 7, 8, 9, 21 Anc.; 2, 19 Laod.; 43 Cartag.; 2, 11 Grig. Nyssa)

Canonul, ocupându-se de situația celor căzuți de la credință, puțin înainte de biruința creștinismului sub Constantin cel Mare, orânduiește ca și cei căzuți fără cauză de forță majoră să fie tratați cu blândețe și să li se dea posibilitatea de a fi reprimiți în Biserică. Pentru a fi însă reprimiți, canonul îi obligă pe aceștia la o penitență îndelungată, de trei ani, apoi de șapte ani și apoi de doi ani, deci în total de 12 ani.

În Biserica veche penitențele erau reglementate în chip felurit, în trei, patru, cinci sau chiar mai multe etape, fiecare etapă avându-și obligația ei. Cea mai generală împărțire a timpului penitenței este cea în patru etape sau trepte, și anume: *plângerea* sau plângătorii *(flentes)*, etapă în care penitenții stăteau la ușile bisericii, plângând și rugând pe credincioși să se roage pentru ei; *ascultarea* sau ascultătorii *(audientes)*, etapă în care penitenții stăteau în pridvorul bisericii până la rugăciunea pentru catehumeni, când trebuiau să iasă afară; *umilirea*, smerenia, plecarea sau prosternarea, umiliții sau îngenunchetorii *(genuflectentes)*, etapă în care penitenții stăteau în biserică toată vremea în genunchi, fiind obligați să iasă după rostirea rugăciunii pentru catehumeni; *starea împreună*, împreunăstătătorii *(sistantes, consistentes)*, etapa ultimă, în care penitenții stăteau până la sfârșitul slujbei cu credincioșii, dar nu se puteau împărtăși.

Durata fiecărei etape a stării de penitență putea să fie redusă sau eventual prelungită după aprecierea episcopilor sau în genere a duhovnicilor.

CANONUL 12: (POCĂINȚA CELOR CE VIN DIN OASTEA PĂGÂNĂ)

Iar cei ce au fost chemați de har și au arătat la început zel (pornire) **lepădând cingătorile, iar după aceea s-au întors ca câinii la propria lor vo-**

mitătură, încât unii și arginți (bani) **au cheltuit și prin daruri au izbutit să ajungă din nou la slujbă în oaste, aceștia zece ani să se plece** (să cadă, să se umilească), **după timpul de trei ani al ascultării. Dar la toți aceștia trebuie să se cerceteze bunăvoința și felul căinții. Iar câți arată întoarcerea lor cu fapte, dar nu de formă** (cu chipul), **ci cu frică și cu lacrimi și cu răbdare și cu faceri de bine, aceștia împlinind vremea hotărâtă a ascultării, se vor împărtăși neapărat de rugăciuni** (vor participa la rugăciunile comune), **episcopului fiindu-i îngăduit să hotărască** (să dispună) **ceva și mai omenos** (blând) **cu privire la aceștia. Iar câți au suferit** (suportat) **cu nepăsare** (îndepărtarea de la rugăciuni) **și au socotit că pentru reîntoarcere le este de ajuns forma** (aparența) **intrării în Biserică, să plinească întru totul** (întocmai, pe deplin) **timpul** (penitenției).

(62, 83 ap.; 11, 13, 14 sin. I ec.; 102 Trul.; 4, 5, 6, 7, 8, 9, 21 Anc.; 2, 19 Laod.; 23 Cartag.; 2, 11 Neocez.; 2, 3, Petru Alex.; 3, 73, 74, 75, 81, 84 Vasile cel Mare; 2, 4, 5 Grig. Nyssa)

Pentru a înțelege textul acestui canon, trebuie să se cunoască faptul că înainte de Constantin cel Mare creștinii care aveau slujbe în cadrul armatei erau obligați să sacrifice zeilor, lepădându-se de credința creștină. Dintre ei unii preferau să părăsească serviciul militar decât să se lepede de credință. Semnul prin care ei își părăseau funcțiile din armată era depunerea cingătorilor militare, adică a centurilor.

Se înțelege însă că unii, după ce părăseau funcțiile din armată, căutau în tot chipul a le redobândi, lepădându-se implicit de credință. Pentru aceștia se înăsprește penitența, așa cum arată textul canonului, episcopul având însă latitudinea să dispună și mai blând cu privire la aceia la care ar constata o pocăință sinceră.

Este de reținut că prevederile canonului nu se referă la serviciul militar în genere și nu interzice creștinilor acest serviciu, ci ele cuprind o dispoziție specială pentru anumite cazuri ce s-au petrecut în timpul persecuțiilor. De asemenea, trebuie relevat faptul că episcopului i se lasă deplină libertate pentru a-i grația pe cei vinovați sau pentru a îmblânzi rigorile legii.

CANONUL 13: (ÎMPĂRTĂȘIREA MURIBUNZILOR)

În privința celor care stau să moară (dintre căzuți) **să se observe și acum vechea și canonica lege, încât dacă cineva stă să moară, să nu fie lipsit de cea mai de pe urmă și mai trebuitoare merinde. Iar dacă fiind deznădăjduit și luând împărtășirea, s-ar număra din nou** (vor rămâne) **între**

cei ce trăiesc (între cei vii), **acela să fie împreună cu cei ce iau parte numai la rugăciune. Dar peste tot și în privința oricui ar sta să moară, cerând a se face părtaș de cuminecătură** (a se împărtăși cu Euharistia), (stabilim ca) **episcopul, cu cercetare** (ispitire), **să-l facă părtaș sfântului dar** (prosforei, să-l împărtășească).

(52 ap.; 11, 12 sin. I ec.; 6, 22 Anc.; 2 Neocez.; 1 Cartag.; 73 Vasile cel Mare; 2, 5 Grig. Nyssa)

Tot cu privire la disciplina care trebuie observată în legătură cu penitenții, canonul stabilește ca în cazul în care vreunul dintre aceștia este muribund, să fie împărtășit chiar dacă nu și-a îndeplinit timpul penitenței. Se invocă pentru întemeierea acestei măsuri „vechea și canonica lege", dispunându-se ca toți cei ce s-ar găsi într-o astfel de situație să fie împărtășiți numai după ce episcopul va aprecia situația. Dar în cazul în care cel împărtășit în stare disperată va fi salvat, adică nu va muri, atunci el nu se va socoti totuși între creștinii complet reabilitați, adică între cei ce se învrednicesc de primirea Sfintei Euharistii fără opreliște, ci își va relua starea de penitent, și anume în rând cu cei din treapta sau etapa a patra a penitenței, putând să stea împreună cu credincioșii la rugăciune toată vremea Sfintei Liturghii, fără a se împărtăși însă. De asemenea, se dispune ca orice creștin care ar sta să moară să fie împărtășit dacă cere, însă cu oarecare ispitire, spre a nu se cădea în vreo greșeală.

CANONUL 14: (POCĂINȚA CATEHUMENILOR CĂZUȚI)

În privința celor care au fost și care au căzut (de la credință), **i s-a părut sfântului și marelui sinod ca aceștia numai trei ani să fie ascultători** (în treapta ascultării), **iar după aceea să se roage cu catehumenii.**

(2, 11, 12, 13 sin. I ec.; 96 Trul.; 5 Neocez.; 19 Laod.; 20 Vasile cel Mare; 4, 6 Timotei Alex.; 5 Chiril Alex.)

Prin catehumeni se înțelege candidați la Botez, adică cei care se instruiesc în vederea primirii lor în Biserică prin Botez. Instruirea acestora se face pe o perioadă de timp mai scurtă sau mai lungă, după aprecierea episcopului sau a presbiterului. Cu timpul, s-a ajuns ca și între ei, ca și între penitenți, să se creeze mai multe categorii corespunzătoare gradului lor de pregătire pentru a se învrednici de primirea Botezului. Câte vor fi fost aceste categorii la număr, nu se poate preciza. Desigur că ele erau cel puțin două, prima similară cu categoria ascultătorilor dintre penitenți și a doua similară cu categoria celor smeriți, plecați sau îngenunchetori dintre penitenți.

Canonul prezent stabilește, cu privire la catehumenii căzuți de la credință, o penitență mai ușoară, de trei ani, în rând cu penitenții numiți ascultători (etapa a doua a penitenței), întrucât aceștia nu puteau să se considere vinovați în aceeași măsură în care erau considerați creștinii propriu-ziși, fiindcă cei din categoria catehumenilor nu primiseră încă Botezul, ci erau doar în curs de pregătire pentru acesta.

CANONUL 15: (TRANSFERAREA CLERULUI ESTE OPRITĂ)

Pentru multa tulburare și pentru gâlcevile care s-au făcut, s-a părut (potrivit) **să se înlăture cu desăvârșire obiceiul, contrar canonului apostolic** (14, 15), **care s-a mai găsit în unele părți, ca nici episcopul, nici presbiterul și nici diaconul să nu treacă** (să nu se strămute) **din cetate în cetate. Iar dacă cineva, după această orânduire a sfântului și marelui sinod ar încerca să meșteșugească ceva de felul acesta, sau s-ar deda vreunor treburi de acest fel, să se lipsească cu desăvârșire de o atare uneltire și să se așeze din nou în Biserica în care a fost hirotonit episcopul, sau presbiterul** (acela).

(14, 15 ap.; 4 sin. II ec.; 5, 6, 10, 20 sin. IV ec.; 18 Trul.; 3, 13, 16, 21 Antioh.; 1, 2, 3, 12, 16 Sard.; 48, 54, 65, 71, 90 Cartag.)

Canonul ia atitudine împotriva unui obicei nepotrivit, pe care-l infirmă, adică nu-i conferă putere de lege, ci din contră, îl interzice ca unul ce este contrar canoanelor 14, 15 apostolice, prin care se oprește cu desăvârșire transferarea clericilor dintr-o unitate în alta. Dacă totuși s-ar încerca o astfel de transferare, episcopii, presbiterii și diaconii care ar întreprinde-o sunt obligați să se întoarcă la posturile lor anterioare.

CANONUL 16: (OSÂNDIREA CLERICILOR CARE SE MUTĂ SINGURI)

Câți dintre presbiteri sau diaconi, sau peste tot, cei ce se numără în cler (sunt socotiți în rândul clerului), **în chip cutezător, neavând înaintea ochilor nici frica lui Dumnezeu, nerecunoscând nici canonul bisericesc, vor pleca de la bisericile lor, aceștia nu trebuie să fie primiți nicidecum în altă Biserică, ci trebuie să fie siliți ca să se reîntoarcă în parohiile** (eparhiile) **lor; sau dacă stăruiesc** (persistă), **trebuie să fie excomunicați** (să fie fără de împărtășire). **Iar dacă ar și îndrăzni cineva să răpească pe cel ce este al altuia** (aparține altuia) **și să-l hirotonească în Biserica lui, fără încuviințarea episcopului propriu de la care a fugit cel ce este numărat în cler** (este socotit în rândul clerului), **să fie hirotonia** (lui) **fără tărie.**

(14, 15, 16 ap.; 15 sin. I ec.; 5, 10, 20, 23 sin. IV ec.; 17, 18, 20 Trul.; 3, 21 Antioh.; 1, 2, 13, 15, 16 Sard.; 20; 54, 80, 90 Cartag.)

Ca și canonul anterior care interzice cu desăvârșire transferarea clerului, și cel prezent dispune, ca în cazul în care nu s-ar reîntoarce la posturile lor, cei ce pleacă la altele, disprețuind rânduielile canonice ale bisericii, aceia să fie excomunicați. Iar dacă un cleric inferior ar fi hirotonit de episcopul altei eparhii fără consimțământul episcopului propriu, hirotonia aceasta să fie fără valoare, ca săvârșită împotriva rânduielilor bisericești.

Și în textul acestui canon excomunicarea are înțeles de suspendare din funcție.

CANONUL 17: (OSÂNDIREA DOBÂNZII ȘI A CAMETEI)

Deoarece mulți dintre cei care se numără în canon (sunt socotiți în rândul clerului) **urmărind lăcomia și câștigul rușinos** (alergând cu lăcomie la câștig rușinos), **au uitat dumnezeiasca Scriptură care zice: „argintul său nu l-a dat pentru camătă** (dobândă)" (Ps. 14, 5)**; și dând împrumut cer sutimi** (procente), **sfântul și marele sinod a socotit a fi cu dreptate, că dacă după această orânduire, s-ar găsi cineva luând camătă din îndeletnicire** (cu treaba aceasta, cu cămătăria), **sau astfel învârtind lucru, sau cerând înapoi odată și jumătate, sau orice altceva născocind pentru câștig rușinos, să se caterisească din cler și să fie străin de canon** (de starea clerului).

(44 ap.; 10 Trul.; 19 sin. VII ec.; 4 Laod.; 5, 16 Cartag.; 2, 14 Vasile cel Mare; 3 Grig. Neocez.; 6 Grig. Nyssa)

Atât dobânda simplă, cât și camăta, adică dobânda împovărătoare și spoliatoare, este cu desăvârșire interzisă pentru clerici, sub pedeapsa caterisirii, indiferent în ce formă s-ar practica ea, ca simplu împrumut sau ca dobândă. În canonul prezent, prin membrii clerului se înțeleg toate gradele sacramentale și nesacramentale ale acestuia.

CANONUL 18: (LOCUL DIACONILOR ÎN RÂNDUL CLERULUI)

A venit la sfântul și marele sinod (știrea) **că în unele locuri și cetăți, diaconii dau presbiterilor cuminecătura** (euharistia), **ceea ce nici canonul și nici obiceiul nu a predanisit, ca cei ce nu au puterea de a aduce jertfa să dea trupul lui Hristos celor ce jertfesc** (celor ce aduc sfânta jertfă). **S-a mai cunoscut și aceea că unii dintre diaconi se ating de cuminecătură** (euharistie, împărtășanii) **chiar și înaintea episcopilor. Așadar toate acestea să**

înceteze, iar diaconii să rămână în măsurile lor (în rânduielile, tocmelile lor), **știind că ei sunt slujitori ai episcopului, dar mai mici decât presbiterii. Să primească așadar după rânduială cuminecătura** (euharistia) **după presbiteri, dându-le-o lor fie episcopul, fie presbiterul. Dar să nu le fie permis diaconilor nici să șeadă în rândul presbiterilor; căci ceea ce s-a făcut este împotriva canonului și împotriva rânduielii. Dar dacă cineva și după aceste orânduiri nu ar voi a se supune, să înceteze din diaconie.**

(15, 39 ap.; 15 sin. 1 ec.; 7, 16 Trul.; 5 Antioh.; 20 Laod.)

În Biserica veche, ca și mai târziu, atât în apus, cât și în răsărit, diaconii au avut tendința de a-și întrece măsura, ridicându-se la nivelul presbiterilor sau chiar depășindu-i pe aceștia, ba uneori și pe episcopi. Faptul se datorează întrebuințărilor diverse și importanței care li s-a dat în administrarea treburilor bisericești. Acestea au dus la situarea unor diaconi, în ierarhia strict administrativă a Bisericii, pe poziții superioare preoților și chiar multor ierarhi. Astfel trebuie înțelese mai târziu apariția diaconilor cardinali în biserica Romei și crearea în răsărit a diaconilor arhonți, înalți demnitari la patriarhia din Constantinopol; și unii, și alții ajunseseră superiori chiar episcopilor și mitropoliților, prin atribuțiile lor administrative.

Vrând să frâneze lipsa de măsură a diaconilor, care și în cele sacramentale căutau să o ia înaintea gradelor superioare sau să nesocotească raporturile ierarhice față de aceștia, canonul îi cheamă la ordine, arătând că pretențiile lor nu se întemeiază nici pe canoane, nici pe vreun obicei îndelungat și, ca urmare, trebuie să fie supuși episcopilor și presbiterilor, observând întocmai raportul ierarhic față de aceștia.

Pentru cazul de nesupunere se prevede îndepărtarea din diaconie, sau, altfel spus, caterisirea sau coborârea lor în rândul laicilor.

Canonul precizează categoric raportul ierarhic dintre cele trei grade ale preoției sacramentale și relevă încă o dată importanța obiceiului îndelungat care are putere de lege.

CANONUL 19: (ERETICII PAVLICHIENI)

În privința pavlichienilor care au alergat (s-au întors) **mai pe urmă la sobornicească Biserică, se așază rânduiala ca ei să fie neapărat botezați din nou. Iar dacă unii în timpul trecut s-au numărat în cler** (au făcut parte din cler) **și dacă se arată neîntinați și neprihăniți, după ce vor fi botezați din nou să se hirotonească de către episcopul Bisericii sobornicești. Dacă însă cercetarea i-ar găsi pe ei nepotriviți** (nevrednici), **se cuvine a-i caterisi pe ei. Așijderea și în privința diaconițelor și peste tot în privința celor nu-**

mărați (socotiți) **în cler, să se observe aceeași rânduială** (procedură). **Am pomenit însă și pe diaconițele numărate** (socotite) **în cin** (în cler, în schemă) **cu toate că nu au nici o hirotesie, așa că acestea să fie socotite neapărat între laici.**

(46, 47, 49 ap.; 15 sin. IV ec.; 95 Trul.; 6, 126 Cartag.; 1 Vasile cel Mare)

Canonul dispune ca ereticii pavlichieni, laici și clerici, care s-au întors la adevărata Biserică, să fie botezați din nou, iar clericii, după ce vor fi botezați, să fie hirotoniți din nou, dacă vor fi găsiți vrednici. Dacă însă vreunul dintre cei hirotoniți din nou se va dovedi nevrednic, să fie caterisit.

Pavlichieni se numesc ereticii care au adoptat doctrina antitrinitară a lui Pavel de Samosata, care fusese episcop al Antiohiei între anii 261 și 269.

Dispoziția canonului cu privire la rebotezarea și la hirotonia din nou a ereticilor este reprezentativă pentru atitudinea Bisericii vechi față de tainele săvârșite de eretici. Pe acestea nu le socotește valide, pentru că prin căderea în erezie s-a întrerupt succesiunea apostolică a harului și fără de acesta nu se mai poate transmite nici una din sfintele taine. Pavlichienii fiind antitrinitari, nici botezul, nici hirotonia lor nu erau valide.

În canon se mai amintește despre diaconițele pavlichienilor, despre care spune că nu au hirotesia. Dar după cum se știe *(Constituțiile Apostolice* 3, 11), în Biserica veche diaconițele erau hirotesite chiar de către episcopi. Ele formau o societate de femei devotate slujirii bisericii, fiind numărate în rândul clerului îndată după diaconi și având toate privilegiile clerului. Ele erau ajutătoare în multe privințe ale clerului și depuneau votul castității într-o formă cât se poate de solemnă.

Alături de diaconițe, în Biserica veche existau și alte societăți religioase feminine, și anume aceea a văduvelor, a fecioarelor și a presbiterelor.

CANONUL 20: (OPRIREA ÎNGENUNCHERII ÎN UNELE ZILE)

Deoarece sunt unii care își pleacă genunchii (îngenunchează) **duminica și în zilele Cincizeciniii – pentru ca toate să se păzească în același fel în fiecare parohie** (eparhie), **sfântului sinod i s-a părut ca rugăciunile să fie aduse** (făcute) **lui Dumnezeu stând ei în picioare.**

(66 ap.; 66, 90 Trul.; 18 Gang.; 29 Laod.; 15 Petru Alex.; 91 Vasile cel Mare; 1 Teofil Alex.)

Rânduiala prevăzută de acest canon, deși se va fi menținut timp îndelungat în biserică, totuși nu a supraviețuit până astăzi și ea nici nu prezintă de altfel vreo importanță deosebită.

CANOANELE SINODULUI II ECUMENIC DE LA CONSTANTINOPOL (an 381)

CANONUL 1: (ÎNTĂRIREA CREDINȚEI DE LA NICEEA)

Sfinții Părinți cei adunați în Constantinopol au hotărât să nu se înlăture (schimbe, părăsească) **credința celor trei sute optsprezece Părinți care s-au adunat în Niceea Bitiniei, ci** (credința) **aceea să rămână tare și să fie dată anatemei orice erezie și cu deosebire aceea a eunomienilor, adică aceea a eudoxienilor, și aceea a semiarienilor, adică a pnevmatomahilor, și aceea a sabelienilor și aceea a marcelienilor și aceea a fotinienilor și aceea a apolinariștilor.**

(7 sin. II ec.; 1, 75 Trul.; 21 Gang.; 7, 8 Laod.; 2 Cartag.; 1 Vasile cel Mare)

Cel dintâi lucru pe care-l face al doilea sinod ecumenic este confirmarea adevărurilor de credință definite de întâiul sinod ecumenic, aruncând anatema asupra câtorva dintre principalele erezii contrare credinței de la Niceea, pe care le și enumeră.

Eunomienii sunt adepții ereticului Eunomiu, fost episcop al Cizicului pe la anul 360, care învăța greșit despre Fiul și despre Duhul Sfânt, socotind Sfântul Duh ca cel dintâi și cel mai mare dintre creatori. Eunomienilor li se mai zicea și eudoxieni, după numele lui Eudoxie, episcop al Constantinopolului, contemporan cu Eunomie. Eudoxie învăța, printre altele, că Fiul și Sfântul Duh nu sunt prin nimic egali nici între ei și nici cu Tatăl. Semiarienii sau pnevmatomahii, adică luptătorii împotriva Sfântului Duh, învățau că Duhul Sfânt este inferior Tatălui și Fiului și începătorul creaturii.

Sabelienii își au numele de la Sabeliu, fost episcop al Ptolemaidei (Pentapolea Libiei) în prima jumătate a veacului al III-lea. Principala învățătură a acestuia era că nu numai Fiul, ci și Tatăl a pătimit pe cruce, fiindcă amândoi ar forma o persoană.

Marcelienii se numesc astfel de la Marcel, fost episcop al Ancirei pe la mijlocul secolului al IV-lea, care printre altele învăța că Fiul și împărăția Lui vor lua sfârșit când lumea se va sfârși, pentru că Fiul nu ar fi veșnic.

Fotinienii își trag numele de la Fotie, ucenicul lui Marcel, devenit episcop al Sirmiului, care învăța că Fiul nu este veșnic, ci un om simplu, născut din Maria și folosit ca mijloc prin care s-a îndeplinit o parte din voința lui Dumnezeu. Apolinarienii sau apolinariștii își trăgeau numele de la Apolinarie, fost episcop al Laodiceii (Siria) în veacul al IV-lea, care și el învăța greșit despre Hristos, și anume despre unirea ipostatică cu privire la care nega elementul uman.

Anatema, despre care se vorbește în canon, este pedeapsa cea mai grea pe care Biserica o aplică în cazuri extreme, și anume atunci când nu există nădejdea îndreptării, când se săvârșesc păcate împotriva Duhului Sfânt sau când cineva se împotrivește cu îndărătnicie Bisericii, neascultând nici de aceasta. În asemenea cazuri se aplică recomandarea Mântuitorului cuprinsă în cuvintele: „De nu va asculta nici de Biserică, să-ți fie ție ca un păgân și vameș" (Mt. 18, 17). Cuvântul „anatemă" înseamnă „dar", iar expresia: „a da anatemei" are înțelesul de a da pe cineva ca dar, însă nu lui Dumnezeu, ci diavolului, așa că anatema ca pedeapsă reprezintă definitiva îndepărtare a cuiva din Biserică sau afurisirea cea mai gravă, care implică lepădarea celui păcătos de la Dumnezeu și predarea lui Satanei. Spre deosebire de afurisenia simplă, de excomunicarea propriu-zisă, anatemei i se mai zice și afurisanie sau blestem. Această pedeapsă echivalează în ordinea civilă cu pedeapsa cu moartea (I Cor. 5, 5; 16, 22; Rom. 9, 3; Gal. 1, 8).

CANONUL 2: (DIECEZELE. AUTONOMIA IERARHILOR ȘI A UNITĂȚILOR BISERICEȘTI)

Episcopii puși peste o dieceză să nu se întindă (treacă) **asupra bisericilor din afara hotarelor lor, nici să nu tulbure bisericile, ci potrivit canoanelor, episcopul Alexandriei să cârmuiască numai pe cele** (bisericile) **din Egipt, iar episcopii Orientului să chiverniséască** (administreze) **numai Orientul, păstrându-se pe seama Bisericii antiohienilor întâietățile** (privilegiile) **cele din canoanele de la Niceea; și episcopii diecezei Asiei să chiverniséască numai cele** (bisericile) **din dieceza Asiei; și cei ai** (diecezei) **Pontului, numai pe ale** (diecezei) **Pontului și cei ai Traciei, numai pe ale** (diecezei) **Traciei să le cârmuiască. Iar nechemați, episcopii să nu treacă peste dieceza lor pentru hirotonie sau pentru alte oarecari** (lucrări de cârmuire bisericească) **cârmuiri bisericești. Păzindu-se însă canonul stabilit mai înainte privitor la chivernisiri, este clar că cele privitoare la fiecare eparhie le va cârmui sinodul eparhiei** (respective), **potrivit celor orânduite** (hotărâte) **la Niceea. Iar bisericile lui Dumnezeu cele ce sunt la popoarele barbare trebuie să se cârmuiască după obiceiul părinților, care s-a ținut.**

(34, 37 ap.; 4, 5, 6, 7 sin. I ec.; 3 sin. II ec.; 8 sin. III ec.; 17, 19, 28 sin. IV ec.; 8, 25, 36, 38, 39 Trul.; 3, 6 sin. VII ec.; 9, 16, 18, 19, 20, 23 Antioh.; 40 Laod.; 11, 13, 18, 26, 34, 73, 76, 95, 98, 120 Cartag.; 3 Sard.; 14 sin. I-II)

La canonul 6 al sinodului I ecumenic am văzut că unora dintre episcopi li s-au recunoscut privilegii de întâistătători asupra mai multor provincii mitropolitane, și anume episcopului din Alexandria, celui din Roma, celui din Antiohia

și altora. Fiecare provincie mitropolitană subordonată unui astfel de episcop, devenit superior mitropoliților obișnuiți, era organizată în cadrul unei provincii de stat numite eparhie. Mai multe eparhii formau o dieceză, adică o unitate administrativă superioară eparhiei. Unitățile administrative bisericești organizându-se în cadrul unităților administrative ale statului, s-a ajuns, după cum am văzut, ca mitropoliile să corespundă eparhiilor, adică provinciilor Imperiului roman. Mai multe mitropolii, organizate în provinciile care intrau în alcătuirea unei dieceze, au format în mod firesc o unitate administrativă bisericească corespunzătoare unității de stat numite dieceză, și astfel, mitropolitul din capul diecezei a dobândit unele privilegii de întâistătător față de mitropoliții din restul provinciilor aceleiași dieceze. Această situație o constată și o consacră deja canonul 6 al sinodului I ecumenic. Canonul prezent vine să specifice, sau să arate mai precis, care dieceze bisericești erau deja organizate ca unități în cadrul diecezelor statului din răsăritul imperiului și le enumeră astfel: dieceza Egiptului, în frunte cu episcopul Alexandriei; dieceza Orientului, în frunte cu episcopul Antiohiei; dieceza Asiei proconsulare, în frunte cu episcopul Efesului; dieceza Pontului, în frunte cu episcopul Cezareei Capadociei și dieceza Traciei, în frunte cu episcopul Eracleei[1].

Canonul de care ne ocupăm, legitimând privilegiile mitropoliților din capitalele diecezelor, menține dreptul sinoadelor mitropolitane prevăzute de canoanele 4, 5 și 6 ale sinodului I ecumenic. Totodată, se mai reglementează și raporturile dintre dieceze, în sensul că ele sunt declarate autonome sau chiar autocefale, așa cum trebuie socotite toate diecezele bisericești arătate în canon.

Cât privește cârmuirea bisericească la popoarele barbare, cu care nu se putea ține legătură normală, canonul dispune ca aceasta să se facă după obiceiul de până atunci, învestind astfel obiceiul îndelungat cu putere de lege.

---

1. Cuvântul dieceză înseamnă chivernisire sau cârmuire; în cadrul nomenclaturii unităților administrative de stat are înțeles de cârmuire politică superioară, de asemenea și în Biserica veche avea același înțeles, de cârmuire bisericească superioară. Numai în sens impropriu s-a ajuns a se folosi cuvântul dieceză pentru a desemna eparhia propriu-zisă, sau unitatea episcopală, după cum însuși cuvântul eparhie, care la început însemna în limbaj bisericesc provincie mitropolitană, a ajuns să însemne apoi până astăzi unitate administrativă cârmuită de un episcop. Indiferent ce titlu aveau respectivii episcopi – cel de mitropolit sau mai târziu de arhiepiscop, exarh sau patriarh –, ei sunt numiți în canoane episcopi și uneori, foarte rar, mitropoliți.

În sistemul organizării bisericești, unii mitropoliți care s-au găsit în fruntea diecezelor au dobândit pe lângă privilegiile de mitropoliți superiori mitropolitilor comuni, încă și titlul de exarh și apoi, de la sinodul IV ecumenic încoace, cel de patriarh.

Deși demnitatea patriarhală – purtând chiar numele ei caracteristic – ar fi fost introdusă în Biserică înainte de sinodul IV ecumenic, istoricește nu se poate susține că totuși conținutul acestei demnități se definise mai dinainte, chiar înainte de sinodul I ecumenic cum arată canonul 6 al sinodului I ecumenic, și firește înainte de sinodul II ecumenic, cum arată canonul 2 al acestui sinod.

CANONUL 3: (ROMA NOUĂ ȘI PRIVILEGIILE EI)

Iar după episcopul Romei, întâietatea cinstei (primatul de onoare) **să o aibă episcopul Constantinopolului, pentru că** (cetatea) **aceasta este Roma nouă.**

(28 sin. IV ec.; 36 Trul.)

Primatul de onoare al scaunului din Constantinopol se recunoaște numai față de celelalte scaune, nu și față de scaunul Romei, care rămâne ca primat în fruntea tuturor.

Din cuprinsul acestui canon se vede că temeiul pentru care i s-a conferit scaunului din Constantinopol primatul de onoare imediat după scaunul Romei este acela că cetatea aceasta – Constantinopolul – devenise și se numea noua Romă, adică noua capitală a imperiului, prin mutarea ei din Roma veche, la anul 330. De aici rezultă că Romei vechi i s-a recunoscut la început primatul de onoare pe baza faptului că era capitala imperiului, și acum noua capitală nu intenționa să întunece istoria vechii Rome, ci a revendicat doar, în calitate de nouă capitală, un primat de onoare pe al doilea plan, după acela al capitalei vechi a Romei vechi. Este evident că nu din alte considerente s-au făcut aceste ierarhizări onorifice între principalele scaune bisericești, ci numai ținând seama de importanța politică a orașelor în care rezidau.

CANONUL 4: (HIROTONIILE ERETICILOR NU SUNT HIROTONII)

În privința lui Maxim Cinicul și a neorânduirii ce s-a făcut de către el în Constantinopol (hotărâm) **că: Maxim nici nu a fost făcut episcop, nici nu este, și nici cei hirotoniți de el, în orice treaptă a clerului** (nu sunt clerici), **lipsind de tărie toate câte s-au făcut în privința lui și de către el.**

Maxim era un alexandrin cu școala filosofică cinică. El a izbutit prin intrigă să fie hirotonit episcop, vrând să ia locul Sfântului Grigorie de Nazianz, pe atunci episcop al Constantinopolului. Cum el procedase într-adevăr ca un eretic cinic, și nu în mod schismatic, desconsiderând toate legile canonice, și tulburând Biserica, sinodul II ecumenic a luat măsura anulării tuturor actelor bisericești întocmite de Maxim cinicul, precum și a hirotoniei sale.

CANONUL 5: (PRIMIREA ÎN BISERICĂ A UNOR ARIENI DIN ANTIOHIA)

În privința dreptarului (tomosului) apusenilor, primim și pe cei din Antiohia, care mărturisesc o dumnezeire a Tatălui și a Fiului și a Duhului Sfânt.

(1 sin. II ec.; 1 Trul.; 1, 2 Cartag.)

În canon este vorba de tomosul unui sinod care s-a ținut la Roma în anul 369 și care a condamnat unele teze ariene. Hotărârea cuprinsă în aceste teze a fost acceptată și de un sinod întrunit la Antiohia în anul 378. Canonul declară că se primesc în Biserică arienii din Antiohia care se conformează hotărârilor sinodului de la Roma din anul 369, mărturisind drept în ceea ce privește Sfânta Treime.

CANONUL 6: (NU ORICINE POATE PÂRÎ PE EPISCOP)

Deoarece unii voind a tulbura și a răsturna buna rânduială bisericească, cu vrăjmășie și cu clevetire (în mod calomnios) **plăsmuiesc oarecari pricini împotriva episcopilor ortodocși care ocârmuiesc bisericile, nimic altceva urmărind decât a păta buna cinstire a preoților și să pună la cale tulburări între credincioșii pașnici** (popoarele pașnice), **– din această pricină i-a părut sfântului sinod al episcopilor întruniți la Constantinopol ca să nu se mai primească învinuitorii fără cercetare și nici a îngădui tuturor să facă pâri contra celor care păstoresc bisericile, dar nici a-i înlătura pe toți. Dar dacă cineva i-ar aduce episcopului vreo învinuire proprie, adică aparte** (particulară), **ca unul care a fost păgubit sau pentru că ar fi suferit altceva împotriva dreptății de la acela** (de la episcop), **la învinuirile de acest fel să nu se cerceteze nici fața** (persoana) **pârâtului, nici legea** (religia) **lui. Căci în orice chip, se cade ca și cugetul** (conștiința) **episcopului să fie slobod** (ușurat) **și ca și cel ce zice că a fost nedreptățit să-și dobândească drepturile, ori de ce lege** (religie) **ar fi el.**

Iar dacă învinuirea adusă episcopului ar fi bisericească, atunci trebuie să se ispitească (cerceteze) **fețele** (persoanele) **pârâtorilor, pentru ca mai întâi să nu se îngăduie ereticilor a face pâri împotriva episcopilor ortodocși pentru lucruri bisericești. Iar eretici numim pe cei ce de demult au fost îndepărtați din Biserică și pe cei ce după aceea au fost dați anatemei de către noi, iar pe lângă aceștia și pe cei ce prefăcându-se că mărturisesc credința cea sănătoasă, s-au făcut schismatici și se adună împotriva episcopilor noștri canonici. Apoi și dacă vreunii dintre cei ai bisericii ar fi osândiți mai înainte pentru oarecare pricină și azvârliți** (lepădați, dați anatemei), **sau afurisiți** (excomunicați) **fie din cler, fie din starea laică, nici acestora să nu le fie îngăduit să pârască pe episcop înainte de a se fi dezbrăcat** (curățat) **mai întâi de propria lor învinuire. De asemenea, și cei ce se găsesc sub învinuirea pornită mai dinainte să nu fie primiți la pâra episcopului sau a altor clerici înainte de a se dovedi pe ei nevinovați de învinuirile aduse lor.**

Iar dacă vreunii nu ar fi nici eretici, nici afurisiți (excomunicați, neîmpreunați cu Hristos), **nici osândiți sau pârâți mai înainte pentru oarecare fărădelegi** (infracțiuni), **și ar zice că au oarecare pâră bisericească împotriva episcopului, sfântul sinod poruncește ca aceștia să-și înfățișeze mai întâi pârile lor la toți episcopii eparhiei** (mitropoliei) **și înaintea acestora să dovedească învinuirile în acele pricini. Iar dacă s-ar întâmpla ca episcopii din eparhie** (mitropolie) **să nu fie în stare a îndrepta învinuirile aduse episcopului, atunci ei să meargă la sinodul mai mare al episcopilor diecezi aceleia, chemați împreună** (convocați) **pentru pricina aceasta, dar pâra să nu se ia în seamă** (reținâ) **mai înainte, până ce ei** (acuzatorii) **nu vor accepta în scris să fie pedepsiți cu aceeași pedeapsă dacă la cercetarea lucrurilor s-ar dovedi că au clevetit** (calomniat) **pe episcopul pârât.**

Iar dacă cineva, nesocotind cele statornicite după cele arătate mai înainte, ar îndrăzni să supere urechile împărătești sau judecătoriile cârmuitorilor lumești, sau să tulbure sinodul ecumenic, lipsindu-i de cinstire pe toți episcopii diecezei, unul ca acesta nicidecum să nu fie primit la pâră, ca unul care a defăimat canoanele și a stricat buna rânduială bisericească.

(34, 37, 74, 75 ap.; 9, 17, 19, 21 sin. IV ec.; 8 Trul.; 14, 15, 20 Antioh.; 40 Laod.; 4 Sard.; 8, 10, 11, 12, 15, 18, 19, 59, 104, 107, 128, 129, 130, 132 Cartag.; 13 sin. I-II; 9 Teofil Alex.)

Prin canonul prezent se reglementează felul în care se poate introduce pâră sau acțiune judecătorească împotriva episcopilor, arătându-se cine are dreptul să facă aceasta și cine nu are dreptul, precum și cazurile în care unii sunt îndreptățiți, iar alții nu sunt îndreptățiți să pornească acțiune contra episcopilor. În special se arată că pentru chestiuni particulare, oricine poate avea calitatea de reclamant împotriva episcopului, indiferent de religie sau de atitudine morală a respectivului, pe când în chestiuni bisericești, această calitate, nu o pot avea decât cei care nu sunt loviți de nedemnitate din punct de vedere bisericesc.

Canonul mai cuprinde și dispoziții în legătură cu instanțele care au competența să-i judece pe episcopi, arătându-se ca primă instanță sinodul eparhiei – adică al mitropoliei, după înțelesul de atunci al cuvântului –, apoi ca a doua instanță, sinodul diecezei – adică al mai multor mitropolii –, și ca a treia și ultima instanță, sinodul ecumenic.

Totodată, se interzice reclamarea episcopilor pentru chestiuni bisericești în fața instanțelor civile, inclusiv în fața șefului statului.

Drept principiu statornicit în materie de acuzare a episcopilor, se stabilește că cei ce nu-și vor dovedi acuza pe care o aduc împotriva vreunui episcop urmează să primească ei înșiși pedeapsa care i s-ar fi cuvenit celui acuzat.

În canon, vorbindu-se despre eretici, între aceștia sunt incluși și schismaticii. Faptul ar părea de neînțeles, întrucât prin erezie se înțelege abaterea de la doctrină, iar prin schismă, abaterea de la disciplină. Este însă cert că orice abatere de la disciplină, dacă se săvârșește cu desconsiderarea autorității bisericești, luând caracterul unei răzvrătiri împotriva acesteia, implică o lepădare a unei părți din învățătura despre Biserică, adică a învățăturii despre ierarhia și autoritatea bisericească; așa încât cei ce fac schismă sunt întotdeauna și eretici, deosebindu-se de aceștia fie prin aparențe, fie prin nemărturisirea conștientă a ereziei sau chiar prin ignorarea din partea schismaticilor a faptului că ei au devenit eretici.

În limbajul bisericesc se menține totuși deosebirea între schismă și erezie, pe considerentul că schisma reprezintă mai mult o abatere ce se poate îndrepta mai ușor, întrucât, în fond, ea este o abatere inconștientă de la învățătura de credință și o abatere conștientă numai de la disciplina Bisericii, pe când erezia reprezintă o abatere conștientă și îndărătnică, atât de la învățătura de credință, cât și de la disciplina Bisericii.

CANONUL 7: (PRIMIREA ERETICILOR ÎN BISERICĂ)

Pe aceia dintre eretici care revin la Ortodoxie, în partea celor ce se mântuiesc, îi primim după rânduiala mai jos arătată și după obicei. Pe arieni și pe macedonieni și pe sabatinieni și pe novațieni cei ce-și zic lor catari și stângaci, apoi pe patrusprezeceni (quartodecimani), **adică pe mercurași** (tetradiți) **și pe apolinariști îi primim dacă dau zapis** (scrisori de mărturisire de credință) **și dacă dau anatemei toată erezia care nu cugetă** (învață) **cum cugetă** (învață) **sfânta a lui Dumnezeu Biserică sobornicească și apostolească și îi pecetluim, adică îi ungem mai întâi cu sfântul mir, adică fruntea și ochii și nările și gura și urechile și pecetluindu-i pe ei zicem: Pecetea darului Duhului Sfânt.**

Iar pe eunomieni, pe cei ce se botează cu o singură afundare, și pe montaniști, adică pe cei ce se numesc aici frigieni, și pe sabelieni, care învață că Fiul este tot una cu Tatăl (identitatea Fiului cu Tatăl) **și care fac și alte oarecare lucruri de neîndurat** (urâte), **și pe toate celelalte erezii** (căci multe sunt aici, mai cu seamă cele care pornesc din țara Galatenilor) **pe toți dintre aceștia care doresc să se adaoge** (atașeze) **ortodoxiei, îi primim ca pe elini** (păgâni)**: și** (adică) **în prima zi îi cercetăm, a doua zi îi catehizăm, iar a treia zi le facem lepădările de Satana** (îi exorcizăm), **suflând asupra lor de trei ori în față și în urechi și astfel îi catehizăm și facem să petreacă timp îndelungat în biserică și să asculte Scripturile și atunci îi botezăm.**

146, 47, 68 ap.; 8, 19 sin. 1 ec.; 95 Trul.; 7, 8 Laod.; 57 Cartag.; 1, 5, 47 Vasile cel Mare)

În vremea veche, rânduiala primirii ereticilor și schismaticilor în Biserică nu a fost de la început unitară, cârmuitorii Bisericii orientându-se practic în astfel de cazuri după gradul de îndepărtare de la dreapta credință a celor în cauză. Canonul prezent reglementează în parte primirea unor eretici în Biserică, stabilind că arienii și alții din aceeași categorie urmează a fi primiți numai prin administrarea Tainei Sfântului Mir, după ce aceștia se vor lepăda de erezie și vor mărturisi dreapta credință, pe câtă vreme alți eretici, ca eunomienii și cei arătați cu dânșii, urmează a fi primiți ca păgânii, adică prin catehizare, exorcizare și botez.

În canon se vorbește despre arieni care, după cum se știe, negau dumnezeirea Fiului, apoi despre macedonieni, care negau dumnezeirea Sfântului Duh, apoi despre sabatieni sau savatieni, niște rigoriști ca novațienii care își ziceau ei înșiși catari, adică curați. Atât novațienii, cât și sabatienii nu admiteau căsătoria a doua și nici primirea în Biserică a celor căzuți de la credință în timpul persecuțiilor. Pe lângă faptul că ei se mai numeau catari sau curați din pricina rigorismului lor, li se mai zicea și stângaci, deoarece aveau un dispreț accentuat pentru mâna stângă.

În aceeași categorie mai sunt amintiți și așa-zișii quartodecimani – patrusprezecenii – sau tetradiții – miercurașii și apolinariștii. Quartodecimanii își au numele de la faptul că serbau Paștele în a paisprezecea zi a lunii Nisan, indiferent în ce zi a săptămânii cădea aceasta. Li se mai ziceau tetradiți pentru că posteau și în ziua a patra a săptămânii, adică Miercuri, sau pentru că împreună cu alți eretici învățau că Sfânta Treime întrunește patru naturi distincte. Apolinariștii învățau că natura umană a lui Hristos este diminuată, ba chiar restrânsă prin puterea naturii divine.

Din a doua categorie de eretici, canonul amintește pe eunomieni, care învățau că Duhul Sfânt este subordonat Tatălui și Fiului și că este o simplă creatură, apoi pe montaniști – originari din Frigia, de unde și numele lor de frigi sau frigieni – care erau rigoriști și învățau că Duhul Sfânt ar fi identic cu Montan și practicau un rigorism deosebit, apoi pe sabelieni, care-și au numele de la Sabeliu, un antitrinitar, care-l indentifica pe Dumnezeu-Tatăl cu Fiul, învățând că ei nu sunt despărțiți, ci formează o singură persoană cu două denumiri. De asemenea, ei nici nu botezau în numele Sfintei Treimi.

Canonul arată că pe unii dintre eretici Biserica îi consideră ca și pe păgâni, nerecunoscându-le deci botezul, pe care îl recunoaște altora.

Pare de neînțeles faptul că pentru cei din categoria asimilată cu păgânii se dispune ca în prima zi să fie făcuți creștini și apoi catehizați, exorcizați și

botezați. Prin expresia „îi facem creștini" trebuie să se înțeleagă însă doar începutul încreștinării lor, iar nu declararea acestora ca membri ai Bisericii în rândul celor care au primit deja botezul, căci ei, lepădându-se de erezie, mărturisind dreapta credință și reîntorcându-se în Biserică, intră în rândul membrilor ei și sunt doar creștini începători, devenind creștini deplini abia după ce vor fi catehizați și botezați.

Menționăm că pentru a justifica întreaga rânduială privitoare la primirea ereticilor în biserică, canonul invocă și obiceiul, a cărui valoare legală o consacră și în această chestiune.

CANONUL 8: (BOTEZUL ERETICILOR NU ESTE BOTEZ)

Cei botezați printr-o singură afundare, eunomienii, sabelienii și frigii, să fie primiți ca elinii (păgânii).

Toate colecțiile numără numai șapte canoane ale sinodului II ecumenic, iar al optulea este adăugat la unele ca un apendice la canonul șapte.

Aristen adaugă însă textul de mai sus ca al optulea canon al aceluiași sinod, spunând că cei prevăzuți în el se și botează, se și ung cu Sfântul Mir, după ce un anumit timp înainte de botez vor fi fost catehizați și vor fi ascultat Sfânta Scriptură.

Se vede însă că acest canon, inclusiv comentariul lui făcut de Aristen, reprezintă doar un fragment din canonul 7 al sinodului II ecumenic, după cum observă și N. Milaș.

SINODUL AL III-LEA ECUMENIC DE LA EFES (an 431)

CANONUL 1: (OSÂNDA IERARHILOR CARE DEVIN ERETICI)

Deoarece se cuvenea ca și cei ce au lipsit de la Sfântul Sinod și au rămas pe la țară sau prin cetate pentru vreo oarecare pricină, fie bisericească, fie trupească, să nu fie în neștiință de cele ce s-au orânduit la dânsul (să nu ignore cele ce s-au statornicit)**, facem cunoscut sfinteniei și dragostei voastre că, dacă vreun mitropolit al unei eparhii** (mitropolii) **despărțindu-se de Sfântul și ecumenicul sinod, s-a adăugat** (atașat) **sinedriului** (adunării) **dezbinării** (celor dezbinați)**, și după aceasta s-ar adăuga, sau ar cugeta cele ale lui Celestiu, sau le va cugeta** (învăța)**, acesta nu poate în nici un chip să facă ceva împotriva episcopilor eparhiei**

(mitropoliei), **fiind îndepărtat din orice comuniune bisericească de acum înainte, chiar prin sinod, și nelucrător** (scos din slujbă). **Dar el va fi sub ascultarea atât a episcopilor eparhiei** (mitropoliei), **cât și a mitropoliților dimprejur care cugetă** (învață) **cele ale ortodoxiei, ca să se scoată cu totul din treapta episcopiei** (episcopatului).

(6 sin. II ec.)

Canonul prezent stabilește că mitropoliții care s-au despărțit de Biserică, atașându-se schismaticilor sau ereticilor, își pierd astfel atât jurisdicția în calitatea de ierarh, cât și scaunul, ca și drepturile obișnuite ale creștinilor, fiind excomunicați. Luându-se această hotărâre de către sinodul ecumenic, li se recunoaște totuși episcopilor și mitropoliților vecini dreptul de a-i judeca și de a-i înlătura cu totul din treapta episcopală, adică de a-i caterisi. Dintre eretici este pomenit Celestiu, care învăța împreună cu Pelagiu că omul se poate mântui și fără har și că păcatul lui Adam nu este ereditar.

CANONUL 2: (OSÂNDA IERARHILOR TRECUȚI LA NESTORIANISM)

Dacă oarecari episcopi din eparhie (mitropolie) **au lipsit de la Sfântul sinod și s-au adăugat** (atașat) **dezbinării, sau ar încerca să se adauge** (atașeze), **sau cei care s-au întors către sinedriul** (ceata) **dezbinării, cu toate că au subscris** (iscălit) **caterisirea lui Nestorie, aceștia să fie, după socotința Sfântului sinod, cu totul străini de preoție și să cadă din treaptă.**

Canonul prevede că toți ierarhii trecuți formal la nestorianism sau numai în curs de trecere să fie caterisiți. Prin expresia „episcopii din eparhie" se înțeleg episcopii din cuprinsul unei mitropolii, iar nu episcopii eparhioți în sensul în care se întrebuințează astăzi acest cuvânt pentru a-i desemna pe episcopii care se găsesc în fruntea unei eparhii.

CANONUL 3: (OCROTIREA CLERICILOR LOVIȚI DE NESTORIENI)

Iar dacă oarecare dintre clericii din fiecare cetate, ori sat (localitate de la țară), **au fost opriți de la preoție de către Nestorie și de către cei împreună cu dânsul pentru că cugetă drept** (pentru învățătura lor dreaptă), **am îndreptățit și pe aceștia să-și dobândească** (primească) **din nou treapta proprie. Iar în genere, poruncim ca acei clerici care cugetă deopotrivă** (învață de acord) **cu sinodul ortodox și ecumenic să nu se supună nicidecum și în nici un chip episcopilor care s-au dezbinat, sau celor care se despart** (de Biserică).

Canonul anulează toate pedepsele, care au fost date de Nestorie clericilor ortodocși și îi scoate pe aceștia cu totul de sub jurisdicția oricărui episcop eretic sau schismatic.

CANONUL 4: (OSÂNDA CLERICILOR TRECUȚI LA NESTORIENI)

Iar dacă unii clerici s-ar dezbina și ar îndrăzni ca, fie aparte (în particular), **fie în obște** (în mod public), **să cugete** (învețe) **cele ale lui Nestorie sau cele ale lui Celestiu, de către Sfântul sinod s-a socotit cu dreptate ca și aceștia să fie caterisiți.**

Pedeapsa caterisirii este prevăzută pentru orice cleric care ar mărturisi în particular sau în public ereziile lui Nestorie sau ale lui Celestiu. Prin analogie, dispozițiile acestui canon se aplică tuturor clericilor eretici.

CANONUL 5: (CLERICII REABILITAȚI DE NESTORIENI RĂMÂN OSÂNDIȚI)

Iar câți au fost osândiți de către sfântul sinod sau de către episcopii lor, pentru fapte necuviincioase, și acestora în mod necanonic a încercat sau ar încerca Nestorie, după nesocotința lui în toate, ori cei care cugetă (învață) **cele ale lui, să le dea înapoi comuniunea sau treapta, am găsit cu dreptate ca ei să fie fără folos** (din acestea) **și să rămână nimic mai mult decât caterisiți.**

Canonul dispune anularea tuturor actelor de jurisdicție ale lui Nestorie și ale adepților lui cu privire la acei clerici care au fost într-un fel sau altul condamnați de către sinodul ecumenic sau de către episcopii ortodocși.

CANONUL 6: (HOTĂRÂRILE CANONICE ALE SINODULUI ECUMENIC RĂMÂN NESTRĂMUTATE)

Așijderea, dacă cineva ar voi să strămute în orice chip cele ce s-au făcut pentru fiecare la Sfântul sinod cel din Efes, sfântul sinod a orânduit (hotărât) **că dacă aceștia ar fi episcopi sau clerici, să cadă cu totul din treapta proprie, iar dacă ar fi laici, să fie afurisiți** (neîmpărtășiți, neîmpreunați, excomunicați).

Canonul apără hotărârile luate în orice privință de către sinodul care le-a emis, prevăzând împotriva celor care ar vrea să schimbe aceste hotărâri pedeapsa caterisirii, în cazul clericilor, și cea a excomunicării, în cazul laicilor.

CANONUL 7: (HOTĂRÂRILE DOGMATICE ALE SINOADELOR ECUMENICE SĂ SE ȚINĂ PÂNĂ LA SFÂRȘIT)

După ce s-au citit acestea, sfântul sinod a orânduit (hotărât) **ca nimănui să nu-i fie îngăduit să dea la iveală, sau să scrie, sau să întocmească** (alcătuiască) **altă credință, afară de aceea care s-a orânduit** (hotărât) **de către Sfinții Părinți, care, împreună cu Sfântul Duh s-au adunat în cetatea Niceenilor. Iar cei ce îndrăznesc fie să întocmească** (alcătuiască) **o altă credință, fie să o aducă, sau să le-o înfățișeze** (propovăduiască) **celor ce voiesc a se reîntoarce la cunoașterea adevărului, fie că sunt din păgânism sau din iudaism sau din orice fel de erezie –, aceștia, dacă ar fi episcopi sau clerici, să fie înstrăinați** (să se lipsească), **episcopii de episcopie și clericii de starea clerului; iar dacă ar fi laici, să se dea anatemei.**

Iar dacă unii, fie episcopi, fie clerici, fie laici, întocmai în același chip s-ar vădi, fie cugetând, fie învățând cele din arătarea (expunerea) **adusă înainte de către presbiterul Harisios despre întruparea Unuia Născut Fiul lui Dumnezeu, adică spurcatele și pidosnicele** (condamnatele, stricatele) **învățături** (dogme) **ale lui Nestorie, care au și fost doborâte, să fie supuși hotărârii sfântului și ecumenicului acestui sinod, adică, așa, ca episcopul să fie înstrăinat** (îndepărtat) **de la episcopie și să fie caterisit, iar clericul de asemenea să cadă din starea clerului, iar dacă cineva ar fi laic, și acesta să fie dat anatemei, după cum s-a zis mai înainte.**

(1 sin. II ec.; 1 Trul.; 2 Cartag.)

Canonul prezent confirmă credința stabilită de către sinodul de la Niceea, prevăzând pedeapsa caterisirii pentru clericii care ar încerca să o schimbe și pedeapsa anatemei pentru laicii care ar îndrăzni să facă același lucru.

În textul canonului se amintește numele presbiterului Harisios fiindcă acesta, printr-o scrisoare adresată sinodului, a arătat că unii dușmani ai ortodoxiei au alcătuit o mărturisire de credință nouă, în care s-au strecurat cu dibăcie ereziile lui Nestorie, pe care el le înșiră în scrisoarea sa.

CANONUL 8: (AUTOCEFALIA BISERICII DIN CIPRU)

Preaiubitorul de Dumnezeu episcopul Rigin și ceilalți împreună cu dânsul preaiubitori de Dumnezeu episcopi ai eparhiei (mitropoliei) **ciprienilor, Zenon și Evagrie, ne-au făcut cunoscut un lucru nou scornit, potrivnic** (contrar) **rânduielilor bisericești și canoanelor sfinților apostoli și care primejduiește** (atinge) **libertatea tuturor. Drept aceea, pentru că suferințele obștești au trebuință de vindecare mai mare, ca unele care și**

aduc stricăciune mai mare și mai ales fiindcă nici nu s-a urmat (observat) vreun obicei mai vechi, ca episcopul cetății Antiohiei să facă hirotoniile cele din Cipru, după cum prin zapise (documente, scrisori) **și prin glasurile lor proprii au arătat** (au confirmat) **preaevlavioșii bărbați care și-au făcut arătarea în sfântul sinod. Întâistătătorii sfintelor biserici din Cipru să aibă putere, fără tulburare și fără silă, după canoanele cuvioșilor părinți și după vechiul obicei să fie făcute de către dânșii hirotoniile preaevlavioșilor episcopi.**

Aceasta să se păzească (observe) **și în celelalte dieceze și în eparhiile** (mitropoliile) **de pretutindeni, încât nici unul dintre preaiubitorii de Dumnezeu episcopi să nu cuprindă** (să nu apuce) **altă eparhie, care nu a fost mai demult și dintru început sub mâna lui sau a celor dinaintea lui. Iar dacă cineva a cuprins** (ocupat) **eparhie străină și în chip silnic a pus-o sub el** (sub stăpânirea lui), **pe aceasta să o dea înapoi** (restituie), **ca să nu se calce canoanele părinților și nici sub cuvânt** (sub chipul sau pretextul) **de lucrare sfințită să se furișeze trufia stăpânirii lumești, și să nu trecem cu vederea că pierdem câte puțin slobozenia** (libertatea) **pe care ne-a dăruit-o nouă cu sângele Său Domnul nostru Iisus Hristos, Izbăvitorul** (Eliberatorul) **tuturor oamenilor. I s-a părut, așadar, sfântului și ecumenicului sinod ca fiecare eparhie** (mitropolie) **să păzească curate și nestrâmtorate** (neatinse) **drepturile care i se cuvin ei, de la început și de mult, după obiceiul ținut din vechime, având fiecare mitropolit îngăduința** (permisiunea) **ca pentru propria lui asigurare** (siguranță) **să ia opisele** (copiile) **celor ce s-au întocmit** (hotărât). **Iar dacă cineva ar înfățișa o hotărâre potrivnică celor orânduite acum, i s-a părut întregului sfânt și ecumenic sinod ca aceasta să fie fără tărie.**

(34, 35 ap.; 6, 7 sin. I ec.; 2 sin. II ec.; 20, 36, 39 Trul.; 9, 13, 22 Antioh.; 3, 11 Sard.)

Importanța canonului prezent constă în faptul că, prin el, sinodul ecumenic consacră autocefalia Bisericii din Cipru, autocefalie existentă din timpuri vechi și întemeiată atât pe obicei, cât și pe rânduielile canonice, deși această Biserică este organizată doar ca o mitropolie. Autocefalia Bisericii a fost apărată de episcopii din Cipru împotriva încercărilor Bisericii din Antiohia de a-și întinde jurisdicția asupra ei.

Nu este însă prima dată când se consacră autocefalia ca principiu al organizării bisericești, pentru că, sub forma de autocefalie a mitropoliilor, principiul acesta a fost recunoscut prin canonul 34 apostolic, apoi prin canonul 6 al sinodului I ecumenic etc.; iar sub formă de autocefalie a unităților mai mari

bisericești, care erau diecezele, a fost cunoscut prin canonul 2 al sinodului II ecumenic. Dar principiul autocefaliei nu-și găsea aplicare numai în unitățile bisericești amintite, ci și în altele mai mici, ca cele episcopale, pentru că Biserica veche cunoaște nu numai episcopii și mitropolii autonome, ci și episcopii și mitropolii autocefale.

În afară de autocefalia Bisericii din Cipru, canonul nu mai consacră și autocefalia diecezelor și a tuturor celorlalte mitropolii, devenind astfel reprezentativ pentru definirea autocefaliei în genere. Totodată, canonul înfierează spiritul laic de care ar fi animați unii ierarhi și condamnă încercarea acestora de a folosi metodele lumești în viața bisericească.

În fine, se relevă importanța obiceiului pentru dreptul bisericesc, recunoscându-i-se putere de lege.

CANONUL 9: (IERARHII NU POT DEMISIONA DECÂT ÎN CAZ DE FORȚĂ MAJORĂ)

Se cuvine mai ales ca, potrivit Scripturii celei insuflate (inspirate) **de Dumnezeu, care zice: „Fă totul cu chibzuință“** (Proverbe), **cei rânduiți prin sorți spre sfânta slujire să chibzuiască cu toată luarea aminte** (cumpătatea, acrivia) **asupra tuturor celor ce trebuie să le facă. Pentru că se ajunge ca cei care doresc să viețuiască în acest fel să-și temeluiască în nădejdea bună cele ale lor și să fie duși ca purtați de vânt în cele după dorința lor. Și mult adevăr cuprinde cuvântul acesta. Dar câteodată se întâmplă că vreo durere sfâșietoare și de nesuferit, abătută asupra minții o tulbură grozav și o întoarce de la căutarea celor trebuitoare și o împinge să privească ceva** (considere) **ca fiind dintre cele folositoare, ceea ce din fire este dimpotrivă. Ceva de felul acesta am văzut noi că a pătimit și preaevlaviosul și preacinstitorul de Dumnezeu episcop Eustatie. Căci acesta, după ce a fost hirotonit, precum se mărturisește, în mod canonic, a fost tulburat, după cum spune el, de către oarecare și împins în împrejurări neașteptate; apoi, din prea multă nelucrare ajungând neîndemânatic să facă față grijilor care i-au fost impuse, cu toate că putea să respingă defăimările din partea celor ce s-au ridicat asupra lui, totuși, nu știm în ce chip a adus** (prezentat) **scrisoare de abzicere** (demisie). **Dar trebuia ca o dată ce i s-a încredințat purtarea de grijă preoțească, să o ție** (poarte) **cu tărie sufletească și astfel să înfrunte ostenelile și să îndure** (suporte) **sudorile cele ce vor fi răsplătite. Dar pentru că s-a arătat o dată pe sine nepăsător, pătimind aceasta mai mult din nelucrare decât din delăsare sau lene, cucernicia voastră de nevoie a hirotonit pe preaevlaviosul și preacinstitorul de Dumnezeu fratele și împreună episcopul nostru Teodor, ca să**

poarte grija Bisericii: căci nu era cu cale ca ea să rămână văduvă și să petreacă fără cârmuitor oile Mântuitorului. Dar fiindcă a venit la noi plângând, nu pentru cetate și nici pentru Biserică pricindu-se (certându-se) **cu amintitul, preacinstitorul de Dumnezeu episcop Teodor, ci doar cerând cinstea și numele de episcop, cu toții ne-am unit cu durerea bătrânului, socotind lacrimile lui ca fiind de obște** (ale noastre comune), **ne-am grăbit să aflăm dacă numitul a fost supus caterisirii după lege, sau dacă a fost numai dovedit de oarecare abateri, de către cei ce îi bârfeau renumele său. Și într-adevăr am aflat că el nu a săvârșit nimic de acest fel, ci că mai curând abzicerea** (demisia) **i s-a socotit ca vină** (în loc de vină).

Drept aceea, noi nu prihănim nici pe cucernicia voastră, pentru că, după trebuință, ați așezat în locul lui pe amintitul, preaevlaviosul episcop Teodor. De aceea, neurmărind a certa aspru nelucrarea acestui bărbat, se cade ca mai degrabă să-l miluim pe bătrânul care este și în afara cetății care l-a născut (l-a adus) **pe el, și care se află de o vreme atât de îndelungată departe de sălașurile părintești, – am găsit că este cu dreptate și am orânduit** (hotărât) **fără nici o împotrivire** (opoziție) **ca el aibă și numele și cinstea și împărtășirea de episcop; astfel însă, ca el să nu hirotonească, nici ocupând biserica să liturghisească din proprie stăpânire – ci, sau împreună poftit, sau îngăduindu-i-se, de s-ar întâmpla** (potrivi), **de către vreun frate și împreună episcop, după îndemnul lăuntric și după dragostea cea întru Hristos. Iar dacă veți chibzui ceva mai folositor cu privire la el, fie în viitor, fie după aceea, va plăcea și acestui sfânt sinod.**

(16 sin. I-II; 10 Petru Alex.; 2, 3 Chiril Alex.)

Textul prezent este extras dintr-o scrisoare pe care sinodul al treilea ecumenic a trimis-o sinodului mitropolitan din Pamfilia, în legătură cu Eustatie, fostul mitropolit al eparhiei Pamfilia. El nu contează de fapt ca al nouălea canon al sinodului III ecumenic, care în toate colecțiile numără numai opt, dar ocupându-se de un caz a cărui rezolvare poate servi drept normă pentru cazuri analoage, l-am adăugat aici.

După cum se știe, demisia din scaun este interzisă episcopilor și se sancționează cu caterisirea, dar scrisoarea prezentă arată că ea poate fi admisă în cazuri de forță majoră. Astfel, în cazul mitropolitului Eustatie al Pamfiliei, care fusese caterisit în urma demisiei, sinodul ecumenic găsind demisia determinată de forță majoră, hotărăște să se revină asupra caterisirii, lăsând însă la aprecierea sinodului mitropolitan respectiv felul în care urmează a i se da o întrebuințare corespunzătoare mitropolitului reabilitat.

Această hotărâre a sinodului III ecumenic mai este importantă și pentru faptul că respectă autocefalia unei mitropolii, în cazul de față, a celei din Pamfilia.

SINODUL IV ECUMENIC DE LA CALCEDON (451)

CANONUL 1: (ÎNTĂRIREA CANOANELOR PRIMELOR TREI SINOADE ECUMENICE)

Am găsit că este cu dreptate (bine) **să se ție canoanele așezate de către sfinții Părinți la fiecare sinod de până acum.**

(2 Trul.; 1 sin. VII ec.; 1 Cartag.)

Prin canonul prezent se confirmă și se mențin în vigoare toate canoanele celor trei sinoade ecumenice anterioare, de la Niceea, Constantinopol și Efes. Nu se poate presupune că ar fi vorba și de canoanele sinoadelor particulare, destul de numeroase, care s-au ținut până la acea dată, pentru că, pe de o parte; acestea nu sunt amintite în mod expres, iar pe de altă parte, chiar cu o sută de ani mai târziu, împăratul Justinian, prin Novela 131 capitolul 1 (an 545), recunoaște ca având puterea legilor de stat numai canoanele sinoadelor ecumenice care s-au ținut până în vremea lui, adică a primelor patru sinoade ecumenice.

CANONUL 2: (OSÂNDA SIMONIEI)

Dacă vreun episcop ar săvârși hirotonia pentru bani și ar coborî între lucrurile de vânzare harul care nu se vinde, și ar hirotoni episcop ori horepiscop, ori presbiteri, ori diaconi, ori pe altcineva dintre aceia care se numără în cler, sau pentru bani ar înainta (ar institui, ar rândui) **econom sau ecdic** (apărător, avocat bisericesc) **sau paramonar sau pe oricine din cler** (din rândul slujbașilor bisericești) **pentru câștig rușinos pe seama sa, cel dovedit că a făcut aceasta să se primejduiască în privința propriei sale trepte** (spițe), **iar cel hirotonit să nu aibă nici un folos din hirotonia sau înaintarea aceea din negoț; ci să fie străin de vrednicia sau de slujba pe care a dobândit-o prin bani. Iar dacă cineva s-ar vădi** (ar apărea) **ca mijlocitor în astfel de apucături** (afaceri) **rușinoase și nelegiuite** (neîngăduite), **să cadă și acesta din treapta sa, dacă ar fi cleric, iar dacă ar fi laic sau călugăr** (trăind călugărește), **să fie dat anatemei.**

(29 ap.; 22, 23 Trul.; 4, 5, 15, 19 sin. VII ec.; 12 Laod.; 2 Sard.; 90 Vasile cel Mare; Scrisoarea pastorală a lui Ghenadie; Scrisoarea pastorală a lui Tarasie)

Canonul pedepsește simonia, adică vânzarea celor sfinte pentru bani, asimilând cu simonia orice trafic cu funcții bisericești, chiar și cu acelea care nu sunt

legate de starea clericală (funcția de econom, de ecdic sau de avocat bisericesc, de paramonar etc.).

Prin econom se înțelege administratorul general al averii episcopale, care se alege de obicei dintre clerici, dar poate fi și laic. El corespunde consilierului economic de astăzi. Prin ecdic sau avocat bisericesc se înțelege jurisconsultul, defensorul sau apărătorul intereselor bisericești, care îndeplinea nu numai funcția de avocat propriu-zis, ci și pe aceea de chestor al Bisericii. Prin horepiscop se înțelege un episcop vicar al episcopului eparhiot. Acesta nu își avea reședința în cetate, ci la țară, de unde și numele de horepiscop – episcop de țară, și avea numai jurisdicția pe care i-o conferea episcopul eparhiot. Prin paramonar se înțelege administratorul bunurilor bisericești, deosebit de econom sau de clerici. El avea în grijă în special așezămintele de asistență socială ale Bisericii, ca xenodohiile, nosocomiile etc. (Vezi *Îndrumător canonic* și *Indicele canonic*.)

CANONUL 3: (SE OPREȘTE ÎNDELETNICIREA CU TREBURI INCOMPATIBILE CU STAREA CLERICALĂ)

A venit la Sfântul Sinod (la cunoștința Sfântului Sinod) **că oarecari dintre cei cuprinși** (incluși) **în cler se fac arendași ai averilor străine pentru câștig rușinos și se îndeletnicesc cu treburi** (afaceri) **lumești, apoi, lenevindu-se în slujirea lui Dumnezeu și alergând prin casele oamenilor, din iubire de argint iau asupra lor și mânuirea** (administrarea) **de averi. De aceea, sfântul și marele sinod a orânduit** (hotărât) **ca de acum înainte nimeni, nici episcopul, nici clericul, nici monahul, să nu ia în arendă averi, nici să se vâre** (amestece) **pe sine în chivernisirea** (administrarea) **lucrurilor lumești, afară numai dacă ar fi chemat cumva după legi la epitropia de neînlăturat** (obligatorie) **a nevârstnicilor** (minorilor), **sau dacă episcopul cetății l-ar rândui să poarte grija lucrurilor bisericești sau a orfanilor sau a văduvelor neajutorate sau a persoanelor care mai ales au trebuință de ajutor bisericesc pentru frica lui Dumnezeu. Iar dacă cineva de acum înainte ar încerca să calce cele orânduite** (hotărâte), **unul ca acela să se supună pedepselor bisericești.**

(20, 81, 83 ap.; 7 sin. IV ec.; 10 sin. VII ec.; 16 Cartag.; 11 sin. I-II)

Canonul oprește clerul de la o seamă de îndeletniciri socotite incompatibile cu starea clericală sau cu misiunea preoțească în genere. Opreliștea se referă în special la îndeletnicirea cu treburi lumești determinate de dorința de câștig rușinos sau de iubirea de arginți. Dintre acestea totuși se exceptează epitropia minorilor la care erau obligați prin legi de stat toți cetățenii romani, iar dis-

poziţiile acestor legi canonul le respectă întocmai, fiindcă Biserica adoptase o atitudine loială faţă de stat.

În canon se mai aminteşte că episcopul poate să dea în sarcina clericilor şi purtări de grijă lumeşti, atunci când acestea sunt spre folosul Bisericii, şi anume când se referă fie la lucruri bisericeşti, fie la asistenţa orfanilor, a văduvelor sau a altor persoane care ar avea nevoie de ajutor din partea Bisericii. Prin urmare, episcopul, în calitatea lui de ocârmuitor al eparhiei, poate îngădui şi îndeletnicirea unor clerici cu treburi lumeşti dacă aceasta ar fi în interesul Bisericii.

În vremea veche, Biserica întreţinea o seamă de instituţii sociale în care se asigurau cele necesare orfanilor, văduvelor, copiilor abandonaţi, bolnavilor, călătorilor etc. (Vezi: *Indicele canonic.*)

CANONUL 4: (MONAHII SE SUPUN JURISDICŢIEI IERARHIEI BISERICEŞTI)

Cei care cu adevărat şi fără prihană (curaţi) **petrec viaţa cea singuratecă** (monahală) **să fie învredniciţi de cinstea cuvenită. Dar fiindcă unii, folosind chipul monahal cu făţărnicie, tulbură bisericile şi treburile politice, pribegind cu nepăsare prin cetăţi, ba purtându-se cu gândul să-şi întemeieze lor şi mănăstiri, s-a părut** (sinodului) **ca nimeni şi nicăieri să nu zidească sau să ridice mănăstire sau casă de rugă** (biserică) **fără învoirea episcopului cetăţii.**

Iar cei care trăiesc viaţa monahală fie în vreo cetate, fie la ţară, să se supună episcopului şi să păzească liniştea şi să petreacă numai în post şi rugăciune, rămânând neîncetat în locurile în care au fost rânduiţi; să nu tulbure nici treburile (lucrurile) **bisericeşti, nici cele ale vieţii obşteşti** (lumeşti), **nici să nu se amestece în ele părăsindu-şi mănăstirile lor, fără numai dacă ar fi rânduiţi de către episcopul cetăţii pentru vreo trebuinţă urgentă** (arzătoare). **Iar în mănăstiri să nu se primească nici un sclav** (rob) **pentru a se face monah fără învoirea stăpânului său. Iar cel ce ar călca această orânduire** (hotărâre) **a noastră orânduim să fie afurisit** (excomunicat), **pentru ca să nu se hulească numele lui Dumnezeu. Iar episcopul cetăţii trebuie să poarte grijă trebuitoare mănăstirilor.**

(82 ap.; 24 sin. IV ec.; 40-49, 85 Trul.; 17-21 sin. VII ec.; 3 Gang.; 63 Cartag.; 1-7 sin. I-II)

Prin canonul prezent se reglementează pentru prima dată în mod legal, printr-o hotărâre a unui sinod ecumenic şi, în genere, printr-un canon valabil în întreaga Biserică – raporturile dintre starea monahală şi autoritatea bisericească, în sensul că monahismul este subordonat episcopilor.

Se dispune ca monahii să trăiască în conformitate cu pravilele lor, să nu vagabondeze, să nu se amestece în afacerile bisericești sau lumești, ci să rămână neîncetat în locurile în care s-au retras, apoi ca nimeni să nu ridice vreo mănăstire fără aprobarea episcopilor etc.

De fapt, până la acea dată, monahismul reprezenta o societate religioasă-mistică particulară, adică neîncadrată în corpul organizat al Bisericii. Deși monahismul își avea legile lui, acestea nu erau privite ca legi bisericești, pentru că nici nu erau de fapt decât legi aparte ale unei societăți particulare.

Sinodul IV Ecumenic dă cinstea cuvenită monahismului, dar îl și supune total jurisdicției autorității bisericești.

Canonul mai cuprinde și dispoziția ca nici un sclav să nu fie primit în mănăstire fără învoirea stăpânului său, normă care nu trebuie înțeleasă în sensul că Biserica și-ar fi însușit instituția sclaviei, ci numai că ea a ținut să respecte legile orânduirii sociale și de stat din epoca respectivă.

CANONUL 5: (SE OPREȘTE TRANSFERAREA CLERULUI)

În privința episcopilor sau clericilor care umblă din cetate în cetate, s-a părut că trebuie să aibă tărie (vigoare) **canoanele care au fost așezate de Sfinții Părinți în privința aceasta.**

(14, 15 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 10, 20, 23 sin. IV ec.; 17, 18 Trul.; 13, 21 Antioh.; 15, 16 Sard.; 54, 90 Cartag.)

Prezentul canon confirmă dispozițiile canoanelor 14 și 15 apostolice și ale canoanelor 15 și 16 I ecumenic și ale canonului 2 II ecumenic, prin care se interzice transferarea episcopilor și a clericilor de la o biserică la alta sau dintr-o cetate în alta.

Numai cazurile de forță majoră sau interesele superioare bisericești, după cum se vede din alte canoane, pot legitima transferarea episcopilor și a preoților.

CANONUL 6: (SE OPREȘTE HIROTONIA FĂRĂ DESTINAȚIE)

Nimeni să nu fie hirotonit fără sorocire (destinație, absolut fără legătură, legat de vreun loc), **nici presbiterul, nici diaconul, nici altcineva oarecare din starea bisericească** (clericală); **numai dacă cel ce se hirotonește va fi anume sorocit** (destinat) **pentru biserica unei cetăți sau a unui sat, sau altarului** (sanctuarului) **unui mucenic** (martir), **sau mănăstiri. Iar în privința celor hirotoniți fără soroace** (destinație), **sfântul sinod a orânduit** (hotărât)

ca o astfel de hirotesie (hirotonie) **să fie fără tărie și ca nicăieri să nu poată sluji** (lucra), **spre ocara celui ce i-a hirotonit.**

(15 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 13 Neocez.)

Canonul interzice hirotoniile zise absolute, adică fără sorocire sau destinație, pe motiv că, după învățătura Bisericii, taina hirotoniei se administrează numai celui ce are să servească Biserica într-un anumit loc, la un anumit altar, care era indicat cu ocazia hirotoniei. Legătura care se stabilește prin hirotonie între cel ce primește această sfântă taină și altarul la care urmează să slujească este considerată ca indisolubilă și, ca atare, ea trebuie arătată precis cu ocazia hirotoniei.

Această rânduială străveche nu se mai observă pretutindeni, căci, pentru a putea face față nevoilor bisericești, se procedează la hirotonia clericilor pe hramul catedralelor, adică cu destinația de a sluji la altarul catedralelor episcopale, pentru ca cei hirotoniți astfel să poată fi rânduiți la oricare dintre altarele din cuprinsul unei eparhii, socotindu-se hramul Bisericii catedrale ca întâiul hram al fiecărei Biserici din eparhie.

În textul canonului, alături de cuvântul hirotonie se folosește și cuvântul hirotesie în același înțeles de hirotonie, ceea ce dovedește că, la acea dată (anul 451), ambele cuvinte erau folosite în același înțeles.

De asemenea, pe lângă bisericile din orașe, sate și mănăstiri, sunt amintite și sanctuarele martirilor, adică bisericile sau altarele ridicate pe mormintele martirilor sau pe locurile unde aceștia au suferit moarte martirică, fapt care dovedește că martirii se bucurau de un cult special, cunoscut în întreaga Biserică. Totuși, în vremea aceea încă nu se generalizase rânduiala ca la altarele tuturor bisericilor să fie așezate moaște sau oseminte ale martirilor.

CANONUL 7: (CINUL PREOȚESC ȘI CEL CĂLUGĂRESC SĂ NU IA SLUJBĂ LUMEASCĂ)

Am hotărât (orânduit) **ca cei ce au fost rostuiți** (așezați) **odată în cler, precum și monahii, să nu intre nici în oaste, nici în dregătorie lumească; iar dacă ar îndrăzni aceasta și nu s-ar pocăi, încât să se reîntoarcă la aceea ce mai întâi au ales pentru Dumnezeu, să fie dați anatemei.**

(6, 20, 81, 83 ap.; 3, 16 sin. IV ec.; 21 Trul.; 10 sin. VII ec.; 16 Cartag.; 11 sin. I-II)

Canonul stabilește incompatibilitatea între serviciul pe care îl îndeplinesc clericii și monahii și serviciul în oaste sau în orice dregătorie lumească,

prevăzând pedeapsa anatemei pentru cei ce ar părăsi starea clericală sau cea monahală și ar intra în oaste sau în dregătorie civilă.

În genere, este interzisă demisia din cler ca și părăsirea monahismului, dar, pe lângă funcțiile laice incompatibile cu starea clericală, există și funcții care nu pot fi considerate incompatibile cu această stare și pentru care autoritatea bisericească a acordat întotdeauna dezlegare pentru unii clerici sau monahi.

CANONUL 8: (ORICE CLERIC SĂ FIE SUB JURISDICȚIA UNUI EPISCOP)

Clericii așezămintelor (azilurilor) **pentru săraci și ai mănăstirilor și ai altarelor mucenicilor** (sanctuarele martirilor) **să rămână sub cârmuirea** (jurisdicția, ascultarea) **episcopilor ce sunt în fiecare cetate, după predania** (tradiția) **Sfinților Părinți și să nu se tragă** (sustragă) **cu trufie de sub oblăduirea episcopului propriu. Iar cei ce îndrăznesc să răstoarne o astfel de tocmire** (orânduire) **în orice chip, și cei ce nu sunt supuși propriului lor episcop, dacă ar fi clerici, să fie supuși pedepselor canoanelor, iar dacă ar fi monahi sau mireni** (laici), **să fie afurisiți** (excomunicați).

(15, 16 sin. I ec.; 6, 10 sin. IV ec.)

Canonul dispune ca nu numai clericii slujitori ai Bisericilor sau ai comunităților bisericești obișnuite, ci și clericii mănăstirilor și ai altor instituții sau așezăminte bisericești să fie supuși jurisdicției episcopului local. Prin aceasta se stabilește principiul că toți clericii din cuprinsul unei eparhii trebuie să se găsească sub jurisdicția episcopului cârmuitor al eparhiei respective. Mai mult, se rânduiește ca și monahii și laicii angajați în serviciul bisericesc să fie supuși aceleiași jurisdicții episcopale. În acest canon se amintesc azilurile de săraci (ptohia) ca așezăminte bisericești deservite de clerici. În comentariul la acest canon, Zonara și Balsamon amintesc pe lângă azilurile de bătrâni și celelalte așezăminte sau instituții de asistență socială pe care le întreținea odinioară Biserica, și anume, orfanotrofiile și hirocomiile, adică orfelinatele și azilurile pentru văduve.

CANONUL 9: (SE RÂNDUIESC INSTANȚELE DE JUDECATĂ BISERICEASCĂ)

Dacă vreun cleric are pricină (vreun litigiu) **cu alt cleric, să nu lase pe episcopul său propriu și să alerge la judecătorii lumești, ci mai întâi să se cerceteze treaba** (chestiunea, cauza) **de către episcopul său propriu sau, cu învoirea aceluiași episcop, de către aceia pe care i-ar voi amândouă**

părțile să se întocmească (stabilească) **cele ale dreptății** (să se facă judecata). **Iar dacă cineva ar purcede** (proceda) **împotriva acestora, să se supună cercetărilor** (pedepselor) **canonice.**

Iar dacă vreun cleric are pricină (litigiu) **cu episcopul său propriu sau și cu un alt episcop, să se judece de către sinodul eparhiei** (mitropoliei). **Iar dacă un episcop sau cleric ar avea neînțelegere cu mitropolitul aceleiași eparhii** (mitropolii), **să fie luat** (solicitat judecător) **exarhul diecezei sau scaunul împărătești cetăți a Constantinopolului și de către acesta să se judece.**

(74, 75 ap.; 6 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 17, 19, 21, 28 sin. IV ec.; 8 Trul.; 14, 15, 20 Antioh.; 40 Laod.; 4 Sard.; 8, 10, 11, 12, 15, 18, 19, 59, 104, 107, 128, 129, 130, 132 Cartag.)

După cum era și firesc, canonul îi îndrumă pe clerici să caute mai întâi a-și soluționa litigiile în fața instanțelor bisericești, iar nu în fața instanțelor civile – în a căror alcătuire se mai găseau în vremea aceea încă destui păgâni –, și stabilește ca primă instanță bisericească pe episcopul de care ținea fiecare cleric. Episcopul are însă latitudinea să îngăduie judecarea litigiilor dintre clerici și de către persoane asupra cărora cad de acord părțile care se găsesc în litigiu.

Pentru litigiile dintre clerici și episcopi, canonul stabilește ca instanță sinodul mitropoliei, iar pentru litigiul pe care vreun episcop sau cleric l-ar avea cu vreun mitropolit, stabilește dreptul de a se adresa exarhului diecezei respective sau patriarhului de Constantinopol, bineînțeles nu persoanelor acestora, ci sinoadelor lor.

În textul canonului, mitropolia se cheamă eparhie, iar prin dieceză se înțelege, așa precum am văzut, o unitate bisericească administrativă, care cuprinde mai multe mitropolii de pe teritoriul unei dieceze civile, adică o subdiviziune a prefecturilor.

CANONUL 10: (CLERICII SĂ LOCUIASCĂ ÎN LOCALITATEA UNDE SLUJESC)

Să nu fie îngăduit ca un cleric să se numere deodată la bisericile a două cetăți, adică la aceea pentru care de la început s-a hirotonit și la aceea la care a fugit, firește ca la una mai mare – din poftă după slavă deșartă. Iar cei ce ar face aceasta să fie așezați iarăși (repuși) **la biserica lor, la care de la început au fost hirotoniți și numai acolo să slujească.**

Iar dacă cineva ar fi fost transferat de la o biserică la alta, acela să nu aibă nici o împărtășire la treburile bisericii celei dintâi sau la acelea ale altarelor (sanctuarelor) **martirilor sau ale așezămintelor** (azilurilor) **pentru**

săraci sau pentru primirea străinilor care (țin) **se găsesc sub acea** (Biserică). **Iar cei ce ar îndrăzni ca, după orânduirea** (hotărârea) **acestui mare și ecumenic sinod, să facă ceva dintre cele care au fost acum oprite** (interzise), **a orânduit** (hotărât) **sfântul sinod să cadă din propria lor treaptă.**

(15 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 5, 20, 23 sin. IV ec.; 17, 18 Trul.; 15 sin. VII ec.; 3 Antioh.; 15, 16, 19 Sard.; 54, 90 Cartag.)

Se interzice oricărui cleric să funcționeze simultan la două Biserici, impunându-se obligația respectării dreptului fiecăruia numai la slujirea și administrarea unei singure Biserici. În textul canonului sunt amintite cu numele lor obișnuite de ptohia – azilurile de săraci și apoi xenodohia – azilurile de străini sau casele pentru primirea străinilor, ca depinzând de câte o Biserică. În veacul al V-lea numărul așezămintelor de acest fel era foarte mare. Ele îndeplineau o importantă misiune religioasă și de asistență socială sub conducerea Bisericii; de aceea chiar canoanele sinodului IV ecumenic le pomenesc mai des.

CANONUL 11: (CĂRȚILE SAU EPISTOLELE CANONICE)

Am orânduit (hotărât) **ca toți săracii și cei care au trebuință de ajutoare să călătorească, după ispitire** (și verificare), **cu scrisori și adică numai cu scrisori bisericești de pace, nu cu scrisori de recomandare** (de încredințare), **pentru că scrisorile de recomandare se cade să se dea numai fețelor** (persoanelor) **care stau sub bănuială.**

(12, 13, 32, 33 ap.; 13 sin. IV ec.; 17 Trul.; 6, 7, 8, 11 Antioh.; 41, 42 Laod.; 7, 8, 9 Sard.; 23, 106 Cartag.)

Se stabilește rânduiala ca așa-zisele scrisori de recomandare, cu care călătoreau creștinii dintr-un loc într-altul, să se dea numai persoanelor care s-ar găsi sub vreo bănuială, pentru a se arăta că sunt afară de bănuială. Se mai amintesc și scrisorile de pace care se dădeau în primul rând celor lipsiți, dacă trebuia să călătorească dintr-un loc într-altul, după ajutor.

CANONUL 12: (ALCĂTUIRILE BISERICEȘTI SĂ NU SE SCHIMBE PRIN INTERVENȚIE LA PUTEREA LUMEASCĂ)

A venit (la cunoștința noastră) **că împotriva așezămintelor** (legilor) **bisericești, alergând la stăpâniri, au tăiat în două o eparhie** (mitropolie) **prin act împărătesc** (rescript, carte împărătească), **așa încât din această pricină sunt doi mitropoliți în aceeași eparhie** (mitropolie). **Drept aceea, sfântul**

sinod a orânduit (hotărât) **ca de acum înainte să nu se mai îndrăznească nimic de acest fel de către vreun episcop, iar cel ce va încerca** (întreprinde) **un lucru ca acesta să cadă din treapta** (spița) **sa. Iar cetățile câte s-au și cinstit** (onorat) **cu numele de mitropolie prin scrisori** (rescripte, cărți) **împărătești, precum și episcopul care ocârmuiește acea Biserică să se bucure** (beneficieze) **numai de cinste, păstrându-se adică pe seama adevăratei mitropolii drepturile ei proprii.**

(34 ap.; 6, 7 sin. I ec.; 2, 3 sin. II ec.; 8 sin. III ec.; 28 sin. IV ec.; 36, 39 Trul.)

Canonul interzice împărțirea mitropoliilor și în genere modificarea teritoriilor unităților bisericești numai prin hotărâri împărătești, adică prin măsuri luate unilateral de stat. De asemenea, dispune ca în cazurile în care s-a procedat astfel, mitropolia cea nouă, adică unitatea bisericească nou-înființată, ca și ierarhul din fruntea ei, să-și păstreze numai numele sau cinstea, pe când drepturile să le exercite vechea unitate din care s-a desprins, precum și întâistătătorul ei.

CANONUL 13: (CĂRȚILE CANONICE ALE CLERULUI)

Clericii străini și necunoscuți să nu slujească nicidecum și nicăieri în altă cetate fără scrisori de recomandare (încredințare) **de la episcopul lor propriu.**

(12, 13, 32, 33 ap.; 11 sin. IV ec.; 17 Trul.)

Scrisorile de recomandare pomenite în acest canon sunt ceea ce noi numim cărți canonice, adică documente oficiale prin care se certifică calitatea clericilor care trec dintr-o eparhie într-alta, precum și faptul că nu sunt opriți de la cele sfinte sau pedepsiți, ci că au preoția lucrătoare.

CANONUL 14: (CĂSĂTORIA CLERULUI INFERIOR)

De vreme ce în unele eparhii (mitropolii) **se permite citeților** (lectorilor) **și cântăreților să se căsătorească** (și după hirotesie) **sfântul sinod a orânduit** (hotărât) **să nu fie îngăduit vreunuia dintre aceștia să ia femeie eterodoxă. Iar cei ce dintr-o astfel de căsătorie au și dobândit copii, dacă nu au apucat să-i boteze la eretici pe cei născuți dintr-înșii, să-i aducă pe aceștia la împreunarea cu sobornicească Biserică** (în comuniunea Bisericii sobornicești), **iar dacă nu i-au botezat, să nu poată** (să nu le fie permis) **să-i bote-**

ze pe aceștia la eretici și nici să-i lege spre căsătorie cu eretic ori cu iudeu ori cu păgân, decât numai dacă fața (persoana) **care vrea să se lege** (prin căsătorie) **cu cel ortodox va făgădui** (promite) **că va trece la credința ortodoxă. Iar dacă cineva ar călca această orânduire** (hotărâre) **a sfântului sinod, să fie supus pedepsei canonice.**

(26, 45, 65 ap.; 6, 72 Trul.; 10, 31, 34, 37, 39 Laod.; 21 Cartag.)

În unele Biserici (mitropolii) s-a încercat, după cum observă Zonara și Balsamon, a se opri căsătoria citeților și cântăreților după hirotesie, firește sub influența unor păreri rigoriste condamnate de Biserică. Această opreliște nu e luată în considerare, menținându-se rânduiala generală (Can. 26 Apost.) care le permite căsătoria și după hirotesie. Canonul prevede totuși opreliștea de a se căsători atât ei, cât și copiii lor cu eterodocși sau necreștini. Se face excepție numai atunci când persoana neortodoxă se angajează că va trece la credința ortodoxă.

CANONUL 15: (FACEREA DIACONIȚELOR)

Femeia înainte de 40 de ani să nu se sfințească (hirotesească, consacre) **întru diaconiță, dar și aceasta** (să se facă) **după o ispitire cu luare-aminte** (cercetare temeinică). **Iar dacă primind hirotesia și rămânând un timp oarecare în slujbă, se dă pe sine căsătoriei, batjocorind harul lui Dumnezeu, una ca aceasta să fie dată anatemei, împreună cu acela ce s-a legat cu ea.**

(19 sin. I ec.; 14, 40 Trul.; 44 Vasile cel Mare)

Canonul stabilește vârsta de 40 de ani pentru primirea în gruparea sau societatea diaconițelor. Se știe însă că această societate religioasă a diaconițelor exista din epoca apostolică potrivit dispozițiilor date de Sfântul Apostol Pavel lui Timotei (I Tim. 5, 9-10), în rândul diaconițelor nu puteau fi primite decât femeile care împliniseră vârsta de 60 de ani. Dar vârsta primirii în rândul diaconițelor a suferit modificări, după cum a suferit și aceea a primirii în rândul clerului.

Se mai arată că diaconițele se instituiau prin hirotesie și cu această ocazie depuneau votul castității, fiindu-le interzis sub pedeapsa anatemei să se mai căsătorească. În textul canonului se folosește nu numai cuvântul hirotesie, ci și cuvântul hirotonie, însă în același sens de hirotesie.

Diaconițele îndeplineau felurite ascultări sub îndrumarea și în subordinea clerului, în legătură cu îngrijirea Bisericilor, cu catehizarea, cu botezul femeilor și în lucrarea de asistență socială a Bisericii.

CANONUL 16: (FEMEILE ÎNCHINATE DOMNULUI SĂ NU SE CĂSĂTOREASCĂ)

Nu este îngăduit ca fecioara care s-a închinat (consfințit, consacrat) **pe sine Domnului Dumnezeu, de asemenea nici monahiilor** (călugărițelor), **să încheie căsătorie. Iar dacă s-ar afla făcând aceasta, să fie afurisite** (excomunicate). **Dar am orânduit** (hotărât) **ca episcopul locului să aibă putere de a fi cu pogorământ** (umanitar, cu omenie, cu îngăduință) **față de acestea.**

(7 sin. IV ec.; 44, 46, 47 Trul.; 19 Anc.; 6, 18, 19, 20, 60 Vasile cel Mare)

În afară de societatea diaconițelor, în Biserica veche au mai existat și alte societăți de femei cuvioase, și anume societatea văduvelor, a presbiterelor și aceea a fecioarelor. Diaconițele se recrutau de obicei din rândul acestora din urmă.

După ce prin canonul 15 sin. IV ecumenic s-au luat unele măsuri în legătură cu diaconițele, în canonul prezent se iau măsuri similare în legătură cu fecioarele și apoi cu monahiile. Li se interzice și altora căsătoria sub pedeapsa excomunicării, de unde rezultă că și fecioarele făceau votul castității ca și diaconițele. Se lasă apoi la aprecierea episcopului ușurarea pedepsei prevăzute. În legătură cu dreptul episcopului de a dispune cu pogorământ în ceea ce privește aplicarea pedepselor prevăzute de canoane, relevăm că acest drept, pe lângă faptul că este recunoscut prin prezentul canon, el mai este și un drept general cu privire la prevederile tuturor canoanelor disciplinare, pe care fiecare episcop îl poate aplica în spiritul și în limitele puterii lui supreme de a lega și dezlega cele ce se întâmplă în cuprinsul eparhiei sale. Prin urmare, episcopul nu este ținut să aplice întocmai prevederile canoanelor, ci poate să procedeze cu blândețe, după aprecierea și pe răspunderea sa. Menționăm apoi că, în această privință, dispozițiile prezentului canon se aplică și clericilor, nu numai călugărilor.

CANONUL 17: (DESPRE PRESCRIPȚIE ȘI CA UNITĂȚILE BISERICEȘTI SĂ SE RÂNDUIASCĂ DUPĂ CELE DE OBȘTE)

Parohiile cele de la țară (de pe câmp) **sau de prin alte sate să rămână nestrămutate la episcopii care le țin** (dețin, stăpânesc) **și mai ales dacă stăpânindu-le pe ele fără silă, le-au cârmuit timp de treizeci de ani. Iar dacă în cuprinsul** (înăuntrul) **celor treizeci de ani s-a iscat** (născut) **sau s-ar putea isca** (naște) **vreo neînțelegere asupra lor, să fie îngăduit celor ce spun că se nedreptățesc** (năpăstuiesc) **să facă pâră** (să introducă acțiune) **despre acest lucru la sinodul eparhiei** (mitropoliei). **Iar dacă cineva s-ar nedreptăți de către mitropolitul său propriu, să se judece de către exarhul**

diecezei sau de către scaunul Constantinopolului, după cum s-a zis mai înainte (can. 9 IV).

Iar dacă vreo cetate s-ar fi înnoit prin puterea împărătească, sau dacă s-ar înnoi de acum înainte (în viitor), **atunci alcătuirilor politice și obștești să urmeze și orânduirea parohiilor bisericești.**

(6 sin. I ec.; 9 sin. IV ec.; 25 Trul.)

Se stabilește timpul de 30 de ani ca termen de prescripție în materie de stăpânire a teritoriilor bisericești pentru cazurile de litigii dintre eparhii. Pentru cazul în care înăuntrul acestui termen se produc contestații, se stabilesc instanțele în a căror competență cade soluționarea litigiilor dintre parohii. Aceste instanțe sunt, în ordine ierarhică, sinodul eparhiei, adică al mitropoliei, sinoadele diecezelor și sinodul patriarhal de la Constantinopol.

Canonul prezent este important și pentru că fixează în mod foarte clar principiul ca împărțirea unităților administrative ale Bisericii să se facă ținându-se seama de felul în care sunt împărțite unitățile administrative ale statelor și alte unități cu caracter obștesc.

CANONUL 18: (OSÂNDA CONSPIRAȚIEI)

Fărădelegea de moarte a conjurației (crima conspirației), **sau a ortăcirii** (a facerii de ceată, a unirii tainice în ceată) **se oprește cu totul și de către legile din afară** (din afara Bisericii, de stat) **– cu mult mai vârtos se cuvine a se apăra** (interzice) **să se facă aceasta în Biserica lui Dumnezeu.**

Dacă, așadar, vreun cleric sau călugăr ar fi găsit fie uneltind, fie ortăcindu-se, fie întinzând capcane (curse) **episcopilor sau clericilor celor împreună cu dânșii, să cadă cu totul dintr-a lor treaptă.**

(31, 55, 84 ap.; 6 sin. II ec.; 3 sin. III ec.; 31, 34 Trul.; 6 Gang.; 14 Sard.; 5 Antioh.; 10, 11 Cartag.; 13, 14, 15 sin. I-II)

Canonul numește crimă atât conspirația, cât și constituirea de grup sau ceată tainică, adică tentativa de conspirație, dispunând ca ele să fie pedepsite, atât atunci când sunt îndreptate împotriva autorității de stat, cât și când sunt îndreptate împotriva autorității biseriresti sau a membrilor clerului.

CANONUL 19: (SINOADELE MITROPOLITANE SĂ SE ȚINĂ DE DOUĂ ORI PE AN)

A venit la urechile noastre (la auzul nostru) **că în eparhii** (mitropolii) **nu se fac sinoadele episcopilor statornicite** (hotărâte) **de canoane și că din**

pricina aceasta multe lucruri bisericești care au trebuință de îndreptare se părăsesc (neglijează). **Drept aceea, sfântul sinod a orânduit** (hotărât) **ca, potrivit canoanelor Sfinților Părinți, episcopii din fiecare eparhie** (mitropolie) **să se adune laolaltă de două ori pe an, acolo unde ar socoti episcopul mitropoliei** (mitropolitul), **să se îndrepteze toate câte s-ar ivi. Iar episcopii care nu ar veni** (la sinod), **aflându-se în cetățile lor și în acelea petrecând în stare de sănătate și fiind slobozi** (liberi) **de orice treabă de neînlăturat** (inevitabilă) **și strâmtorătoare, să se mustre frățește.**

(34, 37 ap.; 5 sin. I ec.; 2 sin. II ec.; 8 Trul.; 6 sin. VII ec.; 20 Antioh.; 40 Laod.; 18, 73 Cartag.)

Se reînnoiește obligația de a se ține reglementar – adică așa cum prevăd canoanele – sinoadele mitropolitane, de două ori pe an.

În canon se folosește pentru prima dată cuvântul canonizat, spre a exprima faptul că un lucru este stabilit de canon, adică rânduit de canon.

CANONUL 20: (SE OPREȘTE TRANSFERAREA CLERULUI)

Așa cum am și orânduit (hotărât), **nu este permis să fie rânduiți la Biserica altei cetăți clericii care slujesc la o Biserică, ci să se mulțumească cu aceea la care s-au învrednicit a sluji dintru început, afară de aceia** (cu excepția acelora) **care, pierzându-și de nevoie propria lor patrie, au trecut la altă Biserică.**

Iar dacă vreun episcop, după această orânduire (hotărâre), **ar primi pe un cleric care se cuvine** (aparține) **altui episcop, i s-a părut** (sinodului) **să fie afurisit** (excomunicat) **atât cel primit, cât și cel ce l-a primit, până când clericul care s-a mutat se reîntoarce la Biserica sa proprie.**

(15 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 5, 10, 23 sin. IV ec.; 17, 18 Trul.; 3 Antioh.; 15, 16 Sard.; 54, 90 Cartag.)

Cu referire la hotărârile cuprinse în canoanele 5 și 10 ale aceluiași sinod, se interzice transferarea clericilor de la o biserică la alta, oprindu-i pe episcopi să primească în eparhiile lor clerici care aparțin altora. Se admite transferarea sau mutarea de la o Biserică la alta sau de la o eparhie la alta numai a clericilor care de nevoie și-au pierdut patria și au părăsit locurile în care au slujit mai înainte.

CANONUL 21: (SĂ FIE VERIFICAȚI CEI CE PÂRĂSC PE CLERICI)

Clericii sau laicii care pârăsc pe episcopi sau pe clerici să nu se primească la pâră de-a dreptul și fără ispitire (verificare), **ci mai întâi să se cerceteze faima lor.**

(74 ap.; 6 sin. II ec.; 9 sin. IV ec.; 8, 11, 12, 13, 30, 128, 129 Cartag.)

Se precizează din nou principiul că nici unul dintre cei nedemni nu poate fi admis – cleric sau laic – ca acuzator, ca pârâș împotriva clericilor.

CANONUL 22: (MOȘTENIREA IERARHILOR SĂ NU SE ÎNSTRĂINEZE)

Să nu se îngăduie clericilor ca după pristăvirea (moartea) **episcopului lor să răpească bunurile** (lucrurile) **care i se cuvin** (aparțin) **aceluia, după cum se apără** (oprește aceasta) **și celor care le iau în primire; iar cei ce ar face aceasta să se primejduiască în privința treptelor proprii.**

(40 ap.; 35 Trul.; 34 Antioh.; 22, 26, 81 Cartag.)

Se interzice în orice chip înstrăinarea bunurilor care rămân după moartea episcopilor, urmând ca acestea să fie trecute pe seama celor în drept, și anume a Bisericii sau a moștenitorilor legali, iar până atunci păstrătorii lor legali sunt mitropoliții.

CANONUL 23: (OSÂNDA CLERICILOR ȘI A MONAHILOR VAGABONZI)

A venit la urechile (la auzul) **sfântului sinod că unii clerici și monahi, nicidecum împuterniciți de către episcopul lor, ba câteodată chiar fiind afurisiți** (excomunicați) **de către acela, apucând să meargă la împărătescul Constantinopol, petrec timp îndelungat într-însul, scornind** (provocând) **zguduiri** (agitații) **și tulburând rânduiala** (întocmirea) **bisericească, răstoarnă** (strică) **și casele unora.**

Drept aceea sfântul sinod a rânduit (hotărât) **ca unor ca aceștia mai întâi să li se atragă luare-aminte** (să fie avertizați) **prin apărătorul** (avocatul, defensorul, ispravnicul – *avocatus* sau *quaestor ecclesiae)* **preasfintei Biserici din Constantinopol, ca să se îndepărteze din cetatea împărătească. Iar dacă** (aceștia), **nerușinându-se, ar stărui** (persista) **în aceleași fapte, să fie alungați și fără voia lor prin același ispravnic** (ecdic) **și să se reîntoarcă la locurile lor** (să apuce locurile lor).

(15 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 5, 10, 20 sin. IV ec.; 17, 18 Trul.; 3, 11 Antioh.; 7, 8, 9, 15, 16 Sard.; 54, 75, 97 Cartag.)

Canonul interzice deplasarea fără rost a clericilor și a monahilor și cu deosebire petrecerea acestora în capitala statului, petrecere în timpul căreia s-ar deda la neorânduieli.

Pentru curmarea acestor neorânduieli, avocatul sau defensorul bisericesc al Constantinopolului este autorizat să ia măsuri pentru alungarea clericilor sau a monahilor care s-ar găsi petrecând acolo fără vreo delegare sau fără vreo pricină binecuvântată.

Avocatul este numit ecdic și el este unul dintre demnitarii marilor centre bisericești, în atribuțiile căruia intrau nu numai chestiunile având legătură cu justiția, sau cu apărarea intereselor legale, ci și cele care priveau buna rânduială sau disciplina în viața bisericească, așa încât el nu era un simplu avocat, ci și un fel de chestor sau păstrător al ordinii în Biserică.

CANONUL 24: (MĂNĂSTIRILOR SĂ NU LI SE SCHIMBE DESTINAȚIA)

Mănăstirile odată sfințite (consacrate) **cu învoirea** (aprobarea) **episcopului să rămână pentru totdeauna mănăstirii și bunurile** (lucrurile), **averile care atârnă** (țin) **de ele** (le aparțin lor) **să se păstreze, și acestea** (mănăstiri) **să nu se mai facă locașuri lumești; iar cei care ar îngădui** (ierta) **să se facă aceasta să fie supuși certărilor celor din canoane.**

(4 sin. IV ec.; 49 Trul.; 13, 17 sin. VII ec.; 1 sin. I-II; 2 Chiril Alex.)

Se interzice secularizarea mănăstirilor și a bunurilor lor, precum atribuirea vreunei destinații lumești acestora. Se înțelege însă că o destinație bisericească li se poate da, rămânând în continuare locașuri bise-ricești și neînstrăinându-li-se bunurile care le-au fost destinate.

CANONUL 25: (SCAUNELE VACANTE DE IERARHI SĂ SE OCUPE ÎN DECURS DE TREI LUNI)

De vreme ce unii dintre mitropoliți, după cum am auzit din zvon, lasă fără grijă (neglijează) **turmele încredințate lor și amână hirotoniile episcopilor, i s-a părut sfântului sinod ca hirotoniile episcopilor să se facă în cuprinsul** (înăuntrul) **a trei luni** (în decurs de trei luni), **afară dacă nu cumva vreo trebuință de neînlăturat** (inevitabilă) **ar rândui** (determina) **ca timpul amânării să se prelungească. Iar dacă** (mitropolitul) **nu ar face acest lucru, el să fie supus certărilor** (pedepselor) **bisericești, iar venitul Bisericii văduvite să se păstreze nevătămat de către economul acelei Biserici.**

(58 ap.; 19, 35 Trul.; 11, 12 Sard.; 71, 121, 123 Cartag.; 17 sin. I-II)

Se stabilește la trei luni termenul în care mitropoliții sunt obligați să procedeze la îndeplinirea lucrărilor de ocupare a scaunelor episcopale, permițându-se prelungirea acestui termen numai în caz de forță majoră.

Cuvântul hirotonie, care se folosește în textul canonului, vorbindu-se de fapt că despre amânarea hirotoniilor episcopilor de către unii mitropoliți, nu are sensul specific de hirotonie, ci cel de așezare sau instituire, act care cuprinde și alegerea, și hirotonia, și instalarea în funcție a noului ales. Toate aceste lucrări trebuie făcute în decurs de trei luni, iar nu doar simpla hirotonie. Hotărârea aceasta de principiu este valabilă pentru ocuparea oricăror scaune vacante, fie ele de episcop, de mitropolit, de arhiepiscop, de exarh sau de patriarh.

Canonul mai amintește și de economul Bisericii, arătând că acestuia îi revine și obligația de a păstra intacte bunurile scaunelor ierarhice vacante.

CANONUL 26: (FIECARE EPARHIE SĂ AIBĂ ECONOM)

De vreme ce în unele Biserici, după cum am auzit din zvon, episcopii mânuiesc (administrează) **fără economi bunurile Bisericii, i s-a părut** (sinodului) **ca fiecare Biserică ce are episcop să aibă și econom din clerul propriu** (al Bisericii), **care să chiverniséască** (administreze) **cele bisericești după socotința episcopului său, ca nu cumva să fie fără de martori gospodărirea Bisericii și ca din** (lucrul) **acesta să se risipească bunurile ei și să se înfiereze** (stigmatizeze) **preoțimea cu defăimarea; iar dacă el** (episcopul) **nu ar face lucrul acesta, să fie supus dumnezeieștilor canoane.**

(38, 41 ap.; 25 sin. IV ec.; 35 Trul.; 11, 12 sin. VII ec.; 15 Anc.; 7, 8 Gang.; 24, 25 Antioh.; 26, 33 Cartag.; 7 sin. I-II; 10 Teofil Alex.; 2 Chiril Alex.)

Se impune categoric obligația existentă și până atunci, ca fiecare episcop să angajeze pentru administrarea averii eparhiale câte un econom sau administrator al acestei averi, ales din rândul clerului eparhiei respective.

Istoria Bisericii și practica arată că economii se alegeau adeseori dintre laici, dat fiind că pentru îndeplinirea acestei funcții nu era absolut necesară starea clericală, ci mai mult priceperea și corectitudinea în chivernisirea celor economice.

Așa cum se precizează în canon, economii trebuie să administreze bunurile bisericești după indicațiile episcopilor.

De obicei, aplicându-se îndrumarea de la Fapte 6, 2, timp îndelungat episcopii au instituit economi dintre diaconi, și acesta pentru a nu se face ei înșiși chivernisitori de bunuri materiale, îndeletnicire care nu numai că nu este duhovnicească, ci i-ar fi împiedicat mult în îndeplinirea îndatoririlor de slujitori ai cuvântului și de chivernisitori ai darului lui Dumnezeu și le-ar fi adus atât neplăceri, cât și grave prejudicii, și lor personal, și instituției pe care o serveau.

Pentru neexecutarea dispozițiilor cuprinse în prezentul canon, episcopii sunt supuși prevederilor canonice, și anume obligației de a accepta economii pe care

i-ar institui mitropoliții pe baza dreptului lor de devoluțiune, prevăzut în canonul 11 al sinodului VII ecumenic, drept despre care vom vorbi la acel canon.

CANONUL 27: (OSÂNDA CELOR CE RĂPESC FEMEI)

Sfântul sinod a orânduit (hotărât) **ca cei ce răpesc femei sub cuvânt de căsătorie, sau părtașii, sau sfătuitorii celor ce le răpesc, dacă ar fi clerici, să cadă din treapta lor, iar dacă ar fi laici, să fie dați anatemei.**

(67 ap.; 92 Trul.; 11 Anc.; 22, 25, 26, 30, 36, 42 Vasile cel Mare)

Indiferent de motivul pentru care cineva ar comite crima de răpire a unei femei, fie cleric, fie mirean, se pedepsește potrivit prevederilor canonului. De asemenea, se pedepsesc și complicii, și tăinuitorii. Se înțelege că celor pedepsiți pentru asemenea fapte nu li se permite căsătoria cu femeile răpite de ei. Acest fapt îl confirmă și o dispoziție precisă din Novela 143 a lui Justinian (anul 563), prin care este declarată ilegală căsătoria dintre răpitor și femeia răpită.

CANONUL 28: (PRIVILEGIILE SCAUNULUI DIN CONSTANTINOPOL ȘI DIASPORA CREȘTINĂ)

Urmând întru totul orânduirilor (hotărârilor) **Sfinților Părinți și cunoscând canonul abia citit al celor 150 de Dumnezeu preaiubitori episcopi, care s-au întrunit în împărătescul Constantinopol, în noua Romă, sub marele Teodosie, fostul împărat de pioasă amintire, aceleași le orânduim** (hotărâm) **și le statornicim și noi, despre întâietățiie** (privilegiile) **preasfintei Biserici a aceluiași Constantinopol, a noii Rome, de vreme ce și scaunului Romei vechi părinții după dreptate i-au dat** (conferit) **întâietatea** (privilegiul) **pentru** (motivul) **că cetatea aceea era cetate împărătească.**

Și cei 150 episcopi preaiubitori de Dumnezeu, îndemnați (împinși) **de același țel** (scop, considerent), **au dăruit** (conferit) **întâietăți** (privilegii) **egale Preasfântului scaun al Romei noi, socotind a fi cu dreptate ca cetatea care s-a cinstit** (onorat) **cu împărăția și cu senatul** (sinclitul) **și care a dobândit întâietăți** (privilegii) **deopotrivă** (egale) **cu ale vechii Rome împărătești; întocmai ca și aceea să se facă de mare** (mărească, să se înalțe) **și în lucrurile cele bisericești fiind a doua după aceea.**

De asemenea (s-a hotărât) **ca numai mitropoliții diecezei Pontului, a Asiei și a Traciei, precum și episcopii din ținuturile barbare ale diecezelor numite mai înainte să se hirotonească de către pomenitul preasfânt scaun al Preasfintei Biserici din Constantinopol; și adică, fiecare mitropolit al diecezelor pomenite, împreună cu episcopii din eparhie** (mitropolie) **hiro-**

tonind pe episcopii din eparhie (mitropolie) **după cum se rânduiește** (poruncește) **prin dumnezeieștile canoane; iar mitropoliții pomenitelor dieceze să fie hirotoniți, după cum s-a spus, de către arhiepiscopul Constantinopolului, după ce potrivit obiceiului s-au făcut alegeri într-un glas** (unanime) **și i s-au adus lui la cunoștință.**

(34 ap.; 4, 6, 7 I ec.; 2, 3 sin. II ec.; 8 sin. III ec.; 9, 17 sin. IV ec.; 36, 39 Trul.; 8 Antioh.)

Canonul prezent este unul dintre cele mai controversate, nefiind acceptat de Biserica apuseană doar pe motiv de trufie, pentru că argumentarea pe care o cuprinde arată lipsa de temeinicie a pretențiilor scaunului roman la primatul de jurisdicție. Într-adevăr, în el ni se spune că singurul considerent pentru care Romei vechi i s-au atribuit unele privilegii a fost faptul că era capitala imperiului. Pe temeiul aceluiași considerent, canonul arată că se conferă și scaunului din Constantinopol privilegii egale cu cele ale Vechii Rome, adică pentru faptul că cetatea Constantinopolului a devenit capitala imperiului, astfel Romei Noi, adică noii capitale, i se cuvin aceleași privilegii ca și Romei Vechi.

La astfel de temeiuri nebisericești, ci de natură lumească sau politică, se reduce justificarea privilegiilor deosebite pe care le-a avut Roma Veche, adică primatul de onoare între scaunele principale ale Bisericii și aceleași temeiuri justifică conferirea unor privilegii egale cu acelea ale Romei Vechi și scaunului din cetatea Constantinopolului sau din Noua Romă.

Nici vorbă deci de stabilirea raporturilor ierarhice dintre scaune pe vreun considerent de natură religioasă care ar fi îndreptățit scaunul Romei la un primat fundamentat pe chestiuni de credință sau și numai pe realități religioase ori bisericești. Căci, dacă ar fi fost vorba de considerente de natură religioasă sau bisericești la stablirea ierarhiei dintre principalele scaune ierarhice ale Bisericii, atunci, fără îndoială, în fruntea tuturor ar fi trebuit să fie scaunul de la Ierusalim, căruia de fapt abia la sinodul IV Ecumenic i s-a recunoscut al cincilea loc între aceste scaune; va să zică în urma Romei, Constantinopolului, Alexandriei și Antiohiei.

Menționăm apoi că înainte ca scaunul Constantinopolului să fi dobândit locul al doilea, îndată după Roma, la anul 381, prin canonul 3 al sin. II Ecumenic, acest loc îl deținea scaunul din Alexandria, fiindcă până la mutarea capitalei imperiului de la Roma la Constantinopol orașul cel mai însemnat al imperiului din toate punctele de vedere era Alexandria.

Așa se explică de ce scaunul din Roma a fost de la început în fruntea celorlalte scaune ierarhice principale ale Bisericii și de ce, prin canonul 3 al sinodului II ecumenic, i s-a conferit, la anul 381, scaunului din Constantinopol rangul al doilea după cel din Roma, căci între timp, de la anul 330, Constantino-

polul devenise capitala imperiului și în această calitate nu numai că este numit Roma Nouă chiar și de canonul 3 al sinodului II ecumenic, ci s-a și precizat că i se cuvin privilegii egale cu cele ale scaunului Romei Vechi.

Cu toate acestea, pentru că Roma Veche se bucura de considerația capitalei străvechi și glorioase a imperiului, i s-a recunoscut și pe mai departe scaunului ei privilegiul primatului de onoare. Pentru a nu se scădea însă prin nimic poziția noii capitale, spune canonul, i s-au recunoscut și acesteia privilegii egale cu cele ale Vechii Rome, în ce privește raporturile cu ierarhia din subordinea sa.

Care sunt mai precis aceste privilegii?

O parte din ele sunt arătate în canon, și anume: privilegiul episcopului Constantinopolului de a hirotoni pe mitropoliții din diecezele Pontului, Asiei și Traciei, și de asemenea pe episcopii din ținuturile barbare ale acestor dieceze.

Alte privilegii sunt cuprinse în alte canoane, ca de exemplu, în canoanele 9 și 17 ale sinodului al IV-lea ecumenic, în care este vorba de privilegiile judiciare ale scaunului constantinopolitan etc. Cât privește ținuturile barbare pe care le amintește canonul prezent, unii tâlcuitori au fost de părere că prin ele s-ar înțelege ținuturile în care există așa-numitele comunități sau organizații bisericești mai complexe, cu caracter de diasporă, adică neîncadrate reglementar în unitățile bisericești administrative obișnuite. Pe temeiul unei astfel de tâlcuiri, mai târziu, unii reprezentanți ai Patriarhiei din Constantinopol au încercat să-și reclame pe seama scaunului ecumenic dreptul de jurisdicție asupra întregii diaspore ortodoxe. Un atare drept, socotit și ca un privilegiu, nu are însă nici un temei în prezentul canon, nici în alte canoane și în nici o hotărâre bisericească general valabilă în Ortodoxie. Căci, potrivit vechii rânduieli tradiționale, obiceiului devenit lege, și pe temeiul principiilor canonice pe care se întemeiază autocefalia în Ortodoxie, fiecare Biserică autocefală are drept de jurisdicție asupra diasporei proprii.

În canonul prezent, prin expresia „ținuturi barbare" se înțeleg teritoriile din afara granițelor constante ale imperiului romano-bizantin asupra cărora – fiindcă erau sub stăpânirea completă sau și numai parțială a barbarilor – cârmuitorii diecezelor respective ale Pontului, Asiei și Traciei, nu-și puteau exercita în mod reglementar jurisdicția lor. Situația acestor teritorii schimbându-se mereu după cum se schimba soarta armelor, fiind uneori cucerite, apoi abandonate, iar alteori supuse semisuveranității imperiului, numai scaunul Constantinopolului, care seconda prin acțiunile sale bisericești acțiunile politice multilaterale ale imperiului, putea să se ocupe din când în când, în mod eficient, de treburile bisericești din cuprinsul lor, adică din „ținuturile barbare".

Prin canonul prezent se arată că demnitatea de arhiepiscop era superioară în vremea aceea demnității mitropolitane, căci numai episcopul Constantinopo-

lului este numit arhiepiscop, iar mitropoliții (exarhii, can. 9, 17 sin. IV ecum.) diecezelor și ai eparhiilor (ai mitropoliilor) sunt numiți mitropoliți.

În fine, canonul 28 IV ecumenic se referă direct la dispozițiile canonului 3 al sinodului II ecumenic, despre care spune că s-a citit chiar la sinod (la sinodul IV ecumenic) și la canoanele 4 și 6 ale sinodului I ecumenic, pe care le respectă și dispune după ele ca să fie rânduite și treburile bisericești corespunzătoare.

CANONUL 29: (SE OPREȘTE RETROGRADAREA TREPTELOR PREOȚIEI)

A-l aduce (a-l coborî) **pe episcop în treapta presbiterilor este ierosilie** (sacrilegiu). **Iar dacă vreo pricină dreaptă îi îndepărtează pe aceia** (pe episcopi) **de la lucrarea episcopală, nu se cade ca ei să aibă** (dețină) **nici loc de presbiter. Iar dacă fără vreo vinovăție grea** (gravă) **au fost îndepărtați din dregătorie, să se reîntoarcă iarăși la vrednicia** (demnitatea) **episcopală.**

Anatolie, preaevlaviosul arhiepiscop al Constantinopolului, a zis: „Aceștia despre care se spune că au fost coborâți de la vrednicia (demnitatea) **episcopală în treapta presbiterului, dacă sunt condamnați din unele pricini binecuvântate, cu drept cuvânt nu sunt vrednici nici măcar de cinstirea presbiterului, iar dacă fără vreo pricină** (cauză) **binecuvântată au fost coborâți** (retrogradați) **într-o treaptă mai mică, sunt vrednici, dacă s-ar vădi** (arăta) **nevinovați, să-și ia din nou vrednicia** (demnitatea) **episcopală și preoția".**

(36 ap.; 8 sin. I ec.; 3, 26 Trul.; 1, 2 Anc.; 9 Neocez.; 27, 70 Vasile cel Mare)

Desigur, retrogradarea în materie de demnitate preoțească sacramentală este un lucru contrar stării harice, pe care o deține fiecare treaptă prin hirotonie. Dar dacă cineva este îndepărtat dintr-o treaptă superioară pentru motive care-l fac nedemn de a o mai deține și de a mai funcționa în acea calitate, el devine nedemn de a deține vreo altă treaptă inferioară sau de a servi în orice altă treaptă a preoției sacramentale.

Însă, în cazul în care nu este îndepărtat pentru un motiv întemeiat, ci se găsește doar în situația de a nu putea sau de a nu avea loc pentru slujire mai înaltă potrivit demnității sale sacerdotale – respectivul poate îndeplini și o funcție inferioară, fără ca prin aceasta să se săvârșească vreun sacrilegiu. Astfel, după cum arată și canonul 8 al sinodului I ecumenic, episcopul poate îndeplini și funcția de horepiscop, adică de vicar, cum s-ar zice astăzi, precum și pe aceea de presbiter.

După cum se vede din text, episcopul Constantinopolului este numit arhiepiscop și în acest canon.

CANONUL 30: (PRIVILEGIUL ARHIEPISCOPULUI ALEXANDRIEI FAȚĂ DE SINODUL PROPRIU)

Deoarece preaevlavioșii episcopi ai Egiptului au amânat până acum a iscăli scrisoarea preacuviosului arhiepiscop Leon, nu însă pentru că s-ar împotrivi credinței sobornicești, ci zicând că este obiceiul în dieceza Egiptului a nu se face nimic de acest fel fără încuviințarea (aprobarea) **și porunca** (dispoziția) **arhiepiscopului și cer să li se facă lor îngăduință** (păsuire) **până la hirotonia viitorului episcop al marii cetăți a Alexandrinilor, ni s-a părut nouă că este lucru cu bună cuviință** (binecuvântat) **și cu omenie ca acestora să li se dea îngăduința** (acorda concesia) **de a rămâne în propria lor stare** (treaptă) **în cetatea împărătească până ce se va hirotoni** (așeza, institui) **arhiepiscopul marii cetăți a Alexandrinilor. Drept aceea, rămânând ei în propria lor stare** (treaptă), **să dea asigurări** (scrise) – (să ofere garanții) – **dacă acest lucru le este cu putință, sau prin jurământ se vor face vrednici de crezământ.**

(6, 20, 25, 34, 81 ap.; 9 Antioh.; 7 Sard.; 10, 64, 82 Vasile cel Mare)

În canon este pomenit cu titlu de arhiepiscop și Leon al Romei și același titlu i se recunoaște și episcopului Alexandriei, de unde se vede egalitatea între aceste scaune, din punct de vedere al demnității sau treptei ierarhice în care se găseau.

Scaunul arhiepiscopal al Alexandriei rămânând vacant, reprezentanții acestui scaun la sinod nu au semnat epistola dogmatică a lui Leon al Romei către Flavian al Constantinopolului, prin care sunt condamnați monofiziții, cerând să se amâne acest lucru până se va alege un nou arhiepiscop al Alexandriei, pentru că la ei există obiceiul să nu facă nimic fără aprobarea acestuia. Li s-a admis cererea, cerându-li-se însă garanții, fără de care ei ar fi fost caterisiți sau lipsiți de treapta în care se găseau, ca eretici.

Menționăm că, și în acest canon, cuvântul hirotonie este întrebuințat cu sensul de lucrare complexă, de instituire prin alegere, prin hirotonie și prin așezarea în scaun a unui ierarh.

SINODUL TRULAN (an 692)
sau
SINODUL V-VI ECUMENIC
DE LA CONSTANTINOPOL (691-692)

CANONUL 1: (ÎNVĂȚĂTURA PRIMELOR ȘASE SINOADE ECUMENICE SĂ SE ȚINĂ NESTRĂMUTATĂ)

Rânduiala cea mai bună pentru cel care începe vreun cuvânt sau vreo lucrare este, după cuvântul teologului, să înceapă de la Dumnezeu și să se încheie cu Dumnezeu. Drept aceea, și dreapta credință s-a și propovăduit de noi la mare depărtare, și Biserica la temelia căreia stă Hristos neîncetat crește și sporește, încât ea se întinde deasupra cedrilor Libanului.

Făcând și acum început sfintelor cuvinte, orânduim cu dumnezeiescul har ca acea credință care ne-a fost predanisită nouă de către martorii văzători (oculari) **și de către slujitorii Cuvântului** (Luca 1, 2), **adică de către Dumnezeu aleșii apostoli, să se păstreze fără înnoire și nestrămutată; de asemenea și** (credința) **a celor trei sute și optsprezece sfinți și fericiți părinți care s-au adunat la Niceea în vremea lui Constantin care a fost împăratul nostru, împotriva** (necuviosului) **nelegiuitului Arie și împotriva dumnezeirii** (religiei) **străine și păgânești** (învățate) **făurite de el, sau cum este mai potrivit a zice, împotriva închinării la mai mulți dumnezei** (împotriva politeismului său); **– care părinți, având una și aceeași credință, ne-au descoperit nouă și ne-au lămurit unitatea de natură a ființei dumnezeiești cea în trei persoane, neîngăduind ca aceasta să stea ascunsă sub obrocul ne-cunoștinței, ci învățând lămurit pe credincioși a se închina cu o singură închinăciune și Tatălui și Fiului și Sfântului Duh; și răsturnând și surpând învățătura despre spițele neasemenea** (treptele inegale) **ale dumnezeirii, iar jucăriile cele copilărești făcute din nisip de către eretici împotriva ortodoxiei prăbușindu-le și nimicindu-le.**

De asemenea, întărim și credința propovăduită de către cei o sută cincizeci de sfinți părinți – care s-au adunat în această cetate împărătească în vremea lui Teodosie, care a fost împăratul nostru –, îmbrățișând (primind) **noi rostirile lor teologice; iar pe necuratul Macedonie izgonindu-l împreună cu vrăjmașii de mai înainte ai adevărului, ca pe unul care cu încăpățânare a îndrăznit a-l socoti** (să-l considere) **ca pe un sclav pe acela care stăpânește și a sfâșia unitatea cea netăiată** (nedespărțită) **purcezând** (procedând) **tâlhărește, ca și când nu ar fi desăvârșită taina nădejdii noastre; împreună osândind cu acest spurcat și care a turbat împotriva ade-**

vărului, și pe Apolinarie, tăinuitorul răutății, care în mod nelegiuit (necuvios) s-a rostit (pronunțat) că Domnul s-ar fi întrupat fără de judecată (rațiune) și fără de suflet, fiind și el de aci (de la această părere) de socotință, că mântuirea noastră ar fi nedesăvârșită.

Dar mai pecetluim încă și învățăturile așezate de către cei două sute de Dumnezeu purtători părinți, care s-au adunat mai demult în cetatea Efesenilor – în vremea lui Teodosie, fiul lui Arcadie, care a fost împăratul nostru, ca pe o putere de nebiruit a dreptei credințe propovăduind ei pe un Hristos, pe un Fiu al lui Dumnezeu, Carele S-a întrupat, și preaslăvind pe neprihănita și pururea Fecioara care L-a născut pe El fără de sămânță, ca fiind aievea și cu adevărat Născătoare de Dumnezeu; și lepădând împărțirea aceea deșartă a lui Nestorie ca pe una străină de starea (condiția) cea dumnezeiască și care învață că unul Hristos este Om deosebit și Dumnezeu deosebit și care a înnoit nelegiuirea cea iudaică.

De asemenea, întărim încă și credința ortodoxă cea statornicită (formulată) de către cei șase sute treizeci de Dumnezeu aleși părinți în mitropolia Calcedonenilor, în vremea lui Marcian, carele a fost și el împăratul nostru; – care (credință), că unul Hristos, Fiul lui Dumnezeu este alcătuit din două firi și că s-a proslăvit în aceste amândouă firi, a predanisit-o cu glas înalt până la marginile lumii, iar pe Eutihie cel deșert la cuget, care învață că marea taină a iconomiei (mântuirii) s-a săvârșit în chip părut (aparent) l-a scos din marginile sfinte ale Bisericii ca pe o oarecare lepădătură și spurcăciune; iar împreună cu el și pe Nestorie și pe Dioscur, întâiul fiind susținătorul și apărătorul împărțirii, iar celălalt al amestecării și care, din părți contrare ale legiuirii, au căzut în aceeași prăpastie a pierzării și a necinstirii lui Dumnezeu (a necredinței).

De asemenea primim (cinstim, recunoaștem) încă și dreptcredincioasele rostiri ale celor o sută șaizeci și cinci purtători de Dumnezeu părinți, care s-au întrunit în această împărătească cetate, în vremea lui Justinian, care a fost împăratul nostru cel ce în dreapta credință s-a pristăvit – ca aduse (inspirate) de Duhul și aceeași îi învățăm și pe urmașii noștri. Dânșii (părinții) au dat anatema în chip sinodal și au condamnat pe Teodor al Mopsuestiei, învățătorul Nestorie și pe Origen și pe Didim și pe Evagrie, care au plăsmuit din nou basme elinești, și cu nălucirile minții și cu visuri ne-au scornit din nou treceri și schimbări (faze și transformări) ale unor trupuri și ale sufletelor și în chip nelegiuit au hulit împotriva învierii morților; și pe cele scrise de către Teodorit împotriva dreptei credințe și împotriva celor 12 capitole ale Fericitului Chiril, și epistola numită a lui Iba.

Și din nou mărturisim a păstra neatinsă credința sfântului sinod al VI-lea – carele de curând s-a întrunit în această împărătească cetate, în

vremea împăratului nostru de sfântă pomenire Constantin –, care (credință) **a primit mai mare întărire prin aceea că drept credinciosul împărat a întărit** (confirmat) **prin peceți hotărârile acestuia** (ale sinodului) **pentru neprimejduire** (siguranță) **în toate veacurile; – care** (sinod) **ne-a lămurit pe noi cu dragoste de Dumnezeu, să mărturisim două voințe firești, adică două vreri și două lucrări firești în iconomia întrupării a unuia Domnului nostru Iisus Hristos, a Dumnezeului adevărat, și care** (sinod) **a osândit prin judecata dreptei credințe** (hotărârea) **pe cei ce au stricat** (alterat) **dreapta învățătură a adevărului** (dogma adevărată), **și care au învățat popoarele că într-unul Domnul nostru Iisus Hristos este** (numai) **o voință și** (numai) **o lucrare, și-i numim adică** (pe aceștia)**: pe Teodor al Faranului, pe Chir al Alexandriei, pe Onoriu al Romei, pe Serghie, Pir, Pavel și Petru, care au fost înaintestătători în această de Dumnezeu păzită cetate, pe Macarie, care a fost episcop al Antiohienilor, pe Ștefan, ucenicul acestuia, și pe Polihroniu cel fără minte, păstrând de aci înainte neatins obștescul Trup al lui Hristos Dumnezeul nostru.**

Și pentru a vorbi pe scurt (concis), **statornicim ca credința tuturor bărbaților care au strălucit în Biserica lui Dumnezeu și care au fost luminători în lume, având într-înșii cuvântul vieții – să se țină tare și să rămână neclătinată până la sfârșitul veacului, precum și scrierile și învățăturile** (dogmele) **predanisite lor de Dumnezeu, – lepădând și noi și dând anatemei pe cei pe care ei i-au lepădat și i-au dat anatemei, ca pe vrăjmașii adevărului și ca pe cei care s-au întărâtat în deșert împotriva lui Dumnezeu și care s-au străduit să ridice nedreptatea întru înălțime.**

Iar dacă cineva dintre toți nu ar ține și nu ar primi (îmbrățișa) **învățăturile pomenite** (dogmele) **mai înainte** (menționate) **ale dreptei credințe și nu va gândi** (crede) **și propovădui astfel, ci ar încerca să se ridice împotriva acestora, să fie anatema – după orânduirea** (hotărârea) **acum așezată de către sfinții și fericiții părinți arătați mai înainte, și să fie scos și să cadă din starea** (ceata) **creștinească** (din catalogul creștinesc) **ca un străin** (vrăjmaș).

Iar noi, după cele mai înainte orânduite (hotărâte), **am priceput desăvârșit că nici nu este a se adăuga ceva, nici a se scoate** (din ele) **ceva, care lucru pentru nici un cuvânt** (motiv) **nu l-am putut** (face).

(1 sin. II ec.; 7 sin. III ec.; 1, 2 Cartag.)

Însemnătatea canonului constă în faptul că prin el se confirmă toate hotărârile dogmatice ale primelor șase sinoade ecumenice.

Sinodul care a emis acest canon s-a ținut la anul 692, după al VI-lea sinod ecumenic (an 680), și după felul în care se pronunță asupra hotărârilor dogmatice ale sinoadelor anterioare, face impresia unui sinod ecumenic deosebit de sinodul VI ecumenic, a cărui continuare este totuși.

În textul canonului se pomenește chiar de la început de „cuvântul teologului", care este cuvântarea rostită de Grigorie de Nazianz la anul 362, încercând să justifice retragerea sa în singurătate, după ce a fost hirotonit la anul 361 întru presbiter.

Textul canonului îi numește sfinți și fericiți pe părinții care au luat parte la sinoadele ecumenice, deci nu pe toți aceia care au trecut în rândul sfinților. Mai trebuie remarcat apoi faptul că pe unii dintre părinți îi numește direct cu numele lor de sfinți sau fericiți (cum este de pildă Chiril al Alexandriei, mort la anul 444) și că pe episcopul Romei Honoriu I (625-638) îl numește eretic monotelit.

De asemenea, mai trebuie reținut faptul că întreaga învățătură de credință predanisită, adică încredințată de Dumnezeu Bisericii, este păstrată în Biserică prin asistența Sfântului Duh, care li s-a dat sinoadelor ecumenice și că ea este mărturisită neîntrerupt de către toți Sfinții Părinți și marii luminători ai lumii care aveau într-însii cuvântul vieții ca scriitorii Sfintei Scripturi. Aceasta nu înseamnă că ei ar fi fost infailibili, ci numai că au învățat adevărurile păstrate de Biserică; așa că, luați individual, ei nu trebuie socotiți infailibili și nici inspirați, ci păstrători ai adevărului lămurit de Biserică prin asistența Duhului Sfânt în sinoadele ecumenice.

CANONUL 2: (SE PRIMESC ȘI SE ÎNTĂRESC ADEVĂRATELE CANOANE AȘEZATE PÂNĂ ACUM)

Acestui sfânt sinod i s-a mai părut și aceea că este un lucru foarte bun și de mare însemnătate ca și de acum înainte să rămână tari (sigure) **și statornice, spre tămăduirea sufletelor și vindecarea suferințelor, cele optzeci și cinci de canoane care au fost primite și întărite de către sfinții și fericiții părinți cei mai înainte de noi, și care au fost încă și predanisite nouă cu** (sub) **numele sfinților și slăviților apostoli.**

Dar de vreme ce în aceste canoane ni se poruncește nouă să primim orânduirile acelorași sfinți apostoli date prin Clement, cărora încă din vechime li s-au mai adăugat (introdus) **prin oarecari rătăciți** (eterodocși) **unele lucruri mincinoase și străine dreptei credințe** (false), **spre paguba Bisericii, și care ne-au întunecat frumusețea cuviincioasă a dumnezeieștilor învățături** (dogme), **– am făcut lepădarea cea de cuviință a unor astfel de orânduiri, spre zidirea și ferirea de primejdie** (asigurarea) **a**

preacreștinești turme, nici într-un chip judecând a pune în rând cu învățătura curată (autentică) **și** (întreagă) **desăvârșită a apostolilor născocirile mincinoasei vorbiri eretice.**

Pecetluim însă (întărim) **și pe toate celelalte canoane care au fost așezate de către sfinții și fericiții noștri părinți, și adică ale celor trei sute optsprezece sfinți părinți care s-au întrunit la Niceea și ale celor de la Ancira, încă și ale celor de la Neocezareea, precum și a celor de la Gangra; iar lângă acestea și** (cele) **ale celor de la Antiohia Siriei, dar și ale celor din Laodiceea Frigiei, încă și ale celor o sută cincizeci care s-au adunat în această de Dumnezeu păzită și împărătească cetate și ale celor două sute care s-au întrunit mai demult în cetatea de căpetenie** (metropolă) **a Efesenilor, și ale celor șase sute treizeci de sfinți și fericiți părinți din Calcedon, de asemenea și ale celor din Sardica și încă și ale celor din Cartagina, apoi încă și a celor ce de curând s-au adunat în această de Dumnezeu păzită și împărătească cetate în vremea lui Nectarie, înaintestătătorul acestei cetăți împărătești, și ale lui Teofil care a fost arhiepiscop al Alexandriei, și ale lui Dionisie care a fost arhiepiscop al marii cetăți a Alexandriei, dar și ale lui Petru, care a fost** (arhiepiscop) **al Alexandriei și martirul, și ale lui Grigorie, care a fost episcop al Neocezareei și de minuni făcătorul** (Taumaturgul), **ale lui Atanasie, arhiepiscopul Alexandriei, ale lui Vasilie arhiepiscopul Cezareei Capadociei, ale lui Grigorie episcopul Nyssei, alę lui Grigorie Teologul, ale lui Amfilohie al Iconiei și ale lui Timotei, care a fost mai demult arhiepiscop al Alexandriei, și ale lui Teofil, arhiepiscopul aceleiași mari cetăți a Alexandrinilor, ale lui Chiril arhiepiscopul Alexandriei și ale lui Ghenadie, care a fost patriarh al acestei de Dumnezeu păzite și împărătești cetăți, dar încă și canonul așezat de către Ciprian, care a fost arhiepiscop al țării Africanilor și martir, și de către sinodul ținut sub el, care canon a avut tărie** (a fost în vigoare) **în locurile înaintestătătorilor pomeniți mai înainte** (menționați) **și numai după obiceiul predanisit lor. Și nimănui să nu-i fie îngăduit a strica cele mai înainte arătate canoane sau a le lepăda** (abroga) **sau a primi în afară de cele de față stabilite** (arătate) **alte canoane, mincinos intitulate de către unii care le-au alcătuit și care au încercat să precupețească adevărul.**

Iar dacă cineva s-ar prinde înnoind vreun canon din cele zise sau încercând a-l surpa, să fie învinuit, primindu-și osânda precum rânduiește un asemenea canon împotriva căruia a greșit și prin aceasta se vindecă de ceea ce a greșit.

(85 ap.; 1 sin. IV ec.; 1 sin. VII ec.; 1 Cartag.; 10 sin. I-II)

După ce canonul 1 al sinodului Trulan confirmă hotărârile dogmatice ale tuturor sinoadelor ecumenice de până la anul 692, prin canonul 2, același sinod procedează la prima codificare expresă și completă a canoanelor emise de sinoadele ecumenice, de cele particulare sau de unii Sfinți Părinți până la acea dată.

Deci însemnătatea canonului 2 rezidă în codificarea canonică pe care o face.

Chiar dacă în ce privește canoanele s-a mai făcut o încercare asemănătoare de către sinodul IV ecumenic, prin canonul 1, aceea trebuie socotită, în lipsă de dovezi mai sigure, doar ca o confirmare a canoanelor sinoadelor ecumenice anterioare, însă nu și a canoanelor sinoadelor particulare, și cu atât mai puțin a canoanelor Sfinților Părinți, pe câtă vreme canonul prezent înșiră numele tuturor sinoadelor ecumenice și particulare, cât și pe Sfinții Părinți ale căror rostiri în chestiuni de organizare și de disciplină bisericească au dobândit puterea unor adevărate canoane.

Cu toate că și până la această dată au fost fără îndoială folosite numeroase canoane adoptate de sinoadele particulare, precum și multe canoane ale Sfinților Părinți, totuși acestea nu au avut valabilitate generală în Biserică până la consacrarea lor prin canonul prezent; așa că și atunci când au fost folosite, ele nu erau obligatorii decât în unele părți ale Bisericii, sau doar pentru cei care voiau să le accepte.

Trebuie menționat că, deși sunt arătate pe categorii diferite canoane, și anume unele ca fiind ale sinoadelor ecumenice, altele ca fiind ale sinoadelor particulare și altele ca fiind ale Sfinților Părinți, totuși de la acest canon înainte între ele nu mai există și nu se mai poate face nici o deosebire în ce privește puterea sau valoarea lor, întrucât fiind acum toate adoptate printr-un sinod căruia i s-a recunoscut caracterul ecumenic, au toate valoarea canoanelor emise de sinoadele ecumenice, deși anterior nu aveau aceeași proveniență și valoare.

Canoanele diferitelor sinoade au rămas până astăzi în colecția fundamentală a Bisericii așa cum sunt înșirate în canonul prezent, și anume: se începe cu canoanele apostolice, se continuă apoi cu cele ale sinoadelor ecumenice, ale sinoadelor particulare și, în fine, se adaugă cele ale Sfinților Părinți.

Canonul de care ne ocupăm declară apocrife așa-zisele Orânduiri Apostolice sau Constituții Apostolice – atribuite uneori lui Clement Romanul sau puse numai sub numele acestuia, ca unul care le-ar fi transmis de la Sfinții Apostoli –, arătând că, în unele dintre ele, ereticii ar fi strecurat greșeli care ar întuneca lumina învățăturii adevărate. Dacă în vremea aceea Constituțiile Apostolice vor fi cuprins astfel de greșeli, totuși, în forma lor de mai târziu, care ni s-a păstrat până astăzi, acestea nu se mai găsesc, ceea ce denotă că Biserica a procedat la eliminarea lor, astfel încât colecția respectivă a fost mereu folosită și servește și as-

tăzi ca izvor auxiliar al Dreptului Bisericesc, adică nu face parte din categoria izvoarelor fundamentale pe care le înșiră canonul 2 Trulan, ci din a doua categorie.

Mai menționăm apoi că și canonul sinodului ținut sub Ciprian al Cartaginei a făcut multă vreme parte din aceeași categorie a izvoarelor auxiliare ale Dreptului Bisericesc, și numai ca atare îl recunoaște și canonul de care ne ocupăm. Cu toate acestea, mai târziu el a fost introdus în mod practic, și cu consimțământul tacit al tuturor, în colecția fundamentală de canoane a Bisericii. Deci a intrat în rândul izvoarelor fundamentale ale Dreptului Bisericesc.

În canonul 2 Trulan, după cum s-a văzut, părinții diverselor sinoade ecumenice sunt numiți „sfinți și fericiți", iar titlul de arhiepiscop se folosește pentru a-i desemna pe ierarhii principalelor scaune, ierarhi superiori în grad mitropoliților, și anume, pe aceia care au dobândit titlul de patriarhi și pe unii care, fără a deveni patriarhi, se ridicaseră aproape la înălțimea acestora, fiind de fapt uneori mitropoliți primați, cum a fost Ciprian al Cartaginei, ori exarhi ai diecezelor, cum pare să fi fost Vasile cel Mare ca arhiepiscop al Cezareei Capadociei.

În fine, și canonul prezent îi conferă obiceiului valoare și putere de lege, arătând că în Biserica Africii rânduiala prevăzută în canonul sinodului ținut sub Ciprian s-a păstrat numai după obiceiul predanisit celor din țările acelea.

CANONUL 3: (CEI CĂSĂTORIȚI DE DOUĂ ORI NU POT FI CLERICI)

De vreme ce binecredinciosul și de Hristos iubitorul nostru împărat a grăit (s-a adresat) **acestui sfânt și ecumenic sinod, ca cei ce se numără în cler și cei care împărtășesc altora cele dumnezeiești să se arate curați și slujitori neprihăniți și vrednici de jertfa cea duhovnicească a marelui Dumnezeu, carele este și Jertfă, și Arhiereu, și să curățească cele necurate** (prihănite) **care îi apasă pe aceștia din nunți nelegiuite. Pe lângă aceasta, pentru că cei** (delegați) **ai preasfintei Biserici a Romanilor au propus să se ție canonul asprimii, iar cei de sub** (stăpânirea) **scaunul acesta al de Dumnezeu păzitei și împărătești cetăți** (au propus să se țină) **canonul dragostei de oameni** (omeniei) **și al înțelegerii** (compasiunii), **noi le-am împreunat părintește cu iubire de Dumnezeu pe amândouă, ca să nu lăsăm nici ca blândețea să fie îngăduitoare** (tolerantă, slabă) **și nici ca asprimea** (severitatea) **să fie neomenoasă** (crudă, rigidă), **și mai ales când, din neștiință, greșeala s-a întins la o mulțime destul de mare de bărbați.**

Socotim (hotărâm) **așadar împreună că cei ce s-au încurcat cu două căsătorii și care până la cincisprezece ale trecutei luni ianuarie din al pa-**

trulea indiction trecut al anului 6199 (an 691) **au fost robiți păcatului și nu au vrut a se curăți de acesta să fie supuși caterisirii canonice.**

Iar cei ce au căzut în păcatul acesta al căsătoriei a doua (bigamiei), **dar înainte de această cercetare a noastră au cunoscut ceea ce este folositor și au tăiat răul de la ei înșiși și au alungat departe această străină și nelegiuită împreunare, sau cei ale căror femei din a doua căsătorie au decedat, sau și acei care au căutat să se întoarcă, învățând din nou înțelepciunea și părăsind repede nelegiuirile lor de mai înainte, fie că ar fi fost presbiter sau diacon – i s-a părut sinodului că aceștia să înceteze de la orice slujire sau lucrare preoțească și să fie supuși pentru un oarecare timp la cercetări** (epitimii), **dar să aibă parte** (să se împărtășească) **de cinstea scaunului și a stării lor, îndestulându-se cu înainte șederea și plângând înaintea Domnului, ca să le ierte lor nelegiuirea cea din neștiință, căci este fără de cale** (necuviincios) **să binecuvânteze pe altul cel care este dator să-și vindece propriile sale răni.**

Iar cei legați de o singură soție, dacă cea luată a fost văduvă, de asemenea și cei ce după hirotonie au trăit într-o singură căsătorie nelegiuită, adică presbiterii și diaconii și ipodiaconii, oprindu-i pentru puțin timp de la sfânta slujbă și certându-i (supunându-i epitimiilor), **îndată să fie puși din nou** (reașezați) **în treptele lor proprii, dar în nici un caz înaintându-i la o treaptă mai înaltă – se înțelege însă că după ce aceștia s-au dezlegat de însoțirea nelegiuită.**

Iar le-am statornicit cu privire la cei ce au fost găsiți în mai înaintele arătate greșeli (căderi), **după cum s-a zis, până la cincisprezece ale lunii ianuarie a indictionului al patrulea, și numai în privința fețelor preoțești orânduind noi** (hotărând) **de acum înainte și înnoind canonul care rânduiește ca cel care s-a legat cu două căsătorii** (nunți) **după botez sau care a luat concubină** (țiitoare) **să nu poată fi episcop, sau presbiter, sau diacon, sau peste tot orice altceva din catalogul stării preoțești** (clericale); **de asemenea, și cel ce a luat văduvă sau lepădată sau desfrânată, sau sclavă, sau vreuna dintre cele de pe scenă** (actriță) **să nu poată fi episcop, sau presbiter, sau diacon sau peste tot orice din catalogul stării preoțești** (din rândul clerului).

(17, 18 ap.; 26 Trul.; 12, 27 Vasile cel Mare)

Canonul prevede îndepărtarea din slujba preoțească, dar nu și din starea clericală, a celor care – clerici fiind – s-au căsătorit a doua oară. De asemenea, prevede pedepse temporare pentru clericii care nu s-au căsătorit legal chiar înainte de hirotonie, sau pentru cei care s-ar fi căsătorit în mod nelegiuit după

hirotonie, nefiind anterior căsătoriți. Tuturor acestora le stabilește un regim de pedepse și de reabilitare, dacă au săvârșit respectivele abateri până la 15 ianuarie ale anului 691.

Se dispune însă pe viitor că cei ce s-au căsătorit de două ori după botez, precum și cei care au trăit în concubinaj să nu poată fi nici episcopi, nici presbiteri, nici diaconi, nici alt fel de clerici. Aceeași opreliște o prevede și pentru cei care nu s-au căsătorit reglementar, după canonul 17 și 18 apostolic. Din canon rezultă că era admisă o căsătorie legală și după hirotonie.

Textul canonului este o mărturie a faptului că până la acea dată episcopii se puteau căsători și puteau rămâne căsătoriți, cu toate că împăratul Justinian – cu vreo 100 de ani înainte – interzisese acest lucru. El mai constituie apoi și o dovadă a tendințelor rigoriste ale Bisericii din Roma cu privire la starea civilă a clerului. În fine, prin felul în care canonul a îndreptat stările provocate de neorânduielile matrimoniale ale clerului, el constituie o pildă de chibzuință, de înțelegere și de fermitate, însușiri prin care poate servi și acum drept pildă pentru cazuri similare.

CANONUL 4: (PĂCĂTUIREA CU FEMEI ÎNCHINATE ESTE IEROSILIE)

Dacă vreun episcop sau presbiter, sau diacon sau ipodiacon, sau citeț sau cântăreț, sau ostiar (ușier, portar) **s-ar amesteca** (împreuna) **cu o femeie închinată** (afierosită)**, consacrată** (dedicată) **lui Dumnezeu, să se cateriseasc-că, ca unul care a stricat pe mireasa lui Hristos, iar dacă ar fi laic, să se afurisească.**

(25 ap.; 9 sin. I ec.; 16 sin. IV ec.; 21, 40, 44, 45 Trul.; 19 Anc.; 9 Neocez.; 6, 44 Cartag.; 3, 6, 18, 19, 20, 32, 60 Vasile cel Mare)

Prin femeie închinată, dedicată sau afierosită se înțelege oricare dintre cele care fac parte din categoria diaconițelor, a văduvelor, a fecioarelor și apoi a monahiilor. Păcătuirea cu o astfel de femeie este socotită ierosilie.

Caterisirea, ca pedeapsă prevăzută pentru clerici în canonul prezent, are pe de o parte înțelesul ei propriu, când este vorba de clericii hirotoniți, iar pe de alta are înțelesul de simplă îndepărtare din funcție, când este vorba despre clericii nehirotoniți.

CANONUL 5: (ÎN CASELE CLERICILOR SĂ NU STEA FEMEI CARE DAU DE BĂNUIT)

Nici unul dintre cei din catalogul clerului să nu-și ia (dobândească, țină) **femeie sau slujitoare, în afara acelora care se află trecute în canon ca fețe**

fără bănuială (care nu dau de bănuit), **ținându-și** (păstrându-și) **prin aceasta neprihănirea sa. Iar dacă cineva calcă cele orânduite** (hotărâte) **de noi, să se caterisească. Același lucru să-l păzească** (să-l observe) **și eunucii** (scopiții, castrații), **purtând grijă** (preocupându-se) **de a lor neprihănire; iar cei ce o calcă** (hotărârea aceasta), **dacă ar fi clerici, să se caterisească, iar dacă ar fi laici, să se afurisească.**

(5, 21, 22, 23, 24, 26 ap.; 1, 3 sin. I ec.; 12, 13 Trul.; 18, 22 sin. VII ec.; 19 Anc.; 3, 4, 25, 38, 70 Cartag.; 88 Vasile cel Mare)

Canonul ia măsuri pentru apărarea vieții monahale a slujitorilor bisericești, înfierând unele obiceiuri rele care se vede că persistau, deși fuseseră osândite încă de sinodul I ecumenic prin canonul 3.

Prin femei spurcate se înțeleg așa-numitele femei introduse pe ascuns (nelegal) *(feminae subintroductae)*, despre care vorbește canonul 3 al sinodului I ecumenic.

Cât despre eunuci, deși prin canoane (22, 23, 24 ap.) și prin legi împărătești (încă de la Constantin cel Mare – Codex 4, 42, 1-2), s-a interzis sporirea numărului lor, totuși se vede că, după exemplele orientale, continuau să se facă eunuci și în veacul al VII-lea, după cum s-a practicat acest lucru și mai târziu, cât a durat imperiul bizantin.

CANONUL 6: (CĂSĂTORIA DUPĂ HIROTONIE ESTE OPRITĂ)

De vreme ce s-a zis în canoanele apostolice că dintre cei care au fost înaintați (introduși) **în cler necăsătoriți, numai citeții și cântăreții să se căsătorească** (se pot căsători), (can. 26 ap.), **și noi păzind** (observând) **acest lucru** (această hotărâre), **orânduim ca de acum înainte, în nici un chip ipodiaconul, sau diaconul, sau presbiterul să nu aibă îngăduință a încheia** (să-și încheie) **însoțire de căsătorie după hirotonia lui. Iar cine ar îndrăzni să facă acest lucru să se caterisească. Dacă însă ar voi cineva dintre cei ce urmează a intra în cler să se lege cu o femeie prin căsătorie după lege** (legală), **să facă acest lucru înainte de hirotonia întru ipodiacon, sau întru diacon, sau întru presbiter.**

(5, 26, 51 ap.; 14 sin. IV ec.; 3, 13, 21, 30 Trul.; 10 Anc.; 1 Neocez.; 16 Cartag.; 69 Vasile cel Mare)

Prin canonul prezent se interzice din nou, potrivit canonului 26 apostolic, căsătoria ipodiaconilor, a diaconilor și a presbiterilor după hirotonie, dispunându-se ca toți aceștia să se poată căsători numai înainte de a primi hirotesia sau hirotonia. Pentru nerespectarea acestei rânduieli, se prevede pedeapsa caterisirii.

Necesitatea luării unor măsuri de către sinodul Trulan în chestiunea căsătoriei clerului dovedește existența până atunci a practicii căsătoriei după hirotonie a clericilor, căci altfel nu ar fi fost necesară interzicerea practicii tocmai prin canonul unui sinod ecumenic, care a codificat și a completat întreaga legislație canonică.

Trebuie remarcat faptul că în textul canonului se spune despre cei ce intră în cler că pot încheia o căsătorie legală fie înainte de hirotesia întru ipodiacon, fie înainte de hirotonia întru diacon sau de cea întru presbiter.

Din felul în care este redactat canonul, s-ar mai putea înțelege încă două lucruri, trecute cu vederea de tâlcuitori, și anume:

a – Fie că este permisă căsătoria și după hirotesia în ipodiacon, ca și după hirotonia în diacon,

b – Fie că hirotonia s-ar putea face direct în treapta diaconului, fără a se mai face hirotesia în ipodiacon sau direct în treapta presbiterului, fără a se mai săvârși hirotonia în diacon.

Ambele practici sunt cunoscute în Biserica veche. Canonul prezent nu le consacră însă, ci pe lângă norma generală de principiu, care interzice căsătoria clerului după hirotonie, el mai exprimă și norma specială, cu aplicare imediată în cazurile concrete, în sensul că-i obliga pe cei ce se găseau atunci în situații neconforme cu noua rânduială canonică să i se conformeze, și anume pe cei deja hirotesiți ipodiaconi să se căsătorească înainte de a deveni diaconi și pe cei hirotoniți deja diaconi, înainte de a se hirotoni presbiteri, însă numai în cazul în care nu renunțau de tot la căsătorie.

De altfel, până la această dată, practica bisericească și, pe alocuri, chiar rânduiala canonică (can. 10 Ancira) permiteau, contrar canonului 26 apostolic, neajuns încă normă generală obligatorie în întreaga Biserică, nu numai căsătoria ipodiaconului după hirotesie, ci și pe aceea a diaconului și chiar pe a preotului după hirotonie.

De fapt, canonul 10 al sinodului din Ancira îngăduie diaconului să se căsătorească și după hirotonie, dar numai în cazul în care a declarat înainte de hirotonie că vrea să se căsătorească după hirotonie.

În ceea ce privește natura acestei opreliști de a se contracta căsătoria după hirotonie, există opinia cu totul greșită că ea ar avea caracter dogmatic și că deci căsătoria care s-ar săvârși după administrarea tainei preoției, în orice grad, ar fi inoperantă. Pentru ca o astfel de teză să fie adevărată, ar trebui să se demonstreze că Biserica ar fi învățat cândva despre taina hirotoniei, că ea ar constitui un impediment de natură harică pentru administrarea tainei căsătoriei, sau că, în orice caz, harul care s-ar comunica cuiva prin taina preoției l-ar face pe respectivul oarecum imun pentru primirea altor taine și în special a tainei cununiei. Dar nicăieri în Biserică nu există vreo urmă despre o astfel de învățătură. Mai mult, însuși canonul 10 al sinodului din Ancira constituie o

dovadă grăitoare împotriva tezei despre caracterul dogmatic al măsurii prin care se oprește administrarea tainei cununiei după hirotonie. De asemenea, în aplicarea aceleași dispoziții, care permite căsătoria diaconilor după hirotonie și prin analogie cu care s-a introdus aceeași practică și cu privire la presbiteri (după cum spune Aristen în comentariul la canonul 6 Trulan), trebuie să vedem continua confirmare a opiniei juste că opreliștea respectivă are numai caracter disciplinar, și nicidecum caracter dogmatic. Mai menționăm, în fine, că și în veacurile IX-X se mai practica rânduiala de a permite tuturor clericilor să se căsătorească după hirotonie, însă numai în decurs de doi ani, așa cum rezultă din Novela 3 a lui Leon Filozoful. Însă după cum rezultă dintr-o altă Novelă a acestuia, acest lucru era posibil chiar și în termen de 10 ani după hirotonie (*Sint. at.* VI, 153). Se înțelege că nu este vorba nicidecum de episcopi, despre a căror căsătorie după hirotonie nu se mai face nici o referire.

Din cele arătate se vede cât se poate de clar că oprirea căsătoriei după hirotonie este o măsură cu caracter disciplinar, și nu una cu caracter doctrinar. Este deci o chestiune de disciplină, și nu o chestiune de credință și, ca atare, ca orice normă sau regulă disciplinară, indiferent prin ce autoritate ar fi fost așezată, atât episcopii individual în eparhiile lor, cât și sinodul, pot acorda dispensă. Căci stă în puterea lor a se dispensa de orice normă, afară de cele întemeiate pe adevăruri de credință sau pe principii de morală.

În aceeași privință, se pune problema căsătoriei clerului rămas văduv, care, în lumina celor lămurite până acum, se înțelege că este posibilă, însă numai cu dezlegare sau dispensă de la episcop sau de la sinod, pentru că fiind posibilă în genere căsătoria după hirotonie, este posibilă și admisibilă și căsătoria după hirotonie a clericilor rămași văduvi.

Fiind însă vorba de dispensă, absolut necesară în acest scop, din partea episcopului sau din partea sinodului, se înțelege de la sine că norma canonică prin care se interzice căsătoria după hirotonie rămâne în vigoare ca normă disciplinară obligatorie, pentru că dispensa de la o normă nu trebuie confundată cu abrogarea ei.

CANONUL 7: (TREPTELE HIROTONIEI STABILESC TREPTELE IERARHIEI BISERICEȘTI)

De vreme ce am aflat că în unele Biserici se găsesc diaconi care au dregătorii bisericești și din această pricină, unii dintre ei purtându-se cu îngâmfare și cu samavolnicie (după bunul plac) – (făcând uz de aroganță și de independență), **șed înaintea presbiterilor, orânduim** (hotărâm), **ca diaconul, chiar dacă s-ar găsi în vreo vrednicie** (slujbă, demnitate), **adică în orice fel de dregătorie bisericească, unul ca acesta să nu șadă înaintea presbiteru-**

lui, fără dacă ținând locul feței (persoanei) **patriarhului sau a mitropolitului său** (propriu), **s-ar găsi în altă cetate pentru vreo treabă** (cauză) **de căpetenie, căci atunci i se va da cinstea ca unuia ce ține locul aceluia.**

Iar dacă va îndrăzni cineva, purtându-se cu (folosind) **cutezanță tiranică** (despotică), **să săvârșească una ca aceasta, unul ca acela, coborându-se din treapta sa proprie, să fie cel din urmă dintre toți cei din starea în care se numără el în Biserica sa, pentru că potrivit învățăturii ce se află la Sfântul Evanghelist Luca, așezată ca de însuși Domnul și Dumnezeul nostru, Domnul nostru ne povățuieste să nu ne bucurăm de șederile în frunte. Căci a spus celor chemați o pildă ca aceasta: Când ești chemat de cineva la nuntă, să nu te așezi la locul cel mai de frunte, ca nu cumva unul mai de cinste decât tine să se afle poftit și el de acela, și venind cel ce te-a chemat pe tine și pe el, să-ți zică ție: dă-i locul acestuia, și atunci să începi cu rușine să iei** (să ții) **locul cel mai din urmă. Ci când ești chemat, așază-te la locul cel mai de pe urmă, ca atunci când ar veni cel ce te-a chemat, să-ți zică ție: prietene, urcă-te mai sus; atunci îți va fi ție cinste în fața tuturor celor ce șed împreună cu tine, pentru că tot cel ce se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine se va înălța.** (Lc. 14, 8-11). **Același lucru să se țină însă și în celelalte stări sfințite** (trepte clericale), **pentru că cunoaștem că decât vredniciile** (demnitățile, dregătoriile) **cele lumești sunt mai presus cele duhovnicești.**

(18 sin. I ec.; 16 Trul.; 20 Laod.)

Canonul prezent oglindește o stare de lucruri care a apărut încă din veacul al V-lea și care a continuat în bună parte atât timp cât a durat Imperiul bizantin în Răsărit, iar în Biserica din Apus continuă și astăzi. Este vorba de ridicarea diaconilor, prin funcție administrativă, nu numai la nivelul presbiterilor, ci chiar deasupra acestora. Căci într-adevăr, atât la scaunul de la Constantinopol, cât și la cel din Roma, precum și la celelalte scaune ierarhice mai importante din Biserică, diaconii – deținând funcții administrative, ca de exemplu cel de econom, apoi de hartofilax, de apocrisiar, de logofăt etc. – au ajuns ca în mod abuziv să se socotească a fi superiori presbiterilor și uneori chiar episcopilor, inversând astfel, de pe poziții lumești, raporturile ierarhice întemeiate pe starea harică a diverselor grade ale preoției.

Împotriva schimbării nefirești a raportului dintre treptele preoției se ridică părinții sinodului Trulan și interzic, sub pedeapsă aspră, inversarea raporturilor dintre membrii preoției sacramentale pe considerente de ordin administrativ.

CANONUL 8: (SINODUL MITROPOLIEI SĂ SE ȚINĂ CEL PUȚIN O DATĂ PE AN)

Voind și noi a ține întru toate cele așezate de către sfinții noștri părinți, înnoim și canonul care rânduiește să se țină în fiecare an sinoade ale episcopilor din fiecare eparhie (mitropolie), **acolo** (localitatea) **unde ar socoti episcopul mitropoliei** (c. 19 IV ec.).

Însă de vreme ce, pentru năvălirile barbarilor, precum și pentru alte pricini (cauze) **care s-au abătut** (au survenit, ivit, iscat), **este cu neputință ca întâistătătorii bisericilor să poată face sinoade de două ori pe an, i s-a părut** (sinodului) **că în orice chip, pentru treburile** (chestiunile) **bisericești, care de bună seamă se vor ivi, o dată pe an să se ție în fiecare eparhie** (mitropolie) **sinodul episcopilor mai înainte arătați** (în timpul), **de la sfânta sărbătoare a Paștilor și până la sfârșitul lunii lui octombrie a fiecărui an, în localitatea pe care o va socoti, după cum s-a zis, episcopul mitropoliei** (mitropolitul); **iar episcopii care nu ar veni** (la sinod), **aflându-se în cetățile lor, și în acelea petrecând în stare de sănătate și slobozi** (liberi) **de orice treabă de neînlăturat** (inevitabilă) **și strâmtorătoare** (presantă), **să fie mustrați frățește** (can. 19 IV ec.).

(37 ap.; 5 sin. I ec.; 19 sin. IV ec.; 6 sin. VII ec.; 20 Antioh.; 95 Cartag.)

Canonul prezent reînnoiește, așa cum el însuși spune, dispozițiile unor canoane anterioare (menționate la sfârșitul lui) referitoare la sinoadele mitropolitane, dispunând că, dacă acestea nu se vor putea întruni de două ori pe an, din motive binecuvântate, atunci ele trebuie ținute cel puțin o dată pe an, și anume între Sfintele Paști și sfârșitul lunii octombrie.

Și în acest canon părinții întruniți la sinodul anterior sunt numiți Sfinți Părinți, iar mitropolia continuă a fi numită eparhie, nume pe lângă care se folosește și cel de mitropolie.

CANONUL 9: (CLERICII SE OPRESC A FACE NEGOȚ CU BĂUTURI)

Nici unui cleric să nu-i fie îngăduit să aibă sălaș pentru îndeletnicire cârciumărească (prăvălie, cârciumă). **Pentru că, dacă unuia ca acesta nu i s-a îngăduit a intra în cârciumă, cu cât mai vârtos** (nu-i este îngăduit) **să slujească altora în aceasta și să se apuce de ceea ce nu-i lui îngăduit** (nu-i este îngăduit)**? Iar dacă ar face ceva de acest fel, ori să înceteze, ori să se caterisească.**

(54 ap.; 24 Laod.; 40 Cartag.)

Între îndeletnicirea cu negoțul de băuturi și dregătoria preoțească este o incompatibilitate morală, care nu mai trebuie dovedită. De aceea se înțelege de la sine că nu li se poate îngădui, sub nici un motiv, clericilor să țină cârciumă sau localuri în care se face negoț cu băutură.

CANONUL 10: (CLERICII SE OPRESC A LUA DOBÂNDĂ SAU CAMĂTĂ)

Episcopul, sau presbiterul, sau diaconul, luând camătă sau așa-numitele sutimi (procente), **ori să înceteze, ori să se caterisească.**

(44 ap.; 17 sin. I ec.; 19 sin. VII ec.; 4 Laod.; 5, 16 Cartag.; 2, 14 Vasile cel Mare; 3 Grig. Neocez. (Taumaturgul); 6 Grig. Nyssa)

Se reproduce dispoziția canonului 44 Apostolic, interzicându-se atât camăta, cât și orice fel de dobânzi care s-ar lua de către clerici în cazul în care ar împrumuta altora bani.

CANONUL 11: (CREȘTINII SĂ NU AIBĂ ÎMPĂRTĂȘIRE CU IUDEII)

Nici unul dintre cei numărați în starea preoțească, sau (vreun) **laic să nu mănânce azimile cele de la iudei sau să se însoțească** (întovărășească) **cu aceștia, sau să-i cheme la boli și să ia doctorii de la ei, și nicidecum să se scalde cu aceștia în băi. Iar dacă cineva s-ar încumeta** (s-ar apuca) **să facă una ca aceasta, dacă ar fi cleric, să se caterisească, iar dacă ar fi laic, să se afurisească.**

(7, 64, 70, 71 ap.; 1 Antioh.; 29, 37, 38 Laod.; 51, 73, 106 Cartag.)

Separatismul față de necreștini și față de eretici a fost întotdeauna practicat în Biserică, după cum l-au practicat și alte religii față creștinism și în primul rând înșiși mozaicii. Spiritul acesta separatist s-a moștenit în Biserică din rânduielile înguste ale Vechiului Testament, și el se extinde nu numai la relațiile de natură strict religioasă, ci și la multe relații de altă natură cu cei de credință păgână sau eretică. Canonul prezent legiferează acest separatism, pornind însă de la un temei religios.

CANONUL 12: (EPISCOPII SĂ NU VIEȚUIASCĂ ÎMPREUNĂ CU SOȚIILE LOR)

Încă și acest lucru a venit la cunoștința noastră, că în Africa și în Libia și în alte locuri, preaiubitorii de Dumnezeu înaintestătătorii (episcopii) **de**

acolo nu se feresc de a vieţui împreună cu propriile lor soţii, chiar şi după hirotonia care a venit (s-a săvârşit) **asupra lor, punând** (prilejuind) **poticnire şi sminteală popoarelor** (creştinilor). **Aşadar, mare fiind râvna noastră ca toate să se facă spre folosul turmelor celor de sub mâna noastră, ni s-a părut ca în nici un chip să nu se întâmple de acum înainte un lucru ca acesta. Iar lucrul acesta îl spunem nu pentru răsturnarea** (abrogarea) **sau surparea celor ce au fost legiuite apostoleşte, ci purtând grija mântuirii şi a propăşirii spre mai bine a popoarelor şi pentru a nu se da** (prilej) **de vreo prihană împotriva stării preoţeşti. Căci zice dumnezeiescul apostol: toate spre mărirea** (slava) **lui Dumnezeu să le faceţi; fiţi nevătămători** (fără sminteală) **şi iudeilor şi păgânilor** (elinilor) **şi Bisericii lui Dumnezeu, precum şi eu plac tuturor** (le fac pe plac, pe toţi îi mulţumesc) **necăutând folosul meu, ci pe acela al celor mulţi, ca să se mântuiască; faceţi-vă următori ai mei, precum şi eu al lui Hristos** (I Cor. 10, 31-32; 11, 1).

Iar dacă s-ar prinde cineva făcând un lucru ca acesta (adică ceea ce opreşte canonul), **să se caterisească.**

(5, 51 ap.; 3 sin. I ec.; 30, 48 Trul.; 3, 4, 25, 60 Cartag.)

Canonul interzice celor care au fost aleşi episcopi convieţuirea cu soţiile lor, cu motivarea că un astfel de trai al episcopilor ar aduce poticnire şi sminteală între credincioşi.

Prin urmare, ceea ce determină măsura luată de sinod este o cauză obiectivă, care constă în starea de spirit sau în părerea pe care şi-a creat-o masa credincioşilor despre viaţa particulară a episcopilor, ţinând ca aceştia sa fie necăsătoriţi sau măcar să nu convieţuiască cu soţiile lor după ce au fost aleşi în demnitatea episcopală.

Cu toată încercarea de a o prezenta ca nepotrivită canoanelor apostolice, măsura luată prin canonul prezenteste totuşi în contradicţie cu canonul 5 apostolic, care interzice ca vreun cleric, inclusiv episcopul, să-şi părăsească soţia sub cuvânt de evlavie.

Faptul că în anul 691-692 a devenit necesară o măsură ca aceea cuprinsă în canonul de care ne ocupăm arată că episcopii trăiau încă viaţa conjugală, adică convieţuiau cu soţiile lor, şi după ce erau aşezaţi în scaune, deşi cu 150 de ani în urmă, Justinian interzisese printr-o lege (anul 531) ca episcopii să-şi mai păstreze soţiile după instalarea lor în funcţie (Cod. 1, 3, 48). Acelaşi lucru îl interzice şi prin novela 6 (novela 6, 1, an 535), prin care se mai dispune pentru prima dată în legislaţia bisericească, ca episcopul să fie rânduit „fie dintre monahi, fie dintre clerici" (Nov. 6, 1, 7). De altfel, rânduiala aceasta de a se alege episcopii dintre monahi, dar şi dintre clericii de mir – însă fără restricţia

de mai înainte cu privire la soțiile acestora – era veche și nu a fost schimbată în sensul în care există ea astăzi în Biserică decât târziu, prin veacurile XIV-XV, de când s-a impus rânduiala ca episcopii să fie aleși numai dintre monahi. Și această rânduială însă nu se întemeiază nici pe o lege bisericească, nici pe vreo lege emisă de autoritatea de stat, ci numai pe practică sau pe obiceiul ridicat la valoare de lege.

De fapt, începând de pe vremea lui Justinian și până în veacurile XIII-XIV, au existat și episcopi călugări și episcopi din clerul de mir despărțiți de soțiile lor, dar și episcopi căsătoriți. În fine, în mod oficial abia la 1625 Mărturisirea de credință a lui Mitrofan Critopulos constată în capitolul XI că episcopul se alege numai din clerul călugăresc, sau dacă se alege dintre necălugări, acesta urmează să depună votul monahal.

CANONUL 13: (CLERUL INFERIOR SE APĂRĂ DE CELIBAT)

De vreme ce am cunoscut că în Biserica romanilor s-a predanisit (transmis) **în chip** (calitate) **de canon** (cu putere de canon) **că cei ce vpr să se învrednicească de hirotonia întru diacon sau întru presbiter să dea mărturie** (declarare) **că nu se împreună mai mult cu soțiile lor, noi, urmând vechiul canon al acriviei** (desăvârșirii), **cumpătății și bunei rânduieli apostolice, căsătoriile cele după legi ale bărbaților sfinți** (ale clericilor) **vrem să aibă tărie și de acum înainte, în nici un chip desfăcând legătura cu soțiile lor, nici lipsindu-i pe aceștia de însoțirea** (unirea) **întreolaltă** (unuia cu altul) **la timpul cuvenit.**

Drept aceea, de s-ar afla cineva vrednic pentru hirotonie întru ipodiacon sau întru diacon, sau întru presbiter, acesta viețuind împreună cu soția cea după lege, în nici un chip să fie oprit de la urcarea la o astfel de treaptă, nici cumva să i se ceară în timpul hirotoniei să mărturisească că se va depărta (reține) **de la însoțirea legală cu propria sa soție, pentru ca să nu fim siliți a ocărî de aici** (din această pricină) **căsătoria** (nunta) **cea legiuită** (rânduită) **de Dumnezeu și cea binecuvântată prin ființa sa de față** (prezența sa); **căci glasul Evangheliei strigă: ceea ce Dumnezeu a împreunat** (împerecheat), **omul să nu despartă** (Mt. 19, 6); **și al** (glasul) **Apostolului care învață: cinstită este nunta și patul nespurcat** (Evr. 13, 4) **și: legatu-te-ai cu femeia? nu căuta dezlegare** (I Cor. 7, 27).

Mai știm că și cei ce s-au adunat în Cartagina, punând grijă pentru curăția vieții slujitorilor (de cele sfinte), **au zis că ipodiaconii care ating sfintele taine și diaconii și presbiterii, la anumite soroace, să se înfrâneze** (rețină) **de la cele cu care viețuiesc împreună. Pentru aceea și noi să păzim la fel cele care s-au predanisit prin Apostoli și care s-au ținut chiar și din**

vechime, cunoscând vremea fiecărui lucru și mai ales a postului și a rugăciunii. Căci se cuvine ca cei care se apropie de altar în timpul săvârșirii celor sfinte să fie înfrânați întru toate, ca să poată dobândi ceea ce cu inimă curată (în mod simplu, deschis) **cer de la Dumnezeu.**

Iar dacă cineva, lucrând (procedând) **împotriva canoanelor apostolice, ar îndrăzni să lipsească de legătură și însoțire cu femeie legiuită pe careva dintre cei sfințiți** (clerici) **– zicem adică dintre presbiteri sau diaconi sau ipodiaconi –, să se caterisească. Așijderea și dacă vreun presbiter sau diacon alungă pe soția sa sub cuvânt** (pretext) **de evlavie, să se afurisească, iar stăruind** (persistând), **să se caterisească** (can. 5 ap.).

(5, 17, 26, 51 ap.; 3 sin. I ec.; 14 sin. IV ec.; 5, 6, 30 Trul.; 18 sin. VII ec.; 19 Anc.; 1, 8 Neocez.; 4 Gang.; 3, 4, 25, 38, 70 Cartag.; 12, 27, 88 Vasile cel Mare)

Prin canonul de față se hotărăște interzicerea celibatului clerului inferior (presbiteri, diaconi și ipodiaconi), pentru că în Biserica din Apus se introdusese pe ici, pe colo, opreliștea pentru respectivii clerici de a se căsători.

După cum se știe din istorie, și cu ocazia sinodului I ecumenic s-a discutat această problemă, dar împotriva oririi căsătoriei clericilor s-a ridicat chiar unul dintre părinții asceți prezenți la sinod, și anume Pafnutie din Egipt, și întregul sinod a respins celibatul.

De fapt, rigorismul care a dus la adoptarea celibatului din Apus s-a afirmat la început în Spania și în Franța, și anume un sinod întrunit în anul 306 la Elvira (Spania) a interzis episcopilor, presbiterilor, diaconilor și oricărui alt cleric să conviețuiască cu soțiile lor. La puțină vreme după aceea, sinodul din Arles (Galia), ținut în anul 314, tot printr-un canon (29), adoptă aceeași măsură ca și sinodul din Elvira. Mai târziu, diverse alte sinoade apusene și unii papi au căutat să impună ca normă generală celibatul clerului de toate gradele, dar cu șanse schimbătoare până prin veacul al XI-lea, când și în Italia, ba chiar și în Roma, se mai găseau clerici, inclusiv episcopi căsătoriți. În acest veac, la 1074, papa Grigorie al VII-lea a interzis cu desăvârșire căsătoria clerului, fără a se putea însă generaliza această măsură. Totuși, măsura nu a devenit lege generală și obligatorie decât din anul 1562, printr-o hotărâre a sinodului tridentin.

Trebuie să facem distincție între ceea ce se cheamă instituția celibatului și starea celibatară de necăsătorit. Prin instituția celibatului se înțelege complexul de norme legale, adoptate de autoritatea bisericească apuseană, prin care clericilor le este interzisă cu desăvârșire căsătoria atât înainte, cât și după hirotonie, fără a-i obliga însă la viață în înfrânare sau fără a le impune votul monahal al castității. Chestiunea raporturilor clerului cu femeile nu este reglementată legal, ci devine o chestiune de conștiință, fapt prin care se lasă libere ra-

porturile ilegale, ca o compensație pentru interzicerea raporturilor matrimoniale legale.

Se înțelege de la sine că starea de celibatar sau de necăsătorit nu are nimic de-a face cu acest fel de celibat, adică cu ceea ce am numit instituția celibatului. În această a doua formă a sa, ca stare celibatară, și nu ca instituție, celibatul este îngăduit și în Biserica Orientală, urmându-se în această privință cea mai veche rânduială bisericească potrivit căreia fiecărui membru al clerului i se permite să se hotărască fie pentru starea de celibatar, fie pentru cea de căsătorit. Această firească și cât se poate de normală rânduială s-a păstrat până în veacul al XIII-lea sau chiar al XIV-lea pentru toate gradele clerului, dar de atunci ea a încetat a mai fi o rânduială pentru episcopi, cărora încă din veacul al VI-lea începe a li se îngrădi libertatea de a alege între căsătorie și celibat. Cel dintâi care a impus în Biserică celibatul episcopilor este împăratul Justinian printr-o novelă din anul 531, însă episcopilor nu li s-a impus de atunci monahismul, ci doar celibatul. În veacurile următoare, până în veacul al XV-lea, când s-a ajuns la statornicirea rânduielii ca episcopii să fie aleși numai dintre monahi, sau ca, după alegere, să fie obligați a intra în monahism, episcopii erau fie monahi, fie celibatari, fie căsătoriți.

Neexistând o rânduială canonică prin care se impune monahismul episcopilor, avem totuși în Biserica Răsăriteană o orânduire canonică prin care se impune celibatul episcopilor în sensul de instituție juridică, iar nu în sensul de stare lăsată la aprecierea episcopilor, și aceasta s-a reglementat prin canonul 48 Trulan.

Cât de neîntemeiată este instituția celibatului în genere se arată destul de limpede chiar din textul canonului Trulan.

CANONUL 14: (VÂRSTA CANONICĂ A HIROTONIEI PREOȚILOR ȘI DIACONILOR)

Canonul sfinților și de Dumnezeu purtătorilor părinților noștri să aibă tărie și în aceea ca să nu se hirotonească presbiter înainte de treizeci de ani, chiar dacă ar fi om cu totul vrednic, ci să aștepte. Căci Iisus Hristos Domnul s-a botezat în al treizecilea an și a început să învețe: la fel nici diacon înainte de douăzeci și cinci de ani, sau diaconiță înainte de patruzeci de ani să nu se hirotonească (hirotesească).

(15 sin. IV ec.; 15 Trul.; 11 Neocez.; 16 Cartag.)

După cum se vede, canonul confirmă hotărârile unor sinoade anterioare. prin care se stabilește că presbiterii nu pot fi hirotoniți decât de la vârsta de 30 de ani (can. 11 Neocezareea), iar diaconițele de la vârsta de 40 de ani (can. 15

IV ec.). Se înțelege însă că în cazul diaconițelor nu poate fi vorba de hirotonia propriu-zisă, ci de hirotesie, dar nici în timpul sinodului VI Trulan nu se face distincție verbală categorică între hirotonie și hirotesie, deși cu privire la deosebirea de fapt dintre acestea nu încape nici o discuție.

După cum se știe, pentru diaconițe, încă din epoca apostolică se cerea vârsta de 60 de ani (I Tim. 5, 9). Cu timpul însă s-a îngăduit primirea lor și sub această vârstă, ajungându-se ca prin canonul 15 IV ec. și prin canonul prezent să se fixeze drept vârstă canonică pentru ele vârsta de 40 de ani.

Pentru diaconi se fixează vârsta canonică de 25 de ani.

Este cazul să amintim că vârsta canonică a episcopilor a suferit și ea unele modificări, și anume: potrivit Constituțiilor Apostolice (2, 1), această vârstă se fixează la 50 de ani, apoi în mod practic a fost redusă, stabilindu-se mai târziu la 35 de ani, printr-o Novelă a împăratului Justinian din anul 546 (Novela 123, 1), și apoi la 30 de ani, printr-o Novelă a aceluiași împărat din anul 564 (Novela 137, 2).

Practica de mai târziu a Bisericii cu privire la vârsta canonică a tuturor gradelor clerului s-a orientat – în împrejurări corespunzătoare – după prevederile canoanelor, iar în alte împrejurări, după principiul că vârsta la care cineva poate fi admis în serviciul public al Bisericii să fie vârsta la care cineva poate fi admis în funcțiile publice ale Statului, adică majoratul civil, alteori cel militar, iar alteori cel politic, stabilit de legile diverselor state.

Numai cu privire la episcopi s-a ținut la dispoziția care fixează vârsta canonică la minimum 30 de ani, dar și în această privință, adeseori, diversele Biserici ortodoxe s-au orientat după normele referitoare la vârsta stabilită de legile statelor pentru înalții demnitari, sau chiar și numai pentru cei din anumite corpuri politice reprezentative, vârstă care de obicei nu coboară sub 30 de ani, dar urcă și la 40.

CANONUL 15: (VÂRSTA CANONICĂ A IPODIACONILOR)

Ipodiacon să se hirotonească nu mai mic de douăzeci de ani; iar dacă cineva dintre cei din orice stare (treaptă) **clericală ar fi hirotonit în afara anilor rânduiți** (fără a avea anii rânduiți)**, să se caterisească.**

(15 sin. IV ec.; 14 Trul.; 11 Neocez.; 16 Cartag.)

Completându-se canonul anterior, se stabilește la 20 de ani vârsta canonică pentru hirotesia ipodiaconilor, dar folosind același cuvânt, hirotonie, și pentru acest act.

Partea finală a canonului privește direct și canonul anterior, servindu-le ambelor drept încheiere, prin felul în care prevede pedepsirea celor care ar călca dispozițiile canonului 14, cât și ale canonului 15.

CANONUL 16: (FELUL, NUMĂRUL ȘI SLUJBA DIACONILOR)

De vreme ce Cartea Faptelor predanisește că șapte diaconi au fost așezați (instituiți) **de către Apostoli, iar cei** (părinții) **de la sinodul din Neocezareea, în canoanele așezate de dânșii, astfel au trecut** (au pus) **în chip lămurit: „după canon, trebuie să fie șapte diaconi, oricât de mare ar fi cetatea; să se încredințeze** (oricine) **despre aceasta din Cartea Faptelor" – noi potrivind cugetul părinților la spusa apostolică, am aflat că cuvântul lor nu era despre bărbații care slujeau tainelor, ci despre slujire** (servirea) **la trebuințele meselor, Cartea Faptelor astfel spunând: În zilele acelea, înmulțindu-se ucenicii, s-a făcut cârtire din partea elinistilor împotriva evreilor, că erau trecute cu vederea văduvele lor la slujirea cea de toate zilele** (la împărțirea ajutoarelor). **Așadar, cei doisprezece, chemând mulțimea învățăceilor, au zis: nu este după cuviință** (potrivit) **ca noi, părăsind cuvântul lui Dumnezeu, să slujim meselor. Drept aceea, căutați, fraților, dintre voi șapte bărbați cu bună mărturie, plini de Duh Sfânt și de înțelepciune, pe care să-i rânduim** (așezăm) **la trebuința aceasta; iar noi vom stărui în rugăciune și în slujirea cuvântului. Și a plăcut cuvântul înaintea întregii mulțimi, și au ales pe Ștefan, bărbat plin de credință și de Duh Sfânt, și pe Filip, și pe Prohor, și pe Nicanor, și pe Timon, și pe Parmena, și pe Nicolae prozelitul din Antiohia, pe care i-au pus înaintea Apostolilor** (Fapte 6, 1-6). **Tâlcuind acestea, dascălul** (învățătorul) **Bisericii, Ioan Gură de Aur, astfel grăiește: e vrednic de a se minuna** (de admirat), **cum de nu s-a dezbinat mulțimea la alegerea bărbaților** (acestora), **cum de nu au fost înfruntați** (dezaprobați) **apostolii de către ei. Apoi este necesar a ști oare ce fel de vrednicie aveau aceștia și ce fel de hirotonie au primit? Oare pe aceea a diaconilor? Dar acest lucru nici nu este în Biserici.**

Sau este oare aceasta rânduirea (instituirea) **presbiterilor? Dar atunci încă nu era nici un episcop, ci numai apostolii. Drept aceea, socotesc că nici numele diaconilor, nici al preoților nu era cunoscut și arătat.**

Așadar, pe temeiul acestora, potrivit învățăturii tâlcuite mai înainte, facem cunoscut (învățăm) **și noi că cei șapte diaconi pomeniți mai sus nu trebuie să fie socotiți ca slujitori la taine, ci că aceștia sunt cei cărora li s-a încredințat purtarea de grijă a trebuinței obștești a celor adunați atunci: ei ni s-au făcut nouă, măcar prin aceasta, pildă de dragoste de oameni** (filantropie) **și de râvnă față de cei lipsiți.**

(18 sin. I ec.; 7 Trul.; 15 Neocez.; 20 Laod.)

Se tâlcuiește canonul 15 al sinodului de la Neocezareea, arătându-se că Sfinții Apostoli, când au instituit pe cei 7 diaconi, nu au instituit de fapt treapta clericală a diaconiei propriu-zise – căci atunci existau doar apostolii și nu

erau instituiți nici episcopii și nici presbiterii –, ci au rânduit numai 7 slujitori speciali sau diaconi, cărora li s-a încredințat purtarea de grijă în opera filantropică și de asistență socială a Bisericii, care cuprindea pe toți membrii comunității. În același sens tâlcuiește locul respectiv din Faptele Apostolilor și Sfântul Ioan Gură de Aur, opinând că cei 7 diaconi instituiți de Apostoli nu trebuie considerați slujitori ai tainelor, deci clerici sacramentali.

De fapt, chiar dacă nu existau încă preoți și episcopi, diaconii sunt totuși amintiți ca treaptă sacramentală, independent de instruirea celor 7 diaconi slujitori ai meselor.

CANONUL 17: (CLERICII SĂ NU FIE PRIMIȚI ÎN EPARHIE STRĂINĂ FĂRĂ CARTE CANONICĂ)

De vreme ce clericii feluritelor Biserici, părăsind Bisericile lor, în care au fost hirotoniți, au alergat la alți episcopi și au fost așezați în Biserici străine fără încuviințarea (învoirea) **episcopului propriu, iar prin aceasta se întâmplă ca ei să ajungă** (devină) **nesupuși – orânduim ca, de la luna ianuarie a indictionului al 4-lea trecut, nici unul dintre toți clericii, chiar în orice treaptă s-ar găsi, să nu aibă îngăduință să fie rânduiți în altă Biserică fără scrisoare** (zapis) **de slobozenie** (carte de iertăciune, scrisoare canonică de demitere) **a propriului său episcop, pentru ca cel ce nu ar păzi** (observa) **acest lucru de acum înainte, ci ar aduce rușine asupra celui care i-a dat hirotonia** (l-a hirotonit), **să fie caterisit și el, și cel care fără chibzuială l-a primit pe el.**

(12, 15, 32, 33 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 5, 6, 10, 11, 13, 20, 23 sin. IV ec.; 3, 18 Trul.; 3, 6 Antioh.; 41, 42 Laod.; 15, 16, 19 Sard.; 23, 106 Cartag.)

Se confirmă normele canonice care interzic hirotonia fără destinație, precum și transferarea nereglementară a clerului, generalizându-se rânduiala ca nici un cleric să nu mai poată trece dintr-o eparhie în alta fără scrisoare sau carte de slobozenie de la episcopul propriu.

Această scrisoare se numește obișnuit carte canonică sau carte de demitere. I se zice carte canonică tocmai fiindcă este prevăzută în canoane, iar scrisoare de demitere i se zice în înțelesul că i se îngăduie, adică se dezleagă sau se slobozește pentru plecare din eparhie clericul în cauză.

În vechile noastre pravile i se zice „carte de iertăciune", în înțelesul că prin ea se dă iertare, adică dispensă de la normele comune care nu permit transferarea clerului.

CANONUL 18: (NUMAI SILA IARTĂ PĂRĂSIREA BISERICILOR DE CĂTRE CLERICI)

Poruncim ca clericii care, sub cuvânt de năvălire barbară, sau care din vreo altă împrejurare s-au mutat (au emigrat), **când va înceta pentru ei starea** (pricina, cauza respectivă) **sau năvălirile barbarilor pentru care au făcut retragerea** (din pricina cărora s-au refugiat), **de îndată să se întoarcă la Bisericile proprii și să nu le părăsească timp îndelungat fără pricină. Iar dacă cineva nu se poartă după canonul de față, să se afurisească până când s-ar reîntoarce la Biserica sa. Același lucru să se facă și episcopului care îl ține** (reține) **pe el.**

(15 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 5, 10, 20, 23 sin. IV ec.; 17 Trul.; 15 sin. VII ec.; 3 Antioh.; 15, 16, 19 Sard.)

Părăsirea Bisericilor de către clerici se îngăduie numai din motive de forță majoră, însă numai până la încetarea cauzelor care îi determină să-și părăsească locurile și să emigreze. De remarcat este faptul că se prevede pedeapsa afurisirii sau excomunicării temporare, condiționată de executarea celor dispuse prin canon. Prin această excomunicare sau afurisire temporară a clericilor trebuie să se înțeleagă însă numai oprirea de la cele sfinte sau suspendarea din funcție.

CANONUL 19: (CLERUL ESTE DATOR SĂ PREDICE ȘI SĂ CATEHIZEZE)

Se cuvine ca înaintestătătorii Bisericilor să învețe în fiecare zi, și cu deosebire în duminici, întregul cler și popor, cuvintele dreptei credințe, culegând din Scriptura dumnezeiască înțelesurile și judecățile adevărurilor și să nu treacă (depășească) **hotarele cele ce și sunt puse, sau predania de Dumnezeu purtătorilor părinți. Dar și dacă s-ar dezbate vreun cuvânt din Scriptură, pe acesta să nu-l tâlcuiască** (interpreteze) **altfel decât au arătat** (expus) **luminătorii și dascălii Bisericilor prin scrierile lor proprii și mai vârtos întru acestea să se mulțumească, decât alcătuind cuvântări proprii, ca nu cumva să ajungă** (în situația) **ca fiind neiscusiți** (nedestoinici) **pentru aceasta, să se abată de la ceea ce se cuvine** (adică să greșească). **Pentru că popoarele prin învățătura pomeniților părinți au ajuns la cunoștința celor vrednice și de dorit, precum și a celor nefolositoare și de lepădat, să-și potrivească viața spre mai bine și să nu fie cuprinși de patima neștiinței, ci luând aminte la învățătură, se feresc pe ei ca să nu pățească ceva rău și, de frica pedepselor care au să vie, își lucrează lorului mântuirea.**

(58 ap.; 2 sin. I ec.; 19 Laod.; 11 Sard.; 71, 121, 123 Cartag.)

Canonul impune episcopilor (înaintestătătorilor) obligația de a propovădui continuu adevărul credinței, predicând și catehizând mai ales în zilele de duminică.

În această lucrare a lor, ei trebuie să se țină mai ales de predania Sfinților Părinți, orientându-se după scrierile acestora, pentru a nu greși.

Canonul este important cu deosebire pentru faptul că arată valoarea Sfintei Tradiții.

CANONUL 20: (EPISCOPUL ESTE OPRIT SĂ PROPOVĂDUIASCĂ ÎN EPARHIE STRĂINĂ)

Să nu fie îngăduit episcopului să învețe în chip obștesc (în mod public) **în altă cetate care nu ține de el** (nu este sub jurisdicția sa)**; iar de s-ar prinde cineva făcând acest lucru, să înceteze de la episcopie; să săvârșească** (lucreze) **însă cele ale presbiterului.**

(14, 36, 85 ap.; 8, 15 sin. I ec.; 2 sin. II ec.; 8, 20 sin. III ec.; 29 sin. IV ec.; 18 Anc.; 13, 22 Antioh.; 3, 11, 12 Sard.)

Canonul relevă autonomia fiecărui episcop, prin faptul că nici unui episcop străin nu i se îngăduie nici măcar să învețe cele ale credinței pe un teritoriu nesupus jurisdicției lui. Deci, și pentru a predica pe teritoriul unei eparhii străine, un episcop trebuie să aibă aprobarea episcopului competent.

Mai relevăm apoi că prin măsura cuprinsă în cuvintele: „să înceteze de la episcopie, să săvârșească însă cele ale presbiterului" nu se înțelege retrogradarea de la episcopat la presbiterat, ci numai lipsirea de jurisdicția episcopală a aceluia care cade sub prevederile canonului prezent. Într-un asemenea caz, desigur, el nu mai poate îndeplini decât slujba de presbiter, adică nu i se permite, deși are capacitatea harică, să hirotonească, să sfințească sfântul mir etc.

CANONUL 21: (POCĂINȚA ȘI REPRIMIREA CELOR CATERISIȚI)

Cei ce s-au făcut vinovați de grele fărădelegi (infracțiuni) **canonice și din pricina aceasta au fost supuși caterisirii desăvârșite și pentru totdeauna** (perpetue)**, și dați** (împinși) **în starea** (locul) **laicilor, dacă însă de bunăvoie pornind spre întoarcere** (pocăință) **leapădă păcatul pentru care au căzut din har și se fac pe ei cu desăvârșire străini de acela, atunci să se tundă în chipul clerului. Iar dacă nu vor alege de bunăvoie aceasta, atunci să-și lase părul să crească întocmai ca laicii, ca cei ce au prețuit mai**

mult petrecerea în lume decât viața cea cerească (au preferat vieții cerești, petrecerea în lume).

(5, 62, 81, 83 ap.; 9, 12 sin. I ec.; 9 sin. III ec.; 7 sin. IV ec.; 9 Neocez.; 36 Cartag.; 16 sin. I-II; 3, 70 Vasile cel Mare; 3 Chiril Alex.)

În canon este vorba de caterisirea desăvârșită sau definitivă și perpetuă, ceea ce arată că există și o caterisire temporară. Cea dintâi se aplică pentru fapte grave, pentru infracțiuni asimilate crimelor și efectele ei sunt căderea din harul preoției și coborârea respectivilor clerici în rândul laicilor. Unora ca aceștia, dacă se vor pocăi, li se îngăduie să poarte semnele exterioare ale preoției sau, cum spune canonul, să poarte părul tuns în chipul clerului, dar nimic mai mult, pentru că sunt considerați în adevăr căzuți din har.

Este cazul să arătăm însă că nu orice caterisire produce efectul căderii din har, ci numai caterisirea pentru erezie sau pentru păcat împotriva Duhului Sfânt, pe când caterisirea pentru alte infracțiuni nu-i lipsește de har pe cei caterisiți, ci îi depune numai din orice treaptă preoțească, oprindu-i cu desăvârșire de la săvârșirea lucrărilor sfinte.

În Biserica veche era obiceiul ca clericii să se poarte tunși într-un fel deosebit decât laicii. Nu putem ști însă în ce consta acesta.

CANONUL 22: (OSÂNDA HIROTONIEI SIMONIACE)

Poruncim ca cei ce au fost hirotoniți pe bani, iar nu după ispitire și după alegerea vieții (celei preoțești), **fie episcopi, fie orice altfel de clerici, să se caterisească; dar și cei ce i-au hirotonit.**

(29 ap.; 2 sin. IV ec.; 23 Trul.; 4, 5, 15, 19 sin. VII ec.; 2 Sard.; 90 Vasile cel Mare; Epistola pastorală a lui Ghenadie; Epistola pastorală a lui Tarasie)

Hirotonia pe bani, calificată drept simonie, se pedepsește cu caterisirea ambelor părți, și a celui hirotonit, și a celui ce hirotonește.

CANONUL 23: (OSÂNDA CUMINECĂRII SIMONIACE)

(S-a orânduit) **ca nici unul, fie dintre episcopi, fie dintre presbiteri sau diaconi, împărtășind cu preacurata cuminecătură, să nu ceară de la cel care se împărtășește bani sau ceva asemănător pentru o astfel de împărtășire. Căci nici harul nu se poate vinde și nici sfințenia Duhului nu o împărtășim** (dăm) **pentru bani, ci ea trebuie dată fără viclenire, celor vrednici de dar** (acesta). **Iar dacă s-ar vădi cineva dintre cei ce se numără în cler cerând**

ceva de orice fel celui pe care îl împărtășesc cu preacurata cuminecătură, să se caterisească ca un râvnitor al rătăcirii și al răutății lui Simon.

(4, 29 ap.; 2 sin. IV ec.; 22 Trul.; 4, 5 sin. VII ec.)

Ca și în canonul anterior, se vorbește de simonie, însă numai în legătură cu Sfânta Împărtășanie, prevăzându-se pedeapsa caterisirii pentru cei care ar pretinde bani sau ceva asemănător pentru ea. Se amintește totodată și numele începătorului simoniei, adică a vestitului întru fărădelegi Simon Magul.

CANONUL 24: (CLERICII ȘI MONAHII SĂ NU IA PARTE LA SPECTACOLE NEPOTRIVITE CU STAREA LOR)

Să nu fie îngăduit cuiva dintre cei ce se numără în starea preoțească sau dintre monahi să meargă la alergările de cai (hipodrom) **sau să fie de față** (să ia parte) **la jocurile de teatru** (arene publice)**. Dar de s-ar și chema vreun cleric la nuntă, când ar începe jocurile cele pentru amăgire** (necuviincioase)**, să se scoale și îndată să se îndepărteze, astfel poruncindu-ne nouă învățătura părinților. Iar dacă s-ar prinde cineva asupra acestui fapt, sau să înceteze, sau să se caterisească.**

(51, 62, 65 Trul.; 54 Laod.; 15, 45, 63 Cartag.)

Se interzice participarea clerului și monahilor la alergările de cai și la orice reprezentații scenice, nepotrivite cu starea clerică sau monahală.

Canonul trebuie tâlcuit ținându-se seama de faptul că în antichitate sau și în vremea sinodului Trulan, jocurile scenice erau împreunate cu tot felul de manifestări nepotrivite cu prezența clerului și a monahilor, și astfel provocau defăimarea acestora și demoralizarea credincioșilor.

CANONUL 25: (JURISDICȚIA BISERICEASCĂ SE PRESCRIE DUPĂ 30 ANI DE NEEXERCITARE)

Împreună cu altele, înnoim și canonul care rânduiește (poruncește) **ca parohiile cele de la țară** (de pe câmp) **sau de prin sate, ale fiecărei Biserici** (episcopii)**, să rămână nestrămutate la episcopii care le țin, și mai ales dacă, stăpânindu-le** (deținându-le) **pe ele fără silă, le-au cârmuit timp de treizeci de ani. Iar dacă în cuprinsul** (înăuntrul) **celor treizeci de ani s-a născut sau s-ar naște vreo neînțelegere asupra lor, să fie îngăduit celor ce spun că sunt nedreptățiți să facă pâră** (să introducă acțiune) **despre acest lucru la sinodul eparhiei** (mitropoliei).

(17 sin. IV ec.)

Se reînnoiesc dispozițiile canonului 17 al sinodului IV ecumenic, de care ne-am ocupat la vremea sa. Aici mai relevăm doar că, în prima propoziție a canonului prezent, prin Biserică se înțelege Biserica episcopală, în sensul de eparhie, adică de Biserică pusă sub cârmuirea unui episcop. De asemenea, menționăm că prin cuvântul eparhie din ultima propoziție se înțelege provincia mitropolitană sau mitropolia.

CANONUL 26: (OSÂNDA PREOTULUI CĂSĂTORIT ÎN MOD NELEGIUIT)

Presbiterul care din neștiință s-a încurcat într-o căsătorie nelegiuită (ilegală) **să-și păstreze scaunul, după cele ce ne-au fost legiuite nouă de către sfântul canon, dar să fie ținut departe** (să se oprească) **de celelalte lucrări, pentru că destulă îi este iertarea unuia ca acesta. Însă este fără de cale să binecuvânteze pe altul cel care este dator să-și vindece propriile sale răni; căci binecuvântarea este împărtășirea sfințeniei, iar cel ce pe aceasta nu o are din pricina greșelii celei din neștiință, cum o va împărtăși altuia? Așadar, nici în chip obștesc** (în mod public) **nici osebit** (aparte, în particular) **să nu binecuvânteze, nici trupul Domnului să nu-l împărtășească altora, nici să nu facă o altă slujbă** (nici să nu oficieze altceva), **ci îndestulându-se** (mulțumindu-se) **cu înaintesederea, să plângă înaintea Domnului, ca să-i ierte lui nelegiuirea cea din neștiință. Căci este învederat că o astfel de nuntă nelegiuită se va desface și că nicidecum bărbatul nu va avea parte de viață cu aceea pentru care s-a lipsit de sfânta lucrare** (slujire).

(17 ap.; 14 sin. IV ec.; 3, 6, 21 Trul.; 9 Neocez.; 27 Vasile cel Mare)

Canonul reglementează situația preoților care personal au încheiat căsătorie ilegală, dispunându-se ca o astfel de căsătorie să se dezlege, iar cei care au încheiat-o să nu mai poată săvârși cele sfinte, ci să rămână doar cu calitatea de clerici.

Măsurile luate prin canonul prezent amintesc pe cele ale canonului 3 Trulan, iar mai precis se confirmă cele ale canonului 27 al Sfântului Vasile cel Mare.

CANONUL 27: (OBLIGAȚIA DE A PURTA HAINE CLERICALE)

Nici unul dintre cei ce se numără în cler să nu se îmbrace cu haină nepotrivită, nici petrecând în cetate, nici în cale mergând, ci să întrebuin-

țeze îmbrăcămințile care și sunt rânduite (destinate) **pentru cei ce se numără în cler.**

Iar dacă cineva ar face un lucru ca acesta, să se afurisească pe o săptămână.

(16 sin. VII ec.; 12, 21 Gang.)

Canonul se ocupă de îmbrăcămintea clerului, dispunând ca aceasta să fie potrivită stării preoțești, în felul în care era deja stabilită. Pentru abaterea de la această rânduială se prevede pedeapsa cea mai simplă din câte se întâlnesc în canoane, și anume afurisirea pe timp de o săptămână.

Prin afurisire, în cazul clerului, se înțelege însă doar suspendarea, și nicidecum excomunicarea sau afurisirea propriu-zisă, care se aplică abia în urma caterisirii.

CANONUL 28: (SĂ NU SE AMESTECE VINUL EUHARISTIC CU MUST DE STRUGURI)

De vreme ce am aflat că în felurite Biserici, după ce se aduc struguri la altar, potrivit unui oarecare obicei care se ține (este în vigoare), **slujitorii celor sfinte îi împreună pe aceștia cu jertfa cea fără de sânge a cuminecăturii** (a aducerii înainte), **iar astfel le împart pe amândouă poporului – am chibzuit împreună ca să nu mai facă lucrul acesta vreunul dintre cei sfințiți** (clerici), **ci, spre zidirea vieții și spre iertarea păcatelor, poporul să fie împărtășit** (să i se dea poporului) **numai cu** (prosforă) **cuminecătură. Iar aducerea strugurilor să fie socotită ca o pârgă, și preoții binecuvântând-o osebit** (aparte) **să o dea celor ce o cer pe aceasta, spre mulțumire dătătorului rodurilor prin care trupurile noastre cresc și se hrănesc după orânduirea bisericească. Dacă, așadar, vreun cleric ar face împotriva celor poruncite** (rânduite), **să se caterisească.**

(3, 4 ap.; 32 Trul.; 37 Cartag.)

Se interzice a se aduce la altar alte jertfe decât cea rânduită de Domnul, dispunându-se ca în cazul în care se aduc struguri la altar, aceștia să fie considerați drept pârgă, care se distribuie celor lipsiți în genere, precum și clericilor.

CANONUL 29: (POSTUL MARE SĂ FIE ȚINUT ÎN ÎNTREGIME)

Canonul celor din Cartagina rânduiește ca sfintele altarului să nu se săvârșească decât de către oameni care postesc, în afara (cu excepția) **unei zile din an în care se săvârșește cina domnească, folosind de bună seamă**

atunci, acei dumnezeiești părinți, un astfel de pogorământ, pentru oarecare pricini (cuvenite condiții) **folositoare bisericii în unele locuri** (pe alocuri). **Dar pe noi nimic nu ne îndeamnă** (determină) **să părăsim asprimea și, urmând predaniilor apostolice și părintești, orânduim că nu se cuvine a se dezlega joia ultimei săptămâni din Patruzecime și a necinsti** (astfel) **întreaga Patruzecime.**

(69 ap.; 89 Trul.; 60 Laod.; 41-47 Cartag.; 16 Tim. Alex.)

Ceea ce s-a îngăduit în mod excepțional și din considerente locale sub formă de pogorământ prin canonul 41 al sinodului din Cartagina se anulează prin prezentul canon, arătându-se că acel pogorământ nu poate fi socotit ca regulă generală în Biserică.

CANONUL 30: (CELIBATUL PREOȚILOR DIN PĂRȚILE BARBARE)

Vrând noi ca toate să se facă spre zidirea Bisericii, am judecat să-i luăm cu pogorământ (am socotit să-i tratăm cu pogorământ) **și pe preoții Bisericii barbare** (din părțile barbare)**; așa că** (încât)**, dacă ei cugetă că se cade să treacă peste** (să nesocotească) **canonul apostolic cel care** (spune) **că sub cuvânt de evlavie să nu alungi propria soție și să facă peste** (mai mult decât) **cele ce s-au orânduit, iar din această pricină, înțelegându-se cu propriile lor soții, se îndepărtează** (se rețin) **de la împreunarea întreolaltă, orânduim ca în nici un chip să nu viețuiască împreună cu acelea, ca în felul acesta să ne arate dovada desăvârșită a făgăduinței lor. Dar aceasta leam făgăduit-o** (conceso) **lor nu pentru altceva, ci numai pentru îngustimea judecății lor, și pentru înstrăinarea și nestatornicia obiceiurilor lor** (moravurilor lor).

(5 ap.; 3 sin. I ec.; 12, 13, 48 Trul.; 1, 4, 9, 10 Gang.; 4 Cartag.)

Prin derogarea de la canonul cinci apostolic, care interzice clericilor să-și abandoneze soțiile sub pretext de evlavie, se permite clericilor din ținuturile barbare, care ar nesocoti numitul canon, să se despartă de soțiile lor, chiar și sub pretext de evlavie. Această concesie li se face numai ținându-se seama de înapoierea și de lipsa lor de înțelegere, și desigur de imposibilitatea de a-i aduce la ordine prin vreo acțiune directă, dat fiind că se găseau în teritorii asupra cărora Biserica nu-și putea exercita controlul decât cu mare greutate.

CANONUL 31: (ÎN PARACLISE PARTICULARE SE POATE SLUJI NUMAI CU APROBAREA EPISCOPULUI)

Orânduim ca clericii care liturghisesc sau botează în paraclise care se găsesc înăuntrul caselor, să facă aceasta cu învoirea episcopului din locul acela, așa că (încât)**, dacă vreun cleric nu va păzi acest lucru în felul acesta** (așa)**, să se caterisească.**

(31 ap.; 18 sin. IV ec.; 34, 59 Trul.; 7, 10 sin. VII ec.; 6 Gang.; 5 Antioh.; 58 Laod.; 12 sin. I-II; 10 Cartag.)

Se interzice oficierea sfintelor slujbe în paraclise particulare fără aprobarea episcopului local. Aceste paraclise care se găseau, după cum arată canonul, în interiorul caselor sunt mai ales paraclise ale feluritelor așezăminte de asistență socială, pe care le avea Biserica. În ele se oficiau sfintele slujbe sau se administrau chiar unele dintre taine pentru credincioșii care îi adăposteau, sau care erau angajați în serviciul lor.

Pentru ca totuși să se afirme, pe de o parte, autoritatea episcopală, iar pe de altă parte, pentru ca nimeni să nu evite bisericile propriu-zise sau locașurile de cult reglementare, s-a luat măsura interzicerii oricărui fel de slujbă în aceste paraclise fără învoirea episcopului.

CANONUL 32: (LA SFÂNTA JERTFĂ VINUL SE AMESTECĂ CU APĂ)

De vreme ce a venit la cunoștința noastră că în țara armenilor cei ce săvârșesc Jertfa cea nesângeroasă aduc la sfânta masă numai vin, neamestecându-l pe acesta cu apă, întemeindu-se ei pe dascălul (învățătorul) **Bisericii, Ioan Gură de Aur, care, prin tâlcuirea la Evanghelia lui Matei, spune acestea: „Din care pricină oare, înviind** (Iisus)**, nu a băut apă, ci vin". Aceasta a făcut-o smulgând din rădăcină o altă erezie vătămătoare, căci de vreme ce sunt unii care folosesc apa la taine, arătând** (Iisus) **că și când a așezat tainele și când, înviind, a așternut** (a pus) **masă simplă și în afara tainelor, a folosit** (după cum) **zice: „Din rodul viței"** (Lc. 22, 18; Mt. 26, 29)**; dar vița naște** (produce) **vin, nu apă.**

Din aceasta socotesc ei (armenii) **că dascălul** (învățătorul) **ar răsturna aducerea apei la sfânta jertfă.**

Drept aceea, pentru ca să nu mai fie stăpâniți și de acum înainte de neștiință, descoperim în chip ortodox cugetul Părintelui. Existând doar de demult vătămătoarea erezie a idroparastaților, care în jertfa lor foloseau numai apă în loc de vin, acest de Dumnezeu purtător bărbat a alcătuit cuvântul pomenit, surpând învățătura nelegiuită a unei astfel de erezii, ară-

tând că aceia (idroparastații) **merg împotriva** (se opun) **predaniei apostolice. Apoi și Bisericii sale, în care i s-a încredințat cârmuirea pastorală, i-a predanisit a amesteca vinul cu apă, când ar trebui să se săvârșească Jertfa cea fără de sânge, arătând amestecarea sângelui și a apei din cinstita coastă a Răscumpărătorului și Mântuitorului nostru Hristos Dumnezeu, care** (sânge) **s-a vărsat pentru a da viață lumii întregi și pentru răscumpărarea păcatelor.**

Și încă în fiecare Biserică în care au strălucit luminătorii duhovnicești stăpânește (se ține) **această rânduială dată de Dumnezeu. Căci chiar și Iacob, fratele după trup al lui Hristos Dumnezeul nostru, ca primul căruia i s-a încredințat scaunul Bisericii ierusalimitenilor, și Vasile arhiepiscopul Cezareei, a cărui faimă s-a răspândit în întreaga lume, și care ne-au predanisit în scris tainica lucrare sfințită, astfel a orânduit, ca la dumnezeiasca liturghie, sfântul potir să se plinească din apă și din vin.**

Și cuviosii părinți care s-au adunat la Cartagina atrag lămurit luarea aminte ca la cele sfinte să nu se aducă nimic mai mult decât trupul și sângele Domnului, precum și însuși Domnul a predanisit, adică pâine și vin amestecat cu apă.

Iar dacă vreun episcop sau presbiter nu face (lucrează) **după rânduiala predanisită de către apostol, amestecând vinul și cu apă, ce aduce astfel jertfa cea preacurată, să se caterisească – ca vestind nedesăvârșit taina, și ca înnoind cele predanisite.**

(3, 4 ap.; 81 Trul.; 37 Cartag.)

După ce sinodul IV ecumenic a condamnat monofizitismul, Biserica armeană, stăpânită și de tendința de independență față de Biserica Imperiului bizantin, s-a tot frământat până când la anul 596, printr-un sinod ținut la Tvin, a condamnat hotărârile sinodului IV ecumenic și s-a declarat formal monofizită. De atunci încoace, armenii au introdus diverse obiceiuri ale lor în rânduielile bisericești, printre care și acela de a folosi la sfânta jertfă numai vin, neamestecat cu apă.

Canonul prezent se opune idroparastaților, care săvârșeau sfânta jertfă numai cu apă, și combate practica lor ca eretică, prevăzând pentru orice cleric care și-ar însuși-o pedeapsa caterisirii.

Canonul subliniază valoarea tradiției sau a predaniei apostolice, ca temelie a dreptei credințe și a bunei rânduieli în Biserică, și condamnă „inovațiile" care s-ar introduce împotriva predaniei.

CANONUL 33: (PREOȚIA NU SE MOȘTENEȘTE)

De vreme ce am cunoscut că în țara armenilor se rânduiesc (se introduc) **în cler numai cei de neam preoțesc – cei ce încearcă să facă aceasta urmând obiceiurilor iudaice –, iar unii dintre ei chiar și netunși se așază cântăreți și citeți ai dumnezeiescului locaș, am chibzuit împreună ca de acum înainte să nu le fie permis celor ce voiesc a înainta pe oarecare în cler să caute la neamul celui ce se înaintează, ci ispitindu-i după rânduielile** (normele) **ce au fost așezate în sfintele canoane, dacă ar fi vrednici să se numere în cler –, pe aceștia să-i înainteze slujitori bisericești, fie că s-au născut din strămoși preoți, fie că nu.**

Dar nici să nu se îngăduie vreunuia dintre toți ca, după rânduiala celor numărați în cler, să rostească poporului cu glas tare, de pe amvon, cuvintele cele dumnezeiești, decât numai dacă vreunul ca acesta se învrednicește de tundere clericală și primește în mod canonic binecuvântarea de la propriul său păstor.

Iar dacă s-ar prinde cineva făcând împotriva celor ce s-au scris mai înainte, să se afurisească.

(76 ap.; 14 sin. IV ec.; 15 Laod.)

Se combate și se interzice tot o practică armenească, și anume aceea după care s-a introdus în Biserica armeană ereditatea de castă la recrutarea clerului. Cum acest principiu era potrivnic învățăturii de bază a Bisericii, care nu face distincție nici între iudei, nici între elini, nici între sclavi și nici între stăpâni, era firesc ca el să fie osândit. Cu toate acestea, istoria a înregistrat și în alte Biserici de mai târziu nu numai încercări de afirmare a acestui principiu, ci chiar și acceptarea practică a acestuia, potrivit mentalității laice de castă sau de clasă, care a influențat uneori și cârmuirea treburilor bisericești.

Se mai vorbește în canon de tundere, prin care se înțelege tunderea clericală, iar nu tunderea monahală, arătându-se că numai tunderea clericală îndreptățește pe cineva să se numere în rândul clerului și să îndeplinească funcțiile clericale. Prin urmare, tunderea monahală nu este un act prin care cineva intră în rândul clerului, și deci monahii simpli nu fac parte din cler, după cum rezultă și din cele spuse de Balsamon în comentariul acestui canon.

CANONUL 34: (OSÂNDA CONSPIRAȚIEI SAU A UNELTIRII)

Încă și aceasta orânduiește lămurit canonul preoțesc, că dacă se oprește cu totul fărădelegea de moarte a uneltirii (crima conjurației, a conspirației), **sau a ortăcirii** (a urzirii, facerii de cete) **și de către legile cele din**

afară (de stat), **apoi cu mult mai vârtos se cuvine a se apăra** (interzice) **să se facă** (întâmple) **aceasta în Biserica lui Dumnezeu. Și noi ne străduim a păzi ca, dacă ar fi găsiți unii clerici sau monahi fie uneltind, fie ortăcindu-se, fie întinzând capcane** (curse) **episcopilor sau clericilor celor împreună cu dânșii, să cadă cu totul dintr-a lor treaptă** (c. 18 IV ec.).

(31 ap.; 18 sin. IV ec.; 5 Antioh., 10 Cartag.; 13, 14, 15 sin. I-II)

Atât conspirația sau uneltirea, cât și tentativa de uneltire împotriva autorității de stat, ca și a celei bisericești, inclusiv împotriva oricărui membru al clerului, este socotită de gravitatea crimei și pedepsită, în cazul clericilor și al monahilor, cu caterisirea sau cu îndepărtarea din treapta în care s-ar găsi.

CANONUL 35: (PĂSTRAREA BUNURILOR IERARHILOR DEFUNCȚI)

Să nu fie îngăduit nici unui mitropolit (cuiva din toți mitropoliții) **ca, săvârșindu-se din viață un episcop aflat sub scaunul său** (sub jurisdicția sa), **să ia sau să-și însușească fie lucrurile** (bunurile) **aceluia, fie ale Bisericii lui, ci să stea** (acelea) **sub paza clerului Bisericii al cărei întâistătător episcop era cel ce s-a săvârșit, până la înaintarea unui alt episcop; afară numai dacă nu au rămas preoți în Biserica aceea, căci atunci mitropolitul le va păstra pe acestea neîmputinate, predându-le pe toate episcopului care va fi hirotonit** (rânduit).

(40. ap.; 20, 25 sin. IV ec.; 24 Antioh.; 22, 26, 81 Cartag.)

Canonul nu face decât să extindă și la mitropoliți dispoziția cuprinsă în canonul 22 al sinodului IV ecumenic, dispoziție referitoare la îndatoririle clerului de a păstra neatinse bunurile rămase de pe urma episcopilor defuncți.

CANONUL 36: (IERARHIA SCAUNELOR PATRIARHALE)

Înnoind cele legiuite de către cei 150 de sfinți părinți, care s-au adunat în această de Dumnezeu păzită și împărătească cetate, și de către cei șase sute treizeci care s-au întrunit în Calcedon, orânduim (hotărâm) **ca scaunul Constantinopolului să aibă parte** (să beneficieze, să se bucure) **de întâietăți** (privilegii) **deopotrivă** (egale) **cu ale scaunului Romei vechi, și ca în lucrurile cele bisericești să se facă tot atât de mare ca și acela, fiind al doilea după acela** (can. 28 sin. IV ec.), **după care să se numere scaunul marii**

cetăți a alexandrinilor, apoi al Antiohiei, și după acesta acela al cetății ierusalimitenilor.

(6, 7 sin. I ec.; 3, 2 sin. II ec.; 28 sin. IV ec.)

Pentru a se curma definitiv pretențiile neîntemeiate ale scaunului roman, se stabilește din nou, în mod clar și complet, ierarhia onorifică a principalelor scaune episcopale, care încă de la sinodul IV ecumenic au dobândit titlul de patriarhii. Această ordine se fixează astfel: Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim.

Începutul ierarhizării s-a făcut prin canonul 3 al sinodului II ecumenic și s-a continuat prin canonul 28 al sinodului IV ecumenic, precizându-se și printr-o hotărâre a aceluiași sinod, netrecută în textul canoanelor, și anume prin hotărârea care conferă demnitate patriarhală tuturor celor cinci scaune principale ale Bisericii, în ordinea arătată mai sus. De aceea canonul prezent nici nu spune că hotărăște ceva nou, ci numai că înnoiește cele ce s-au legiuit mai înainte.

CANONUL 37: (SILA NU IA PUTEREA EPISCOPALĂ)

De vreme ce în osebite vremuri s-au întâmplat năvăliri barbare și din această pricină mai multe cetăți au ajuns supuse celor fără de lege, așa că, din această pricină, înaintestătătorul (episcopul) **unei astfel de cetăți să nu fi putut să ocupe propriul său scaun și să se așeze în ele cu starea** (calitatea) **sa preoțească, și ca astfel, după obiceiul care se ține** (este în vigoare) **să facă hirotoniile și să îndeplinească toate câte se cuvin episcopului – noi păzind prețuirea și cinstirea preoției și vrând** (căutând) **ca în nici un chip obida** (apăsarea) **păgână să nu lucreze spre paguba drepturilor bisericești, am stabilit împreună ca cei ce astfel au fost hirotoniți și care, din pricina arătată** (năvălirii barbare), **nu s-au așezat în scaunele lor să fie apărați** (protejați, ținuți departe) **de orice pagubă** (prejudiciu), **așa ca ei să facă în mod canonic și hirotoniile osebiților clerici, și să-și folosească** (să-și exercite) **în granița proprie puterea** (autoritatea) **de întâistătător, și să fie statornică și legiuită toată cârmuirea care vine de la ei. Căci îngrădindu-se asprimea** (limitându-se rigoarea legii), **de nevoia vremii, nu se mărginește** (răsfrânge) **hotarul cârmuirii.**

(36. ap.; 15 sin. I ec.; 9 sin. III ec.; 6, 29 sin. IV ec.; 18 Anc.; 17, 18 Antioh.; 1, 2, 3 Chiril Alex.)

Se rânduiește ca acei episcopi care din motiv de forță majoră nu și-au putut ocupa scaunul pentru care au fost aleși să fie considerați în deplinul exercițiu

al drepturilor care li s-ar cuveni, după principiul că împrejurările nu le pot strânge nici competența legală, nici extensiunea jurisdicției, chiar dacă timpurile ar zădărnici exercițiul acesteia.

CANONUL 38: (UNITĂȚILE BISERICEȘTI SĂ SE RÂNDUIASCĂ DUPĂ CELE DE OBȘTE (STAT)

Și noi păzim canonul așezat de părinții noștri, cel care rânduiește astfel: dacă vreo cetate s-a reînnoit prin puterea împărătească, sau dacă s-ar reînnoi de acum înainte (în viitor), (atunci) **și orânduirea lucrurilor bisericești să urmeze alcătuirile politice** (de stat) **și obștești** (can. 17 sin. IV ec.).

(4, 6, 7 sin. I ec.; 3 sin. II ec.; 17, 18, 28 sin. IV ec.)

Se confirmă și se înnoiește vechiul principiu după care organizarea bisericească trebuie să țină seama și de organizarea de stat, adică să se acomodeze acesteia, așa încât în cadrul unităților administrative ale statului să se organizeze unitățile administrative corespunzătoare Bisericii. În canonul 17 al sinodului IV găsim exprimat literal același principiu.

CANONUL 39: (AUTOCEFALIA BISERICII DIN CIPRU)

De vreme ce din pricina năvălirilor (împresurărilor) **barbare, fratele și împreună slujitorul nostru Ioan, înaintestătătorul** (episcopul) **ostrovului** (insulei) **ciprienilor, ca să se slobozească** (elibereze) **de robia păgână și pentru a se supune în chip cinstit sceptrelor preacreștinescului stat** (stăpânirii preacreștinești) – **prin purtarea de grijă a iubitorului de oameni Dumnezeu – și osteneala iubitorului de Hristos și binecredinciosului nostru împărat s-a mutat** (a emigrat) **împreună cu poporul său din numitul ostrov în eparhia** (mitropolia) **de Helespont – socotim** (hotărâm) **ca să se păzească fără înnoiri întâietățile date** (privilegiile conferite) **scaunului mai înainte numitului bărbat de către sinodul de Dumnezeu purtătorilor părinți adunați mai demult la Efes; ca noul Iustinianopol să aibă dreptul Constantinopolului, și că preaiubitorul de Dumnezeu episcop, așezat în acea** (cetate), **să fie înaintestătător tuturor celor din eparhia** (mitropolia) **helespontinenilor, și după vechea datină să se hirotonească de către propriii săi episcopi. Dar fiindcă și de Dumnezeu purtătorii noștri părinți au judecat** (stabilit) **să se păstreze obiceiurile cele din fiecare Biserică, și episcopul cetății cizicienilor, spunându-se înaintestătătorului pomenitului Iustinianopol, asemenea tuturor celorlalți episcopi, de sub numitul de Dumnezeu iubitorul înaintestătătorul**

(episcopul) **Ioan, de către care dacă cere trebuința, să se hirotonească și episcopul cetății acesteia a cizicienilor.**

(34 ap.; 6, 7 sin. I ec.; 3, 2 sin. II ec.; 8 sin. III ec.; 17, 28 sin. IV ec.; 36, 37 Trul.; 9 Antioh.)

Canonul reglementează o schimbare survenită – din pricina invaziei arabilor – în situația Bisericii din Cipru, asigurându-i întâistătătorului Bisericii acesteia vechile privilegii, și sporindu-le, însă numai pentru timpul cât durează schimbarea arătată în canon.

Este util să remarcăm faptul că prin conferirea scaunului principal din Cipru a unor drepturi egale cu cele ale scaunului Constantinopolului nu trebuie să se înțeleagă altceva decât că aceste drepturi i se conferă doar cu privire la mitropolia Helespontului, pe teritoriul căreia s-a refugiat întâistătătorul Ciprului. Menționăm de asemenea că în canon cuvântul eparhie se mai folosește încă în sens de mitropolie, și că se insistă în mod special asupra îndatoririi de a se păstra vechiul obicei.

CANONUL 40: (VÂRSTA CANONICĂ PENTRU INTRAREA ÎN MONAHISM)

De vreme ce a se lipi de Dumnezeu, prin retragerea din zgomotele vieții, este (un lucru) **foarte mântuitor – se cuvine ca noi să nu primim fără ispitire** (și) **fără de vreme pe cei care își aleg viața singuratică** (monastică), **ci să păzim și în privința lor rânduiala predanisită nouă de către Părinți, așa că** (încât) **atunci se cade a primi mărturisirea** (votul) **vieții celei după Dumnezeu, când aceasta este deja statornică și este făcută cu cunoaștere și cu judecată, după împlinirea minții** (dezvoltarea deplină a rațiunii).

Să fie așadar cel ce voiește să intre sub jugul monahal nu mai mic decât de 10 ani – înaintestătătorul având și în privința ispitirii acestuia să-i sporească timpul pentru intrarea (introducerea) **și așezarea lui în viața monahală, dacă socotește** (apreciază) **că este mai folositor aceluia. Căci cu toate că Sfântul Vasile cel Mare, în sfintele lui canoane** (can. 18), **glăsuiește că cea care se aduce pe sine de bunăvoie lui Dumnezeu și care îmbrățișează fecioria, dacă a împlinit al șaptesprezecelea an, să se numere în ceată** (starea fecioarelor), **totuși urmând noi pildei** (rânduielii) **celei pentru văduve și pentru diaconițe, am stabilit prin asemănare** (analogie) **zisul an** (vârsta arătată) **pentru cei ce și-au ales viața monahală. Căci este scris de dumnezeiescul apostol** (I Tim. 5, 9), **văduva la 60 de ani să se numere** (aleagă) **în Biserică, iar sfintele canoane au predanisit ca diaconița să se diaco-**

nească (așeze) **la 40 de ani, văzând că Biserica a devenit mai puternică prin harul dumnezeiesc, și că merge înainte, apoi și tăria și rânduiala credincioșilor în ținerea poruncilor dumnezeiești.**

Pricepând și noi desăvârșit acest lucru, am orânduit după dreptate să înceapă nevoințele cele după Dumnezeu degrab, să-l însemnăm cu binecuvântarea harului ca printr-o oarecare pecete, și prin aceasta să-l îndemnăm pe el, ca să nu fie prea nepăsător, și să nu zăbovească, și mai vârtos să-l împingem către alegerea binelui, spre statornicirea într-însul.

(19 sin. I ec.; 15 sin. IV ec.; 14 Trul.; 6, 44, 106 Cartag.; 5 sin. I-II; 8, 24 Vasile cel Mare)

Canonul stabilește o primă orânduială rezonabilă în ce privește vârsta pentru intrarea în monahism.

Întâi se enunță principiul care trebuie urmat întotdeauna în această privință, și anume că votul monahal nu poate fi primit decât de la acele persoane care au ajuns la dezvoltarea deplină a rațiunii și care astfel se hotărăsc în deplină cunoștință de cauză (cu „cunoaștere și cu judecată"). De aici rezultă că în mod normal cel care urmează a intra în monahism, deci nu în mănăstire ca simplu viețuitor sau novice, ci chiar în rândul călugărilor, trebuie să fi ajuns la maturitate. Iar această maturitate este identică cu ceea ce se cheamă majorat, așa încât de aici se poate stabili principiul că numai cei care sunt socotiți majori pot fi primiți în monahism.

De altfel, actul intrării în monahism fiind echivalent cu un act de schimbare a stării civile, este firesc ca și la acest act să fie admiși numai cei care au împlinit vârsta de la care sunt admiși la săvârșirea actelor de schimbare a stării civile. Principalul act de schimbare a stării civile este căsătoria, și la încheierea acestui act nu sunt admiși decât cei care au atins majoratul matrimonial, care se stabilește după țări, mai ales în funcție de climă, întrucât aceasta determină maturizarea mai rapidă sau mai înceată a tinerilor. Astfel, acest majorat era fixat uneori în țările din bazinul mediteranean începând cu vârsta de 12-14 ani, pe când în țările nordice întotdeauna a fost fixat cel mai devreme începând cu vârsta de 16 ani; dar în mod obișnuit, la 18-20 de ani.

În funcție de aceste considerente trebuie fixată de către autoritatea bisericească vârsta intrării în monahism, adică a depunerii voturilor monahale, vârstă care, firește, poate să difere după țări.

Al doilea lucru important de care se ocupă prezentul canon este vârsta minimă la care cineva poate intra în monahism, și pe aceasta o fixează la 10 ani. însă numai uzând de mare pogorământ și străduindu-se să arate că cineva in-

trând mai devreme în mănăstire, adică mai tânăr, se poate dezvolta mai bine duhovnicește și se poate astfel hotărî mai repede la alegerea vieții călugărești.

De aici se vede că vârsta minimă de 10 ani este socotită vârsta de la care cineva poate fi primit în mănăstire ca simplu viețuitor, iar nu ca monah propriu-zis, și cum abia de la această vârstă poate fi primit în rândul celor care se pun la încercare timp de minimum patru ani (can. 41 Trulan), se înțelege că respectivii nu pot deveni monahi propriu-ziși mai devreme de împlinirea vârstei de 14 ani. Această rânduială reprezintă confirmarea normelor dreptului romano-bizantin cu privire la logodnă și căsătorie, potrivit cărora logodna se putea încheia de la 10 ani și, în cazuri excepționale, chiar de la 7 ani, iar căsătoria de la 14 ani și, în cazuri excepționale, de la 12 ani. Prin analogie, și intrarea în mănăstire, care nu înseamnă decât începerea schimbării stării civile, ca și logodna, se putea face la vârsta de 10 ani, iar depunerea voturilor, deci intrarea în monahism, se putea face la vârsta la care se putea încheia căsătoria, amândouă reprezentând schimbarea de fapt a stării civile.

Prin urmare, exista în epoca respectivă o analogie perfectă între cele două feluri aparte de acte prin care se schimba starea civilă, și anume, pe de o parte, logodna și căsătoria în viața laică, iar pe altă parte, intrarea în mănăstire și apoi intrarea în monahism prin depunerea voturilor, în viața călugărească. De fapt, intrarea în mănăstire are caracterul corespunzător unei logodne, iar tunderea în monahism și depunerea voturilor are caracterul corespunzător unei căsătorii. Similitudinea aceasta perfectă între cele două feluri de acte trebuie observată oricând, fiindcă practica a ridicat-o la rangul unui principiu cu permanentă aplicare concretă.

Dar așa cum logodna și căsătoria nu sunt obligatorii la vârsta minimă la care ele pot fi încheiate, tot astfel intrarea în mănăstire și depunerea voturilor, dacă se cere de către cineva, nu trebuie acceptate nicidecum la vârsta minimă prevăzută pentru acestea; de aceea canonul dispune că episcopul are dreptul să aprecieze dacă este cazul să mai prelungească timpul „ispitirii", adică al încercării, și în genere al dezvoltării până la maturitate a celor ce doresc a îmbrățișa viața monahală, căci, întocmai ca și în cazul logodnei și al căsătoriei, unii se dezvoltă și ajung la maturitate mai repede, iar alții mai încet.

În canon se amintește că Sfântul Vasile a fixat vârsta de 17 ani pentru primirea fecioarelor în ceata sau în societatea specială a acestora, apoi că vârsta primirii în ceata sau societatea diaconițelor s-a fixat de canoane la 40 de ani (can. 15 IV ec.), iar de către Sfântul Apostol Pavel s-a statornicit ca în rândul societății văduvelor să nu fie primite decât femei care au împlinit vârsta de 60 de ani.

Prin menționarea acestei rânduieli, canonul arată că, în Biserică, pentru fiecare stare există rânduieli deosebite și că, ținând seama de rânduielile care se referă la stări deosebite de cea monahală, s-au fixat rânduieli înscrise în canoane și cu privire la monahi sau la starea monahală. De fapt, invocarea rânduielilor respective nu este de natură să pledeze pentru coborârea limitei de vârstă în cazul monahilor la 40 ani, ci din contră, ele pledează pentru fixarea unei vârste mult mai înaintate ca vârsta minimă pentru intrarea în monahism, adică în jurul vârstei de 40-50.

Totuși, ținând seama de faptul că din canonul 18 al Sfântului Vasile rezultă că el fixează la 16 sau 17 ani vârsta primirii ca novice, urmează că, în lumina principalelor norme canonice, rânduiala pentru intrarea în monahism ar trebui stabilită astfel: la 10 ani se pot primi simplii viețuitori sau frați, la 16-17 ani se pot primi în noviciat, la 20-21 de ani pot fi tunși în monahism.

Norma înscrisă însă în canonul 45 Trulan, cu privire la limita minimă de vârstă pentru intrarea în mănăstire și apoi și în monahism, trebuie înțeleasă în spiritul prozelitismului monahal, de care, atât din textul canonului prezent, cât și din altele (41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49 etc.), se poate vedea că erau animați părinții întruniți la sinodul Trulan.

Menționăm, în fine, că și în canonul de care ne ocupăm se folosește cuvântul hirotonie, pentru a exprima doar actul hirotesiei prin care sunt instituite diaconițele.

CANONUL 41: (NOVICIATUL ȘI ISPITIREA CELOR CE SE CĂLUGĂRESC)

Cei din cetăți sau sate, voind să se retragă în locuri închise (sihăstrii, claustre), **și să-și poarte loruși grija în singurătate, li se cade ca mai întâi să intre în mănăstire și să se deprindă cu viața schimnicească** (anahoretică, singuratică), **și vreme de trei ani să se supună în frica lui Dumnezeu, întâistătătorului** (exarhului) **mănăstirii, și să împlinească ascultarea cea întru toate, după cum se cuvine. Și astfel, mărturisind ei** (exprimându-și dorința) **despre alegerea unei asemenea vieți, și că o îmbrățișează pe aceasta de bunăvoie din toată inima, să se ispitească** (cerceteze) **de către înaintestătătorul** (episcopul) **din acel loc. După aceea, în acest chip să petreacă cu stăruință timp de un alt an, în afara locului închis, ca mai deplin să se arate scopul lor. Căci atunci vor da** (produce) **dovadă** (încredințare) **că nu vânează măriri deșarte, ci că urmăresc această liniște pentru însuși binele cel adevărat. Iar după împlinirea unui atâta timp, dacă ar rămâne în aceeași alegere, ei să fie închiși, și să nu le fie îngăduit să se îndepărteze**

de acest sălaș (adăpost, așezarea, locuința) **afară dacă i-ar târî la acest lucru vreun folos obștesc sau vreo trebuință obștească, sau vreo altă nevoie, care i-ar sili** (pripi) **spre moarte, dar și aceasta** (să se facă) **cu binecuvântarea episcopului din acel loc.**

Iar cei ce ar încerca să iasă din sălașul lor, în afara pricinilor pomenite (fără de motivele amintite), **mai întâi să fie zăvorâți fără voia lor în pomenitele** (numitele) **locuri închise** (claustre), **iar după aceea să-i vindece pe ei cu posturi și cu alte nevoințe aspre** (strâmturi, cazne), **știind noi, după cum este scris, că „nici unul, punând mâna sa pe plug și întorcându-se îndărăt** (spre cele dinapoi), **nu este vrednic** (apt) **de împărăția cerurilor"** (Lc. 9, 62).

(4 sin. IV ec.; 4 sin. I-II)

Canonul prevede trei ani de ispitire sau de noviciat în mănăstire și apoi un an de încercare în afara mănăstirii, ca astfel să poată fi verificate hotărârea și statornicia celor care vor să devină monahi. Se interzice apoi ieșirea din mănăstire fără cauză binecuvântată și se prevăd mijloace de îndreptare pentru cei care ar ieși din mănăstire în mod nereglementar.

Se mai relevă importanța și autoritatea episcopului, ca unul care apare ca prim stareț al tuturor mănăstirilor din eparhie.

CANONUL 42: (PUSTNICII SĂ NU UMBLE PRIN LUME)

Orânduim ca cei numiți pustnici, care sunt îmbrăcați în negru și purtând capetele cu plete (nu-și tund părul) **cutreieră cetățile petrecând printre bărbații laici și printre femei și defăimând** (astfel) **făgăduința lor proprie** (votul), **dacă tunzându-și pletele, aleg** (doresc) **să primească schima** (chipul și rânduiala) **celorlalți monahi – aceștia să fie așezați în mănăstire și să se numere printre frați. Iar de nu ar alege aceasta, să fie cu desăvârșire goniți din cetăți și să locuiască pustiurile de la care și-au plăsmuit și numirile.**

(4 sin. IV ec.; 4 sin. I-II)

Din cuprinsul canonului se vede că și în veacul al șaptelea mai existau pustnici sau eremiți independenți de așezările mănăstirești și de ierarhia bisericească. Aceștia, trăind un timp prin pustiuri, cutreierau lumea dedându-se la acte neconforme cu starea lor, care era de fapt identică cu cea monahală și întemeiată pe vot călugăresc. Pentru a curma o stare ilegală a acestora față de normele existente cu privire la monahi, precum și pentru a evita defăimarea stării monahale, canonul dispune inchinovierea acestora în mănăstiri, iar pentru cazul în care ei nu ar fi de acord, dispune să fie alungați din cetăți în pustiuri.

CANONUL 43: (ORICE PĂCĂTOS SE POATE CĂLUGĂRI)

Îi este îngăduit creștinului să-și aleagă viața ascetică și, părăsind vifo-rul cel prea tulburat al treburilor vieții, să intre în mănăstire și să se tun-dă după chipul cel monahal, chiar dacă ar fi fost prins în orice cădere în greșeală. Căci Mântuitorul nostru Dumnezeu a zis: „Pe cel ce vine la Mine nu-l scot afară" (In. 6, 37)**, așadar, viețuire monastică zugrăvin-du-ne** (înfățișându-ne) **nouă viața cea întru pocăință, o încuviințăm** (aprobăm) **celui ce cu adevărat** (în mod sincer) **i se hărăzește** (dedică)**; și în nici un chip** (fapta vieții lui de mai înainte) **nu-l împiedică pe el de la împli-nirea** (ajungerea) **țintei sale.**

(4 sin. IV ec.; 2, 4 sin. I-II)

Canonul stabilește principiul că nici o greșeală săvârșită de cineva nu poate constitui o piedică în calea intrării în monahism, pe motiv că starea monahală este o stare de pocăință, iar cei ce vor să se pocăiască trebuie neapărat admiși la aceasta, nimeni neputând fi respins.

CANONUL 44: (OSÂNDA CĂLUGĂRILOR PENTRU CĂLCAREA CASTITĂȚII)

Monahul prinzându-se (găsindu-se) **în desfrâu, sau luându-și** (ducân-du-și) **femeie pentru însoțire în căsătorie, ori pentru împreună viețuire** (fără căsătorie)**, să se supună după canoane** (pedepselor) **pentru cei ce au desfrânat.**

(16 sin. IV ec.; 19 Anc.; 6, 18, 19 Vasile cel Mare)

Dispoziția canonului se referă la păzirea votului castității, prevăzând pedepsele corespunzătoare pentru monahii care s-ar căsători sau care ar săvârși desfrânare.

CANONUL 45: (LUXUL SMINTEȘTE PE CĂLUGĂRIȚE)

De vreme ce am aflat că, în unele mănăstiri de călugărițe, cele ce vor să se învrednicească acelui sfânt chip (de chipul acela sfânt) **mai întâi se îm-bracă de către cei ce le aduc în haină de mătase și de toate felurile și chiar cu podoabe împestrițate cu aur și cu piatră** (pietre scumpe) **astfel, apropi-indu-se de altar, se dezbracă de veșmântul cel dintru atât de scumpă ma-terie, și îndată se săvârșește** (face) **asupra lor binecuvântarea cea pentru**

schimă și le învește cu haina cea neagră, – orânduim (hotărâm) **ca de acum înainte acest lucru să nu se mai facă; căci nici nu este cuviincios ca aceea care, prin propria sa alegere** (hotărâre), **cu voia ei lepădând acum** (deja) **toată desfătarea vieții și îmbrățișând petrecerea** (viețuirea) **cea după Dumnezeu, și întărind-o pe aceasta prin cugetări neclătinate, și astfel venind la mănăstire – să-i vie din nou aminte printr-o podoabă ca aceasta, stricăcioasă și trecătoare, cele pe care le-a și dat uitării** (cele cărora le-a și făcut uitate), **iar din aceasta să ajungă** (devină) **nehotărâtă și să-și tulbure sufletul asemenea valurilor care năpădesc** (inundă) **și care se întorc încoace și încolo, încât ajunge** (se întâmplă) **ca nici măcar o lacrimă să nu mai poată vărsa, și să arate prin trup umilința cea din inimă. Dar și de ar scăpa, după cum este firesc, vreo mică lacrimă, ea să fie socotită de către cei ce văd că se întâmplă acest lucru nu atât pentru înclinarea** (aplicarea) **către ascetica nevoință, cât pentru a părăsi lumea și cele din lume.**

(126 Cartag.)

Canonul arată cum nu trebuie să se procedeze la pregătirea ceremoniei de tundere în monahism a femeilor, condamnând ca deșertăciune și sminteli unele obiceiuri neconforme cu seriozitatea actului, care se introduseseră sub influență necreștinească.

CANONUL 46: (CĂLUGĂRIȚA SĂ NU IASĂ SINGURĂ DIN MĂNĂSTIRE)

Cele ce și-au ales viața ascetică și sunt așezate în mănăstire să nu iasă deloc de acolo. Iar dacă le-ar târî (împinge) **pe ele spre acest lucru vreo nevoință de neînlăturat** (inevitabilă, neapărată), **să-l facă cu binecuvântarea și cu învoirea înaintestătătoarei, dar și atunci nu ele singure de sine, ci cu oarecare bătrâne și cu cele mai de frunte** (proiestoase) **din mănăstire, după porunca cârmuitoarei** (egumenei), **iar a dormi în afară** (de mănăstire) **nu le este lor nicidecum îngăduit.**

Dar și bărbații care duc viață monahală, dacă i-ar apăsa nevoia, să iasă și ei cu binecuvântarea celui ce i s-a încredințat conducerea (egumenia), **așa că cei ce calcă rânduiala cea acum orânduită** (hotărâtă) **de noi, fie că ar fi bărbați, fie femei, să fie supuși cercetărilor** (pedepselor) **cuvenite.**

(47 Trul.)

Se interzice călugărițelor și călugărilor să iasă din mănăstire fără vreo cauză binecuvântată și fără încuviințarea conducerii mănăstirii respective. Călugărițelor, în special, li se interzice cu desăvârșire să doarmă în afara mănăstirilor.

CANONUL 47: (NECĂLUGĂRII SĂ NU DOARMĂ ÎN MĂNĂSTIRE)

Să nu doarmă nici femeia în mănăstire bărbătească, nici bărbat în cea femeiască, pentru că se cade să fie credincioșii în afară de orice bănuială și sminteală, și să-și îndrepte viața lor spre ceea ce este cu bun chip (bine plăcut) **și statornic** (înaintea) **lui Dumnezeu. Iar dacă va face cineva acest lucru, ori de ar fi cleric, ori de ar fi laic, să se afurisească.**

(18, 20, 22 sin. VII ec.)

Pentru păstrarea bunei rânduieli în ce privește viața mănăstirească, se interzice ca femeile să doarmă în mănăstiri de bărbați, sau ca bărbații să doarmă în mănăstiri de femei, sub pedeapsa afurisirii și pentru clerici, și pentru laici.

Se înțelege însă că această afurisire în cazul clericilor este doar suspendarea, și că numai în cazul laicilor se aplică afurisirea adevărată. Deci nu se prevede nici pentru una, nici pentru alta că se aplică pentru un timp determinat. Este de presupus că pentru o astfel de infracțiune pedepsele respective trebuie să fie cu termen, și nu pentru totdeauna.

CANONUL 48: (DIVORȚUL ȘI CELIBATUL EPISCOPILOR ALEȘI DIN CLERUL DE MIR)

Femeia celui ridicat la vrednicia (demnitatea) **episcopiei, divorțând mai înainte de bărbatul său, prin înțelegere întreolaltă** (reciprocă) **după hirotonia episcopală asupra lui** (ea) **să intre într-o mănăstire zidită departe de sălașul** (locuința) **episcopului și să aibă parte** (beneficieze), **îngrijirea** (cea) **din partea episcopului; iar de s-ar arăta vrednică, să se înainteze și la treapta** (slujba) **diaconiței.**

(5, 51 ap.; 3 sin. I ec.; 15 sin. IV ec.; 12, 14, 30 Trul.; 3, 4, 25, 70 Cartag.)

Dispoziția canonului prezent a fost interpretată mai mult ca o recomandare decât ca o obligație, întrucât ea nu este însoțită de sancțiuni, adică nu se prevede nici o pedeapsă în caz de neexecutare a ei. Interpretată astfel, ea nici nu a fost aplicată decât atunci când cei în cauză au găsit că pot face uz de ea. așa încât ea nu s-a impus ca normă generală decât prin veacul al XIV-lea.

Ceea ce trebuie reținut în mod special este că dispoziția acestui canon se află în strânsă legătură cu aceea a canonului 12 al sinodului Trulan și că nici una dintre ele nu poate fi pusă de acord cu dispoziția canonului 5 apostolic, care interzice ca un cleric să-și părăsească soția pe motiv de evlavie (vezi interpretarea can. 12 Trulan).

În prezentul canon găsim întrebuințat cuvântul divorț și dispoziția referitoare la acesta poate fi invocată spre a legitima, prin analogie, divorțul clericilor pentru motive binecuvântate.

În canon se mai vorbește și de treapta diaconiei, prin care trebuie să se înțeleagă, desigur, o slujbă nemonahală, în cadrul vieții mănăstirești, o îndeletnicire asemănătoare cu aceea a diaconițelor din viața laică, și nu o treaptă monahală.

În fine, din textul canonului nu rezultă nici pentru episcop obligația de a se călugări și nici pentru soția sa, căreia după divorț i se recomandă să intre în mănăstire. Soțiile puse în această situație se duceau la mănăstire numai dacă voiau, și chiar la mănăstire erau libere să intre sau nu în monahism. Nu puține dintre acestea refuzau să se ducă la mănăstire, și fie că își continuau conviețuirea cu soții lor deveniți episcopi, fie că trăiau în lume în mijlocul familiei lor, împreună cu copiii, părinții sau alte rude. Abia foarte târziu, prin veacurile XIII-XIV, i s-a dat canonului interpretarea că soțiile celor aleși episcopi sunt obligate să intre în monahism, iar ei sunt obligați să devină monahi.

CANONUL 49: (MĂNĂSTIRILE SĂ NU SE SECULARIZEZE)

Înnoind și acest sfânt canon, orânduim ca mănăstirile, odată sfințite (consacrate) **cu învoirea episcopului, să rămână pentru totdeauna mănăstiri, și bunurile** (lucrurile, averile) **care atârnă** (țin) **de ele** (le aparțin lor) **să se păstreze** (pe seama) **mănăstirii și să nu se mai poată face acelea locașuri lumești, nici să se dea acestea de către cineva, oamenilor** (bărbaților) **lumești** (mireni), **ci chiar dacă s-a și întâmplat acest lucru până acum, orânduim ca în nici un chip să nu aibă tărie** (să nu se ție). **Iar cei ce s-ar apuca** (încumeta) **de la canonul** (orânduirea) **de față** (înainte) **să-l facă, să fie supuși cercetărilor** (pedepselor) **celor din canoane** (prevăzute în canoane).

(4, 24 sin. IV ec.; 13 sin. VII ec.)

După cum arată textul canonului, el reprezintă reînnoirea dispoziției cuprinse în canonul 24 al sin. IV ec., prin care se interzicea ca mănăstirile să fie trnsformate în locașuri lumești.

CANONUL 50: (OSÂNDIREA PENTRU JOCURILE DE NOROC)

De acum înainte nimenea dintre toți, fie dintre laici, fie dintre clerici, să nu joace zaruri. Iar dacă s-ar prinde cineva făcând ceva de acest fel, dacă ar fi cleric să se caterisească, iar dacă ar fi laic să se afurisească.

(42, 43 ap.)

Se reînnoiesc, în parte, dispozițiile cuprinse în canoanele 42 și 43 apostolice, care interzic și ele jocul cu zaruri, și în genere jocurile de noroc, ca incompatibile cu principiile morale și cu învățătura creștinească.

CANONUL 51: (CREȘTINII SĂ NU SE FACĂ MĂSCĂRICI)

Acest sfânt și ecumenic sinod îi oprește cu totul pe cei ce se numesc măscărici (mimi), **și priveliștile** (spectacolele) **acestora, apoi de asemenea și priveliștile** (reprezentațiile) **de vânătoare, precum și a se împlini** (executa) **jocurile de scenă** (din cort). **Iar dacă cineva nesocotește** (disprețuiește) **canonul de față și se dă pe sine la ceva din acestea ce sunt oprite, de ar fi cleric să se caterisească, iar de ar fi laic să se afurisească.**

(24, 65, 66 Trul.; 54 Laod.; 15 Cartag.)

Canonul condamnă anumite manifestări, care, sub pretextul distracției sau al artei, fie că-i supuneau pe unii profesioniști la suferințe, care uneori mergeau până la cruzime, fie că-i obligau pe alții să-și primejduiască viața sau să apară pe scene în atitudini imorale sau în ținută indecentă.

Prin această măsură, Biserica nu a condamnat arta și nici distracțiile morale și decente. Nu a condamnat și nu condamnă spectacolele de artă și nici alte reprezentații cu caracter distractiv, educativ etc.; de asemenea, nici pe cei angajați pentru astfel de manifestări.

CANONUL 52: (LITURGHIA DARURILOR MAI ÎNAINTE SFINȚITE)

În toate zilele postului sfintei patruzecimi (Păresimi), **afară de sâmbătă și duminică și de sfânta zi a Buneivestiri, să se facă Sfânta Liturghie a celor mai înainte sfințite.**

(66, 69 ap.; 49, 50, 51, 52 Laod.)

Se introduce regula ca Liturghia darurilor mai înainte sfințite să se săvârșească în toate zilele Postului Mare, adică ale postului Sfintelor Paște, cu excepția zilelor de sâmbătă și duminică, precum și a zilei de Bunavestire.

CANONUL 53: (RUDENIA NĂȘIEI DE LA BOTEZ)

De vreme ce rudenia (înrudirea) **cea după suflet este mai mare decât legătura trupurilor, iar noi am aflat că în unele locuri unii primesc copii din sfântul și dătătorul de mântuire botez, și după aceea încheiau însoțire de nuntă** (căsătorie) **cu mamele văduve ale acelora, orânduim ca, de la** (canonul) **de față, nimeni să nu mai facă un lucru ca acesta. Iar dacă oarecare ar fi prinși făcând acest lucru, după canonul de față, unii ca aceștia să se lase** (depărteze) **mai întâi de la această însoțire nelegiuită, iar apoi să fie supuși certărilor** (pedepselor) **celor pentru desfrânați.**

Se interzice căsătoria între naș și mama finului, adică în gradul II al înrudirii spirituale, care se naște prin actul ținerii la botez. Astfel fiind, se înțelege că, în spiritul canonului și în mod logic, este interzisă căsătoria și între rudele spirituale în gradul I, adică între nași și fini.

Fără îndoială că este exagerată teza canonului, că rudenia spirituală ar fi mai presus decât înrudirea cea după trup, întrucât această rudenie spirituală nu are totuși caracter de taină, ci numai general, moral-religios. Dacă teza respectivă ar fi reală, ar urma să admită exagerările unor legiuitori, sau și numai tâlcuirile mai târzii de canoane, care au extins impedimentul înrudirii spirituale la grade mai îndepărtate decât ar fi cele ale înrudirii fizice, de sânge sau de cuscrie[1].

CANONUL 54: (RUDENIA DE SÂNGE ȘI DE CUSCRIE)

De vreme ce dumnezeiasca Scriptură ne învață pe noi în chip lămurit astfel: „Să nu intri la nici o rudă a trupului tău, spre a-i descoperi rușinea ei" (Lev. 18, 6)**; de Dumnezeu purtătorul Vasile a numărat** (înșirat) **în**

1. Menționăm și curiozitatea că prin aplicarea acestui canon s-a născocit o metodă nouă de divorț, și anume aceea că, dacă tatăl își ține propriul său fiu la botez, este obligat să divorțeze de soția sa. Această interpretare, care pare în fond justă din punct de vedere formal, a dat naștere la numeroase abuzuri. Într-adevăr, într-un atare caz, ar părea că soția devine rudă spirituală de gradul II cu soțul și într-un asemenea grad de înrudire spirituală este interzisă căsătoria, iar celor căsătoriți li se interzice convietuirea și sunt obligați să divorțeze.

Această interpretare pare numai a fi justă, pentru faptul că între soț și soție nu încape nici un fel de înrudire, nici de sânge, nici de cuscrie, și cu atât mai puțin o înrudire spirituală, întrucât ei formează împreună o ființă, atât sub raport fizic, cât și sub raport spiritual, iar dacă nici raporturile fizice dintre soți nu produc vreo înrudire, fiind amândoi un trup, apoi nici raporturile de natură spirituală nu produc vreo astfel de înrudire între soți, ei formând amândoi un suflet. De aici se vede că interpretarea atât de cunoscută pe care am menționat-o și care a fost folosită în cele mai dubioase scopuri este de fapt o răstălmăcire amăgitoare, și nu o interpretare propriu-zisă.

canoanele sale proprii câteva dintre căsătoriile oprite, trecând cu vederea pe cele mai multe, dar cu amândouă gătindu-ne nouă ceea ce este de folos. Căci lăsând la o parte mulțimea numirilor celor rușinoase, ca să nu spurce cuvântarea prin vorbe, a cuprins necurățiile prin numiri îndeobște, prin care ne-a arătat nouă peste tot căsătoriile cele nelegiuite.

De vreme ce însă, printr-o astfel de tăcere și prin oprirea nelămurită a căsătoriilor celor nelegiuite, însăși firea s-a amestecat pe sine, am chibzuit (socotit) **împreună să arătăm mai pe față** (neacoperit) **cele în privința aceasta, orânduind de acum înainte ca să cadă sub canonul de 7 ani – de bună seamă după ce aceia s-au despărțit de însoțirea nelegiuită – cel ce s-a împreunat cu vara sa** (dintâia) **spre însoțire de nuntă** (căsătorie), **sau tatăl și fiul cu mama și cu fiica, sau tatăl și fiul cu două femei surori, sau mama și fiica cu doi frați, sau doi frați cu două surori.**

(19 ap.; 26, 53 Trul.; 2 Neocez.; 23, 27, 68, 75, 76, 78, 79, 87 Vasile cel Mare; 11 Tim. Alex.; 5 Teofil Alex.)

Se enumeră câteva cazuri precise de înrudire de sânge și de înrudire a cuscriei, în care este interzisă căsătoria, și anume până la gradul IV al rudeniei de sânge, și până la gradul IV al rudeniei de cuscrie.

Menționăm că aceste opreliști nu au rămas la limita fixată de canonul prezent, ci s-au extins la înrudirea de sânge până în gradul VII inclusiv, iar la înrudirea de cuscrie, după cum se prezenta cazul, până la gradul V-VI sau chiar și VII.

CANONUL 55: (POSTUL MARE SĂ NU SE ȚINĂ CA ROMANII)

De vreme ce am aflat că cei din cetatea romanilor postesc în sâmbetele sfântului post al Patruzecimii (Păresimilor), **împotriva rânduielii bisericești predanisite – i s-a părut Sfântului Sinod că și peste Biserica romanilor să aibă tărie în chip neschimbat canonul care spune: Dacă vreun cleric s-ar găsi postind sfânta duminică sau sâmbătă, afară de una singură, să se caterisească, iar de ar fi laic, să se afurisească.**

(66 ap.)

Pentru a se interzice practica existentă în Biserica Romei, de a se posti în zilele de sâmbătă ale marelui post al Paștelui, se repetă dispoziția canonului 66 apostolic, care interzice a se posti duminica și în zile de sâmbătă, cu excepția unei singure sâmbete, și anume aceea a sâmbetei mari a Paștelui.

În canon, părinții se mai referă și la rânduiala bisericească predanisită sau tradițională, adică la o practică intrată definitiv în uzul Bisericii.

CANONUL 56: (POSTUL MARE NU SE ȚINE CA ARMENII)

De asemenea, am aflat că în țara armenilor și în alte locuri unii mănâncă ouă și brânză în sâmbetele și duminicile sfintei Patruzecimi (Păresimi). **I s-a părut așadar și aceasta** (sf. sinod) **ca Biserica lui Dumnezeu, cea din întreaga lume, să ție postul urmând unei singure rânduieli, și să se înfrâneze** (depărteze) **și anume de orice fel de sugrumări, ca și de ouă și brânză care sunt rodul și facerile** (produsele) **celor de la care ne înfrânăm. Iar de n-ar păzi-o pe aceasta, dacă ar fi cleric să se caterisească, iar dacă ar fi laic să se afurisească.**

(66, 69 ap.)

Se condamnă practica armenilor de a mânca ouă și brânză în sâmbetele și duminicile marelui post al Paștelui, dispunând ca postul să se țină în întreaga Biserică după o singură rânduială tradițională, și nu după mai multe.

CANONUL 57: (PRINOASE OPRITE)

(Orânduim) **că nu se cuvine să se aducă la altare miere și lapte.**

(3 ap.; 28, 32, 99 Trul.; 37 Cartag.)

Se repetă o parte din dispozițiile canonului 3 apostolic, interzicându-se a se aduce la altar miere și lapte în chip de prinoase.

CANONUL 58: (MIRENII SĂ NU IA SINGURI SFÂNTA CUMINECĂTURĂ)

În prezența episcopului, sau a presbiterului, sau a diaconului, nici unul dintre cei care sunt rânduiți între laici să nu-și dea lui însuși (să nu se împărtășească pe sine însuși cu) **dumnezeiestile taine. Iar cel ce ar îndrăzni ceva de acest fel, să se afurisească pe o săptămână, ca unul care lucrează** (face) **împotriva celor poruncite** (statornicite), **învățându-se de aici să nu cugete** (despre sine) **mai mult decât trebuie să cugete** (Rom. 12, 3).

(13, 18 sin. I ec.)

Canonul se referă la o practică mai veche, după care credincioșii laici, luându-și Sfânta Cuminecătură de la Biserică, o duceau acasă și se împărtășeau singuri. De asemenea, obișnuiau a face acest lucru chiar și în fața clerului. Din această practică se interzice numai a doua parte, adică practica credincioșilor

laici de a se împărtăși singuri, chiar și în fața clerului sacramental, fie în biserică, fie în afara ei. Aceste practici au fost determinate de mai multe cauze, și anume de faptul că unii erau bolnavi, că alții mergeau în călătorii îndepărtate, și în fine de faptul că mulți doreau a se împărtăși mai des decât puteau să vină la biserică.

Relevăm că și canonul prezent prevede afurisirea temporară și cu termen, și anume pe timp de numai o săptămână. Chiar și acest fapt arată practica desei împărtășiri în acea vreme.

CANONUL 59: (BOTEZUL SĂ SE SĂVÂRȘEASCĂ NUMAI ÎN BISERICĂ)

Cu nici un chip să nu se săvârșească botezul în paraclisul care se găsește înăuntrul unei case, ci aceia care doresc să se învrednicească de luminarea cea neprihănită (de Sfântul Botez)**, aceia să meargă la bisericile cele obștești, și acolo să se facă părtași de acest dar. Iar de s-ar prinde cineva nepăzind cele orânduite de noi, dacă ar fi cleric, să se caterisească, iar dacă ar fi laic, să se afurisească.**

(31 ap.; 18 sin. IV ec.; 31, 34 Trul.; 10 sin. VII ec.; 6 Gang.; 5 Antioh.; 58 Laod.; 10 Cartag.; 2 sin. I-II)

Se repetă parțial dispoziția canonului 31 Trulan, fără a se mai arăta că botezul în paraclisele particulare se poate săvârși totuși cu aprobarea episcopului, ceea ce nu înseamnă însă că această parte nereprodusă a canonului 31 ar fi abrogată.

CANONUL 60: (OSÂNDA CELOR CE SE PREFAC ÎNDRĂCIȚI)

De vreme ce Apostolul vestește că cel ce se lipește de Domnul este un singur duh cu El (I Cor. 6, 17)**, este învederat că și cel ce se predă** (unește) **pe sine potrivnicului** (se face) **una, prin legătura cu acela. De aceea și pe cei ce se prefac** (simulează) **a fi îndrăciți, și din pricina stricăciunii obiceiurilor** (moravurilor) **lor, în mod meșteșugit închipuiesc cele acelora** (fapte)**, – i s-a părut** (sinodului) **ca în orice chip să-i certe pe aceștia cu aceleași aspre nevoințe și munci, cărora după dreptate sunt supuși cei cu adevărat îndrăciți, spre slobozire de lucrarea diavolului.**

(79 ap.; 24 Anc.; 83 Vasile cel Mare)

Canonul prevede măsurile de vindecare a celor care, pentru amăgirea oamenilor și pentru exploatarea credulității lor, simulează demonizarea.

CANONUL 61: (OSÂNDIREA SUPERSTIȚIILOR ȘI A CELOR CE LE PRACTICĂ)

Cei ce se dau pe mâna ghicitorilor, sau a celor ce se numesc sutași, sau a altora de acest fel, ca de la aceia să învețe (afle) **ceea ce ei ar voi să le descopere lor, să cadă sub canonul de 6 ani, după cele ce s-au orânduit** (hotărât) **mai înainte de către părinți despre aceștia. Aceleiași iertări** (pedepse) **trebuie să fie supuși și cei ce trag după ei urși sau alte astfel de dobitoace spre înveselirea** (distracția) **și vătămarea celor simpli, și cei ce spun norocul și urmează spița neamului** (genealogia) **și o mulțime de alte oarecare ziceri de acest fel, care sunt numite după vorbele cele deșarte ale rătăcirii, și pe cei ce se numesc gonitori de nori, și vrăjitori, și cei făcători de apărătoare** (talismane) **și ghicitori.**

Cei ce stăruie acestea și nu se schimbă și nu se feresc de astfel de meșteșuguri, pierzătoare și păgânești (elinești), **orânduim să fie lepădați cu totul din Biserică, precum rânduiesc și sfintele canoane. Căci ce împărtășire are lumina cu întunericul? precum zice apostolul – sau ce împreună petrecere are Biserica lui Dumnezeu cu idolii? Sau ce parte are credinciosul cu necredinciosul? Sau ce potrivire este între Hristos și Veliar?** (II Cor. 6, 14-16).

(65 Trul.; 24 Neocez.; 36 Laod.; 7, 65, 72, 81, 83 Vasile cel Mare, 3 Gang.)

Orice practici, superstiții, ca și îndeletnicirile menite să ducă în eroare, să amăgească pe oamenii mai simpli sunt condamnate de Biserică în genere, indiferent cum s-ar numi acestea. Cei ce s-ar deda la practicarea lor, umblând cu vrăjitorii, cu preziceri etc., și nu le-ar abandona urmează a fi supuși pedepsei excomunicării.

CANONUL 62: (PRAZNICELE ȘI DATINILE PĂGÂNEȘTI SĂ NU FIE ȚINUTE DE CREȘTINI)

Așa-zisele Calende și cele numite Vota și cele chemate Brumalia, și prăznuirea care se face în cea dintâi zi a lunii lui martie voim ca de îndată să fie scoase din vieţuirea credincioșilor. Dar mai lepădăm și jocurile obștești (dansurile publice) **ale femeilor, ca necuviincioase, și ca putând naște** (provoca) **multă pagubă și vătămare, dar încă și jocurile** (dansurile)

jucate (executate), **fie de bărbați, fie de femei, în numele** (cinstea) **celor numiți în mod mincinos dumnezei de către elini** (păgâni) **și slujbele** (ceremoniile) – **ce se fac după un obicei vechi și străin vieții creștinilor, – orânduind ca nici un bărbat să nu se îmbrace în haină femeiască, sau femeia în cea care se potrivește bărbaților, dar nici să nu puie asupra lor obraze** (măști) **de haz** (comice), **sau de batjocură** (satirice) **închipuind satiri, sau de jale,** (tragice), **nici să nu se strige numele blestematului Dionisos, când se strivesc strugurii în teascuri, nici turnând vinul în vase să nu stârnească** (provoace) **râsul, făptuind cele ale rătăcirii diavolești, sub chipul neștiinței sau al deșertăciunii.**

De aceea, cei care de acum înainte s-ar apuca să facă ceva din cele zise mai înainte, după ce au fost puși în cunoștință, poruncim ca aceștia, dacă ar fi clerici, să se caterisească, iar dacă ar fi laici, să se afurisească.

(24, 51, 65 Trul.; 54 Laod.; 13 Gang.; 15, 45, 63 Cartag.)

Se condamnă superstițiile, apoi obiceiurile păgânești și îndeletnicirile imorale în sine, sau de natură să provoace imoralitatea. Era firesc, de altfel, ca anumite practici păgâne, legate de cultul politeist, să nu fi dispărut ușor din obișnuința creștinilor, care se convertiseră de la diverse religii păgâne. Multe dintre acestea au durat timp îndelungat, prelungind semipăgânismul, care fusese deosebit de puternic din primele veacuri și care se manifestase chiar și după Constantin cel Mare, ca un fel de stare care a rezultat pe de o parte din rezistența tradiției păgâne, iar pe de altă parte, din spiritul concesorilor creștinismului.

Între practicile păgâne care au supraviețuit se numără mai ales așa-zisele ceremonii ce se săvârșeau în primele zile ale lunilor care se numeau Calende, apoi sărbătorile împreunate cu petreceri zgomotoase și indecente, cum erau așa-numitele Vota și Brumalia, amândouă legate puternic de cultul păgân, și anume, Vota, sărbătorile oilor sau ale zeului Panu, și Brumalia, sărbătorile vinului sau ale zeului Dionisos (Bachus).

CANONUL 63: (SE OSÂNDESC MARTIROLOGIILE FALSE)

Poruncim ca patimile mucenicilor (chinurile mucenicilor), **martirologiile, cele plănuite de către vrăjmașii adevărului, în chip ca să-i defăimeze pe mucenicii** (martirii) **lui Hristos și ca să-i aducă la necredință pe cei ce le ascultă – să nu se răspândească prin Biserică, ci acela să se dea focului. Iar pe cei ce le primesc pe acestea, sau le cinstesc pe ele ca adevărate, îi dăm anatemei.**

(60 ap.; 9 sin. VII ec.; 59 Laod.)

Nu numai că se condamnă martirologiile false, interzicându-se difuzarea lor prin biserici, ci se și dispune arderea acestora și pedepsirea cu anatema a celor care le-ar cinsti.

De aici se vede grija pe care Biserica a pus-o și în păstrarea textelor cărților de cult, pentru că martirologiile erau colecții orânduite calendaristic ale vieților sau și numai ale pătimirii martirilor, din care mai târziu s-au alcătuit viețile de sfinți sau sinaxariile.

CANONUL 64: (MIRENII SĂ NU-ȘI IA SLUJBĂ DE PROPOVĂDUITORI)

(Orânduim) **că nu se cuvine ca laicul să țină cuvântare sau să învețe în chip obștesc** (public), **însușindu-și de aici slujba învățătorească, ci să se supună rânduielii predanisite de către Domnul și să deschidă urechea spre cei ce au luat darul cuvântului de dăscălie** (învățătoresc) **și să învețe cele dumnezeiești de la aceștia. Căci în Biserica cea una, osebite mădulare a făcut Dumnezeu, după cuvântul Apostolului** (I Cor. 12, 27), **pe care Grigorie Teologul, tălmăcindu-l în omilia 26, arată lămurit rânduiala cea întru aceștia, zicând: „Pe această rânduială să o cinstim, fraților, pe aceasta să o păzim. Unul să fie ureche, altul limbă, altul mână, altul altceva, unul să învețe, iar altul să învețe** (de la acela)**". Și după aceea: „Și cel ce învață** (să o facă) **cu supunere și cel ce dă**(ruiește) **să o facă cu bucurie, și cel ce slujește** (să o facă) **cu râvnă; să nu fim toți limbă, lucrul cel mai cu înclinare** (pentru toți), **nu toți apostoli, nu toți profeți, să nu tâlcuim toți"; și apoi spune: „Ce te faci pe tine păstor, oaie fiind? Ce te faci cap, picior fiind?" „De ce te apuci să comanzi oaste, fiind rânduit** (pus) **între ostași?" Și în alt loc: „Înțelepciunea poruncește": „Nu fi grabnic în cuvinte, nu te măsura** (întinde), **sărac fiind, cu cel bogat, nici nu căuta să fii mai înțelept decât înțelepții".**

Iar de s-ar prinde cineva atingând (călcând) **canonul de față, să se afurisească pe 40 de zile.**

(33 Trul.; 14 sin. VII; 15 Laod.)

În canon se arată în mod plastic și cu exemple din Sfânta Scriptură, precum și din tâlcuirea unor texte ale ei de către Sfântul Grigorie Teologul, cât de necesară este buna rânduială sau ordinea în Biserică. Păzind această ordine, fiecare trebuie să îndeplinească slujba care i s-a încredințat. Și să nu caute a-și însuși vreo misiune sau vreo putere care nu i s-a dat.

Astfel fiind, nu este permis nici laicului care nu a primit puterea învățătorească în Biserică să predice fără încuviințarea celor care dețin această putere,

sau să rostească orice alt fel de cuvânt în public, însușindu-și puterea învățătorească. Adică nu-i este îngăduit să trateze în public chestiuni de doctrină decât cu aprobarea autorităților bisericești, căreia i s-a încredințat această putere de către însuși Mântuitorul (Mt. 28, 19; Rom. 1, 5; I Tim. 3, 2). Cu rânduială deci, poate să învețe cele ale credinței chiar și laicul, dacă este cunoscător, dacă are aprobarea vreunui episcop sau a vreunui preot, de altfel toți credincioșii fiind obligați să mărturisească pe Hristos și adevărurile credinței, la care ne-a chemat El (Mt. 10, 32).

CANONUL 65: (DATINA APRINDERII FOCULUI LA LUNILE NOI SĂ ÎNCETEZE)

Poruncim de la canonul de față (înainte) **să înceteze focurile care se aprind de către unii la lunile noi, înaintea sălașelor proprii de lucruri, sau a caselor, și pe care, după un obicei vechi, se apucă să le sară. De aceea, oricine ar face ceva de acest fel, dacă ar fi cleric, să se caterisească, iar dacă ar fi laic, să se afurisească. Căci este scris în** (cartea) **a IV-a a Împăraților: „Și a zidit Manase altar întregii oști a cerului, în cele două curți ale casei Domnului, și a trecut prin foc pe fiii săi, și prezicea din semne și ghicea din zborul păsărilor, și a făcut grăitor din stomac** (ventriloci), **și a înmulțit pe ghicitori, și a înmulțit facerea răului înaintea Domnului ca să-L mânie pe El** (IV Împ. 21, 5-6).

(24, 51, 62 Trul.; 54 Laod.; 13 Gang.; 15, 45, 63 Cartag.)

Ca și prin canonul 62, se ia atitudine împotriva unor practici tradiționale păgâne, precum și împotriva superstițiilor și vrăjilor în genere.

Obiceiul de a sări peste focuri la anumite soroace s-a păstrat până azi la diverse popoare, chiar și la noi.

CANONUL 66: (RÂNDUIALA PRĂZNUIRII SĂPTĂMÂNII LUMINATE)

Se cuvine ca, de la sfânta zi a Învierii lui Hristos, Dumnezeul nostru, până la noua duminică (duminica următoare), **întreaga săptămână să o petreacă credincioșii fără întrerupere în sfânta Biserică, în psalmi și cântece** (imne), **petrecând și în cântări duhovnicești, bucurându-se întru Hristos, și sărbătorind și îndeletnicindu-se cu citirea dumnezeieștilor Scripturi și îndestulându-se cu Sfintele Taine. Căci astfel vom fi și înviați împreună**

cu Hristos și împreuină înălțați. De aceea, în nici un chip să nu se facă în zilele arătate alergări de cai sau alte jocuri obștești (populare).

(9 ap.; 24 Trul.; 2 Antioh.; 61 Cartag.)

Pentru săptămâna luminată se recomandă creștinilor să frecventeze bisericile și să petreacă toată vremea în chip duhovnicesc, evitând petrecerile de altă natură.

CANONUL 67: (CREȘTINII SĂ NU MĂNÂNCE SÂNGE)

Scriptura dumnezeiască ne-a poruncit nouă să ne ferim de sânge, de sugrumat și de desfrânare. Așadar, pe cei care, din pricina lacomului stomac (pântece), **cu oarece meșteșug prefac** (pregătesc) **în mâncare sângele oricărui animal și astfel îl mănâncă pe acesta îi certăm** (pedepsim) **după cuviință. Iar dacă cineva s-ar apuca** (încumeta) **de acum înainte să mănânce în orice chip sânge de animal, dacă ar fi cleric, să se caterisească, iar dacă ar fi laic, să se afurisească.**

(63 ap.; 2 Gang.)

După cum se vede limpede, deși se pornește de la o opreliște mai cuprinzătoare, canonul interzice în mod special consumarea în orice chip a sângelui de animale.

CANONUL 68: (CĂRȚILE SFINTE SĂ FIE PĂSTRATE CU EVLAVIE)

(Orânduim) **să nu fie îngăduit cuiva dintre toți** (nimănui) **să strice sau să taie cărțile Vechiului și Noului Testament, precum și ale sfinților și aleșilor** (încercaților)**-noștri propovăduitori și dascăli, sau să le dea spre nimicire, fie zarafilor de cărți** (nu librarilor), **fie celor ce se numesc făcători de parfumuri sau altcuiva dintre toți cei** (de acest fel), **decât dacă au ajuns cumva cu totul de nefolosit, ori din pricina moliilor, ori apei, ori într-un alt chip.**

Iar cel prins de acum înainte că face ceva de acest fel să se afurisească pe un an. De asemenea (să se afurisească), **și cel ce cumpără astfel de cărți, dacă acela nici nu le ține pentru folosul lui propriu, nici nu le-ar da altuia spre facere de bine și spre a le păstra, ci s-ar apuca** (încumeta) **să le strice pe acestea.**

(85 ap.; 2 Trul.; 60 Laod.; 24 Cartag.; Atanasie cel Mare: Despre sărbători; Grigorie Teologul: Despre cărțile Sfintei Scripturi; Amfilohie: Despre Cărțile Sfintei Scripturi)

Canonul apără de distrugere atât cărțile Sfintei Scripturi, cât și scrierile Sfinților Părinți, prevăzând pedeapsa împotriva celor care ar contribui într-un fel sau altul la distrugerea acestora.

Remarcăm faptul că pedeapsa prevăzută de canon este afurisirea pe timp de un an, adică excomunicarea pe timp limitat[2].

CANONUL 69: (RÂNDUIALA PENTRU INTRAREA ÎN ALTAR)

Să nu-i fie îngăduit vreunuia din toți cei care fac parte dintre laici să intre înăuntrul sfântului altar în nici un chip, nu este însă oprită de la acest lucru puterea și stăpânirea împărătească, atunci când, după oarecare predanie foarte veche, ar voi să aducă daruri Creatorului.

(19, 44 Laod.)

Intrarea oricărui laic în altar, iar până în veacul al XII-lea chiar și a călugărilor nehirotoniți, a fost cu desăvârșire interzisă, exceptându-se împărații, cărora li s-a recunoscut privilegiul de a intra atunci când aduceau daruri pentru sfântul altar.

Din veacul al XII-lea încoace, li s-a permis și călugărilor și călugărițelor să intre în altar, însă numai când trebuiau să aprindă candelele sau lumânările, sau să îndeplinească vreo altă ascultare. De asemenea, cu timpul, li s-a permis intrarea în altar și altor laici care îndeplineau unele servicii în legătură cu sfânta slujbă, rânduială care s-a păstrat până astăzi.

Prin ultimele cuvinte ale canonului se subliniază importanța și valoarea obiceiului, căruia i se recunoaște puterea de lege, căci la acest fel de obicei se referă expresia: „După oarecare predanie foarte veche".

CANONUL 70: (FEMEILE SĂ TACĂ ÎN BISERICĂ)

Să nu se îngăduie femeilor să vorbească în timpul dumnezeieștilor liturghii, ci, după cuvântul apostolului Pavel, să tacă, pentru că nu li s-a îngăduit lor a vorbi, – ci să se supună, precum și legea zice: „Iar de voiesc să învețe ceva, să-și întrebe acasă pe bărbații lor" (Fac. 3, 16; I Cor. 14, 34-35).

---

2. În canon (68) se amintesc negustorii de cărți (zarafii), care nu trebuie confundați cu librarii, căci după cum spun Zonara și Balsamon în comentariile la acest canon, negustorii de cărți erau mai mult negustori de hârtie. Ei cumpărau cărți și fie le vopseau paginile, fie ștergeau scrisul de pe ele, ca să le poată vinde pentru a fi folosite la scrierea altor texte pe ele Acest negoț de hârtie și de cărți a făcut ca multe din operele clasice ale scriitorilor antici, profani și religioși, să fie distruse prin ștergerea textului lor de pe hârtia pe care fuseseră scrise. În timpul Renașterii s-a găsit mijlocul de a face să reapară scrisul cel dintâi pe astfel de hârtii.

(66 Trul.; 44 Laod.)

Opreliștea pe care o cuprinde canonul nu reprezintă numai o măsură privind disciplina în timpul serviciului divin, ci mai ales discuțiile publice cu caracter religios-dogmatic, la care li se interzice în special femeilor să ia parte.

CANONUL 71: (OPRIREA DATINILOR PĂGÂNE STUDENȚEȘTI)

Cei ce învață legile politice (de stat) **nu se cuvine să folosească, să-și însușească** (să ia) **obiceiurile elinești** (păgâne), **nici să se ducă la teatre sau să facă** (execute) **cele ce se numesc tăvăliri** (rostogoliri, trânte, lupte), **sau să se îmbrace cu haine care sunt în afara folosinței obștești, nici în timpul când încep învățăturile, sau când ajung spre sfârșitul lor, sau, să zicem peste tot în genere, de-a lungul acestui fel de învățătură. Iar dacă cineva de acum înainte ar îndrăzni să facă aceasta, să se afurisească.**

(24, 51, 62, 65 Trul.; 24 Anc.)

Din textul canonului luăm cunoștință că în vremea aceea (an 691-692) existau școli superioare pentru studiul dreptului și că studenții acestora, deși erau creștini, căutau să păstreze tradițiile vieții studențești păgâne, ceea ce li se interzicea cu desăvârșire.

CANONUL 72: (CREȘTINII SĂ NU SE CĂSĂTOREASCĂ CU ERETICI ȘI CU NECREȘTINI)

Să nu se îngăduie ca bărbatul ortodox să se lege (prin căsătorie) **cu femeia eretică, nici ca femeia ortodoxă să se unească** (prin căsătorie) **cu un bărbat eretic, ci de s-ar și vădi că s-a făcut un lucru ca acesta de către vreunul dintre toți, căsătoria** (nunta) **să se socotească fără de tărie, și căsătoria** (însoțirea nelegiuită) **să se desfacă – căci nu se cade a amesteca cele ce n-au amestecare, nici oii să se împerecheze cu lupul, și nici părții lui Hristos cu soarta** (ceata) **păcătoșilor; iar dacă cineva ar călca cele orânduite de noi, să se afurisească.**

Iar dacă unii, găsindu-se încă în necredință și nefiind încă numărați în turma ortodocșilor, s-au legat (potrivit) **întreolaltă, prin căsătoria legiuită, și apoi unul dintre ei alegând binele a alergat la lumina adevărului, iar celălalt a fost ținut** (stăpânit) **de legătura sărăcirii, nealegând** (nedorind) **să vadă** (să ia în seamă) **razele dumnezeiești; dacă soția cea necredincioasă socotește că este bine** (consimte) **să viețuiască cu soțul cel credincios, sau, dimpotrivă, cel necredincios cu soția cea credincioasă, să nu fie despărțiți,**

după dumnezeiescul apostol: „Căci bărbatul necredincios se sfințește prin femeie, și femeia necredincioasă se sfințește prin bărbat" (I Cor. 7, 14).

(14 sin. IV ec.; 10, 31 Laod.; 21 Cartag.)

Canonul interzice categoric căsătoria cu eretici, precum și între creștini și necreștini, permițând o singură excepție, și anume aceea care se întemeiază pe cuvântul Sfântului Apostol Pavel, că bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă, iar femeia necredincioasă se sfințește prin bărbatul credincios, cuvinte în virtutea cărora se poate recunoaște prin îngăduință, ca legală, căsătoria încheiată între doi necreștini dintre care ulterior unul a devenit creștin. Căsătoria acestora nu se desparte, deși ea a devenit prin convertirea unuia dintre soți o căsătorie mixtă, între un creștin și un necreștin, căsătorie pe care canonul o interzice. În afara acestei excepții, nu se recunoaște legalitatea nici unei alte căsătorii între creștini și necreștini.

În categoria căsătoriilor mixte mai intră, în afară de căsătoriile între creștini și necreștini, și căsătoriile dintre credincioșii aparținând diverselor confesiuni creștine[3].

CANONUL 73: (SEMNUL CRUCII SĂ NU SE PUNĂ ORIUNDE)

De viață făcătoarea cruce, arătându-ne nouă mântuirea, se cade ca noi să punem toată stăruința spre a-i da toată cinstea cuvenită aceleia prin

---

3. Firesc ar fi să se îngăduie căsătoria unui ortodox cu o persoană aparținând oricărei confesiuni creștine, al cărei botez Biserica Ortodoxă îl recunoaște ca fiind valid. Într-un asemenea caz este vorba de două persoane care au primit în mod valid botezul și în această stare harică pe care le-o conferă botezul li se poate administra în mod valid și taina cununiei.

Nu se poate însă administra taina cununiei când este vorba de două persoane creștine, dintre care una nu are botezul valid, cum este cazul antitrinitarienilor (unitarienilor), căci în acest caz lipsește starea harică corespunzătoare și absolut necesară pentru ca administrarea tainei cununiei să fie eficace, adică să-și facă efectele harice.

Prin urmare, din punct de vedere al doctrinei canonice întemeiate pe învățătura de credință a Bisericii noastre, un preot ortodox ar putea administra în mod valid taina cununiei oricăror creștini care sunt botezați în mod valid, dacă aceștia i s-ar adresa. Și aceasta chiar și atunci când nici unul dintre ei nu ar fi ortodox, deci cu atât mai vârtos dacă unul dintre ei este ortodox.

Rânduielile legale în vigoare nu permit însă preotului ortodox să administreze taina nunții celor de altă confesiune și nici unei persoane ortodoxe care s-ar căsători cu un creștin neortodox, dar cu botez valid decât în cazul când acesta din urmă ar trece la ortodoxie sau măcar ar declara că va îmbrățișa credința ortodoxă.

Rânduielile legale în vigoare nu-i permit însă preotului ortodox să administreze taina nunții celor de altă confesiune și nici unei persoane ortodoxe care s-ar căsători cu un creștin neortodox, dar cu botez valid, decât în cazul în care acesta din urmă ar trece la ortodoxie măcar ar declara că ar îmbrățișa credința ortodoxă.

care am fost mântuiți de căderea cea veche. Drept aceea, dându-i ei închinăciune și cu gândul și cu cuvântul și cu simțirea, poruncim să se steargă cu totul semnele crucii făcute de oarecare pe pământ (pe jos, pe pardoseli), **ca nu cumva, prin călcarea de către cei care umblă, să fie batjocorit acest semn al biruinței noastre. Orânduim, așadar, să se afurisească cei ce de acum înainte ar face chipul crucii pe pământ** (pe pardoseli).

Canonul relevă importanța sfintei cruci și ia măsuri pentru ca semnul ei să nu fie expus în nici un chip batjocurii.

CANONUL 74: (ÎN BISERICI SĂ NU SE FACĂ AGAPE ȘI NICI SĂ SE LOCUIASCĂ)

Nu se cuvine a se face cele ce se numesc agape în (casele) **domnești sau biserici, și a mânca înăuntrul casei** (Domnului), **și a așterne** (acolo) **culcușuri. Iar cei ce îndrăznesc a face aceasta, ori să înceteze, ori să se afurisească.**

(11 Gang.; 27, 28 Laod.; 42 Cartag.)

Agapele erau mese care se dădeau la sfârșitul slujbelor religioase fie întregii comunități care a participat la acestea, fie și numai membrilor săraci ai comunităților bisericești. Ele se chemau agape, vrând să se arate prin cuvântul agapă că ele sunt expresia dragostei care stăpânește relațiile dintre creștini.

Ținerea agapelor în biserici fusese interzisă încă din veacul al IV-lea, dar se vede că nu dispăruse nici în vremea sinodului Trulan.

Agapele au avut un important rol religios educativ și social, pentru că prin ele, în primul rând, se venea în ajutor celor lipsiți, iar în al doilea rând, se cultiva în permanență spiritul de solidaritate între creștini, constituind o vie mărturie despre valoarea practică a credinței creștine.

În canon se mai interzice așternerea în locașurile de cult a unor culcușuri pentru drumeți, precum și mâncarea în Biserică.

CANONUL 75: (ÎN BISERICĂ SĂ SE CÂNTE CU EVLAVIE, FĂRĂ VAIETE ȘI RĂCNETE)

Voim ca cei ce se află în biserică spre a cânta să nu se folosească de strigăte netocmite (fără de rânduială, vaiete) **și să silească firea spre răcnire, nici să adauge ceva în afară de cele ce sunt rânduite de Biserici, care nu-i sunt nici potrivite, nici cuviincioase, ci cu multă luare-aminte și smerenie**

să aducă cântări lui Dumnezeu cel care veghează asupra celor ascunse, căci sfântul cuvânt a învățat pe fiii lui Israel să fie cucernici (Lev. 15, 31).

(15 Laod.)

Se rânduiește ca în biserică să se cânte în mod cuviincios și cu toată evlavia, evitându-se vaietele, adaosurile, cuvintele nepotrivite și strigătele, inclusiv melodiile nepotrivite pentru a exprima trăirea religioasă.

CANONUL 76: (SE OPREȘTE NEGOȚUL ÎN CURTEA BISERICII)

(Orânduim) **că nu se cuvine a se pune** (așeza) **cârciuma înăuntrul sfintelor curți sau cele pentru feluri de mâncări, sau să se facă alte vânzări, cinstirea bisericii pătând-o. Căci Mântuitorul și Dumnezeul nostru, învățându-ne pe noi prin vieţuirea Sa în trup, a poruncit a nu se face casa Tatălui Său casă de negustorie; care și banii** (monedele) **schimbătorilor de bani i-a împrăștiat și i-a izgonit pe cei ce făceau Templul locaș obștesc** (local public). **Iar dacă cineva ar fi prins asupra arătatei călcări a legii, să se afurisească.**

(73 ap.; 74, 97 Trul.)

Se interzice cu desăvârșire, sub pedeapsa afurisirii, practicarea vreunui fel de negoț în curtea bisericilor.

CANONUL 77: (CREȘTINII SĂ NU FACĂ BAIE DUPĂ OBICEIUL PĂGÂN)

(Orânduim) **că nu se cuvine ca cei din starea preoțească, sau clericii, sau monahii** (asceții) **să se scalde în baie cu femei și nici vreun creștin laic, căci aceasta este cea dintâi învinuire înaintea păgânilor. De s-ar prinde cineva asupra acestui fapt, de ar fi cleric, să se caterisească, iar de ar fi laic, să se afurisească.**

(30 Laod.)

Pentru motive morale, precum și pentru a evita reproșurile sau acuzele de imoralitate din partea păgânilor, se interzice tuturor celor din starea clericală, apoi monahilor și laicilor, să facă baie împreună cu femei, fiindcă în vremea aceea, după obiceiul păgân, la asemenea băi erau toți goi, nu se foloseau costume de baie.

CANONUL 78: (ȘCOLIREA CATEHUMENILOR)

(Orânduim) **că se cuvine ca cei ce sunt a se lumina** (a se boteza catehumeni) **să învețe credința, și în a cincea zi a săptămânii** (joia) **să dea seama (răspundă) episcopului sau presbiterilor.**

(2, 14 sin. I ec.; 96 Trul.; 19, 46 Laod.)

Canonul prevede un program catehetic de patru zile pe săptămână pentru cei care se converteau la creștinism, urmând ca în a cincea zi a săptămânii – care, după vechea numărătoare a zilelor săptămânii, era joia – să arate episcopului sau presbiterilor progresul pe care l-au făcut.

CANONUL 79: (OSÂNDA CELOR CE SPUN VRUTE ȘI NEVRUTE DESPRE NAȘTEREA DOMNULUI)

Mărturisind noi că dumnezeiasca naștere cea din Fecioară a fost fără lehuzie și propovăduind întregii turme că și fără de sămânță s-a făcut, îi supunem îndreptării pe cei ce din neștiință fac ceva din cele ce nu se cuvin. Drept aceea, pentru că unii, după ziua sfintei nașteri a lui Hristos Dumnezeul nostru se arată prăjind fruntea făinii (semidale, făină fină) **și împărțind-o pe aceasta întreolaltă, sub cuvânt de cinstire a așa-zisei lehuzii a neprihănitei Maicii Fecioare, orânduim ca nimic de acest fel să nu se înfăptuiască de către credincioși. Căci a tâlcui** (a defini) **și a zugrăvi cele despre nașterea sa cea negrăită** (inefabilă), **după cele de obște** (comune, obișnuite) **și după ale noastre** (care se referă la noi), **acest lucru nu este cinste pentru Fecioara, care mai presus de minte și de grai a născut cu trupul pe Cuvântul cel necuprins** (negrăit). **Iar dacă de acum înainte s-ar prinde cineva făcând ceva de acest fel, de ar fi cleric, să se caterisească, iar de ar fi laic, să se afurisească.**

Canonul rânduiește ca să nu vorbească oricine, orice, și să nu se vorbească oricui despre nașterea cea mai presus de fire a Mântuitorului, pentru a se evita înțelegerile greșite, precum și practicile care s-ar naște din astfel de înțelegeri, practici pe care le și condamnă canonul.

CANONUL 80: (OSÂNDA CLERICILOR ȘI LAICILOR CARE NU MERG REGULAT LA BISERICĂ)

Dacă vreun episcop, presbiter, ori diacon, sau dintre cei numărați în cler (în clerul inferior), **sau vreun laic, de n-ar avea nici o nevoie prea grea**

sau vreo treabă anevoioasă, ca să lipsească mai multă vreme de la biserica lui, ci fiind (petrecând) **în cetate, nu ar merge** (la biserică) **trei zile de duminică în trei săptămâni, de ar fi cleric, să se caterisească, iar de ar fi laic, să fie îndepărtat de la împărtășire** (de la comuniune, afurisit).

(8, 9 ap.; 66 Trul.; 2 Antioh.; 11 Sard.)

Se impune pentru membrii clerului, ca și pentru toți credincioșii laici, obligativitatea frecventării bisericii cel puțin o dată la trei săptămâni, sub pedeapsa caterisirii pentru clerici sau a excomunicării pentru laici. Se înțelege însă că, așa cum arată textul canonului, obligativitatea aceasta nu există decât atunci când intervin cauze de forță majoră, care să oprească pe clerici sau pe laici de a participa la sfintele slujbe.

CANONUL 81: (OSÂNDA RĂTĂCIRII MONOFIZITE)

De vreme ce am aflat că în unele țări, la cântarea cea întreit sfântă (trisaghion), **după „sfinte fără de moarte" se rostește în chip de adaos: „Cel ce te-ai răstignit pentru noi, miluiește-ne pe noi", iar că acesta** (adaosul), **împreună cu nelegiuitul eretic care a născocit o astfel de rostire, s-a lepădat din cântarea cea de acest fel, ca străin de dreapta credință, și noi, întărind cele mai înainte statornicite cu toată evlavia de către Sfinții noștri Părinți, îi dăm anatemei pe cei care, și după orânduirea de față, primesc în biserică o astfel de rostire, sau în vreun alt chip o adaugă la cântarea cea întreit sfântă** (trisaghion). **Iar dacă cel ce calcă cele orânduite este din cinul preoțesc** (sacerdot), **poruncim să se despoaie de vrednicia preoțească, iar dacă este laic sau monah, să se afurisească.**

(23, 33, 56, 99 Trul.)

Monofiziții, între care în special armenii, au adăugat la cântarea cea întreit sfântă și textul „Cel ce te-ai răstignit pentru noi". Prin acest text se exprimă teza monofizită că în Hristos a pătimit și s-a răstignit pentru noi numai firea divină, nu și cea omenească. Canonul iterzice adaosul, osândind astfel din nou și erezia pe care o exprimă[4].

4. Adaosul respectiv provine de la monofizitul Petre Gnafevs sau Fulon, un monah de la Constantinopol, care a trăit în a doua jumătate a veacului al V-lea. El a făcut oarecare isprăvi monofizite și prin Antiohia, unde izbutise să-l alunge din scaun pe patriarhul ortodox și astfel să îl ocupe el, până ce a fost condamnat și depus la anul 471.

CANONUL 82: (CUM SĂ FIE ȘI CUM SĂ NU FIE ZUGRĂVIT MÂNTUITORUL)

În unele chipuri ale cinstitelor icoane, mielul se zugrăvește arătat cu degetul de Înaintemergătorul (Sfântul Ioan Botezătorul), **care** (miel) **s-a înțeles ca chip al harului, înfățișându-ne nouă mai înainte prin lege** (prin Legea Vechiului Testament) **pe adevăratul Miel, pe Hristos Dumnezeul nostru. Cinstind, așadar, chipurile și umbrele vechi ca semne** (simboluri) **și închipuiri** (prefigurări) **ale adevărului, predanisite Bisericii, noi cinstim în primul rând harul și adevărul, primindu-l pe el** (pe ele) **ca plinire a Legii.**

Drept aceea, pentru ca aceea ce este desăvârșit să se înfățișeze ochilor tuturor și prin meșteșugul culorilor, orânduim (hotărâm) **ca de acum înainte Hristos Dumnezeul nostru, Mielul care a ridicat păcatul lumii, să fie înfățișat** (reprezentat) **și în icoane după chipul Său cel omenesc în locul vechiului miel, pentru ca înțelegând prin aceasta măreția lui Dumnezeu Cuvântul, să fim îndrumați și spre aducerea-aminte de petrecerea Lui în trup, de patima Sa și moartea Sa mântuitoare, și de răscumpărarea** (izbăvirea) **lumii, care s-a făcut prin aceasta.**

Se dispune ca tradiționala reprezentare simbolică a Mântuitorului în chip de miel, care se făcea după cele scrise în Vechiul Testament, să fie înlocuită cu reprezentarea Mântuitorului după chipul Său omenesc, căci a trecut umbra Legii, deci a trecut vremea simbolului, și a venit vremea harului și adevărului.

CANONUL 83: (MORȚII NU SE CUMINECĂ)

Nimeni să nu dea Cuminecătura (Euharistia) **trupurilor celor ce au murit** (Mt. 26, 26). **Căci este scris: „Luați mâncați"** (Mt. 26, 26), **dar trupurile celor morți nu pot lua, nici mânca.**

(13 sin. I ec.; 7, 18 Cartag.; 2, 5 Grig. Nyssa; 3, 16 Timotei Alex.)

Exista un obicei vechi în Biserică, de a se da sfânta Cuminecătură și morților care nu apucaseră a se împărtăși înainte de a trece din această viață. Cu motivarea arătată în canon, se interzice pe viitor acest lucru.

CANONUL 84: (BOTEZUL COPIILOR GĂSIȚI)

Urmând așezămintelor (rânduielilor) **canonice ale Părinților, orânduim și despre prunci: ori de câte ori nu se găsesc martori deplin încredințați** (siguri) **care să spună că aceștia sunt fără îndoială botezați, și nici aceștia**

(pruncii) **nu ar fi în stare din cauza vârstei să răspundă anumit asupra sfintei lucrări** (tainei) **care li s-a dat** (împărtășit) **lor, aceștia trebuie să fie botezați fără nici o poticnire, ca nu cumva o astfel de îndoială să-i lipsească pe ei de această curățire a sfințirii.**

(49, 50 ap.; 7 sin. II ec.; 53 Trul.; 45, 48, 72, 110 Cartag.; 1, 91 Vasile cel Mare)

Atât canonul prezent, cât și canonul 53 Trulan vorbesc despre botezul pruncilor ca despre un lucru firesc.

Cealaltă chestiune importantă pe care o reglementează canonul este repetarea botezului, în cazul copiilor despre care nu se știe și nu se poate stabili că ar fi fost botezați – aceasta ca excepție de la regula generală, care interzice repetarea Sfintei Taine a Botezului (can. 47 ap.).

CANONUL 85: (RÂNDUIALA ELIBERĂRII SCLAVILOR)

Am luat aminte, după Scriptură, că prin doi sau trei martori se adevărește tot cuvântul (Deut. 19, 15; Mt. 18, 16). **Drept aceea, orânduim ca sclavii sloboziți** (eliberați) **de către stăpânul lor să dobândească o astfel de cinste în fața a trei martori, cei ce sunt de față vor da întărire slobozirii** (o vor confirma) **și vor da încredințare de la ei celor ce s-au făcut.**

(75 ap.; 2 sin. I ec.; 62, 82, 129, 131, 132 Cartag.; 9 Teofil Alex.)

După cuvântul Scripturii, canonul arată că numai mărturia a doi sau mai mulți martori este valabilă și rânduiește ca și actul eliberării sclavilor de către stăpânii lor să se facă în prezența a trei martori. În vechime, la eliberarea sclavilor trebuia să fie prezenți cel puțin cinci martori, dar prin canonul prezent numărul lor se reduce la trei. Cum în Imperiul bizantin dispozițiile canonice aveau aceeași putere ca și legile de stat, se înțelege că de la data acestui canon, sclavii se puteau elibera și numai în fața a trei martori.

CANONUL 86: (OSÂNDA CELOR CE ÎNTREȚIN DESFRÂUL)

Orânduim ca cei care spre pierzarea sufletelor adună desfrânate și le întrețin (hrănesc), **dacă ar fi clerici, să se afurisească și să se caterisească, iar de ar fi laici, să se afurisească.**

(25 ap., 1 Neocez.; 3, 9, 32, 51, 59, 70 Vasile cel Mare)

Pentru fărădelegea arătată în canon, se prevede, în cazul clericilor, mai întâi afurisirea cu înțelesul de suspendare sau oprire de la cele sfinte, și apoi caterisi-

rea. Nu este vorba despre două pedepse pentru aceeași infracțiune, ci se arată numai procedura de urmat, și anume suspendarea imediată a celui vinovat și apoi judecarea și caterisirea. Deci el trebuia suspendat până la pronunțarea pedepsei.

CANONUL 87: (OSÂNDA ADULTERULUI)

Aceea care și-a părăsit bărbatul și se duce după altul este adulteră, după Sfântul și dumnezeiescul Vasile, care prea bine a ales acest lucru (acest citat) **din profeția lui Ieremia: că „dacă femeia se face** (va fi) **a altui bărbat, să nu se întoarcă la bărbatul ei, ci** (odată) **spurcată, va să fie"** (Ieremia 3, 1)**; și iarăși: „Cel ce are** (ține) **adulteră, este nebun și necredincios** (păgân)" (Proverbe 18, 23). **Dar de s-ar vădi că a fugit fără cuvânt** (pricină) **de la bărbat, el este vrednic de iertare, ea însă de certare. Iar iertarea i se va da acestuia spre a se uni** (spre a fi în comuniune) **cu Biserica. Iar cel care-și părăsește femeia pe care și-a luat-o în mod legiuit și aduce pe alta – după hotărârea Domnului – se supune osândei adulterului** (pentru adulter)**; căci s-a canonizat** (s-a orânduit) **canonic de către Părinții noștri că unii ca aceștia timp de un an să se tânguiască** (să plângă)**, doi ani să asculte, trei ani să cadă** (în genunchi) **și în al șaptelea să stea împreună cu credincioșii, și așa să se învrednicească de împărtășanie, de se vor pocăi, adică cu lacrimi.**

(48 ap.; 12, 13 sin. I ec.; 93, 98 Trul.; 20 Anc.; 102 Cartag.; 9, 21, 31, 35, 36, 46, 48, 77, 80 Vasile cel Mare)

Canonul pune problema despărțirii sau a divorțului, arătând că divorțul fără motive este asimilat cu adulterul, dacă cel ce are inițiativa se căsătorește sau conviețuiește cu o persoană străină.

După legile civile, în vigoare la data emiterii acestui canon, și în conformitate cu învățătura Bisericii, căsătoria se putea desface, sau divorțul se putea produce în mod legal pentru următoarele motive: 1) moartea morală, care se socotea a fi provocată de adulter sau, mai târziu, și de atentatul unui soț la viața celuilalt, ori de alte acte asemănătoare, având gravitatea crimei, dacă ele ar fi intervenit între soți; 2) moartea religioasă, care se socotea a fi provocată de erezie și chiar de schismă; 3) moartea civilă, care se socotea a fi provocată de pedepsirea cu moartea a unuia dintre soți, sau cu o pedeapsă privativă de libertate pe timp mai îndelungat, cel puțin de la trei ani în sus, sau prin deportarea sau dispariția în condiții nedeterminate a unuia dintre soți; 4) moartea fizică parțială, care este provocată de neputința fizică a îndeplinirii obligațiilor conjugale și, în fine, 5) consimțământul soților, însă numai în cazul când respectivii doresc să ducă o viață ascetică, să se călugărească, sau în care soțul este ales

episcop. Toate aceste motive de divorț au rămas valabile până azi în Ortodoxie, completându-se prin altele, admise pe cale de analogie cu cele din categoriile arătate.

În veacul al VI-lea, prin Novela 134 din anul 542, Iustinian împăratul a statornicit principial motivele de divorț pe care le admite și Biserica, între ele fiind și divorțul prin consens, limitat la cazul în care soții s-ar hotărî pentru viața ascetică. (Nov. 134, cap. 11).

Menționăm că și în vremea lui Iustinian, și chiar mai târziu, formalitățile de divorț, după dreptul roman, se reduceau la așa-zisul „repudium", care constă în ceea ce se cheamă carte de despărțire (*libellus repudii*), pe care oricare dintre soți o putea trimite celuilalt, lichidând astfel legătura conjugală dintre ei. Justinian însă, prin Novela 22 și Novela 117, a interzis procedura de divorț a repudierii, socotind-o ilegală.

Canonul mai prevede și mijloace de îndreptare pentru cei care nedesfăcându-și după lege legătura conjugală, comit adulter, folosind (pentru prima dată în textele canonice) – cuvântul canonizare spre a arăta că s-a hotărât ceva în mod canonic. Respectivele mijloace de îndreptare constau în trecerea celor vinovați prin obișnuitele trepte ale penitenței, timp de șapte ani, astfel încât numai în anul al șaptelea erau admiși la Sfânta Împărtășanie. După starea lor, treptele penitenței sunt: tânguirea, ascultarea, căderea în genunchi și, în sfârșit, împreună ședereа cu credincioșii (a se vedea comentariul la can. 12 al sin. I ec.).

CANONUL 88: (ÎN BISERICĂ SĂ NU SE ADĂPOSTEASCĂ DOBITOACE)

Nimeni să nu bage înăuntrul sfintei biserici (sfântului locaș) **nici un fel de dobitoc, afară numai dacă cineva călătorind, cuprins de prea mare nevoie și fiind lipsit de adăpost și sălaș, va trage la vreun astfel de locaș** (biserică). **Căci dacă nu ar fi băgat dobitocul înăuntru, s-ar putea ca uneori acesta să se prăpădească, iar el, prin pierderea dobitocului, și prin aceasta ajungând în neputința de a-și continua călătoria, s-ar supune** (expune) **primejdiei de moarte.**

Dar noi suntem învățați (știm) **că sâmbăta pentru om s-a făcut** (Mc. 2, 27), **așa că se cade a se socoti că pentru toate** (aceste pricini) **trebuie să fie aleasă mântuirea și ferirea de suferință a omului. Iar dacă s-ar prinde cineva băgând dobitoc în biserică** (în sfântul locaș) **fără nevoie, precum s-a zis, de va fi cleric, să se caterisească** (să fie caterisit), **iar de ar fi laic, să se afurisească.**

(73 ap.; 74, 76, 97 Trul.)

Împotriva celor ce tâlcuiesc legile după litera lor, canonul prezent ne dă o pildă de tâlcuire după înțelesul sau după duhul care face viu, și nu după litera care ucide, a unor dispoziții care interzic introducerea dobitoacelor în biserică.

CANONUL 89: (POSTUL PAȘTILOR ÎNCETEAZĂ ÎN NOAPTEA ÎNVIERII)

Creștinii, petrecând în post și rugăciune și în smerenia inimii zilele patimii Mântuitorului, se cade să-și înceteze postul în ceasurile dintre miezul nopții, spre sâmbăta mare, fiindcă dumnezeiești evangheliști Matei și Luca ne-au înfățișat adâncul înaintat al nopții, cel dintâi prin rostirea (expresia)**: „În noaptea sâmbetei"** (Mt. 28, 1)**, iar celălalt prin rostirea** (expresia)**: „dimineață adâncă"** (Lc. 24, 1)**.**

(51, 53, 66 ap.; 16 sin. IV ec.; 13, 55 Trul.; 14 Anc.; 18, 21 Gang.; 28, 49, 51 Laod.)

Se rânduiește ca postul Paștilor să înceteze în sâmbăta mare, pe la miezul nopții, pentru că atunci îndată spre dimineață a înviat Mântuitorul și deci bucuria Învierii nu mai îngăduie postire.

CANONUL 90: (RÂNDUIALA ÎNGENUNCHERII ÎN BISERICĂ)

Am primit în mod canonic, de la Dumnezeu purtătorii Părinții noștri, să nu plecăm genunchii în dumineci, cinstind (astfel) **Învierea lui Hristos. Drept aceea ca să nu nesocotim chipul lămurit al ținerii acestei** (porunci), **rânduim** (poruncim) **limpede credincioșilor ca sâmbăta, după intrarea cea de seară a preoților în altar, potrivit obiceiului care se ține** (în vigoare), **nici unul să nu plece genunchii până duminică seara următoare, când, după intrarea în vremea luminândei, plecând îndată genunchii, în chipul acesta să aducem rugăciunile** (noastre) **Domnului. Căci socotim noaptea cea după sâmbătă ca înaintemergătoare Învierii Mântuitorului nostru, de atunci începem în chip duhovnicesc cântările, sfârșind sărbătoarea de la întuneric spre lumină, ca de aici înainte în cursul nopții și al zilei întregi să sărbătorim noi Învierea.**

(66 ap.; 20 sin. I ec.; 66 Trul.; 18 Gang.; 29 Laod.; 15 Petru Alex.; 91 Vasile cel Mare; 1 Teofil Alex.)

Canonul dispune în ce chip și când se cuvine a îngenunchea în biserică, oprind îngenuncherea în zilele de duminică, cu motivarea că numai neînge-

nunchind duminica se cinstește Învierea lui Hristos. Această rânduială însă nu s-a păstrat în Biserică. După rânduiala canonului prezent, ar trebui ca de sâmbătă noaptea până duminică seara să nu se îngenuncheze în Biserică.

CANONUL 91: (AVORTUL ARE CANONUL UCIDERII)

Pe cele care dau doctorii lepădătoare de făt (provocatoare de avort) **și pe cele care primesc otrăvuri pierzătoare** (omorâtoare) **de prunci le supunem pedepsei ucigașului.**

(65 ap.; 21 Anc.; 2, 8 Vasile cel Mare)

Canonul interzice atât avorturile, cât și evitarea nașterilor prin distrugerea embrionului, calificând acestea drept crimă, identică cu cele ale ucigașilor.

CANONUL 92: (OSÂNDA RĂPITORILOR DE FEMEI)

Sfântul Sinod a orânduit ca cei ce răpesc femei, sub cuvânt de căsătorie, sau părtașii, sau sfătuitorii celor ce le răpesc, dacă ar fi clerici, să cadă din treapta lor, iar dacă ar fi laici, să fie dați anatemei.

(67 ap.; 27 sin. IV ec.; 30, 36, 42 Vasile cel Mare)

Întocmai ca și canonul 27 al sin. IV ec., și prezentul canon interzice, sub grele pedepse, răpirea femeilor, ca și complicitatea la astfel de acte.

CANONUL 93: (RÂNDUIALA PENTRU CĂSĂTORIA CELOR DISPĂRUȚI)

Aceea al cărui bărbat este plecat și, fiind el neștiut (dispărut), **ea se căsătorește cu altul înainte de a se încredința despre moartea aceluia săvârșește adulter. De asemenea, se supun aceleași certări și soțiile ostașilor, cele ale căror soți fiind neștiuți** (dispăruți) **se căsătoresc, precum și acelea care, din pricina călătoriei bărbatului, nu-i așteaptă reîntoarcerea. Însă aici lucrul are oarecare iertare, pentru că este mare bănuială de moarte. Iar aceea care s-a căsătorit din neștiință cu cel părăsit pentru o vreme de către soție, apoi lăsând-o pe ea, pentru că s-a reîntors la el cea dintâi, cu toate că a săvârșit adulter** (a făcut-o) **totuși din neștiință** (și) **așadar nu se oprește de la căsătorie, dar ar fi mai bine dacă ar rămâne așa.**

Iar dacă într-un timp oarecare s-ar înapoia ostașul a cărui soție, din pricina lipsei lui mai îndelungate, s-a unit (însoțit) **cu un alt bărbat, acesta** (ostașul), **dacă voiește, să-și ia îndată pe soția sa, dându-i-se ei iertare, din pricina neștiinței,** (la fel) **și bărbatului care se însoțise cu ea în a doua căsătorie.**

(31, 36, 46 Vasile cel Mare)

Canonul interzice ca vreo femeie să se căsătorească înainte de a se încredința despre moartea soțului dispărut, fie în vreo călătorie, fie ca ostaș, fie în alt chip, declarând adultere pe cele care ar proceda astfel. Se arată totuși îngăduință față de acele femei care s-ar căsători, din pricina absenței prea îndelungate a soților, absență care poate naște bănuiala că ei ar fi morți. Aceeași îngăduință se arată și femeilor care s-au căsătorit cu un bărbat despre care nu știau că era căsătorit. În fine, canonul prevede ca ostașul reîntors acasă, dacă este de acord, poate să-și revendice soția, chiar dacă aceasta se măritase între timp.

CANONUL 94: (JURĂMÂNTUL PĂGÂN SE OPREȘTE)

Canonul supune certărilor (pedepselor) **pe cei care se jură cu jurământ elinesc** (păgânesc)**; și noi le hotărâm acestora afurisirea.**

(25. ap.; 10, 17, 28, 29, 64, 81, 82 Vasile cel Mare)

Se interzice pentru creștini folosirea jurămintelor păgâne, ca incompatibile cu calitatea de creștin, precum și pentru că erau împreunate cu formule care echivalau uneori cu lepădarea credinței creștine.

CANONUL 95: (RÂNDUIALA PENTRU PRIMIREA ERETICILOR ÎN BISERICĂ)

Pe aceia dintre eretici care se adaugă (atașează) **Ortodoxiei și părții celor ce se mântuiesc îi primim după următoarea rânduială și obicei: pe arieni și pe macedoneni și pe novațienii care-și zic loruși catari și stângaci, și pe quartodecimani** (patrusprezeceni), **adică pe tetradiți** (miercurași), **și pe apolinariști îi primim, dând zapise** (scrisori) **și dând anatemei toată erezia care nu cugetă** (învață) **cum cugetă sfânta sobornicească și apostolească a lui Dumnezeu Biserică, pecetluindu-i, adică ungându-le mai întâi cu Sfântul Mir fruntea și ochii, și nările și gura, și urechile, și pecetluindu-i pe ei zicem: „Pecetea Darului Duhului Sfânt".**

Iar despre pavlichieni, care revin la Biserica sobornicească, s-a așezat orânduirea ca neapărat aceștia să fie botezați din nou.

Iar pe eunomieni, cei botezați într-o singură cufundare, și pe montaniști, cei numiți aici frigi, și pe sabelieni, care învață că Fiul este tot una (deopotrivă) **cu Tatăl și care fac și alte oarecare rele** (lucruri de neîndurat), **și pe toate celelalte erezii, pentru că mulți sunt aici mai ales cei care pornesc, vin din țara galatenilor, pe toți care voiesc dintre aceștia să se adauge ortodoxiei îi primim ca pe păgâni** (elini) **și** (adică) **în prima zi îi primim spre creștinare, iar în a doua catehumeni, apoi în a treia zi le facem lepădările de satana** (îi exorcizăm), **cu suflarea de trei ori în față și în ochi, și astfel îi catehizăm pe ei, și îi facem să zăbovească în Biserică și să asculte Scripturile și atunci îi botezăm pe ei.**

Dar și pe manihei și severieni, și pe cei veniți din erezii asemenea (acestora), **primindu-i ca pe păgâni** (elini), **îi botezăm din nou.**

Iar nestorienii și eutihienii și severienii, și cei din erezii asemenea (acestora) **trebuie să facă zapis** (scrisori) **și să dea anatemei erezia** (rătăcirea) **lor, și pe Nestorie și pe Eutihie, și pe Dioscur, și pe Sever și pe ceilalți începători** (corifei) **ai unor astfel de erezii, și pe cei ce cugetă cele ale lor și toate ereziile arătate mai înainte și așa să se împărtășească cu sfânta Cuminecătură.**

(8, 19 sin; sin. I ec.; 1, 7 sin. II ec.; 7, 8 Laod.; 6, 57, 126 Cartag.; 1, 5, 47 Vasile cel Mare)

Repetând și sintetizând dispozițiile canonice anterioare, și mai ales ale canonului 7 sinodul II ecumenic privitoare la primirea ereticilor în Biserică, canonul prezent stabilește, de acord cu acela, trei procedee pentru primirea ereticilor în Biserică, și anume:

1) Mărturisirea credinței ortodoxe în scris, în cazul celor care se întorc de la erezii mai puțin grave;

2) Ungerea cu Sfântul Mir pentru cei ce nu au primit această taină, sau care profesează erezii de o gravitate mai mare decât cei din prima categorie; și

3) Rebotezarea celor care vin de la ereziile cele mai grave, în sânul cărora s-a pierdut succesiunea apostolică a preoției deodată cu cea a credinței.

În comentariile la canoanele 8 și 19 ale sinodului I ecumenic și la canoanele 1 și 7 ale sinodului II ecumenic am lămurit această problemă, arătând și ce profesau cei mai mulți dintre ereticii pomeniți. Prezentul canon îi mai înșiră și pe manihei, valentinieni, marcioniți, nestorieni, eutihieni și severieni.

Maniheii, valentinienii și marcioniții erau eretici gnostici, care negau caracterul divin al Revelației creștine și deci al însești temeliei Bisericii. Aderen-

ții lor purtau fiecare numele întemeietorului ramurii gnostice respective. Acestea apăruseră în veacurile al II-lea și al III-lea.

Nestorienii numeau pe Maica Domnului născătoare de om, iar nu de Dumnezeu, eutihienii susțineau monofizitismul, adică predominarea naturii divine în Iisus Hristos, până la desființarea celei umane, iar severienii erau o ramură a monofiziților.

CANONUL 96: (OSÂNDIREA ÎMPODOBIRII DEȘARTE)

Cei ce l-au îmbrăcat pe Hristos, prin botez, au mărturisit să urmeze viețuirea Lui cea după trup. Așadar, pe cei ce-și înfrumusețează și își gătesc perii capului cu măiestrie de împletituri, spre vătămarea celor ce-i văd, și prin aceasta pricinuind amăgire sufletelor slabe, îi vindecăm părintește cu certare (pedeapsă) **potrivită, povățuindu-i pe ei și învățându-i să viețuiască cu înțelepciune, ca părăsind amăgirea și deșertăciunea cea din făptură** (fire), **să-și poarte mintea neîntrerupt către viața cea nestricătoare și fericită, și cu frică să petreacă întru curățenie, și după putință să se apropie de Dumnezeu, prin curățenia vieții, și să împodobească mai mult pe omul cel din lăuntru, decât pe cel din afară, cu virtuți și cu obiceiuri preabune și neprihănite, ca să nu poarte în ei nici o rămășiță din rătăcirea potrivnicului. Iar dacă cineva s-ar purta împotriva canonului de față, să se afurisească.**

Canonul condamnă nu îngrijirea sau gătirea decentă a făpturii omenești, ci extravaganțele, adică gătirea și împodobirea indecentă, făcută în scopuri imorale.

CANONUL 97: (ÎN CLĂDIRILE BISERICEȘTI SĂ SE LOCUIASCĂ ÎN MOD CUVIINCIOS)

Pe cei ce, sau locuind împreună cu soția, sau în alt chip făcând obștești (transformând în localuri publice) **locașurile sfinte și purtându-se cu nesocotință** (dispreț) **față de ele, și în acest chip stând în ele, poruncim să-i scoată și din casele catehumenilor cele din** (preajma) **cinstitelor biserici. Iar dacă cineva nu ar păzi acest lucru, de ar fi cleric, să se caterisească, iar de ar fi laic, să se afurisească.**

(73 ap.; 74, 76, 97 Trul.)

Canonul interzice ca cineva să locuiască în mod necuviincios în clădirile bisericești, dispunând ca cei care ar face una ca aceasta să nu mai fie îngăduiți nici măcar în sălile destinate catehumenilor, ci să fie scoși și din acestea.

Prin această măsură s-a afirmat dreptul autorităților bisericești de a dispune asupra tuturor clădirilor destinate lucrării religioase a Bisericii și aparținând oricărei Biserici locale.

CANONUL 98: (SE OPREȘTE CĂSĂTORIA CU LOGODNICA ALTUIA)

Cel ce ia spre însoțire de căsătorie pe femeia logodită cu altul, trăind încă logodnicul, să fie pus sub învinuire de adulter.

(11 Anc.; 22, 69 Vasile cel Mare)

Logodna era socotită și asimilată în multe privințe cu căsătoria, căci se încheia prin facerea promisiunii reciproce de căsătorie a celor ce se logodeau, promisiune care echivalează de fapt cu consimțământul necesar pentru cei care strică o căsătorie.

Biserica a considerat întotdeauna și actul logodnei ca având o importanță asemănătoare cu acela al căsătoriei și de aceea a supus și logodna aproape aceluiași regim ca și căsătoria. Se înțelege deci că în cazul acesta pedepsele prevăzute pentru cei care strică logodna erau asemănătoare cu acelea pentru cei care strică o căsătorie.

Până astăzi Biserica tratează logodna cu aceeași severitate și, asimilând logodna cu căsătoria, nu permite hirotonia acelor candidați la intrarea în cler care au fost logodiți bisericește și apoi au stricat logodna, considerându-i ca și când ar fi divorțați și neîngăduindu-le să se căsătorească cu o altă persoană, dacă vor să devină clerici, pentru că această căsătorie se socotește ca a doua.

CANONUL 99: (PRINOASE OPRITE)

Am aflat că în țara armenilor se întâmplă și aceea încă că unii, frigând în interiorul sfintelor altare părți din cărnuri, (apoi) **le fac prinoase, împărțindu-le preoților bucăți din ele în chip iudaic** (după obiceiul iudaic). **Drept aceea, păzind neîntinarea Bisericii, orânduim să nu-i fie îngăduit vreunuia dintre preoți să ia anumite părți din cărnuri de la cei ce le aduc, ci aceștia să se îndestuleze cu cele care ar binevoi aducătorul, făcându-se acest fel de aducere în afara bisericii. Iar dacă cineva nu ar face acest lucru așa, să se afurisească.**

(3 ap.; 32, 33, 56 Trul.; 37 Cartag.)

Ca și prin alte canoane ale acestui sinod, se relevă unele practici armeano-iudaice, dispunându-se înlăturarea lor din Biserică. În caz concret, este vorba de ofrandele de carne pe care canonul le interzice în interiorul bisericii, în orice formă s-ar practica ele.

CANONUL 100: (SE OSÂNDEȘTE PICTURA IMORALĂ)

„Ochii tăi să privească cele drepte" și „cu toată paza tinereții inima ta" poruncește înțelepciunea (Proverbe 4, 23, 25), **căci simțirile trupului lesne strecoară în suflet cele ale lor. Poruncim așadar ca de acum înainte în nici un chip să nu se mai zugrăvească, fie pe table** (tablouri), **fie altcumva înfățișate, chipuri care amăgesc vederea și care strică mintea și împing spre ațâtările plăcerilor rușinoase. Iar dacă cineva s-ar apuca** (s-ar încumeta) **să facă acest lucru, să se afurisească.**

Deși se ocupă numai cu pictura, condamnând folosirea ei pentru propagarea imoralității, în mod logic și firesc se poate considera că, prin analogie, hotărârea canonului prezent cuprinde condamnarea în principiu a folosirii oricărei arte în scopuri imorale.

CANONUL 101: (RÂNDUIALA PENTRU PRIMIREA CUMINECĂTURII)

Dumnezeiescul Apostol cu glas înalt numește pe omul cel zidit după chipul lui Dumnezeu trup și locaș al lui Hristos. Așadar, cel ce a dobândit vrednicia cerească prin pătimirea mântuitoare, aflându-se pus mai presus decât toată zidirea simțitoare, mâncând și bând pe Hristos, se împreună pentru totdeauna cu viața veșnică, sfințindu-și sufletul și trupul, prin împărtășirea cu dumnezeiescul har. Drept aceea, dacă ar vrea cineva să se împărtășească cu Preacuratul Trup în vremea adunării (liturghiei), **și să se facă prin împărtășire** (participare) **una cu acela, făcându-și mâinile în forma crucii, așa să se apropie și să primească împărtășirea harului. Căci pe cei ce în loc de mână pregătesc oarecare vase** (receptacule) **din aur sau din altă materie, pentru primirea dumnezeiescului dar, și prin aceasta se socotesc vrednici preacuratei pricestanii** (de preacurata împărtășanie), **cu nici un gând nu-i întărim** (aprobăm) **ca pe unii care cinstesc mai mult materia cea neînsuflețită și supusă mâinii omului, decât chipul lui Dumnezeu. Iar dacă s-ar prinde cineva dând preacurata cuminecătură celor ce aduc niște vase** (receptacule) **ca acestea, să se afurisească și el, și cel ce le aduce pe acestea.**

Canonul interzice folosirea unor receptacule sau vase pentru primirea sfintei cuminecături, condamnând trufia celor care voiau ca și în acest chip să-și arate prin vase scumpe și prin lucru deosebit superioritatea lor față de cei simpli și în genere față de săraci.

Folosirea receptaculelor, existentă în veacul al VII-lea, arată că exista practica împărtășirii mirenilor așa cum se împărtășesc astăzi clericii, ceea ce înseamnă că actuala rânduială pentru împărtășirea mirenilor s-a introdus mai târziu.

CANONUL 102: (MĂIESTRIA DUHOVNICULUI)

Se cade ca cei ce au primit de la Dumnezeu puterea de a lega și de a dezlega să cerceteze felul (calitatea) **păcatului și aplicarea spre întoarcere a celui ce a păcătuit, și astfel să aducă bolii vindecarea potrivită, ca nu cumva, folosindu-le pe amândouă fără măsură, să greșească în privința izbăvirii celui încărcat** (suferind)**. Căci nu este simplă boala păcatului, ci felurită și în multe chipuri, și născătoare de multe vlăstare ale stricăciunii, din care răul se revarsă din plin și merge înainte până s-ar opri prin puterea vindecătorului** (a doctorului)**. Drept aceea, cel ce arată știință doctoricească** (medicală) **în privința sufletului mai întâi trebuie să cerceteze starea** (dispoziția) **celui ce a păcătuit, și dacă înclină spre sănătate sau, dimpotrivă, cheamă la sine însăși boala prin năravurile sale; să vegheze cum se îngrijește în vremea aceasta** (între timp) **de întoarcerea** (restabilirea) **sa, și dacă nu se împotrivește meșterului** (doctorului)**, și vătămarea sufletului se oprește din pricina folosirii doctoriilor puse asupra ei, și astfel să se măsoare milostivirea după vrednicie.**

Căci tot cuvântul (toată grija) **lui Dumnezeu și al celui căruia i s-a încredințat cârmuirea de păstor** (pastorală) **este să aducă înapoi** (să întoarcă) **oaia cea rătăcită și să vindece pe cea mușcată de șarpe și** (dar) **nici să o împingă spre prăpastia deznădăjduirii și nici a slăbi frâna spre moleșirea și spre disprețuirea vieții; ci în orice chip să stea împotriva suferinței** (patimii)**, fie prin doctoriile cele mai aspre și mai iuți, fie prin cele mai moi** (suportabile) **și mai blânde** (ușoare) **și să se nevoiască** (lupte) **spre închiderea** (cicatrizarea) **rănii, cercetând roadele pocăinței și îngrijind cu înțelepciune pe omul cel chemat spre strălucirea cea de sus. Așadar, trebuie ca noi să le știm pe amândouă, și pe cele ale asprimii, și pe cele ale obiceiului** (cerute de obicei)**, dar să urmăm chipul cel mai îndătinat la cei care nu primesc asprimea, precum ne învață pe noi Sfântul Vasile.**

(12 sin. I ec.; 2, 5, 7 Anc.; Enciclica lui Atanasie cel Mare către Rufin; 2, 3, 74, 75, 84, 85 Vasile cel Mare; 4, 5, 7, 8 Grig. Nyssa)

Cuprinsul canonului este de cea mai mare importanță pentru îndrumarea duhovnicilor, care sunt povățuiți să procedeze cu înțelepciune față de păcătoși și cu o măiestrie asemănătoare aceleia pe care o folosesc medicii în tratarea bolnavilor.

Puterea de a lega și dezlega angajează la cea mai grea răspundere pe cârmuitorii sufletelor credincioșilor, folosindu-se, în cazul cârmuirii acestora, de lucruri mult mai delicate și mai importante decât cele ce cad sub îngrijirea medicilor.

Pentru a releva importanța pe care o are măiestria duhovnicilor, putem spune cu dreptate că pretutindeni credincioșii sunt așa cum sunt și duhovnicii lor.

CANOANELE SINODULUI VII ECUMENIC DE LA NICEEA (787)

CANONUL 1: (SE ÎNTĂRESC CANOANELE PRIMITE DE ÎNTREAGA BISERICĂ PÂNĂ ACUM)

Celor care au dobândit vrednicia (demnitatea) **preoțească, rânduielile canonice le sunt mărturii și îndreptări, pe care primindu-le cu bucurie, cântăm împreună cu dumnezeiescul vestitor David, către Domnul Dumnezeu, zicând: „Întru calea mărturiilor tale m-am desfătat ca întru toată bogăția"** (Ps. 118, 14) **și: „Ai poruncit ca mărturiile tale să fie dreptate în veac; înțelepțește-mă, și viu voi fi"** (Ps. 118, 138, 144). **Și dacă glasul proorocesc** (profetic) **ne poruncește nouă să păzim în veac mărturiile lui Dumnezeu și să viețuim întru ele, este învederat** (evident) **că ele rămân neclătinate și nestrămutate, căci și văzătorul de Dumnezeu Moise zice astfel: „Acestora nu este a li se adăuga** (nimic) **și nici nu este să se scoată** (ceva) **dintr-însele"** (Deut. 12, 32). **Și dumnezeiescul apostol Petru, proslăvindu-se întru ele, strigă: „Spre care și îngerii doresc să privească"** (I Petru 1, 12), **și Pavel zice: „Chiar dacă noi, sau înger din cer de ar binevesti vouă, în afară de ceea ce v-am binevestit noi vouă, să fie anatema"** (Gal. 1, 8).

Așadar, acestea astfel fiind, și fiindu-ne nouă mărturie, bucurându-ne de ele ca și când cineva ar găsi comori multe, cu bucurie (ne însușim) **primim în inimile noastre sfintele canoane, și întărim întreaga și nestrămu-**

tata orânduire a lor, a celor ce sunt așezate de către sfintele trâmbițe ale Duhului, ale preaslăviților apostoli, ale celor șase sfinte sinoade ecumenice, și ale celor ce s-au întrunit local pentru așezarea unor astfel de rânduieli, și ale sfinților noștri părinți. Căci ei toți sunt luminați de către unul și același Duh, au orânduit cele de folos. Și pe acei pe care ei îi supun anatemei, și noi îi dăm anatemei; și pe cei care îi supun caterisirii, și noi îi caterisim; și pe cei care îi supun afurisirii, și noi îi afurisim, iar pe cei pe care îi dau certării (epitimiei), **și noi așijderea îi supunem. Căci dumnezeiescul apostol Pavel, care s-a urcat în al treilea cer și a auzit cuvintele cele negrăite, strigă lămurit: „Fără iubire de argint să fie purtarea voastră, îndestulându-vă cu cele de față** (pe care le aveți)**"** (Evr. 13, 5).

(1 sin. IV ec.; 2 Trul.; 1 Cartag.; 10 sin. I-II)

Prin canonul 2 al sinodului Trulan, se statornicește o colecție a canoanelor emise până atunci și acceptate ca formând codul oficial de canoane al Bisericii. În mai puține cuvinte, canonul prezent face același lucru, confirmând canoanele emise până la 787 de către sfinții apostoli, de către primele șase sinoade ecumenice, de către sinoadele locale și de către Sfinții Părinți.

În ceea ce privește valoarea sau puterea canoanelor, prin canonul prezent se arată că ele sunt emise de către oameni luminați, de către unul și același Duh Sfânt, numindu-i pe toți cei care au așezat canoanele „trâmbițe ale Duhului Sfânt".

Se interzice apoi ca la canoanele existente să se mai adauge ceva sau să se scoată ceva dintr-însele, vrând să li se arate în felul acesta valoarea lor veșnică. La acestea observăm că însuși sinodul VII ecumenic a adăugat canoane noi, fapt care nici nu a scăzut valoarea celor anterioare, dar nici nu a prejudiciat valoarea celor din urmă. Astfel fiind, înțelesul canonului trebuie lămurit în spiritul, iar nu în litera lui. Și dacă nu trebuie să se creadă că toate canoanele sunt hotărâri luate de către sinoade în același chip inefabil – prin asistența Sfântului Duh, în care s-au adus hotărârile dogmatice ale acestora, este pentru că între canoane deosebim două categorii, și anume: unele de cuprins dogmatic și altele de cuprins juridic-disciplinar. Atât unele, cât și celelalte au fost date de sinoade, care, fără îndoială, au avut asistența Sfântului Duh, dar canoanele de cuprins dogmatic se întemeiază pe revelație, iar cele de cuprins juridic disciplinar sunt simple măsuri legale, care nu au caracterul netrecător al adevărurilor revelate. Canoanele de cuprins dogmatic nu pot schimba nu datorită faptului că au fost adoptate în formă de canoane, ci datorită cuprinsului lor, pe când cele care nu au cuprins dogmatic pot fi schimbate de către puterea legislativă a Bisericii Ecumenice, după cum aceeași putere poate să mai adauge altele, întrucât este evident pentru oricine că puterea legiuitoare a Bi-

sericii nu a încetat după epoca sinoadelor ecumenice și că Biserica o deține în întregimea ei și azi, după cum o deținea și în epoca sinoadelor ecumenice.

Prin urmare, deosebim în mod precis canoane care nu se schimbă și canoane supuse schimbării. Este evident însă că schimbarea canoanelor, ca și înmulțirea lor, nu se poate face decât de către organele care dețin deplin puterea legiuitoare a Bisericii, adică de către sinodul ecumenic.

CANONUL 2: (EPISCOPUL TREBUIE SĂ FIE CĂRTURAR RÂVNITOR)

De vreme ce, cântând ne încredințăm lui Dumnezeu: „Întru dreptățile Tale voi cugeta, nu voi uita cuvintele Tale" (Ps. 118, 16), **este mântuitor ca toți creștinii să păzească acest lucru, dar cu deosebire cei îmbrăcați cu vrednicia preoțească.**

Drept aceea, orânduim că tot cel ce vrea să fie înaintat în treapta episcopiei să știe (cunoască) **desăvârșit Psaltirea, pentru ca astfel, din aceasta, să se îndemne a învăța și întreg clerul său. Să se ispitească însă cu dinadinsul de către mitropolit, dacă are osârdie să citească cu pătrundere, iar nu în trecere** (superficial), **atât sfintele canoane, cât și Sfânta Evanghelie, cât și cartea dumnezeiescului apostol, și toată dumnezeiasca Scriptură, și să se poarte după poruncile dumnezeiești, și să învețe poporul său. Căci ființa ierarhiei noastre sunt cuvintele cele predanisite de Dumnezeu, adică adevărata cunoaștere a dumnezeiștii Scripturi, precum a rostit marele Dionisie Areopagitul** (în scrierea sa *„Despre Ierarhia Bisericească"*). **Iar dacă s-ar îndoi și n-ar primi bucuros să facă și să învețe astfel, să nu se hirotonească. Căci Dumnezeu a zis în chip de prooroc** (profetic): **„Tu ai lepădat cunoașterea și Eu te voi lepăda pe Tine, că nu-mi slujești Mie ca preot"** (Osea 4, 6).

(58, 80 ap.; 2 sin. I ec.; 19 Trul.; 12 Laod.; 10 Sard.; 18 Cartag.)

Canonul arată că episcopul trebuie să fie neapărat un om învățat, cunoscând nu în mod superficial, ci temeinic atât Sfânta Scriptură, cât și sfintele canoane. De asemenea, trebuie să cunoască bine Psaltirea, pentru a se vedea că cel ce urmează a deveni episcop îndeplinește sau nu aceste condiții. Canonul arată că viitorul episcop trebuie să fie supus unei examinări aprofundate de către mitropolitul competent, și numai dacă va dovedi râvnă și cunoștințe suficiente și dacă va întruni și alte însușiri, candidatul la episcopie poate fi hirotonit, altfel nu.

CANONUL 3: (NUMAI BISERICA ÎȘI ALEGE SLUJITORII SĂI)

Orice alegere de presbiter, sau de diacon, făcută de către dregători lumești, să rămână fără tărie, după canonul care zice: „Dacă vreun episcop, folosind dregători lumești, și prin aceștia s-ar face stăpân pe o biserică, să se caterisească și să se afurisească (de asemenea) **și toți părtașii lui"** (can. 30 ap.).

Căci se cuvine ca cel ce vrea să fie înaintat la episcopie să se aleagă de către episcopi, după cum s-a orânduit (hotărât) **de către sfinții Părinți cei de la Niceea în canonul care zice: „Se cuvine ca episcopul să se așeze mai cu seamă de către toți** (episcopii) **cei din eparhie** (mitropolie)**; iar dacă ar fi greu vreun lucru ca acesta, fie pentru vreo nevoie strâmtorătoare** (presantă)**, fie pentru lungimea drumului, adunându-se în orice chip trei la un loc, împreună alegători făcându-se și cei care lipsesc** (absenți)**, și încuviințând** (consimțind) **prin scrisori, atunci să se facă hirotonia. Iar întărirea celor făcute să se dea în fiecare eparhie** (mitropolie) **mitropolitului.**

(4 sin. I ec.; 30 ap.; 4 sin. I ec.; 19, 23 Antioh.; 12, 13 Laod.; 6 Sard.; pol; 13, 49, 50 Cartag.)

Reproducând cuprinsul canoanelor 30 apostolic și 4 al sinodului I ecumenic, canonul de față confirmă dispozițiile acelora, interzicând amestecul dregătorilor lumești în alegerile episcopilor și statornicind ca alegerea unui episcop să se facă de către cel puțin trei episcopi, în frunte cu un mitropolit.

CANONUL 4: (SE OSÂNDEȘTE IUBIREA DE ARGINT ȘI SIMONIA)

Dumnezeiescul apostol Pavel vestitorul adevărului (propovăduitorul)**, așezând** (rânduind) **presbiterilor din Efes, sau mai degrabă întregului cin** (corp) **preoțesc** (rânduială) **asemenea unui canon, a grăit deschis astfel: „Argintul sau aurul sau haina nimănui nu am poftit; toate vi le-am arătat vouă, căci astfel ostenindu-vă se cade să veniți în ajutorul celor necredincioși, socotind voi că este mai fericit a da decât a lua"** (F. Ap. 20, 33-35).

Drept aceea, și învățându-ne de la acela, orânduim ca episcopul, născocind pentru câștig rușinos (născociri, pretexte) **în pricini de păcate, să nu plănuiască nicidecum a cere aur, sau argint, sau altceva de la episcop, sau clericii, sau monahii cei care se află sub el** (îi sunt supuși)**. Căci zice apostolul: „Nedrepții nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu"** (I Cor. 6, 9) **și: „Nu sunt datori copiii să agonisească părinților, ci părinții copiilor"** (II Cor. 2, 14).

Dacă, așadar, pentru stoarcerea aurului sau a vreunui alt soi sau pentru vreo patimă a sa, s-ar găsi cineva (dintre episcopi) **oprind de la slujbă** (liturghie) **și afurisind pe vreunul dintre clericii supuși lui, sau închizând vreo cinstită** (sfântă) **biserică, spre a nu se săvârși în ea slujbele lui Dumnezeu, și trecând** (întinzând) **nebunia lui asupra** (lucrului) **celui nesimțitor, cu adevărat fără simțire fiind** (acela), **se va supune și aceleiași pătimiri și se va și întoarce răutatea lui asupra capului său** (Ps. 7, 16), **ca un călcător al poruncii lui Dumnezeu și al rânduielilor apostolice. Căci și Petru, căpetenia** (corifeul) **dintâi al apostolilor, poruncește: „Păstoriți turma lui Dumnezeu cea întru a voastră** (grijă), **veghind asupra ei, și nu cu silnicie, ci cu tragere de inimă, după Dumnezeu; nu cu căutare de câștig rușinos, ci cu râvnă, nu ca și când ați fi stăpâni ai obștilor** (păstoriților), **ci pildă făcându-vă turmei; și când se va arăta Arhipăstorul, primiți cununa cea nevestejită a măririi"** (I Petru 5, 2-4).

(29 ap.; 2 sin. IV ec.; 22, 23 Trul.; 5, 15, 19 sin. VII ec.; 12 Laod.; 2 Sard.; 9 Vasile cel Mare; Enciclica lui Ghenadie; Enciclica lui Tarasie)

Cuprinsul canonului prezent este o pledoarie împotriva arghirofiliei și împotriva celei mai urâte manifestări a ei, simonia.

În textul canonului se enumeră și se condamnă câteva dintre cele mai frecvente forme de manifestare a arghirofiliei ierarhilor din vremea respectivă și, prin analogie, se înțelege că este condamnată orice măsură prin care vreun ierarh sau vreo altă față bisericească ar căuta să stoarcă venituri sub orice pretext de la subalterni.

Este vorba firește numai de un câștig rușinos, neadmis în chip legal, câștig ce nu i se cuvine și care, dacă totuși se stoarce, constituie un păcat grav, căci prin el „se ia pâinea fiilor" și părinții apar astfel în chip de străini asupritori.

CANONUL 5: (SE OSÂNDEȘTE SIMONIA)

Păcat de moarte se consideră când oarecari păcătuind, rămân neîndreptați. Dar și mai rău decât aceasta este dacă se ridică cu cerbicie (încăpățânare) **împotriva dreptei credințe și a adevărului, prețuind mai mult pe mamona decât supunerea față de Dumnezeu, și se împotrivesc rânduielilor lui canonice. În aceștia nu este Domnul Dumnezeu, de nu cumva smerindu-se își vor veni în fire** (se vor trezi) **din greșeala lor; căci trebuie ca aceștia să se apropie cu tot dinadinsul de Dumnezeu și cu inimă zdrobită să ceară lăsarea și iertarea acestui păcat și să nu se mândrească cu danie nelegiuită. Căci „Domnul e aproape de cei zdrobiți cu inima"** (Ps. 33, 17).

Drept aceea, cei ce se fălesc că au fost rânduiți în Biserică prin dare de aur (prin dăruirea aurului) **și, punându-și nădejdea în acest obicei rău, care înstrăinează de Dumnezeu și de toată preoția și care, din această pricină. cu fața nerușinată și în gura mare** (cu gura neacoperită), **prin cuvinte ocărâtoare batjocoresc pe cei ce au fost aleși de către Duhul Sfânt, pentru bunătatea** (virtutea) **vieții lor și care au fost rânduiți** (în Biserică) **fără dare de aur,** (atunci) **mai întâi cei ce fac aceasta să ia treapta cea din urmă a cinului lor** (a stării proprii). **Iar dacă ar stărui** (persevera), **să fie îndreptați prin certare** (epitimie).

Iar dacă cineva s-ar vădi cândva făcând aceasta întru hirotonie (cu prilejul hirotoniei) **să se urmeze după canonul apostolic, care zice: „Dacă vreun episcop, sau presbiter, sau diacon ar dobândi prin bani** (demnitatea) **această vrednicie, să se caterisească și acela, și cel ce l-a hirotonit și să se taie cu totul și din comuniune** (biserică, împărtășire), **ca Simon Magul de către mine Petru"** (can. 29 ap.).

Asijderea și după al doilea canon al cuvioșilor noștri părinți de la Calcedon, care zice: „Dacă vreun episcop ar săvârși hirotonie pentru bani și ar coborî între lucrurile de vânzare harul care nu se vinde, și ar hirotoni pentru bani episcop, ori horepiscop, ori presbiter, ori diacon, ori pe altcineva dintre aceia ce se numără în cler, sau pentru bani ar înainta (institui, rândui) **econom sau ecdic** (apărător, avocat) **bisericesc, sau paramonar, sau pe oricine din canon** (din catalogul slujbașilor bisericești), **pentru câștig rușinos pe seama sa, cel dovedit că a făcut** (întreprins) **aceasta să se primejduiască în privința propriei sale trepte** (spițe), **iar cel hirotonit să nu aibă nici un folos din hirotonia sau înaintarea aceea din negoț, ci să fie străin de vrednicia sau de slujba pe care a dobândit-o prin bani. Iar dacă cineva s-ar vădi** (ar apărea) **ca mijlocitori în astfel de apucături** (afaceri) **rușinoase și nelegiuite, să cadă și acesta din treapta sa, dacă ar fi cleric. iar de ar fi laic sau călugăr, să se afurisească"** (can. 2 sin. IV ec.).

(12 ap.; 2 sin. IV ec.; 22, 23 Trul.; 4, 15, 19 sin. VII ec.; 12 Laod.; 2 Sard. 90 Vasile cel Mare; Enciclica lui Tarasie; Enciclica lui Ghenadie)

Prin acest canon se condamnă în primul rând simonia indirectă, aceea practicată sub formă de daruri, oferite în scopul dobândirii unor demnități bisericești sau a oricărui serviciu clerical. Apoi se condamnă simonia propriu-zisă urmându-se întocmai dispozițiile canoanelor 29 ap. și 2 sin. IV ec., ale căror texte se și reproduc.

CANONUL 6: (SINODUL MITROPOLIEI SĂ SE ADUNE O DATĂ PE AN)

De vreme ce este (există) **un canon care zice: „De două ori pe an, în fiecare eparhie** (mitropolie) **trebuie să se facă cercetările canonice de către adunarea episcopilor"** (can. 37 ap.) – **dar, din pricina oboselii celor ce se întrunesc și a lipsei lucrului trebuitor pentru călătorie, cuvioșii părinți ai sinodului al șaselea** (ecumenic) **au orânduit ca în orice chip și pentru orice cuvânt** (pricină) **să se țină o dată pe an** (sinodul) **și cele greșite să se îndrepteze** (can. 8 Trulan).

Așadar, pe acest canon îl înnoim noi, și dacă s-ar afla vreun dregător oprind acest lucru, să se afurisească. Iar dacă vreunul dintre mitropoliți nu ar avea grijă (ar neglija) **să se facă lucrul acesta, fără** (a fi) **nevoie și silă și fără vreo binecuvântată pricină, să fie supus cercetărilor canonice.**

Iar când se ține sinodul pentru treburi canonice și evanghelice, se cuvine ca episcopii întruniți să fie cu osârdie și cu grijă întru păzirea dumnezeieștilor și de viață făcătoarelor porunci ale lui Dumnezeu. Căci întru păzirea acestora multă răsplată este" (Ps. 18, 11), **pentru că și „făclie este porunca, iar legea este lumină, și calea vieții este mustrarea și îndrumarea"** (Prov. 6, 23), **și „Porunca Domnului este strălucitoare, luminând ochii"** (Ps. 18, 8). **Dar mitropolitul să nu fie volnic** (să nu aibă voie) **a cere din cele ce aduce episcopul cu sine, fie dobitoc, fie altceva** (alt soi). **Căci de s-ar dovedi făcând lucrul acesta, să se dea înapoi împătrit.**

(37 ap.; 5 sin. I ec.; 9 sin. IV ec.; 8 Trul.; 20 Antioh.; 95 Cartag.)

Se dispune – în conformitate cu alte canoane și îndeosebi cu canonul 37 apostolic și 8 Trulan – ca cel puțin o dată pe an să se întrunească sinodul fiecărei mitropolii.

Din text se constată că și în timpul sinodului șapte ecumenic, circumscripția teritorială mitropolitană se numește tot eparhie.

CANONUL 7: (BISERICILE SE TÂRNOSESC NUMAI CU SFINTE MOAȘTE)

Dumnezeiescul apostol Pavel zice: „Păcatele unor oameni sunt vădite, iar ale altora urmează după acelea" (I Tim. 5, 24). **Așadar, păcatelor mai înainte săvârșite, le urmează și alte păcate. Astfel, rătăcirii** (ereziei) **nelegiuite a clevetirilor de creștini, i-au urmat și alte nelegiuiri. Căci precum au luat** (scos) **din biserică chipul cinstitelor icoane** (sfintelor icoane), **au**

părăsit și alte oarecare obiceiuri, care trebuiesc să fie înnoite și ținute întocmai după așezământul (legea) **scris și nescris.**

Așadar, câte cinstite biserici s-au târnosit fără cinstitele moaște ale mucenicilor (martirilor), **orânduim ca în ele să se facă așezarea moaștelor, cu rugăciunea obișnuită. Iar cel ce va fi aflat târnosind biserică fără sfintele moaște, ca unul care a călcat predaniile bisericești, să se caterisească.**

(31. ap.; 4 sin. IV ec.; 31 Trul.; 5 Antioh.; 83 Cartag.)

Canonul restabilește vechea rânduială a folosirii sfintelor moaște la sfințirea bisericilor, dispunând ca în bisericile din care icoanele au fost aruncate sau care au fost sfințite fără sfintele moaște, în timpul iconoclasmului, să fie sfințite din nou, punându-se într-însele și sfinte moaște.

CANONUL 8: (NUMAI CEL SINCER CONVERTIT SE PRIMEȘTE ÎN BISERICĂ)

De vreme ce oarecare rătăciți din legea (religia) **evreilor credeau că pot să ia în râs pe Hristos Dumnezeul nostru, prefăcându-se că se încreștinează, dar lepădându-L pe El (negându-L) în ascuns și ținând sâmbăta în taină, și alte lucruri iudaice făcând, – orânduim ca aceștia să nu se primească nici la împărtășire, nici la rugăciune, nici în Biserică, ci să fie pe față evrei, după legea** (religia) **lor, și nici pe copiii lor să nu-i boteze, nici să cumpere sau să dobândească rob** (sclav).

Iar dacă vreunul dintre ei se întoarce (convertește) **din credință cinstită** (sinceră) **și, biruind datinele și treburile lor, o va mărturisi din toată inima, spre a-i încredința** (convinge) **și a-i îndrepta și pe alții, acesta să se primească și să se boteze, și copiii lui să fie întăriți în a se lepăda** (abține) **de meșteșugurile evreiești; iar dacă nu ar fi astfel, să nu se primească ei în nici un chip.**

(7, 64, 70, 71 ap.; 11, 84 Trul.; 1 Antioh.; 29, 37, 38 Laod.)

Canonul dispune modul în care trebuie primiți în Biserică evreii care se converstesc la credința creștină, insistând asupra necesității de a se verifica sinceritatea convertirii.

Această măsură are însă caracter de principiu, care trebuie observat în toate cazurile de convertire a necreștinilor la credința creștină. Ea nu trebuie privită ca o măsură special adoptată în privința evreilor, ci numai ca o aplicare a unui principiu general, la unul din cazurile posibile.

Ea nu reprezintă o măsură discriminatorie față de evrei, ceea ce rezultă și din faptul că, spre deosebire de anumite legi imperiale din vremea aceea, canonul prezent nu cuprinde nimic potrivnic evreilor, ci, arătându-le considerația cuvenită, subliniază doar necesitatea unor elementare măsuri de prudență în ceea ce privește acceptarea primirii în Biserică a celor convertiți dintre ei.

CANONUL 9: (DEFĂIMAREA ICOANELOR SE OSÂNDEȘTE)

Toate jucăriile copilărești și glumele nebunești, scrierile mincinoase, și cele care s-au făcut (alcătuit) **împotriva cinstitelor icoane, trebuie să se predea episcopului Constantinopolului, spre a fi puse la o parte** (scoase din circulație) **împreună cu celelalte cărți eretice. Iar dacă s-ar afla cineva ascunzându-le pe acestea, de ar fi episcop, ori presbiter, ori diacon, să se caterisească, iar de ar fi laic ori călugăr, să se afurisească.**

(60 ap.; 63 Trul.; 59 Laod.)

Canonul dispune scoaterea din circulație a scrierilor alcătuite împotriva icoanelor, considerate eretice.

Din canon se vede că spre a batjocori sfintele icoane, pe lângă scrieri, se mai foloseau și alte mijloace, cum sunt unele închipuiri sau figuri, pe care canonul le numește jucării sau chipuri copilărești, apoi unele glume nebunești, care erau niște versuri sau cântece batjocoritoare. Și acestea sunt interzise și se dispune ca textele și chipurile respective să fie depuse, ca și scrierile contra icoanelor, la Patriarhia din Constantinopol, scoțându-se astfel din circulație.

CANONUL 10: (CLERUL SĂ ȚINĂ PRAVILELE ȘI LA MUTARE, ȘI LA PURTARE)

De vreme ce unii dintre clerici, nesocotind rânduiala canonică, părăsindu-și parohia lor, aleargă la altă parohie, și mai cu seamă în această de Dumnezeu păzită și împărătească cetate, și stau (se stabilesc) **la dregători lumești, săvârșind sfintele slujbe** (liturghii) **în paraclisele** (capelele) **lor, pe aceștia nu este îngăduit a-i primi în nici un fel de casă sau biserică, fără voia episcopului propriu și a episcopului Constantinopolului. Iar dacă va face cineva și ar stărui** (în ceea ce a făcut), **să se caterisească. Câți însă fac lucrul acesta cu știrea mai înainte pomeniților preoți** (vlădici), **nu le este îngăduit a lua asupra lor purtări de grijă lumești și de ale vieții, ca fiind opriți de către dumnezeiești canoane a face aceasta. Iar dacă cineva s-ar prinde având asupră-și o sarcină mai mare decât cele**

zise, ori să înceteze, ori să se caterisească. Așadar, mai bine să se ducă (preotul) **spre învățarea copiilor și a casnicilor** (sclavilor), **cetindu-le lor cu stăruință Scripturile, căci spre aceasta a și luat moștenire preoția.**

(15, 20, 58, 81, 83 ap.; 2, 15, 16 sin. I ec.; 3, 4, 5, 7, 8, 10, 20, 23, sin. IV ec.; 17-20, 31, 59, 64 Trul.; 3, 13, 16, 21 Antioh.; 19 Laod.; 1, 2 , 3, 12, 15, 16 Sard.; 16, 34, 48, 65, 71, 80, 90, 121, 123 Cartag.; 11 sin. I-II)

Canonul interzice preoților să-și părăsească parohiile și să se angajeze slujitori la capelele particulare, fără învoirea episcopului de la care pleacă și a episcopului locului în care ar vrea să se așeze. De asemenea, chiar și în cazul în care ar avea învoirile arătate, li se interzice preoților să ia asupra lor sarcini comune, nebisericești.

Prin canon se afirmă competența exclusivă a autorităților bisericești în chestiunile privind drepturile și obligațiile clericilor, ca slujitori ai Bisericii.

CANONUL 11: (ECONOMII ȘI DREPTUL DE DEVOLUȚIUNE ÎN BISERICĂ)

Fiind cu toții îndatorați (obligați) **să păzim dumnezeieștile canoane, suntem datori să-l ținem cu orice chip nevătămat și pe cel care zice să fie economi în fiecare biserică.**

Și dacă fiecare mitropolit așază econom în biserica lui, bine este. Iar de nu, episcopului (patriarhului) **Constantinopolului îi este îngăduit ca din propria sa putere să rânduiască** (instituie) **econom în biserica aceluia. Așijderea și mitropoliților, dacă episcopii supuși lor nu voiesc** (nu se hotărăsc) **să așeze economi în bisericile lor, același lucru** (aceeași rânduială) **să se păzească** (observe) **și în privința mănăstirilor.**

(38, 41 ap.; 25, 26 sin. IV ec.; 35 Trul.; 12 sin. VII ec.; 15 Anc.; 7, 8 Gang.; 24, 25 Antioh.; 26, 33 Cartag.; 7 sin. I-II; 10 Teofil Alex.; 2 Chiril Alex.)

Prin textul acestui canon, se dă și expresie formală unui aspect al dreptului de devoluțiune ierarhică, existent de multă vreme în viața bisericească, fiind un drept inerent oricărei administrații organizate ierarhic.

Deși nu este numit dreptul de devoluțiune, totuși despre el este vorba în canonul prezent. Este însă greșit să se creadă că abia prin acest canon s-ar fi introdus în viața bisericească numitul drept, pentru că fără a fi numit, el este cuprins în întreaga legislație bisericească, deoarece Biserica are organizare ierarhică. adică autoritățile conducătoare sunt orânduite ierarhic, fiecare dintre autoritățile superioare având dreptul de supraveghere, control și îndrumare asupra celor de

grad inferior. Ori dreptul de devoluțiune nu este altceva decât un fapt firesc al unei autorități superioare, de a interveni, în virtutea poziției ei juridice superioare – și ca urmare a dreptului de supraveghere, control și de îndrumare –, în exercițiul drepturilor autorităților inferioare, însă numai atunci când acestea nu se conformează legilor existente sau când ar lucra împotriva lor.

Acest fel de intervenție, raportat la pozițiile sau la nivelurile la care se găsesc autoritățile, este de fapt o intervenție devolutivă, adică una prin care autoritatea superioară coboară – căci aceasta înseamnă cuvântul *devolutio* – coborâre – la nivelul autorității inferioare. Dar nu numai că autoritatea superioară coboară la nivelul celei inferioare, ci ea i se și substituie aceleia, împlinind legea în locul ei.

Se înțelege de la sine că acest lucru nu se petrece decât în cazul în care autoritatea inferioară îi dă prilej celei superioare să devolueze. Altfel, dreptul de devoluțiune nu se exercită, deci el este numai un drept, în sensul că exercițiul lui nu are caracterul constant sau ordinar, de fiecare zi, al celorlalte drepturi.

Cât privește cuprinsul acestui drept, el nu se referă numai la o anumită activitate, sau la un anumit aspect al activității pe care o desfășoară orice autoritate care funcționează în mod legal, ci la ansamblul funcțiilor autorității respective, pentru că este necesar și firesc ca, în cazul în care autoritatea inferioară nu îndeplinește o anumită funcție în mod legal, sau când aceasta procedează tocmai împotriva celor prescrise de lege, să intervină autoritatea superioară, pentru a nu lăsa neîndeplinită funcția sau lucrarea legală și absolut necesară pe care nu a împlinit-o autoritatea inferioară. Se înțelege însă că intervenția autorității superioare în competența autorității inferioare, în afară de faptul că aceasta trebuie să fie motivată de carența autorității inferioare, nu se poate produce automat, ci – conform uzanțelor legale și în spiritul aplicării legilor bisericești – abia după cel puțin două sau trei avertismente sau chemări la ordine, potrivit cuvintelor Scripturii de la Matei 18, 15-17, unde citim: „De-ți va greși fratele tău, mergi și-l mustră între tine și el singur..., iar de nu te va asculta, mai ia împreună cu tine încă unul sau doi, ca prin gura a doi sau trei martori să se statornicească orice cuvânt". „Și de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii, și de nu va asculta nici de Biserică, să-ți fie ție ca un păgân și vameș„.

Prin urmare, intervenția autorității bisericești superioare în competența autorității bisericești inferioare este posibilă și legală, cu privire la toate lucrurile sau funcțiile autorității inferioare și nu numai cu privire la anumite funcții, cum ar fi de exemplu cea specificată în canonul de care ne ocupăm, aceea de a institui economi, adică administratori ai bunurilor bisericești, în cazurile în care autoritatea inferioară ar omite să facă acest lucru, sau chiar refuză să-și indeplineasiă obligațiile legale care i se impun, de a institui economi pentru administrarea bunurilor bisericești.

Din cele arătate se vede clar că dreptul de devoluțiune nu impietează asupra autonomiei fiecărei autorități bisericești, adică asupra drepturilor proprii ale fiecăruia și asupra libertății de a și le exercita în mod independent de autoritățile coordonate sau superioare.

Dreptul de devoluțiune nu trebuie nicidecum înțeles și nici nu poate fi exercitat ca un drept discreționar, în virtutea căruia toate autoritățile inferioare bisericești ar fi la bunul plac al autorităților superioare, și anume, preoții la bunul plac al protopopilor, protopopii la bunul plac al episcopilor, apoi episcopii la bunul plac al arhiepiscopilor, iar aceștia la bunul plac al patriarhilor. O astfel de rânduială ar însemna stricarea oricăror rânduieli și instituirea unui spirit cu totul potrivnic canoanelor și oricărui drept sau oricărei legalități în genere.

Menționăm, în fine, că dreptul de devoluțiune se exercită de către conducerile eparhiale și asupra mănăstirilor, așa cum prevede și canonul prezent, din textul căruia rezultă că în vremea aceea mănăstirile aveau o independență mai mare față de conducerile eparhiale decât au în zilele noastre.

CANONUL 12: (RÂNDUIELI PENTRU ÎNSTRĂINAREA BUNURILOR BISERICEȘTI)

Dacă s-ar afla vreun episcop, sau vreun egumen, înstrăinând în mână dregătorească din agoniselile (bunurile) **episcopiei sau mănăstirii, sau dându-le altei persoane, să fie fără tărie predarea lor, după canonul Sfinților Apostoli, care zice: „Episcopul să poarte grijă tuturor bunurilor** (lucrurilor) **bisericești și să le rânduiască** (chiverniisească) **pe ele ca și când Dumnezeu i-ar sta de veghe; dar să nu-i fie îngăduit lui să-și însușească ceva din acestea sau să dăruiască rudelor proprii cele ale lui Dumnezeu; iar dacă ar fi sărace, să le facă parte ca săracilor, dar să nu vândă din pricina acestora cele ale Bisericii** (can. 38 ap.).

Iar dacă ar pune (pretexta) **ei pricină că pământul aduce pagubă și că nu este spre nici un folos, nici în acest fel să nu dea locul** (terenul) **dregătorilor localnici, ci clericilor sau plugarilor** (agricultorilor).

Iar dacă ei ar folosi vicleșug urât, și dregătorul va cumpăra pământul de la un cleric sau de la un plugar (agricultor), **și în acest chip să fie vânzarea fără tărie, și** (bunul) **să fie întors** (restituit) **episcopiei sau mănăstirii, iar episcopul sau egumenul care a făcut acest lucru să fie alungat; episcopul din episcopie, iar egumenul din mănăstire, ca unii ce rău risipesc cele ce nu au adunat.**

(38, 39, 40, 41, 73 ap.; 24, 25 sin. IV ec.; 49 Trul.; 11, 13, sin. VII Ec; 15, Anc.; 24, 25 Antioh.; 26, 33 Cartag.; 2 Chiril Alex.; 10 Teofil Alex.)

Canonul interzice înstrăinarea în genere, sub orice formă, a vreunui bun bisericesc. În mod special, se interzice ca ceva din bunurile bisericești să fie trecute în orice formă în mâinile dregătorilor lumești, oprindu-se chiar și să li se vândă acestora pământuri de-ale bisericii și dispunându-se ca atunci când ar apărea vreo astfel de necesitate, vânzarea să se facă clericilor sau celor care trăiesc din munca pământului.

Drept temei pentru interzicerea oricărei înstrăinări a bunurilor bisericești, se reproduce integral textul canonului 38 apostolic.

CANONUL 13: (LĂCAȘURILE BISERICEȘTI SĂ NU SE FACĂ SĂLAȘE DE RÂND)

De vreme ce din pricina necazului care, pentru păcatele noastre, s-a abătut asupra bisericilor, au fost răpite de către oarecare bărbați unele sfinte locașuri (biserici și așezăminte) **și episcopii și mănăstiri și s-au prefăcut în sălașe de rând** (adăposturi obștești, case de rând).

Dacă, așadar, cei ce le stăpânesc pe acestea voiesc (se hotărăsc) **să le dea înapoi** (restituie), **ca să fie așezate din nou** (restabilite) **după vechea stare, bine și frumos este; iar de nu, poruncim să se cateriească aceștia dacă sunt din catalogul** (cinul) **stării preoțești, iar dacă sunt monahi sau laici, să se afurisească, ca fiind osândiți de către Tatăl și de către Fiul și de către Sfântul Duh, și să fie așezați unde viermele nu se sfârșește** (nu moare) **și focul nu se stinge** (Mc. 9, 44, 46), **fiindcă se împotrivesc glasului lui Dumnezeu, care zice: „Nu faceți casa Tatălui meu casă de negustorie"** (In. 2, 16).

(4, 24 sin. IV ec.; 49 Trul.; 1 sin. I-II; 2 Chiril Alex.)

Din textul canonului se vede că în timpul iconoclasmului multe locașuri sfinte, așezăminte de binefacere sau instituții bisericești și de asistență socială, ca și alte imobile ale bisericilor, din centrele eparhiale și chiar mănăstirești au fost transformate în locașuri de rând. Sinodul VII ecumenic, restabilind cultul icoanelor, a luat măsuri pentru restituirea bunurilor care i se luaseră Bisericii în timpul luptei împotriva icoanelor și, firește, în primul rând pentru restituirea imobilelor care fuseseră destinate cultului sau chiar și activității de altă natură a Bisericii.

CANONUL 14: (AȘEZAREA SLUJITORILOR BISERICEȘTI SĂ SE FACĂ DUPĂ PRAVILĂ)

Este prea învederat tuturor (pentru toți) **că în preoție trebuie să domnească rânduiala. Și este bineplăcut lui Dumnezeu ca cele ale preoției în-**

credințări, instituirile în preoție, să se ție (să se facă), **cu luare-aminte** (cu precizie). **Așadar, pentru că vedem că unii primesc tunderea în cler din pruncie fără hirotesie, apoi nemailuând hirotesia de la episcop și citind de pe amvon la adunare** (slujbă), **fac lucrul acesta fără de rânduială** (necanonic) – **statornicim ca de acum înainte să nu se mai facă lucrul acesta; iar în privința călugărilor să se păzească aceeași** (rânduială). **Iar hirotesia citeților este îngăduit fiecăi egumen să o facă în mănăstirea sa și numai în aceasta, dacă egumenului însuși – firește, acesta fiind presbiter – i s-a dat de către episcop hirotesia pentru cârmuirea** (treapta) **de egumen.**

Așijderea, după vechiul obicei, și horepiscopii se cade să înainteze (hirotesească) **citeț cu învoirea episcopului.**

(14, 15, 21, 33 Trul.; 15 Laod.)

Canonul dispune ca rânduielile privitoare la instituirea în slujba preoțească să se observe cu precizie, înlăturându-se abaterile de la acestea. Se interzice în special îndeplinirea funcțiunii de citeț fără hirotesia în această treaptă, și se dispune ca egumenul în mănăstirea sa – dacă teste presbiter și a primit hirotesia în treaptă de egumen – să poată hirotesi citeț. Același drept i se recunoaște și horepiscopului – cu alte cuvinte episcopului vicar –, însă numai când are mandat expres din partea episcopului său. Pentru fundamentarea acestui drept al horepiscopilor, canonul invocă „vechiul obicei", fapt ce constituie o nouă dovadă că în legislația bisericească i se recunoaște obiceiului putere de lege.

CANONUL 15: (CLERICUL SĂ SLUJEASCĂ LA O SINGURĂ BISERICĂ)

De acum înainte (de la canonul de față înainte), **clericul să nu rânduiască la două biserici, căci acest lucru este de treaba** (propriu) **negustoriei și a câștigului rușinos și străin obiceiului bisericesc. Căci am auzit din însuși glasul Domnului că „nu poate cineva să slujească la doi domni; căci sau pe unul îl va urî și pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi și pe celălalt îl va nesocoti** (disprețui)" (Mt. 6, 24).

Așadar, „fiecare – după cuvântul Apostolului – întru ceea ce a fost chemat, întru aceea este dator să rămână" (I Cor. 7, 20) **și să stea la o singură biserică. Căci cele ce se fac în treburile bisericești pentru câștig rușinos sunt străine de Dumnezeu. Iar pentru trebuința acestei vieți sunt îndeletniciri** (meșteșugiri) **felurite. Așadar, de ar vrea cineva să-și câștige din acestea cele trebuincioase trupului; căci zice apostolul: „Pentru nevoile mele și ale celor ce sunt cu mine, mâinile acestea au slujit"** (F. Ap. 20, 34). **Și acestea**

(să se observe) **în această de Dumnezeu păzită cetate, iar în locurile** (localitățile) **cele din afară să se îngăduie, din pricina lipsei oamenilor.**

(14, 15 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 5, 10, 20 sin. IV ec.; 17, 18, 31 Trul.; 10 sin. VII ec.; 3 Antioh.; 15, 16 Sard.; 54, 90 Cartag.)

Se interzice slujirea unui preot la două biserici, se înțelege însă că și la mai multe, calificând acest lucru drept negustorie și goană după câștig rușinos.

Se îngăduie totuși ca un preot să slujească la două sau mai multe biserici, atunci când este lipsă de clerici.

CANONUL 16: (SE OSÂNDEȘTE LUXUL CLERULUI)

Toată ușurătatea (frivolitatea) **și podoaba trupească sunt străine de rânduiala și de starea preoțească. Așadar, episcopii sau clericii care se împodobesc pe ei cu haine strălucitoare și semețe** (mândre)**, aceștia trebuie să se îndrepteze, iar dacă ar stărui, să se dea certării, așijderea și cei ce se ung cu miresme. Pentru că rădăcina amărăciunii odrăslind în sus, rătăcirea** (erezia) **clevetitorilor de creștini urâciune s-a făcut bisericii sobornicești și cei ce au primit-o pe aceasta nu numai că au urgisit zugrăvirile de icoane, ci au lepădat și toată evlavia, vătămând** (jignind) **pe cei ce viețuiesc în chip cuviincios și cucernic și s-a împlinit într-înșii ceea ce este scris: „Urâciune este păcătosului cinstirea lui Dumnezeu"** (Sirah 1, 24).

Drept aceea, de se vor găsi oarecare luându-i în râs pe cei îmbrăcați cu haină de rând (simplă) **și cuviincioasă, prin certare să se îndrepte. Căci din vremurile mai de demult, fiecare bărbat din starea preoțească se purta cu îmbrăcămintea cum se cade** (modestă) **și cuviincioasă. Căci tot ceea ce se ia nu din trebuință, ci pentru împodobire, cade sub învinuirea de ușurătate** (deșertăciune, nechibzuință)**, precum zice marele Vasile** (în pravila scurtă 49 pt. monahi)**: „Dar nu se îmbrăcau nici cu îmbrăcăminte pestriță din țesături de mătase, nici nu au adăugat la marginea veșmintelor bucăți de altă culoare. Căci au auzit din limba graiului dumnezeiesc că cei ce poartă haine moi sunt în casele împăraților** (Matei 11, 8).

(27 Trul.; 21 Gang.)

Canonul condamnă luxul în genere și al clerului în special. Totodată, arată că prin lux se provoacă sminteală și chiar se alimentează rătăcirile hulitorilor de creștini, cum a fost și cazul dușmanilor icoanelor.

CANONUL 17: (FĂRĂ ÎNVOIREA EPISCOPULUI NU SE FACE MĂNĂSTIRE)

Oarecare călugări, părăsind mănăstirile lor, ca unii ce năzuiesc să stăpânească, și nevoind să asculte, se apucă să zidească locașuri de închinăciune neavând cele (trebuitoare) **pentru isprăvire (dacă așadar, cineva** (dintre călugări) **s-ar apuca să facă lucrul acesta), să se oprească de către episcopul locului; iar dacă ar avea cele** (trebuitoare) **pentru isprăvire, să fie duse la capăt** (îndeplinire) **cele plănuite de el. Aceeași** (rânduială) **să se păzească** (observe) **și în privința mirenilor și a clericilor.**

(4, 8 sin. IV ec.; 41, 42, 46 Trul.; 1 sin. I-II)

Canonul oprește pe călugări, pe clerici și pe laici să zidească mănăstiri fără observarea normelor prescrise, dând în competența episcopilor ca și prin alte canoane de altfel (can. 4 sin. IV ec.), aprobarea pentru întemeierea și zidirea mănăstirii. Este de relevat faptul că în vremea sinodului VII ecumenic, ctitorii de locașuri sfinte făcuseră un mare pas înainte în ceea ce privește drepturile pe care și le asigurau prin ctitorie, acestea depășind limita instituției canonico-juridice a ctitorului și determinând apariția instituției juridice bisericești a patronatului.

Deosebirea esențială dintre acestea două constă în faptul că patronii rămân proprietari ai ctitoriilor, pe când ctitorii propriu-ziși trec așezămintele ctitorite de ei în proprietatea Bisericii.

CANONUL 18: (LA CASELE EPISCOPALE ȘI ÎN MĂNĂSTIRILE DE CĂLUGĂRI SĂ NU STEA FEMEI, NICI SĂ SLUJEASCĂ)

Fiți fără poticnire (sminteală) **și celor din afară – zice dumnezeiescul Apostol** (I Cor. 10, 32). **Iar a viețui** (a locui) **femeile în mănăstiri** (de călugări) **este lucrul pricinuitor de toată sminteala. Dacă s-ar prinde cineva că are sclavă** (roabă) **sau slobodă** (liberă) **în episcopie sau în mănăstire pentru îndeplinirea vreunei slujiri, să se certe** (pedepsească)**; iar stăruind, să se caterisească.**

Iar dacă s-ar și întâmpla să fie femei la metoace (în suburbii) **și ar voi episcopul sau egumenul să facă o călătorie la cele de acolo** (metoace), (atunci), **de față fiind episcopul sau egumenul, în timpul acela femeia nicidecum să nu facă vreo treabă de slujire, ci să se osebească** (izoleze) **în alt loc, pentru nebănuire, până se va întâmpla plecarea episcopului** (va pleca episcopul).

(5, 26 ap.; 3 sin. I ec.; 3, 12, 13, 47, 58 Trul.; 20, 22 sin. VII ec.; 19 Anc.; 3, 4, 25, 38, 70 Cartag.; 88 Vasile cel Mare)

Se interzice șederea femeilor la episcopii și în mănăstirile de călugări, precum și angajarea acestora în serviciul mănăstirilor de bărbați și al caselor episcopale.

Opreliștea cuprinsă în canon este determinată, desigur, de grija sinodului de a-i feri de bănuială pe episcopi și pe călugări, pentru a nu da prilej ereticilor – dintre care cei mai activi erau pe atunci iconoclaștii – să defăimeze clerul.

CANONUL 19: (SE OSÂNDEȘTE SIMONIA)

Atât de mult s-a înstăpânit urâciunea iubirii de arginți la cârmuitorii Bisericilor, așa că și oarecare dintre bărbații care se numesc evlavioși, și dintre femei, uitând porunca Domnului, s-au amăgit și fac pentru aur primirile celor ce vin spre cinul preoțesc și spre viața singuratecă (monahală). **Și se întâmplă precum zice marele Vasile, că este de lepădat și întregul, al cărui început este netrebnic, căci nu este îngăduit a sluji lui Dumnezeu și lui mamona** (Mt. 6, 24).

Dacă, așadar, s-ar găsi cineva făcând acest lucru, dacă este episcop sau egumen, sau oarecare din starea preoțească, ori să înceteze, ori să se caterisească, după canonul al 2-lea al Sfântului Sinod de la Calcedon. Iar de ar fi egumenă, să se izgonească din mănăstire și să fie predată la o altă mănăstire spre ascultare. Așijderea și egumenul care nu are hirotonie întru presbiter. Iar în privința lucrurilor (bunurilor) **celor date de părinți copiilor drept zestre, sau a celor aduse din averea lor** (proprietatea lor), **dacă mărturisesc cei ce le aduc că acestea sunt închinate** (afierosite, consacrate) **lui Dumnezeu, am orânduit că, ori de ar rămâne, ori de ar ieși, acelea să rămână în mănăstire, după făgăduința aceluia** (care le-a adus), **afară dacă n-ar fi vina înaintestătătorului** (egumenului, pentru ieșirea din mănăstire a aceluia).

(29 ap.; 2 sin. IV ec.; 22-23 Trul.; 4, 5, 15 sin. VII ec.; 12 Laod.; 2 Sard.; 90 Vasile cel Mare; Enciclica lui Ghenadie; Enciclica lui Tarasie)

Canonul osândește simonia și dispune ca bunurile pe care le aduce vreun frate de mănăstire fie din zestre, fie din activitatea proprie, să rămână în proprietatea mănăstirii, chiar și atunci când respectivul ar părăsi-o, însă numai dacă nu ar fi determinat să facă acest lucru din vina egumenului.

Este relevat în special faptul că în canon se face deosebire între egumenul care are hirotonia întru presbiter și egumenul care nu are această hirotonie, dispunându-se ca egumenul vinovat de simonie să fie îndepărtat din mănăstire numai dacă nu are hirotonia întru presbiter. De aici sunt de reținut două lucruri, și anume: că egumenii pot fi aleși și dintre călugării care nu au hirotonie

întru presbiter, apoi că egumenilor care aveau această hirotonie li se aplicau alte sancțiuni decât egumenilor fără hirotonie.

Mai relevăm, de asemenea, că prin canonul prezent nu se dispune numai în privința hirotoniilor simoniace, ci și în privința celor care, având hirotonia, sunt primiți de vreun episcop în clerul lui, în mod simoniac. Pentru hirotoniile simoniace se prevede, împreună cu canonul 2 al sin. IV ec., caterisirea, iar pentru primirea simoniacă în clerul eparhial, ca și pentru primirea simoniacă în mănăstire, nu se prevede numaidecât caterisirea, ci se lasă celui care s-ar preta la astfel de acte posibilitatea de a reveni asupra lor, și numai în cazul în care nu revine, urmează a i se aplica pedeapsa caterisirii.

CANONUL 20: (MĂNĂSTIRI MIXTE SĂ NU MAI FIE)

Orânduim ca de la canonul de față înainte să nu mai fie mănăstire de două feluri (dublă, mixtă), **pentru că acest lucru multora le este** (se face) **sminteală și poticnire. Iar dacă unii, împreună cu neamurile** (rudele) **lor, voiesc** (se hotărăsc) **a se lepăda** (de lume) **și a urma vieții singuratice** (monahale), **bărbații se cade să meargă în mănăstire bărbătească, iar femeile să intre în mănăstire femeiască, pentru că întru aceasta se bucură** (se mulțumește) **Dumnezeu.**

Iar cele ce au fost până acum de două feluri (duble, mixte), **să fie cârmuite după canonul sfântului nostru părinte Vasile, și după porunca lui, care astfel orânduiește: „Să nu viețuiască** (locuiască) **într-o mănăstire călugări și călugărițe, căci împreună-viețuirea prilejuiește adulter. Să nu aibă călugărul vorbire slobodă cu călugărița, sau călugărița să vorbească deosebit cu călugărul, nici să se culce călugărul în mănăstire femeiască, nici să mănânce călugărița singură împreună cu acela.**

Iar când se aduc cele trebuincioase traiului de către partea bărbătească la canonice (călugărițe – femei care trăiesc după rânduiala sau canonul călugăriei), **egumena mănăstirii femeiești împreună cu oarecare monahie bătrână să le primească pe acestea** (cele necesare traiului) **în afara porții.**

Iar de s-ar întâmpla ca un călugăr să voiască a vedea vreo rudă, prin puține și scurte cuvinte să vorbească cu aceasta, în ființa de față (fiind de față) **a egumenei, și îndată să se îndepărteze** (să plece) **de la dânsa.**

(47 Trul.; 18, 22 sin. VII ec.)

Canonul interzice ființarea mănăstirilor mixte de călugări și de călugărițe care – deși nu erau îngăduite după rânduielile monastice și după legile bisericești ale lui Justinian – totuși continuau să existe pe alocuri.

Nu trebuie să se înțeleagă însă că mănăstirile mixte – pe care canonul le numește duble – ar fi fost altceva decât două mănăstiri distincte, una de călugări și alta de călugărițe, având o singură conducere și fiind alături una de alta. Din această pricină nu se puteau observa cu destulă severitate normele cu privire la izolarea călugărilor de călugărițe. În canon se indică și normele respective.

CANONUL 21: (MUTAREA CĂLUGĂRILOR SE FACE CU ÎNVOIREA EGUMENILOR)

Nu se cuvine ca monahul sau monahia să-și părăsească mănăstirea proprie și să se ducă în alta. Iar de s-ar întâmpla lucrul acesta, acela (care se duce) **să fie neapărat găzduit; dar nu se cade să fie primit** (în altă mănăstire) **fără învoirea egumenului său.**

(4 sin. IV ec.; 19 sin. VII ec.; 80 Cartag.; 2, 3, 4 sin. I-II)

Se oprește trecerea călugărilor de la o mănăstire la alta după bunul lor plac, interzicându-se primirea lor în rândurile monahilor altei mănăstiri altfel decât cu învoirea egumenului propriu.

CANONUL 22: (VIEȚUIREA CREȘTINILOR SĂ FIE CUVIINCIOASĂ; CLERICII ȘI CĂLUGĂRII SĂ NU INTRE ÎN OSPĂTĂRII DECÂT DE NEVOIE)

Mare lucru este a închina totul lui Dumnezeu și a nu se robi dorințelor proprii. „Căci, ori de mâncați, ori de beți – zice dumnezeiescul apostol, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți“ (I Cor. 10, 31). **Iar Hristos Dumnezeul nostru, în Evangheliile Sale, a poruncit să se taie începuturile păcatelor; căci nu numai adulterul se supune certării** (pedepsește) **de către El, ci și pornirea cugetului spre săvârșirea** (comiterea) **adulterului se osândește, zicând el: „Cel ce a căutat** (s-a uitat) **la femeie spre a o pofti pe ea a și săvârșit adulter cu ea în inima lui“** (Mt. 5, 28). **Așadar, din aceasta învățându-ne, suntem datori să ne curățim cugetele. Căci și dacă „toate sunt îngăduite, dar nu toate folosesc“** (I Cor. 10, 23), **precum învățăm din rostirea apostolică.**

Așadar, (precum) **este prea de lipsă fiecărui bărbat să mănânce pentru a trăi, și pentru cei a căror viață este în căsătorie și au copii și stare laică este lucru fără de ocară** (reproș) **a mânca laolaltă bărbații cu femeile, numai să aducă mulțumire Celui ce dă hrană; dar nu cu oarecare apucături de teatru** (scenice), **sau cu cântece satanice și de cetere și prin unduiri** (mlădieri) **desfrânate, asupra cărora vine blestemul proorocesc** (profetic),

care zice astfel: „Vai celor ce beau vinul cu (ceteră) **și cu harfă și nu se uită la lucrurile Domnului și nu înțeleg lucrul mâinilor Sale“** (Is. 5, 12).

Și dacă ar fi cumva unii ca aceștia între creștini, să se îndrepteze, iar de nu, să aibă tărie asupra lor cele așezate în chip canonic de către cei de dinaintea noastră. Iar pentru cei a căror viață este liniștită și singuratică (solitară) **– cel care s-a îndatorat Domnului Dumnezeu să ia jugul călugăresc, să stea singuratic și să tacă. Dar nici celor care și-au ales viața preoțească nu le este îngăduit nicidecum să mănânce osebit împreună cu femei, decât doar cu oarecare de Dumnezeu temători și evlavioși bărbați și femei, ca și această mâncare împreună să ducă la zidire** (îndreptare) **duhovnicească. Același lucru să se facă și în privința rudelor.**

Iar de s-ar și întâmpla cândva ca monahul sau un bărbat cu cinul preoțesc să nu-și ia cele de trebuință neapărată, și de nevoie vrea să tragă fie la han (ospătărie), **fie la casa cuiva, acela să fie volnic** (să aibă voie) **a face lucrul acesta, ca silit de nevoie, numai** (să-l facă) **cu evlavie.**

(42, 43, 54 ap.; 3 sin. I ec.; 5, 9, 47, 48, 62 Trulan; 18, 25 sin. VII ec.; 19 Anc.; 24 Laod.; 40, 60 Cartag.; 88 Vasile cel Mare)

Canonul cuprinde regulile de conduită morală și socială pentru laici, preoți și călugări, înfierând mai ales excesele care se petreceau pe la mese, ospețe etc.

Fiind oprit în genere ca preoții sau monahii să intre în cârciumi sau ospătării, canonul îi dezleagă totuși de la această opreliște în cazul în care, fiind la drum, i-ar sili nevoia să intre în astfel de localuri pentru a mânca. Ospătăria este numită „pandohion“, adică han, casă de adăpost pentru toată lumea care are nevoie, fie aflându-se pe drum, în călătorie, fie din alte pricini.

III. CANOANELE SINOADELOR LOCALE

CANONUL SINODULUI DE LA CARTAGINA ȚINUT PE TIMPUL SFÂNTULUI CIPRIAN ÎN ANUL 256

CANONUL 1: (BOTEZUL ERETICILOR ȘI SCHISMATICILOR. SUCCESIUNEA APOSTOLICĂ)

Iubiților frați, fiind noi întruniți în sfat, am citit scrisorile trimise de voi în privința celor care cred că sunt botezați de eretici, ori de schismatici, și vin la catoliceasca biserică, care una este, în care ne botezăm și ne renaștem. În privința cărora suntem încredințați că și voi înșivă procedând în același chip păstrați tăria canonului Bisericii ecumenice. Însă, fiindcă sunteți în comuniune cu noi și voiți să cercetați aceasta din dragoste obștească, nu vă punem înainte o socotință nouă, acum formulată, ci pe cea din vechime, cercată cu toată acuratețea și sârguința de înaintașii noștri și păstrată de noi, o împărtășim vouă și adăugăm, hotărând și acum tot ceea ce cu tărie și statornicie totdeauna ținem, că nimeni nu se poate boteza afară de catoliceasca biserică; fiindcă botezul este unul și se află numai în catoliceasca biserică. Că scris este: „Pe mine m-a părăsit izvorul de apă vie și și-au săpat lor groape găuroase, care nu pot ține apă“ (Ier. 2, 13). **Și iarăși Sfânta Scriptură, vestind înainte, zice: „Depărtați-vă de apă străină, și să nu beți din izvor străin“** (Pilde 5, 15-16). **Și se cuvine ca mai întâi apa să se curățească și să se sfințească de preot, pentru ca cu însuși botezul să poată șterge păcatele omului celui care se botează. Și prin proorocul Iezechiel zice Domnul: „Și vă voi stropi pe voi cu apă curată și vă voi curăți pe voi, și voi da vouă inimă nouă, și duh vă voi da vouă. Deci nu poate curăți și sfinți apă cel ce însuși este necurat, și care nu este Duh Sfânt“** (Iez. 36, 25), **iar la Numerii zice Domnul: „Și de toate de care se va atinge cel necurat, necurate vor fi“** (Num. 19, 22). **Deci cel ce nu poate lepăda păcatele sale proprii, fiind afară de Biserică, cum poate, botezând, să dea altuia iertare de păcate? Căci însăși întrebarea care se**

pune la botez este dovadă adevărului; căci zicând celui ce se cercetează: „Crezi că primești iertare de păcate și viață veșnică?", nu zice altceva decât că aceasta se poate da în catoliceasca biserică. Dar la eretici, unde nu este biserică, e cu neputință a primi iertarea păcatelor. Și prin urmare apărătorii ereticilor sunt datori sau să schimbe întrebarea, sau să apere adevărul, dacă nu cumva să le atribuie și biserică acelora despre care susțin că au botez. Trebuie însă ca cel ce se botează să se și ungă cu Sfântul Mir, pentru ca, primind ungerea, să se facă părtaș lui Hristos; deci ereticul, care nu are nici jertfelnic, nici biserică, nu poate sfinți untdelemnul; prin urmare, nicidecum nu poate fi ungere la eretici. Căci ne este lămurit că la aceia cu nici un chip nu se poate sfinți untdelemn spre lucrarea harului. Fiindcă suntem datori a ști și a nu ignora că s-a scris: „Untdelemnul păcătosului să nu ungă capul meu" (Ps. 140, 5), **ceea ce chiar de demult a vestit Duhul Sfânt în psalmi. Ca nu cumva, abătându-se vreunul, și rătăcindu-se de la calea cea dreaptă, să se ungă de eretici, dușmanii lui Hristos. Căci cum se va ruga pentru cel ce s-a botezat, cel ce nu este preot, ci sacrileg și păcătos, deoarece Scriptura zice că „Dumnezeu pe cei păcătoși nu ascultă, ci de este cineva cinstitor de Dumnezeu și voia Lui o face, pe acela îl ascultă"** (Ioan 9, 31); **prin Sfânta Biserică înțelegem că se dă iertare păcatelor; dar cine poate să dea ceea ce el însuși nu are? Sau cum poate săvârși cele duhovnicești cel ce leapădă pe Duhul Sfânt? Pentru aceasta, cel ce vine către Biserică este dator a se reînnoi, ca să se sfințească înlăuntru prin sfinți; căci scris este: „Fiți sfinți, precum sfânt sunt Eu", zice Domnul** (Lev. 11, 44; 19, 2; 20, 7), **pentru ca cel prins de rătăcire să se dezbrace și el însuși de aceasta prin Botezul adevărat și bisericesc, fiindcă oricare om venind către Dumneze, și căutând un preot, aflându-se în rătăcire, a căzut în sacrilegiu. Căci admiterea botezului ereticilor și schismasticilor cuprinde în sine și consimțirea din partea celor botezați de dânșii. Fiindcă nu poate fi valid în parte: dacă a putut să boteze, a putut să dea și pe Duhul Sfânt; de n-a putut, din cauză că este în afară de Biserică, n-are pe Duhul Sfânt și nu poate boteza pe cel ce vine, deoarece botezul este unul, și unul este Duhul Sfânt și una Biserica întemeiată de Hristos Domnul nostru, fiindcă dintru început a zis Apostolul Petru că ea este întemeiată pe unitate; prin urmare, cele ce se săvârșesc de dânșii, mincinoase și deșarte fiind, toate sunt fără valoare. Că nimic nu poate fi primit și ales de Dumnezeu dintre cele ce se fac de aceia, pe care Domnul în Evanghelii îi numește vrăjmași, potrivnici ai Săi: „Cel ce nu este cu Mine, împotriva mea este, și cel ce nu adună cu Mine risipește"** (Matei 12, 30). **Și fericitul Apostol Ioan, păzind poruncile Domnului, a scris mai înainte în epistolă: „Ați auzit că vine Antihrist, și acum încă s-au**

făcut mulți antihriști" (I Ioan 2, 18); **drept aceea, știm că este vremea cea de pe urmă. Dintre noi au ieșit, dar n-au fost dintre noi. Drept aceea și noi datori suntem a pricepe și a înțelege că vrăjmașii Domnului, și cei ce se numesc antihriști, nu sunt în stare a da harul Domnului. Și pentru aceasta noi, cei ce suntem cu Domnul, și păstrăm unirea cu Domnul, și suntem înzestrați după voința Lui, administrând preoția Lui în Biserică, suntem datori a lepăda și a înlătura și a disprețui și a socoti ca spurcate pe toate ce le săvârșesc potrivnicii lui, adică vrăjmașii și antihriștii. Și celor care vin de la rătăcire și răzvrătire la cunoașterea credinței adevărate și bisericești să le dăm îndeobște taina puterii dumnezeiești, și a unirii, și a credinței și a adevărului.**

(62 ap.)

Canonul lipsește din colecțiunile: *Nomocanonul în XIV titluri, Kormpciaia kniga, Îndreptarea legii* și *Kniga Pravil.* Se găsește în *Sintagma Ateniană* (vol. III, p. 26). Prevederile acestui canon nu au fost respectate în întreaga Biserică, ci numai în cea din Africa, așa cum se arată în can. 1 și 2 VI ec.

CANOANELE PRIMULUI SINOD LOCAL DE LA ANCIRA (314)

CANONUL 1: (PREOȚII CARE AU JERTFIT IDOLILOR)

În privința presbiterilor care au jertfit idolilor și apoi iarăși s-au luptat în prigoane pentru credință, nu însă prin vreo prefăcătorie, ci cu adevărat, nici punând lucrurile la cale de mai înainte, nici lucrând cu intenție vicleană, nici înduplecând pe prigonitor ca să pară numai că s-au supus chinurilor, atrăgându-le pe acestea asupra lor numai la aparență și de formă; sinodul a hotărât ca aceștia să se împărtășească de cinste și de ședere; dar nu este iertat ca ei să aducă jertfă, sau să propovăduiască, sau în general să săvârșească ceva din slujbele ierarhicești.

(62 ap.; 10 sin. I ec.; 2, 3, 12 Anc.; 10, 14 Petru Alex.)

Convocat în mod expres pentru a reglementa stările de fapt create de persecuția lui Maximilian, în timpul căreia mulți dintre creștini – clerici și laici – s-au făcut vinovați de apostazie (lepădare de credință), Sinodul de la Ancira a analizat în amănunt cazurile în speță, stabilind condițiile reprimirii în Biserică a acelora dintre apostați care, pocăindu-se, au cerut acest lucru.

În primul canon se reglementează situația reprimirii în Biserică a presbiterilor care, din teamă sau lipsă de tărie sufletească, au jertfit idolilor, abătându-se astfel de la credință și făcându-se vinovați de infracțiunea de apostazie.

În privința sancțiunii, părinții pun în aplicare prevederile can. 62 apostolic, care dispune excluderea din Biserică a celor care au căzut de la credință, cu mențiunea că aceia dintre clerici care se pocăiesc trebuie reprimiți în comunitate, dar numai ca laici. Prezentul canon întregește a doua parte a canonului apostolic, reglementând situația acelora dintre presbiterii căzuți de la credință (apostați) care, pocăindu-se cu adevărat, au făcut și dovada acestui fapt prin zelul lor pentru Hristos, suportând cu neînfricare chinurile la care au fost supuși de către persecutori, dispunând ca unii ca aceștia, dacă cer, să fie reprimiți și să poarte și pe mai departe numele de presbiter și să se bucure de cinstea ședерii între preoți; dar pentru că au păcătuit jertfind idolilor, sunt considerați nevrednici de a mai avea preoția lucrătoare, interzicându-li-se în mod expres a mai sluji în calitate de preoți, adică a aduce Sfânta Jertfă, a propovădui și a săvârși vreo funcție preoțească de conducere. Favorul acordat este condiționat însă de dovada ce trebuie făcută de aceștia, că arată zel pentru credință în mod sincer și adevărat, și nu în mod viclean.

Menționând aceasta, părinții i-au avut în vedere pe aceia dintre presbiteri care, pentru a se reabilita, tratau cu prigonitorii pentru a fi supuși la chinuri numai în mod aparent, nu și în fapt, arătând în mod expres că va opera grațierea numai față de aceia care vor dovedi că s-au pocăit sincer și care n-au intenționat să obțină aceasta prin viclenie.

Deși nu se face mențiune, se consideră că la aceleași sancțiuni vor fi supuși și episcopii apostați. Episcopii apostați pledează pentru practica existentă în Biserică, așa cum este confirmată și de Sf. Ciprian în scrisoarea despre Vasilide și Marcian (nr. 68).

CANONUL 2: (DIACONII CARE AU JERTFIT IDOLILOR)

Așijderea și diaconii care au jertfit idolilor, dar după aceea iarăși s-au luptat pentru credință, altcum să aibe cinste, dar să înceteze de la orice slujbă sfântă și de a aduce pâinea sau paharul sau de a propovădui. Dacă însă oarecare dintre episcopi vor băga de seamă la aceștia vreo râvnă sau umilința blândeții și ar voi să le dea ceva mai mult sau să-i ierte, dânșii au puterea să facă acest lucru.

(62 ap.; 10, 12 sin. I ec.; 102 Trul.; 1, 3, 5, 12 Anc.; 10, 14 Petru Alex.; 3 Vasile cel Mare; 4, 5 Grig. Nyssa)

Subiect al infracțiunii de apostazie în acest canon sunt diaconii. Și cazul diaconilor, ca și în cel al presbiterilor și al episcopilor, la care se referă primele canoane, părinții de la sinod acordă în general grațierea celor ce fac dovada că se căiesc sincer. Unii ca aceștia își vor păstra cinstea de diacon, cu interdicția de a exercita slujba diaconiei, cu precizarea de a aduce (administra) sfintele daruri și de a citi rugăciuni la slujbe.

De la această normă generală, în cazul diaconilor, părinții acordă episcopului dreptul ca, de la caz la caz, ținând seama de sinceritatea pocăinței și de modul de viață al penitenților, cu dreaptă chibzuință, adică admițând anumite circumstanțe atenuante sau agravante, să aplice după caz o sancțiune mai ușoară sau mai grea, față de cea prevăzută de canon. Comentând acest canon, Balsamon spune că s-a socotit așa „deoarece (în Biserică) fiecare doctorie sufletească depinde de judecata episcopului" (*Sint. at.* III, 23).

CANONUL 3: (CEI TARI ÎN CREDINȚĂ)

Pe cei ce au fugit și au fost prinși, sau au fost trădați de ai lor, sau altfel au fost despuiați de averi, sau au suferit chinuri, sau în temniță s-au aruncat, și strigând că sunt creștini, și au fost sfâșiați, sau cu sila punându-li-se ceva lucru idolesc în mâini de către siluitori, sau de silă primind o oarecare mâncare de la idoli, însă mărturisind neîncetat că sunt creștini, și mâhnirea asupra celor ce li s-a întâmplat arătând-o pururea cu toată atitudinea și înfățișarea lor, și cu smerenia vieții, unii ca aceștia, fiind afară de păcat, să nu se oprească de la împărtășire; iar de s-au și oprit de către cineva din strictețe prea mare, sau din nepriceperea unora, îndată să se primească. Aceasta este în vigoare deopotrivă și pentru cei din cler, și pentru ceilalți laici. S-a mai cercetat deodată și aceea dacă se pot înainta în treapta preoțească laicii care au căzut în urma aceleiași silnicii; deci s-a hotărât ca aceștia să se prohirisească (hirotonească) **ca unii care nimic nu au păcătuit, dacă viețuirea lor de mai înainte s-ar afla dreaptă.**

(62 ap.; 10, 11, 12 sin. I ec.; 4, 12 Anc.; 2, 10, 13, 14 Petru Alex.)

Prima parte a canonului reglementează situația clericilor și a mirenilor care, fugind din calea prigonitorilor, în urma trădării confraților lor, au suferit consecințele persecuției, au fost supuși la chinuri (au fost întemnițați sau cu sila au ținut în mâini lucruri idolești sau au primit mâncare din jertfa idolilor), li s-au luat averile, dar și-au menținut cu tărie credința, mărturisind neîncetat că sunt creștini, continuând să ducă o viață în smerenie creștinească, stabilind că unii ca aceștia nu trebuie opriți de la împărtășanie, cu precizarea că, în cazul în care, din prea mare strictețe sau din nepricepere, au fost excluși de la

împărtășanie, să fie reprimiți de îndată în comunitate cu toate drepturile, considerându-se că n-au păcătuit cu nimic. Comentatori ca Zonara (*Sint. at.* III, 25) și Petru al Alexandriei (în can. 13) menționează hotărârea părinților ca fiind bazată pe învățătura Sfintei Evanghelii, în care se arată că Domnul nostru Iisus Hristos i-a îndrumat pe sfinții săi ucenici ca, în cazul în care sunt prigoniți într-o cetate, să meargă în alta (Mt. 10, 23), și că nu osândește pe cei ce, trădați de ai lor, au suferit de pe urma persecuțiilor, dar și-au păstrat credința, mărturisind-o cu statornicie în tot timpul martiriului.

În partea a doua se reglementează situația mirenilor, din categoria arătată, care cer să fie primiți în cler, stabilindu-se că unii ca aceștia pot fi hirotoniți cu condiția să îndeplinească cerințele impuse candidaților la hirotonie.

CANONUL 4: (CERTAREA CELOR SLABI ÎN CREDINȚĂ)

În privința celor care prin constrângere au jertfit idolilor și pe lângă aceștia și în privința celor care au participat la ospețele de la idoli, toți aceia care, deși fiind seduși, au mers acolo cu înfățișare mai veselă și au îmbrăcat haină mai luxoasă și s-au împărtășit fără rezervă din ospățul pregătit, sinodul a hotărât ca un an să fie ascultători, și trei ani să se smerească, și doi ani să participe numai la rugăciune, și numai atunci să se apropie de ceea ce este desăvârșit.

(62 ap.; 11 sin. I ec.; 5, 8, 9 Anc.; 2 Laod.; 43 Cartag.; 2, 11 Neocez.; 73, 75, 81, 84 Vasile cel Mare; 2, 3 Petru al Alexandriei; 2 Grig. Nyssa)

În acest canon, Părinții reglementează condițiile reprimirii în Biserică a acelora dintre credincioși care au fost siliți să aducă jertfă idolilor, dar au săvârșit tot ce li s-a poruncit de către prigonitori cu seninătate și veselie, nearătând nici o mâhnire din cauză că li se calcă în picioare credința. Dacă cer reprimirea în biserică, unii ca aceștia pot fi reprimiți numai după ce își vor fi ispășit pedeapsa, prevăzută și de canonul 11 al sinodului I de la Niceea, și anume șase ani de pocăință (un an să-l petreacă în ascultare, trei ani în umilință și doi ani să participe numai la rugăciune, după care în al șaselea an vor fi admiși la împărtășanie).

CANONUL 5: (CERTAREA CELOR SLABI ÎN CREDINȚĂ)

Iar cei ce au mers la ospețele idolilor cu haină jalnică și șezând la masă au mâncat, dar în toată vremea șederii au lăcrimat, dacă au împlinit timpul de trei ani al smeririi, să se primească în comuniune fără de împărtășanie; iar de nu au mâncat, numai doi ani smerindu-se, într-al treilea an

să se primească în comuniune fără de împărtășanie, ca să ia cele desăvârșite în al patrulea an. Episcopii însă să aibă putere ca, cercetând felul întoarcerii lor, să-i trateze și mai blând sau să prelungească mai mult timpul de pocăință. Dar înainte de toate să li se cerceteze atât viața de mai înainte, cât și cea mai din urmă, și așa să se măsoare blândețea.

(62 ap.; 11 sin. I ec.; 4 Anc.; 2 Laod.; 2, 11 Grig. Neocez.; 73, 81, 84 Vasile cel Mare; 2, 3 Petru al Alexandriei; 2 Grig. Nyssa)

Continuând cazurile similare (asemănătoare), acest canon reglementează modul reprimirii în Biserică a celor ce au participat în mod silit la ospețele date în cinstea idolilor, cu mâhnire și întristare (mereu lăcrimând și îmbrăcați în haină de doliu).

Între aceștia se face distincție între cei ce au mâncat și cei ce nu au mâncat, stabilind ca: celor ce au mâncat să li se dea Sfânta Împărtășanie după trei ani de petrecere în treapta a treia de penitență, aceea a prosternării și încă un timp (neprecizat) în treapta a patra (petrecere în comuniune fără împărtășanie); iar celor ce n-au mâncat din cele idolești să li se dea cuminecătura după doi ani petrecuți în prosternare și un an de trăire în comuniune fără împărtășanie. Părinții precizează însă că timpul de penitență poate fi scurtat sau prelungit de la caz la caz de către episcop, ținând seama de circumstanțele atenuante sau agravante care se aplică penitenților. Între circumstanțele atenuante se numără căința sinceră și dovada că viața lor anterioară a fost în conformitate cu învățătura Bisericii.

CANONUL 6: (CERTAREA CELOR SLABI ÎN CREDINȚĂ)

În privința celor ce au cedat numai de amenințarea muncilor și a luării averilor, sau a exilării, și au jertfit idolilor și până în timpul de față nu s-au pocăit, nici nu s-au întors, acum însă, timpul sinodului apropiindu-se și ajungând la hotărârea întoarcerii, sinodul a hotărât ca până la ziua cea mare să se umilească trei ani, și după alți doi să se primească în comuniune, fără de împărtășanie, și așa să vină la cele desăvârșite, încât întreg timpul de șase ani să-l împlinească. Iar dacă oarecare mai înainte de acest sinod s-au primit la pocăință, de la acel timp să li se socotească începutul celor șase ani de pocăință. Dacă însă s-ar întâmpla primejdie și așteptarea morții din boală, sau din altă oarecare pricină, aceștia să se primească după norma de față.

(6 ap.; 11, 12, 13 sin. I ec.; 4, 5, 7, 8, 9 Anc.; 2 Neocez.; 7 Cartag.; 2, 5 Grig. Nyssa)

În acest canon se reglementează modul reprimirii în Biserică a acelora care, de teamă ca prigonitorii să nu le producă pagube materiale, s-au lepădat de credința în Hristos și nu s-au pocăit imediat, ci abia după terminarea persecuției, în preajma și în timpul dezbaterilor sinodului de la Ancira. În sensul acesta se va da curs cererilor apostaților în vederea reprimirii lor în Biserică. Unii ca aceștia se vor primi numai dacă fac șase ani penitență, și anume de la ziua întoarcerii, data ținerii Sinodului, săptămâna a patra a Cincizecimii (can. 37 ap.) și până la praznicul Paștelor să rămână în treapta a doua de penitență, trei ani în treapta a treia, doi ani în a patra și abia în al șaptelea an să se învrednicească de sfânta cuminecătură.

Celor ce au început penitența înaintea datei întrunirii sinodului, termenul de șase ani li se va calcula de la acea dată.

Pentru penitenții aflați pe patul de moarte, părinții stabilesc ca aceștia să fie reprimiți în comuniunea bisericească potrivit rânduielilor existente, cu obligația de a prelungi penitența în caz de însănătoșire, până la împlinirea termenului de șase ani (a se vedea și can. 13 I ec., și Zonara, *Sint. at.* III, 34).

CANONUL 7: (CERTAREA CELOR SLABI ÎN CREDINȚĂ)

În privința celor ce împreună s-au ospătat la serbarea păgânească, în locul hotărât pentru păgâni, ducând și mâncând însă acolo bucatele lor proprii, sinodul a hotărât ca, timp de doi ani, smerindu-se să se primească în comuniune; iar ori de trebuiește fiecare a se primi cu împărtășanie, episcopii au dreptul să judece, după cum ei au dreptul și de a cerceta cealaltă viață a fiecăruia.

(62 ap.; 11 sin. 1 ec.)

În acest canon se stabilește că aceia dintre creștini care, de teama martiriului, participau la ospățul dat în cinstea idolilor, ducând și mâncând acolo alimente proprii, să fie reprimiți după socotința episcopului, dar nu mai devreme de doi ani de prosternare.

CANONUL 8: (CERTAREA CELOR SLABI ÎN CREDINȚĂ)

Iar cei ce a doua oară și a treia oară au jertfit idolilor de silă, patru ani să se smerească, iar doi ani să se primească în comuniune fără împărtășanie, apoi în al șaptelea an desăvârșit să se primească.

(62 ap.; 11 sin. 1 ec.; 4, 5, 9 Anc.; 2 Laod.; 43 Cartag.; 2, 11 Grig. Neocez.; 73, 75, 81, 84 Vasile cel Mare; 2, 3 Petru Alex.; 2 Grig. Nyssa)

În acest canon se arată că cei care au fost siliți să jertfească idolilor pot fi reprimiți numai după șase ani de penitență, și anume: patru ani în treapta a treia, doi ani în a patra și abia în al șaptelea an să se învrednicească de Sfânta Împărtășanie.

CANONUL 9: (OSÂNDA VÂNZĂTORILOR DE FRAȚI)

Iar toți aceia care nu numai că s-au lepădat de la credință, ci s-au ridicat și împotrivă și au siluit pe frați, și s-au făcut pricinuitori ai siluirii, aceștia trei ani să se primească la locul ascultării, iar în alți șase ani în cel al prosternării; și alt an să se primească în comuniune fără împărtășanie, ca zece ani împlinind să se împărtășească de cele desăvârșite; însă să se cerceteze atât viața lor din acest timp, cât și cealaltă.

(62 ap.; 11 sin. I ec.; 4, 5, 9 Anc.; 2 Laod.; 43 Cartag.; 2, 11 Neocez.; 73, 75, 81, 84 Vasile cel Mare; 2, 3 Petru Alex.; 2 Grig. Nyssa)

Vinovați de apostazie sunt cei ce s-au lepădat de credință, silind la aceasta și pe alți frați.

Unii ca aceștia pot fi reprimiți numai după 10 ani de penitență, și anume: trei ani să stea la locul ascultării, șase ani în cel al prosternării, un an să se primească în comuniune fără împărtășanie și abia după 10 ani împliniți să se învrednicească de împărtășanie, dacă dau dovadă de căință sinceră și se constată că au avut în tot acest timp o purtare morală ireproșabilă.

CANONUL 10: (CĂSĂTORIA DUPĂ HIROTONIE)

Toți cei ce sunt puși diaconi, dacă chiar la punerea lor au mărturisit și au zis că trebuie să se însoare, fiindcă nu pot rămâne așa, aceștia însurându-se după aceasta, să rămână în slujbă pentru că li s-a dat lor voie de către episcop. Dacă însă oarecare, tăcând și primindu-se la hirotonie cu condiția să rămână așa, dar după aceea s-au însurat, să înceteze din diaconie.

(5, 26, 51 ap.; 14 sin. IV ec.; 3, 6, 13, 21, 30 Trul.; 1 Neocez.; 16 Cartag.; 69 Vasile cel Mare.)

Avându-se în vedere obiceiul local, în acest canon se reglementează problema căsătoriei diaconilor, în sensul că aceștia puteau contracta căsătorie nu numai înainte de hirotonie, cum s-a stabilit prin canonul 26 apostolic și cum se arată și în *Așezămintele apostolice* (VII, 17), ci și după hirotonie, dacă declarau cu ocazia acesteia că nu pot rămâne necăsătoriți. În cazul în care nu făceau

o astfel de declarație la hirotonie și ulterior se căsătoreau, trebuie să înceteze din slujba diaconiei.

Prin can. 6 al sinodului Trulan se interzice însă căsătoria după hirotonie, restabilindu-se astfel vechea rânduială prevăzută în canonul 26 apostolic, potrivit căreia, dintre cei ce intrau în cler necăsătoriți, numai citeților și cântăreților li se dă voie să se căsătorească.

CANONUL 11: (RĂPIREA LOGODNICEI)

Sinodul a hotărât ca fetele care s-au logodit și după aceea au fost răpite de alții să se dea înapoi celor ce mai întâi s-au logodit cu ele, chiar de ar fi suferit și silă de la aceia.

(67 ap.; 27 sin. IV ec.; 92, 98 Trul.; 22, 25, 26, 30, 49, 69 Vasile cel Mare)

Prevederile acestui canon, care stabilește ca logodnicele răpite să se dea înapoi logodnicului lor, chiar dacă au fost siluite de răpitor, trebuie coroborate cu canonul 67 apostolic și 98 VI ecumenic, dar mai ales cu canonul 22 al Sfântului Vasile, care lasă la aprecierea logodnicului libertatea de a reprimi sau nu pe logodnica răpită și necinstită de altul.

CANONUL 12: (CATEHUMENII CĂZUȚI)

Sinodul a hotărât ca cei ce au jertfit idolilor mai înainte de Botez, și după aceea s-au botezat, să se înainteze în treaptă, ca unii ce sunt spălați de păcat.

(14 sin. I ec.; 5 Neocez.; 5 Chiril Alex.)

În acest canon se revine la cazurile în speță reglementate în primele nouă canoane, cu privire la primirea apostaților, stabilind ca acei catehumeni care au jertfit idolilor se consideră spălați de păcat prin botez. Sigur, aici se au în vedere și prevederile can. 14 I ec. în care au fost stabilite penitența și timpul acesteia pentru catehumenii apostați.

CANONUL 13: (HOREPISCOPII)

Horepiscopilor nu le este iertat să hirotonească presbiteri sau diacon în altă eparhie, dar încă nici presbiteri pentru cetate, decât numai cu încuviințarea episcopului, dată prin scrisori.

(8 sin. I ec.; 14 sin. VII ec.; 14 Neocez.; 8, 10 Antioh.; 57 Laod.; 89 Vasile cel Mare)

În acest canon se precizează statutul juridic al horepiscopilor, stabilind că aceștia aveau dreptul să hirotonească preoți și diaconi numai pe raza circumscripțiilor lor. În alte circumscripții puteau hirotoni numai cu delegație scrisă de la episcopul locului.

CANONUL 14: (ÎNFRÂNAREA FĂȚARNICĂ)

Presbiterii sau diaconii cei din cler, care se reține de la cărnuri, sinodul a hotărât ca ei să se atingă de ele și apoi, așa de vor voi, să se înfrâneze de la ele; iar de nu vor vrea, și nici legumele ce sunt puse lângă cărnuri nu vor să le mănânce, și astfel de nu se vor supune canonului, să înceteze din treaptă.

(51, 53, 66 ap.; 2, 21 Gang.; 28, 86 Vasile cel Mare)

În acest canon se au în vedere clericii, preoți și diaconi, vegetarieni.

Pentru a nu produce sminteală în rândul credincioșilor, Părinții obligă pe unii ca aceștia să guste din mâncărurile cu carne servite la agape, fără a fi obligați să mănânce. Dacă refuză să facă acest lucru și nu vor să mănânce nici legumele ce sunt puse lângă cărnuri, se prevede sancționarea acestora cu depunerea din treaptă.

CANONUL 15: (BUNURILE BISERICII)

În privința lucrurilor aparținătoare Bisericii, pe care presbiterii, nefiind episcopi, le-au vândut, Biserica să le reclame înapoi. Și stă în chibzuința episcopului de se cuvine a lua prețul înapoi ori nu, fiindcă de multe ori venitul celor vândute le aduce mai mult decât prețul.

(38, 39, 40, 41, 73 ap.; 22, 24, 25, 26 sin. IV ec.; 33, 49 Trul.; 11, 12, 13 sin. VII ec.; 24, 25 Antioh.; 57 Laod.; 22, 33, 81 Cartag.; 2 Chiril Alex.; 10 Teofil Alex.)

În acest canon se reglementează statutul juridic al bunurilor Bisericii, stabilind că înstrăinarea acestora nu se poate face fără încuviințarea episcopului. În cazul în care, în timpul vacanței episcopale, presbiterul ar încheia un astfel de act, el este declarat nul, episcopul nou numit având dreptul să revendice bunul sau să rețină prețul, ținând seama de interesul și de rentabilitatea actului încheiat.

CANONUL 16: (SODOMIA. CĂDEREA (AMESTECAREA) CU DOBITOACE (BESTIALITATEA))

Dintre cei care au păcătuit sau păcătuiesc cu dobitoace, câți au păcătuit înainte de a fi de douăzeci de ani, prosternându-se cincisprezece

ani, să se împărtășească de comuniunea rugăciunii, apoi, împlinind cinci ani în această comuniune, atunci să se atingă de cuminecătură. Dar să li se cerceteze și viața lor din timpul prosternării, și așa să dobândească blândețea. Iar dacă oarecare fără cumpăt a rămas în păcate, să se supună prosternării celei lungi. Iar cei ce au trecut peste vârsta aceasta și, având soții, au căzut în păcatul acesta, să se prosterneze 25 de ani, apoi să se împărtășească de comuniunea rugăciunii; după aceea, împlinind cinci ani în comuniunea rugăciunilor, să se împărtășească de cuminecătură. Iar dacă unii și femei având și trecând de cincizeci de ani au păcătuit, numai la ieșirea din viață să primească împărtășanie.

(17 Anc.; 7, 63 Vasile cel Mare; 4 Grig. Nyssa)

În acest canon, ca și în următorul, se stabilesc sancțiunile ce se aplică sodomiților și celor ce întrețin relații sexuale cu animale.

CANONUL 17: (SODOMIA (AMESTECAREA CU DOBITOACE))

Sfântul sinod a poruncit ca cei ce păcătuiesc cu dobitoace și sunt leproși, sau au fost leproși, aceștia să se roage cu iernaticii (cei ce stau în locul deschis din fața ușii Bisericii).

(16 Anc.; 7, 63 Vasile cel Mare; 4 Grig. Nyssa)

Vezi canonul anterior.

CANONUL 18: (EPISCOPII NEPRIMIȚI ÎN EPARHII. COBORÂREA ÎN TREAPTĂ)

Dacă unii care au fost puși episcopi, și nu s-au primit de eparhia pentru care au fost numiți, ar vrea să meargă în alte eparhii și să înlăture pe cei așezați acolo și să ațâțe împotriva acelora răzvrătire, aceia să se afurisească. Dacă însă ar vrea să rămână în parohia unde au fost mai înainte presbiteri, să nu fie lepădați din demnitate; iar dacă se vor ridica cu tulburare împotriva episcopilor așezați acolo, să li se ia lor și păstoria și să fie lepădați (să fie excluși din Biserică).

(14, 36 ap.; 8 sin. I ec.; 9 sin. III ec.; 29 sin. IV ec.; 37 Trul.; 17, 18 Antioh.; 17 sin. I-II; 1, 2, 3 Chiril Alex.)

În canon se are în vedere cazul în care un episcop nu și-a putut ocupa scaunul destinat lui intenționează să răpească prin violență eparhia altui episcop

legal instituit, dispunând ca un astfel de episcop să se afurisească, adică să nu mai aibă dreptul de a se bucura de cinstea cuvenită episcopilor.

Dacă fără rea intenție dorește să păstreze parohia pe care a avut-o ca presbiter până când sinodul va decide asupra ocupării scaunului pentru care a fost hirotonit, Părinții dispun ca unui astfel de episcop să i se asigure toate drepturile presbiteriale.

Dacă un astfel de episcop produce tulburări împotriva episcopului locului, Părinții dispun ca unuia ca acesta să i se ia parohia și să se excludă din Biserică.

CANONUL 19: (CĂDEREA DE LA FECIORIE. (FECIORIA))

Cei ce, făgăduind fecioria, violează votul, să se supună hotărârii pentru cei ce se căsătoresc a doua oară. Așijderea am oprit ca fecioarele să viețuiască împreună cu oarecare bărbați ca surori.

(5, 26 ap.; 3 sin. I ec.; 16 sin. IV ec.; 5, 12, 13, 40, 44, 46, 47 Trul.; 18, 22 sin. VII ec.; 3, 4, 25, 38, 44, 70 Cartag.; 3, 4 sin. I-II.; 6, 18, 19, 20, 60 Vasile cel Mare)

În prima parte a acestui canon se are în vedere infracțiunea călcării făgăduinței castității prin încheierea legală a căsătoriei, prevăzând pentru cei ce săvârșesc aceasta pedeapsa ce se dă celor căsătoriți a doua oară, adică oprirea pentru un an de la împărtășanie (can. 4 Vasile cel Mare).

În ultima parte se interzice viețuirea fecioarelor (care au depus votul castității) împreună cu bărbați, ca surori, ocazie de sminteală între credincioși.

CANONUL 20: (ADULTERUL)

Dacă soția cuiva a comis adulter sau dacă cineva comite adulter, se cuvine ca acela la șapte ani să dobândească cele desăvârșite, potrivit treptelor care duc acolo.

(48 ap.; 87, 93, 98 Trul.; 102 Cartag.; 9, 21, 31, 35, 36, 46, 48, 58, 77, 80 Vasile cel Mare; 4 Grig. Nyssa)

Can. 87 VI ec. confirmă prevederile acestui canon, stabilind treptele pocăinței: un an în prima treaptă, doi ani în a doua, trei ani în a treia, unul în a patra, și numai în anul al optulea te poți împărtăși.

CANONUL 21: (AVORTUL (LEPĂDAREA DE PRUNCI))

Pe femeile care sunt desfrânate și-și omoară fătul și se îndeletnicesc cu pregătirea mijloacelor de avort, hotărârea de mai înainte le-a oprit până

la ieșirea din viață, și această hotărâre se ține îndeobște. Dar, găsind ceva spre a le trata mai blând, am hotărât ca vreme de 10 ani să împlinească în penitență, potrivit treptelor hotărâte.

(91 Trul.; 2, 8 Vasile cel Mare)

Canonul le are în vedere pe femeile care-și provoacă avort sau care mijlocesc altora să facă avort, stabilind ca acestea să se supună unei epitimii de 10 ani, trecând prin treptele stabilite, prin derogare de la obiceiul existent și respectat, prin care astfel de fapte se sancționează cu oprirea de la împărtășanie până la moarte.

CANONUL 22: (UCIDEREA DE VOIE)

În privința uciderilor de voie, vinovații să se smerească viața lor întreagă, iar de cele desăvârșite să se învrednicească numai la sfârșitul vieții.

(8, 56 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

A se vedea și canoanele paralele.

CANONUL 23: (UCIDEREA FĂRĂ VOIE)

În privința uciderilor fără voie, hotărârea de mai înainte poruncește ca cei vinovați să dobândească cele desăvârșite la anul al șaptelea, potrivit treptelor hotărâte; iar a doua hotărâre poruncește să împlinească vreme de cinci ani.

(8, 11, 57 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

Canonul menționează două hotărâri existente pentru sancționarea ucigașilor din imprudență, fără premeditare, stabilite probabil după obicei, fiindcă nu există nici un canon care să prevadă astfel de sancțiuni. Sfântul Vasile cel Mare prevede în canonul 57 o penitență de 10 ani în acest caz.

CANONUL 24: (CREDINȚELE DEȘARTE ȘI VRĂJITORIA. (SUPERSTIȚIA ȘI MAGIA))

Prezicătorii și cei ce urmează moravurile păgânilor, ori introduc în casele lor pre oarecare spre aflarea farmecelor sau și pentru curăție, să cadă sub canonul penitenței de cinci ani, potrivit treptelor hotărâte, trei ani de prosternare și doi ani de rugăciune, fără împărtășanie.

(61, 65 Trul.; 36 Laod.; 7, 65, 72, 81, 83 Vasile cel Mare; 3 Grig. Nyssa)

În acest canon se sancționează cei ce practică moravuri păgâne, farmece, prezicători etc.

CANONUL 25: (CĂDERE (PĂCĂTUIRE) CU SORA LOGODNICEI)

În cazul când cineva, logodindu-se cu o fecioară, a necinstit mai înainte pe sora ei, încât a rămas și gravidă, și după aceea s-a cununat cu cea logodită, iar cea necinstită s-a sinucis, se poruncește ca complicii să se primească între cei ce stau împreună la rugăciune în biserică după 10 ani de pocăință, potrivit treptelor hotărâte.

(54 Trul.; 2 Neocez.; 78 Vasile cel Mare)

Pornind probabil de la un caz concret, de concurs de infracțiuni, Părinții prevăd pentru complicii la infracțiuni 10 ani de penitență în prima treaptă (pocăința), după care poate trece în treapta a patra, fără să arate cât trebuie să petreacă în această treaptă, lăsând aceasta la aprecierea episcopului.

CANOANELE SINODULUI AL DOILEA LOCAL DE LA NEOCEZAREEA (315)

CANONUL 1: (OSÂNDA PREOTULUI CARE SE CĂSĂTOREȘTE DUPĂ HIROTONIE, COMITE ADULTER SAU ESTE DESFRÂNAT)

Presbiterul, dacă se va însura, să se scoată din treapta sa, iar de va fi desfrânat sau va comite adulter, să se excludă cu desăvârșire și să se supună penitenței.

(5, 26, 51 ap.; 14 sin. IV ec.; 3, 6, 13, 21, 30 Trul.; 10 Anc.; 16 Cartag.; 2, 69 Vasile cel Mare)

În acest canon se stabilește pentru preotul (respectiv pentru toți cei din cinul preoțesc) care se căsătorește pedeapsa caterisirii, iar pentu cel ce comite desfrâu sau adulter, pedeapsa excluderii de la rugăciunea comună cu credincioșii din biserică, fiind trecut în rândul penitenților.

Can. 11 sin. I ec. menționează că preotul desfrânat și adulter va trebui să treacă prin toate treptele de pocăință și numai după aceea se va învrednici de împărtășanie, dar numai în rândul mirenilor.

CANONUL 2: (CĂSĂTORIA CU DOI FRAȚI)

Femeia, dacă se va mărita cu doi frați, să se scoată din comuniune până la moarte; totuși, dacă în vremea morții va zice că, făcându-se sănătoasă, va desface căsătoria, atunci din milă va avea pocăință. Iar dacă va muri femeia, întru acest fel de căsătorie fiind, sau bărbatul, atunci pentru partea rămasă în viață cu anevoie va fi pocăința.

(19 ap.; 54 Trul.; 23, 68, 76, 78, 87 Vasile cel Mare)

Căsătoria încheiată cu fratele, respectiv sora primului soț este declarată nelegală, sancționând pe cel ce face aceasta cu scoterea din comuniune până la sfârșitul vieții, dacă nu se pocăiește și nu desface căsătoria nelegiuită.

Dacă se află pe patul de moarte și promite că, dacă se face sănătos, nu va mai trăi în căsătoria nelegiuită, i se poate permite să se mărturisească și să se împărtășească.

În cazul în care una din părți va muri, pentru partea rămasă în viață, se spune în canon, „cu anevoie va fi pocăința", adică viața întreagă va rămâne între penitenți.

CANONUL 3: (OSÂNDA CĂSĂTORIILOR NEPRAVILNICE (NELEGALE))

Pentru cei ce cad în mai multe nunți este învederat timpul hotărât pentru penitență, dar întoarcerea și credința lor le scurtează timpul penitenței.

(19 Anc.; 7 Neocez.; 4, 50, 80 Vasile cel Mare)

În canon se vorbește despre cei ce rămân văduvi după căsătoria a doua și se căsătoresc din nou, precizându-se că unii ca aceștia trebuie să urmeze timpul stabilit de penitență, fără să arate cât anume, cu mențiunea că acesta poate fi scurtat în funcție de credința și viața lor. Și aici se face referire la un obicei existent și respectat, fiindcă nu e stabilit în nici un canon.

CANONUL 4: (HARUL AFARĂ DE PĂCAT)

Dacă cineva poftind o femeie, își propune a se culca cu dânsa, dar hotărârea sa nu va deveni faptă, se vede că prin har a fost scăpat.

(70 Vasile cel Mare)

Aici se face referire la cele patru trepte ale stării de păcat: dorința (pofta), lupta, hotărârea (consimțământul) și înfăptuirea. Zonara *(Sint. at. III,* 75-85)

precizează că dorința și lupta, dacă vor fi învinse de rațiune și nu vor deveni hotărâre și faptă, nu se pedepsesc. Hotărârea se va supune judecății și acuzei, iar înfăptuirea se va pedepsi.

CANONUL 5: (CATEHUMENII)

Catehumenul care a intrat în Biserică și stă la locul catehumenilor, dacă va păcătui, de este dintre îngenunchetori, să asculte fără să mai păcătuiască; iar dacă și ascultător fiind va păcătui, să se excludă din Biserică.

(2, 11, 12, 13, 14 sin. I ec.; 96 Trul.; 19 Laod.; 20 Vasile cel Mare; 4, 6 Timotei Alex.; 5 Chiril Alex.)

În canon sunt amintite de două din treptele catehumenatului, îngenunchetorii și ascultătorii, stabilindu-se că, în cazul în care comite un păcat, catehumenul va fi depus într-o treaptă inferioară și în final exclus.

CANONUL 6: (BOTEZUL COPIILOR. (BOTEZUL ESTE INDIVIDUAL)

Femeia gravidă trebuie să se lumineze (boteze), **când va vrea; căci ceea ce naște nu este părtașă întru aceasta cu cel născut, pentru ca să se arate voința proprie a fiecăruia la mărturisire.**

În canon se combate învățătura greșită despre botez, care oprea femeia gravidă să se boteze, socotindu-se că în acest caz s-ar săvârși și botezul pruncului purtat în pântece, și se stabilește adevărata învățătură, precizându-se că botezul este un act individual, care presupune mărturisirea personală a credinței ca act liber de voință.

În consecință, părinții arată că femeia gravidă, dacă vrea, poate să se boteze, fără să afecteze persoana pruncului din pântecele său.

CANONUL 7: (CĂSĂTORIA A DOUA)

Presbiterul să nu mănânce la nunțile celor căsătoriți a doua oară, deoarece nunta a doua cere penitență; cine va fi acel presbiter care, prin participarea sa la ospătare, aprobă aceste nunți?

(17 ap.; 3 Trul.; 19 Anc.; 3 Neocez.; 1 Laod.; 3, 12 Vasile cel Mare)

În acest canon se face referire la norma canonică care interzice a doua căsătorie fără săvârșirea epitimiei cuvenite, stabilită de preot.

Părinții îl opresc pe preot să participe la nunta aceasta, pentru a nu se crede că el aprobă ceva pentru care a impus epitimie.

CANONUL 8: (DESPĂRȚIREA CANONICĂ A CLERULUI (PENTRU ADULTERUL SOȚIEI). (DIVORȚUL CANONIC AL CLERULUI))

De se va vădi în public că soția cuiva care este laic a comis adulter, unul ca acela nu poate veni în slujba preoțească. Iar dacă dânsa va comite adulter după hirotonie, el este dator să o demită; iar de va vieţui cu dânsa, nu poate ține slujba ce i s-a încredințat.

(18 ap.; 3, 6, 13, 26 Trul.; 27 Vasile cel Mare)

În acest canon Părinții au avut în vedere eventualitatea când o soție devine adulteră și consecințele ce le produce aceasta cu privire la slujba preoțească.

Pornind de la principiul biblic că, prin căsătorie, între soț și soție se stabilește o strânsă legătură, devenind o unitate; un singur trup (Fac. 2, 24), Părinții precizează că orice păcat săvârșit de un soț îl pătează și pe celălalt, și hotărăsc, în consecință, următoarele: interzicerea promovării în cler a unui credincios a cărui soție a fost dovedită ca adulteră; obligația preotului a cărui soție este dovedită de adulter de a divorța de ea; și obligația preotului care nu vrea să divorțeze de soția dovedită adulteră de a se lăsa de preoție.

CANONUL 9: (PĂCATELE DE DINAINTE DE HIROTONIE)

Presbiterul, dacă s-a înaintat după ce mai înainte a păcătuit în trup, și va mărturisi că a păcătuit înainte de hirotonie, să nu jertfească, rămânând în celelalte, pentru zelul său de altfel; căci mulți au zis că și hirotonia iartă cele mai multe păcate. Iar dacă el însuși nu mărturisește și nu se poate dovedi arătat, atunci el însuși are puterea de a hotărî ce să facă.

(25, 61 ap.; 2, 9, 10 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 4, 21, 23 Trul.; 12 Anc.; , 8, 10, 12 Neocez.; 3, 32, 51, 70, 82, 89 Vasile cel Mare; 3, 6 Teofil Alex.)

În lumina rânduielii stabilite prin can. 61 ap., care impune candidaților la preoție să îndeplinească o serie de condiții privind bunul nume în societate și prin can. 9 sin. I ec., prin care se impune ca înainte de hirotonie candidatul să fie supus unui examen sever, în canonul acesta se are în vedere cazul presbiterului care a desfrânat înainte de hirotonie, dispunându-se următoarele: dacă preotul însuși a mărturisit și se căiește, să se oprească de la aducerea jert-

fei, dar să-și păstreze onorurile (să șadă între preoți, să se cuminece în altar etc.); cât privește păcatele mai mici, se apreciază: „invocându-se părerea unora că acestea se iartă prin hirotonie", în cazul în care este bănuit fără a se face dovada și fără ca cel învinuit să recunoască, Părinții lasă pe seama conștiinței presbiterului să judece dacă este sau nu vrednic să aducă jertfă lui Dumnezeu; în cazul în care se face dovada vieții în desfrâu și presbiterul nu recunoaște, în lumina doctrinei canonice, un astfel de presbiter trebuie să se caterisească și să fie lipsit de toate onorurile.

La sancționarea presbiterului instituit fără examinarea canonică prealabilă se cere să se aibă în vedere și prevederile altor canoane, între care se numără și can. 9 I ec.

CANONUL 10: (PĂCATELE DE DINAINTE DE HIROTONIE)

Așijderea și diaconul, de va cădea în același păcat, să aibă numai treapta slujitorului bisericesc.

(25, 61 ap.: 2, 9, 10 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 4, 21, 23 Trul: 12 Anc.; 1, 8, 9, 12 Neocez.; 3, 32, 51, 70, 82, 89 Vasile cel Mare; 3, 6 Teofil Alex.)

Canonul este o continuare a celui precedent. Și pentru diaconul dovedit de desfrâu se prescriu aceleași sancțiuni ca și pentru preot. Diaconul se va scoate din diaconat și va deveni slujitor bisericesc.

CANONUL 11: (VÂRSTA CANONICĂ PENTRU PREOȚI)

Presbiterul mai înainte de 30 de ani să nu se hirotonească, de ar fi chiar bărbat vrednic pentru toate, ci să aștepte. Căci Iisus Hristos la 30 de ani s-a botezat și a început să învețe.

(14 Trul.)

Fixând vârsta de 30 de ani pentru candidatul la hirotonie, se respectă întocmai cele stabilite prin can. 14 VI ec.

CANONUL 12: (CEI BOTEZAȚI ÎN STARE DE BOALĂ)

Dacă cineva bolnav fiind s-a luminat prin botez, nu se poate înainta la presbiterie; căci credința lui nu este din convingere, ci din nevoie; fără numai poate în urma zelului și credinței sale și de mai apoi și din lipsa de oameni (candidați).

(46, 47, 49, 50. 61, 75, 80 ap.; 2, 9 sin. I ec.; 7 sin. II ec.; 95 Trul.; 3, 13, 47 Laod.; 10 Sard.; 45 Cartag.; 1 sin. I-II; 1, 5, 89 Vasile cel Mare; 4, 5, Chiril Alex.; 4 Grig. Nyssa)

Prin acest canon se soluționează o veche controversă pe tema validității botezului pentru cei botezați în stare critică, dispunându-se ca unii ca aceștia să nu fie promovați în cler, exceptând cazurile în care dădeau dovadă de mult zel și credință statornicită în timp, dacă nu erau alți candidați.

CANONUL 13: (CLERUL DE LA ȚARĂ ȘI CEL DIN CETĂȚI)

Presbiterii de la sate nu pot jertfi în biserica cetății, fiind de față episcopul sau presbiterii cetății; nici a da pâinea, nici paharul în timpul rugăciunii, iar dacă cei din urmă nu sunt de față, și singuri vor fi chemați la rugăciune, atunci să dea pâinea și paharul.

(15 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 6 sin. IV ec.)

Păstrând distincția între preoții urbani și preoții rurali și respectând dispozițiile can. 6 IV ec., care interzice hirotonia absolută, fără destinație, părinții interzic prin acest canon preoților rurali să slujească Sfânta Liturghie în bisericile urbane, exceptând cazul când, din lipsă de preoți urbani, preotul rural era expres invitat să slujească singur.

CANONUL 14: (HOREPISCOPII)

Horepiscopii însă sunt după chipul celor șaptezeci de ucenici; și ei ca împreună liturghisitori ai episcopilor, cinstindu-se pentru zelul lor față de săraci, pot să aducă jertfă în biserica din cetate.

(8 sin. I ec.; 14 sin. VII ec.; 13 Anc.; 8, 10 Antioh.; 57 Laod.; 89 Vasile cel Mare)

Considerând pe horepiscopi ca împreună liturghisitori cu episcopul eparhiot, prezentul canon le permite acestora să săvârșească Sfânta Liturghie liber și în biserica din cetatea episcopală, deși păstrează deosebirea de grad dintre aceștia, care sunt după chipul celor 70 de ucenici, și episcopii eparhioți, care se consideră a fi după chipul Sfinților Apostoli. Diferențierea dintre episcopii eparhioți și horepiscopi, admisă pe linie administrativă, se consideră că nu poate fi invocată pe linie sacramentală, unde sunt egali.

CANONUL 15: (NUMĂRUL DIACONILOR)

Potrivit canoanelor, diaconii trebuie să fie șapte, oricât de mare ar fi cetatea. Despre aceasta însă te vei încredința din Cartea Faptelor.

(18 sin. I ec.; 7, 16 Trul.; 20 Laod.)

Fixează numărul de șapte diaconi pentru fiecare cetate reproducând prevederile din Faptele Apostolilor și prevederile din can. 16 sin. Trulan.

CANOANELE SINODULUI AL TREILEA LOCAL DE LA GANGRA (340)

CANONUL 1: (OSÂNDA CELOR CE DEFAIMĂ CĂSĂTORIA)

Dacă cineva ar defăima nunta, și pe ceea ce se culcă cu bărbatul său, credincioasă fiind și evlavioasă, ar urgisi-o sau ar defăima-o, ca și cum nu ar putea intra în împărăția cea cerească, să fie anatema.

(5, 51 ap.; 13 Trul.; 4, 9, 10, 14 Gang.)

Părinții condamnă învățătura greșită a lui Eustațiu despre căsătorie, care consideră căsătoria ca pe o iscodire diavolească, anatematizând pe cei ce împărtășeau această credință.

CANONUL 2: (ÎNFRÂNAREA FĂȚARNICĂ)

Dacă cineva ar osândi pe cel ce cu evlavie și cu credință mănâncă carne, afară de sânge și de jertfă idolească și de sugrumat, ca și cum acela nu ar avea nădejde din cauză că se împărtășește cu carne, să fie anatema.

(51, 53, 63 ap.; 67 Trul.; 14 Ancir.; 86 Vasile cel Mare)

Respectând prevederile can. 51 și 63 ap., părinții sancționează cu anatema pe toți cei ce pretindeau înfrânarea fățarnică.

CANONUL 3: (ROBI (SCLAVI) ȘI STĂPÂNI)

Dacă cineva, sub pretext de evlavie, ar învăța pe un sclav să defaime pe stăpân și să-și părăsească slujba, și să nu slujească stăpânului său cu bunăvoință și cu toată cinstea, să fie anatema.

(82 ap.; 4 sin. IV ec.; 85 Trul.; 64, 82 Cartag.; 42 Vasile cel Mare)

Consacră starea socială existentă și împărțirea societății laice în stăpâni și sclavi.

CANONUL 4: (APĂRAREA CLERULUI CĂSĂTORIT)

Dacă cineva ar afirma că nu se cuvine a primi cuminecătura de la un presbiter însurat, când liturghisește aceasta, să fie anatema.

(5 ap.; 3 sin. I ec.; 13, 48 Trul.; 1, 9, 10 Gang.; 4 Cartag.)

Condamnă pe eustațieni, care nu recunosc drept act legal căsătoria preoților.

CANONUL 5: (OSÂNDA HULITORILOR BISERICII)

Dacă cineva ar învăța despre casa lui Dumnezeu că este de disprețuit, ca și adunările dintr-însa, să fie anatema.

(80 Trul.; 20 Gang.; 11 Sard.)

Se condamnă eustațienii, care desconsiderau Casa Domnului și nesocoteau rugăciunile din Biserică, interpretând eronat textul de la I Tim. 2, 8, în care se spune că Domnului ne putem ruga în orice loc.

CANONUL 6: (SCHISMA ȘI OSÂNDA EI)

Dacă cineva ar săvârși slujbele cele bisericești intenționat împotriva Bisericii, defăimând Biserica, și ar voi să lucreze cele ale Bisericii, nefiind împreună cu presbiterul, împotriva socotinței episcopului, să fie anatema.

(31, 47 ap.; 6 sin. II ec.; 3 sin. III ec.; 18 sin. IV ec.; 31, 34 Trul.; 2, 5 Antioh.; 14 Sard.; 10, 11 Cartag.; 13, 14, 15 sin. I-II; 1 Vasile cel Mare)

Continuând șirul osândirii învățăturilor greșite ale eustațienilor, în acest canon sunt anatematizați toți cei ce defaimă Biserica și pe preoții ei, vizându-se astfel preoții eustațienilor, care se considerau singurii adevărați.

CANONUL 7: (CHIVERNISIREA PRINOASELOR)

Dacă cineva ar vrea să ia rodurile aduse pentru Biserică sau a le da celor ce sunt afară de Biserică împotriva socotinței episcopului, sau a

aceluia căruia i s-au încredințat acestea, și n-ar voi să procedeze după socotința aceluia, să fie anatema.

(4, 38, 41 ap.; 26 sin. IV ec.; 35 Trul.; 11, 12 sin. VII ec.; 15 Anc.; 8 Gang.; 24, 25 Antioh; 26, 33 Cartag.; 7 sin. I-II; 10 Teofil Alex.; 2 Chiril Alex.)

CANONUL 8: (CHIVERNISIREA PRINOASELOR)

Dacă cineva ar da sau ar primi rodurile destinate Bisericii fără de episcop și de cel ce este rânduit pentru orânduirea caritații, să fie anatema, și cel ce dă, și cel ce primește.

(4, 38, 39, 41 ap.; 26 sin. IV ec.; 25 Trul.; 11, 12 sin. VII ec.; 15 Anc.; 7 Gang.; 24, 25 Antioh.; 26, 33 Cartag.; 7 sin. I-II; 10 Teofil al Alex.; 2 Chiril Alex.)

Prin aceste două canoane (7-8) se condamnă eustațienii, care desconsiderau rânduiala potrivit căreia averea bisericească se chivernisește numai de episcop.

CANONUL 9: (OSÂNDA CELOR POTRIVNICI CĂSĂTORIEI)

Dacă cineva se dedică fecioriei și înfrânării nu pentru bunătatea și sfințenia fecioriei, ci pentru că scârbindu-se se îndepărtează de căsătorie, să fie anatema.

(5, 51 ap.; 3 sin. I ec.; 16 sin. IV ec.; 13, 40, 48 Trul.; 1, 4, 10, 14 Gang.; 4 Cartag.)

CANONUL 10: (OSÂNDA CELOR CE BATJOCORESC CĂSĂTORIA)

Dacă cineva dintre cei ce trăiesc în feciorie pentru Domnul, și-ar bate joc de căsătoriți, să fie anatema.

(5, 41 ap.; 3 sin. I ec.; 16 sin. IV ec.; 13, 40, 48 Trul.; 1, 4, 9, 14 Gang.; 4 Cartag.)

În aceste canoane (9-10) se condamnă învățătura greșită și fățarnică a eustațienilor despre feciorie și căsătorie.

CANONUL 11: (AGAPELE)

Dacă cineva ar defăima pe cei ce fac agape din credință, și cheamă la agape pe frați pentru cinstea Domnului, și dacă n-ar voi a se face părtași chemărilor fiindcă disprețuiesc ceea ce se face, să fie anatema.

(74 Trul.; 27, 28 Laod.; 42 Cartag.)

Se condamnă cei ce, urmând învățătura eustațienilor, refuzau să meargă la agapele oferite de cei avuți întru cinstirea Domnului.

CANONUL 12: (EVLAVIA FĂȚARNICĂ)

Dacă vreunul dintre bărbați, din asceză părută, întrebuințează haină învelitoare și, ca și cum prin aceasta ar avea dreptatea, ar defăima pe cei ce cu evlavie poartă mătăsuri și pe cei ce întrebuințează îmbrăcămintea obștească și obișnuită, să fie anatema.

(27 Trul.; 16 sin. VII ec.)

Părinții condamnă pe eustațienii care defăimau pe cei ce purtau cu evlavie haine comune sau de lux, pentru că ei, în mod fățarnic, purtau haine aspre pentru a-și arăta virtuțile.

CANONUL 13: (OSÂNDA FEMEILOR CARE ÎMBRACĂ VEȘMINTE BĂRBĂTEȘTI)

Dacă vreo femeie, din asceză părută, și-ar schimba îmbrăcămintea și, în locul hainei femeiești obișnuite, ar lua îmbrăcăminte bărbătească, să fie anatema.

(62 Trul.)

Părinții îi osândesc pe eustațienii care le cereau femeilor să poarte aceeași haină ca bărbații și sancționează femeia care, „din asceză părută", ar purta haine bărbătești.

CANONUL 14: (OSÂNDA CELOR CE DEFAIMĂ CĂSĂTORIA)

Dacă vreo femeie ar părăsi pe bărbatul său și ar vrea să se retragă, scârbindu-se de căsătorie, să fie anatema.

(5, 48, 51 ap.; 13, 87 Trul.; 1, 4, 9, 10 Gang.)

Vizând învățătura greșită a eustațienilor despre căsătorie, părinții le osândesc pe femeile care își părăsesc bărbatul din scârbă.

CANONUL 15: (ÎNDATORIRILE PĂRINȚILOR FAȚĂ DE COPII. (ASCEZA NU DEZLEAGĂ DE ÎNDATORIRILE LEGALE FAȚĂ DE COPII)

Dacă cineva și-ar părăsi copiii, și nu i-ar mai crește, și nu i-ar îndrepta cât atârnă de el, spre cuvenita cinstire de Dumnezeu, ci sub pretextul ascezei i-ar neglija, să fie anatema.

(35 Cartag.)

Având în vedere învățătura greșită a eustațienilor, care cereau adepților lor să-și părăsească familia și copiii și să trăiască în asceză, Părinții îi supun anatemei pe părinții care-și părăseau copiii și nu se îngrijeau de creșterea și educarea acestora pe motiv de evlavie.

CANONUL 16: (ÎNDATORIRILE COPIILOR FAȚĂ DE PĂRINȚI). (EVLAVIA NU-I DEZLEAGĂ PE COPII DE ÎNDATORIRILE LEGALE FAȚĂ DE PĂRINȚI)

Dacă oarecare fii s-ar depărta de părinți, mai ales de cei credincioși, sub pretext de evlavie, și nu ar da cuvenita cinste părinților, prefăcându-se de către ei evlavia, să fie anatema.

(1, 14, 15 Gang.)

Părinții continuă ideea și îi condamnă astfel și pe copiii care, din pretinsă evlavie, nu se îngrijesc sau nu-și respectă părinții.

CANONUL 17: (FEMEILE SĂ NU-ȘI TUNDĂ PĂRUL)

Dacă vreuna dintre femei, pentru asceză părută, și-ar tunde părul ce i l-a dat Dumnezeu spre aducerea-aminte de supunere, să fie anatema ca una ce strică porunca supunerii.

(1, 13, 14 Gang.)

Li se interzice femeilor să-și tundă părul, vizând astfel învățătura eustațienilor care le cereau femeilor să-și tundă părul ca semn de evlavie,.

CANONUL 18: (DUMINICA NU SE POSTEȘTE)

Dacă cineva, pentru asceză părută, ar ajuna duminica, să fie anatema.

(66 ap.; 16 sin. IV ec.; 55 Trul.; 14 Anc.; 29, 49, 51 Laod.)

Îi condamnă pe eustațienii care învățau să se ajuneze duminica.

CANONUL 19: (POSTURILE SĂ SE ȚINĂ ÎN CINSTE)

Dacă vreunul dintre cei ce practică asceza, fără nevoie trupească, ar disprețui și ar dezlega posturile cele transmise îndeobște și care se păzesc de Biserică, având acela și mintea întreagă, să fie anatema.

(69 ap.; 29, 56, 89 Trul.; 49, 50, 51, 52 Laod.; 1 Dionisie Alex.; 15 Petru Alex.; 8, 10 Timotei al Alex.)

Părinții îi anatematizează pe cei ce, urmând pe eustațieni, nu respectau posturile rânduite de Biserică, desconsiderându-le.

CANONUL 20: (CINSTIREA SFINȚILOR)

Dacă cineva întrebuințând socoteală disprețuitoare și scârbindu-se ar prihăni adunările ce se țin în cinstea mucenicilor sau liturghiile ce se fac într-însele și pomenirile lor, să fie anatema.

(31 ap.; 4 sin. IV ec.; 31, 80 Trul.; 5 Gang.; 5 Antioh.; 11 Sard.; 83 Cartag.)

Continuă șirul osândirilor vizând și pe cei ce, urmând pe eustațieni, disprețuiau, din scârbă, adunările ținute în cinstea mucenicilor sau liturghiile săvârșite în cinstea acestora și pomenirile lor.

CANONUL 21: (EVLAVIA ȘI ÎNFRÂNAREA FĂȚARNICĂ SE OSÂNDESC)

Acestea însă le scriem nu spre a stârpi pe cei ce voiesc să practice asceza în Biserica lui Dumnezeu potrivit scripturilor, ci pe cei ce iau pretextul ascezei spre mândrie, ridicându-se împotriva celor ce viețuiesc mai simplu, și pe cei ce introduc inovații împotriva scripturilor și canoanelor bisericești. Așadar, noi încă admirăm și fecioria cea cu smerenie și primim înfrânarea ceea ce se face cu demnitate și cu evlavie și aprobăm retragerea cu smerenie de la lucrurile lumești și cinstim legătura venerabilă a nunții și nu defăi-

măm bogăția cea după dreptate agonisită și împreunată cu caritatea și lăudăm simplitatea și cumpătul în îmbrăcăminte, care servește numai pentru simpla acoperire a trupului; iar de la năzuințele spre moliciune și lux în îmbrăcăminte ne întoarcem și casele lui Dumnezeu le cinstim și adunările care se fac într-însele ca sfinte și folositoare le îmbrățișăm, nu închizând în casă cinstirea de Dumnezeu, ci cinstind toate locașurile zidite în numele lui Dumnezeu și adunarea ce se face în Biserică spre folosul obștei o aprobăm și facerile de bine îmbelșugate ale fraților, ce se fac potrivit predaniei bisericești pentru săraci, le lăudăm și, scurt zis, dorim să se facă în Biserică toate cele predanisite de dumnezeiești scripturi și de Predania Apostolică.

(31, 51, 53 ap.; 4 sin. IV ec.; 27, 80 Trul.; 16 sin. VII ec.; 5, 20 Gang.; 5 Antioh.; 11 Sard.; 83 Cartag.)

Formulat ca o concluzie generală a canoanelor precedente (1-20), acest canon prezintă în amănunt învățătura mincinoasă a lui Eustatiu, menționând pe rând fiecare punct al acestei învățături. În primele 20 de canoane se anatematizează separat toate punctele, iar can. 21, referindu-se la acea învățătură, redă regulile generale pentru toți creștinii ortodocși.

Având în vedere învățătura greșită a eustațienilor care cereau practicarea unei asceze rigide, Părinții susțin că adevărata asceză este numai cea propovăduită de Biserică, conform cu prevederile Sfintei Scripturi, adică practicată cu evlavie, și nu din mândrie.

Condamnând falsa învățătură a eustațienilor, Părinții enunță în acest canon și o serie de linii directoare, îndemnuri și sfaturi cu valoare de porunci, și anume:

a) fecioria împreunată cu smerenia să se prețuiască dacă nu se invocă în fața altora ca un merit;

b) înfrânarea este bună dacă este cu demnitate și evlavie și dacă se practică cu sinceritate și cu intenții bune, creștinești;

c) un lucru bun se consideră și abținerea de la afacerile lumești și trăirea în retragere, dacă aceasta se face cu intenție bună și cu smerenie;

d) căsătoria să se respecte ca un lucru voit de Dumnezeu;

e) avuția să nu se osândească, dacă este agonisită în chip cinstit și dacă este împreunată cu caritatea;

f) simplitatea și moderația este lucru lăudabil;

g) luxul în îmbrăcăminte este condamnat;

h) să fie cinstite bisericile și adunările fraților;

i) să se cinstească serviciile divine;

j) să se aprecieze faptul că cei avuți oferă mese săracilor prin intermediul bisericii.

În încheiere, se subliniază faptul că Biserica singură ne păzește de învățăturile greșite, și de aceea ni se cere respectarea învățăturilor ei.

CANOANELE SINODULUI AL PATRULEA DE LA ANTIOHIA (341)

CANONUL 1: (PRĂZNUIREA PAȘTILOR)

Toți cei ce îndrăznesc să desființeze hotărârea marelui și Sfântului Sinod întrunit în Niceea în prezența evlaviosului și de Dumnezeu preaiubitorului împărat Constantin, în privința sfintei sărbători a mântuitoarelor Pasti, să fie excomunicați și lepădați din Biserică, dacă vor stărui a se împotrivi din poftă de ceartă celor bine hotărâte, și acestea să fie zise pentru laici. Iar dacă vreunul dintre proestoșii Bisericii, episcop ori presbiter ori diacon, va îndrăzni după hotărârea aceasta să se osebească spre zăpăcirea popoarelor și spre tulburarea bisericilor și să serbeze Paștile cu evreii, Sfântul Sinod a judecat ca acela să fie străin de Biserică de acum înainte, ca unul ce și-a îngrămădit păcate nu numai sieși, ci s-a făcut multora pricină de stricăciune și de zăpăcire; și nu numai pe aceștia îi caterisește din slujbă, ci și pe cei ce vor îndrăzni să se împărtășească cu aceștia după caterisire. Iar cei caterisiți să se lipsească și de cinstea exterioară, de care i-a făcut părtași sfântul canon și preoția lui Dumnezeu.

(7, 64, 70, 71 ap.; 7 sin. II ec.; 11 Trul.; 7, 37, 38 Laod.; 34, 51, 73, 106 Cartag.)

Primul canon prevede pedeapsa cu caterisirea pentru cei ce serbează Paștile deodată cu evreii, ca unii care încalcă hotărârile sinodului I ecumenic.

Din istorie se cunoaște disputa care a avut loc în primele vreacuri între creștinii din Asia Mică, care serbau Pasca deodată cu evreii la 14 Nyssan, și apoi la trei zile serbau Învierea Domnului, indiferent de ziua săptămânii, și creștinii din Apus, care serbau Învierea Domnului în prima duminică după 14 Nyssan.

O astfel de dispută s-a iscat și la Laodiceea. Episcopul Meliton de Sardes (Lidia) publică o scrisoare în care apără obiceiul bisericilor din Asia Mică. La aceasta răspunde Victorin, papa Romei (189-199), amenințând cu excomunicarea pe cei ce nu acceptă obiceiul apusean.

Episcopul Policarp al Efesului răspunde papei respingând amenințarea și declarând că cei din Asia păstrează tradiția apostolică.

În dispută intervine cu succes Irineu, episcopul Lyonului, ucenicul lui Policarp, care îi scrie papei Victorin, pronunțându-se pentru obiceiul apusean, implorându-l însă pe papă să nu tulbure pacea Bisericii.

Cuvântul autoritar al lui Irineu a potolit spiritele și a restabilit pacea, fiecare păstrându-și obiceiul încetățenit.

Chestiunea a fost reluată la sinodul I ecumenic (325), la care, pentru a se introduce o practică uniformă, prin can. 7, s-au dispus următoarele: Paștile creștine să nu se serbeze o dată cu iudeii; să se serbeze în prima duminică cu lună plină după echinocțiul de primăvară; dacă duminica cade deodată cu Pasca iudaică, să se amâne cu o săptămână; și obligă pe episcopul Alexandriei să comunice data exactă a serbării Paștilor, trimițând enciclice bisericilor.

Întrucât nu toți s-au conformat acestei hotărâri, părinții de la Antiohia au emis acest canon.

Hotărârea sinodului I ecumenic a fost însă respectată de Biserica Ortodoxă a Răsăritului.

Îndreptarea calendarului făcută de papa Grigore XIII la 1582, prin care s-a introdus și o nouă pascalie, admisă în Apus și neacceptată în Răsărit, a produs un nou decalaj între Răsărit și Apus în ceea ce privește serbarea Paștilor.

Congresul panortodox din 1923 de la Constantinopol a acceptat îndreptarea calendarului iulian respectat până atunci.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât în privința serbării Paștelui: 1) Cu privire la serbarea Paștelui să se mențină dispozițiile canonice ale sinodului I ecumenic de la Niceea, în temeiul cărora Paștile se vor serba în fiecare an în prima duminică după luna plină, care urmează echinocțiului de primăvară. Considerând însă că, după calendarele creștine în uz, calcularea datei lunii pline nu este exactă (ci întârzie cu cinci zile), pe viitor va fi hotărâtor momentul în care luna plină ce urmează după echinocțiul de primăvară se arată deasupra Sfântului Mormânt al Domnului din Ierusalim. Iar dacă s-ar întâmpla ca data serbării Paștilor astfel stabilită să coincidă cu Pasca ebraică, în acel caz serbarea Paștilor noastre se amână pe duminica următoare. 2) Sărbătorile fixe și zilele fixe din cuprinsul săptămânii, apoi numărul lunilor și al zilelor din săptămână rămân la locul lor întocmai ca mai înainte. 3) Așezarea glasurilor, a svetilnelor cu evanghelia utreniei, a Apostolului și a sfintelor Evanghelii de la liturghie rămân ca și mai înaite în legătură cu serbarea Paștilor. 4) Data începutului acestui calendar îndreptat s-a fixat pentru luna octombrie a anului 1924, ziua de 14 octombrie devenind 1 octombrie.

Mai amintim că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a dispus prin hotărârea sa din 31 octombrie (13 noiembrie) 1923 ca data sfintelor Paști să se calculeze și în calendarul îndreptat ca și în trecut, adică tot după vechea noastră Pascalie, care a fost stabilită în conformitate cu hotărârile sinodului de la Niceea.

CANONUL 2: (AFURISIRE ȘI AFURISIȚI)

Toți cei ce intră în Biserică și ascultă Sfintele Scripturi, dar nu participă la rugăciune împreună cu poporul, sau se feresc de participare la Sfânta Euharistie potrivit oarecărei nerânduieli, aceștia să se lepede din Biserică, până când nu se vor mărturisi și nu vor arăta roduri de pocăință, și atunci rugându-se vor putea primi iertare; nu le este iertat însă să comunice cu cei excomunicați, nici umblând în case să se roage împreună cu cei ce nu se roagă împreună cu Biserica, nici să se primească în altă Biserică cei ce nu se adună împreună în altă Biserică. Iar de se va vădi că oarecare dintre episcopi, sau presbiteri, sau diaconi, sau oarecare din canon (catalogul clericilor) **va comunica cu cei excomunicați, acesta încă să fie excomunicat ca unul ce tulbură canonul Bisericii.**

(9, 10, 11, 12, 15, 28, 32, 33, 45, 48, 65 ap.; 5 sin. I ec.; 11, 13 sin. IV ec.; 17, 66, 80 Trul.; 8, 11 Antioh.; 41, 42 Laod.; 9, 11 Sard.; 9, 10, 23, 106 Cartag.)

Vezi can. 9, 11, 12 ap., care tratează aceeași chestiune.

CANONUL 3: (CLERUL SE MUTĂ NUMAI DUPĂ PRAVILĂ)

Dacă vreun presbiter, ori diacon, ori, în genere, oricine dintre cei din preoție, părăsindu-și parohia sa, se va duce în alta, apoi desăvârșit mutându-se, va încerca să petreacă timp îndelungat în altă parohie, acela să nu mai liturghisească, mai ales dacă, episcopul său propriu chemându-l și sfătuindu-l să se întoarcă în parohia sa, nu va asculta. Iar de va stărui în nerânduială, desăvârșit să se caterisească din slujbă, încât nicidecum să nu se mai reintegreze la locul său de serviciu. Iar dacă, caterisit fiind pentru această pricină, l-ar primi alt episcop, și acela să primească epitimia de la sinodul obștesc, ca unul care desființează legiuirile bisericești.

(15, 16 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 5, 10, 20, 23 sin. IV ec.; 17, 18 Trul.; 15, 16 Sard.; 54, 90 Cartag.)

Vezi can. 15, 16 ap.

CANONUL 4: (STAREA CLERICILOR CATERISIȚI (RĂSPOPIȚI)

Dacă vreun episcop caterisit de sinod, ori presbiter, ori diacon caterisit de episcopul său propriu ar îndrăzni să săvârșească ceva din slujba preoțească potrivit celor obișnuite a le îndeplini mai înainte, ori ca episcop, ori ca diacon, acela să nu mai poată avea nădejde la alt sinod nici de

reintegrare, nici de a se putea apăra. Iar cei ce comunică cu ei, toți să se lepede de la Biserică, și mai ales dacă, cunoscând ei hotărârea cea dată împotriva celor amintiți mai sus, ar îndrăzni să comunice cu dânșii.

(28 ap.; 5 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 29 sin. IV ec.; 12, 15 Antioh.; 3, 4, 5, 14 Sard.; 29, 65 Cartag.; 88 Vasile cel Mare)

Canonul repetă și întregește can. 12 ap., prin care se dispune că un cleric pedepsit, dacă nu se supune, își pierde dreptul legal de apel la un for superior și nici nu poate fi iertat.

CANONUL 5: (SCHISMA)

Dacă vreun presbiter ori diacon, defăimând pe episcopul său, s-a despărțit pe sine de Biserică și a făcut adunare osebită și a ridicat altar și, chemându-l episcopul, nu s-ar supune, nici nu ar voi să i se plece, nici să-l asculte, fiind chemat întâia și a doua oară, acela desăvârșit să se caterisească și nicidecum să nu mai dobândească serviciul, nici să nu mai poată primi cinstea sa. Iar de ar stărui în a tulbura și răzvrăti Biserica, acela prin stăpânirea externă să se pedepsească ca un tulburător.

(31 ap.; 6 sin. II ec.; 3 sin. III ec.; 18 sin. IV ec.; 31, 34 Trul.; 6 Gang.; 14 Sard.; 10, 11 Cartag.; 9, 13, 14, 15 sin. I-II; 1 Vasile cel Mare)

Respectând dispozițiile canonului 31 ap., Părinții adaugă că, după ce a fost caterisit delicventul răzvrătit, trebuie să se predea autorităților de stat competente, pentru a fi pedepsit pentru răzvrătire. Aici se întărește rânduiala potrivit căreia numai autoritatea bisericească este îndreptățită să-i judece pe clericii în funcție, iar în cazuri extreme, după caterisire, fostul cleric poate fi judecat și de autoritatea civilă în starea lui de mirean.

CANONUL 6: (STAREA CELOR AFURISIȚI)

Dacă cineva a fost excomunicat de episcopul său, acela să nu se primească mai înainte de alții, dacă nu s-ar primi de însuși episcopul său, sau ținându-se sinod și prezentându-se, s-ar apăra și, convingând sinodul, ar primi altă sentință. Și hotărârea aceasta are valoare pentru mireni și presbiteri și diaconi și pentru toți cei din canon.

(12, 13, 16, 32 ap.; 5 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 20 Laod.; 13 Sard.; 11, 29, 133 Cartag.; 1 sin. Sof.)

În acest canon se întăresc prevederile can. 32 ap., stabilind rânduiala potrivit căreia cel excomunicat sau afurisit de episcop nu poate fi primit decât de cel ce l-a pedepsit sau dacă sinodul va hotărî altfel.

CANONUL 7: (SCRISORI SAU CĂRȚI CANONICE)

Nici unul dintre străini să nu se primească fără scrisori de pace.

(12, 13, 32, 33 ap.; 11, 13 sin. IV ec.; 17 Trul.; 8, 11 Antioh.; 41, 42 Laod.; 7, 8, 9 Sard.; 23, 106 Cartag.)

Vezi canoanele paralele. Și îndeosebi can. 11 IV ec.

CANONUL 8: (SCRISORI SAU CĂRȚI CANONICE)

Nici presbiterii rurali să nu dea scrisori canonice, decât numai către episcopii învecinați să trimită scrisori; horepiscopii neprihăniți însă să dea scrisori de pace.

(12, 13, 33 ap.; 11, 13 sin. IV ec.; 17 Trul.; 13 Anc.; 10 Antioh.; 42, 57 Laod.; 32, 106 Cartag.)

În acest canon li se interzice presbiterilor rurali sau protopopilor să emită scrisori canonice, îngăduindu-le să emită doar simple scrisori către episcopii învecinați, așa cum se admite același lucru și horepiescopilor.

CANONUL 9: (AUTOCEFALIA ȘI AUTONOMIA)

Episcopii din fiecare eparhie trebuie să recunoască pe episcopul proestos din capitala metropolă și care deține purtarea de grijă a toată eparhia, pentru că în capitala metropolă se întrunesc din toate părțile toți cei ce au afaceri de aranjat. Pentru aceea s-a hotărât ca aceasta să aibă precădere în cinste, și ceilalți episcopi să nu facă nimic mai însemnat fără de dânsul, potrivit vechiului canon în vigoare al Părinților noștri, decât numai cele ce privesc fiecare parohie în parte și ținuturile de sub dânsa. Iar fiecare episcop să aibă stăpânire peste parohia sa și s-o cârmuiască potrivit evlaviei cuvenite fiecăruia și să aibă grijă de tot ținutul supus cetății sale; așa ca să și hirotonească atât presbiteri, cât și diaconi, și să dispună toate cu judecată; dar mai mult nimic să nu se apuce să facă fără episcopul capitalei metropolei, nici acesta fără de socotința celorlalți.

(34 ap.; 4, 6, 7 sin. I ec.; 2, 3 sin. II ec.; 8 sin. III ec.; 28 sin. IV ec.; 36, 39 Trul.)

Canonul întregește și prezintă pe larg prevederile can. 34 ap., consfințind organizarea mitropoliilor autonome, care erau de fapt biserici naționale (etnice).

CANONUL 10: (HOREPISCOPII)

Sfântul Sinod a hotărât ca cei de pe sate, sau de la țară, sau așa-numiții horepiscopi, de ar fi și luat hirotonie de episcop, să-și cunoască măsura drepturilor lor și să cârmuiască bisericile supuse lor și să se mulțumească cu îngrijirea și administrarea acestora, să așeze adică citeți și ipodiaconi și exorciști și să se mulțumească cu înaintarea acestora; dar să nu îndrăznească a hirotoni nici presbiteri, nici diaconi fără episcopul din cetatea căreia este supus atât el, cât și teritoriul lui. Iar de ar îndrăzni cineva să calce cele hotărâte, acela să se caterisească și să se lipsească de cinstea ce o are. Și horepiscopul să se facă de către episcopul cetății, căreia este pus.

(8 sin. I ec.; 14 sin. VII ec.; 13 Anc.; 14 Neocez.; 8 Antioh.; 57 Laod.; 89 Vasile cel Mare)

Prin acest canon se reglementează în chip detaliat cercul de competență al horepiscopilor, prevenindu-i că vor fi depuși din treaptă dacă vor depăși limitele competenței lor.

CANONUL 11: (ÎNFĂȚIȘAREA CLERULUI LA CĂPETENIA STATULUI)

Dacă vreun episcop, sau presbiter, sau, în genere, oricine din canon s-ar porni să meargă la împăratul, fără știrea și scrisorile episcopilor din eparhie și mai ales ale celor din capitală, acela să se izgonească și lepădat să fie nu numai din comuniune, ci și din demnitatea de care era părtaș, ca unul care cutează să supere urechile preaiubitorului de Dumnezeu împăratul nostru împotriva orânduirii bisericești. Iar de ar cere vreo nevoie urgentă a se adresa împăratului, aceasta să o facă cu chibzuirea și socotința episcopului capitalei eparhiei și a celor ce sunt într-însa, și cu scrisorile acestora să se înzestreze pentru călătorie.

(6 sin. II ec.; 7, 8, 9, 21 Sard.; 12 Antioh.; 104, 106 Cartag.)

Pentru a curma dezordinea, Părinții le interzic categoric clericilor, sub pedeapsa caterisirii, de a merge la curtea imperială. În caz de necesitate, se pot duce cu scrisoare de recomandare emisă de sinodul mitropolitan.

CANONUL 12: (APELUL CLERICILOR LA CĂPETENIA STATULUI) (ÎMPĂRATUL NU ESTE INSTANȚĂ BISERICEASCĂ)

Dacă vreun presbiter, sau diacon caterisit de episcopul său, sau și un episcop caterisit de sinod ar îndrăzni să molesteze urechile împăratului, cuvenindu-se a se adresa sinodului mai mare al episcopilor, și dreptatea ce socotește că o are să o supună mai multor episcopi, și să aștepte de la dânșii cercetarea și sentința; iar dacă el disprețuind pe aceștia ar molesta pe împăratul, apoi acela nu este vrednic de nici o iertare, nici loc de apărare să aibă, nici nădejde de reintegrare viitoare să nu aștepte.

(28, 74 ap.; 6 sin. II ec.; 9, 17 sin. IV ec.; 7, 8, 9, 14, 21 Sard.; 4, 11, 15 Antioh.; 29, 65, 104, 105, 106 Cartag.)

Prin acest canon se întărește regula stabilită potrivit căreia infracțiunile cu caracter bisericesc săvârșite de clerici se judecă numai de forurile judecătorești bisericești și se interzice apelul la împărat sau la forurile civile. Cei ce încalcă acest principiu pierd posibilitatea iertării și reintegrării în post. În chestiuni bisericești este admisă însă calea recursului și apelul la forurile superioare bisericești.

CANONUL 13: (MUTAREA (TRANSFERAREA) IERARHILOR)

Nici un episcop să nu îndrăznească să se mute de la o eparhie la alta și să hirotonească pe oarecare în Biserică pentru îndeplinirea slujbei, nici să aducă cu sine pe alții, decât numai dacă s-ar duce chemat fiind prin acela în al cărui teritoriu s-ar duce. Iar dacă, nefiind chemat de cineva, s-ar duce fără rânduială pentru hirotonirea oarecărora și pentru orânduirea afacerilor bisericești care nu-l privesc pe dânsul, să fie nule cele făcute de dânsul, și el încă să-și ia pedeapsa cuvenită nerânduielii sale și întreprinderii ilegale, caterisit fiind imediat de acum înainte de Sfântul Sinod.

(14, 35 ap.; 15 sin. I ec.; 2 sin. II ec.; 8 sin. III ec.; 5 sin. IV ec.; 17 Trul.; 13 Anc.; 21, 22 Antioh.; 3, 15 Sard.; 48, 54 Cartag.)

A se vedea can. 35 ap., ale cărui prevederi le reia, întărindu-le.

CANONUL 14: (SCAUNELE (INSTANȚELE) DE JUDECATĂ PENTRU EPISCOPI)

Dacă vreun episcop s-ar judeca pentru oarecare învinuiri, apoi s-ar întâmpla să nu fie de acord în privința lui episcopii din eparhie, unii adică

declarându-l nevinovat pe cel ce se judecă, iar alții vinovat; spre a scăpa de toată îndoiala, Sfântul Sinod a hotărât ca episcopul mitropoliei (mitropolitul) **să cheme din eparhii învecinate pe alți câțiva episcopi, care să hotărască și să dezlege îndoiala, spre a întări împreună cu episcopii cei ai eparhiei pricina supusă spre judecare.**

(28, 74 ap.; 6 sin. II ec.; 1 sin. III ec.; 9, 17 sin. IV ec.; 4, 12, 15 Antioh.; 3, 4, 5, Sard.)

În acest canon se instituie ca for de judecată sinodul episcopilor din eparhiile învecinate, care era chemat să judece cazurile asupra cărora sinodul mitropolitan nu a căzut în unanimitate de acord.

CANONUL 15: (JUDECAREA EPISCOPILOR) (SCAUN UNIC DE JUDECATĂ) (INSTANȚĂ UNICĂ)

Dacă vreun episcop, pârât pentru oarecare vinovăție, s-ar judeca de către toți episcopii din eparhie și toți de acord ar aduce împotriva lui o hotărâre, aceasta să nu se mai judece de alții, ci să rămână întărită sentința dată cu unanimitate de către episcopii din eparhie.

(28, 74 ap.; 5 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 9, 17, 29 sin. IV ec.; 4, 12, 14 Antioh.; 3, 4, 5 Sard.; 29, 65 Cartag.; 88 Vasile cel Mare)

Se întărește rânduiala potrivit căreia la o hotărâre luată cu unanimitate de sinodul mitropolitan nu se admite recurs sau apel.

CANONUL 16: (RĂPIRE DE SCAUN EPISCOPAL)

Dacă vreun episcop fără episcopie, aruncându-se pe sine asupra unei biserici fără episcop, ar răpi scaunul fără hotărârea sinodului complet, acela să fie lepădat, chiar dacă poporul întreg pe care l-a răpit l-ar alege pe el. Iar sinod complet este acela la care este prezent și cel al capitalei, mitropolitul.

(14 ap.; 15 sin. I ec.; 5 sin. IV ec.; 20 Trul.; 21 Antioh.; 1, 2, 17 Sard.; 48 Cartag.)

Canonul întărește rânduiala potrivit căreia rânduirea și instituirea episcopilor în funcție este de competența sinodului mitropolitan prezidat de mitropolit și hotărăște ca cel ce nu respectă această rânduială să fie lepădat, chiar dacă poporul întreg l-ar solicita pe acesta.

CANONUL 17: (EPISCOPUL CARE NU-ȘI IA SCAUNUL ÎN PRIMIRE)

Dacă vreun episcop, luând hirotonie de episcop și rânduindu-se a cârmui poporul, nu ar primi slujba, nici nu s-ar îndupleca să meargă la biserica încredințată lui, acela să fie excomunicat până când fiind silit ar primi sau până când sinodul complet al episcopilor eparhiei ar hotărî altceva în privința lui.

(36 ap.; 16 sin. I ec.; 29 sin. IV ec.; 37 Trul.; 18 Anc.; 18 Antioh.; 17 sin. I-II; 1, 2, 3 Chiril Alex.)

Vezi canoanele paralele.

CANONUL 18: (EPISCOPUL CARE NU-ȘI POATE LUA ÎN PRIMIRE (OCUPA) SCAUNUL)

Dacă vreun episcop nu ar merge la parohia pentru care a fost hirotonit nu din pricina sa, ci sau din cauza refuzului poporului, sau pentru altă pricină care nu s-a produs din partea sa, acela să fie părtaș și de cinste, și de slujbă, numai să nu neliniștească afacerile Bisericii unde ar petrece; și să primească acela ceea ce va hotărî sinodul complet al eparhiei, judecând cele ce i s-au supus.

(36 ap.; 16 sin. I ec.; 29 sin. IV ec.; 37 Trul.; 18 Anc.; 17 Antioh.; 17 sin. I-II; 1, 2, 3, Chiril Alex.)

Acest canon, ca și precedentul, repetă prevederile canonului 36 ap., adăugând că numai sinodul mitropolitan prezidat de mitropolit este competent să decidă situația episcopului care nu-și preia postul sau care nu și-l poate preia.

CANONUL 19: (ALEGEREA ȘI HIROTONIA EPISCOPULUI)

Episcopul să nu se hirotonească fără sinod și fără prezența celui din capitala eparhiei și acesta neapărat fiind de față, mai bine este să fie împreună cu dânsul toți împreună-slujitorii din eparhie și pe care cel din capitală se cuvine a-i chema prin scrisoare. Și mai bine este de se vor întruni toți; iar de va fi cu greu aceasta, totuși negreșit trebuie să fie de față mai mulți ori prin scrisori să consimtă, și așa, sau cu prezența celor mai mulți, sau prin votul lor, să se facă instituirea; iar de s-ar face altceva împotriva celor hotărâte de sinodul prezent, hirotonia să nu aibă tărie. Și de s-ar

face instituirea potrivit canonului hotărât, dar unii s-ar opune din pofta lor deșartă, să aibă tărie votul celor mai mulți.

(1 ap.; 4, 6 sin. I ec.; 3 sin. VII ec.; 12 Laod.; 6 Sard.; 1 C-pol; 13, 49 Cartag.)

Repetând prevederile can. 4 și 6 ale sin. I ec., Părinții întăresc rânduiala ca alegerea, hirotonia și instalarea unui episcop să se facă de către mitropolit pe baza hotărârii sinodului mitropolitan, luată cu unanimitate, sau cu majoritatea voturilor membrilor, fie prin vot direct, fie prin scrisori, în care se exprimă consimțământul expres și clar.

CANONUL 20: (SINOADELE MITROPOLITANE)

Pentru trebuințele bisericești și pentru dezlegarea pricinilor controversate, s-a hotărât că este bine să se țină în fiecare eparhie de două ori pe an sinoadele episcopilor: întâi adică după a treia săptămână a sărbătorii Paștilor; astfel ca în a patra săptămână a Cincizecimii să se încheie sinodul cel din capitală, înștiințând pe episcopii eparhioți; iar sinodul al doilea să se țină la idele lui octombrie, care este a zecea zi a lunii Iperverteu; ca la aceste sinoade să vină presbiterii și diaconii și toți celor ce li se pare că sunt nedreptățiți, și de la sinod să dobândească judecată. Însă să nu poată oarecari să țină sinodul, fără aceia cărora li s-au încredințat mitropoliile.

(37 ap.; 5 sin. I ec.; 2 sin. II ec.; 19 sin. IV ec.; 8 Trul.; 6 sin. VII ec.; 40 Laod.; 18, 73 Cartag.; 6 Laod.)

Repetând prevederile can. 27 ap., se întărește rânduiala potrivit căreia sinodul mitropolitan se întrunește de două ori pe an: în săptămâna a patra după Pași și în luna octombrie, și că la acest sinod se vor dezbate toate pricinile ivite, adăugându-se însă prevederea că acest sinod este întrunit legal numai dacă este convocat de mitropolitul în drept.

CANONUL 21: (MUTAREA EPISCOPILOR (TRANSFERUL))

Episcopul să nu se mute de la o parohie la alta, nici din voia sa aruncându-se, nici silit de popor, nici constrâns de episcopi, ci să rămână la biserica pentru care a fost sortit de la început de Dumnezeu; și să nu se strămute de la ea, potrivit hotărârii date acum mai înainte în această privință.

(46 ap.; 15 sin. I ec.; 5 sin. IV ec.; 20 Trul.; 16 Antioh.; 1, 2, 17 Sard.; 48 Cartag.)

Repetă și întărește prevederile can. 14 ap. și 15 I ec.

CANONUL 22: (AUTONOMIA EPARHIALĂ)

Episcopul să nu intre în cetate străină, care nu este supusă lui, nici în ținutul care nu ține de el, pentru hirotonia cuiva, nici să nu așeze presbiteri sau diaconi în locurile supuse altui episcop, decât numai cu voia episcopului propriu al ținutului. Iar de ar îndrăzni cineva una ca aceasta, hirotonia să fie nulă și dânsul să primească epitimie de la sinod.

(35 ap.; 15 sin. I ec.; 2 sin. II ec.; 8 sin. III ec.; 5 sin. IV ec.; 17 Trul.; 13 Anc.; 3, 15 Sard.; 48, 54 Cartag.)

Întărește prevederile can. 35 ap.

CANONUL 23: (EPISCOPIA NU SE MOȘTENEȘTE)

Să nu fie iertat ca episcopul să așeze în locul său pe altul moștenitor, chiar de ar fi sfârșitul vieții, iar de s-ar face ceva de acest fel, fără tărie să fie așezarea. Și să se păzească legiuirea bisericească ce zice că nu trebuie să se pună altfel episcop decât numai cu sinod și cu hotărârea episcopilor, care după adormirea celui răposat au puterea de a promova pe cel vrednic.

(1, 30, 76 ap.; 4 sin. I ec.; 3 sin. VII ec.; 22, 49 Cartag.)

Reia și întărește prevederile can. 76 ap.

CANONUL 24: (CHIVERNISIREA BUNURILOR BISERICEȘTI)

Bine este ca cele ale Bisericii să se păstreze pentru Biserică cu toată grija și cu buna conștiință și cu credință către Atotvăzătorul și Judecătorul Dumnezeu. Acestea se cuvin a se chivernisi cu judecata și stăpânirea episcopului căruia îi este încredințat poporul întreg și sufletele celor ce se adună la biserică. Și cunoscute să fie cele ce aparțin Bisericii, cu știrea presbiterilor și diaconilor dimprejurul lui, ca aceștia să știe și să nu le fie necunoscut care sunt cele proprii ale Bisericii, încât nimic să nu le fie ascuns; ca, de se întâmplă episcopului să moară, cunoscute fiind lucrurile cele ce aparțin Bisericii, nici acestea să nu lipsească și să nu se piardă, nici cele proprii ale episcopului să nu se surpe sub pretextul lu-

crurilor bisericești. Căci drept și plăcut este atât înaintea lui Dumnezeu, cât și a oamenilor ca cele proprii ale epicopului să le lase oricărora ar voi el; iar cele ale Bisericii pentru dânsa a se păstra și nici Biserica să nu sufere vreo pagubă, nici episcopul să nu fie lipsit de bunurile sale în favorul obștesc sub pretextul Bisericii, sau cei ce-i aparțin să cadă în proces și pe lângă aceasta, dânsul după moarte să se acopere de ocări.

(38, 39, 40, 41 ap.; 22 sin. IV ec.; 35 Trul.; 22, 26, 81 Cartag.)

Vezi și canonul 38 și 48 ap., unde se tratează aceleași chestiuni. A se vedea normele în vigoare în Biserica Ortodoxă Română prevăzute în Statutul de Organizare și Funcționare a Bisericii Ortodoxe Române și în Regulamentul pentru administrarea averilor bisericești.

CANONUL 25: (EPISCOPUL ESTE ÎNTÂIUL CHIVERNISITOR AL BUNURILOR EPARHIEI)

Episcopul să aibă stăpânire asupra lucrurilor bisericești ca să le chivernisească pentru toți cei ce sunt lipsiți, cu toată evlavia și frica de Dumnezeu; dar să se împărtășească și el de cele trebuincioase, dacă ar fi lipsit, la nevoile sale constrângătoare, și frații care se găzduiesc la dânsul, încât să nu fie lipsiți în nici un chip, după dumnezeiescul Apostol, care zice: „Având hrană și îmbrăcăminte, cu acestea ne vom îndestula" (I Tim. 6, 8); iar de nu s-ar îndestula cu acestea, ci ar schimba lucrurile bisericești pentru trebuințele sale casnice și veniturile Bisericii, sau rodurile țarinilor nu le-ar chivernisi cu știrea presbiterilor ori diaconilor, ci casnicilor săi sau rudelor, sau fraților sau fiilor săi le-ar da puterea de a le chivernisi, ca astfel prin unii ca aceștia să se păgubească pe ascuns gestiunea Bisericii, acela să dea seamă sinodului eparhiei. Iar dacă și în alt chip s-ar învinui episcopul sau presbiterii cei împreună cu el, ca și cum cele ce aparțin Bisericii, sau din țarine, sau din altă afacere bisericească, le iau ei pentru sine încât să strâmtoreze pe săraci și astfel să acopere de clevetire și ocară atât gestiunea Bisericii, cât și pe cei ce chivernisesc în felul acesta, – aceștia să fie puși în ordine, hotărând Sfântul Sinod cele cuvenite.

(35, 38, 40, 41 ap.; 26 sin. IV ec.; 12 sin. VII ec.; 10, 11 Teofil Alex.; 2 Chiril Alex.)

Vezi prevederile can. 41 ap., care se respectă întru totul și în Biserica noastră. A se vedea Statutul și Regulamentul pentru administrarea bunurilor bisericești.

CANOANELE SINODULUI AL CINCILEA LOCAL DE LA LAODICEEA (343)

CANONUL 1: (CĂSĂTORIA A DOUA)

Am hotărât, potrivit canonului bisericesc, ca celor care liber și legiuit s-au împreunat prin nunta a doua, și nu s-au căsătorit clandestin, după ce a trecut un timp scurt, pe care l-au petrecut în rugăciuni și posturi, după iertare trebuie să li se dea împărtășania.

(17 ap.; 8 sin. I ec.; 3, 87 Trul.; 19 Anc.; 3, 7 Neocez.; 4, 12, 22, 87, 99 Vasile cel Mare)

Pornind de la îndemnurile Sfântului Apostol Pavel (Rom. 7, 31 și I Cor. 7, 39), părinții de la Laodiceea îngăduie și a doua căsătorie, dacă ea se încheie liber și legal, indicând epitimia ca cei căsătoriți să petreacă „un anumit timp scurt" (Sf. Vasile cel Mare, can. 4, spune un an) cu rugăciune și cu post.

Această concepție riguroasă a Bisericii referitoare la căsătoria a doua se exprimă și în alte canoane, potrivit cărora: a) nici o persoană căsătorită a doua oară nu poate fi consacrată în cinul preoțesc (can. 17 ap.; 12 Vasile cel Mare); b) preotul nu trebuie să participe la ospețele de la nunta celor căsătoriți a doua oară (can. 7 Neocez.); și c) cei ce se căsătoresc a doua oară nu se pot cununa cu ritualul prescris pentru întâia nuntă (can. 2 Nichifor), ci după ritualul prevăzut în molitfelnic pentru nunta a doua.

CANONUL 2: (PRIMIREA CELOR CE SE POCĂIESC DE PĂCATE)

Cei ce au păcătuit în felurite greșeli și au stăruit în rugăciunea mărturisirii și pocăinței și s-au întors desăvârșit de la răutăți, unii ca aceștia, după ce li s-a dat vreme de pocăință, potrivit măsurii greșelii, să se primească în comuniune pentru îndurările și bunătatea lui Dumnezeu.

(52 ap.; 12 sin. I ec.; 43, 102 Trul.; 2 Anc.; 3 Neocez.; 74 Vasile cel Mare)

Repetând prevederile can. 52 ap., părinții prevăd ca toți cei ce se căiesc cu sinceritate și se leapădă de păcat să se primească și să se învrednicească de Sfânta Împărtășanie.

CANONUL 3: (CEL DE CURÂND BOTEZAT NU SE PRIMEȘTE ÎN CLER)

Nu se cuvine ca cel de curând luminat să se aducă în tagma ierarhicească.

(61, 75, 80 ap.; 2, 9 sin. I ec.; 9, 10 Neocez.; 10 Sard.; 17 sin. I-II; 89 Vasile cel Mare; I, 4 Grig. Nyssa)

A se vedea și can. 2 sin. I ec.

CANONUL 4: (DOBÂNDA ȘI CAMĂTA SE OSÂNDESC)

Nu se cuvine ca cei ierosiți să împrumute bani pe dobânzi și să ia camătă și cele ce se zic camete pe jumătate.

(44 ap.; 17 sin. I ec.; 10 Trul.; 19 sin. VII ec.; 4 Laod.; 5, 16 Cartag.; 2, 14 Vasile cel Mare; 3 Grig. Neocez.; 6 Grig. Nyssa)

A se vedea și can. 17 I ec.

CANONUL 5: (ALEGEREA CLERULUI)

Nu se cuvine să se facă hirotonie în prezența ascultătorilor.

(4 sin. I ec,; 3 sin. VII ec.; 19, 23 Antioh.; 12, 13 Laod.; 16 Sard.; 1 Cpol; 13, 49, 50 Cartag.)

Cuvântul „hirotonie" întrebuințat în acest canon are sensul de alegere. Părinții întăresc rânduiala tradițională și dispun ca alegerea să se facă numai de membrii cu drepturi depline în biserică, și ca la alegeri să nu asiste cei fără drept de vot sau străinii.

CANONUL 6: (ERETICII SĂ NU INTRE ÎN BISERICĂ)

Nu este îngăduit ereticilor să intre în casa lui Dumnezeu dacă stăruie în eres.

(10, 45, 64 ap.; 2, 4 sin. III ec.; 9, 32, 33, 34, 37 Laod.; 9 Tim. Alex.)

Pornind de la precizarea făcută de Mântuitorul, care a spus că: „Cel ce nu este cu Mine, împotriva mea este" (Lc. 11, 23; Mt. 12, 30), Părinții dispun categoric ca ereticii care stăruie în erezie să nu fie admiși în Biserică.

CANONUL 7: (PRIMIREA ERETICILOR)

Cei ce se întorc din eresuri, adică dintre novațieni sau fotinieni, sau quartodecimani ori catehumeni, ori credincioși de-ai lor, să nu se primească înainte de a anatemiza tot eresul, și mai ales pe cel de care se ți-

neau; și apoi pe cei ce se ziceau la dânșii credincioși, învățându-i simboalele credinței și ungându-i cu Sfânta Ungere, așa să se împărtășească cu Sfintele Taine.

(46, 47 ap.; 8, 19 sin. I ec.; 1, 7 sin. II ec.; 95 Trul.; 8 Laod.; 57 Cartag.; 1, 5, 47, Vasile cel Mare)

CANONUL 8: (PRIMIREA ERETICILOR)

Cei ce se întorc de la eresul celor ce se zic frigi, de ar fi și în clerul cel de la dânșii socotit, și s-ar zice cei mai mari, unii ca aceștia să se caterisească cu toată sârguința și să se boteze de episcopii și presbiterii Bisericii.

(46, 47, 68 ap.; 8, 19, sin I ec.; 1, 7, sin. II ec., 95 Trul.; 7 Laod.; 57 Cartag.; 1, 5, 47 Vasile cel Mare)

În privința primirii ereticilor, a se vedea și can. 1 și 7 sin. II ec.

CANONUL 9: (OCOLIREA AȘEZĂMINTELOR ERETICILOR)

Celor ce sunt ai Bisericii nu le este îngăduit să meargă la cimitirele ori la cele ce se zic locuri mucenicești ale oricăror eretici pentru rugăciune ori pentru vindecare; și unii ca aceștia, de vor fi credincioși, să se excomunice până la un timp anumit. Iar pocăindu-se și mărturisindu-se că au greșit, să se primească.

(10, 11, 45, 46, 64, 70 ap.; 2, 4 sin. III ec.; 6, 32, 33, 34, 37 Laod.; 83 Cartag.; 9 Tim. Alex.)

Interzicând vizitarea cimitirelor ereticilor, Părinții sancționează pe cei botezați cu oprirea temporară de la împărtășanie și cu prelungirea termenului de catehumenat, până la pocăință, a celor ce nu respectă această dispoziție.

CANONUL 10: (OPRIREA CĂSĂTORIEI CU ERETICII)

Nu se cuvine ca cei ce sunt ai Bisericii să împreune cu nebăgare de seamă pe fiii lor cu ereticii prin legătura căsătoriei.

(26, 45, 65 ap.; 14 sin. IV ec.; 6, 72 Trul.; 31 Laod.; 21 Cartag.)

Problema căsătoriilor mixte, tratată în acest canon, s-a discutat și reglementat și la sin. IV ec. (can. 14), ca și la sin. VI ec. (can. 72). La toate sinoadele s-a

dispus că aceste căsătorii sunt interzise. Părinții de la Laodiceea (vezi și can. 31 Laod.) interzic căsătoriile mixte și le permit numai în cazul în care partea neortodoxă trece la ortodoxie. Căsătoria încheiată fără respectarea acestei rânduiali este calificată de Părinți ca făcută „cu nebăgare de seamă".

CANONUL 11: (CEATA PRESBITERELOR SĂ ÎNCETEZE (SĂ NU MAI FIINȚEZE))

Nu se cuvine a se așeza în Biserică cele ce se zic presbitere, adică întâistătătoare.

Presbiterele sau întâistătătoarele, a căror instituire este interzisă de Părinți, sunt „învățătoarele de bine", pomenite de Sfântul Apostol Pavel (I Tim. 5, 2; Tit. 2, 3) și cunoscute de Părinții primului sinod ecumenic de la Niceea (can. 19) ca fiind organizate într-o societate aparte prin consacrare după un anumit ritual, asemănător cu cel al consacrării diaconilor, având misiunea de catehete pe seama femeilor, îndrumând și supraveghind femeile și în biserică, de unde au și primit numele de întâistătătoare, bucurându-se de cinste deosebită, mai ales că majoritatea erau în vârstă. Ele nu aveau voie să predice și nici să asiste la botezarea femeilor, sarcină rezervată diaconițelor.

Probabil din cauza mândriei lor și mai ales a faptului că urmăreau adeseori interese materiale, Părinții de la Laodiceea interzic pentru viitor să se mai instituie presbitere sau întâistătătoare.

CANONUL 12: (ALEGEREA EPISCOPILOR)

Episcopii să se așeze la conducerea bisericească cu hotărârea mitropoliților și a episcopilor celor dimprejur, fiind examinați vreme îndelungată, atât în privința credinței, cât și a conduitei dreptei vieți.

(58, 80 ap.; 2, 4 sin. I ec.; 12, 19 Trul.; 2, 3 sin. VII ec.; 19 Antioh.; 5, 13 Laod.; 6, 10 Sard.; 1 C-pol; 13, 49, 50 Cartag.; 17 sin. I-II)

A se vedea și can. 58 ap.; 4 I ec.; 19 VI ec.; 2 VII ec.

CANONUL 13: (CLERUL SĂ FIE ALES CU RÂNDUIALĂ)

Nu se permite plebei să facă alegerile celor ce vor fi așezați în preoție.

(4 sin. I ec.; 19 Antioh.; 5, 12 Laod.; 10 Sard.; 50 Cartag.)

Părinții interzic participarea maselor (plebei), care produceau de obicei dezordine, la alegerea clerului.

CANONUL 14: (SFÂNTA CUMINECĂTURĂ NU SE TRIMITE DINTR-O LOCALITATE ÎN ALTA)

Să nu se trimită Cele Sfinte în alte parohii la sărbătoarea Paștilor, după chipul cum se trimit pâinile cele binecuvântate.

(9, 70 ap.; 2 Antioh.; 32 Laod.)

Părinții interzic obiceiul de a se trimite celor din afara bisericii cele sfinte, adică Sfânta Cuminecătură, dar permite să se facă acest lucru cu „Pâinea binecuvântată", anafora (pâinea care rămâne din cele cinci prescuri binecuvântate, din care s-a scos Sfântul Agneț și celelalte părticele obișnuite la Proscomidie).

CANONUL 15: (CÂNTĂREȚII BISERICEȘTI)

Afară de cântăreții canonici, care se urcă pe amvon și cântă din carte, altora nu li se permite să cânte în biserică.

(26 ap.; 16 sin. I ec.; 4, 33, 75 Trul.; 14 sin. VII ec.; 59 Laod.; 103 Cartag.)

Despre cântăreții canonicești se face pomenire în canonul 59 Laod. și în can. 103 Cartag., iar despre cărțile de piele, după care se execută cântarea, ne pomenește Sfântul Apostol Pavel (I Tim. 4, 13). Prin aceasta nu se interzice poporului să cânte, ci se dă îndrumarea ca acesta să cânte secondându-l pe cântărețul oficial.

CANONUL 16: (ȘI SÂMBĂTA SE FACE SFÂNTA LITURGHIE)

Sâmbăta, împreună cu alte Scripturi, să se citească și Evanghelia.

(66 ap.; 55, 56 Trul.; 29, 49, 51 Laod.)

Se dispune ca și sâmbăta să se săvârșească slujbe divine și să se citească din Sfânta Evanghelie și, alte cărți sfinte, pentru a dezrădăcina obiceiul unor creștini de a urma sâmbăta rânduielile ebraice (vezi și can. 66 ap. și 29 Laod.).

CANONUL 17: (CITIREA PSALMILOR)

Nu se cuvine a se împreuna (cântarea) **psalmilor în adunările** (slujbelor dumnezeiești)**, ci în intervalul de după fiecare psalm să se facă citire.**

(75 Trul.; 15 Laod.)

Prin acest canon se introduce rânduiala, contrară vechiului obicei, ca la slujbe, după cântarea psalmului, să se introducă și unele citiri, în scop practic didactic, pentru a nu-i obosi pe credincioși. În acest scop, Psaltirea s-a împărțit în mai multe catisme.

CANONUL 18: (VECERNIA)

Aceeași slujbă a rugăciunilor trebuie să se facă totdeauna și la ceasul al nouălea și seara.

(15, 59 Laod.; 103 Cartag.)

Considerând că sunt suficiente rugăciunile stabilite și că ele se pot citi atât la ceasul al nouălea, cât și seara, la vecernie, Părinții interzic introducerea neoficială de noi texte, cum se încetățenise probabil în unele locuri.

CANONUL 19: (VECHEA LITURGHIE)

Se cuvine ca, după predica episcopilor, mai întâi să se săvârșească și rugăciunea catehumenilor, să se facă rugăciunea celor ce sunt în pocăință; și venind aceștia sub mână și îndepărtându-se, să se facă astfel trei rugăciuni pentru credincioși, una, adică cea dintâi, în taină, iar a doua și a treia cu glas înalt să se plinească; apoi așa pacea să se dea: și după aceea presbiterii vor da episcopului pacea, atunci mirenii să dea pacea, și așa să se săvârșească Sfânta Jertfă; și numai celor ierosiți le este iertat să intre în altar și să se cuminece.

(69 Trul.; 44 Laod.)

În acest canon se expune rânduiala veche a Sfintei Liturghii, așa cum o găsim și în Așezămintele Apostolilor, care apoi a fost înlocuită cu cele stabilite de Sfântul Vasile cel Mare și de Sfântul Ioan Gură de Aur, păstrate până azi.

Permisiunea, acordată numai persoanelor sfințite, de a intra în altar s-a statornicit și prin can. 69 sin. VII ec.

CANONUL 20: (DIACONII)

Nu se cuvine ca diaconul să șadă înaintea presbiterului, ci să șadă la porunca presbiterului. Asemenea și diaconii să aibă cinste de la slujitorii bisericești și de la toți clericii.

(15, 39 ap.; 15, 18 sin. I ec.; 7, 16 Trul.; 5 Antioh.)

A se vedea îndeosebi 16 Trul., can. 18 I ec. și 7 Trul.

CANONUL 21: (IPODIACONII)

Nu se cuvine ca slujitorii bisericești să-și aibă locul în diaconicon și să se atingă de vasele sfinte.

(4, 6, 15 Trul.; 20, 22, 24, 25, 43 Laod.)

Prin aceste canoane (21, 22, 23, 25), Părinții pun capăt dezordinii produse de ipodiaconii, citeții și psalții care uzurpau drepturile diaconilor, îndrumându-i pe ipodiaconi să stea la ușile de la intrare, să nu se atingă de vasele sfinte, să nu dea sfânta pâine, și pe toți ceilalți să nu poarte orar.

CANONUL 22: (IPODIACONII)

Nu se cuvine slujitorului bisericesc a purta orarul pe umăr, nici a părăsi ușile.

(4, 6, 15 Trul.; 20, 21, 24, 25, 43 Laod.)

CANONUL 23: (CITEȚII, PSALȚII (CÂNTĂREȚII))

Nu se cuvine citeților sau psalților a purta orar, și așa să citească sau să cânte.

(26, 59 ap.; 16 sin. I ec,; 4 sin. IV ec.; 4, 33, 75 Trul.; 14 sin. IV ec.; 22, 59 Laod.; 103 Cartag.)

CANONUL 24: (ESTE OPRITĂ INTRAREA CLERICILOR ÎN CRÂȘME)

Nu se cuvine ca cei ierarhicești, de la presbiteri până la diaconi, și apoi cei din tagma bisericească până la slujitorii bisericești, ori citeți, ori cântăreți, ori exorciști, ori ușieri, ori celor din tagma asceților, să intre în cârciumă.

(54 ap.; 9 Trul.; 40 Cartag.)

Instituie interdicția clericilor de a intra în localuri de consumație publică (cârciumă).

CANONUL 25: (IPODIACONII)

Nu se cuvine slujitorului bisericesc să dea Sfânta Pâine sau să binecuvânteze paharul.

(4, 6, 7, 15 Trul.; 20, 21, 22, 24, 43 Laod.)

CANONUL 26: (EXORCIȘTII)

Nu se cuvine ca cei ce nu sunt înaintați de către episcopi să catehizeze, nici în biserici, nici în case.

(7 sin. II ec.; 10 Antioh.)

Prin canon se interzice persoanelor necăsătorite să se instituie în funcția de exorciști, să catehizeze, atât în biserică, cât și în case particulare. Se știe că exorciștii îi pregăteau pe catehumeni mai întâi în particular, în case, și apoi în biserică la botez. Prima sarcină a dispărut prin introducerea pedobaptismului. Despre a doua sarcină se păstrează urme în rânduiala botezului, și anume momentul în care săvârșitorul întreabă: „Te lepezi de satana?"

În vremea sinodului de la Laodiceea astfel de funcții erau exercitate și de persoane necăsătorite. De aceea, pe viitor se interzice unor astfel de persoane să mai exercite funcția de exorcist.

CANONUL 27: (RÂNDUIALA PENTRU AGAPE)

Nu se cuvine ca cei ieraticești, ori clericii, ori laicii, chemați fiind la agape, să-și aleagă părți, deoarece rânduiala bisericească se acoperă de ocară.

(74 Trul.; 11 Gang.; 28 Laod.; 42 Cartag.)

CANONUL 28: (AGAPELE NU SE FAC ÎN BISERICĂ)

În casele domnești sau în biserici nu se cuvine a face cele ce se zic agape și a mânca în casa lui Dumnezeu și a așterne culcușul.

(73 ap.; 74, 76, 97 Trul.; 11 Gang.; 27 Laod.; 41, 42 Cartag.)

În aceste canoane se reglementează modul de servire la agape sau mesele dragostei, interzicându-se unele obiceiuri compromițătoare.

Despre agape ne face pomenire Sfântul Iuda (5, 12), și Sfântul Apostol Pavel (I Cor. 11, 21, 22). Inițial se țineau o dată cu Sfânta Liturghie, înainte de slujbă, și apoi după săvârșirea acesteia. Ulterior s-au separat de sfânta liturghie și se făceau seara în biserici sau încăperi special amenajate sau case particulare. În aceste canoane se interzice a se face astfel de mese în biserică (unde unii obișnuiau să facă și așternut), specificându-se că de la mesele din case particulare să nu se ducă nimic acasă, pentru a nu fi de ocară. Aceasta pentru că păgânii îi acuzau pe creștini că la aceste mese se dedau la desfrâu.

CANONUL 29: (CINSTIREA DUMINICII)

Nu se cuvine creștinilor să urmeze obiceiurilor iudaice și sâmbăta s-o petreacă în repaus, ci să lucreze în ziua aceasta, duminica însă cinstind-o cu deosebire și de le-ar fi cu putință, să o petreacă în odihnă ca (și) creștini. Iar de s-ar găsi că sunt iudaiști, să fie anatema de la Hristos.

(7, 64, 66, 70, 71 ap.; 11, 55, 66 Trul.; 1 Antioh.; 16, 37, 38 Laod.; 51, 73, 106 Cartag.)

Având în vedere tendința unor creștini de a serba atât sâmbăta, cât și duminica, Părinții dispun categoric ca sâmbăta să se lucreze, iar duminica, ziua Învierii, zi de bucurie, să nu se postească (can. 66 ap.), să nu seplece genunchii la rugăciune (can. 20 sin. I ec.) și să nu se lucreze (Eusebiu, *Ist.* IV, 18, 19, 20) „de ar fi cu putință". Aceasta înseamnă că nu toți sunt obligați să nu lucreze duminica. La aceasta Balsamon (*Sint. at.* III, 197) adaugă că în caz de nevoie sau sărăcie sau din neapărată necesitate se poate lucra și duminica, și unii ca aceștia nu vor cădea sub pedeapsă.

CANONUL 30: (RÂNDUIALĂ PENTRU BĂILE OBȘTEȘTI)

Nu se cuvine ca cei ierarhicești, sau clericii, sau asceții să se scalde în baie cu femei, și nici creștinul sau laicul; căci aceasta este cea dintâi osândire din partea păgânilor.

(77 Trul.)

Pentru motivarea acestei dispoziții se invocă cuvintele Sfântului Apostol Pavel, potrivit căruia creștinii nu se pot face sminteală nici iudeilor, nici pagânilor, nici Bisericilor lui Dumnezeu (I Cor. 10, 32) și trebuie să se îngrijească de cele bune nu numai înaintea Domnului, ci și înaintea oamenilor (II Cor. 8, 21). În această ordine de idei, li se interzice creștinilor să facă baie împreună cu femei, întrucât aceasta atrage osândire din partea păgânilor.

CANONUL 31: (ESTE OPRITĂ CĂSĂTORIA CU ERETICI)

Cu nici un eretic nu se cuvine a încheia căsătorie sau a se da fiii sau fiicele după eretici, ci mai ales a-i lua dacă ar făgădui că se fac creștini.

(26, 45, 65 ap.; 14 sin. IV ec.; 6, 72 Trul.; 10 Laod.; 21 Cartag.)

Acest canon întregește can. 10 privind căsătoriile mixte, precizând că, în principiu, se interzice căsătoria cu eretici, dar ea se admite în cazul în care partea neortodoxă trece la ortodoxie. Problema este dezbătută și de can. 72 Trul.

CANONUL 32: (BINECUVÂNTAREA ERETICILOR NU E BINECUVÂNTARE)

Nu se cuvine a primi binecuvântările ereticilor, care mai mult sunt absurdități decât binecuvântări.

(10, 11, 45, 46, 64 ap.; 19 sin. I ec.; 7 sin. II ec.; 2, 4 sin. III ec.; 11, 95 Trul.; 6, 7, 8, 9, 10, 14, 31, 33, 34, 37 Laod.; 1, 47 Vasile cel Mare; 9 Tim. Alex.)

Prin acest canon se interzice obiceiul de a primi de la eretici pâine sau prosfore binecuvântate de aceștia, așa cum can. 14 a interzis acest obicei și între creștinii care obișnuiau să-și trimită unii altora astfel de pâine. Motivul invocat este că ereticii, neavând preoție adevărată, nu pot binecuvânta. Scopul măsurii luate este acela de a nu exista contacte directe între creștini și ereticii.

CANONUL 33: (SE OPREȘTE RUGĂCIUNEA CU ERETICII ȘI SCHISMATICII)

Nu se cuvine a ne ruga împreună cu ereticii sau cu schismaticii.

(10, 11, 45, 46, 64 ap.; 19 sin. I ec.; 7 sin. II ec.; 2, 4 sin. III ec.; 11, 95 Trul.; 6, 7, 8, 10, 14, 31, 32, 34 Laod.; 1, 47 Vasile cel Mare; 9 Tim. Alex.)

Acest canon, care repetă prevederile can. 45 ap., adaugă că ortodocșii nu pot avea comunitate de credință nici cu schismaticii.

CANONUL 34: (MARTIRII ERETICILOR NU SUNT MARTIRI)

Nici un creștin nu se cuvine să părăsească pe martirii lui Hristos și să se ducă la pseudomartiri, adică la ai ereticilor sau la cei ce mai înainte au fost eretici; căci aceștia sunt străini de Dumnezeu. Deci cei ce se vor duce la dânșii să fie anatema.

(10, 11, 45, 46, 64, 70 ap.; 2, 4 sin. III ec.; 6, 9, 32, 33, 37 Laod.; 83 Cartag.; 9 Tim. Alex.)

Canonul reia prevederile can. 9, care tratează aceeași chestiune și unde se aveau în vedere cei ce cinsteau pe martirii ereticilor din ignoranță sau fiindcă au fost seduși, ei fiind de bună-credință, și întregește dispoziția cu privire la cei ce cinsteau pe pseudomartiri „cu deplină dispoziție sufletească", cum spune canonistul Balsamon în comentariul său, sau în mod intenționat. Pe unii ca aceștia îi sancționează cu pedeapsa anatemei.

CANONUL 35: (SCHISMA ȘI IDOLATRIA)

Nu se cuvine creștinilor să părăsească Biserica lui Dumnezeu și să se îndepărteze, și să invoce pe îngeri, și să facă adunări, căci acestea sunt oprite. Deci, de se va afla cineva că stăruiește în idolatria aceasta ascunsă, să fie anatema, căci a părăsit pe Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, și a venit la idolatrie.

Canonul are în vedere o anume erezie, a angelicilor, care considerau că trebuie să ne rugăm îngerilor, și nu lui Hristos, invocând smerenia. Despre această erezie ne face pomenire și Sfântul Apostol Pavel (Col. 2, 18). Canonul numește idolatrie ceea ce Sfântul Apostol Pavel a numit slujirea îngerilor nu fiindcă cinstirea îngerilor ar fi idolatrie, ci fiindcă prin aceasta necuratul îl îndepărtează pe om de la rugăciunea către Iisus Hristos și, astfel, suntem împinși spre idolatrie.

CANONUL 36: (OSÂNDA VRĂJITORIEI ȘI A CREDINȚELOR DEȘARTE)

Nu se cuvine ca cei ierarhicești sau clericii să fie vrăjitori ori descântători, ori matimatici, ori astrologi, sau să facă cele ce se zic filacterii, care sunt legături ale sufletelor lor. Iar cei ce le poartă, am poruncit să se arunce din Biserică.

(61 Trul.; 24 Anc.; 7, 65, 72, 81, 83 Vasile cel Mare; 3 Grig. Nyssa)

Chestiunea celor ce se îndeletnicesc cu vrăji și descântece este tratată și de can. 24 Ancira și 61 Trulan. Părinții de la Laodiceea osândesc la fel și pe matimatici ori astrologi, care făceau ghicitorie, ca și pe cei ce poartă „filacterii", sau legături la cap și la gât după obiceiul iudaic, menționat și de evanghelistul Matei (Mt. 23, 5), sau în scop taumaturgic, legând partea bolnavă a corpului. Părinții consideră că unii ca aceștia trebuie să se excludă din Biserică.

CANONUL 37: (ESTE OPRIT A PETRECE CU NECREDINCIOȘII ȘI CU ERETICII)

Nu se cuvine a primi de la iudei sau eretici darurile trimise de sărbători, nici a serba împreună cu ei.

(64, 70, 71 ap.; 11 Trul.; 9 Anc.; 6, 9, 29, 33, 34, 38, 39 Laod.)

Aceste canoane (37, 38, 39) reiau chestiunea interdicției de a avea comuniune de credință și în viață cu iudeii și păgânii, interdicție stabilită deja prin canoanele 70 și 71 ap. Chestiunea va fi tratată similar și la sinodul de la Ancira, ca și la sinodul Trulan. A se vedea canoanele paralele.

CANONUL 38: (ESTE OPRIT A PRIMI AZIME)

Nu se cuvine a primi azime de la iudei sau a se împărtăși cu păgânătățile lor.

(7, 64, 70, 71 ap.; 11 Trul.; 9 Anc.; 6, 9, 29, 33, 34, 37, 39 Laod.)

CANONUL 39: (SĂRBĂTORILE PĂGÂNILOR NU SE ȚIN)

Nu se cuvine a ține sărbătorile cu păgânii și a ne face părtași de nelegiuirea lor.

(71 ap.; 71, 94 Trul.)

CANONUL 40: (SINODUL MITROPOLITAN)

Nu se cuvine ca episcopii chemați fiind la sinod să bârfească, ci să meargă și să învețe sau să se învețe pentru îndreptarea Bisericii și a celorlalți. Iar de ar bârfi, unul ca acesta pe sine însuși se acuză, fără numai dacă ar lipsi din cauza vreunei eventualități extraordinare.

(37 ap.; 5 sin. I ec.; 19 sin. IV ec.; 6 sin. VII ec.; 20 Antioh.; 18, 76, 95 Cartag.)

Canonul impune obligativitatea participării episcopilor la sinodul mitropolitan, reluând și întărind prevederile can. 37 ap.

CANONUL 41: (EPISCOPUL APROBĂ CĂLĂTORIILE CLERICILOR)

Nu se cuvine ca cel ierarhicesc sau clericul să călătorească fără porunca episcopului.

(12, 13, 32, 33 ap.; 11, 13 sin. IV ec.; 17 Trul.; 6, 7, 8, 11 Antioh.; 45 Laod.; 7, 8, 9 Sard.; 32, 106 Cartag.)

A se vedea canoanele paralele, în special canoanele apostolice.

CANONUL 42: (SCRISORILE SAU CĂRȚILE CANONICE)

Nu se cuvine ca cel ierarhicesc sau clericul să călătorească fără cărți canonice.

(12, 13, 32, 33 ap.; 11, 13 sin. IV ec.; 17 Trul.; 6, 7, 8, 11 Antioh.; 41 Laod.; 7, 8, 9 Sard.; 23, 106 Cartag.)

Vezi canonul 12 ap.

CANONUL 43: (IPODIACONII)

Nu se cuvine ca slujitorii bisericești, chiar pentru vreme scurtă, să părăsească ușile și să zăbovească în rugăciune.

(4, 6, 15 Trul.; 20, 21, 22, 24, 25 Laod.)

Vezi canoanele paralele.

CANONUL 44: (FEMEILE NU INTRĂ ÎN ALTAR)

Nu se cuvine ca femeile să intre în altar.

(69 Trul.; 19 Laod.;)

În comentariul său, Zonara spune că, dacă Părinții de la sin. VI ec. (Trulan) interzic tuturor laicilor să intre în altar (can. 69 Trulan, 19 Laod.), cu atât mai mult se interzice aceasta femeilor, care, independent de voința lor, au lunar scurgeri de sânge.

CANONUL 45: (BOTEZUL CATEHUMENILOR)

Nu se cuvine a se primi catehumenii spre luminare după două săptămâni ale Patruzecimii.

(14 sin. I ec,; 78 Trul.; 46 Laod.)

Prevederile acestui canon se referă la rânduiala potrivit căreia cei ce urmau să fie botezați în sâmbăta mare trebuiau să se anunțe episcopului în ultimele zile ale „câșlegilor", pentru ca episcopul, în prima zi a postului mare, să le poată da nume creștin și să fie trecuți între cei ce se pregătesc pentru luminare (botez) ca să se poată boteza în sâmbăta cea mare, interval de timp în care aceștia erau obligați să postească, să se roage neîntrerupt și să meargă în fiecare zi la biserică. Părinții dispun ca cei ce nu se anunță cel mai târziu în primele două săptămâni de post să nu se mai admită în rândul celor ce se vor boteza în sâmbăta mare. Motivarea constă în faptul că unii ca aceștia nu postesc și nu își îndeplinesc complet canonul de rugăciune din vremea postului. Dispoziția aceasta nu exclude însă posibilitatea botezării la altă dată.

CANONUL 46: (PREGĂTIREA CATEHUMENILOR)

Se cuvine ca cei ce vor să se lumineze să învețe credința și în a cincea zi din fiecare săptămână să dea seama episcopului sau presbiterilor.

(2, 14 sin. II ec.; 78, 96 Trul.; 19, 45 Laod.)

În acest canon se întărește obligația catehumenilor de a-și însuși învățătura de credință în mod sistematic, iar în fiecare zi a cincea din săptămână (joi) să se prezinte în fața episcopului sau presbiterului pentru a arăta ceea ce au învățat. Scopul urmărit era ca cei ce veneau la botez să fie deplin fortificați în credință.

CANONUL 47: (CATEHUMENII BOTEZAȚI ÎN CAZ DE BOALĂ)

Se cuvine ca cei ce în boală au primit luminarea și apoi s-au sculat să învețe credința și să cunoască că s-au învrednicit de dar dumnezeiesc.

(2, 14 sin. I ec.; 78, 96 Trul.; 12 Neocez.; 19, 45, 46 Laod.; 45 Cartag.)

Catehumenii care se îmbolnăveau puteau fi botezați înainte de a se fi împlinit în întregime timpul prescris pentru instrucție (învățământul de credință) (can. 14 I ec.; 46 Laod.). Dacă se însănătoșeau însă, erau obligați să continue instruirea și educarea prescrisă pentru catehumeni și să arate că s-au învrednicit de darul dumnezeiesc al luminării.

CANONUL 48: (MIRUNGEREA)

Se cuvine ca cei ce se luminează, după botez să se ungă cu harismă cerească și să fie părtași împărăției lui Hristos.

(7 sin. II ec.; 95 Trul.)

Prin acest canon se întărește obligația administrării sfintei taine a Mirungerii imediat după botez.

CANONUL 49: (RÂNDUIALA PENTRU POSTUL MARE)

Nu se cuvine a se jertfi pâine în Patruzecime, decât numai sâmbăta și duminica.

(66, 69 ap.; 52 Trul.; 50, 51 Laod.)

Vezi comentariile de la canonul 52 Trulan.

CANONUL 50: (POSTUL MARE)

Nu se cuvine să se dezlege joia din săptămâna cea de pe urmă din Patruzecime, și astfel a necinsti Patruzecimea întreagă; ci se cuvine a ajuna toată Patruzecimea cu mâncăruri uscate.

(66, 69 ap.; 29, 89 Trul.; 1 Dion. Alex.; 8, 10 Tim. Alex.)

Vezi canoanele paralele.

CANONUL 51: (POMENIREA SFINȚILOR)

Nu se cuvine a săvârși în Patruzecime praznicele nașterii mucenicilor, ci pomenirea sfinților mucenici să se facă în sâmbete și duminici.

(66, 69 ap.; 52 Trul.; 49, 50, 52 Laod.)

Stabilește rânduiala ca sfinții să se pomenească în postul mare numai sâmbăta și duminica.

CANONUL 52: (NU SE FAC PETRECERI ÎN POSTUL MARE)

Nu se cuvine a ține nunți sau zile de naștere în Patruzecime.

(66, 69 ap.; 52 Trul.; 49, 50, 52 Laod.)

Interzice nunțile și petrecerile în timpul postului mare.

CANONUL 53: (CREȘTINII SĂ FIE CUVIINCIOȘI LA NUNȚI)

Nu se cuvine ca creștinii, mergând la nunți, să joace sau să sară, ci să mănânce sau să dejuneze cuviincios, precum se cuvine creștinilor.

(24 Trul.; 54 Laod)

CANONUL 54: (PETRECERI OPRITE PENTRU CLER)

Nu se cuvine ca cei ierarhicești ori clericii să privească oarecare spectacole la nunți sau la ospețe, ci mai înainte de a intra teatraliștii, să se scoale și să plece.

(24 Trul.; 54 Laod.)

Canoanele 53, 54, 55 stabilesc comportamentul creștinilor la nunți.

CANONUL 55: (OFRANDELE SĂ NU FIE FOLOSITE PENTRU PETRECERI)

Nu se cuvine ca cei ierarhicești ori clericii să facă ospețe din contribuții, dar nici mirenii.

(60 Cartag.)

CANONUL 56: (CINSTIREA CUVENITĂ EPISCOPULUI)

Nu se cuvine ca presbiterii înainte de intrarea episcopului să intre și să șadă în altar, ci după episcop să intre; fără numai de ar fi neputincios sau episcopul ar fi călătorit.

(2, 31, 39, 55 ap.; 8, 23 sin. IV ec.; 17 Trul.)

Impune presbiterilor a da cinstea cuvenită episcopului în timpul serviciului religios.

CANONUL 57: (HOREPISCOPII ȘI PERIODEUȚII)

Nu se cuvine a așeza episcopi în sate și la țară, ci periodeuți; iar cei așezați mai înainte să nu facă nimic fără de socotința episcopului cetății, dar asemenea nici presbiterii să nu facă nimic fără de socotința episcopului.

(8 sin. I ec.; 13 Anc.; 14 Neocez.; 8, 10 Antioh.; 6 Sard.)

Pentru a menține autoritatea episcopului, se dispune ca pe viitor să nu se așeze episcopi la sate (parohii mici), ci periodeuți, adică preoți superiori din preajma episcopului din cetate, care inspectau în numele episcopului bisericile de la sate din cuprinsul eparhiei și îi raportau acestuia despre starea lor. Locul acestora l-au luat azi protoiereii, protopopii sau blagocinii, cum îi numesc sclavii, care conduc unitățile administrative teritoriale, numite azi în Biserica noastră protopopiate. Ca și episcopii de țară, periodeuți nu au voie să facă nimic fără încuviințarea episcopului eparhiot care se află în cetate.

CANONUL 58: (LITURGHIA NU SE FACE ÎN CASE PARTICULARE)

Nu se cuvine a aduce jertfă prin case de către episcopi sau presbiteri.

(31 ap.; 18 sin. IV ec.; 31, 34, 59 Trul.; 7, 10 sin. VII ec.; 6 Gang.; 5 Antioh.; 10 Cartag.; 12 sin. I-II)

Vezi canoanele paralele.

CANONUL 59: (CÂNTĂRILE ȘI CITIRILE DIN BISERICĂ)

Nu se cuvine să se citească în biserică cântări speciale, nici cărți necanonice, ci numai cele canonice ale Testamentului Vechi și Nou.

(60 ap.; 63 Trul.; 103 Cartag.)

CANONUL 60: (CANONUL SFINTEI SCRIPTURI)

Cărțile Testamentului Vechi care trebuie să se citească sunt: 1. Facerea lumii; 2. Ieșirea din Egipt; 3. Leviticul; 4. Numerii; 5. A Doua Lege; 6. Isus al lui Navi; 7. Judecătorii și Rut; 8. Estera; 9. Ale Împăraților, întâia și a doua; 10. Ale Împăraților, a treia și a patra; 11. Paralipomena întâia și a doua; 12. Ezdra, întâia și a doua; 13. Cartea Psalmilor, 150; 14. Pildele lui Solomon; 15. Ecclesiastul; 16. Cântarea Cântărilor; 17. Iov; 18. Cei doisprezece prooroci; 19. Isaia; 20. Ieremia și Baruh, Plângerile și epistolele; 21. Iezechiel; 22. Daniel. Iar ale Testamentului Nou acestea: patru Evanghelii, a lui Matei, a lui Marcu, a lui Ioan, a lui Luca; Faptele Apostolilor; șapte epistole catolice: a lui Iacob – una, ale lui Petru – două, ale lui Ioan – trei, a lui Iuda – una; patrusprezece epistole

ale lui Pavel: Către Romani, Către Corinteni – două, Către Galateni – una, Către Efeseni – una, Către Filipeni – una, Către Coloseni – una, Către Tesaloniceni – două, Către Evrei – una, Către Timotei – două, Către Tit – una și Către Filimon – una.

(85 ap.; 24 Cartag.; Atanasie cel Mare: Despre sărbători; Grig. Teologul: Despre Cărțile Sf. Scripturi; Amfilohie: Despre Cărțile Sf. Scripturi)

Prin canonul 59 se impune ca în biserică să se cânte numai cântările canonice (autorizate) cu text luat din Sfânta Scriptură, iar în canonul 60 se arată care sunt cărțile care alcătuiesc canonul Sfintei Scripturi, și anume 22 de cărți ale Vechiului Testament și toate cărțile Noului Testament, în afară de Apocalipsă, care probabil nu era cunoscută în Frigia. De remarcat că toate cărțile prezentate sunt și astăzi considerate ca fiind canonice.

CANOANELE SINODULUI AL ȘASELEA LOCAL, DE LA SARDICA (343)

CANONUL 1: (MUTAREA (TRANSFERAREA) EPISCOPILOR)

Osiu, episcopul cetății Corduvei, zise: „Nu atât obiceiul cel rău, cât mai vârtos corupția cea preavătămătoare a cârmuirii afacerilor bisericești trebuie să se dezrădăcineze chiar din temeliile ei, ca nici unuia dintre episcopi să nu-i fie iertat a se muta dintr-o cetate mică în altă cetate. Căci este vădit pretextul acestei cauze, pentru care se fac unele ca acestea. Căci niciodată nu s-a putut afla vreunul din episcopi, care să fi năzuit a se muta de la o cetate mai mare la o cetate mai mică, prin ceea ce s-a dovedit că unii ca aceștia s-au aprins cu un înfocat chip al lăcomiei după averi, și au slujit mai mult trufiei, ca să se pară că au câștigat stăpânire mai mare. Prin urmare, nu sunt oare de acord ca astfel de răutate să se pedepsească mai aspru, căci socotind că unii ca aceștia nici comuniunea laicilor nu se cuvine să o aibă?" Episcopii ziseră cu toții: „Toți sunt de acord".

(14 ap.; 15 sin. I ec.; 5 sin. IV ec.; 20 Trul.; 13, 16, 18, 21 Antioh.; 2, 17 Sard.; 48 Cartag.)

CANONUL 2: (ÎNȘELĂCIUNEA LA MUTAREA (TRANSFERAREA) EPISCOPILOR)

Episcopul Osiu zise: „Iar de s-ar afla vreunul așa de nebun ori îndrăzneț, încât să fie de părerea de a aduce o oarecare scuză pentru unele ca acestea, adeverind că i s-au adus scrisori de la popor, vădit este că s-au putut corupe câțiva oarecari cu plată și cu preț pentru ca să facă tulburări în Biserică, ca și cum ar dori, firește, să-l aibă pe dânsul episcop. Deci socotesc că acest fel de vicleșuguri și uneltiri sunt cât mai vrednice de pedeapsă, încât unul ca acesta nici la sfârșitul vieții să nu se învrednicească nici chiar de comuniunea laicilor. Răspundeți deci, sunteți de acord cu această socotință?" Răspuns-au: „Se aprobă cele spuse".

(14 ap.; 15 sin. I ec.; 5 sin. IV ec.; 20 Trul.; 13, 16, 18, 21 Antioh.; 1, 17 Sard.; 48 Cartag.)

Părinții de la Sardica au în vedere în primul canon abuzul unor episcopi care, din lăcomie și din dorința de a obține putere mai mare se mutau abuziv de la o cetate mai mică la alta mai mare. Și pentru a curma pe viitor un astfel de abuz, dispun ca unii ca aceștia să se caterisească și să fie privați de orice drepturi, inclusiv de comuniunea laicilor.

În cel de-al doilea canon se menționează faptul că dacă unii ca aceștia vor căuta să motiveze, în mod netemeinic, că au făcut aceasta la cererea credincioșilor (care aveau drept la alegere), Părinții dispun ca ei să nu se învrednicească de comuniunea laicilor nici în ceasul morții.

CANONUL 3: (AUTONOMIA EPARHIALĂ. JUDECAREA PRICINILOR DINTRE IERARHII DIN APUS. SINODUL EPISCOPILOR VECINI)

Episcopul Osiu zise: „Aceasta încă este de nevoie a se adăuga ca nici unul dintre episcopi să nu treacă de la eparhia sa în altă eparhie, în care se găsesc episcopi, fără numai de s-ar chema de frații cei ce sunt într-însa; spre a nu se părea că noi închidem ușile dragostei. Asemenea trebuie să ne îngrijim și pentru ca, dacă în vreo eparhie careva dintre episcopi ar avea pricină împotriva fratelui și împreună episcopului său, nici unul dintre aceștia să nu cheme episcopi din altă eparhie drept judecători. Iar dacă cumva vreunuia dintre episcopi i s-ar părea că este condamnat în vreo pricină și ar socoti că pricina lui nu este rea, ci bună, ca astfel să se înnoiască judecata, de s-ar părea dragostei voastre să cinstim memoria Sf. Petru și să se scrie lui Iuliu, episcopul Romei, în privința celor care

s-au judecat, ca prin episcopii vecini ai eparhiei, de ar trebui, să se înnoiască judecata și el să dea pe judecători. Iar de nu s-ar putea dovedi că pricina lui este de acest fel, încât să fie nevoie de a doua judecată, atunci cele o dată judecate să nu se mai desfacă și cele făcute să rămână întărite.

(35 ap.; 15 sin. ec.; 5 sin. IV ec.; 13, 16, 21 Antioh.; 2, 4, 5 Sard.)

CANONUL 4: (SINODUL EPISCOPILOR VECINI)

Episcopul Gaudențiu zise: „Dacă vreunul dintre episcopi s-ar caterisi prin sentința episcopilor care se află în vecinătate și ar zice că din nou va aduce motive de apărare pentru sine, atunci să nu se pună altul în scaunul său până ce episcopul Romei, cunoscând chestiunea, ar da hotărâre în privința aceasta".

(14, 74 ap.; 3, 5 Sard.; 16 sin. I-II)

CANONUL 5: (RÂNDUIALA EPISCOPILOR DIN APUS)

Episcopul Osiu zise: „Hotărască-se că dacă vreun episcop s-ar pârî și, întrunindu-se episcopii acelui teritoriu, l-ar scoate din treapta lui, și el, ca și când ar fi fost chemat, s-ar refugia (cu apel) **la prefericitul episcop al Bisericii Romei și acesta ar voi să-l asculte și ar socoti că este cu dreptate a se cerceta din nou pricina lui și va crede de cuviință, să scrie episcopilor învecinați cu eparhia, ca aceștia să cerceteze totul cu de-amănuntul și cu temeinicie, și să aducă sentință în chestiune, potrivit fidelității adevărului. Iar dacă vreunul dorind să se asculte din nou pricina lui și la rugămintea lui episcopul Romei ar socoti să judece, și acesta ar trimite presbiteri din partea sa, să fie în puterea acestui episcop de a judeca ori de este bine și de a se hotărî dacă trebuie să trimită judecători împreună cu episcopii învecinați, ca judecători vor avea puterea aceluia de a judeca, care i-a trimis; și aceasta este a se primi. Iar dacă episcopul Romei ar socoti că pentru cunoașterea pricinii episcopului ajunge și sentința dată mai înainte împotriva episcopului, să facă ceea ce s-ar părea preaînțeleptului său sfat că este bine". Episcopii au răspuns: „Se primesc cele spuse".**

(14, 74 ap.; 5, 6 sin. I ec.; 2, 6 sin. II ec.; 17, 19, 28 sin. IV ec.; 14, 15 Antioh.; 3, 4 Sard.; 23, 28, 105, 125 Cartag.)

În canonul 3 se tratează trei chestiuni:

În prima parte se întărește rânduiala potrivit căreia nici un episcop nu are dreptul să se amestece în treburile altei eparhii.

În a doua parte se întărește rânduiala potrivit căreia controversele dintre episcopi trebuie judecate de episcopii acelei circumscripții, adică din cadrul mitropoliei.

În ultima parte se reglementează modul în care se judecă un proces în recurs, și anume, se cere părților să se învoiască ca, în cadrul patriarhatului Romei, să fie împuternicit în mod solemn papa Romei ca instanță de apel, care să fie în drept să respingă sau să admită cererile celor ce se socoteau neîndreptățiți. În caz de respingere a cererii, să rămână valabilă sentința dată, iar în caz de admitere a cererii, să se trimită cererea pentru a fi judecat cazul din nou, într-o instanță alcătuită din episcopii vecini, alții decât cei ce au judecat în prima instanță, desigur din aceeași mitropolie.

Can. 4 stabilește neocuparea scaunului episcopal până la pronunțarea sinodului episcopilor vecini, dacă papa Iuliu al Romei a aprobat cererea de judecare în recurs a cazului; iar în can. 5 se precizează, în final, că din instanța de recurs a episcopilor vecini pot face parte nu numai episcopi, ci și unii presbiteri, pe care papa Iuliu va socoti de cuviință să-i trimită.

CANONUL 6: (ALEGEREA EPISCOPILOR)

Episcopul Osiu zise: „Dacă s-ar întâmpla vreo eparhie, în care se află episcopi mai mulți, să absenteze un episcop și acela pentru oarecare lenevire nu ar voi să se înfățișeze și să hotărască împreună asupra așezării episcopilor, iar mulțimile adunându-se s-ar ruga să se facă așezarea episcopului cerut de dânșii, trebuie ca mai întâi episcopul cel ce a absentat să se înștiințeze prin scrisorile exarhului eparhiei (înțeleg adică ale episcopului mitropoliei) **că mulțimile se roagă a li se da lor păstor, socotind cum că bine este a se aștepta ca să vie de față și acesta. Iar de nu ar veni, fiind poftit și prin scrisori, și nici nu ar răspunde prin scrisoare, trebuie să se satisfacă voința mulțimii. Trebuie să se cheme însă și episcopii eparhiei învecinate pentru așezarea episcopului mitropoliei. Dar în general să nu fie iertat a pune episcop într-un sat sau într-o cetate mică, pentru care ajunge și un singur presbiter; căci nu este nevoie să se așeze episcopi acolo, ca să nu micșoreze numele și autoritatea episcopului. Și episcopii eparhiei, după cum am spus mai înainte, sunt datori a așeza episcopi în alte cetăți, în care s-a găsit că și mai înainte au fost episcopi. Iar de s-ar afla că într-o cetate așa de mult a sporit numărul poporului, încât să se socotească vrednică și de episcopie, apoi aceia să primească și episcopi. Toți sunt de acord cu aceasta?". Răspuns-au toți: „De acord".**

(1 ap.; 46 sin. I ec.; 16, 19 Antioh.; 12, 57 Laod.; 53, 56 Cartag.)

În canon se tratează trei chestiuni: alegerea episcopilor, instituirea mitropoliților și interzicerea așezării de episcopi în localitățile mici.

În privința alegerii episcopilor, Părinții respectă hotărârile sinodului I ecumenic (can. 4), potrivit cărora alegerea o făceau clericii și fruntașii cetății. În acest canon se vorbește de popor pentru a arăta că acesta alegea episcopul fie direct, fie prin reprezentanții săi.

În privința instituirii mitropolitului, se arată că la acest act trebuie invitați și episcopii vecini.

Ultima parte întărește rânduiala arătată și în canonul 57 Laod.

CANONUL 7: (LEGĂTURA EPISCOPILOR CU CĂPETENIA STATULUI)

Episcopul Osiu zise: „Starea defavorabilă a împrejurărilor noastre și multe străduințe și cererile nedrepte ne-au făcut să nu avem atâta tihnă și libertate câtă trebuie să avem. Căci mulți dintre episcopi nu întrelasă a se duce în tabără, și mai ales cei din Africa, care, precum am aflat de la iubitul nostru frate și împreună episcop Gratu, nu primesc sfaturile cele mântuitoare, ci le defaimă, așa încât un om aduce la lagăr cele mai multe și deosebite cereri, care nu pot să fie de folos bisericilor și nu ajută și nici nu sprijină pe săraci și pe mireni sau pe văduve, cum ar trebui să se întâmple și cum este de cuviință, și mijlocesc unora demnități și funcțiuni lumești. Deci această anomalie ne pricinuiește pagubă nu fără oarecare sminteală și osândă. Că am socotit a fi mai cuviincios ca episcopul să dea ajutorul său aceluia care este asuprit de cineva, sau dacă vreuna din văduve s-ar nedreptăți, sau iarăși dacă vreun orfan s-ar lipsi de cele ce i se cuvin, de cumva și aceste cauze ar avea cerere dreaptă. Deci, iubiți frați, fiind cu toții de acord asupra acestei chestiuni, să hotărâți că nici unui episcop nu i se cuvine să meargă la tabără, afară de aceia pe care i-a chemat preaevlaviosul nostru împărat prin scrisorile sale. Dar fiindcă de multe ori se întâmplă ca unii, având trebuință de grațiere, să se refugieze la Biserică, deoarece pentru păcatele lor s-au osândit la închisoare sau la deportare în vreo insulă, sau dacă li s-a dat orice fel de pedeapsă, unora ca aceștia să nu li se denege ajutorul, ci fără întârziere și fără îndoială să li se ceară iertare. Deci, dacă sunteți de acord cu acestea, cu toții să votați pentru". Răspuns-au toți: „Să se hotărască aceasta".

(11 Antioh.; 8, 9, 20, 21 Sard.; 104, 106 Cartag.)

A se vedea comentariul canonului 11 Antiohia.

CANONUL 8: (SOLII BISERICEȘTI AI EPISCOPILOR)

Episcopul Osiu zise: „Înțelepciunea voastră să hotărască și aceasta: deoarece s-a socotit ca nu cumva vreunul dintre episcopi, ducându-se la tabără, să cadă sub osândă, dacă unii ar avea cereri de acest fel, de care am pomenit mai sus, să le trimită prin diaconul său. Căci fața slujitorului nu este odioasă, ci cele ce i s-au încredințat mai curând le poate exopera". Răspuns-au toți: „Acestea încă se hotărăsc".

(11 Antioh.; 7, 9, 20, 21 Sard.; 104, 106 Cartag.)

CANONUL 9: (RÂNDUIALĂ PENTRU SOLII BISERICEȘTI AI EPISCOPILOR)

Episcopul Osiu zise: „Socot ca și următoarele să se hotărască: Dacă episcopii din oarecare eparhie ar trimite cereri către fratele și împreună episcopul lor, cel ce se află în cetatea mai mare, adică în capitală, metropolă, el să trimită pe diaconul său și cu acesta cererile, dându-i aceluia și scrisori de recomandare, scriind deci, firește, și către frații și împreună episcopii noștri, care ar fi petrecând în același timp în locurile ori în cetățile în care preaevlaviosul împărat chivernisește afacerile obștești. Iar dacă vreunul dintre episcopi ar avea prieteni la curtea palatului și ar voi să-i roage pentru ceva preacuviincios, să nu se sfiască de a-i ruga și prin diaconul său, și de a le da însărcinarea ca să acorde celui ce se roagă ajutorul lor cel folositor. Iar cei ce se duc la Roma, precum am zis mai înainte, trebuie să dea cererile pe care le-ar avea iubitului nostru frate și împreună episcop Iuliu, ca el mai înainte să le cerceteze, ca nu cumva vreuna din ele să fie prea îndrăzneață, și așa să-i trimită la tabără, acordându-le ajutorul și îngrijirea sa". Toți episcopii au răspuns că sunt de acord și că hotărârea aceasta este foarte potrivită.

(11 Antioh.; 7, 8, 20, 21 Sard.; 104, 106 Cartag.)

CANONUL 10: (SĂ SE ȚINĂ RÂNDUIALA CANONICĂ A TREPTELOR PREOȚEȘTI. TREPTELE PRIN CARE SE AJUNGE LA EPISCOPAT)

Episcopul Osiu zise: „Socotesc că este de trebuință și aceea ca să se cerceteze cu toată grija și sârguința că, dacă vreun bogat sau scolastic din for s-ar învrednici a se face episcop, să nu se așeze în episcopat mai

înainte, până nu va fi îndeplinit slujba de citeț, și de diacon, și de presbiter, ca prin fiecare treaptă, de s-ar socoti vrednic, să poată păși progresând spre înălțimea episcopiei. Și va avea gradul fiecărei trepte lungime de vreme, firește, nu prea mică, prin care să se poată cunoaște credința lui și felul onestității moravurilor și statornicia și buna cuviință a lui; și socotindu-se el vrednic de preoția cea dumnezeiască, să se bucure de cinstea cea mai mare. Căci nici nu se cuvine și nici priceperea, nici bunele moravuri nu admit a se tinde la aceasta, la episcopie, cu îndrăzneală și cu ușurință, încât ori episcopul, ori presbiterul, ori diaconul să se pună în chip ușuratic, că așa cu drept cuvânt s-ar socoti neofit; fiindcă chiar și preafericitul Apostol, care a fost și învățătorul neamurilor, se vede că a oprit să se facă prea degrabă așezările în treptele ierarhice; fiindcă cercetarea făcută într-un timp mai îndelungat va putea arăta după cuviință viețuirea și moravurile fiecăruia". Zis-au toți că sunt de acord și nicidecum nu trebuie să se desființeze acestea.

(80 ap.; 2, 9 sin. I ec.; 14, 15 Trul.; 2 sin. VII ec.; 9, 10, 11, 12 Neocez.; 2, 3, 12 Laod.; 16 Cartag.; 17 sin. I-II; 4 Chiril Alex.)

În acest canon se întăresc cele stabilite prin can. 80 ap. și 2 I ec., conform și cu recomandările Sfântului Apostol Pavel (I Tim. 3, 6 și 5, 22) de a nu se promova în cler cei de curând botezați și de a nu se hirotoni nimeni prea degrabă. Părinții cer examinarea temeinică a celui ce urmează a fi primit în cler și trecerea prin toate treptele preoției, în care să petreacă un anumit timp, adică „lungime de vreme nu prea mică" sau o perioadă de timp necesară a arăta că îndeplinește toate condițiile și că este vrednic (can. 17 sin. IX local). Timpul sau vremea legală pentru petrecerea în fiecare treaptă este stabilită de autoritatea bisericească competentă (can. 80 ap.; 2, 14 sin. I ec.; 15 Trulan). În orice caz, acest timp nu poate fi scurt.

CANONUL 11: (AUTONOMIA EPARHIALĂ. LIPSA EPISCOPILOR DIN EPARHIE)

Episcopul Osiu zise: „Avem datoria să hotărâm și că, dacă un episcop vine dintr-o cetate într-altă cetate sau dintr-o eparhie într-altă eparhie, pentru fală slujindu-se de laudele sale sau de sfințenia religiei, și ar voi să zăbovească mai multă vreme acolo și episcopul acelei cetăți nu ar fi iscusit la învățare, să nu-l defaime și să nu vorbească întruna, năzuindu-se să rușineze și să înjosească persoana episcopului de acolo; căci acest pretext obișnuiește a produce tulburări; și prin viclenia aceasta urmărește să-și

câștige și să-și acapareze scaunul cel străin, nesfiindu-se a-și părăsi biserica care i s-a dat lui și a se muta la alta. Deci trebuie să se hotărască timpul spre acest scop, deoarece a nu primi pe episcop s-a socotit a fi lucru neomenesc și bădăran. Căci vă aduceți aminte că în vremea trecută Părinții noștri au hotărât că, dacă vreun mirean (petrecând în cetate) **în trei zile de duminică în trei săptămâni nu ar merge la serviciul divin, să se înlăture de la împărtășire. Deci, dacă pentru mireni aceasta s-a legiuit, nu trebuie și nu se cuvine, dar nici nu folosește ca episcopul, dacă nu ar avea nici o nevoie mai grea sau treabă anevoioasă, să lipsească timp mai îndelungat de la biserica sa și să mâhnească poporul ce i s-a încredințat". Toți episcopii ziseră: „Hotărâm că și părerea aceasta este foarte potrivită".**

(8, 9, 14, 15, 33, 35 ap.; 8, 15 sin. I ec; 5 sin. IV ec.; 20, 66, 80 Trul.; 2, 13, 16, 18, 21 Antioh.; 1, 2, 3, 12, 17 Sard.; 48, 71 Cartag.; 16 sin. I-II)

Pentru a curma abuzul unor episcopi de a se amesteca în treburile altor episcopi, s-a întărit rânduiala ca să se respecte autonomia eparhială, ca nimeni să nu-și părăsească eparhia sa, și mai ales ca episcopul să nu lipsească din eparhie mai mult de trei săptămâni, pentru a nu produce tulburări.

Părinții au avut în vedere aici rânduiala stabilită pentru mireni prin can. 14 ap. și hotărârea Părinților de la Elvira (Spania, 307) prin can. 21. Ulterior, prin can. 16 al sinodului IX local, s-a dispus ca un episcop să nu lipsească mai mult de șase luni.

CANONUL 12: (AUTONOMIA EPARHIALĂ. CONCEDIUL. LIPSA EPISCOPILOR DIN EPARHIE)

Episcopul Osiu zise: „Deoarece nimic nu trebuie să se treacă cu vederea, să se hotărască și acestea: unora dintre frați și împreună episcopi li se pare că în cetățile unde au fost puși episcopi și-au agonisit prea puține averi proprii, pe când în alte locuri au câștiguri mari, din care ei pot să și ajute pe săraci. Deci socotesc să li se îngăduie lor așa că, dacă ar vrea să meargă la averile lor, spre a strânge rodurile, trei zile de duminică, adică trei săptămâni, adică să petreacă ei la averile lor și să meargă la biserica din apropiere, în care un presbiter ține slujba dumnezeiască, pentru ca să nu se pară că el este fără slujba dumnezeiască, și să liturghisească și să nu meargă prea adeseori în cetate în care este episcop; în chipul acesta nici averile lui proprii nu vor suferi nici o pagubă în urma absenței lui și se pare că se va înlătura învinuirea trufiei și a mândriei". Toți episcopii ziseră: „Se aprobă și această dispoziție".

(36, 58 ap.; 19, 80 Trul.; 5, 20 Gang.; 11 Sard.; 16 sin. I-II; 71, 121 Cartag.)

Can. 12 reglementează starea specială a episcopilor care au moșii pe teritoriul altor eparhii. Aceștia pot rămâne la acele moșii cel mult trei săptămâni pentru a-și aduna roadele. În acest timp se atrage atenția ca episcopul să nu meargă des prin cetate, unde are reședința episcopul eparhiot, pentru a nu produce neplăceri acestuia. În schimb, este obligat să meargă în fiecare duminică la biserica parohială, apropiată de moșia sa, să asiste la Sfânta Jertfă.

CANONUL 13: (PEDEPSELE DATE DE UN EPISCOP AU TĂRIE ÎN ÎNTREAGA BISERICĂ)

Episcopul Osiu zise: „Să aprobe toți și acestea: Dacă vreun diacon, sau presbiter, sau oricare dintre clerici ar fi excomunicat și s-ar refugia la alt episcop, care-l cunoaște și știe că s-a dezbinat de comuniunea cu episcopul său, nu trebuie să-i acorde aceluia comuniunea, făcând ocară fratelui său episcop. Iar de ar îndrăzni să facă aceasta, să știe că, adunându-se episcopii, va fi tras la răspundere". Zis-au episcopii: „Hotărârea aceasta va păstra totdeauna pacea și va menține unitatea tuturora".

(12, 13, 16, 32, 33 ap.; 5 sin. I ec.; 6 Antioh.; 11, 29, 133 Cartag.; 1 Sof.)

Vezi comentariile la canoanele paralele și în special comentariul la canonul 32 ap.

CANONUL 14: (INSTANȚA DE APEL PENTRU CLERICI. APELUL CLERICILOR PEDEPSIȚI DE EPISCOP)

Episcopul Osiu zise: „Mă simt îndemnat să nu trec cu tăcerea nici cele ce mă agită permanent: Dacă s-ar găsi vreun episcop iute de fire, ceea ce trebuie să fie departe de un astfel de bărbat, și pornindu-se în grabă împotriva unui presbiter sau diacon, ar vrea să-l scoată pe acela din Biserică, să se poarte grijă ca unul ca acesta să nu se osândească îndată, nici să se despoaie de comuniune". Toți episcopii ziseră: „Cel ce se scoate să aibă putința de a se adresa episcopului capitalei, mitropolitului acelei eparhii; iar dacă cel al capitalei lipsește, să meargă la cel mai apropiat și să se roage ca să se cerceteze cauza lui cu temeinicie; fiindcă nu se cade ca cei ce se roagă să nu fie ascultați. Iar episcopul acela, care l-a lepădat pe el pe drept sau pe nedrept, este dator să fie cu răbdare spre a face cercetarea pricinei și hotărârea lui ori se va confirma, ori va suferi modificare. Dar mai înain-

te de s-ar cerceta toate cu băgare de seamă și cu credință, cel lipsit de comuniune să nu-și atribuie sieși comuniunea până nu se va lămuri cauza. Iar dacă adunându-se oarecare clerici, vor vedea trufia și mândria lui, deoarece nu este cuviincios a suferi ocara și mustrarea nedreaptă, trebuie să-l îndrepte pe acela spre calea cea bună cu cuvinte mai aspre și mai grele, ca să se supună și să asculte de cel ce poruncește cele ce se cuvin. Căci, după cum episcopul este dator să ofere slujitorilor dragoste curată și tratament bun, în același chip și supușii cu sinceritate trebuie să îndeplinească pentru episcopi cele ale slujbei".

(12, 16, 28, 32 ap.; 5 sin. I ec.; 4, 6, 20 Antioh.; 13, 15 Sard.; 9, 10, 11, 20, 29, 132 Cartag.)

Prin canonul acesta Părinții întăresc rânduiala stabilită prin can 5 I ec., care prevede că presbiterii și diaconii afurisiți sau caterisiți de episcopul eparhial se pot adresa cu apel la mitropolit, prevăzând cazul când, din pricina lipsei cu totul întâmplătoare a mitropolitului, presbiterii și diaconii se pot adresa mitropolitului vecin autorizat de mitropolitul locului să-l înlocuiască.

În partea a doua, Părinții recomandă ca presbiterii și diaconii în cauză să aștepte cu răbdare hotărârea și să nu clevetească și cârtească.

CANONUL 15: (AUTONOMIA EPARHIALĂ)

Episcopul Osiu zise: „Cu toții hotărâm încă și următoarele: Dacă vreun episcop ar voi să pună vreun slujitor bisericesc străin din altă parohie în vreo treaptă, fără de învoirea episcopului său propriu, acest fel de așezare să se considere nulă și fără tărie. Iar dacă oarecare și-ar permite acest lucru, trebuie ca aceștia să se admonesteze și să se îndrepte spre calea cea bună de către frații și împreună episcopii noștri". Zis-au toți: „Această hotărâre încă să fie inalterabilă".

(35 ap.; 16 sin. I ec.; 2 sin. II ec.; 8 sin. III ec.; 5, 20 sin. IV ec.; 17 Trul.; 13 Anc.; 13, 22 Antioh.; 48, 54, 90 Cartag.)

Vezi comentariile la canonul 35 ap.

CANONUL 16: (LIPSA (CONCEDIUL) CLERICILOR DE LA BISERICA LOR)

Episcopul Aețiu zise: „Nu vă este necunoscut ce fel de mari lucruri se întâmplă în Mitropolia Tesalonicului. Fiindcă de multe ori se duc acolo presbiteri și diaconi din alte eparhii și nemulțumindu-se a petrece vreme scurtă,

rămân, și tot timpul îl petrec acolo, și abia după un timp foarte îndelungat sunt siliți a se înapoia la bisericile lor; deci să se hotărască în privința acestora". Episcopul Osiu zise: „Hotărârile care s-au adus în privința episcopilor să se observe și pentru aceste persoane".

(8, 9, 14, 15, 33, 35, 36, 58 ap.; 8, 15 sin. I ec.; 5 sin. IV ec.; 5, 20, 66, 80 Trul.; 2, 13, 16, 21 Antioh.; 5, 20 Gang.; 11, 12 Sard.; 48, 71, 120, 121 Cartag.; 16 sin. I-II)

Dispozițiile canoanelor 11 și 18 ale sinodului prezent, referitoare la absența episcopilor din eparhiile lor, se aplică prin acest canon și cu privire la presbiteri și diaconi.

CANONUL 17: (PRIMIREA EPISCOPILOR OSÂNDIȚI)

Episcopul Osiu zise: „Urmând și propunerii fratelui nostru Olimpiu, să se hotărască încă și aceasta că, dacă vreun episcop suferind silă s-ar scoate pe nedrept, ori pentru știință, ori pentru mărturisirea Bisericii catolicești, ori pentru apărarea adevărului, și fugind de primejdie, dar, fiind supus judecății nevinovat, ar merge în altă cetate, să nu fie oprit a petrece acolo până când s-ar înapoia sau până ce ar putea găsi scăpare de ocara ce i s-a făcut; căci dureros și prea greu lucru este ca cel ce a suferit prigoană nedreaptă să nu se primească de noi; unul ca acesta trebuie să se primească cu prea multă bunătate și blândețe". Zis-au toți: „Să se hotărască și aceasta".

(15 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 5, 10, 20, 23 sin. IV ec.; 17, 18 Trul.; 10, 15 sin. VII ec.; 18 Anc.; 3 Antioh.; 11, 12, 16 Sard.; 30 Cartag.)

Prin acest canon se instituie o excepție de la prevederile canoanelor 11 și 12 prin care s-a stabilit ca episcopul să nu lipsească din eparhia sa mai mult de trei săptămâni. Aici s-a avut în vedere cazul lui Atanasie cel Mare, alungat din scaun, care își petrecea timpul în Apusul Europei.

CANONUL 18: (ÎNGĂDUINȚA NEÎNTEMEIATĂ)

Episcopul Gaudențiu zise: „Tu știi, frate Aețiu, că de când ai fost așezat episcop, totdeauna a stăpânit pacea: pentru ca să nu rămână nici o urmă de divergență de păreri în privința persoanelor bisericești, să se hotărască a fi primți toți aceia care au fost puși de Museu și Eutihian, deoarece nu li s-a găsit lor nici o vină".

(4 sin. II ec.; 19 Sard.)

CANONUL 19: (NUMAI EPISCOPII SĂVÂRȘESC HIROTONII)

Episcopul Osiu zise: „Smerenia mea are părerea următoare: Fiindcă avem datoria să fim liniștiți și răbdători și să fim cu milostenie statornică față de toți, care au fost odată promovați în clerul bisericesc de către vreunul dintre frații noștri, dacă nu vor voi să se înapoieze la bisericile la care au fost numiți, de acum înainte să nu se primească; iar Eutihian nici numele de episcop să nu și-l revendice pentru sine și nici Museu să nu se socotească drept episcop; iar mirenească comuniune, de ar cere-o, nu trebuie să li se denege". Zis-au toți: „Se aprobă".

(4 sin. II ec.; 18 Sard.)

Ambele canoane (18, 19) reglementează un caz aparte din biserica din Tesalonic, întărind regula potrivit căreia instituirea clericilor intră exclusiv în competența episcopului. Vezi și canoanele paralele.

CANONUL 20: (SE ÎNTĂRESC HOTĂRÂRILE CANONICE ADUSE DE SINOD)

Episcopul Gaudențiu zise: „Cele hotărâte spre mântuire și cu unanimitate și potrivit stării noastre a ierarhilor, plăcute lui Dumnezeu și oamenilor, fără numai dacă hotărârilor aduse va urma frica; căci și însine știm că dumnezeiescul și venerabilul nume al preoției a ajuns adeseori sub osândă pentru nerușinarea câtorva. Deci, dacă ar îndrăzni să facă altceva împotriva celor hotărâte de toți, năzuind să placă mai mult trufiei și mândriei decât lui Dumnezeu, să cunoască chiar de acum că s-a făcut pe sine vrednic de a fi tras la răspundere și de a pierde cinstea și demnitatea episcopiei". Răspuns-au toți: „Hotărârea aceasta o găsim potrivită și o aprobăm".

(11 Antioh.; 7, 8, 9, 21 Sard.; 104, 105 Cartag.)

CANONUL 21: (RÂNDUIALĂ PENTRU LEGĂTURA EPISCOPILOR CU CĂPETENIA STATULUI)

„Această dispoziție încă să fie preacunoscută și îndeplinită că dacă fiecare dintre noi episcopii, care suntem așezați pe lângă drumuri sau canal, văzând pe un episcop, l-ar întreba despre pricina călătoriei și unde merge; și de va afla că acela merge la tabără, să cerceteze condițiile arătate mai sus și de va merge chemat fiind, să nu i se pună nici o piedică

călătoriei lui. Iar de va merge pentru deșertăciuni, precum s-a spus mai sus dragostei voastre, ori pentru cererile unora s-ar sârgui a merge la tabără, să nu iscălească nici scrisorile lui, nici să nu aibă comuniune cu acela". Zis-au toți: „Se hotărăște și aceasta".

(11 Antioh.; 7, 8, 9, 20 Sard.; 104, 106 Cartag.)

Prin aceste canoane (20, 21) se întărește rânduiala stabilită deja prin canoanele 7, 8 și 9 ale acestui sinod, rânduindu-se ca episcopii să nu meargă nechemați pentru orice chestiuni la curtea împăratului.

CANOANELE SINODULUI AL ȘAPTELEA LOCAL DE LA CONSTANTINOPOL (394)

CANONUL 1: (CATERISIREA EPISCOPILOR (CÂȚI EPISCOPI POT CATERISI PE ALTUL; NICI DOI, NICI TREI NU POT CATERISI PE ALTUL)

Aravian, episcopul Ancirei, zise: „Nu pentru pricina de față, ci temându-mă pentru întreaga viață viitoare, rog Sfântul Sinod să se pronunțe ori de pot doi episcopi să caterisească sau nu? Și ori de se poate face aceasta în absența mitropolitului sau nu? Pricinei prezente nu se va aduce nici un prejudiciu; mă tem însă ca unii, luând putere din cele zise, să nu îndrăznească unele ca acestea; deci vă rog să răspundeți". Nectariu, episcopul Constantinopolului, zise: „Lăudabilă este propunerea preacucernicului episcop Aravian; dar ca în viitor să nu se mai poată întâmpla asemenea lucru, fără a osândi cele trecute, vom hotărî pentru viitor". Aravian, episcopul Ancirei, zise: „Pe cele trecute le osândește sinodul fericiților Părinți de la Niceea, care orânduiește ca cei ce hirotonesc să nu poată fi mai puțin decât trei episcopi, și nici mitropolitul să nu fie absent; eu însă am pus întrebarea temându-mă în privința celor viitoare. Eu doresc deci ca voi să vă pronunțați lămurit, dar necondiționat și fără îndoială, că urmând sinodului de la Niceea, două persoane nu pot nici să hirotonească, nici să caterisească pe un episcop". Apoi, după altele, Teofil, episcopul Alexandriei, zise: „Împotriva celor ce nu mai sunt nu se poate aduce hotărâre de reprobare, mai ales dacă fiind în viață nu au fost osândiți; dacă însă cineva are în vedere pe cei ce vor trebui să se caterisească în viitor, mi se pare că nu numai trei episcopi trebuie să fie de față, ci dacă se poate, toți episcopii eparhioți, pentru ca condamnarea celui ce este vrednic de caterisire să fie mai temeinică prin votul mai multora, fiind de față și cel

judecat". Nectarie, episcopul Constantinopolului, zise: „Deliberându-se asupra unor propuneri și orânduiri legale, acestea se hotărăsc fără să se țină seama de vreo pricină personală. Așadar, precum a propus preasfințitul episcop Aravian, voind să se hotărască în privința celor din viitor, precum logic și în chip uman și-a fixat părerea preasfințitul episcop Teofil, se hotărăște ca în viitor cel supus judecății să nu se caterisească nici de trei și mai vârtos nici de doi episcopi; ci cu votul unui sinod mai mare și adică al celor din eparhie, precum au orânduit și canoanele apostolice". Flavian, episcopul Antiohiei, zise: „Lămurite sunt cele ce le-a propus preasfințitul și preacucernicul episcop Nectarie, și preasfințitul și preacucernicul episcop Teofil; și toți ai Bisericii le întărim".

(1, 34, 37, 74 ap.; 4 sin. I ec.; 3 sin. VII ec.; 14, 15, 19, 20, 23 Antioh.; 12, 40 Laod.; 4, 6 Sard.; 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 18, 19, 49, 50, 104, 107, 128, 129, 130, 132 Cartag.; 13 sin. I-II; 9 Teofil Alex.)

Pornindu-se de la cazul în speță, când un episcop a fost caterisit de doi episcopi în absența acestuia, așezând în locul lui un alt episcop, Părinții declară ilegală hotărârea și întăresc rânduiala, în sensul canonului 74 ap., ca episcopul să fie judecat de un for legal de judecată, ca învinuitul să fie citat și audiat, iar pronunțarea să se dea de sinodul complet, format din episcopii eparhiilor din cadrul mitropoliei, în frunte cu mitropolitul.

CANOANELE SINODULUI AL OPTULEA LOCAL DE LA CARTAGINA (419)

CANONUL 1: (ÎNTĂRIREA CANOANELOR DE LA NICEEA)

Episcopul Aureliu zise: „Așadar, aceste orânduieli, care se găsesc la noi, fiind exemplare fidele de pe cele originale și pe care Părinții noștri le-au adus cu sine la timpul său de la sinodul din Niceea, astfel, păstrându-se tipul acelora de la Niceea, să se păstreze întărite și cele hotărâte de noi".

(1 sin. IV ec.; 2 Trul.; 1 sin. VII ec.)

Sinodul de la Cartagina din 419 s-a întrunit pentru a hotărî în privința dreptului papei de la Roma de a primi apelul de la episcopii din provincii. Întrucât papa pretindea că-i revine acest drept în baza hotărârilor sinodului I ecumenic, când, în fapt, se referea la can. 5 al sinodului de la Sardica, Părinții pentru a-i răspunde, hotărăsc să se păstreze hotărârile de la Niceea ca și cele luate de ei, contestând astfel dreptul invocat de papă.

CANONUL 2: (SFÂNTA TREIME)

Sinodul întreg zise: „Precum voiește Dumnezeu înainte de toate credința bisericească, ce s-a predat de noi, să se mărturisească în acest slăvit sinod cu aceeași mărturisire; apoi rânduiala bisericească să se țină cu învoirea fiecăruia și cu consimțământul tuturor. Dar spre întărirea minții fraților și împreună episcopilor noștri celor de curând hirotoniți, se cuvine a adăuga cele ce le-am primit prin hotărâre întărită de la Părinți că uniunea Treimei, adică a Tatălui și a Fiului și a Duhului Sfânt, care este cunoscută că nu are nici o deosebire, să o ținem sfântă în mințile noastre, și precum am învățat noi, așa le vom învăța și pe popoarele lui Dumnezeu".

Tot așa toți episcopii instituiți de curând ziseră lămurit: „Așa primim, așa ținem, așa învățăm, urmând credinței evanghelice împreună cu învățătura voastră".

(1 sin. II ec.; 7 sin. IV ec.; 1 Trul.)

În acest canon se arată că mărturisirea de credință, formulată mai înainte de Sfinții Părinți, trebuie să fie păstrată cu tărie și neschimbată, deoarece pe baza ei s-au emis canoane în scopul întăririi ordinii canonice.

CANONUL 3: (ÎNFRÂNAREA)

Episcopul Aureliu zise: „Precum la sinodul ținut mai înainte s-au examinat condițiile înfrânării și castității, se hotărăște ca cei din cele trei trepte, împreunate prin oarecare legătură a curăției prin consacrare vorbesc adică despre episcopi, presbiteri și diaconi, precum se cuvine cuvioșilor episcopi și iereilor lui Dumnezeu și leviților și slujitorilor dumnezeiești consacrări, să fie întru toate înfrânați, ca să poată primi ceea ce cer în genere de la Dumnezeu; ca și noi așijderea să ținem ceea ce ni s-a transmis prin Apostoli și s-a păstrat chiar din vechime".

(5, 17, 26, 51 ap.; 3 sin. I ec.; 14 sin. IV ec.; 5, 6, 12, 13, 30 Trul.; 18 sin. VII ec.; 19 Anc.; 1, 8 Neocez.; 4 Gang.; 4, 25, 35, 70 Cartag.; 12, 27, 88 Vasile cel Mare)

CANONUL 4: (ÎNFRÂNAREA CLERICILOR DE LA SOȚIE)

Faustin, episcopul Picenului, din provincia Potentinei, reprezentantul Bisericii de la Roma, zise: „Să se decidă ca episcopul și presbiterul și diaconul și toți cei ce se ating de cele sfinte, păzitori ai înfrânării, să se rețină de la femei". Toți episcopii au răspuns: „Se hotărăște ca toți cei ce stau sau slujesc la altar să respecte înfrânarea".

(5, 17, 26, 51 ap.; 3 sin. I ec.; 14 sin. IV ec.; 5, 6, 12, 13, 30 Trul.; 18 sin. VII ec.; 19 Anc.; 1, 8 Neocez.; 4 Gang.; 3, 25, 35, 70 Cartag.; 12, 27, 88 Vasile cel Mare; 5, 13 Tim. Alex.)

Ambele canoane tratează despre necesitatea înfrânării membrilor clerului.

CANONUL 5: (LĂCOMIA)

Episcopul Aureliu zise: „Patima lăcomiei, despre care nimeni nu se îndoiește că este mama tuturor relelor, trebuie să se reprime, ca nimeni să nu se folosească de cele străine, nici să treacă cineva pentru câștig peste hotarele Părinților, nici să fie îngăduit vreunui cleric să ia în vreun chip cămătă pentru vreun lucru. Și cele de curând aduse, fiind întunecate și cu totul ascunse, se vor cerceta de noi și se va hotărî în privința lor. Iar despre cele ce dumnezeiasca Scriptură a legiuit prealuminat, nouă nu ni se cade să hotărâm, ci mai vârtos să le urmăm. Prin urmare, ceea ce este de imputat cu atât mai vârtos se cuvine a se osândi la clerici". Sinodul întreg a zis: „Nimeni nu poate lucra împotriva proorocilor, nici împotriva evangheliilor, fără primejdie de a fi pedepsit".

(44 ap.; 17 sin. I ec.; 10 Trul.; 19 sin. VII ec.; 4 Laod.; 16 Cartag.; 2, 14 Vasile cel Mare; 3 Grig. Neocez.; 6 Grig. Nyssa)

Se condamnă lăcomia și cămătăria.

CANONUL 6: (SFINȚIREA MARELUI MIR)

Episcopul Fortunat zise: „Ne aducem aminte că la sinoadele ținute mai înainte s-a hotărât ca Sfântul Mir sau grațierea penitenților sau sfințirea fecioarelor și a locurilor și a bisericilor să nu se facă de presbiteri. Dar dacă cineva se va dovedi că face aceasta, ce trebuie să hotărască în privința lui?" Episcopul Aureliu a răspuns: „Vredniciile voastre au auzit cele propuse de fratele și conliturghisitorul nostru Fortunat; ce ziceți în privința aceasta?" Zis-au toți episcopii: „Pregătirea Sfântului Mir și consacrarea fecioarelor să nu se facă de presbiter; nici nu este îngăduit presbiterului să împace pe cineva la liturghia publică; aceasta este părerea tuturor".

(52 ap.; 12, 13, 19 sin. I ec.; 7 sin. III ec.; 16 sin. IV ec.; 4, 31, 95, 102 Trul.; 7 sin. VII ec.; 48 Laod.; 7, 43, 44 Cartag.)

Prin prezentul canon se interzic presbiterilor patru lucruri: pregătirea sfântului și Marelui Mir, consacrarea fecioarelor, târnosirea bisericilor și grațierea penitenților, acestea fiin rezervate numai episcopilor.

CANONUL 7: (DEZLEGAREA CELOR CE SUNT PE MOARTE)

Episcopul Aureliu zise: „Dacă cineva fiind în primejdie de moarte ar cere să se împace cu sfintele altare, lipsind episcopul, atunci este cu dreptate ca presbiterul să întrebe pe episcop, și așa, după dispoziția acestuia, să împace pe cel ce este în pericol de moarte, această rânduială trebuie să o întărim prin hotărâre mântuitoare". Toți episcopii au răspuns: „Se hotărăște ceea ce sfințenia voastră crede de cuviință să aprobăm în chip necesar".

(52 ap.; 11, 13 sin. I ec.; 6, 22 Anc.; 2 Neocez.; 43 Cartag.; 73 Vasile cel Mare; 2, 5 Grig. Nyssa)

În acest canon se admite o excepție de la prevederile canonului precedent, stabilind că penitenții, în caz de moarte, dacă episcopul lipsește, pot fi absolviți de pedepse și de presbiter, aceasta din urmă împărtășindu-i cu sfintele taine, cu aprobarea episcopului.

CANONUL 8: (CINE ÎI POATE PÂRÎ PE CLERICI?)

Numidiu, episcopul Mazulitaniei, zise: „Sunt mulți cu viețuire imorală, care socotesc că pot fără deosebire să pârască pe părinți și pe episcopi; să se primească aceștia ori nu?". Episcopul Aureliu zise: „Aprobă oare dragostea voastră ca cei ce sunt încurcați în ceva rușinos să ridice glas de acuzare împotriva părinților?" Ziseră toți episcopii: „Cel ce ar cleveti să nu se primească".

(34, 37, 74, 75 ap.; 6 sin. II ec.; 8, 17, 19, 21 sin. IV ec.; 8 Trul.; 14, 15, 20 Antioh.; 40 Laod.; 4 Sard.; 128, 129, 130 Cartag.; 13 sin. I-II; 9 Teofil Alex.)

Canoanele 8, 9, 10. A se vedea comentariul la canoanele paralele.

CANONUL 9: (OSÂNDA PUSĂ DE UN EPISCOP NU SE RIDICĂ DE UN ALT EPISCOP SAU PREOT)

Episcopul Augustin, reprezentantul provinciei Numidia, zise: „Veți ține de cuviință să hotărâți că, dacă vreun episcop sau presbiter ar primi în comuniune pe cei ce după meritul vinovăției lor au fost scoși din Biserică, acela încă se pare a fi răspunzător de aceeași vinovăție; împreună cu cei ce fug de hotărârea canonică a episcopului lor propriu". Toți episcopii ziseră: „Se aprobă din partea tuturor".

(11, 12, 13, 32, 33 ap.; 5 sin. I ec.; 11, 13 sin. IV ec.; 17 Trul.; 6, 7, 8, 11 Antioh.; 41, 42 Laod.; 13 Sard.; 23, 106 Cartag.)

CANONUL 10: (PRESBITERII OSÂNDIȚI SĂ NU FACĂ SCHISMĂ)

Episcopul Alipiu, reprezentantul provinciei Numidia, zise: „Oare să nu se hotărască și aceea că, dacă vreun presbiter, osândindu-se cumva de către episcopul său propriu, îndemnat fiind de trufie și de mândrie, ar socoti că trebuie să aducă separat lui Dumnezeu cele sfinte, ori alt altar ar socoti să ridice împotriva credinței și orânduielii bisericești, unul ca acela să nu scape nepedepsit". Valentiu, episcopul celui dintâi scaun din provincia Numidiei, zise: „Cele propuse de fratele nostru Alipiu sunt necesarmente în conglăsuire cu credința și rânduiala bisericească; astfel spuneți ce se pare dragostei voastre?"

(31 ap.; 6 sin. II ec.; 3 sin. III ec.; 18 sin. IV ec.; 31, 34 Trul.; 6 Gang.; 14 Sard.; 5 Antioh.; 11 Cartag.; 13, 14, 16 sin. I-II; 1 Vasile cel Mare)

CANONUL 11: (APELUL PRESBITERILOR OSÂNDIȚI DE EPISCOPI)

Toți episcopii au zis: „Dacă vreun presbiter ar fi osândit pentru purtarea lui, unul ca acesta are datoria să vestească pe episcopii din vecinătate, ca aceștia ascultând lucrul și prin ei să se împace cu episcopul său. Iar de nu ar face aceasta, ci ceea ce să nu fie, cu mândrie îngâmfându-se, s-ar despărți pe sine de comuniunea cu episcopul său, și făcând schismă împreună cu oarecare, ar aduce lui Dumnezeu cele sfinte, unul ca acela să se socotească anatema și să piardă locul său; băgându-se de seamă ca nu cumva să aibă pâră dreaptă împotriva episcopului.

(31 ap.; 5 sin. I ec.; 18 sin. IV ec.; 31, 34 Trul.; 4, 5, 6 Antioh.; 6 Gang.; 10, 29 Cartag.; 13, 14, 15 sin. I-II)

Părinții instituie regula ca în cazul osândirii unui presbiter, episcopul să trimită cazul spre judecare la episcopii din vecinătate, ca prin mijlocirea acestora să se împace lucrurile.

CANONUL 12: (EPISCOPUL SE JUDECĂ DE 12, PRESBITERUL DE 7, DIACONUL DE 4 EPISCOPI (12 EPISCOPI SĂ-ȘI ALEAGĂ))

Episcopul Felix zise: „Potrivit celor hotărâte la sinoadele din vechime, propun ca, dacă vreun episcop (ceea ce să nu se întâmple) ar cădea în vreo învinovățire și apar multe piedici încât nu se pot aduna mai mulți, atunci pentru ca cel învinovățit să nu rămână sub acuză, să se audieze de 12 episcopi, iar presbiterul de șase episcopi și de al său, și diaconul de trei".

(74 ap.; 5 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 9 sin. IV ec.; 4, 6, 14, 15, 20 Antioh.; 13,14 Sard.; 1 sin. C-pol; 14, 15, 96, 107 Cartag.)

Părinții stabilesc rânduiala ca atunci când nu se poate întruni sinodul episcopilor dintr-o mitropolie în frunte cu mitropolitul pentru a se institui în for de judecată, atunci să se instituie un for extraordinar, și anume format din 12 episcopi pentru judecata episcopului, din șase episcopi pentru judecarea presbiterului și din trei episcopi pentru judecarea diaconului.

În privința presbiterilor și diaconilor, acest for de judecată trebuie înțeles numai ca for de recurs, în cazul în care cei condamnați de episcopi se declarau nemulțumiți.

CANONUL 13: (ALEGEREA EPISCOPILOR)

Episcopul Aureliu zise: „Ce zice sfinția voastră despre acestea?" Toți episcopii au răspuns: „Trebuie să ținem hotărârile date de noi, ca nu cumva primații vreunei eparhii oarecare din nechibzuință să rămână neglijați. Deci adunându-se mulți episcopi să hirotonească pe episcop. Iar de va fi nevoie, trei episcopi, din oricare loc ar fi, vor hirotoni pe episcop cu porunca primatului. Și dacă vreunul s-ar împotrivi întru ceva mărturisirii sau iscăliturii sale, acela se va lipsi pe sine însuși de cinste".

(1 ap.; 4 sin. IV ec.; 3 sin. VII ec.; 19, 23 Antioh.; 12 Laod.; 6 Sard; 1 C-pol; 49, 50 Cartag.)

Întărind hotărârile luate prin can. 4 I ec., privind alegerea și hirotonirea episcopului, părinții stabilesc ca, în cazul în care unul și-ar retracta hotărârea luată, să fie lipsit de cinste.

CANONUL 14: (PREOTUL SE JUDECĂ DE 5 EPISCOPI, IAR DIACONUL DE 3)

Așijderea s-a hotărât ca din Tripolitania, din cauza sărăciei provinciei, să vină un episcop în delegație și ca presbiterul de acolo să se judece de 5 episcopi, diaconul de 3, precum s-a spus mai sus, firește sub președenția episcopului lui propriu.

(74 ap.; 5 sin. I ec., 6 sin. II ec.; 9 sin. IV ec.; 4, 6, 14, 15, 20 Antioh.; 13, 14 Sard.; 12, 15, 20, 96, 107 Cartag.)

Se reglementează o situație specială a stării existente în provincia Tripolitania.

CANONUL 15: (PETRECERI OPRITE. JUDECATA LUMEASCĂ ȘI CEA BISERICEASCĂ. JUDECĂTORI ALEȘI)

De asemenea, s-a hotărât ca oricare dintre episcopi sau presbiteri, sau diaconi, sau clerici, împotriva căruia s-a ridicat în Biserică vreo pricină criminală ori civilă, dacă, refuzând judecătoria bisericească, ar voi să se disculpe în fața judecătoriilor lumești, chiar de s-ar pronunța sentința în favoarea lui, totuși să piardă locul său; și aceasta la cele criminale, iar în cele civile, va pierde cele ce a câștigat prin proces, de va vrea să-și țină locul său; și acesta încă se hotărăște ca, dacă de la oarecari judecători bisericești s-ar face apel la alți judecători bisericești cu putere mai mare, întru nimic să nu-i vatăme pe cei ce a căror sentință se anulează, dacă nu se poate dovedi că au judecat din dușmănie, sau din patimă, sau că prin vreun dar s-au mituit; iar dacă prin învoirea părților se vor alege judecători, deși ar fi mai puțini decât cei rânduiți, să nu fie îngăduit a apela. Iar ca copiii iereilor nici să meargă la spectacole lumești, nici să le privească, aceasta totdeauna s-a oprit încă și tuturor creștinilor, pentru ca să se țină departe de acelea și să nu meargă unde sunt (se aud) vorbe de hulă.

(74 ap.; 5 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 9, 17 sin. IV ec.; 24, 51,56, 62 Trul.; 5, 12, 14, 15 Antioh.; 54 Laod.; 3, 5, 14 Sard.; 12, 28, 61, 97, 104, 122 Cartag.; 9 sin. I-II)

În prima parte a acestui canon se interzice a face apel la instanțele judecătorești civile, în cazul în care stările de fapt sunt de competența instanțelor bisericești.

În partea a doua li se interzice copiilor clericilor de a participa la spectacole, fapt interzis de altfel pentru toți creștinii, în scopul menținerii unei vieți morale conforme cu învățătura de credință a Bisericii.

CANONUL 16: (ÎNDELETNICIRI OPRITE. STAREA CIVILĂ A CITEȚILOR. VÂRSTA CANONICĂ A DIACONILOR)

Așijderea se hotărăște ca episcopii, presbiterii și diaconii să nu se facă arendași sau administratori, nici să-și agonisească hrana din vreun lucru rușinos sau necinstit; căci sunt datori a avea în vedere cele scrise: „Nimeni, ostaș fiind lui Dumnezeu, se încurcă pe sine în lucruri lumești".

Apoi citeții, ajungând la vârsta juneții, să fie siliți sau a se căsători, sau a face făgăduință de înfrânare.

Asemenea s-a hotărât ca clericul, dacă împrumută bani, să primească banii săi înapoi, iar dacă va împrumuta, sub altă formă, să primească cât a dat.

Și diaconii să nu se hirotonească înainte de 25 ani.
Dar nici citeții să nu se închine către popor.

(5, 6, 20, 26, 44, 51, 81, 83 ap.; 17 sin. I ec.; 3, 7, 14 sin. IV ec.; 6, 9, 10, 13, 33 Trul.; 10, 14, 15 sin. VII ec.; 10 Anc.; 4 Laod.; 5, 25, 126 Cartag.; 11 sin. I-II; 14, 69 Vasile cel Mare; 6 Grig. Nyssa)

Norma referitoare la obligația citeților ca, la vârsta junеții, sau să se căsătorească, sau să facă făgăduință de înfrânare pe toată viața s-a aplicat numai în Biserica din Africa. Regula generală impusă prin canonul 26 ap. era că aceștia se puteau căsători când voiau.

CANONUL 17: (MITROPOLIILE DIN AFRICA DE NORD)

S-a hotărât ca Mauritania Sitifensis, precum a cerut, să aibă propriul său primat, deosebit de primatul provinciei Numidia, de la care din sinod s-a despărțit. Așadar, cu înțelegerea tuturor primaților din Africa și cu a tuturor episcopilor, pentru depărtarea prea mare i s-a admis.

(6 sin. I ec.; 89, 96, 127 Cartag.)

Reglementează situația ivită în urma reorganizării politice a Africii, când organizarea administrativă a Bisericii se impunea să urmeze organizării politice. Astfel, se stabilește ca și noua provincie Mauritania Sitifensis să aibă un prim ierarh al său.

CANONUL 18: (HIROTONIA CLERICILOR. MORȚII NU SE CUMINECĂ, NICI NU SE BOTEAZĂ. SINOADELE EXARHALE DIN AFRICA)

Așijderea s-a hotărât ca, hirotonindu-se episcopul ori clericul, cei ce-i hirotonesc mai înainte să le pună în urechi cele hotărâte de sinoade, ca n cumva lucrând împotriva hotărârilor sinodului să se căiască.

Tot așa s-a hotărât să nu se dea Euharistia trupurilor celor morți. Căci s-a scris: „Luați, mâncați"; dar trupurile morților nu pot nici a lua, nici mânca, și ca presbiterii să nu boteze din neștiință pe cei ce au murit deja.

Drept aceea să se întărească în acest sinod ca, potrivit celor hotărâte la Niceea, să se convoace în fiecare an pentru pricinile bisericești, care de multe ori se întârzie spre pieirea poporului, la care sinod toți cei ce țin primele scaune ale eparhiilor să trimită din sinoadele lor episcopi reprezentanți pe doi sau și pe câți vor alege, pentru ca sinodul întrunit să poată avea deplină autoritate.

(37 ap.; 3, 9, 13 sin. I ec.; 9, 19 sin. IV ec.; 8, 83 Trul.; 2, 6 sin. VII ec.; 20 Antioh.; 76, 77, 95 Cartag.)

În prezentul canon se atrage atenția presbiterilor de a observa în tot cursul vieții cele ce au primit ca învățătură cu ocazia hirotonirii.

În partea a doua se interzice darea împărtășaniei trupurilor moarte, ca și botezul acestora. Aici în ultima parte se menționează că, potrivit rânduielii stabilite la Niceea, sinodul general al Africii Proconsulare cu capitala la Cartagina, să se întrunească în fiecare an și ca la acest sinod fiecare eparhie să delege cel puțin doi reprezentanți, plus mitropolitul.

Rânduiala aceasta se va modifica prin canonul 95 al acestui sinod, impunându-se obligația ca sinodul general să se întrunească în viitor numai atunci când era necesar.

CANONUL 19: (RÂNDUIALA (PROCEDURA) JUDECĂRII EPISCOPILOR AFRICANI)

Episcopul Aureliu zise: „Dacă vreunul dintre episcopi este pârât, acuzatorul trebuie să înainteze pâra la (episcopii) cei ce sunt în fruntea provinciei lui și cel ce este pârât nici de la comuniune să nu se lipsească, fără numai dacă, chemat fiind prin scrisori spre a da răspuns la județul celor aleși a-l judeca, nicidecum nu s-ar prezenta la ziua hotărâtă, adică în termen de o lună de la ziua în care s-ar dovedi că a primit scrisorile. Dacă ar arăta însă el oarecare pricini adevărate și constrângătoare, care îl împiedică de a se înfățișa spre a răspunde împotriva celor ce s-au adus contra lui drept acuze, să aibă putința de dezvinovățire în cuprinsul altei luni; dar după a doua lună să nu mai fie în comuniune până ce nu se va dovedi curat. Iar dacă nu va voi să se prezinte în fața sinodului anual general, ca măcar acolo să se rezolve cauza lui, se va judeca că el însuși a rostit împotriva sa hotărâre de osândire. Și pe timpul în care este afară de comuniune să nu se împărtășească nici în biserica sa, nici în parohie. Dar pârâșul lui, dacă nicicând nu a absentat în zilele în care s-a dezbătut afacerea, nicidecum să nu se lipsească de comuniune; dacă însă pârâșul ar lipsi ascunzându-se, atunci, reintegrându-se episcopul în comuniune, pârâșul însuși se va lepăda de comuniune, dar așa ca să nu i se ia lui putința susținerii acuzării, de ar putea dovedi că la termen a absentat nu pentru că nu a voit, ci pentru că nu a putut să se prezinte; căci este clar că, introdusă fiind acțiunea înaintea judecății episcopilor, dacă pârâșul s-a prihănit, atunci nu se va primi la acuzare, decât numai dacă ar vrea să acționeze pentru afacerea sa proprie, nicidecum însă pentru cele bisericești".

(34, 37, 74 ap.; 6 sin. II ec.; 9, 17, 19, 21 sin. IV ec.; 8 Trul.; 14, 15, 20 Antioh.; 40 Laod.; 4 Sard.; 8, 10, 11, 12, 15, 59, 104, 107, 128, 129, 130, 132 Cartag.; 13 sin. I-II; 9 Teof. Alex.)

Canonul cuprinde trei părți și expune în general procedura judecătorească, conformă și prevederilor canonului 74 ap., pentru cazul în care un episcop este pus sub acuzare.

CANONUL 20: (RÂNDUIALA (PROCEDURA) JUDECĂRII PRESBITERILOR, A DIACONILOR ȘI A ALTOR CLERICI)

Dacă se vor pârî presbiterii sau diaconii, completându-se mai înainte numărul legal al episcopilor aleși, din locurile învecinate, pe care i-ar cere cei pârâți, adică șase la cauza presbiterului și trei la cea a diaconului, împreună cu aceștia și episcopul propriu al celor pârâți va cerceta pricinile lor, păstrându-se între acuzatori și pârâți aceeași rânduială a zilelor, a termenilor, a cercetărilor și a persoanelor; iar cauzele celorlalți clerici le va cerceta și soluționa și singur episcopul locului.

(14 ap.; 9 sin. IV ec.; 4 Antioh.; 12, 15 Cartag.)

În acest canon se expune procedura pentru judecarea presbiterilor, a diaconilor și a celorlalți clerici.

CANONUL 21: (ESTE OPRITĂ CĂSĂTORIA CU NECREȘTINI ȘI CU ERETICI)

Așijderea s-a hotărât ca copiii clericilor să nu se căsătorească cu păgân sau cu eretic.

(4 sin. IV ec.; 72 Trul.; 10, 31 Laod.)

Li se interzice copiilor clericilor de a se căsători cu eretic și cu păgân.

CANONUL 22: (CLERUL SĂ NU DEA (SPOREASCĂ) NIMIC (ÎN PROPRIETATEA) NECREȘTINILOR ȘI ERETICILOR)

Episcopii sau clericii, precum s-a zis, să nu introducă acelora în proprietate nimic prin donații din bunurile lor.

(38, 40 ap.; 22 sin. IV ec.; 35 Trul.; 25 Antioh.; 81 Cartag.)

Părinții le interzic creștinilor să facă acte de donație pe seama eterodocșilor.

CANONUL 23: (EPISCOPII AFRICANI SĂ NU MEARGĂ LA ROMA DECÂT CU CĂRȚI CANONICE)

Asemenea episcopii să nu călătorească peste mare, fără numai cu hotărârea episcopului propriu al scaunului celui dintâi din fiecare eparhie, adică de nu va lua mai ales de la însuși primatul ceea ce se zice scrisoare de trimitere formală sau de recomandare.

(33 ap.; 13 sin. IV ec.; 11 Antioh.; 28, 89, 105 Cartag.)

Prin acest canon sinodul stabilește rânduiala ca episcopii africani să nu meargă la Roma, la împărat sau la episcopul Romei, decât cu învoirea mitropolitului, care va da și scrisoarea de recomandare, de trimitere sau formală, cu semnătură și stampilă.

CANONUL 24: (CANONUL CĂRȚILOR SFINTEI SCRIPTURI)

Așijderea s-a hotărât că afară de Scripturile canonice nimic să nu se citească în Biserică sub numele de dumnezeiești Scripturi. Iar Scripturile canonice sunt acestea: Facerea, Ieșirea, Leviticul, Numerii, A Doua Lege, Isus al lui Navi, Judecătorii, Rut, patru cărți ale împăraților, două cărți Paralipomena, Iov, Psaltirea, cinci cărți ale lui Solomon, 12 cărți ale proorocilor – Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniel, Tobit, Iudit, Estera, două cărți Ezdra; ale Noului Testament: patru Evanghelii, o Carte a Faptelor Apostolilor, 14 epistole ale lui Pavel, două ale Apostolului Petru, trei ale Apostolului Ioan, una a Apostolului Iacob, una a Apostolului Iuda, o Carte a Apocalipsei lui Ioan. Iar aceasta se face cunoscut fratelui și conliturghisitorului nostru Bonifaciu și celorlalți episcopi din acele părți, spre întărirea canonului propus, deoarece noi de la Părinți am primit să le citim în Biserică pe acestea.

(60, 85 ap.; 60 Laod.; Atanasie cel Mare: Despre sărbători; Grig. Teol.: Despre cărțile Sf. Scripturi; Amfilohiu: Despre aceleași cărți)

În canon se enumeră cărțile Vechiului Testament vrednice să se citească în Biserică. De observat în privința cărților Sfintei Scripturi, care sunt primite în calitate de cărți canonice, că acestea corespund canonului cărților sfinte din biserica latină. Nu sunt amintite cărțile Macabeilor, dar sunt menționate: Înțelepciunea lui Solomon, Înțelepciunea fiului lui Sirah (Ecclesiastul), Tobit și Iudit, adică patru din cărțile pe care și Biserica Ortodoxă le enumeră între cărțile canonice ale Vechiului Testament.

Consemnarea aceasta sau canonul acesta al cărților Vechiului Testament constituie o particularitate a Bisericii din Africa.

Menționarea acestor cărți în canon trebuie să o înțelegem în sensul că ele pot fi citite în Biserică, fiind cărți bune și instructive (vezi și can. 85 ap.), vrednice de cinstire și sfinte.

Rânduiala bisericească permite și chiar recomandă ca oamenii pioși să citească atât cărțile strict canonice, cât și pe cele necanonice ale Sfintei Scripturi, dacă folosirea lor era permisă.

CANONUL 25: (ÎNFRÂNAREA CLERICILOR DE LA SOȚII)

Episcopul Aureliu a zis: „Prea veneraţi fraţi, deoarece s-a adus spre dezbatere chestiunea despre înfrânarea unor clerici de la soţiile lor, cu excepţia citeţilor, propun ceea ce s-a întărit la diferite sinoade, ca atât ipodiaconii, care se ating de Sfintele Taine, cât şi diaconii şi presbiterii, dar şi episcopii să se înfrâneze de la soţii la timpuri anumite, ca să fie ca şi cum nu le-ar avea; ceea ce de nu vor face, se vor scoate din slujba bisericească; iar ceilalţi clerici să nu se constrângă la aceasta, decât numai la vârstă înaintată". Sinodul întreg a zis: „Întărim cele propuse după cuviinţă de sfinţenia voastră, fiind sfinte şi plăcute lui Dumnezeu".

(5, 17, 26, 51 ap.; 3 sin. I ec.; 14 sin. IV ec.; 5, 6, 12, 13, 30 Trul.; 18 sin. VII ec.; 19 Anc.; 1, 8 Neocez.; 4 Gang.; 3, 4, 35, 70 Cartag.; 12, 27, 88 Vasile cel Mare; 5, 13 Tim. Alex.)

Prin acest canon li se impune și ipodiaconilor să se rețină de la relațiile sexuale când se pregătesc pentru Sfintele Taine (vezi și can. 4 Cartag.; 11, 13 VI ec.).

CANONUL 26: (NUMAI SINODUL POATE HOTĂRÎ ÎNSTRĂINAREA AVERII BISERICEȘTI)

Aşijderea s-a hotărât ca nimeni să nu vândă averea bisericească. Şi dacă un bun bisericesc nu ar avea venituri şi o nevoie mare ar sili, aceasta să se arate celui ce stă în fruntea acelei eparhii şi împreună cu numărul hotărât al episcopilor să se hotărască ce este de făcut. Iar dacă ar sili o nevoie atât de mare a Bisericii, încât să nu se poată sfătui înainte de a vinde, atunci episcopul să cheme spre mărturie măcar pe cei învecinaţi, având grijă să arate sinodului toate împrejurările întâmplate bisericii lui; ceea ce de nu va face, atunci vânzătorul se va arăta vinovat înaintea lui Dumnezeu şi a sinodului şi străin de demnitatea sa proprie.

(38, 39, 40, 41, 73 ap.; 24, 26 sin. IV ec.; 35, 49 Trul.; 11, 12, 13 sin. VII ec.; 15 Anc.; 24, 25 Antioh.; 33 Cartag.; 2 Chiril Alex.; 10 Teof. Alex.)

Prin acest canon ca și prin numeroase alte canoane s-a stabilit rânduiala potrivit căruia nimeni nu are voie să vândă averea bisericească.

Prin derogare, părinții de la Cartagina admit vânzarea, în caz de necesitate urgentă, a averilor care nu sunt rentabile și indică procedura de urmat.

CANONUL 27: (POCĂINȚA CLERULUI CĂZUT ÎN PĂCATE)

Asemenea s-a hotărât că dacă presbiterii ori diaconii s-ar dovedi vreodată în vreun păcat mai greu, care trebuie să-i înlăture din slujbă, să nu se pună asupra lor mâinile ca peste cei ce se pocăiesc ori ca peste laicii credincioși; nici să nu li se dea voie să înainteze în treapta clerului ca celor ce s-au botezat din nou.

(25, 47, 68 ap.; 21 Trul.; 48 Cartag.; 3, 32, 51 Vasile cel Mare)

Prin acest canon se instituie rânduiala potrivit căreia cel ce a fost odată legal caterisit din treapta ierarhică, niciodată nu mai poate îndeplini vreun serviciu în calitate de preot. În speță clericii caterisiți nu se mai pot reprimi în cler.

Expresia „ca celor ce s-au botezat din nou" nu trebuie înțeleasă că se repetă botezul, ci că cei ce s-au curățat de păcate prin pocăință (ceea ce se numește botezare) sunt acum curați de păcate, fiind întocmai ca și cei ce s-au botezat din nou, adică în starea imediată după botez.

CANONUL 28: (AUTOCEFALIA BISERICILOR DIN AFRICA)

Așijderea s-a hotărât ca presbiterii și diaconii și ceilalți clerici inferiori, în pricinile ce le au, dacă nu ar fi mulțumiți cu judecătoriile episcopilor lor, atunci să-i asculte episcopii învecinați și cele dintre dânșii le vor rezolva episcopii cei chemați de dânșii, cu consimțământul episcopului propriu. Prin urmare, dacă chiar vor socoti să apeleze, să nu apeleze la judecătoriile de peste mare, ci la primații eparhiilor proprii, precum s-a hotărât de multe ori și în privința episcopilor. Iar cei ce vor apela la judecătoriile de peste mare de nimenea să nu se primească în comuniune în Africa.

(6 sin. II ec.; 9 sin. IV ec.; 4 Antioh.; 10, 11, 12, 14, 15, 20, 23, 105, 125 Cartag.)

Stabilește ordinea ierarhică a instanțelor disciplinare și de judecată în Biserica Africii, și anume: instanța episcopului eparhiot, a sinodului eparhiei locu-

lui, a sinodului episcopilor vecini sau a episcopilor cooptați la cererea inculpatului cu învoirea episcopului locului și sinodul general condus de mitropolitul primat ca instanță de apel.

Cei ce nu respectă această ierarhie și fac apel la Roma se scot din comuniune.

CANONUL 29: (CEI AFURISIȚI NU SE CUMINECĂ)

Așijderea sinodul întreg a hotărât ca cel ce pentru lenevirea sa a fost excomunicat, sau episcopi, sau orice fel de cleric, dacă în timpul excomunicării sale ar îndrăzni să se împărtășească înainte de a fi ascultat, acela să se judece, că însuși a adus asupra sa hotărâre de condamnare.

(28 ap.; 5 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 29 sin. IV ec.; 4, 12, 15 Antioh.; 3, 4, 5, 14 Sard.; 19, 65 Cartag.; 88 Vasile cel Mare)

Interzice împărtășirea celor excomunicați.

CANONUL 30: (ALEGEREA LOCULUI DE JUDECATĂ)

Așijderea s-a hotărât ca acuzatul sau acuzatorul, dacă în locul unde este cel ce acuză, s-ar teme de vreo violență a mulțimii îndrăznețe, să-și aleagă un loc de aproape, la care nu-i va fi cu greutate să aducă martori, unde se va rezolva cauza.

(15 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 5, 10, 20, 23 sin. IV ec.; 17, 18 Trul.; 10, 15 sin. VII ec.; 18 Anc.; 3 Antioh.; 17 Sard.)

Se instituie norma potrivit căreia cei împricinați își pot alege locul de judecată.

CANONUL 31: (CLERICII NU SE POT ÎMPOTRIVI ÎNAINTĂRII LOR)

Tot așa s-a hotărât ca, dacă oarecare dintre clerici și diaconi nu s-ar supune episcopilor lor, care pentru oarecare pricini constrângătoare ale bisericilor lor ar vrea să-i înalțe la demnitatea mai mare în biserica lor, să nu mai slujească nici în treapta din care n-a vrut să iasă.

(39, 55 ap.; 8 sin. IV ec.; 34 Trul.; 57 Laod.; 89 Vasile cel Mare)

Se instituie norma porivit căreia episcopul are dreptul să promoveze pe clericii săi la trepte mai înalte, chiar fără voia acestora. Cei ce refuză ascultarea se vor despuia și de slujba ce o îndeplinesc în treapta în care se găsesc.

CANONUL 32: (AVEREA AGONISITĂ DE CLERICI (AGONISEALA DE DUPĂ INTRAREA ÎN CLER ESTE A BISERICII))

Aşijderea s-a hotărât ca episcopii, presbiterii, diaconii sau oricare clerici, care n-au avut nimic, dacă promovaţi fiind, şi-ar cumpăra pe timpul episcopatului sau clericatului lor ţarini sau orice fel de moşii pe numele lor, să se considere ca şi când şi-ar fi însuşit bunurile Domnului, dacă nu cumva, admonestaţi fiind, le-ar restitui Bisericii. Iar dacă le-ar reveni ceva în proprietatea lor, mai cu seamă din dăruirea cuiva sau din moştenirea rudelor, cu aceea să facă după dorinţa lor. Dar dacă ar voi să le retragă chiar şi după ce le-au oferit (Bisericii), să se judece ca nişte netrebnici, fiind nevrednici de demnitatea bisericească.

(4, 38, 40, 41 ap.; 22 sin. IV ec.; 23, 35 Trul.; 24, 25 Antioh.; 22, 26, 81 Cartag.; 7 sin. I-II)

Părinţii, făcând deosebire între averea bisericii şi averea particulară a clerului, ca şi între averea personală moştenită şi cea acumulată în timpul serviciului, dispune că de averea câştigată prin moştenire sau altă cale particulară legală episcopul poate dispune după chibzuinţa sa; de cea câştigată în urma veniturilor din servicii nu poate însă dispune, ci se impune să o transmită Bisericii, fiindcă există bănuiala că şi-ar fi însuşit bunurile Domnului.

CANONUL 33: (PĂSTRAREA AVERII BISERICEŞTI)

Tot astfel s-a hotărât ca presbiterii să nu vândă fără ştirea episcopilor lor vreun lucru de-al Bisericii în care au fost consacraţi, de asemenea nici episcopilor nu le este îngăduit să vândă moşii ale Bisericii fără ştirea sinodului sau a presbiterilor lor. Deci, nefiind nici o nevoie, nici episcopului nu-i este iertat să abuzeze de averea înscrisă în registrul bisericesc.

(7, 64, 70, 71 ap.; 7 sin. II ec.; 11 Trul.; 7, 37, 38 Laod.; 51, 73, 106 Cartag.)

Se întăreşte rânduiala de a nu se înstrăina averea bisericească. A se vedea şi can. 38, 39 ap.; 27 Cartag.

CANONUL 34: (PAŞTILE ÎN BISERICA AFRICII)

Episcopul Epigoniu zise: „În acest scurt articol, alcătuit din cele hotărâte la sinodul din Iponia, socotim să nu se modifice nimic, nici să se adauge; afară de aceea ca ziua sfintelor Paşti să se publice în timpul sinodului".

(7, 64, 70, 71 ap.; 7 sin. II ec.; 11 Trul.; 7, 37, 38 Laod.; 51, 73, 106 Cartag.)

Se stabilește regula ca data sfintelor Paști, stabilită conform hotărârilor sinodului I ec., să se facă cunoscută celor din provincia Cartaginei de către Biserica din Alexandria, cu ocazia sinodului general, care se ținea de obicei în luna august (can. 73 Cartag.).

CANONUL 35: (COPIII CLERICILOR (EMANCIPARE))

Episcopii și clericii să nu lase pe fiii lor a se face independenți *(sui juris)* prin emancipare, decât dacă s-ar încredința de moravurile și vârsta lor; deoarece de aici înainte păcatele lor li se vor imputa numai lor înșiși .

(5, 17, 26, 51 ap.; 3 sin. I ec.; 14 sin. IV ec.; 5, 6, 12, 30 Trul.; 18 sin. VII ec.; 19 Anc.; 1, 8 Neocez.; 4, 15 Gang.; 3, 4, 25, 70 Cartag.; 12, 27, 88 Vasile cel Mare; 5, 13 Tim. Alex.)

În canon se atenționează clericii să nu abuzeze de dreptul de emancipare a celor aflați sub puterea părintească, a copiilor, ci să facă acest act numai atunci când sunt încredințați că aceia sunt maturi. Din acest canon se constată pe de o parte că autoritatea bisericească dădea o mare atenție modului de viață al clericilor și al copiilor lor, pentru a nu compromite tagma clericală, și apoi, prin faptul că se vorbește de copiii episcopilor și ai clericilor, ne face dovada că aceștia erau căsătoriți, și nu celibi. Celibatul nu se generalizase încă în Apus la vremea sinodului (417), cum susțin teologii apuseni.

CANONUL 36: (FAMILIILE CLERICILOR TREBUIE SĂ FIE CREȘTINE)

Episcopii, presbiterii și diaconii să nu se hirotonească înainte de a face creștini ortodocși pe toți cei din casele lor.

(58, 80 ap.; 19 Trul.; 11 Sard.; 121, 123 Cartag.)

Se impune, ca o condiție pentru intrarea în cler, ca întreaga familie a candidatului la preoție să fie creștină, drept garanție.

CANONUL 37: (SFÂNTA JERTFĂ (VINUL LITURGIC). PRINOASE)

La cele sfinte nimic mai mult să nu se aducă decât trupul și sângele Domnului, precum și însuși Domnul a predanisit, adică pâine și vin amestecat cu apă. Iar pârga, sau de miere, sau de lapte, să se aducă, precum se obișnuiește, într-o zi anumită spre taina pruncilor; și deși se aduc mai ales

în altar, totuși să aibă binecuvântarea lor proprie deosebită, pentru ca să se deosebească de Taina Trupului și Sângelui Domnului. Dar nimic mai mult să nu se aducă din pârgă decât cea din struguri și din grâu.

(3, 4 ap.; 28, 32, 57, 99 Trul.)

Respectând prevederile canonului 3 ap. și ale canonului 32 Trulan, Părinții dispun ca la altar pentru cele sfinte să nu se aducă decât numai pâine și vin amestecat cu apă. Din pârgă se admite să aducă numai struguri și grâu, iar lapte, miere numai la data când se botează pruncii, și toate acestea să se binecuvânteze separat.

După un vechi obicei, mierea și laptele se aduceau la altar când se botezau pruncii sau în ziua Paștilor, când se botezau catehumenii, pentru a le da acestora (I Petru 2, 2) pentru creșterea în Hristos.

Prin această decizie se pune capăt obiceiului potrivit căruia pâinea și vinul euharistic se sfințeau deodată cu laptele și cu mierea, care apoi se dădeau celor nou botezați în locul împărtășaniei.

CANONUL 38: (CERCETAREA DE CĂTRE CLERICI ȘI CĂLUGĂRI A FEMEILOR CARE TRĂIESC ÎN ÎNFRÂNARE (A FEMEILOR AFIEROSITE))

Clericii sau cei ce se înfrânează să nu intre la văduve sau la fecioare, decât numai cu îngăduința și învoirea episcopului lor sau a presbiterilor; dar și aceasta să n-o facă singuri, ci cu clerici colegi sau cu aceia cu care episcopul sau presbiterii singuri au intrare la acest fel de femei, sau unde se află de față clerici sau oricare creștini cinstiți.

(3, 16 sin. IV ec.; 4, 46, 47 Trul.; 18, 20, 22 sin. VII ec.)

Prin acest canon se stabilește rânduiala ca vizitarea fecioarelor și a văduvelor de către clericii inferiori și de către monahi să nu se facă decât dacă sunt însoțiți de alți clerici sau oameni de încredere. Aceeași regulă este și pentru episcopi, presbiteri și diaconi.

CANONUL 39: (TITLUL IERARHULUI ÎNTÂISTĂTĂTOR)

Episcopul scaunului celui dintâi să nu se numească exarhul iereilor sau iereul cel mai înalt, sau ceva de acest fel, ci numai episcop al scaunului celui dintâi.

(34 ap.; 9 sin. IV ec.; 6 Sard.)

Prin acest canon se stabilește ca episcopul Cartaginei, numit *primas totius Africae*, să se intituleze „episcop al scaunului celui dintâi", și nu altfel.

CANONUL 40: (CLERICII SĂ NU INTRE ÎN CÂRCIUMĂ)

Clericii să nu intre în cârciumă pentru ca să mănânce sau să bea, decât numai dacă nevoia străinătății i-ar sili.

(54 ap.; 9 Trul.; 24 Laod.)

A se vedea și comentariul de la can. 54 ap.

CANONUL 41: (CEI CE SLUJESC SFÂNTA LITURGHIE SĂ AJUNEZE)

Sfintele altarului să nu se săvârșească decât numai de persoane care au ajunat, exceptându-se o singură zi la an, întru care se săvârșește Cina Domnului. Dar dacă, săvârșindu-se oarecari spre vreme de seară sau dintre episcopi sau dintre ceilalți, s-ar face pomenire pentru cei răposați, aceasta să se îndeplinească numai cu rugăciuni, dacă cei ce fac aceasta se vor afla prânziți.

(69 ap.; 29 Trul.; 50 Laod.; 1 Antioh.; 47 Cartag.; 16 Tim. Alex.)

În Sfânta Scriptură (Lc. 22, 20; I Cor. 1, 25) se arată că Iisus Hristos a instituit Sfânta Taină a Euharistiei după cină (după mâncare).

Cu toate acestea, s-a respectat rânduiala ca cei ce săvârșesc Sfânta Liturghie să ajuneze.

Având în vedere obiceiul celor din Asia Mică, care serbau pomenirea cinei Domnului când serveau o cină specială, canonul prezent admite prin derogare ca după această cină să se săvârșească Sfânta Liturghie. Dar, dacă se face Sfânta Liturghie pentru pomenirea celor morți seara, aceasta să se săvârșească numai de clerici care au ajunat, altfel să se facă numai rugăciuni.

CANONUL 42: (AGAPE ȘI OSPEȚE SĂ NU SE FACĂ ÎN BISERICI)

Episcopii sau clericii să nu ospăteze în biserică decât numai dacă din întâmplare, din nevoia străinătății, fiind în trecere, ar poposi acolo; încă și poporul să se oprească pe cât se poate de la astfel de ospețe.

(73 ap.; 74, 76, 97 Trul.; 11 Gang.; 27, 28 Laod.)

Prin acest canon se interzic simpozioanele (ospețele) în biserică. Părinții de la sinodul Trulan (can. 74) pun capăt obiceiului de a mânca și de a bea în biserică și în curtea acesteia.

CANONUL 43: (POCĂINȚA. (DEZLEGAREA CELOR CE SE POCĂIESC))

Celor ce se pocăiesc să li se hotărască timpul de penitență cu judecata episcopilor, după deosebirea păcatelor; iar presbiterul să nu dea absoluție celui ce se pocăiește fără știrea episcopului, decât numai în lipsa episcopului, din nevoie constrângătoare; dar dacă vreodată delictul celui ce se pocăiește este public și divulgat, zguduind Biserica întreagă, apoi asupra aceluia înaintea tindei să se pună mâna.

(52 ap.; 11, 13 sin. I ec.; 102 Trul.; 6, 22 Anc.; 2 Neocez.; 6, 7 Cartag.; 73 Vasile cel Mare; 2, 5 Grig. Nyssa)

În canon se dezbat trei chestiuni: una, că numai episcopul are dreptul de a fixa timpul penitenței pentru cei ce se pocăiesc; a doua, presbiterul poate face aceasta numai în lipsa episcopului și în caz de necesitate; și a treia, penitenților cunoscuți public că au săvârșit fapte grave, iertarea sau absoluțiunea trebuie să li se acorde tot public, înaintea ușilor bisericii.

CANONUL 44: (CEATA FECIOARELOR ÎNCHINATE BISERICII)

Fecioarele afierosite, când se despart de părinți, de care erau ocrotite, să se încredințeze femeilor celor mai cinstite, cu îngrijirea episcopului, ori în lipsa acestuia cu cea a presbiterului, sau împreună locuind, unele pe altele să se supravegheze, ca nu cumva, rătăcind în toate părțile, să vatăme renumele Bisericii.

(16 sin. IV ec.; 4 Trul.; 6, 126 Cartag.; 18 Vasile cel Mare)

A se vedea și can. 46 Trulan.

CANONUL 45: (BOTEZUL BOLNAVILOR. PRIMIREA CELOR CE SE POCĂIESC)

Bolnavii care nu pot răspunde pentru sinești să se boteze atunci când prin voința lor vor exprima mărturie despre dânșii cu pericolul lor însuși.

Harul și împăcarea cu Biserica să nu se denege actorilor și mimilor și celorlalte persoane de acest fel sau apostaților care se pocăiesc și se convertesc la Dumnezeu.

(46 , 47, 49, 50, 52, 61, 75, 80 ap.; 2, 9, 11, 12 sin. I ec.; 24, 51, 95, 102 Trul.; 8 sin. VII ec.; 2, 3, 12, 17, 47, 75 Laod.; 12 Neocez.; 63 Cartag.; 17 sin. I-II; 1, 5, 89 Vasile cel Mare; 4, 5 Chiril Alex.; 1, 4 Grig. Nyssa)

În acest canon se instituie rânduiala potrivit căreia bolnavii, care nu-și pot mărturisi credința și convingerea personală, nu pot fi botezați decât dacă aduc un girant, care să asigure că, atunci când se vor însănătoși, aceștia vor fi credincioși ai bisericii. Vezi și can. 8 sin. VII ec.; 12 Neocez. și 47 Laodiceea.

În ultima parte a canonului se precizează că nu pot fi lipsiți de harul dumnezeiesc toți cei ce petrec timpul prescris pentru pocăință, inclusiv actorii și bufonii, care erau socotiți ca unii care s-au lepădat de credință.

CANONUL 46: (CINSTIREA SFINȚILOR)

Să fie iertat a se citi încă și patimile martirilor, când se săvârșesc zilele lor de pomenire de peste an.

(60 ap.; 63 Trul.; 103 Cartag.; Atanasie cel Mare: Despre sărbători)

Prin derogare de la regula stabilită prin canonul 24, că în biserică nu pot fi citite decât cărțile Sfintei Scripturi precis arătate, acest canon permite ca în zilele de pomenire ale sfinților martiri să se poată citi în biserică descrierea patimilor lor (sinaxarul).

CANONUL 47: (BOTEZUL DONATIȘTILOR. AJUNAREA CELOR CARE SLUJESC SFÂNTA LITURGHIE)

S-a hotărât ca să întrebăm pe frații și împreună ierei noștri Siricu și Simplician numai despre pruncii botezați de donatiști, ca nu cumva împrejurarea aceasta, ceea ce ei nu au făcut din voia lor proprie, prin rătăcirea părinților, să-i împiedice să nu se poată înainta la slujirea sfântului altar când se vor întoarce la Biserica lui Dumnezeu cu intenția de a se mântui. Și începând să rostească acestea, Onomat și Urban, episcopii provinciei Mauritania Sitifensis, au zis: „Încă demult, când am fost trimiși la sfinția voastră, noi am venit să arătăm cele scrise în privința împrejurării că nu am așteptat să vină frații noștri delegați ai Numidiei; dar cum de atunci n-au trecut puține zile, iar cei ce au fost așteptați n-au sosit încă nicidecum, noi nu putem mai departe trece cu vederea cele cu care am fost

însărcinați de episcopii noștri colegi și din cauza aceasta, fraților, primiți cu inimă bună propunerea noastră: despre credință am auzit și din expunerea de la Niceea – în privința sfintelor, care se săvârșesc după prânz, corect este să se aducă de cei ce au ajunat, precum este cuviincios, și atunci s-a întărit.

(29 Trul.; 3 Anc.; 1, 41, 57, 66, 67, 68, 69, 91, 92, 93, 94, 99, 117, 118, 119, 124 Cartag.; 1 Vasile cel Mare)

Prima parte a acestui canon tratează despre donatiști, iar a doua despre Sfânta Liturghie.

Plecând de la faptul că trebuie să se arate largă înțelegere față de schismatici, părinții hotărăsc recunoașterea validității botezului administrat de donatiști și primirea și în cler a acelora care au fost botezați în copilăria lor, considerându-se că copiii nu sunt vinovați pentru rătăcirea părinților și rătăcirea aceasta nu a atins bazele credinței creștine. Dar se precizează că aceasta se poate face numai dacă cel ce se întoarce la Biserică cu dorința de a se mântui va condamna rătăcirea părinților săi.

În privința săvârșirii Sfintei Liturghii se întărește rânduiala ca aceasta să se facă numai de preoți care au ajunat, cu excepția celei din Joia mare, la cei ce pomenesc cina Domnului. De menționat că părinții de la sinodul Trulan au anulat prin canonul 29 și această excepție.

CANONUL 48: (NU SE ÎNGĂDUIE BOTEZAREA ȘI HIROTONIREA DIN NOU, NICI MUTAREA EPISCOPILOR)

Referitor la însărcinarea ce ni s-a dat nouă la timpul său, raportăm și cele ce s-au hotărât la sinodul din Capua, că nu se permite a se face botezări din nou, sau hirotoniri din nou, sau transferări de episcopi. Totuși, Cresconiu, episcopul ținutului Recensa, desconsiderând poporul său, a năvălit asupra bisericii din Tubina și, potrivit hotărârilor, de mai multe ori fiind făcut atent să părăsească acea biserică în care a intrat, totuși până astăzi n-a vrut să o părăsească. Despre cele ce vi le-am comunicat acum am auzit că sunt adevărate; și ne rugăm, potrivit celor ce ni s-au încredințat, să hotărâți, deoarece nevoia ne silește la acest lucru, a ni se da libertatea ca să putem să ne adresăm căpeteniei provinciei împotriva aceluia potrivit dispozițiilor împăraților preaslăviți, pentru ca cei ce nu au voit a se supune blândei admonestări a sfinției voastre și să îndrepte cele ce nu sunt iertate, îndată să se oprească prin autoritatea stăpânirii lumești. Episcopul Aureliu a zis: „După ce s-a observat rânduiala dispozițiilor (din ființă și) după ce Cresconiu, deși rugat fiind foarte mult de

dragostea noastră să renunțe, dar el totuși a refuzat, să se considere ca fiind afară de competența sinodului, fiindcă în urma disprețului și încăpățânații sale a ajuns în puterea stăpânirii lumești". Episcopii Onorat și Urban ziseră: „De toți se hotărăște aceasta?" Toți episcopii au răspuns: „Cu dreptate este, se aprobă".

(14, 47, 68 ap.; 5 Antioh.; 9 sin. I-II)

În prima parte a canonului se confirmă rânduiala potrivit căreia botezul nu se repetă (can. 47 ap.), la fel și hirotonia (can. 68 ap.) și episcopul nu-și poate părăsi scaunul și ocupa altul (can. 14 ap.); iar în partea a doua se cere aprobarea sinodului pentru episcopul Cresconiu din Recensa care, fiind despuiat de demnitate în baza judecății episcopilor, nu se supune judecății pentru a fi predat autorităților de stat, care să procedeze în cazul în speță aplicând legile civile.

CANONUL 49: (ALEGEREA EPISCOPILOR)

Episcopii Onorat și Urban au zis: „Încă și aceea ni s-a încredințat că, deoarece doi episcopi învecinați din Numidia au îndrăznit să hirotonească un iereu, să hotărâți a nu se mai face hirotonii de episcopi decât numai de către doisprezece". Episcopul Aureliu a zis: „Să se păstreze rânduiala cea veche ca nu mai puțin decât trei dintre episcopii orânduiți să fie de ajuns pentru hirotonia episcopilor; căci de pildă în Tripolis sau în Arzua popoarele barbare sunt foarte aproape; apoi, după cum știți, în Tripolis sunt de tot numai cinci episcopi, și este cu putință ca doi din numărul lor să fie adeseori reținuți de vreo necesitate. Căci este dificil ca dintr-un număr oricât de mare toți să poată fi prezenți; și aceasta nu trebuie să fie piedică pentru folosul Bisericii; căci și în această biserică, în care sfințiile voastre ați binevoit a vă întruni, adeseori și aproape în fiecare duminică avem de cei ce se hirotonesc. Deci pot eu oare să convoc deseori doisprezece sau zece sau nu mult mai puțini episcopi? Pe doi însă din cei din apropiere îmi este ușor smereniei mele să-i întrunesc laolaltă. Din cauza aceasta dragostea voastră vede împreună cu mine că acest lucru, că hirotonia să se facă de doisprezece episcopi, nu se poate observa".

(4 sin. I ec.; 3 sin. VII ec.; 19, 23 Antioh.; 12 Laod.; 6 Sard.; 13, 15 Cartag.)

În aceste canoane (49, 50) prin cuvântul „hirotonească" trebuie să se înțeleagă și „să aleagă". A se vedea în același sens și can. 4 I ec., și 19 Antiohia. În canonul 49 se stabilește regula că sunt suficienți trei episcopi pentru alegere

și hirotonie. În canonul următor se dispune ca, în cazul în care se ridică obiecții cu privire la candidați, să se adauge încă unul sau doi episcopi, care să cerceteze persoanele care ridică obiecțiuni, iar cele obiectate să se cerceteze și numai dacă cel cercetat iese curat în fața poporului să se hirotonească.

CANONUL 50: (ALEGEREA EPISCOPILOR)

Dar trebuie să se hotărască și că atunci când ne întrunim pentru alegerea unui episcop și s-ar ivi vreo obiecțiune după ce noi am tratat cele de cuviință, ar fi lucru prea îndrăznеț să se găsească numai trei pentru justificarea celui ce este a se hirotoni (episcop), ci numărului arătat mai înainte să se adauge încă unul sau doi, și din poporul acela, pentru care este a se hirotoni episcop, întâi să se cerceteze acele persoane care ridică obiecțiune; după aceea încă și cele relevate împotriva candidatului să se conexeze la cercetare și dacă el se va dovedi curat în fața poporului, atunci să se hirotonească. Dacă sfințiile voastre primesc această propunere, să se aprobe prin hotărâre unanimă a vredniciei voastre". Toți episcopii au răspuns: „Se aprobă întru toate".

(46 sin. I ec.; 3 sin. VII ec.; 19, 23 Antioh.; 12, 13 Laod.; 6 Sard.; 13, 49, 55 Cartag.)

CANONUL 51: (PAȘTILE ÎN BISERICA AFRICII)

Episcopii Onorat și Urban au zis: „Deoarece trebuie să facem conexiunea tuturor chestiunilor care ni s-au încredințat, propunem încă și cele cu care am fost însărcinați în privința zilei Paștilor, ca după obicei pregătirile totdeauna să le facem prin Biserica Cartaginei, și nu cu timp scurt înainte de acea zi". Episcopul Aureliu a zis: „După cum ne amintim încă de mult am făcut cunoscut că în fiecare an avem să ne întrunim spre a ne sfătui și dacă se pare sfințiilor voastre când vom fi adunați împreună, atunci să se publice ziua sfintelor Paști prin delegații care se vor afla în sinod". Episcopii Onorat și Urban grăiră: „Acum rugăm adunarea aceasta să binevoiască a încunoștiința prin scrisori eparhiile noastre despre aceasta". Episcopul Aureliu a zis: „Așa trebuie să se facă".

(7, 62, 70, 71 ap.; 7 sin. II ec.; 11 Trul.; 7, 37, 38 Laod.; 54, 73, 106 Cartag.)

În acest canon se confirmă și dreptul poporului de a-i alege și propune episcopilor pe candidații la preoție (a se vedea și can. 4 I ec.).

Confirmarea alegerilor se face de cei trei sau respectiv patru sau cinci episcopi.

Având în vedere obligația impusă prin canonul 18 ca la sinodul general din Cartagina, care se ține în fiecare an, de regulă în luna august, fiecare eparhie să trimită câte doi reprezentanți, părinții stabilesc că la acest sinod să se facă cunoscută și data la care să se serbeze Prăznuirea Învierii Domnului.

CANONUL 52: (MITROPOLIȚII SĂ CERCETEZE EPARHIILE)

Episcopii Onorat și Urban ziseră: „Verbal am fost însărcinați și ca să vă rugăm să țineți seama și de cele hotărâte de sinodul de la Iponia, după care hotărâri fiecare eparhie trebuie să se cerceteze pe timpul sinodului, și să țineți seama de împrejurare că în acest an și în cel trecut ați întrelăsat de a cerceta după regulă Mauritania. Episcopul Aureliu zise: „Atunci nu am hotărât nimic în privința provinciei Mauritania, deoarece este situată la extremitatea Africii și este aproape de barbari; Dumnezeu însă să ne ajute ca să putem îndeplini acest lucru cu prisosință, fără de a făgădui să-l îndeplinim, și să venim în provincia voastră. Dar, fraților, să vă gândiți că dacă motive raționale cer aceasta, apoi și frații din Tripolitania și Arzuitania ar putea cere același lucru în privința lor".

(58 ap.; 19 Trul.; 11 Sard.; 19 Laod.; 71, 121, 123 Cartag.)

Prin acest canon se întărește rânduiala care impune episcopului obligația de a vizita cel puțin o dată pe an toate localitățile și bisericile din eparhie.

CANONUL 53: (CUM IAU FIINȚĂ EPARHIILE NOI. RAPORT CU PUTEREA DE STAT)

Episcopul Epigoniu zise: „La multe sinoade s-a hotărât cu sfințită adunare că poporul, care depinde în parohii de episcop și care niciodată n-a avut episcop propriu, să nu-și ia îndreptători deosebiți, adică episcopi, fără numai cu consimțământul episcopului de care țin dintru început; deoarece însă unii episcopi, fiind cuprinși de oarecare volnicie, se înstrăinează de comuniunea fraților, și când se osândesc se justifică că precum că stăpânirea le este întemeiată pe oarecare putere veche absolută asupra acelor locuri; dar și mulți dintre presbiteri îngâmfați și nebuni își ridică cerbicia împotriva episcopilor proprii, întărind poporul cu ospețe și cu sfătuiri răuvoitoare, ca cu necuvenită bunăvoință să-i pună pe dânșii loruși îndreptători; și mai ales față de înțelepciunea ta suntem îndatorați, fratele nostru preacredincios Aureliu, căci de multe ori, neadmițând acest fel de încercări, le-ai împiedicat. Ținând seama deci de

aplecările răutăcioase și de sfaturile imorale ale celor de acest fel, eu propun ca poporul care a fost supus unui episcop vechi dintr-o parohie anumită și care niciodată n-a avut episcopul său propriu să nu poată primi conducători separați. Deci dacă Preasfințitul Sinod întreg este de acord cu cele propuse de mine, să aprobe". Episcopul Aureliu zise: „Eu nu sunt împotriva celor urmărite de fratele și împreună episcopul nostru, ci mărturisesc că am făcut și voi face aceasta, firește față de cei ce sunt de asemenea părere nu numai în Biserica Cartaginei, ci în întreaga comunitate ierarhicească. Dar sunt mulți care, înțelegându-se cu poporul lor și precum se spune îi seduc, gâdilând urechile lor și înșelând de partea lor oameni cu viață osândită; ba chiar îngâmfându-se și dezbinându-se de această comunitate a noastră, aceștia, deși au fost chemați de mai multe ori să vină la sinod, totuși răzimându-se pe poporul lor propriu, au refuzat fiindcă le era frică nu cumva să se descopere delictele lor. Eu zic deci: dacă vi se pare că trebuie să luptăm în tot chipul ca aceștia nu numai să nu-și păstreze aceste ținuturi, ci nici bisericile lor, care în chip regretabil au ajuns în mâna lor și ca să se lepede cu puterea statului în chip sigur și să fie înlăturați de însuși scaunul primaților. Căci trebuie ca cei ce sunt devotați tuturor fraților și sinodului întreg nu numai să-și păstreze după dreptate scaunul lor propriu, ci să obțină și ținuturile de acest fel, iar cei ce se socotesc a se apăra cu poporul lor și disprețuiesc dragostea frățească nu numai să piardă acele ținuturi, ci chiar, precum am zis, să li se ia și locurile lor prin puterea dregătorilor, ca unora care sunt răzvrătiți". Episcopii Onorat și Urban ziseră: „Înalta înțelepciune a sfinției voastre s-a întipărit în mintea tuturora și socotim că trebuie să aprobăm propunerea voastră cu votul tuturora". Toți episcopii ziseră: „Se aprobă, se aprobă".

(31, 34 ap.; 8 sin. I ec.; 6 sin II ec.; 3, 8 sin. III ec.; 17, 18 sin. IV ec.; 25, 31, 34, 38 Trul.; 13 Anc.; 14 Neocez.; 6 Gang.; 5, 8, 10 Antioh.; 57 Laod.; 6, 14 Sard.; 10, 11, 56 Cartag.; 13, 14, 15 sin. I-II)

Având în vedere rânduiala care impune ca să nu se pună episcopi în localitățile mici, pentru care este suficient și un presbiter (59 Laodiceea; 6 Sardica), și că înființarea de noi episcopii se face numai cu învoirea episcopului căruia i-a fost subordonată până atunci localitatea sau provincia respectivă, Părinții hotărăsc să se pedepsească toți aceia care au încălcat sau vor încălca aceste rânduieli, cu despuierea prin forță, cu ajutorul autorităților de stat, dacă nu se supun normelor bisericești.

CANONUL 54: (AUTONOMIA EPARHIALĂ. CLERICII STRĂINI)

Episcopul Grigoriu zise: „La multe sinoade s-a hotărât și acum chiar prin înțelepciunea voastră, preafericiți frați, s-a aprobat ca nici un episcop să nu-și însușească pe un cleric străin, fără de hotărârea episcopului său de mai înainte. Dar menționez că Iulian s-a comportat cu ingratitudine față de atâtea binefaceri ale lui Dumnezeu îngrămădite asupra lui prin smerenia mea, și așa de nechibzuit și de îndrăzneț s-a purtat, încât pe unul pe care l-am botezat în vârsta copilăriei, și care recomandat fiind mie din cauza sărăciei lui mari, și pe care eu l-am nutrit și l-am crescut în curs de mulți ani, și care, precum zisei, a fost botezat în biserica mea de mâna smereniei mele și a fost scos la iveală fiind făcut citeț în parohia Mapalitaniei și a citit acolo timp de doi ani, pe acesta, nu știu prin ce fel de disprețuire a smereniei mele, l-a răpit acest Iulian, și zicând că este cetățean al localității Bazaritania, care-i aparține lui, încă și dispune de el împotriva învoirii mele, ba chiar l-a hirotonit întru diacon. Dacă este îngăduită aceasta, să ni se recunoască și nouă astfel de posibilități, preafericiți frați; iar de nu, apoi să se interzică astfel de nerușinare, pentru ca fapta lui Iulian să nu se amestece în cele ale altora". Episcopul Numidiu zise: „Dacă se va vădi că Iulian a făcut aceasta fără să fi întrebat și fără să fi rugat pe vrednicia ta, cu toții socotim că fără dreptate și cu nevrednicie s-a făcut acest lucru. Drept aceea, dacă acel Iulian nu-și va îndrepta greșeala sa și nu va restitui poporului vostru, pe lângă satisfacție, pe acel cleric pe care a îndrăznit să-l hirotonească, procedând împotriva hotărârilor sinodului, și s-a dezbinat de noi, își atrage asupra sa osânda îndărătniciei sale". Episcopul Epigoniu zise: „Fratele și împreună liturghisitorul nostru Victor, cel după vârstă părinte și după instruire cel mai vechi bărbat onorabil, dorește ca această cerere generală să se execute în toate privințele".

(15, 35 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 5, 10, 20, 23 sin. IV ec.; 17, 18 Trul.; 3 Antioh.; 15, 16 Sard.; 50, 90 Cartag.)

A se vedea și canonul 16 I ec.

CANONUL 55: (PRIVILEGIUL EPISCOPULUI DIN CARTAGINA)

Episcopul Aureliu zise: „Fraților, ascultați cuvântul meu. De multe ori s-a întâmplat că clericii, dacă aveau nevoie, cereau de la mine diaconi, sau presbiteri, sau episcopi; și eu, aducându-mi aminte de cele hotărâte, urmez acestora, așa că mă înțeleg cu episcopul acelui cleric care este cerut și-i arăt acelui episcop că clericul său a fost cerut dintr-o biserică oarecare. Și iată că până acum într-adevăr nimeni nu s-a opus; dar ca nici în

viitor să nu se întâmple aceasta, adică să nu ni se opună cei de la care voi cere acel lucru, deoarece știți că eu mă îngrijesc de multe biserici și hirotonii, când mă înțeleg cu vreunul dintre ei împreună iereii cu doi sau trei martori din colegiul vostru clerical, și dacă se găsește că respectivul este evlavios, cu dreptate este ca dragostea voastră să judece ce să facă în acel caz; căci eu, precum știți, fraților, după voia lui Dumnezeu, mă îngrijesc de multe biserici". Episcopul Numidiu zise: „Scaunul acesta totdeauna a avut puterea ca de unde vrea și în numele oricărui i se adresează să hirotonească episcopi după dorința fiecărei biserici". Episcopul Epigoniu zise: „Bunăvoința ta moderează puterea, căci tu, frate, îndrăznești mai puțin decât ai putea, prin ceea ce tuturor te arăți bun și iubitor de oameni; dar aceasta depinde de judecata ta, să ții seama de persoana fiecărui episcop; și dacă crezi de cuviință, la prima și singura întâlnire să aperi puterea acestui scaun, deoarece ești nevoit să primești toate bisericile. Drept aceea, noi nu-ți dăm ție puterea, ci o confirmăm cu învoirea ta, ca totdeauna și unde crezi de cuviință să posezi pe acela să fie sub jurisdicția ta acela pe care-l voiești și să prohirisești înaintestătător pentru biserici, și pe ceilalți solicitatori". Episcopul Postumetian zise: „Dar dacă cineva ar avea numai un singur presbiter, oare și acela unul trebuie să i se ia?" Episcopul Aurelian zise: „Un episcop poate hirotoni mulți presbiteri cu voia lui Dumnezeu, dar mai greu se găsește un presbiter destoinic pentru episcopie; drept aceea, de s-ar afla cineva având un singur presbiter și acela fiind destoinic pentru episcopie, este dator a-l da și pe acela unul spre hirotonie". Episcopul Postumetian zise: „Dar dacă alt episcop ar avea mulțime de clerici; este datoare acea mulțime să-mi fie întru ajutor". Episcopul Aureliu zise: „Firește, precum tu ai venit întru ajutor altei biserici, este constrâns și cel care are mai mulți clerici să-ți dea unul dintr-înșii spre hirotonie".

(15, 16 ap.; 5, 10, 20, 23 sin. IV ec.; 17, 18 Trul.; 3 Antioh.; 15, 16 Sard.; 54, 90 Cartag.)

Prin acest canon se confirmă privilegiul episcopului Cartaginei *primas totius Africae*, de a așeza și sfinți pe alți episcopi și de a transfera în interes de serviciu pe unii dintre clerici dintr-o eparhie în alta, cu respectarea normelor canonice privind transferul și subordonarea canonică a clericilor față de episcopul competent.

CANONUL 56: (ÎNTINDEREA ȘI GRANIȚELE EPARHIILOR)

Episcopul Onorat și Urban ziseră: „Am auzit hotărârea ca parohiile să nu fie învrednicite a primi episcopi decât numai cu învoirea aceluia cărora

le sunt subordonate; dar în părțile noastre, unii episcopi, hirotoniți pentru anumite parohii cu învoirea episcopului care deține din vechime acele ținuturi, pretind pentru sine încă și altele. Aceasta trebuie să se împiedice și să înceteze în viitor, cu hotărârea dragostei voastre". Episcopul Epigoniu zise: „Fiecărui episcop i s-a păstrat ceea ce i se cuvine, pentru ca din complexul parohiilor nici o localitate să nu se rupă spre a obține episcopul său propriu, decât numai cu învoirea celui ce deține stăpânire asupra acelei localități; iar dacă acesta se învoiește ca acel ținut cedat să obțină episcop propriu, cel numit să nu-și extindă puterea asupra altor ținuturi, deoarece numai acel ținut singur, care a fost luat din corpul tuturor, a fost învrednicit să primească cinstea de episcopie proprie". Episcopul Aureliu zise: „Nu mă îndoiesc că cu dragostea voastră a tuturor se va hotărî ca episcopul numit într-un ținut cu învoirea episcopului de mai înainte să dețină numai poporul pentru care a fost hirotonit. Deci fiindcă socotesc că toate s-au dezbătut și dacă toate concordă cu socotința voastră, aprobați-le pe toate cu votul vostru". Toți episcopii ziseră: „Toți le aprobăm și le întărim prin iscălitura noastră"; și au iscălit. Aureliu, episcopul Bisericii Cartaginei, consimțind cu hotărârea prezentă și citind-o, am iscălit-o. Asijderea și ceilalți episcopi au iscălit-o.

(31, 34 ap.; 8 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 3, 8 sin. III ec.; 1, 18 sin. IV ec.; 25, 31, 34, 38 Trul.; 13 Anc.; 14 Neocez.; 6 Gang.; 5, 8, 10 Antioh.; 57 Laod.; 6, 14 Sard.; 10, 11, 53, 98 Cartag.; 13, 14, 15 sin. I-II)

În canon se stabilesc normele privind întinderea și granițele eparhiilor. A se vedea și comentariile canonului 53 Cartag.

CANONUL 57: (BOTEZUL DONATIȘTILOR)

Deoarece s-a hotărât în sinodul de mai înainte, îmi amintesc în armonie cu voi că copiii cei mici botezați de donatiști, care încă nu au putut cunoaște pierzarea rătăcirii lor, după ce vor ajunge la vârsta capabilă de raționare, cunoscând adevărul, și urând răutatea donatiștilor acelora față de catolicească Biserică a lui Dumnezeu, care s-a răspândit în toată lumea, unii ca aceștia să se primească după rânduiala veche prin punerea mâinilor, și nu trebuie să se oprească sub cuvânt de rătăcire de la starea clerului, când venind la credință Biserica cea adevărată au considerat-o a lor proprie și într-însa crezând în Hristos, au primit Sfintele Taine ale Treimii, despre care este învederat că toate sunt adevărate și sfinte și divine, și întru acestea este toată nădejdea sufletului. Și cu toate că mai ales îndrăzneala precedentă a ereticilor se obrăznicește a predanisi unele lucruri po-

trivnice sub numele adevărului, acestea fiindcă sunt simple, precum învață Apostol zicând: „Un Dumnezeu, o credință, un botez“ (Efeseni 4, 5); **și ceea ce se cuvine să se dea o dată nu este îngăduit să se repete; după ce se va anatematiza numele rătăcirii, să se primească prin punerea mâinii în Biserica cea una, care, precum s-a zis, este porumbiță și singură Maică a creștinilor, întru care se primesc toate tainele spre mântuirea veșnică și viu făcătoare, care celor ce rămân în eres le aduc mare pedeapsă de osândă, căci ceea ce le-ar fi fost lor mai luminător în adevăr spre a dobândi viața cea veșnică acea rătăcire li se face lor mai întunecat și de mai mare osândă; de care unii au fugit și cunoscând cele adevărate ale Maicii Bisericii catolicești, toate acele Sfinte Taine cu iubirea adevărului le-au crezut și le-au primit. Deci unora ca acestora, când cercarea îi va arăta cu viață bună, fără îndoială și clerul li se va da cu tărie spre slujba celor sfinte; și mai ales întru atâta nevoie fiind lucrurile, nimenea nu este, care nu le-ar îngădui aceasta. Iar dacă oarecare clerici de aceeași credință, cu mulțimea și cu demnitățile lor ar dori să se întoarcă la noi, care însă din iubirea cinstei sunt aplecați spre viața trecătoare și îi reține de la mântuire, judecăm ca aceasta dimpotrivă se cade a se lăsa la chibzuință mai mare, hotărând fraților mai înainte menționați ca să se cerceteze cele relevate de noi cu sfatul lor cel mai înțelept, și noi ne vom învrednici să întărim ceea ce trebuie să se reglementeze din partea noastră în privința acestei chestiuni. Iar în ceea ce privește numai pe cei botezați în pruncie, ne îndestulăm ca de le va plăcea lor să consimtă cu hotărârea noastră de a se hirotoni aceștia. Așadar, toate cele ce le-am cules mai înainte de la preasfinților episcopi, preasfințiile voastre să le întărească împreună cu mine ca să fie desăvârșite“.**

(46, 47, 68 ap.; 8 sin. I ec.; 7 sin. II ec.; 95 Trul.; 47, 66, 67, 68, 69, 91, 92, 93, 94, 99, 117, 118, 119, 124 Cartag.)

Întărind cele hotărâte prin canonul 47, că copiii botezați de donatiști pot fi primiți în cler dacă revin la Biserică, în acest canon se face o adevărată meditație asupra faptului că tainele au deplină valabilitate numai dacă se săvârșesc în Biserica Ortodoxă.

La întrebarea dacă clericii donatiști pot fi primiți în clerul ortodox, cu păstrarea treptelor ierarhice, părinții consideră vrednice de reținut opiniile episcopilor Romei și Mediolanului care nu recunoșteau valabilitatea hirotoniilor făcute de donatiști. Cu toate acestea, având în vedere starea de fapt și nevoia africanilor de a trata cu blândețe pe schismatici, cum se arată în canonul 66, părinții vor hotărî prin canonul 68 ca clericii donatiști să se primească în clerul Bisericii Ortodoxe.

CANONUL 58: (DĂRÂMAREA IDOLILOR. (BISERICA ȘI STATUL))

Se cuvine a se cere de la preacredincioșii împărați ca să poruncească a se distruge cu totul rămășițele idolilor din Africa întreagă; fiindcă în multe locuri de lângă mare și de pe la diferite moșii sporește încă nedreptatea acelei rătăciri; să poruncească a se distruge atât acestea, cât și templele lor de pe țarini și din locuri ascunse, fără de vreo podoabă aflându-se, cu tot chipul să se poruncească a se strica.

(84 Cartag.)

Canonul 58 ca și cele șase care urmează (59-64) fac parte din îndrumările sinodului date delegației pe care sinodul a trimis-o la împărații Arcadiu și Onoriu.

Delegații au fost împuterniciți să ceară împăraților să emită legi privind: a) dărâmarea idolilor și templelor păgâne (58); b) redarea forurilor judecătorești bisericești a privilegiului de a judeca și în chestiuni civile, privilegiu acordat de împăratul Constantin cel Mare și retras de împăratul Onoriu printr-o lege din 399, și considerarea hotărârii acestor foruri ca fiind definitivă, interzicându-se a se mai apela de la sentințele acestor foruri la alte foruri civile. În motivarea cererii, părinții invocă dreptul apostolesc, dispoziția Sfântului Apostol Pavel (I Cor. 6, 5), potrivit căreia creștinii sunt datori să rezolve în fața forurilor judecătorești bisericești toate chestiunile controversate dintre ei. Părinții mai cer să se interzică citarea ca martori în forurile civile a judecătorilor din forurile bisericești care au judecat anterior pricina (59); c) interzicerea ospețelor păgânilor, la care au început să participe și creștinii (60); d) neorganizarea de spectacole duminica și în zilele de sărbătoare (61); e) sancționarea celor ce îi susțin și îi apără pe cei condamnați de forurile bisericești (62); f)anularea obligației de a-și mai exercita profesia pentru artiștii care s-au botezat (63) și g) permisiunea publicării și în Biserica din Africa a liberării sclavilor, așa cum s-a procedat în Italia (64).

CANONUL 59: (JUDECATA BISERICEASCĂ PENTRU MIRENI. (BISERICA ȘI STATUL))

Trebuie însă a cere de la împărați ca să binevoiască a hotărî că, dacă oarecare ar voi să rezolve în biserică orice fel de pricină potrivit dreptului apostolesc existent în biserici și hotărârea clericilor nu i-ar plăcea unei părți, să nu fie iertat a chema la judecătorie lumească pentru mărturie pe acel cleric, care mai înainte a cercetat același lucru, ori s-a întâmplat a fi de față la cercetare; și ca nimeni care este înrudit cu o persoană bisericească să nu se cheme la judecată lumească spre a fi dator a mărturisi.

(74, 75 ap.; 9 sin. IV ec.; 131 Cartag.)

CANONUL 60: (CREȘTINII ȘI OSPEȚELE NECREȘTINILOR. (BISERICA ȘI STATUL))

Mai departe, deoarece în multe locuri, împotriva poruncilor dumnezeiești, se țin ospețe, introduse de rătăcirea păgână, așa încât pe ascuns și creștinii se adună cu păgânii la ținerea acelora, trebuie să se mai ceară de la împărații creștini ca să poruncească a se opri unele ca acestea atât din cetăți, cât și de pe moșii; cu deosebire să se ceară, din cauză că unii chiar și la sărbătorile de naștere ale fericiților mucenici nu se înspăimântă a săvârși astfel de păcate, în unele cetăți, chiar și în locurile sfinte; în care zile se săvârșesc – rușine este chiar a o spune – dansuri murdare prin țarini și pe străzi, așa că năpustesc cu obrăznicii lascive asupra cinstei mamelor de familii și asupra pudoarei altor nenumărate femei, care vin cu evlavie la sfânta zi, încât mai că fug și de apropierea însăși a sfintei credințe.

(24, 51, 62, 65 Trul.; 54 Laod.; 15, 45, 63 Cartag.)

CANONUL 61: (ZILELE DE (SPECTACOLE) PETRECERI. (BISERICA ȘI STATUL))

Apoi trebuie să se mai ceară de la împărați și ca spectacolele jocurilor teatralicești să se oprească duminica și în celelalte zile luminate ale credinței creștinilor; mai ales că în cele opt zile ale Sfintelor Paști mulțimile se adună mai mult la hipodrom decât la Biserică; trebuie să se mute zilele rânduite pentru acestea, când s-ar nimeri să cadă în zilele de sărbători ale creștinilor, și nimenea dintre creștini nu trebuie să fie constrâns a participa la aceste spectacole.

(9 ap.; 24, 66 Trul.; 2 Antioh.)

CANONUL 62: (CLERICII OSÂNDIȚI DE BISERICĂ. (BISERICA ȘI STATUL))

Să se mai ceară de la împărat și ca să binevoiască a ordona să nu se permită ca clericul, fie de orice demnitate, condamnat prin sentința episcopilor pentru orice fel de vină, să se absolve el nici de biserica al căreia a fost, nici de orice fel de alt om; punându-se pentru aceasta pedeapsă de amendă în bani și de pierderea demnității, așa ca să poruncească să nu-i justifice nici vârsta și nici genul.

(52 ap.; 24, 51 Trul.; 45 Cartag.)

CANONUL 63: (ARTIȘTII CREȘTINI. (BISERICA ȘI STATUL))

Trebuie să se mai ceară de la împărați și ca, dacă cineva de la orice fel de îndeletnicire distractivă ar voi să vină către harul creștinismului și să rămână liber de acele întinăciuni, să nu fie iertat nimănui a îndemna și a sili pe unul ca acesta iarăși la acele îndeletniciri.

(52 ap.; 24, 51 Trul.; 45 Cartag.)

CANONUL 64: (LIBERTATEA (ROBILOR) SCLAVILOR. (BISERICA ȘI STATUL))

„În ceea ce privește publicarea în Biserică a liberării sclavilor, dacă se va vedea că iereii noștri colegi fac aceasta în Italia, atunci este evident că și noi cu încredere vom urma felului lor de procedare, dându-se libertate arătat, după ce se va trimite locțiitor ca să se poată săvârși toate cele vrednice de credință pentru starea bisericească și pentru mântuirea sufletelor și noi le vom primi cu laudă înaintea Domnului. Spuneți dacă sfinția voastră le aprobă pe toate acestea, ca să arăt că propunerea mea se întărește de către voi și că voi cu sinceritate și cu plăcere veți primi acestea pe lângă consensul nostru al tuturor". Zis-au toți episcopii: „Toți aprobăm cele propuse și cele înțelepțește expuse de sfinția ta trebuie să se îndeplinească".

(82 ap.; 4 sin. IV ec.; 85 Trul.; 3 Gang.; 82 Cartag.)

CANONUL 65: (EPISCOPUL OSÂNDIT. (OSÂNDĂ PUSĂ PE UN EPISCOP))

Episcopul Aureliu zise: „Dar dacă și în privința lui Ecytiu, care mai demult a fost osândit prin sentința episcopilor după cum însuși a meritat, socotesc că afacerea lui nu trebuie scăpată din vedere de către delegația noastră, că dacă s-ar întâmpla să se găsească în acele părți, atunci fratele nostru să poarte grijă de ordinea bisericească precum trebuie și, unde ar fi cu putință, să acționeze împotriva lui". Zis-au toți episcopii: „Aprobăm întru toate și această procedare; cu atât mai vârtos, fiindcă acest Ecytiu a fost condamnat mai demult, și răzvrătirea celui nerușinat, față de ordinea și mântuirea Bisericii să se înfrângă pretutindenea cât mai mult". Și au iscălit: Aureliu, episcopul Bisericii Cartaginei, consimțind cu hotărârea prezentă și după citire o iscălesc. De asemenea, au iscălit-o și ceilalți episcopi.

(28 ap.; 5 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 9 sin. IV ec.; 12, 14, 15 Antioh.; 29, 62, 78, 93 Cartag.)

După ce s-au elaborat îndrumările pentru delegații trimiși la curtea imperială (can. 58-64), prin acest canon, părinții îi însărcinează pe delegați ca, dacă, din întâmplare, vor găsi pe fostul episcop Ecytiu, caterisit de sinod, prin Italia, unde se crede că a plecat, să caute să-l înfrângă și să restabilească liniștea.

CANONUL 66: (BLÂNDEȚE FAȚĂ DE RĂTĂCIȚII DONATIȘTI)

După ce s-au dezbătut și s-au luat în considerare toate cele ce par a contribui spre folosul bisericesc, cu aprobarea și inspirația Duhului lui Dumnezeu, am găsit de bine să se trateze blând și pașnic cu indivizii donatiști menționați, deși se dezbină cu gând neliniștit chiar și de la împărtășirea cu Trupul Domnului, pentru ca, încât ne privește, să cunoască îndeobște toți cei ce s-au încurcat în comuniunea și tovărășia acelora prin toate eparhiile Africii, precum că s-au legat cu o rătăcire ticăloasă, fără îndoială, precum zice Apostolul: „certând cu blândețe pe cei ce stau împotrivă, că doar le-o da Dumnezeu pocăință spre cunoașterea adevărului și să scape din cursa diavolului, aduși fiind de el spre a lui voie" (2 Tim. 2, 25-26).

(47, 57, 67-69, 91-94, 99, 117-119, 124 Cartag.)

Prevederile din aceste canoane îi privesc pe donatiști, și anume: 1) se recomandă ca în raporturile cu aceștia să se trateze pașnic și cu blândețe (66); 2) se hotărăște să se informeze dregătorii din Africa despre starea lor (67); 3) se consideră ca pe cale de iconomie să se admită valabilă hirotonia acestora, și cei proveniți din cler, dacă cer, să fie primiți și puși în demnitățile lor, dacă episcopul consideră necesar și dacă cel ce cârmuiește în acel loc biserica aprobă, și dacă aceasta duce la pacea creștinilor (68); 4) și în final, se stabilește ca pentru stabilirea păcii să se trimită la donatiști o delegație care să trateze aceasta.

CANONUL 67: (CONLUCRAREA (APEL LA) CU DREGĂTORII STATULUI (BISERICA ȘI STATUL))

S-a hotărât deci să se dea din sinodul nostru scrisori către dregătorii din Africa, de la care s-a socotit a se cere ceva potrivit spre a ajuta Maicii noastre comune, Bisericii Catolice, în cazurile când autoritatea episcopilor se defaimă prin cetăți; adică să se cerceteze cu autoritatea și cu competența dregătorească și cu credința creștinească cele ce s-au făcut în

toate locurile în care maximianiștii au reținut bisericile, apoi ca pe cei ce s-au despărțit de ei să-i pună la tot cazul în actele publice, spre toată cunoștința sigură a tuturor.

(47, 57, 66, 68, 69, 91-94, 99, 117-119, 124 Cartag.)

CANONUL 68: (HIROTONIA DONATIȘTILOR)

Mai apoi s-a hotărât să se trimită scrisori către frații și împreună episcopii noștri și cu deosebire către scaunul apostolesc, în care șade pomenitul Anastasie, fratele nostru venerat și împreună slujitor; fiindcă el știe că Africa are mare nevoie ca pentru pacea și folosul Bisericii, aceia dintre donatiști înșiși care oarecând au fost clerici și care după ce li s-ar îndrepta înțelegerea ar voi să treacă la unitatea ecumenică, să se primească în demnitățile lor proprii, potrivit hotărârii fiecărui episcop ecumenic și după voința celui ce cârmuiește în acel loc biserica, dacă s-ar vedea că aceasta corespunde păcii creștinilor, după cum este clar că și în vremile trecute așa s-a procedat în privința acelei dezbinări; ceea ce mărturisește prin pildele din multe și aproape din toate bisericile Africii, în care a fost odrăslit acest fel de rătăcire; nu pentru ca să se desființeze ceea ce s-a hotărât la sinodul care s-a ținut în părțile cele de peste mare, referitor la chestiunea aceasta, ci pentru ca aceea să rămână în vigoare în favorul celor ce voiesc astfel să se întoarcă la catolicească Biserică, ca să nu se facă nici o bucătire a unității din cauza acestora. Prin cele ce însă este evident că unitatea ecumenică în tot chipul se îndeplinește și se ajută spre folosul învederat al sufletelor frățești din toate locurile, unde petrec, și cele hotărâte la sinodul de peste mare împotriva demnităților lor, să nu-i împiedice aceia câtă vreme nici o persoană nu este exclusă de la mântuire; anume ca cei ce au fost hirotoniți din partea donatiștilor, dacă ar voi să se întoarcă, îndreptându-se la credința ecumenică, aceștia nu după sinodul de peste mare, să nu se primească în demnitățile lor, ci mai vârtos să se primească, prin ceea ce se poartă grijă de unitatea ecumenică.

(47, 57, 66-69, 91, 94, 99, 117-119, 124 Cartag.)

CANONUL 69: (PACEA CU DONATIȘTII)

Apoi s-a hotărât ca, dezbătându-se acestea, să se trimită delegați din numărul nostru către cei ai donatiștilor ori către episcopii pe care îi au ori către laici, spre a vesti pace și unire, fără de care nu se poate menține

mântuirea creștinilor, prin care delegați să li se facă cunoscut tuturor donatiștilor că nici un motiv binecuvântat nu au a aduce împotriva catoliceștii Biserici, mai vârtos să fie cunoscut tuturor prin actele publice, pentru confirmarea dovedirii, ce fel de procedură au avut ei față de schismaticii lor maximianiști; căci atunci, de ar voi să înțeleagă, li s-a arătat lor de la Dumnezeu că ei atât de fără dreptate s-au dezbinat de la unitatea bisericească, după cum acum ei strigă că maximianiștii fără dreptate s-au dezbinat de dânșii; și din numărul maximianiștilor acestora, pe care cu vădită autoritate a voinței lor proprii i-au osândit, și mai apoi i-au primit în demnitățile lor proprii, și botezul pe care l-au dat cei de dânșii osândiți și lepădați, l-au primit valid, spre a se vădi cum se pun ei cu inimă nebună împotriva păcii Bisericii, celei ce este răspândită în toată lumea, făcându-le acestea în favorul lui Donat și nu consideră că se spurcă pe sine prin comuniunea celor așa primiți de dânșii pentru necesitatea păcii, și între aceea se ceartă cu noi, adică chiar și cu catolicească Biserică, care se întinde până la marginile lumii, și nu voiesc să înțeleagă că din cauza spurcatei comuniuni cu cei ce, pe care mai înainte toți îi acuzau, acum nu i-au mai putut învinovăți.

(47, 57, 66-68, 91-94, 99, 117-119, 124 Cartag.)

CANONUL 70: (ÎNFRÂNAREA CLERULUI DE LA SOȚII)

Răspândindu-se știri că unii dintre clerici nu se rețin de la soțiile lor, se hotărăște că episcopii și presbiterii și diaconii sunt datori să se rețină de la soțiile lor la timpuri determinate; și dacă nu fac aceasta, să se amoveze (excludă) din starea eclesiastică; ceilalți clerici să nu se constrângă la aceasta, ci trebuie să se păstreze obiceiul fiecărei biserici.

(5, 17, 26, 51 ap.; 3 sin. I ec.; 14 sin. IV ec.; 5, 6, 12, 13, 30 Trul.; 18 sin. VII ec.; 19 Anc.; 1, 8 Neocez.; 4 Gang.; 3, 4, 25, 38 Cartag.; 3 Dionisie Alex.; 12, 27, 88 Vasile cel Mare)

Prin acest canon se stabilește obligația clerului superior de a se reține de la relații sexuale la anumite timpuri determinate. Nu obligă la aceasta și pe clericii inferiori, întrucât aceștia nu se ating de Sfintele Taine.

CANONUL 71: (NU SE ÎNGĂDUIE PĂRĂSIREA SCAUNULUI)

S-a hotărât iarăși ca nici unui episcop să nu-i fie iertat, părăsindu-și scaunul său statornic, să se mute la o oarecare biserică, ce se află în ți-

utul său, sau purtând grijă de lucrul său propriu mai mult decât se cuvine, să fie nepăsător pentru purtarea de grijă și osteneala față de scaunul său propriu.

(58 ap.; 25 sin. IV ec.; 19 Trul.; 11, 12 Sard.; 19 Laod.; 121, 123 Cartag.; 16 sin. I-II)

Scopul acestui canon este de a-i obliga pe episcopi să nu-și mute reședința în alt loc decât cel stabilit, reproșându-le ca prin aceasta să nu neglijeze treburile episcopiei și să se ocupe numai de afacerile lor proprii.

CANONUL 72: (BOTEZUL COPIILOR GĂSIȚI)

Asijderea s-a hotărât în privința pruncilor că de câte ori nu se vor găsi martori siguri, care să afirme fără îndoială că aceia sunt botezați, și nici ei din cauza vârstei nu vor putea răspunde în chip potrivit despre taina cea dată lor, aceștia să se boteze fără nici o piedică, ca nu cumva această îndoială să-i lipsească pe ei vreodată de curățenia acestei taine, și frații noștri, delegați ai maurilor, ne-au recomandat aceasta, deoarece ei cumpără de la barbari mulți copii de aceștia despre care nu se știe dacă au fost botezați.

(49, 50 ap.; 7 sin. II ec.; 84 Trul.; 8 sin. VII ec.; 45, 48, 110 Cartag.; 1, 91 Vasile cel Mare)

În acest canon se impune rânduiala ca să se boteze copiii despre care nu se știe dacă au fost sau nu botezați.

CANONUL 73: (ÎN AFRICA, ZIUA PAȘTILOR SE VESTEȘTE LA SINOD)

Asijderea s-a hotărât ca ziua cinstitelor Paști să se publice tuturor prin iscălirea actelor sinodului. Iar ziua sinodului să se țină aceeași care s-a hotărât la sinodul de la Iconia, adică cea înainte de ziua a zecea a calendarului lui septembrie; deci trebuie să se scrie căpeteniilor tuturor eparhiilor ca atunci când vor convoca la sine sinodul să țină ziua aceasta.

(37 ap.; 5 sin. I ec.; 8 Trul.; 6 sin. VII ec.; l, 20 Antioh.; 34, 51, 95, 106 Cartag.)

Reluând cele hotărâte prin canoanele 34 și 51, Părinții stabilesc ca la sinodul general de la Cartagina, care se va ține la 21 august, în fiecare an, să se facă cunoscută ziua în care se va prăznui Învierea lui Hristos.

CANONUL 74: (SCAUNELE NU SE ȚIN VĂDUVITE MAI MULT DE UN AN)

Așijderea s-a hotărât că nici un episcop interimar nu are voie să țină, prin orice fel de stăruință sau împerecheri ale mirenilor, scaunul căruia i s-a dat (episcop interimar), ci să stăruie ca până într-un an să se îngrijească de instituirea noului episcop pentru aceștia; iar de ar neglija aceasta, după împlinirea anului să se aleagă alt episcop interimar.

(36 ap.; 25 sin. IV ec.; 35 Trul.)

De obicei Biserica văduvită se administra de clerul bisericii respective până la instituirea unui nou episcop (can. 36 ap.). Pentru a se evita formarea de partide și scandaluri, se numea câte un episcop interimar. Acesta avea obligația să pregătească în cel mult un an ocuparea postului cu un titular. Părinții au în vedere cazul în care în acest timp episcopul interimar nu pregătea ocuparea postului, dispunând ca un astfel de episcop să fie înlăturat și să se aleagă un nou administrator.

CANONUL 75: (APĂRĂTORII SĂRACILOR. (BISERICA ȘI STATUL))

Împreună cu toții am hotărât să se ceară de la împărați ca, din cauza tratamentului rău față de săraci, de povara cărora Biserica neîncetat este supărată, să se aleagă purtarea de grijă a episcopilor defensori pentru aceștia împotriva tiraniei bogaților.

(2, 23 sin. IV ec.; 97 Cartag.)

Din canon rezultă că împărații Teodosiu și Onoriu au satisfăcut cererea Părinților, numind pe lângă episcop un ecdic (avocat – apărător), special ales de episcop, de preoțime și de cetățenii fruntași.

CANONUL 76: (EPISCOPII SĂ IA PARTE LA SINOADE)

De asemenea, s-a hotărât ca de câte ori ar trebui să se întrunească un sinod, episcopii care nu sunt împiedicați nici de vârstă, nici de neputință, nici de vreo nevoie mai grea, să se prezinte după cuviință; și să se dea de știre primaților din fiecare eparhie despre toți episcopii, ori de s-ar ține două sau trei întruniri și de s-ar alege oricâți cu schimbul din fiecare număr la ziua sinodului neapărat să se prezinte; iar dacă nu ar putea să se prezinte, din cauza ivirii unor nevoi multe, precum se poate întâmpla, de nu vor anunța primatului propriu cauza împiedicării lor, apoi unii ca aceștia trebuie să se îndestuleze cu comuniunea propriei lor Biserici.

(37 ap.; 5 sin. I ec.; 19 sin. IV ec.; 8 Trul.; 6 sin. VII ec.; 20 Antioh.; 40 Laod.; 18, 73, 77, 95 Cartag.)

În canon se are în vedere obligația episcopilor desemnați de a participa la sinodul general. Cei ce nu puteau merge și nu-l anunțau pe primat erau sancționați.

CANONUL 77: (JUDECAREA ÎN ABSENȚĂ)

În privința lui Cresconiu al Vilarecenției, s-a hotărât de către toți aceasta, ca de acum înainte așijderea să se dea de știre primatului Numidiei, pentru ca să știe că el trebuie să îndemne prin scrisorile sale pe menționatul Cresconiu ca să se prezinte la adunare, pentru ca el să nu întârzie a se prezenta la apropiatul sinod a toată Africa; iar de va refuza să vină, să știe că se va aduce sentință împotriva lui.

(35 ap.; 5 sin. I ec.; 8 Trul.; 6 sin. VII ec.; 20 Antioh.; 40 Laod.; 18, 48, 73, 76, 95 Cartag.)

În acest canon se arată că episcopul care nu se prezintă la judecată poate fi judecat și în lipsă.

CANONUL 78: (CURMAREA SCHISMEI DIN IPONIA)

S-a hotărât iarăși ca, deoarece nu se mai poate amâna pentru multă vreme ca Biserica din Iponia să rămână fără de purtători de grijă și deoarece bisericile de acolo se dețin de cei ce caută comuniunea ilegală a lui Ecytiu, trimițându-se din sinodul prezent, episcopii: Rigin, Alipie, Augustin, Mateiu, Teasiu, Evodie, Plachian, Urban, Valeriu, Amvivie, Fortunat, Cuodvultdeu, Onorat, Ianuarie, Apt, Onorat, Ampelie, Victorian, Evanghel și Rogatian, și adunându-se și îndreptându-se cei ce au socotit cu hotărâre vrednică de osândă că trebuie să aștepte fuga lui Ecytiu, cu rugăciunile tuturor să se hirotonească acestora episcop, iar dacă aceia nu vor voi să se gândească la pace, să nu împiedice alegerea primatului spre a fi hirotonit, întru folosul Bisericii, care este părăsită de atâta vreme.

(58 ap.; 25 sin. IV ec.; 19 Trul.; 11 Sard.; 65, 71, 74, 93, 121, 123 Cartag.)

În acest canon se dispune să se ducă câțiva episcopi în Iponia pentru a restabili ordinea stricată de episcopul caterisit de sinod Ecytiu (vezi și can. 65).

CANONUL 79: (ORÂNDUIALĂ PENTRU CLERICII ÎNVINUIȚI)

S-a hotărât iarăși ca de câte ori clericii sunt reclamați și li se aduce vreo acuză, atât pentru ca să nu se aducă defăimare Bisericii, cât și în interesul respectului ce i se cuvine Bisericii, pentru care li se face cruțare clericilor acestora, tot așa și pentru ca să se împiedice trufia ereticilor și mândria păgânilor dacă acești clerici vor voi să-și apere cauza lor, precum se cuvine, și să-și dovedească nevinovăția lor, să facă aceasta în timpul excomunicării lor de un an; iar dacă vor întrelăsa să-și lămurească afacerea lor în timp de un an, de aici înainte nicidecum să nu se mai primească cuvântul lor de apărare.

(74 ap.; 6 sin. II ec.; 9 sin. IV ec)

Fericitul Augustin spune că fiecare cleric trebuie să aibă permanent în vedere conștiința pentru el însuși, și reputația bună pentru aproapele *(reputatia tibi, fama proximo tuo)*. Având în vedere păstrarea unei bune reputații a clerului, Părinții dispun că acela despre care s-a răspândit în public știrea că a comis vreo vinovăție este dator, în interesul bunei lui reputații și al vazei Bisericii, să caute ca în curs de un an să se disculpe în fața forului judecătoresc bisericesc și, prin aceasta, să-și dovedească nevinovăția în fața opiniei publice. Dacă nu face aceasta, va pierde dreptul de a se apăra și va fi condamnat cu excomunicarea pe timp de un an, aceasta nu pentru că s-ar fi făcut prin aceasta o dovadă că ar fi vinovat, ci fiindcă a îngăduit ca lumea să poată chiar numai bănui că a comis vreo vinovăție.

CANONUL 80: (CĂRȚILE CANONICE ALE CĂLUGĂRILOR)

Așijderea s-a hotărât ca, dacă cineva primește pe vreunul din mănăstirile străine și ar voi să-l promoveze pe acela în cler, ori să-l pună egumen la mănăstirea sa, episcopul care face aceasta, dezbinându-se de comuniunea cu ceilalți, să se mulțumească numai cu comuniunea poporului său; iar acela să nu rămână nici cleric, nici egumen.

(14, 15, 16 ap.; 15, 16 sin. I ec.; 4, 5, 10, 20, 23 sin. IV ec.; 17, 18, 20 Trul.; 19, 21 sin. VII ec.; 3, 21 Antioh.; 1, 2, 13, 15, 16 Sard.; 54, 90 Cartag.; 2, 3, 4 sin. I-II)

În acest canon i se interzice episcopului să primească călugări din altă eparhie fără scrisoare de trimitere. Se știe că aceștia nu pot fi primiți în cler și nu pot fi numiți egumeni (vezi și can. 76).

CANONUL 81: (EPISCOPUL SĂ NU LASE MOȘTENIRE ERETICILOR ȘI NECREȘTINILOR)

Așijderea s-a hotărât ca, dacă vreun episcop ar prefera, față de Biserică, să lase moștenitori pe eretici sau păgâni, ori de sunt rudenii, ori de sunt afară de rudenia sa, să se pronunțe și după moartea lui anatema asupra unuia ca acesta și numele lui nicidecum să nu se pomenească de iereii lui Dumnezeu, nici să se poată dezvinovăți, dacă va muri fără testament, deoarece, făcându-se episcop, are datoria să facă cuviincioasa împărțire a averii sale potrivit făgăduinței sale.

(38, 40 ap.; 22 sin. IV; 35 Trul.; 24 Antioh.; 22, 32 Cartag.)

La acest sinod, prin canonul 22, Părinții interzic episcopilor și în general fețelor bisericești să-și lase averea moștenire eterodocșilor; iar în canonul 32, recomandă să transmită averea lor Bisericii. Canonul prezent reglementează în amănunt conținutul canonului 22.

Dreptul de a testa al episcopilor a fost reglementat prin canoanele 40 apostolic și 24 Antiohia. Pentru episcopii care nu respectă rânduiala se prevede pedeapsa anatemei și ștergerea lor din diptice.

CANONUL 82: (LIBERAREA SCLAVILOR)

De asemenea, s-a hotărât ca în privința liberărilor de sclavi, care se fac în Biserică, să se petiționeze la împărat.

(72 ap.; 4 sin. IV ec.; 85 Trul.; 3 Gang.; 64 Cartag.)

Se repetă dispoziția canonului 64 Cartagina, potrivit căruia pentru liberarea sclavilor trebuie să se ceară învoirea autorităților de stat.

CANONUL 83: (MUCENICII ÎNCHIPUIȚI)

Așijderea s-a hotărât ca pretutindeni altarele care sunt ridicate prin țarini și prin vii, ca și cum întru pomenirea mucenicilor, în care însă nu se dovedește a fi așezat nici un trup, nici moaște ale mucenicilor, de este cu putință, să se distrugă de către episcopii locali, iar dacă aceasta nu se poate face din cauza tulburărilor poporului, totuși să se admonesteze gloatele, ca să nu se adune la acele locuri. Și pentru ca cei ce cugetă drept cu nici o superstiție să nu se lege de aceste locuri, nicidecum să nu se săvârșească acolo pomenirea mucenicilor, decât numai dacă ar fi vreun trup sau oarecare rămășiță de-ale mucenicilor ori dacă s-a predanisit în

vechime în chip demn de încredere că acolo ar fi fost domiciliul de origine, sau al moșiei, sau al patimilor vreunui martir; iar toate altarele, care se ridică oriunde în urma visurilor și descoperirilor false ale unor oameni, în tot chipul trebuiesc înlăturate.

(31 ap.; 4 sin. IV ec.; 31 Trul.; 7 sin. VII ec.; 5 Antioh.)

Prin canonul prezent se dispune distrugerea falselor altare, sub care nu sunt moaște ale martirilor.

CANONUL 84: (DĂRÂMAREA IDOLILOR) (BISERICA ȘI STATUL)

De asemenea, s-a hotărât a se cere de la preaslăviții împărați ca rămășițele idolatriei, nu numai cele sculptate, ci și cele din orice fel de locuri, ori din dumbrăvi, ori din copaci, cu tot chipul să se nimicească.

(58 Cartag.)

Se repetă și se întăresc dispozițiile din canonul 58 Cartagina.

CANONUL 85: (PRIMATUL CARTAGINEI)

Toți episcopii ziseră că dacă se hotărăște că trebuie să se dicteze în sinod oarecare scrisori, să binevoiască a dicta și a iscăli în numele tuturor veneratul episcop care prezidează în acel scaun. Deci se hotărăște ca episcopilor delegați, care trebuie să se trimită în eparhiile din Africa din cauza donatiștilor, să li se dea scrisori, care să cuprindă cercul împuternicirii lor, peste care împuternicire să nu treacă. Și au iscălit. Aureliu, episcopul Bisericii Cartaginei, am consimțit cu hotărârea prezentă și citind-o iscălesc. Așijderea au iscălit și ceilalți episcopi.

(55 Cartag.)

Aici se menționează una din prerogativele episcopului din Cartagina, *primas totius Africae*, de a redacta și semna în numele sinodului general documentele și corespondența legată de acest sinod.

CANONUL 86: (ÎNTÂIETATEA ÎNTRE EPISCOPI SE STABILEȘTE DUPĂ VECHIMEA HIROTONIEI)

Episcopul Valentin zise: „Dacă bunătatea răbdării voastre îmi permite, voi expune pe rând cum s-a procedat în timpul trecut în Biserica Car-

taginei și cele ce s-au întărit în mod sărbătoresc prin iscăliturile fraților și mărturisesc că noi suntem datori a le ține pe toate acestea. Așadar, noi știm că rânduiala bisericească totdeauna s-a păstrat nestricată, încât nici unul dintre frați n-a îndrăznit a-și lua întâietate față de cei mai vechi ca dânsul, ci, potrivit iubirii, întâietatea li s-a dat totdeauna celor mai vechi, ceea ce s-a primit cu bucurie și de urmași. Sfințenia voastră deci să admită a se întări și mai mult această rânduială prin cuvântul vostru". Episcopul Aureliu zise: „Nu ar fi trebuit să revenim asupra acestora, dacă nu s-ar fi ivit unele concepții de neînțeles, care ne-au îndreptat atenția asupra acelor hotărâri; deoarece însă chestiunea aceasta, pe care fratele și împreună liturghisitorul nostru a relevat-o acum este comună, pentru ca fiecare dintre noi să-și cunoască rangul hotărât lui de Dumnezeu și ca cei instituiți mai târziu să cedeze locul celor de mai înainte și să nu îndrăznească a lucra oarecând fără știrea acestora, pentru aceasta propun, după cum m-am gândit, ca întreg sinodul de acord să înfrâneze pe cei ce disprețuiesc pe cei mai întâi de ei și pe cei ce îndrăznesc ceva față de cei mai vechi în hirotonie". Xanctip, episcopul primului scaun al Numidiei, zise: „Toți frații prezenți au auzit propunerea fratelui și împreună iereului nostru Aureliu; ce zic la aceasta?" Episcopul Diatimiu zise: „Se supune aprobării voastre ceea ce s-a hotărât prin votul celor bătrâni, pentru ca cele cuprinse în hotărârile sinoadelor de mai înainte din Biserica Cartaginei să se observe de către toți, fiind deplin întărite hotărârii voastre". Toți episcopii ziseră: „Rânduiala aceasta a fost observată atât de Părinți, cât și de înaintași și se va păzi de către voi prin voia lui Dumnezeu, observându-se însă și drepturile episcopilor celor care au precădere în Numidia și Mauritania".

Apoi toți episcopii care au iscălit hotărârile acestui sinod au hotărât că matricula, adică consemnarea scaunelor după rangul lor și norma din vechime a Numidiei, trebuie să se păstreze atât la scaunul prim, cât și la mitropolia Constantinopolului.

(34 ap.; 4, 6, 7, 18 sin. I ec.; 2, 3 sin. II ec.; 8, 9 sin. III ec.; 9, 17, 28 sin. IV ec.; 7, 36, 39 Trul.; 9 Antioh.; 20, 56 Laod.; 3, 4, 5 Sard.; 17, 39, 89 Cartag.)

În acest canon se cere respectarea rânduielii privind întâietatea onorifică după timpul hirotoniei și nu după alte prerogative sau după importanța scaunelor. Se admite o excepție referitoare la Mauritania și Numidia. Pentru a nu se isca discuții, s-a dispus prin canonul 89 să se emită o gramată cu ocazia hirotoniei, din care să rezulte data precisă a sfințirii.

CANONUL 87: (JUDECAREA EPISCOPILOR. (EPISCOPII SĂ SE SUPUNĂ SINODULUI))

În privința lui Coudvultdeu al Centuriei, deoarece potrivnicul lui a cerut ca să se introducă la sinodul nostru, întrebat fiind, ori de voiește să fie anchetat cu acela înaintea episcopilor, căci mai întâi făgăduia, în cealaltă zi însă a răspuns că nu-i place aceasta și s-a dus – toți episcopii au hotărât ca nimeni să nu se împărtășească cu acel Coudvultdeu până ce nu se va termina procesul lui. Dar a se lua de la dânsul episcopia, înainte de sfârșitul procesului lui, nici unui creștin nu i se poate părea cu cale.

(74 ap.; 6 sin. II ec.; 9, 17, 19, 21 sin. IV ec.; 8 Trul.; 14, 15 Antioh.; 40 Laod.; 4 Sard.; 8, 12, 15, 19, 96, 121, 128, 129, 130 Cartag.; 13, 16 sin. I-II)

Se aplică principiul potrivit căreia pe timpul judecății cel învinuit se suspendă, fără însă a i se completa locul cu un alt titular.

CANONUL 88: (PUNEREA ÎN RETRAGERE DIN EPISCOPIE)

În privința lui Maximian al Bagensiei, s-a hotărât să se dea din sinod epistole, atât către dânsul, cât și către popor, ca acela să se retragă de la episcopie, iar aceia (poporul) să-și caute pe altul.

(9 sin. III ec.; 16 sin. I-II; 10 Petru Alex.; 2, 3 Chiril Alex.)

Se aprobă cererea de retragere a unui episcop din funcție.

CANONUL 89: (CĂRȚILE DE HIROTONIE)

Apoi s-a hotărât ca cei ce se vor hirotoni de acum înainte în eparhiile Africii să primească scrisori de la cei ce-i hirotonesc, iscălită cu mâna acelora, cuprinzând ele consulul și ziua, pentru ca să nu se nască nici o îndoială în privința celor din urmă sau a celor de mai înainte.

(86 Cartag.)

Se instituie obligația de a se emite gramată cu ocazia hirotoniei, în care să se arate numele consulului și data emiterii.

CANONUL 90: (CITEȚII SĂ RĂMÂNĂ UNDE AU FOST HIROTESIȚI)

Așijderea s-a hotărât ca, dacă oricine ar citi în biserică chiar și numai o dată, să nu se primească de altă biserică în cler. Și au iscălit: Episcopul

Aureliu al Bisericii din Cartagina, consimțind cu hotărârea prezentă, și citind-o, a iscălit-o. De asemenea, au iscălit și ceilalți episcopi.

(33 Trul.; 14 sin. VII ec.; 15 Laod.)

Vezi și canoanele paralele.

CANONUL 91: (ÎNȚELEGEREA CU DONATIȘTII (BISERICA ȘI STATUL))

Episcopul Aureliu zise: „Socotesc că ceea ce s-a supus cumpănirii dragostei voastre trebuie să se întărească prin hotărâri bisericești. Noi toți am făgăduit să ne propunem că fiecare dintre noi trebuie să trateze cu căpeteniile donatiștilor sau să-și asocieze pe alți episcopi vecini, ca astfel să trateze cu aceia în fiecare cetate și localitate, prin dregători sau prin căpeteniile acelor localități; și dacă toți aprobă această propunere, atunci să se publice". Toți episcopii ziseră: „Toți sunt de acord și toți întărim această propunere prin iscălitura noastră. De asemenea, cerem ca scrisorile ce sunt a se trimite din sinod la dregător să le iscălească sfinția ta pentru toți". Episcopul Aureliu zise: „Dacă se pare dragostei voastre, apoi să se citească formularul tratativelor cu dânșii, pentru ca, dacă se aprobă, toți să întărim acea directivă de procedură". Răspuns-au toți episcopii: „Să se citească". Citit-a notarul Lait.

(47, 57, 66-69, 91-94, 99, 117-119, 124 Cartag.)

Toate se referă la donatiști.

CANONUL 92: (ÎNDRUMĂRI PENTRU ÎNȚELEGEREA CU DONATIȘTII)

Episcopul Bisericii Ecumenice, Aureliu, zise: „Rugăm pe preavrednicia voastră să se citească ceea ce ni s-a îngăduit prin autoritatea acelui scaun preaînalt și să poruncească a se duce la îndeplinire". Și citindu-se mandatul și anexându-se actele, episcopul Bisericii Ecumenice zise: „Binevoiți a asculta mandatul, care trebuie să se trimită de către vrednicia voastră către donatiști și anexând actele și trimițându-le lor, și apoi răspunsul lor să ni-l faceți cunoscut prin scrisorile voastre: «Noi, trimișii autorizați ai sinodului nostru ortodox, intrăm în tratative cu voi și dorim să ne bucurăm de îndreptarea voastră; căci cunoaștem dragostea Domnului care zice: 'Fericiți sunt făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu

se vor numi' (Matei 5, 9); Dar și prin prooroci ne spune ca și celor ce nu voiesc să se numească frați ai noștri noi să le zicem: 'Voi sunteți frații noștri. Deci nu trebuie să disprețuiți această admonestare a noastră, care vine din iubirea păcii, căci dacă voi credeți că ați avea dreptate, să nu întrelăsați a o spune; anume întrunind sinodul vostru, alegeți dintre voi pe cei ce-i încredințați cu expunerea apărării acelei dreptăți a voastre, după cum și noi vom face aceasta: anume ca cei aleși din sinodul vostru împreună cu cei aleși dintre noi să trateze în liniște în locul și timpul hotărât totul ceea ce este de cercetat, care desparte comuniunea voastră de noi, și ca cu voia Domnului Dumnezeului nostru să se pună capăt în sfârșit rătăcirii vechi, ca nu cumva sufletele neputincioase și poporul fără experiență să se piardă în dezbinarea sacrilegă prin încrederea în oameni. Căci dacă veți primi frățește aceasta, ușor se va lămuri dreptatea; iar de nu voiți să faceți aceasta, reaua voastră credință se va cunoaște îndată'». **Și citindu-se acest formular, toți episcopii ziseră: „Se aprobă întru toate; așa să fie". Și au iscălit. Aureliu, episcopul Bisericii Cartaginei: „Consimțesc cu hotărârea prezentă, și citind-o iscălesc." Așijderea au iscălit și ceilalți episcopi.**

(47, 57, 66-69, 91, 93, 94, 99, 117-119, 124 Cartag.)

CANONUL 93: (ÎNDRUMĂRI PENTRU SOLII TRIMIȘI LA DONATIȘTI)

Instrucțiile date fraților Teasiu și Evodiu, delegații trimiși din sinodul de la Cartagina către preacinstiții și preaevlavioșii domnitori: „Când vor sosi ei cu voia Domnului în fața preacucernicilor împărați să le descopere felul în care căpeteniile donatiștilor la sinodul din anul precedent prin intervențiile dregătorilor au fost invitați să se întrunească cu deplină libertate a cuvântului că dacă ar încerca să susțină doctrina lor, să-și aleagă pe câțiva dintre dânșii în număr suficient, care să trateze în liniște cu noi și cu smerenie creștinească să arate fără echivoc că ar fi de partea lor oarecare dreptate, pentru ca prin aceasta să se cunoască puritatea ecumenică (ortodoxă) care din timpurile vechi a strălucit la înălțime, și acum (să se cunoască) de asemenea (această puritate) în urma neștiinței și unilateralității adversarilor, dar deoarece nu au avut încredere în aceasta, aproape nimic nu au îndrăznit să răspundă. Deci dar, deoarece a fost epuizat față de dânșii procedeul episcopesc și cel pașnic și dânșii nefiind în stare să răspundă ceva împotriva adevărului, în chip nepermis au recurs la forță, încât pe mulți episcopi și pe mulți clerici, ca să tăcem despre laici, i-au

încătușat prin viclenie, și apoi au luat unele biserici și, de asemenea, au încercat să ia și altele; prin urmare, a rămas ca bunăvoința lor, a împăraților, să se îngrijească pentru Biserica catolicească, ceea ce i-a născut în evlaviosul sân matern și i-a nutrit cu tăria credinței, să se întărească prin grija lor împărătească; ca nu cumva niște oameni îndrăzneți în timpurile lor binecinstitoare de Dumnezeu, prin oarecare teroare, să pună stăpânire asupra popoarelor neputinciose din cauză că nu i-a putut corupe seducându-i. Căci este cunoscut și de multe ori s-a publicat prin legi marea mulțime de urâciuni ce se comit de cei ce se întrunesc ilegal, ceea ce de multe ori s-a și osândit prin hotărârile sus-numiților preaevlavioși domnitori; deci împotriva nebuniei acelora să putem căpăta ajutor divin, care nu este neobișnuit; nici străin de Sfintele Scripturi, câtă vreme și Apostolul Pavel, după cum se vede din adevăratele fapte ale Apostolilor, cu ajutor armat a răpus conspirația celor neastâmpărați (F. Ap. 21, 33, 23, 24, 25)**. Deci noi acum cerem aceasta ca să se acorde neîntârziat apărare instituțiilor catolicești ale Bisericii în fiecare cetate și în locurile diferite ale fiecărei moșii din vecinătate. Deodată trebuie să se mai ceară și ca să se păzească legea dată de Teodosiu, cel de binecuvântată pomenire Părinte al lor, în privința celor 10 litre de aur asupra ereticilor, care hirotonesc și care se hirotonesc, precum și asupra proprietarilor la care se găsește adunarea acelora; și să se ordone ca această lege așa să se întărească, încât să aibă putere asupra lor, ale căror viclenii sprijinitorii Bisericii catolice le-au dovedit prin mărturii, ca astfel măcar de frică să înceteze de la procedura schismelor și de la răutate eretică cei ce văd pierzarea cea veșnică, și totuși întârzie să se curățească și să se îndrepte. Mai trebuie apoi să se ceară ca cu bună cinstire a lor să se înnoiască legea cea din ființă, care a ridicat putința ereticilor de a putea primi ceva, sau prin moșteniri, sau prin testamente, sau de a testa și, scurt zis, ca celor ce sunt orbiți de încrederea lor în nebunie și voiesc să persiste în rătăcirea donatiștilor să li se ia dreptul de a lăsa ca moștenire sau a primi ceva. Iar cei ce prin gândul unirii și al păcii voiesc să se îndrepte, cu suspendarea acestei legi să poată primi moștenire, chiar dacă le-a revenit lor ceva din dar sau moștenire când se aflau încă în rătăcirea ereticilor, firește cu excepția acelora care au socotit că trebuie să treacă la catolicească Biserică numai după ce au fost chemați la judecată; căci despre unii ca aceștia este de crezut că nu de frica judecății celei cerești, ci din nesațiul către folosul pământesc au dorit unirea catolicească. În privința tuturor acestora este necesar ajutorul autorităților fiecărei eparhii și hotărâm ca delegația să lucreze și să ducă la îndeplinire, cu libertate de acțiune, și altceva ceea ce ar crede că este favorabil pentru folosul Bisericii". Dar s-a mai hotărât**

afară de acestea ca să se trimită scrisori din adunarea noastră către preaslăviții împărați și autoritățile supreme, prin care să se convingă deplin că delegații sunt trimiși de noi la preafericita curte prin consimțământul nostru, al tuturor; și deoarece este inoportun să iscălim noi toți aceste scrisori, ca aceste scrisori prin iscăliturile noastre ale tuturor să nu fie supraîncărcate, te rugăm, frate Aureliu, ca dragostea ta să binevoiască a le iscăli în numele nostru, al tuturor. Și au iscălit. Aureliu, episcopul Bisericii Cartaginei, consimt la hotărârea prezentă, și citind-o am iscălit. Așijderea au iscălit și ceilalți. – Apoi trebuie să se trimită scrisori și către dregători, ca până ce Domnul va binevoi să întoarcă la noi pe delegați să acorde apărare Bisericii ecumenice la autoritățile cetăților și proprietarii moșiilor. Iar în privința lui Ecytiu se mai adaugă și ca să se înlăture nerușinarea lui din provinciile în care el își pune în evidență drepturile sale ieratice față de purtătorii de grijă ai Bisericii din Iponia. Episcopului Bisericii din Roma încă trebuie să i se trimită scrisori, precum și altora, unde este împăratul, spre a le recomanda pe delegați. Și au iscălit. De asemenea, Aureliu, episcopul Bisericii din Cartagina, consimt la hotărârea prezentă și, citind-o, iscălesc. Așijderea și ceilalți au iscălit.

(47, 57, 66-69, 91, 93, 99, 117-119, 124 Cartag.)

CANONUL 94: (ÎMPĂCAREA CU DONATIȘTII LA CARTAGINA (BISERICA ȘI STATUL) (REZUMATUL CELOR HOTARÂTE DE SINOD))

Din toate eparhiile să se trimită liber delegație la sinod. Se dispune a se trimite delegați și scrisori către Mizoniu, deoarece trebuie să trimită liber delegația; pentru că numai în Cartagina s-a făcut unirea, să se trimită scrisori către dregători, ca și dregătorii aceștia să dispună a se pune străduință pentru unire și în celelalte provincii și cetăți; iar de la Biserica Cartaginei în numele Africii întregi să se trimită mulțumiri la curte o dată cu scrisorile episcopilor pentru că s-au liberat de donatiști. S-au citit scrisorile papei Inocențiu, precum că episcopii nu pot trece oricând în părțile de peste mare; ceea ce s-a întărit prin învoirea episcopilor, iar spre a exprima mulțumire pentru urmărirea donatiștilor, să se trimită la curte doi clerici ai Bisericii din Cartagina.

(47, 57, 66-69, 91, 93, 94, 99, 117-119, 124 Cartag.)

CANONUL 95: (SINOADELE EXARHALE DIN AFRICA)

S-a hotărât că de acum înainte nu mai este necesar ca în fiecare an să se întrunească fraţii, ci de câte ori va cere trebuinţa obştească, adică a toată Africa, (atunci) dându-se scrisori din toate părţile către acest scaun, trebuie să se adune sinodul în acea eparhie în care ne-ar îndemna nevoia şi împrejurările; iar pricinile care nu sunt comune, să se judece în (episcopii) eparhiile, parohiile proprii.

(37 ap.; 5 sin. I ec.; 19 sin. IV ec.; 8 Trul.; 6 sin. VII ec.; 20 Antioh.; 40 Laod.; 18, 51, 73, 76 Cartag.)

Prin acest canon se stabileşte ca pe viitor sinodul general să nu se mai întrunească anual (vezi can. 18, 51, 78), ci numai când este nevoie a se discuta probleme de interes general. Sinoadele eparhiale să se întrunească însă anual, pentru a discuta problemele speciale (private).

CANONUL 96: (JUDECĂTORII ALEŞI. DIJMUITORII BISERICEŞTI)

Iar dacă se face apel şi cel ce a apelat şi-ar alege judecători, şi apoi şi acela pe care l-a pârât şi-ar alege, de atunci înainte nici unul dintre ei să nu mai apeleze.

Delegaţii desemnaţi de diferite eparhii se primesc cu plăcere; şi adică cei din Numidia, din Vizacis, din Mauritania Sitifensis, de asemenea cei din Cezareea, precum şi din Tripolitania.

Pe lângă acestea s-a hotărât a se cere ca pentru toate nevoile Bisericii să se aleagă cinci executori, care se vor împărţi în diferite eparhii.

(74 ap.; 6 sin. II ec.; 9 sin. IV ec.; 15, 100, 122 Cartag.)

Canonul are trei părţi. Partea întâia continuă prevederile canonului precedent, instituindu-se instanţa de judecată în apel a judecătorilor aleşi, de la care nu se mai poate apela la sinodul general. Partea a doua se adresează reprezentanţilor eparhiilor la sinod. Partea ultimă cuprinde hotărârea de a se alege cinci executori, care se vor repartiza pe eparhii, pentru a încasa veniturile bisericeşti.

CANONUL 97: (AVOCAŢII SAU APĂRĂTORII BISERICEŞTI. EPISCOPUL CHEMAT ÎN JUDECATĂ. BISERICA ŞI STATUL)

S-a mai hotărât ca delegaţii Vicenţiu şi Fortunatian, cei ce vor merge în numele tuturor eparhiilor să ceară de la preaslăviţii împăraţi ca să dea voie a se institui defensori scolastici, care să aibă slujba şi grija de a apăra

drepturile în afacerile Bisericii; și aceștia, ca ierei eparhiei, care au primit misiune pentru apărarea afacerilor celor bisericești, să poată lucra cu înlesnire pentru afacerile Bisericii cele de trebuință, cât și a intra în cancelariile judecătoriilor de câte ori cere nevoința spre a se opune față de cei potrivnici.

S-a hotărât ca delegații cei aleși, trimiși la curtea împărătească, să aibă libertate de acțiune.

Este cunoscut că mauritanii din Cezareea au mărturisit prin scrisorile lor că Primos a fost somat prin autoritățile cetății Tigaveniei să se prezinte la sinod, căci după ordinele împărătești are să se prezinte neapărat; și s-a întâmplat că, deși s-a căutat acest Primos, nu s-a găsit, precum au anunțat diaconii; iar acum deoarece aceiași mauritani au cerut că trebuie să se trimită scrisori de la întreg sinodul la preacinstitul frate, primatele Inocențiu, s-a hotărât a se trimite (scrisoare) pentru ca să știe că sinodul a căutat pe Primos și nicidecum nu s-a găsit.

(2, 23 sin. IV ec.; 75, 93 Cartag.)

Canonul cuprinde trei părți. Prima parte repetă și întărește prevederile canonului 75, prin care s-a hotărât să se ceară împăraților să numească la fiecare eparhie apărători pentru afacerile bisericești. Partea a doua cuprinde hotărârea prin care se acordă deplină libertate de acțiune delegaților la curtea imperială. Partea ultimă cuprinde hotărârea de a se face cunoscut episcopului primat al Mauritaniei că nu s-a prezentat la sinod episcopul Primos.

CANONUL 98: (RÂNDUIALĂ PENTRU ÎNFIINȚAREA DE EPARHII)

S-a hotărât și aceea că popoarele care niciodată nu au avut episcopii săi proprii nicidecum nu vor primi episcopi nici în viitor, decât numai dacă se hotărăște de sinodul complet al fiecărei eparhii și de primatul cu cădere și cu consimțământul aceluia sub a cărui cârmuire se află acea biserică.

(34 ap.; 6 Sard.; 53, 56 Cartag.)

Vezi canoanele paralele.

CANONUL 99: (ORÂNDUIREA TREBURILOR BISERICEȘTI DUPĂ PACEA CU DONATIȘTII)

Firește că și acele popoare care s-au convertit de la donatiști și au avut episcopi fără de hotărârea sinodului, acestea se vor învrednici fără îndo-

ială a avea episcopi; iar popoarele care au avut episcopi și, săvârșindu-se aceștia, n-au voit să aibă episcopul lor propriu, ci au năzuit să fie supuși ocârmuirii altui episcop oarecare, aceasta nu se cuvine a li se refuza. Totuși, și aceea s-a dispus ca episcopii care mai înainte de aducerea legii împărătești despre unire au convertit pe popoare la Biserica ecumenică, acei episcopi trebuie să le aibă pe acele popoare pe care le-au avut; iar după legea unirii și mai departe trebuie ca toate bisericile și ocârmuirile lor, chiar dacă poate fi oarecare drepturi care se cuvin acelor biserici, să se adjudece episcopilor catolicești din acele locuri în care bisericile s-au deținut de eretici, ori s-au convertit mai apoi la catolicească Biserică, ori de nu s-au convertit; și dacă cineva după emiterea legii împărătești și-a însușit oarecare biserici, trebuie să le restituie pe acelea.

(38 ap.; 47, 57, 66-69, 91-94, 117-119, 124 Cartag.)

Tratează despre donatiști.

CANONUL 100: (JUDECAREA EPISCOPILOR)

După ce, în urma raportului și cererii episcopului Maurențiu, s-a citit scrisoarea adusă de episcopul Placențiu, suplinitorul delegatului Numidiei, și care scrisoare, după dorința aceluiași Placențiu, s-a citit înaintea episcopilor și deoarece, căutându-se, nicidecum nu s-au găsit cei care după spusele diaconilor aveau să stea înaintea ușilor, adică bătrâni din Germania cea nouă, chiar și după ce au fost căutați de două și de trei ori, din care cauză Sfântul Sinod a hotărât să se trimită scrisori primatului Xanctip, ca să ia spre știre că episcopul nu poate fi expus ocării după voia poporului menționat. Episcopul Maurențiu zise: „Deoarece bătrânii din Germania nouă au fost căutați de două și de trei ori și nu s-au găsit, cu toate că au fost avizați de înaintestătătorul episcop să se prezinte la slăvitul sinod, care se ține pe timpul idusului de acum, totuși ei s-au hotărât să absenteze cu toții; deci dar sfinția voastră să hotărască asupra acestei chestiuni, ca să nu sufăr eu nevinovat de calomnie prin persistența lor". Sfântul Sinod a hotărât să aducă sentința sa din acest sinod împotriva îndărătniciilor potrivit judecății ieratice; deoarece smerenia bisericească trebuie să se păzească în toate lucrurile, s-au făgăduit scrisori către primatele Xantip, ca să ia la cunoștință despre judecătorii aleși de sinod, care iară întârziată să cerceteze în cetatea Tubursicia și să aducă hotărârea potrivită asupra chestiunii. Episcopul Maurențiu zise: „Cer judecător pe Preasfințitul primat Xantip, pe preasfințitul Augustin, pe Florentin, pe Teasiu, pe Sampsihiu, pe Secund și pe Posidiu, porunciți să se ho-

tărască aceasta pentru mine". Sfântul Sinod a învoit pe judecătorii ceruți; iar pe ceilalți judecători necesari pentru completarea numărului lor, primatul Xantip va hotărî să-i aleagă bătrânii din Germania nouă.

(74 ap.; 6 sin. II ec.; 9 sin. IV ec.; 12, 15, 96, 121 Cartag.)

Se redă procedura judecării episcopilor.

CANONUL 101: (PACEA DINTRE BISERICA ROMEI ȘI ALEXANDRIEI)

S-a mai hotărât ca să scrie preasfințitului Papă Inocențiu în privința neînțelegerii dintre Biserica Romei și cea a Alexandriei, ca ambele biserici să păstreze întreolaltă pacea pe care o propovăduiește Domnul.

Comentatorii apuseni susțin că este vorba despre controversa cu privire la Sfântul Ioan Gură de Aur.

CANONUL 102: (PĂRĂSIREA ÎNTRE SOȚI NU ESTE DIVORȚ) (DESPĂRȚIRE)

S-a hotărât ca, potrivit învățăturii evanghelice și apostolice, nici cel lăsat de soție, nici cea părăsită de bărbat să nu se împreune cu altcineva, ci ori să rămână așa, ori să se împace; ceea ce dacă vor disprețui, să fie supuși la penitență; în privința acestei chestiuni trebuie să se ceară emiterea unei legi împărătești.

(48 ap.; 87, 93, 98 Trul.; 20 Anc.; 9, 21, 31, 35, 36, 46, 48, 77, 80 Vasile cel Mare)

Vezi canoanele paralele.

CANONUL 103: (SFINTELE SLUJBE SE RÂNDUIESC NUMAI DE SINOD)

S-a mai hotărât ca rugăciunile întărite la sinod, ori cele de introducere la liturghie, ori cele ce se rostesc la aducerea Jertfei, ori la punerea mâinii, de toți să se săvârșească și niciodată nicidecum să nu se rostească altele împotriva credinței, ci să se citească cele ce s-au adunat odinioară de cei preaînțelepți.

(60 ap.; 63 Trul.; 59 Laod.)

Se întărește rânduiala potrivit căreia în Biserică trebuie să se citească numai rugăciunile aprobate de sinod.

CANONUL 104: (JUDECATA BISERICEASCĂ ȘI CEA LUMEASCĂ)

S-a hotărât ca oricine ar cere vreodată de la împărat ca afacerile sale să se judece la judecătoriile lumești să se lipsească de demnitatea sa; iar de ar cere de la împărat judecata episcopească, întru nimic să nu i se pună piedică.

(74 ap.; 6 sin. II ec.; 9 sin. IV ec.; 12 Antioh.; 15, 96 Cartag.)

Vezi comentariile de la canonul 12 Antiohia.

CANONUL 105: (CĂRȚILE CANONICE (CLERICII DIN AFRICA SĂ NU MEARGĂ LA ROMA DECÂT CU CĂRȚI CANONICE))

Oricine, nefiind în comuniune în Africa, ar trece pe ascuns spre a intra în comuniune în părțile de peste mare se va păgubi de clericatul său.

(12, 13 ap.; 5 sin. I ec.; 11, 13 sin. IV ec.; 17 Trul.; 6, 7, 8, 11 Antioh.; 41, 42 Laod.; 9 Sard.; 23 Cartag.)

Vezi can. 12, 13 ap. și 22 Cartag.

CANONUL 106: (RÂNDUIALĂ PENTRU LEGĂTURA CLERULUI CU CĂPETENIA STATULUI ROMAN DE APUS)

S-a hotărât ca oricine va vrea vreodată să meargă la curtea împărătească, în scrisoarea de recomandare, care se trimite către Biserica Romei, să se arate în chipul cel mai clar scopul pentru care merge la curte, și de acolo să primească apoi altă scrisoare către curte. Din cauza aceasta, dacă cel ce a luat scrisoare de trimitere (recomandare) numai către Roma, trecând sub tăcere nevoia pentru care trebuie să meargă la curte, ar vrea de-a dreptul să meargă la curte, acela se va scoate din comuniune. Iar dacă acolo în Roma i s-ar ivi vreo nevoie neașteptată de a merge la curte, va arăta nevoia aceasta episcopului Romei și va lua altă scrisoare de la însuși episcopul Romei. Apoi scrisorile de trimitere date clericilor lor de către primați sau de către oricare dintre episcopi să aibă indicată ziua Paștilor; iar dacă ziua Paștilor din acel an nu este încă cunoscută, atunci să se pună data Paștilor trecute, în felul cum s-a obișnuit a se scrie de Consulat în actele publice.

S-a hotărât apoi și aceea ca delegații acestui cinstit sinod trimiși la curte să ceară de la preaslăviții împărați tot ceea ce vor crede folositor împotriva donatiștilor, a păgânilor și a cultului lor. S-a mai hotărât apoi, la cererea tuturor episcopilor, ca toate scrisorile care trebuie să se dea din sinodul acesta să le iscălească numai sfinția ta. Și au iscălit. Aureliu, episcopul Bisericii Cartaginei, consimțind cu hotărârea prezentă și citind-o, am iscălit-o. Asijderea au iscălit și ceilalți episcopi.

(12 ap.; 11 Antioh.; 7, 9 Sard.; 97 Cartag.)

Reglementează modul în care se pot obține audiențe la curtea imperială.

CANONUL 107: (EPISCOPUL NU POATE JUDECA PRICINA SA)

Pe vremea preaslăviților împărați, în anul al șaptelea al lui Onoriu și în al treilea al lui Teodosiu, al augustilor consuli, în a șaptesprezecea zi a calendelor lunii iulie, în Cartagina, în al doilea despărțământ al Bisericii. S-a hotărât în acest sinod ca un episcop singur să nu dea sentință în afacerile judecătorești proprii.

(74 ap.; 6 sin. II ec.; 9 sin. IV ec.; 12, 15, 20, 96 Cartag.)

Se dispune că un episcop nu poate să dea sentință într-o chestiune de judecată care-l privește.

CANONUL 108: (DONATIȘTII DOBÂNDESC LIBERTATE)

După consulatul preaslăviților augustilor împărați, în anul al optulea al lui Onoriu și în al patrulea al lui Teodosiu, în ziua a optsprezecea a calendelor lunii iulie, în Cartagina, în al doilea despărțământ al Bisericii, Episcopii Florentin, Posidiu, Presidiu și Venanțiu au primit în sinodul acesta delegația împotriva donatiștilor. În vremea aceasta s-a dat lege ca oricine, potrivit alegerii sale libere, să primească nevoința creștinismului.

(80 ap.; 12 Neocez.; 99 Cartag.)

Canonul nu cuprinde nici o dispoziție canonică.

CANONUL 109: (OSÂNDIREA PELAGIANISMULUI)

Pe vremea preaslăviților împărați, în anul al 12-lea al lui Onoriu și în al optulea al lui Teodosiu, al consulilor în calendele lunii mai, în Cartagi-

na, în cancelaria bisericii lui Faust, fiind episcopul Aureliu președintele sinodului general, asistat de diaconi, s-a hotărât de către toți episcopii bisericii din Cartagina, întruniți în Sfântul Sinod, ale căror nume și iscăliturи sunt puse la acte.

De va zice cineva că protopărintele Adam s-a făcut (de Dumnezeu) om muritor, așa încât ori de ar păcătui, ori de n-ar păcătui, va muri cu trupul, adică va ieși din trup nu după vina păcatului, ci din nevoia firii, să fie anatema.

(1, 4 sin. III ec.; 110-116 Cartag.)

Vezi canoanele paralele.

CANONUL 110: (BOTEZUL COPIILOR)

Așijderea s-a hotărât ca oricine tăgăduiește ori zice că pruncii cei mici și de curând născuți din pântecele maicilor, botezându-se, nu se botează întru lăsarea păcatelor și nici nu-și atrag nimic din păcatul strămoșesc al lui Adam, care trebuie să se capete prin baia renașterii (de unde urmează că la aceștia nu se înțelege forma botezului cea întru lăsarea păcatelor cea adevărată, ci cea mincinoasă), să fie anatema; fiindcă nu altfel trebuie să se înțeleagă cele spuse de apostolul: „Precum printr-un singur om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea; și astfel moartea a trecut la toți oamenii, întru acela prin care toți au păcătuit" (Rom. 5, 12), **fără numai în felul în care pururea le-a înțeles catolicească Biserică, cea răspândită și întinsă pretutindenea. Deci pentru canonul acesta al credinței, și pruncii, care de sine nici unul din păcate n-au putut săvârși, cu adevărat întru lăsarea păcatelor se botează, ca să se curățească întru dânșii prin renaștere ceea ce și-au atras din nașterea cea veche.**

(1, 4 sin. III ec.; 72, 109, 111-116 Cartag.)

Vezi canoanele paralele.

CANONUL 111: (LUCRAREA HARULUI)

Așijderea s-a hotărât ca oricine ar zice că harul lui Dumnezeu, prin care cineva se îndreaptă prin Iisus Hristos Domnul nostru, are putere numai pentru lăsarea păcatelor celor săvârșite deja și că nu dă încă ajutor spre a nu mai săvârși altele, să fie anatema.

(1, 4 sin. III ec.; 109, 110, 112-116 Cartag.)

CANONUL 112: (LUCRAREA HARULUI)

Aşijderea s-a hotărât ca oricine va zice că acelaşi har al lui Dumnezeu, cel prin Iisus Hristos Domnul nostru, ne ajută numai ca să nu păcătuim, deoarece prin acela ni se descoperă şi ni se arată cunoaşterea păcatelor spre a şti ce trebuie să cerem şi de ce trebuie să ne ferim, dar prin el nu ni se dă şi ca, cunoscând ce este de făcut, să avem şi dragostea, şi putinţa de a făptui, să fie anatema; fiindcă Apostolul, zicând: „Cunoştinţa îngâmfează, iar dragostea zideşte“ (I Cor. 8, 1), **este prea nelegiuit a crede că spre a ne îngâmfa avem harul lui Hristos, iar spre a ne zidi nu-l avem, câtă vreme ambele sunt darul lui Dumnezeu: şi a şti ce trebuie a făptui, şi a iubi ceea ce trebuie a făptui; că dragostea zidind, cunoştinţa să nu poată a se mândri, căci precum s-a scris şi de la Dumnezeu: „Cel ce învaţă pe oameni ştiinţa“** (Ps. 93, 10), **tot aşa s-a scris că: „Dragostea de la Dumnezeu este“** (I Ioan 4, 7).

(1, 4 sin. III.; 109-111, 113-116 Cartag.)

CANONUL 113: (TREBUINŢA HARULUI)

Aşijderea s-a hotărât ca oricine ar zice că pentru aceea ni se dă nouă harul dreptăţii, ca ceea ce putem face prin voinţa liberă să săvârşim mai uşor prin har, ca şi când dacă nu ni s-ar fi dat harul, deşi nu uşor, dar am fi putut şi fără acela să împlinim poruncile divine, să fie anatema. Căci unde a vorbit Domnul despre rodurile poruncilor, acolo nu a zis: „Fără de Mine mai greu puteţi făptui“, ci a zis: „Fără de Mine nimic nu puteţi face“ (Ioan 15, 5).

(1, 4 sin. III ec.; 109-112, 114-116 Cartag.)

CANONUL 114: (TOŢI OAMENII AU PĂCATE)

Aşijderea s-a hotărât că în privinţa celor ce le grăieşte Sfântul Apostol Ioan: „De vom zice că păcat nu avem, pe noi înşine ne amăgim şi nu este adevărul întru noi“ (I Ioan 1, 8), **dacă oarecine ar fi de părere că sunt a se înţelege astfel, ca şi când ar spune că pentru cuget umilit nu trebuie să zicem că nu avem păcate, iar nu fiindcă cu adevărat aşa este, să fie anatema; fiindcă Apostolul mai apoi urmează şi adaugă astfel: „De vom mărturisi păcatele noastre, credincios este el şi drept ca să ne ierte păcatele şi să ne curăţească de toată nedreptatea“** (I Ioan 1, 9), **şi aici lămurit se arată că nu numai din cuget umilit, ci chiar cu adevărat se zice. Căci Apostolul**

putea să zică: „De vom zice că nu avem păcat, ne înălțăm pe noi și nu este umilință întru noi"; zicând însă: „ne amăgim pe noi înșine, nu este adevărul întru noi", a arătat lămurit că cel ce zice despre sine că nu are păcat nu spune adevărul, ci minte.

(1, 4 sin. III ec.; 109-113, 115-116 Cartag.)

CANONUL 115: (NIMENI NU ESTE FĂRĂ DE PĂCAT)

De asemenea, s-a hotărât ca dacă oricine ar zice că cele ce le rostesc sfinții în rugăciunea domnească: „Și ne iartă nouă păcatele noastre" (Matei 6, 12), nu le zic pentru sine înșiși, deoarece lor nu le mai este necesară această cerere, ci pentru alții, care sunt păcătoși în poporul lor, și că nu zice fiecare dintre sfinți: „Iartă-mi mie datoriile mele", ci „lasă nouă datoriile noastre", ca și cum cel drept ar înțelege să ceară mai vârtos pentru alții decât pentru sine, să fie anatema; căci sfânt și drept era Apostolul Iacov când a zis: „Că întru multe greșim toți" (Iac. 3, 2). Pentru ce se adaugă „toți", decât numai ca ideea aceasta să fie în armonie cu psalmul, unde se citește: „Să nu intri la judecată cu robul tău, că nu se va îndrepta înainte ta tot cel viu" (Ps. 142, 2); și în rugăciunea preaînțeleptului Solomon: „Nu este om care să nu greșească" (III Reg. 8, 46), și în cartea sfântului Iov: „În mâna fiecărui om se însemnează, ca fiecare om să-și cunoască neputința sa" (Iov 37, 7). Drept aceea încă și sfântul și dreptul Daniel proorocul la plural zice: „Noi am păcătuit, am nelegiuit" (9, 5) și celelalte, pe care acolo cu umilință și după adevăr le mărturisește, ca să nu se creadă, precum socotesc unii aceasta, că el nu vorbește despre păcatele sale, ci mai vârtos despre ale poporului său, după aceea a zis că: „mă rugam și mărturiseam păcatele mele și păcatele poporului meu Domnului Dumnezeului meu" (9, 20); n-a voit să zică: „păcatele noastre", ci a zis: „Ale poporului său și ale sale", ca și cum proorocul ar fi văzut înainte de cei ce le vor înțelege rău acestea.

(1, 4 sin. III ec.; 109-114, 116 Cartag.)

CANONUL 116: (RUGĂCIUNEA DOMNEASCĂ NU ESTE FĂȚARNICĂ)

Așijderea s-a hotărât că oricine afirmă că cuvintele din rugăciunea Domnească unde zicem: „Lasă-ne nouă datoriile noastre" (Matei 6, 12) așa se zic de sfinți precum că numai din cuget smerit, iar nu după adevăr

se rostesc acestea, să fie anatema. Căci cine ar suferi pe cel ce se roagă minţind nu oamenilor, ci lui Dumnezeu însuşi? pe cel ce cu buzele sale zice că voieşte a i se ierta, iar cu inima zice că nu are păcate care să i se ierte lui.

(1, 4 sin. III ec.; 109-115 Cartag.)

CANONUL 117: (JURISDICŢIA ASUPRA BISERICILOR REVENITE DE LA DONATIŞTI. RÂNDUIREA CÂRMUIRII BISERICILOR ÎNTOARSE DE LA DONATIŞTI)

Aşijderea s-a hotărât, fiindcă mai înainte cu câţiva ani s-a decis întru această biserică de către un sinod complet ca toate acele biserici care se află sub jurisdicţie şi s-ar fi făcut catoliceşti mai înainte de aducerea legilor în privinţa donatiştilor să revină acelor scaune prin ai căror episcopi au fost îndemnate să se împreune cu unitatea catolicească, iar toate acelea care după emiterea legilor s-au împreunat să revină acelora de care s-au ţinut şi când erau de partea lui Donat. Şi fiindcă din cauza aceasta s-au ivit şi se ivesc multe certuri între episcopi în privinţa jurisdicţiei, acum s-a hotărât în acest sfânt sinod ca, în privinţa celor ce se pare că atunci nu s-a făcut îngrijire desăvârşită, oriunde există biserică catolicească, dar şi de cea din partea lui Donat, şi acelea au depins de scaune diferite, în oricare timp s-ar fi făcut acolo unirea, sau înainte, sau după emiterea legilor, să depindă de acel scaun căruia a aparţinut acolo catoliceasca bise-rică existentă din vechime.

(47, 57, 66-69, 91-94, 99, 118, 119, 124 Cartag.)

CANONUL 118: (NOUA ORÂNDUIRE A EPARHIILOR DUPĂ ÎNTOARCEREA DONATIŞTILOR)

Firește, astfel, că, dacă s-au convertit episcopi de la donatişti la unitatea catolicească, episcopii să împartă deopotrivă între dânşii circumscripţiile găsite aşa, în care erau ambele părţi: adică să li se încuviinţeze unele ţinuturi unuia şi altele altuia, aşa că cel mai vechi în episcopie să împartă, iar cel mai mic să aleagă; şi de cumva va fi numai un loc, va aparţine aceluia care se va găsi mai învecinat; iar dacă cu amândouă scaunele se învecinează, aceluia i se va lăsa, pe care mulţimea-l va alege. Şi de cumva cei vechi catoliceşti vor vrea pe al lor, şi cei ce s-au întors de la

Donat pe al lor, să fie preferată părerea celor mai mulți față de cei mai puțini; iar dacă părțile sunt egale, să revină celui mai vechi episcop. Și dacă se vor găsi mai multe locuri de felul acela că într-însele sunt ambele părți, care nu se pot împărți în chip egal, fiind numărul din acele locuri inegal, acolo întâi să se împartă în chip egal numerii, și pentru ceea ce rămâne de prisos în acel loc se va observa ceea ce s-a zis mai sus, când s-a vorbit despre un singur loc.

(47, 57, 66-69, 91-94, 99, 117, 119, 124 Cartag.)

CANONUL 119: (STĂPÂNIREA UNUI ȚINUT BISERICESC DUPĂ DREPTUL DE STĂPÂNIRE NĂSCUT DIN 3 ANI DE CÂRMUIRE. (PRESCRIPȚIA JURISDICȚIEI DUPĂ TREI ANI))

Așijderea s-a hotărât ca, dacă cineva după emiterea legilor ar converti vreun loc la unitatea catolicească și dacă l-ar deține pe acela trei ani fără să-l pretindă cineva, de aici să nu se mai ceară de la el, chiar dacă în cursul celor trei ani exista un episcop care avea dreptul să-l ceară, dar s-a liniștit; iar dacă nu a existat un astfel de episcop, să nu se hotărască în condică; ci când locul cel văduvit va primi episcop, să-i fie lui îngăduit a-l cere în curs de trei ani de la acea zi. Tot așa, dacă vreun episcop s-ar întoarce din partea lui Donat la biserica cea catolicească, să nu se hotărască în condică în timpul hotărât, ci din ziua în care s-a întors să aibă dreptul a cere în curs de trei ani locurile care se cuvin scaunului său.

(47, 57, 66-69, 91-94, 117, 118, 124 Cartag.)

CANONUL 120: (NEÎNȚELEGERILE (TERITORIALE) DINTRE EPARHII LE JUDECĂ SCAUNUL SINODAL)

Așijderea s-a hotărât ca oricare episcopi, care pretind popoarele despre care cred că se cuvin scaunului lor, urmărind să facă aceasta nu prin hotărârea celorlalți episcopi, ci ar năvăli asupra popoarelor (le trece sub jurisdicția sa) care țin de altul, fie că ele voiesc, fie că ele nu voiesc, să se pedepsească cu pierderea (pricinii) lor. Și toți aceia care au făcut aceasta, dacă nu se va soluționa (afacerea) în adunarea episcopilor, ci se ceartă chiar pe această chestiune, să se îndepărteze de acolo acela despre care se va dovedi că, abandonând pe judecătorii bisericești, a făcut năvălire

(asupra popoarelor). Și nici să nu se amăgească cineva pe sine că a luat de la primat scrisori pentru a le ține, ci ori de are scrisori, ori de nu are, să se înțeleagă cu cel ce le ține (popoarele) și de la acela să ia scrisori ca să se arate că el în chip pașnic deține biserica ce i se cuvine lui. Iar dacă și acela care mai înainte a deținut biserica ar aduce împotrivă vreun motiv, asupra acestuia încă să se hotărască între episcopii judecători sau de către aceia pe care primatul i-ar da lor sau de către cei învecinați, pe care-i vor alege prin bună învoială.

(6 sin. I ec.; 9, 17 sin. IV ec.; 25 Trul.)

Prin acest canon caută să se prevină controversele dintre episcopi în privința hotarelor provinciilor episcopești. Se dispune ca nici un episcop să nu-și revendice în chip arbitrar vreun popor care de fapt aparține altui episcop. Orice pretenție de acest fel să se revendice forului de judecată al episcopilor și să aștepte hotărârea acestuia.

CANONUL 121: (JUDECAREA CELOR CE ARATĂ NEPĂSARE FAȚĂ DE TREBURILE EPARHIILOR LOR)

De asemenea, s-a hotărât ca toți acei episcopi care ar neglija să câștige pentru unitatea catolică locurile aparținătoare scaunului lor să se pdepsească de către episcopii sârguincioși din vecinătatea lor, ca să nu se întârzie a face aceasta. Pentru aceea, dacă în termen de șase luni de la ziua întrunirii în acest scop nimic nu ar isprăvi, atunci acele locuri se vor atribui celui ce poate să le câștige; așa însă ca, dacă acela despre care se arată că lui i se cuvin acele locuri, într-adins, din oarece calcul s-a părut numai că neglijează, fiind aceasta pe placul ereticilor, ca ei să fie primiți fără zgomot: și în aceasta de către altul s-a zădărnicit sârguința lui, pe care dacă ar fi întrebuințat-o, mai mult ar fi întărit pe cei eretici; aceasta cercetându-se întreolaltă de către episcopii judecători, locurile se vor restitui scaunului său. Iar dacă episcopii judecători sunt din diferite eparhii, acel primat va da pe judecător, pe al cărui teritoriu se află locul în privința căruia s-a ivit neînțelegerea. Iar dacă prin învoire comună s-ar alege judecători din vecinătate, să se aleagă ori unul, ori trei; și dacă s-ar alege trei, să urmeze sau hotărârii tuturor, sau a celor doi.

(58 ap.; 19 Trul.; 11 Sard.; 19 Laod.; 41, 71, 123, 124 Cartag.)

Canonul are în vedere situația reintegrării donatiștilor în Biserică.

CANONUL 122: (DE LA JUDECĂTORII ALEȘI NU SE POATE FACE APEL)

Iar de la judecătorii aleși prin înțelegere comună să nu fie îngăduit a apela. Și oricare de s-ar dovedi că din îndărătnicie nu vrea să se supună judecătorilor, episcopul primului scaun, cunoscând această împrejurare, va da scrisori ca nici unul dintre episcopi să nu comunice cu acela până ce nu se va supune.

(58, 74 ap.; 6 sin. II ec.; 9 sin. IV ec.; 15, 96, 100 Cartag.)

Textul acestui canon face parte integrantă din canonul precedent; se tratează despre forul de judecată al episcopilor aleși, de la care nu se poate apela la nici un for.

CANONUL 123: (OSÂNDA EPISCOPULUI NEPĂSĂTOR DE TREBURILE EPARHIEI)

Dacă vreun episcop va fi neglijent față de eretici, ori în privința condicilor, ori în privința scaunelor, să se admonesteze de către episcopii sârguincioși vecini și să i se arate neglijența lui, ca să nu aibă cuvânt de apărare; iar dacă din ziua în care a fost admonestat până în șase luni, petrecând în aceeași eparhie, nu ar purta grijă în privința celor ce sunt datori a se întoarce la unitatea catolicească (ortodoxă), cu unul ca acela să nu intre în comuniune până nu va îndeplini acest lucru. Și dacă executorul nu ar veni în acele locuri, să nu i se pună în sarcina episcopului.

(58 ap.; 19 Trul.; 11 Sard.; 47, 57, 71, 121, 122, 124 Cartag.)

În aceste două canoane se continuă chestiunea convertirii donatiștilor la ortodoxie, ca și în cele două canoane anterioare.

CANONUL 124: (OSÂNDA EPISCOPILOR CARE FAC ARĂTĂRI NEADEVĂRATE)

Iar dacă se va dovedi că vreun episcop a mințit în privința intrării în comuniune a ereticilor donatiști, spunând că au intrat în comuniune și se dovedește că el însuși știe că nu au intrat în comuniune, acela să piardă chiar episcopia.

(58 ap.; 19 Trul.; 11 Sard.; 47, 57, 71, 121-123 Cartag.)

CANONUL 125: (AUTOCEFALIA BISERICII DIN AFRICA)

Aşijderea s-a hotărât ca presbiterii, diaconii şi ceilalţi clerici inferiori care vor fi nemulţumiţi de sentinţa episcopilor lor, în pricinile ce le au, să se audieze de episcopii lor învecinaţi şi controversele cele dintre dânşii le vor soluţiona aceia care au fost acceptaţi de ei cu consimţământul episcopilor lor proprii. Iar dacă şi de la aceştia ar voi să apeleze, să nu le fie iertat să apeleze decât numai la sinoadele din Africa sau la primaţii eparhiilor lor. Iar cel ce ar vrea să apeleze peste mare de nimeni să nu se primească în comuniune în Africa.

(6 sin. II ec.; 9 sin. IV ec.; 4 Antioh.; 10, 11, 12, 14, 15, 20, 23, 28, 105 Cartag.)

Vezi canonul 28 Cartagina.

CANONUL 126: (VÂRSTA CANONICĂ PENTRU CĂLUGĂRIŢE)

Aşijderea s-a hotărât că, dacă oricare dintre episcopi ar pune sau a pus vălul călugăresc pe o fecioară până la vârsta de 25 de ani, în cazurile când a fost nevoit să facă aceasta fiind primejduită castitatea feciorelnică, sau în cazul când se bănuieşte existenţa vreunui îndrăgostit puternic, sau a unui răpitor, sau aceea se simte străbătută de oarecare primejdie aducătoare de moarte, şi părinţii ei, sau cei sub a căror grijă se găseşte se roagă ca să nu se săvârşească fără de schimă călugărească, pe unul ca acesta să nu-l învinuiască cu sinodul care a fixat acel număr al anilor.

(16 sin. IV ec.; 4, 40 Trul.; 6, 16, 44 Cartag.; 18 Vasile cel Mare)

Prin acest canon se instituie o excepţie privind rânduiala stabilită ca fecioarele să fie călugăriţe la 25 de ani, dispunând că, în caz de necesitate, bine motivat, fecioarele se pot călugări şi sub această vârstă.

CANONUL 127: (SCAUNUL DE JUDECATĂ SINODALĂ ÎN AFRICA)

Aşijderea întreg sinodul a hotărât să se aleagă din fiecare eparhie câte trei judecători, pentru ca să nu se mai reţină pentru timp mult toţi episcopii întruniţi la sinod. Şi s-au ales din Biserica Cartaginei, Vicenţiu, Fortunatian şi Clar; din eparhia Numidiei, Alipie, Augustin şi Restitut; din eparhia Bizacenei, pe lângă preasfinţitul primat Donatian, Cresconiu, Iucund şi Emilian; din cea a Mauritaniei Sitifensis, Severian, Asiatic şi

Donat; din eparhia Tripolitaniei, Plautiu, trimis după obicei în delegație; care toți au cercetat împreună cu preasfințitul primat Aureliu toate chestiunile; pe care întreg sinodul l-a rugat să iscălească toate chestiunile soluționate sau scrisorile. Și au iscălit: Aureliu, episcopul Cartaginei, consimțind cu hotărârea prezentă și citind-o, am iscălit. Asemenea au iscălit și ceilalți episcopi.

Se dispune alegerea a trei judecători din fiecare eparhie pentru a termina agendele sinodului, eliberându-se astfel episcopii participanți, pentru a pleca la centrele lor eparhiale.

CANONUL 128: (CEI AFURISIȚI NU-I POT PÂRÎ PE CLERICI)

S-a mai hotărât de către toți, deoarece prin hotărârile de mai înainte ale sinoadelor s-a normat în privința persoanelor clericale care trebuie să se admită la acuzare și nu s-au hotărât care persoane să nu se admită; din cauza aceasta hotărâm după dreptate ca acela să nu se admită la acuzare care a fost scos din comuniune și se găsește sub afurisire, fie cleric, fie laic cel ce voiește să acuze.

(74 ap.; 6 sin. II ec.; 9, 21 sin. IV ec.; 8, 19, 30, 129, 130 Cartag.)

Vezi și canonul 6 II ec.

CANONUL 129: (ARĂTAREA CELOR CE NU-I POT PÂRÎ PE CLERICI)

Așijderea s-a hotărât ca nici un sclav și nici chiar cei liberați să nu se admită la acuzare; apoi nici unul dintre aceia pe care legile civile nu-i admit să pârască pentru vinovății, precum nici unul dintre aceia care sunt pângăriți cu pata privațiunii de drepturi civile, adică comedianții, și nici oricare persoane care s-au spurcat cu fapte rușinoase: nici ereticii, nici păgânii, nici iudeii; totuși, tuturor cărora li se refuză acest drept de acuzare nu li se refuză dreptul de a acuza în cauzele lor proprii.

(74 ap.; 6 sin. II ec.; 9, 21 sin. IV ec.; 8, 19, 30, 128, 130 Cartag.)

CANONUL 130: (ÎNVINUIREA NEDOVEDITĂ ÎNLĂTURĂ PE PÂRÂTOR)

Așijdeea s-a hotărât că de câte ori clericii vor fi puși de acuzatori sub acuză pentru mai multe vinovății, și una dintre ele, care la început s-a

dezbătut, nu s-a putut dovedi, celelalte să nu se mai admită după aceea spre dezbatere.

(74 ap.; 6 sin. II ec.; 9, 21 sin. IV ec.; 9, 19, 30, 128, 129 Cartag.)

Continuând prevederile canoanelor anterioare, în acest canon se arată că se aplică regula de drept canonic potrivit căreia acuzatorul care nu poate face dovada devine calomniator.

CANONUL 131: (CINE POATE FI MARTOR LA JUDECAREA CLERICILOR)

Și să nu se mai admită la mărturie ca martori cei despre care s-a poruncit să nu se primească nici la acuză sau pe care acuzatorul îi aduce din casa sa; nici să se primească mărturia până la vârsta de 14 ani.

(75 ap.; 2 sin. I ec.; 8, 19, 30, 59, 128-130, 132 Cartag.)

În acest canon se aplică principiul din dreptul roman potrivit căruia nu pot fi martori împotriva clerului persoanele care nu sunt admise ca acuzatori sau au fost martori ai apărării acuzatorului și nici minorii sub 14 ani.

CANONUL 132: (DUHOVNICUL NU POATE FI MARTOR. SINGURĂ MĂRTURIA DUHOVNICEASCĂ NU ARE CREZARE)

Așijderea s-a hotărât ca, dacă un episcop ar zice cândva că cineva lui singur i-a mărturisit vinovăția sa și acela tăgăduiește, să nu socotească episcopul că va fi târât în ocara sa, fiindcă lui singur nu i se dă crezământ, chiar dacă zice că din imboldul conștiinței sale nu poate să fie în comuniune cu cel ce tăgăduiește fapta sa.

(75 ap.; 131 Cartag.)

În acest canon se arată că nimeni nu poate fi judecat pe baza mărturiei unui singur martor, mai ales când acesta are informațiile din scaunul mărturisirii, care se cer să rămână secret profesional sau de serviciu.

CANONUL 133: (EPISCOPUL SĂ NU FIE GRABNIC A OSÂNDI FĂRĂ DOVEZI)

Câtă vreme episcopul propriu nu ar comunica cu cel afurisit, cu episcopul acela să nu comunice ceilalți episcopi; ca episcopul să se ferească

mai bine a nu zice împotriva cuiva ceva ceea ce nu poate dovedi cu dovezi de la alții.

Episcopul Aureliu zise: „După ce s-au adus hotărârile prin voința sinodului întreg întrunit și a smereniei mele, se decide să se facă încheierea tuturor agendelor rezolvate în chip definitiv mai înainte și împreună dezbaterea celor stabilite cu ziua de azi să se primească la acele bisericești; iar cele ce încă nu sunt soluționate le vom comunica în scris în ziua următoare cinstitului nostru frate și împreună episcop Bonifaciu prin frații noștri, episcopul Faustin și presbiterii Filip și Asell". Și au iscălit.

(12, 16, 28-32, 75 ap.; 5 sin. I ec.; 4 sin. IV ec.; 4, 6, 20 Antioh.; 13, 14, 15 Sard.; 9, 10, 11, 20, 29, 132 Cartag.)

În acest canon se continuă canonul anterior, dispunând să se pedepsească episcopul care va pedepsi pe baza informațiilor obținute din mărtusirile făcute la spovedanie.

SCRISOAREA
trimisă de sinodul întreg din Africa către Bonifaciu, episcopul Bisericii Romei, prin episcopul Faustin, presbiterii Filip și Asell, delegații Bisericii Romei.

Aureliu, Valentin al primului scaun din eparhia Numidiei și ceilalți, în număr de 217, prezenți la sinodul întreg al Africii, lui Bonifaciu, preafericitului stăpân și preacinstitului frate:

Deoarece Domnul a hotărât ca smerenia noastră să răspundă în scris în privința celor dezbătute împreună cu noi de preasfinții frații noștri, împreună cu episcopul Faustin și împreună presbiterii Filip și Asell, datori suntem, nu lui Zosim, episcopul de fericită pomenire, de la care ni s-au adus scrisori și însărcinări, ci vredniciei voastre, care cu voia lui Dumnezeu a ocupat locul aceluia, a vă face cunoscut pe scurt cele hotărâte prin consensul nostru al ambelor părți, dar fără insistare asupra dezbaterii amănunțite a celor soluționate, întru care păstrându-se dragostea, dar pe care le-am scos la capăt nu fără mică osteneală în dispute, având grijă ca în acte să se introducă cele ce se referă la chestiune. Și acela dacă ar mai fi în acest corp, ar primi, stăpâne frate, cu prea mare bucurie, ceea ce ar fi văzut că în chipul cel mai pașnic s-a hotărât. Presbiterul Apiariu, din cauza căruia, și a hirotonirii și afurisirii și apelului lui, s-a născut mare sminteală nu numai în Biserica din Sicca, ci și în cea din Africa întreagă, după ce a cerut iertare pentru toate rătăcirile, s-a reintegrat în comuniune. Dar împreună episcopul nostru Urban din Sicca a fost cel

dintâi care a îndreptat fără echivoc totul, ceea ce era de îndreptat. Deoarece însă trebuie să se poarte grijă de pacea și liniștea bisericească, nu numai acum, ci și în viitor, căci multe de acestea s-au întâmplat, în scopul ca pentru viitor să ne ferim de unele similare sau chiar mai grele, hotărâm ca presbiterul Apiariu să fie înlăturat de la Biserica din Sicca, păstrându-și, firește, demnitatea și treapta sa; și după ce va primi scrisoarea canonică, să exercite datoriile de presbiter în oricare alt loc, unde va vrea și va putea; și acestea i le-am încuviințat lui Apiariu, la cererea lui prin propriile lui scrisori, fără nici o greutate. Dar mai înainte de a se da acestei chestiuni astfel de soluții, printre altele, cu care ne-am ocupat prin hotărâri amănunțite, însuși Apiariu a pretins oral ca în privința actelor bisericești, noi să cerem de la frații noștri, împreună episcopul Faustin, și de la împreună presbiterii Filip și Asell ca să expună totul, ce li s-a încredințat să trateze cu noi, precum și cele pe care să le execute verbal, nu scripturistic; iar noi, cerând instrucția adusă cu dânșii în scris, au prezentat-o; pe care am citit-o și am anexat-o la acte, care vi se și aduc printr-înșii acum; prin care s-a rânduit ca să trateze cu noi patru chestiuni: întâi, despre apelurile episcopilor către iereul Bisericii din Roma; al doilea, ca episcopii să nu meargă la curte, precum s-a întâmplat până acum; al treilea, ca afacerile presbiterilor și diaconilor să se cerceteze de episcopii vecini, dacă ei ar fi scoși de aceștia în chip pripit din comuniune; al patrulea, în privința scoaterii din comuniune a episcopului Urban și a citării lui la Roma, dacă nu ar îndrepta cele ce trebuiesc îndreptate. Dintre acestea, în privința chestiunii prime și a treia, anume ca să se admită episcopilor apelul la Roma și ca afacerile clericilor să se decidă de episcopii lor eparhiali, încă în anul trecut, prin scrisorile noastre trimise deja aceluiași episcop de cinstită pomenire Zosim, ne-am sârguit a arăta că noi pe acestea le vom observa pentru timp scurt fără de vătămarea cuiva, până când se va face cercetarea hotărârilor sinodului de la Niceea. Și acum cerem și de la sfinția ta ca să dispui așa, ca acelea să se observe de noi în felul cum s-au dezbătut și hotărât de către Părinții de la Niceea; și să dispui ca să se cerceteze cele ce sunt puse în însăși instrucția de acolo de la voi, adică: „Dacă un episcop este acuzat, și episcopii întruniți din acea eparhie ar judeca și l-ar scoate din treapta lui, dacă dânsului i s-ar părea să apeleze și să se refugieze la preafericitul episcop al Bisericii de la Roma, oare episcopul Romei să consimtă a-l asculta și a dispune ca sentința să se înnoiască și să hotărască a se scrie episcopilor așezați în eparhia limitrofă, ca dânșii toate să le cerceteze din nou cu sârguință și să finalizeze cauza după fidelitatea adevărului? Iar dacă și cel ce cere să se asculte din nou afacerea lui prin rugămintea lui ar îndupleca pe episcopul Romei ca să trimită un presbiter din jurul său, să fie în puterea acestui episcop de a socoti și a judeca cum va vrea; va sta în dreptul său de a

decide și dacă va alege pe cei ce trebuie să judece fiind prezenți împreună cu episcopii, având puterea aceluia care i-a trimis; iar dacă va crede că pentru cercetarea afacerii sunt de ajuns episcopii, să facă ceea ce preaînțeleptului sfat i s-ar părea că este bine". Asemenea în privința presbiterilor și diaconilor, „dacă vreun episcop pornit spre mânie, ceea ce însă să nu se întâmple, s-ar porni cu grabă și cu asprime asupra vreunui presbiter sau diacon de-al său, și ar vrea să-l scoată pe acela din biserica sa să se poarte grijă ca să nu se osândească pe nedrept sau să se despoaie de comuniune. Deci cel scos să aibă dreptul de a merge la episcopii cei din vecinătate și cauza lui să se asculte și să se cerceteze mai cu de-amănuntul; fiindcă nu se cade ca cei ce se roagă să nu fie ascultați; iar episcopul acela, care l-a lepădat pe el pe drept sau pe nedrept, este dator să primească cu răbdare cercetarea pricinei, ca hotărârea lui ori să se confirme, ori să se îndrepte". Acestea adică s-au anexat la acte până la sosirea exemplarelor originale ale sinodului de la Niceea; care dacă se cuprind acolo în felul cel din acea instrucție, care ni s-a arătat prin frații trimiși de la scaunul apostolic, atunci se vor observa și la voi în Italia în același fel și noi nu vrem să vă mai amintim acestea, nici nu vom fi siliți a mai cere, ci credem că cu ajutorul milostivirii Domnului Dumnezeului nostru, fiind sfinția ta proestosul Bisericii din Roma, în viitor nu se va mai supune acea întunecime; și se vor observa în privința noastră cele ce trebuie să se observe cu frățească dragoste, chiar dacă noi nu grăim, că după înțelepciunea și dreptatea dăruită ție de Cel Preaînalt, chiar însuți înțelegi că acelea trebuie să se păzească, dacă nu cumva nu va fi altul cuprinsul canoanelor sinodului de la Niceea. Căci noi peste foarte multe cărți am dat, dar niciunde nu am citit acele canoane, în cărțile de la Roma ale sinodului de la Niceea în felul cum ni s-au trimis de acolo în instrucția menționată mai înainte; dar, fiindcă aici într-o carte grecească nu am putut să le găsim pe acestea, dorim foarte mult să ni le aducă cele de la bisericile răsăritene, unde se spune că acele hotărâri se pot găsi chiar în original. De aceea și rugăm pe cucernicia ta să binevoiești chiar însuți să scrii iereilor din acele ținuturi, adică celor din Biserica Antiohiei, și din cea din Alexandria, și din cea din Constantinopol, dar și altora, dacă se învoiește sfinția ta ca de acolo să ni se trimită canoanele stabilite la Niceea de către Sfinții Părinți, prin ceea ce cu ajutorul lui Dumnezeu vei aduce această deosebită binefacere tuturor bisericilor apusene. Căci cine se îndoiește asupra împrejurării că exemplarele de la greci sunt cele mai autentice ale sinodului întrunit la Niceea? Fiind aduse din atâtea locuri deosebite și de la celebrele biserici ale grecilor și că, comparându-le întreolaltă, sunt în concordanță, și până când nu se face aceasta, noi mărturisim cele aduse nouă în instrucția menționată mai înainte, în privința episcopilor, care apelează la iereul bisericii Romei, și în privința cauzelor clericilor care trebuiesc să se

soluționeze de către episcopii eparhiilor lor proprii, și observându-le până la confirmare, ne încredem că, cu voia lui Dumnezeu, preafericirea voastră încă ne va ajuta în privința aceasta. Iar celelalte dezbătute și întărite la sinodul nostru, deoarece mai înainte menționații frați ai noștri, împreună cu episcopul Faustin și împreună presbiterii Filip și Asell, le aduc cu sine, de veți binevoi, ei le vor face cunoscute sfinției voastre. Și au iscălit. Domnul nostru să te păstreze nouă la mulți ani, preafericite frate.

Așijderea au iscălit Alipiu, Augustin, Posidiu, Marin și ceilalți episcopi.

SCRISOAREA
sinodului din Africa către papa Celestin, episcopul cetății Roma

Aureliu, Palatin, Antoniu, Tut, Servusdei, Terentiu, Fortunat, Martin, Ianuariu, Optat, Celt, Donat, Teasiu, Vichentie, Fortunation și ceilalți întruniți în sinodul general al Cartaginei – stăpânului preaiubit și fratelui preacinstit, Celesin,

Ne rugăm ca precum sfinția ta ne-ai arătat bucurie pentru înfățișarea lui Apiariu, trimițând scrisori prin presbiterul nostru Leon, tot așa și noi în același chip trimitem cu bucurie scrisoarea prezentă în privința curățirii aceluiași. Căci, firește, era cea mai puternică năzuință, și a noastră și a voastră, și nu se părea a fi necesară ascultarea lui grabnică atunci când fusese deja ascultat.

Deci venind acum la noi preasfințitul frate și împreună episcopul nostru Faustin, am întrunit sinod și am crezut că este trimis la noi pentru ca, precum Apiariu prin silința aceluia s-a făcut presbiter, așa și acum prin osteneala lui se va curăți de atâtea învinovățiri aruncate asupra lui de cei din Tavrachina; ale cărui delicte fiind atât de multe și de mari, completul întrunit al sinodului nostru a găsit că protecția menționatului Faustin a întrecut judecata și râvna de apărare a întrecut dreptatea lui de judecător. Căci la început Faustin s-a împotrivit chiar foarte mult întregului sinod, aducând diferite ocări, oarecum apărând privelegiile bisericii din Roma, și voind ca acela să primească de la noi comuniunea, pe care sfinția ta, având încredere în apel, ceea ce însă nu a fost în stare să dovedească, l-a repus în comuniune. Totuși, mai puțin pentru dânsul s-a făcut aceasta, ceea ce mai bine vei cunoaște din citirea actelor. Dimpotrivă, făcându-se cu osteneală judecată trei zile de-a rândul, în cursul cărora cu mâhnire am cercetat diferitele acuze aduse aceluia, Dumnezeu, dreptul judecător, cel mai puternic și îndelung răbdător, a tăiat pe scurt atât tărăgănările împreună episcopului nostru Faustin, cât și subterfugiile acelui Apiariu, cu care se silea să acopere urâciunile lui nelegiuite, răpunând,

firește, încăpățânarea urâtă și prearău mirositoare, precum și nerușinarea tăgăduirii, prin care voia să înece gunoiul atâtor voluptăți. Dar când Dumnezeul nostru a strâmtorat conștiința lui, și cele ascunse în inima lui, fiind osândite ca în noroiul vinovățiilor, le-a dat la iveală chiar în fața tuturor oamenilor, vicleanul tăgăduitor a început îndată să mărturisească toate învinuirile aduse lui, și abia cândva s-a vădit pe sine benevol în privința tuturor faptelor infame de necrezut; de asemenea, a întors în suspinuri chiar și speranța noastră, căreia l-am și încredințat și doream ca să se poată curăți din întinăciunile rușinoase, și, frate stăpâne, prin mărturisirea sa, afară de aceea că a potolit această întristare a noastră prin unica și singura mângâiere, care și pe noi ne-a scăpat de osteneala plânsului neîncetat, s-a îngrijit și pentru ranele sale de vreo doctorie oarecare, deși fără de voie și luptându-se cu conștiința sa. Și acum, după ce îndeplinim cuvenitele închinăciuni datorite, noi te rugăm ca în viitor să nu dai ușor crezământ celor ce vin de aici și în viitor să nu primești în comuniune pe cei ce noi i-am excomunicat, deoarece sfinția ta ușor poți afla că așa s-a hotărât și la sinodul de la Niceea și dacă de acolo se vede că lucrul acesta se observă referitor la clericii inferiori și laici, apoi cu atât mai vârtos trebuie să se observe aceasta cu privire la episcopi. Prin urmare, Sfinția ta să nu primești în comuniune conștient și cum nu se cuvine pe cei ce au fost excomunicați în eparhia lor. De asemenea, să interzici Sfinția ta refugierea nerușinată a presbiterilor și clericilor, după cum ți se cuvine; deoarece aceasta nu s-a normat de Biserica din Africa prin vreo hotărâre a Sfinților Părinți, și hotărârile sinodului de la Niceea trimit la mitropoliții lor în chipul cel mai lămurit atât pe clericii de grad inferior, cât și pe episcopi. Apoi același sinod de la Niceea a dispus cu înțelepciune și cu dreptate că orice chestiune, ce poate apărea, trebuie să se soluționeze definitiv la locurile lor proprii, deoarece Părinții au recunoscut că nici o provincie nu va fi lipsită de darul Duhului Sfânt, cu ajutorul căruia preoții lui Hristos observă în mod înțelept dreptatea și o păzesc ferm, cu atât mai vârtos, deoarece tuturor le este îngăduit ca, în cazul că nu sunt mulțumiți de sentința judecătorilor locali, să apeleze la sinodul eparhial propriu sau chiar și la sinodul ecumenic; sau oare este cineva care poate să presupună că Dumnezeul nostru inspiră dreptate numai unora dintre forurile judecătorești, oricare ar fi acela – și va lipsi de aceasta mulțimea preoților, care se adună la sinod? Și care poate fi într-adevăr temeinică judecata de peste mare, în fața căreia persoanele necesare la facerea dispozițiilor nu se pot prezenta ori din cauza extenuării senile sau în urma altor nenumărate impedimente? Însă despre aceea că tu ai putea să trimiți pe cineva din partea Sfinției tale, nu am găsit nimic stabilit de către vreun sinod al Sfinților Părinți; iar ceea ce ai trimis odinioară prin Faustin, episcopul coleg al nostru, ca și când aceasta s-ar fi hotărât de către sinodul de la

Niceea, noi nu am putut găsi nimic așa ceva în copiile exacte ale izvoarelor originale ale sinodului de la Niceea, pe care le-am primit de la preasfințitul Chiril, episcopul nostru coleg al Bisericii din Alexandria, și de la preacinstitul Atic, episcopul Constantinopolului, și pe care noi le-am trimis episcopului de piae memoriae *Bonifaciu, înaintașul tău, prin presbiterul Inochentie și ipodiaconul Marcel, care ni le-au adus nouă. Deci nu mai faceți ca la cererea oricui să trimiteți aici pe clericii voștri să trateze în afacerile noastre și să nu permiteți aceasta pentru ca să nu ziceți că noi am introdus mândria lumească deșartă în Biserica lui Hristos, care Biserică aduce lumina simplității și ziua umilinței pe seama celor ce doresc să vadă pe Dumnezeu. Și deoarece Apiariu cel vrednic de plâns a fost scos din Biserica lui Hristos, în urma răutăților lui nelegiuite, chiar pe fratele nostru Faustin, suntem siguri că în viitor, cu știrea și conlucrarea sfinției tale, păzindu-se dragostea frățească, Africa nicidecum nu va mai suferi acest lucru. Iscălitura. – Dumnezeul nostru să păzească pe sfinția voastră, frate stăpâne, întru mulți ani, rugându-te pentru noi.*

CANOANELE SFÂNTULUI SINOD AL NOUĂLEA LOCAL DE LA CONSTANTINOPOL, NUMIT ȘI SINODUL ÎNTÂIU – AL DOILEA (861)

CANONUL 1: (ÎNTEMEIEREA MĂNĂSTIRILOR. NEÎNSTRĂINAREA AVERILOR LOR. MĂNĂSTIRI PATRONALE)

Zidirea mănăstirilor, lucru atât de venerabil și de cinstit, și din vechime bine chibzuit de fericiții și cuvioșii noștri Părinți, astăzi se vede rău făcându-se. Căci unii, punând nume de mănăstire averilor și proprietăților lor și făgăduind că le afierosesc lui Dumnezeu, se înscriu pe sine stăpâni ai celor afierosite și socotesc că meșteșugind (înșelând) amăgesc pe Dumnezeu numai cu numirea. Căci nu se rușinează a-și însuși și după afierosire aceeași stăpânire, pe care mai înainte nu erau opriți de a o deține. Și atâta precupeție (negustorie) fac din acest lucru, încât multe din cele afierosite se văd vânzându-se de înșiși cei ce le-au afierosit, spaimă și scârbă pricinuind celor ce le văd. Și nu numai că nu se pocăiesc în privința celor odată afierosite lui Dumnezeu, permițându-și lor înșiși stăpânirea asupra acelora, ci încă fără sfială și altora o transmit. Deci pentru aceasta Sfântul Sinod a hotărât ca nimănui să nu-i fie iertat a zidi mănăstire fără de știrea și învoirea episcopului. Și după ce acela a luat la cunoștință și și-a dat învoirea și a săvârșit rugăciunea trebuincioasă, precum cei din

vechime cu iubire de Dumnezeu s-a legiuit, să se zidească mănăstirea, apoi toate cele ce se cuvin ei împreună cu ea însăși să se scrie în condică și să se așeze în arhivele episcopești; dar cel ce le-a afierosit nicidecum să nu aibă voie, fără învoirea episcopului, a se așeza egumen pe sine, sau pe altul în locul său. Căci dacă cineva nu poate fi stăpân peste cele ce le-a dăruit unui om, cum se va admite a se răpi stăpânirea asupra celor ce cineva le consfințește și le dedică lui Dumnezeu?

(4, 8, 24 sin. IV ec.; 49 Trul.; 12, 13, 14, 17 sin. VII ec.)

În acest canon se întăresc două hotărâri mai vechi privind înființarea mănăstiriior și destinația averilor acestora, stabilindu-se că nici o mănăstire nu se poate întemeia fără știrea și binecuvântarea episcopului competent și că mănăstirile și averile mănăstirești trebuie să rămână intacte, neputându-se întrebuința pentru alte scopuri și nici nu pot trece în proprietatea particularilor.

Canonul are în vedere abuzul unora care, zidind mănăstiri și înzestrându-le cu averi, le donau bisericii, dar se considerau și pe mai departe ca proprietari și se comportau ca atare, numind stareț sau chiar vânzându-le.

Pentru a curma aceste abuzuri, se dispune ca nimeni să nu poată ridica mănăstire fără învoirea episcopului și că cel ce a zidit mănăstirea nu poate numi stareț decât cu învoirea episcopului.

Părinții admit și excepții sub formă de privilegii pe seama unor întemeietori de mănăstiri care n-au menționat dreptul de a-l numi pe stareț în actul de înființare.

CANONUL 2: (CĂLUGĂRII SĂ STEA ÎN MĂNĂSTIRE)

Fiindcă unii se îmbracă la aparență cu viața monahicească, nu ca să slujească lui Dumnezeu cu curățenie, ci numai pentru ca cu cucernicia chipului să dobândească faima evlaviei și, prin aceasta, să găsească îmbelșugată plăcere în voluptățile lor proprii, căci tunzându-și numai părul locuiesc în casele lor, neîndeplinind nici una dintre regulile și așezămintele monahilor; Sfântul Sinod a hotărât ca nimeni să nu se învrednicească de schima monahicească fără de prezența celui ce este dator să-l primească la ascultare și să aibă stăpânire peste el și să tăgăduiască că va purta grijă de mântuirea sufletului lui, fiind acela, firește, bărbat iubitor de Dumnezeu și proestos de mănăstire și destoinic de a mântui sufletul adus de curând lui Dumnezeu. Iar dacă cineva se va vădi că a tuns pe vreunul fără de ființa de față a egumenului, care are datoria de a-l primi sub ascultare, acela să se supună caterisirii, ca unul care nu se supune canoanelor și strică buna rânduială monahicească, iar cel ce s-a tuns fără de socotință și fără de rânduială să se dea în ascultarea și în mănăstirea în care episcopul localnic va

socoti. Căci tunderile cele fără de judecată și greșite necinstesc atât schima monahală, cât și fac să se hulească numele lui Hristos.

(4, 24 sin. IV ec.; 40-49, 85 Trul.; 17-21 sin. VII ec.; 3 Gang.; 63 Cartag.; 3-7 sin. I-II)

Scopul emiterii prezentului canon a fost restabilirea bunei rânduieli în cinul monahal. În acest scop se înnoiesc hotărârile existente, luate de sinodul VII ecumenic (can. 12-22), ca și unele rânduieli ale Sfântului Vasile cel Mare. Între acestea sunt menționate: necesitatea, sub pedeapsă, de a se primi în monahism numai persoane bine verificate; tunderea să nu se facă decât în prezența starețului sub a cărui ascultare va sta și a călugărului mai bătrân, a nașului sub a cărui supraveghere și educație religioasă morală va fi dat, răspunzând de formarea lui.

CANONUL 3: (STAREȚUL SĂ-ȘI CAUTE CĂLUGĂRII FUGIȚI (OSÂNDA STAREȚULUI CARE NU-ȘI CAUTĂ CĂLUGĂRII FUGIȚI))

S-a socotit să dobândească îndreptare și ceea ce se face rău, dar și ce se trece cu vederea prin neglijență și lenevire. Că dacă vreun proestos de mănăstire, pe monahii cei subordonați lui care fug din mănăstire nu i-ar căuta cu multă stăruință, și aflându-i nu i-ar lua cu sine și nu s-ar învoi a-i câștiga și a-i însănătoși cu doctrina potrivită și cuvenită greșelii, – Sfântul Sinod a hotărât ca aceasta să se supună afurisirii. Căci dacă acela căruia i s-a încredințat purtarea de grijă a dobitoacelor celor necuvântătoare, și neglijând turma, nu se lasă nepedepsit; apoi acela căruia i s-a încredințat conducerea pastorală a turmelor lui Hristos, și vânzând mântuirea lor cu trândăvie și cu lenevie, cum nu va lua pedeapsa faptei lui îndrăznețe?

(4 sin. IV ec.; 46 Trul.; 21 sin. VII ec.; 80 Cartag.; 2, 4 sin. I-II)

Prin prezentul canon se înnoiesc dispozițiile canonului 46 Trulan și 21 ale sinodului VII ecumenic. În acest canon se prescrie pedeapsa afurisirii pentru egumenul care nu se va îngriji să readucă în mănăstire pe călugărul dezertor.

CANONUL 4: (CĂLUGĂRUL FUGIT. OSÂNDA CĂLUGĂRULUI CARE FUGE DIN MĂNĂSTIRE. MAI-MARELE CĂLUGĂRILOR ESTE EPISCOPUL. (STĂPÂNIREA EPISCOPULUI ASUPRA CĂLUGĂRILOR))

Vicleanul s-a nevoit în multe chipuri să umple de ocară cinstea schimei monahicești și spre scopul acesta a găsit mult ajutor în vremea eresului

celui de mai înainte. Că monahii părăsindu-și mănăstirile lor de sila eresului, unii (se duceau) la alte (mănăstiri), iar alții în locașurile bărbaților lumești se duceau. Însă ceea ce pe dânșii se părea atunci a-i face fericiți prin dreapta credință, în năravnebunesc căzând, îi face de râs. Acum dreapta credință răspândindu-se și Biserica liberându-se de sminteli, totuși părăsindu-și mănăstirile lor și, ca un râu cu anevoie de oprit, încoace și încolo învârtindu-se și strămutându-se și de multă nepodoabă umplu mănăstirile, dar și multă nerânduială își adună întru sine și cinstea supunerii o rup și o strică. Că Sfântul Sinod, curmând nestatornicia pornirii acestora și nesupuserea, a hotărât că dacă vreun monah, fugind din mănăstirea sa, s-ar duce sau în altă mănăstire sau în locuință lumească ar intra, și el, și cel ce l-a primit să fie afurisiți, până ce fugarul s-ar înapoia în mănăstirea din care rău a fugit. Iar dacă episcopul pe oarecare dintre monahii cei dovediți în dreapta credință și în cinstea vieții ar voi să-i mute în altă mănăstire în scopul statornicirii (vieții) mănăstirești, sau și în casă lumească va socoti a-i așeza spre mântuirea celor ce locuiesc într-însa, sau aiurea (în altă parte) va binevoi să-i pună, această împrejurare nu face vinovați nici pe cei ce-i primesc, nici pe monahi.

(4, 23 sin. IV ec.; 23, 41 Trul.; 13, 21 sin. VII ec.; 80 Cartag.)

Pentru a curma dezordinea din monahism provocată de iconoclasm, așa cum s-a arătat și în canonul 13 al sinodului VII ecumenic, prin acest canon se pedepsește cu afurisirea călugărul care părăsește mănăstirea, ca și cel ce îl primește. Se instituie prin derogare de la regula generală că fiecare călugăr trebuie să petreacă permanent în mănăstirea sa (can. 4 IV ec.) și o excepție, în sensul că episcopul, după chibzuința sa, poate aproba călugărului să trăiască și în afara mănăstirii sau chiar să primească o slujbă în afara mănăstirii.

CANONUL 5: (NOVICIATUL ȘI ISPITIREA CELOR CE SE CĂLUGĂRESC)

Găsim că lepădările de lume cele ce se fac fără judecată și fără multă ispitire mult strică monahicească bună rânduială. Căci unii, aruncându-se pripit pe sineși în viața monahicească și neglijând asprimea și osteneala înfrânării monahicești, iarăși se întorc cu ticăloșie la viața cea iubitoare de trup și voluptuoasă. Pentru aceasta Sfântul Sinod a hotărât ca nimeni să nu se învrednicească de schima monahicească înainte de s-ar dovedi pe sine potriviți și vrednici de acest fel de viață prin timpul cel de trei ani, rânduit pentru ei spre cercare. Și sinodul a poruncit ca aceasta să se țină în tot chipul; afară de cazul când o boală grea căzând asupră-i, va

sili să se scurteze timpul cercării; sau de cumva ar fi vreun bărbat evlavios, care și în lumescul chip a petrecut viață monahicească. Căci la un bărbat ca acesta ajunge și timpul de șase luni pentru ispitirea deplină. Iar de va proceda cineva împotriva acestora, apoi egumenul căzând din egumenie, să-și afle pedeapsa neascultării în petrecerea sub ascultare; iar cel ce s-a făcut monah să se dea în altă mănăstire, în care se păzește desăvârșit rânduială monahicească.

(40, 41 Trul.; 126 Cartag.; 18 Vasile cel Mare; 2 sin. I-II)

În acest canon se reia can. 2 al acestui sinod, tratând despre primirile în cinul monahal făcute pripit și fără precauție, stabilind ca pe viitor să se respecte, sub pedeapsă, rânduiala ca nimeni să nu se învrednicească de schima monahicească până nu se va supune unei cercetări timp de trei ani în mănăstire, pentru a dovedi că este statornic în hotărârea sa de a se dedica vieții călugărești și că este vrednic de a intra în cinul monahal. Excepție se admite numai dacă respectivul este bolnav sau dacă dă dovadă de evlavie și bun nume în viața lumească. În regulamentul monahal se prevede că perioada de noviciat, rasoforia, poate fi între 6 luni și 3 ani.

Comentând acest canon, Balsamon arată că, în timpul noviciatului, candidatul va trebui să poarte haine lumești. Dacă îmbracă haina călugărească, trebuie silit cu forța să depună jurămintele sau făgăduințele. Rânduiala este menționată și în Molitfelnicul mare și se respectă și în Biserica noastră, potrivit regulamentului vieții monahale.

CANONUL 6: (FĂGĂDUINȚA SĂRĂCIEI)

Monahii sunt obligați să nu aibă nimic al lor propriu, ci toate ale lor să le atribuie mănăstirii. Căci fericitul Luca zice despre cei ce cred în Hristos și închipuiesc viețuirea monahilor „că nici unul nu zicea că din a sa avere este ceva al său, ci totul le era de obște“ (F. Ap. 4, 32). Pentru aceea celor ce voiesc să fie monahi li se dă voie, în privința averilor lor, să ia dispoziții mai înainte și să transmită averile lor oricăror persoane ar voi care, firește, nu sunt oprite prin lege. Căci după ce se vor face monahi, mănăstirea are stăpânire peste toate ce le aparțin lor și nu li se îngăduie lor ca să poarte grijă și să facă dispoziții asupra bunurilor lor. Iar de se va vădi că vreunul își va însuși oarecare avere care nu s-a atribuit mănăstirii și se va robi patimei iubirii de câștig, aceea să se ia de la dânsul de către egumen sau de către episcop, și vânzându-se în prezența multora, să se împartă celor săraci și lipsiți. Iar cel ce a căutat să răpească o astfel de

avere ca oarecând Anania, Sfântul Sinod a hotărât să se înțelepțească cu certare potrivită. Și este lămurit că cele canonisite de Sfântul Sinod pentru monahii bărbați, a hotărât să aibă vigoare și pentru monahiile femei.

(40 ap.; 22 sin. IV ec.; 35 Trul.; 19 sin. VII ec.; 24 Antioh.; 22, 26, 81 Cartag.; 4 sin. I-II)

Prin prezentul canon se reînnoiește dispoziția Sfântului Vasile cel Mare potrivit căreia monahul nu poate avea nici o proprietate, pe temeiul Sfintei Scripturi (F. Ap. 4, 32) și al votului sărăciei de bunăvoie pe care l-a depus, și o spune mai amănunțit, stabilind că monahul poate să dispună în prealabil de averea sa, transmițând-o legal cui va vrea (can. 22, 83 Cartag.), altfel pierde acest drept, întreaga avere trecând în proprietatea mănăstirii. Dacă își va păstra averea, ea va fi luată forțat de egumen și va fi vândută, iar ceea ce se va încasa se va împărți săracilor. Dacă călugărul este dovedit că a tăinuit ceva, el se va pedepsi cu excluderea din comuniune.

Rânduielile acestea se menționează în canon și se aplică atât călugărilor, cât și călugărițelor.

În această privință s-au emis și câteva legi imperiale, de exemplu novela 123 a lui Iustinian, prin care se dispune ca averea celui ce vrea să se călugărească, dacă are copii, să o împartă legal acestora, iar partea rămasă să treacă în proprietatea mănăstirii. Dacă cel în cauză vrea să dea mai mult copiilor, să se pună și el în parte alături de copii, iar partea aceasta va reveni mănăstirii. Aceleași prevederi se dau și pentru părinții celui ce intră în monahism.

În ceea ce privește bunurile primite drept moștenire de călugări, se aplică prevederile unei novele a lui Leon Filozoful (886-912), prin care se dispune ca monahii care primesc ceva după ce au intrat în cinul călugăresc sunt liberi să dispună după dorința lor, dacă au dăruit ceva mănăstirii când au intrat în aceasta, iar dacă nu au dăruit nimic, pot dispune numai de două treimi din valoarea bunurilor, pe când o treime trebuie să o treacă în proprietatea mănăstirii.

În biserica noastră chestiunea aceasta este reglementată de regulamentul vieții monahale, în conformitate cu legile țării.

CANONUL 7: (EPISCOPII SĂ NU RIDICE MĂNĂSTIRI PATRONALE)

Vedem că multe episcopii se prăbușesc și se primejduiesc a se desființa cu totul, fiindcă cei ce stau în fruntea lor toată grija și silința o întrebuințează pentru a zidi mănăstiri noi; și pe acelea nimicindu-le și meșteșugind acapararea veniturilor, lucrează pentru folosul acestora. Deci pentru aceasta a hotărât Sfântul Sinod că nici unuia dintre episcopi nu-i este ier-

tat să zidească din nou mănăstire spre distrugerea episcopiei sale. Iar de se va vădi cineva îndrăznind să facă aceasta, acela să se supună certării cuvenite, iar cea zidită din nou de el, ca și cum de la început nici nu ar fi câștigat drept de mănăstire, să se atribuie episcopiei ca un drept câștigat de sine. Căci nimic din cele înființate împotriva legilor și fără rânduială nu poate aduce prejudiciu celor așezate canonicește.

(38 ap.; 26 sin. IV ec.; 11, 12 sin. VII ec.; 15 Anc.; 7 Gang.; 24, 25 Antioh.; 26, 33 Cartag.; 10 Teof. Alex.; 2 Chiril Alex.)

Prin acest canon se interzice ca episcopul să ridice mănăstiri pe seama sa. Dacă face aceasta, tot ce a zidit va trece în proprietatea episcopiei.

CANONUL 8: (OSÂNDA CELOR CE-ȘI IAU SINGURI BĂRBĂȚIA SAU O IAU ALTORA)

Dumnezeiescul și sfântul canon al Apostolilor pe cei ce se taie pe sine înșuși îi judecă de sinucigași; și fiind ierei, îi caterisește; iar nefiind ierei, îi oprește de la înaintarea la preoție; clar este că din cauza aceasta s-a hotărât că dacă cel ce se taie pe sine este sinucigaș, apoi cel ce taie pe altul ucigaș este. Căci cu dreptate l-ar privi cineva pe unul ca acesta chiar ca pe un violator al făpturii însăși. Pentru aceasta Sfântul Sinod a hotărât că, dacă vreun episcop, ori presbiter, ori diacon s-ar părî că castrează pe cineva, sau cu mâna sa proprie, sau prin poruncă, acela să se supună caterisirii, iar de ar fi mirean, să se afurisească; afară de cumva căzând în vreo boală ar fi silit să taie membrul cel ce pătimește. Că precum canonul prim al sinodului de la Niceea pe cei ce în boală sau chirurgisit nu-i pedepsește din pricina bolii, așa și noi nu osândim pe preoții cei ce poruncesc a se face eunuci cei bolnavi, dar nici pe mirenii cei ce întrebuințează mâna lor proprie la tăiere nu-i învinovățim; căci aceasta o socotim vindecare a bolii, iar nu ca viclenie împotriva creații sau ca violare a făpturii.

(22, 23, 24 ap.; 1 sin. I ec.)

Vezi canoanele paralele.

CANONUL 9: (CLERICII SĂ NU BATĂ)

Deoarece apostolescul și dumnezeiescul canon supune caterisirii pe ereii care se apucă să bată pe credincioșii cei ce au păcătuit sau pe necredincioșii cei ce au făcut nedreptăți, cei ce meșteșugind slujesc mâniei lor și, falsificând așezămintele apostolicești, au înțeles sub acei ierei nu-

mai pe cei ce bat cu mâinile lor, deși nici canonul nu are acest înțeles, nici mintea sănătoasă nu admite a se înțelege aceasta. Dar cu adevărat zadarnic și foarte greșit lucru ar fi să se caterisească numai cel ce de trei ori sau de patru ori lovind ar bate cu mâna sa, dar să rămână nepedepsit acela care, dându-i-se voie ca prin porunca ce o dă să bată, continuă răzbunarea brutal și până la moarte. Pentru aceasta, deoarece canonul oprește în general de a bate, și noi împreună așa hotărâm. Căci preotul lui Dumnezeu trebuie să povățuiască pe cel ce nu se supune legilor prin învățături și sfaturi, câteodată însă și cu certări bisericești, dar să nu se folosească de bice și lovituri asupra trupurilor oamenilor, iar dacă unii nicidecum nu s-ar supune și n-ar da ascultare corectării certărilor, nimeni nu oprește ca aceștia să se înțelepțească prin acuzarea lor la dregătorii locului. Căci și canonul al cincilea al sinodului de la Antiohia a canonisit ca cei ce bagă în Biserică gâlcevi și tulburări să se îndrepte prin mâna cea dinafară.

(27 ap.; 5 Antioh.; 55 Vasile cel Mare)

Prin canonul prezent se interpretează canonul 27 ap., care interzice clerului să bată, în sensul său autentic că nimeni nu are voie să bată și nici să dispună ca alții să bată, și se arată cum trebuie să procedeze preotul în cazul celor ce au păcătuit. Și anume, pornind de la prevederile cuvântului Sfântului Apostol Pavel către Tit, în care spune că: „Învățătorul este doctorul sufletului, iar doctorul nu bate, ci tratează și însănătoșește pe cel bolnav și pe cel rănit", se recomandă ca în cazul în care nu sunt suficiente mijloacele morale și pedepsele duhovnicești, atunci păcătosul respectiv să se predea autorităților civile, ca acestea să-l pedepsească, interzicându-se aplicarea bătăii din partea preotului.

CANONUL 10: (LUCRURILE SFINTE NU SE ÎNSTRĂINEAZĂ). (OSÂNDA PENTRU ÎNSTRĂINAREA LUCRURILOR SFINTE)

Cei ce s-au arătat pe sine dedați patimilor nu numai că nu se înfricoșează de pedeapsa sfintelor canoane, ci îndrăznesc chiar a-și bate joc de acelea. Căci le răstălmăcesc și le falsifică voința după firea lor pătimașă; pentru că, după cum zice Grigore Teologul, potrivit râvnei lor pătimașe, nu numai socotesc că răutatea lor este iresponsabilă, ci să se socotească chiar ca ceva dumnezeiesc, căci apostolescul canon zice: „Vas de aur sau de argint sfințit sau pânză nimeni să nu-și mai însușească spre folosire acasă, căci este potrivnic legilor; iar de s-ar prinde cineva, să se pedepsească cu afurisire". Deci acest canon înțelegându-l spre ajutorul nele-

giuirilor lor, zic că nu trebuie să se judece ca vrednici de caterisire cei ce transformă cinstita îmbrăcăminte a sfintei mese în haină a lor sau în vreo altă îmbrăcăminte; și încă nici chiar cei ce sfântul potir – o ce păgânătate! – sau cinstitul disc sau cele asemenea acestora folosindu-le pentru trebuințele proprii le murdăresc, fiindcă, zic ei, canonul a hotărât să-i supună afurisirii pe cei ce cad întru aceasta, iar nu caterisirii. Dar cine ar putea suferi mărimea unei stricăciuni și păgânătăți de acest fel? Căci pe când canonul supune afurisirii pe cei ce-și însușesc obiectul sfințit numai spre folosință, dar nu spre răpire desăvârșită, aceia și pe cei ce răpesc sfintele sfintelor și comit sacrilegiu față de ele îi liberează de caterisire, și nu-i consideră vrednici de caterisire pe cei ce, chiar și după judecata lor, cinstitele discuri și sfintele potire le murdăresc spre slujba mâncărurilor; cu toate că vădită se face spurcăciunea și este clar că cei ce făptuiesc unele ca acestea cad nu numai sub caterisire, ci și în vinovăția păgânătății celei extreme. Din cauza aceasta Sfântul Sinod a hotărât să se supună caterisirii celei desăvârșite cei ce răpesc spre folosul propriu sau întrebuințează spre folosire nesfințită sfântul potir, sau discul, sau lingura, sau cinstita îmbrăcăminte, sau cel ce se zice aer, sau, în genere, orice dintre cele sfinte din altar sau din vasele sau veșmintele sfinte. Căci una este a spurca și alta a fura cele sfinte. Astfel, pe cei ce iau afară din altar vasele sfințite sau veșmintele spre nesfințită întrebuințare a lor sau le dau altora, pe aceștia canonul îi afurisește și noi împreună îi afurisim. Iar pe cei ce le răpesc desăvârșit îi supunem osândirii sacrilegilor.

(25, 38, 72, 73 ap.; 25 Antioh.; 8 Grig. Nyssa; 2 Chiril Alex.)

În acest canon se dă interpretarea autentică canonului 73 apostolic, care interzicea folosirea în alt scop a obiectelor sfințite, precizând că se pedepsesc cu caterisirea cei ce își însușesc sau înstrăinează un bun sfințit și cu afurisirea cei ce întrebuințează pentru vreun scop oarecare un obiect, bun al bisericii.

CANONUL 11: (NEPOTRIVIRI). (ÎNDELETNICIRI NEPOTRIVITE PENTRU CLER). (INCOMPATIBILITĂȚI)

Dumnezeieștile și sfintele canoane supun caterisirii pe presbiterii ori diaconii care primesc asupră-le dregătorii sau îndeletniciri lumești, sau cele ce se zic purtări de grijă în casele dregătorilor. Deci și noi, întărind aceasta, hotărâm și în privința celorlalți care se numără în cler: că dacă vreunul dintre ei s-ar îndeletnici cu dregătorii lumești sau ar primi asupră-și cele ce se zic purtări de grijă în casele sau moșiile dregătorilor, acela să se alunge din clerul său; căci nimeni nu poate sluji la doi domni,

după cuvântul nemincinos al lui Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu (Matei 6, 24).

(6, 20, 81, 83 ap.; 3, 7 sin. IV ec.; 10 sin. VII ec.; 16 Cartag.)

Înnoind și întărind dispozițiile canoanelor 81 apostolic și 3 Calcedon, Părinții precizează că se interzice, sub pedeapsa caterisirii, tuturor clericilor de a primi dregătorii lumești.

CANONUL 12: (PARACLISELE DIN CASE. (RÂNDUIALA PENTRU PARACLISELE DIN CASE PARTICULARE))

Deoarece sfântul și ecumenicul sinod al VI-lea supune caterisirii pe clericii care liturghisesc sau botează în paraclisele care sunt înlăuntrul casei, fără învoirea episcopului, și noi împreună o hotărâm aceasta, căci pe când Sfânta Biserică arată calea cea dreaptă și dă întâietate cuvântului celui adevărat și păstrează și învață venerabilitatea vieţuirii, apoi este urât și necuvios să se permită ca cei ce vieţuiesc împreună în brutalitate și neascultare, furișându-se în case, să rupă buna ei rânduială, și să o umple de multă tulburare și de sminteli. Pentru aceea sfântul și de Dumnezeu ajutatul sinod de acum, de acord cu ecumenicul și Sfântul Sinod al VI-lea, a hotărât să fie lepădați din cler cei ce liturghisesc în paraclisele ce sunt prin case, lepădarea din cler făcându-se, firește, de către episcopul locului. Iar dacă unii afară de aceștia pătrunzând în case, vor îndrăzni să se atingă de liturghie, fără de învoirea episcopului, aceștia să se caterisească, iar cei ce sunt părtași comuniunii acestora să se supună afurisirii.

(31 ap.; 18, 31 sin. IV ec.; 31, 34, 59 Trul.; 7, 10 sin. VII ec.; 6 Gang,; 5 Antioh.; 53 Laod.; 12 Cartag.)

Vezi canoanele paralele.

CANONUL 13: (OSÂNDA CELOR SCHISMATICI). (SCHISMA FAȚĂ DE EPISCOP)

Cel viclean aruncând în Biserica lui Hristos sămânța neghinei eretice, și acestea văzându-le tăiate din rădăcină cu sabia Duhului, a venit pe altă cale spre viclenie, apucându-se să despartă trupul lui Hristos prin nebunia schismaticilor. Dar Sfântul Sinod, zăticnind (zădărnicind) **desăvârșit și această viclenie a lui, a hotărât că dacă de acum înainte vreun presbiter sau diacon va osândi pe episcopul său pentru oarecare vinovăție, înainte de sinodicească judecată și cercetare și de osândirea lui desăvârșită ar îndrăzni**

să se depărteze de la comuniunea cu acela și numele lui nu-l va pomeni la sfintele rugăciuni ale liturghiilor, precum s-a predanisit Bisericii, acela să se supună caterisirii și să se lipsească de toată demnitatea ieraticească. Căci cel ce este rânduit în ceata presbiterială și își atribuie pripit judecata mitropoliților și osândește însuși mai înainte de judecată, după chibzuința sa, pe părintele și pe episcopul său, acela nu este vrednic nici de demnitatea presbiteriei, nici de numele de presbiter. Iar cei ce vor urma acestuia, de vor fi dintre cei ierosiți, și ei să cadă din demnitatea lor; iar de vor fi monahi sau mireni, desăvârșit să se afurisească din Biserică, până când, desfăcând legătura cu schismaticii, se vor întoarce la episcopul lor propriu.

(31, 55 ap.: 6 sin. II ec.; 3 sin. III ec.; 18 sin. IV ec.; 31, 34 Trul.; 6 Gang.; 14 Sard.; 5 Antioh.; 14, 15 sin. I-II; 10, 11 Cartag.)

Reînnoind prevederile canonului 31 apostolic, prin canonul prezent se sancționează cu pedeapsa caterisirii și se despoaie de toată demnitatea presbiterul și diaconul care nu se supune episcopului înainte de a se fi pronunțat sentința definitivă a sinodului asupra infracțiunilor de care este acuzat episcopul.

CANONUL 14: (OSÂNDA EPISCOPULUI SCHISMATIC) (SCHISMA FAȚĂ DE MITROPOLIT)

Dacă vreun episcop, sub pretext că acuză pe mitropolitul său, mai înainte de cercetarea sinodului, s-ar depărta pe sine de la comuniunea cu el și nu ar pomeni numele lui după obicei la dumnezeiasca slujbă tainică (Sf. Liturghie), Sfântul Sinod a hotărât ca acela să fie caterisit, numai dacă, dezbinându-se de mitropolitul său, ar face schismă. Fiindcă se cuvine ca fiecare să cunoască măsura datoriilor sale, și nici presbiterul să nu-l defaime pe episcopul său, nici episcopul pe mitropolitul său.

(31 ap.; 6 sin. II ec.; 3 sin. III ec.; 18 sin. IV ec.; 31, 34 Trul.; 6 Gang.; 14 Sard.; 5 Antioh.; 10, 11, 62 Cartag.; 13, 15 sin. I-II)

În prezentul canon se stabilește aceeași pedeapsă ca și în canonul precedent și cu referire la raportul dintre episcop și mitropolitul său.

CANONUL 15: (OSÂNDA SCHISMEI). SCHISMA FAȚĂ DE PATRIARH. CARE DESPĂRȚIRE NU ESTE SCHISMĂ?)

Cele ce sunt rânduite pentru presbiteri, episcopi și mitropoliți, cu mult mai vârtos se potrivesc pentru patriarhi. Drept aceea, dacă vreun presbi-

ter, sau episcop, sau mitropolit ar îndrăzni să se depărteze de comuniunea cu propriul său patriarh și nu ar pomeni numele acestuia, precum este hotărât și rânduit în dumnezeiasca slujbă tainică, ci mai înainte de înfățișarea în fața sinodului și de osândirea definitivă a acestuia ar face schismă, Sfântul Sinod a hotărât ca acela să fie cu totul străin de toată preoția, dacă numai se va vădi că a făcut această nelegiuire. Și acestea s-au hotărât și s-au pecetluit pentru cei ce sub pretextul oarecăror vinovății se depărtează de întâii lor stătători și fac schismă și rup unitatea Bisericii. Căci cei ce se despart pe sine de comuniunea cea cu întâiul stătător al lor pentru oarecare eres osândit de sfintele sinoade sau de Părinți, firește adică, de comuniunea cu acela care propovăduiește eresul în public și cu capul descoperit îl învață în Biserică, unii ca aceștia nu numai că nu se vor supune certării canonicești, desfăcându-se pe sinești de comuniunea cu cel ce se numește episcop chiar înainte de cercetarea sinodicească, ci se vor învrednici și de cinstea cuvenită celor ortodocși. Căci ei nu au osândit pe episcopi, ci pe pseudoepiscopi și pe pseudoînvățători și nu au rupt cu schismă unitatea Bisericii, ci s-au silit să izbăvească Biserica de schisme și de dezbinări.

(31 ap.; 6 sin. II ec.; 3 sin. III ec.; 18 sin. IV ec.; 31, 34 Trul.; 6 Gang.; 14 Sard.; 5 Antioh.; 10, 11, 62 Cartag.; 13, 14 sin. I-II)

Întregind canoanele 13 și 14, canonul prezent lărgește aceleași prevederi și în raporturile cu patriarhul, căruia toți ceilalți clerici trebuie să i se supună.

Având în vedere prevederile canoanelor 13 și 15, se menționează că acestea prevăd numai situația când cei vizați provoacă schisma față de superiorul lor invocând anumite delicte săvârșite de acesta, dar nedovedite. În cazul în care însă superiorul propăvăduiește în public în biserică vreo învățătură eretică, atunci respectivii au dreptul și datoria de a se despărți imediat de acel superior. În acest caz nu numai că nu vor fi sancționați, dar vor fi lăudați, pentru că au osândit legal pe cel vinovat și nu s-au răsculat împotriva acestuia.

CANONUL 16: (RETRAGEREA DIN SCAUN. PIERDEREA SCAUNULUI PRIN LIPSĂ (NECANONICĂ) MAI MARE DE ȘASE LUNI DIN EPARHIE)

În privința gâlcevilor și tulburărilor, cele ce se întâmplă în Biserica lui Dumnezeu, este nevoie să se hotărască și aceasta: cu nici un chip să nu se așeze episcop în biserica al cărei întâișezător trăiește și se află în demnitatea sa, decât numai dacă el de bunăvoie va renunța la episcopie. Dar trebuie ca mai întâi cercetându-se canonicește (în conformitate cu Sf. Canoane) pricina celui ce urmează a fi izgonit din episcopie, să se ducă la capăt; apoi așa, după caterisirea acestuia, să se promoveze altul în locul

lui la episcopie. Iar dacă vreunul dintre episcopi, aflându-se în demnitatea sa, nu ar voi nici să renunțe la episcopie, nici să-și păstorească propriul său popor, ci depărtându-se de episcopia sa, va zăbovi mai mult de șase luni în alt loc, nesupunându-se nici poruncii împărătești, nici îndeplinind slujba patriarhului său și nici chinuit fiind de vreo boală cumplită, care-i pricinuiește nemișcare desăvârșită; deci dacă unul ca acesta, care nu este împiedicat de nici una din pricinile menționate, se depărtează de la episcopia sa și mai mult de șase luni petrece într-alt loc, să se înstrăineze desăvârșit de cinstea și demnitatea de episcop. Căci în privința celui ce se lenevește în privința purtării de grijă a turmei ce i s-a încredințat și zăbovește într-alt loc mai mult de șase luni, Sfântul Sinod a hotărât să se facă desăvârșit străin de arhieria prin care s-a rânduit a păstori și la locul episcopiei lui să se rânduiască altul în locul lui.

(9 sin. III ec.; 17 Antioh.; 12 Sard.; 71 Cartag.; 10 Petru Alex.; 3 Chiril Alex.)

Vezi canonul 19 al sinodului III ecumenic și cele paralele.

CANONUL 17: (SĂ SE ȚINĂ RÂNDUIALA URCĂRII TREPTELOR PREOȚEȘTI)

Îngrijind întru toate de buna rânduială bisericească, am socotit că este de nevoie a hotărî și aceasta: de acum înainte nici unul dintre mireni sau monahi să nu se ridice deodată la înălțimea episcopiei, ci mai întâi cercetându-se în treptele eclesiastice, așa să primească hirotonia episcopiei. Căci, deși până acum unii dintre mireni sau monahi, cerând nevoia, îndată s-au învrednicit de demnitatea episcopiei, fiindcă au excelat prin virtute și au înălțat bisericile lor, dar nicidecum impunând Bisericii rara întâmplare drept lege, hotărâm ca de acum înainte să nu se mai întâmple acest lucru; decât numai dacă cel ce se hirotonește potrivit rânduielii bisericești va trece prin treptele ierarhicești, împlinind în fiecare stare timpul hotărât prin lege.

(80 ap.; 2 sin. VII ec.; 12 Neocez.; 3, 12 Laod.; 10 Sard.; 4 Chiril Alex.)

Vezi canonul 80 apostolic, 10 Trulan și canoanele paralele.

CANOANELE SINODULUI AL ZECELEA LOCAL DE LA CONSTANTINOPOL (ȚINUT ÎN BISERICA SFÂNTA SOFIA) (879)

CANONUL 1: (UNITATEA CANONICĂ DINTRE BISERICA DE RĂSĂRIT ȘI CEA DE APUS)

Sfântul și ecumenicul sinod a hotărât ca acei clerici, ori mireni, ori episcopi din Italia, care petrec în Asia, sau Europa, sau Lidia și au fost puși sub legătură, sau caterisire, sau anatematizare de către preasfințitul papă Ioan, unii ca aceștia să fie puși și de către Fotie, Preasfințitul Patriarh al Constantinopolului, sub hotărâre de pedeapsă, adică să fie ori caterisiți, ori anatematizați, ori afurisiți. Dar și acei clerici, sau laici, sau cei din tagma arhierească sau ierahicească din orice parohie, pe care Fotie, Preasfințitul nostru Patriarh, îi va pune sub afurisire sau caterisire, sau anatematizare, să-i aibă pe ei și preasfințitul papă Ioan și Sfânta lui Dumnezeu Biserică a romanilor supusă lui sub aceeași sentință a pedepsei și să nu se schimbe ceva nici din prerogativele cuvenite preasfințitului scaun al bisericii romanilor, nici din totalitatea prerogativelor întâiuluișezător al ei, nici acum, nici în viitor.

(12, 13, 32 ap.; 6 sin. I ec.; 3 sin. II ec.; 28 sin. IV ec.; 36 Trul.; 6 Antioh.; 14 Sard.; 11, 29 Cartag.)

Scopul este unitatea Bisericii de răsărit cu cea de apus. La acest sinod s-a emis canonul prezent, care dispune respectarea reciprocă a hotărârilor luate de biserica din Roma și de cea din Constantinopol.

CANONUL 2: (NEPOTRIVIRE ÎNTRE ARHIERIE ȘI STAREA MONAHALĂ)

Cu toate că până acum unii dintre arhiereii care s-au pogorât în schima monahală erau siliți să rămână la înălțimea arhieriei, și făcând aceasta au fost trecuți cu vederea, acest sfânt și ecumenic sinod, îndreptând și această scăpare din vedere și întorcând această faptă ilegală la legiuirile bisericești, a hotărât ca, dacă vreun episcop sau oricare altul din demnitatea arhierească ar voi să se pogoare la viața monahicească și să îndeplinească locul pocăinței, acesta să nu mai aibă pretenție la demnitatea arhierească. Căci așezămintele au cuvânt de ascultare necondiționată și ucenicie, iar nu de a învăța și de a fi întâișezător; nici nu cer a păstori pe

alții, ci înșiși a fi păstoriți. Drept aceea, precum s-a zis mai înainte, dispunem ca nici unul dintre cei ce sunt trecuți în catalogul arhieresc și dintre păstori să nu se pogoare pe sine la locul celor ce sunt păstoriți și se pocăiesc. Iar de va îndrăzni vreunul să facă aceasta după emiterea și publicarea hotărârii date acum, acela, lipsindu-se pe sine de trepta arhierească, să nu se mai întoarcă la demnitatea de dinainte, de care s-a lepădat prin faptele sale.

(4 sin. IV ec.; 43 Trul.; 5 sin. I-II)

Având în vedere neobservarea voturilor monahale despre supunere și ucenicie, care sunt incompatibile cu chemarea de episcop, care trebuie să fie învățător și superior și păstorul altora, iar nu prosternat și în pocăință, Părinții dispun ca episcopul care se pogoară la viața monahală să înceteze din demnitate.

Comentând acest canon, Balsamon pune problema episcopului provenit dintre monahi, menționând că ar fi incompatibilă numai starea de monah cu schima mare. Un astfel de monah încetează cu totul de a mai putea fi episcop.

CANONUL 3: (SILA (VIOLENȚA ÎMPOTRIVA IERARHILOR))

Dacă vreunul dintre mireni, călcând și defăimând poruncile dumnezeiești și împărătești și batjocorind încă și înfricoșatele așezăminte și legi ale Bisericii, ar îndrăzni să bată pe vreun episcop ori să-l întemnițeze, sau fără motiv, sau și plăsmuind el motivul, unul ca acesta să fie anatema.

(55 ap.; 81 sin. IV ec.; 34 Trul.)

Referindu-se la imunitatea și privilegiile preoției, asigurate de legile de stat, Părinții hotărăsc să fie sancționate toate acele persoane care ar îndrăzni să le calce, menționând pe aceia care ar îndrăzni să bată pe un episcop.

În susținerea acestei hotărâri se invocă și prevederea din Sfânta Scriptură de la Fapte 23, 5 și canonul 55 apostolic, prin care se reglementează astfel de situații.

Elaborând canonul pe temeiul legilor de stat și al doctrinei canonice, Părinții dispun să se anatematizeze toți cei ce ar bate sau ar întemnița pe vreun episcop fără motiv sau plăsmuind el motive. Prin aceasta se declară inviolabilă persoana episcopului, așa cum este ea recunoscută prin legile de stat, și așa cum sunt toți demnitarii de stat. Aici se aplică și prevederile din alte canoane, care stabilesc dreptul exclusiv al sinoadelor de a pedepsi pe episcop.

IV. CANOANELE SFINȚILOR PĂRINȚI

CANOANELE FERICITULUI DIONISIE, ARHIEPISCOPUL ALEXANDRIEI (†264)

CANONUL 1: (RÂNDUIALA PENTRU POSTUL MARE. (SFÂRȘITUL POSTULUI MARE. SFAT PENTRU AJUNARE ÎN SĂPTĂMÂNA PATIMILOR))

Mi-ai scris, fiul meu preacredincios și preaînțelept, întrebând în care ceas trebuie a se lăsa ajunarea în ziua Paștilor; anume zici că unii frați zic că trebuie să se facă aceasta către cântatul cocoșilor; iar alții că se cade de cu seară: că frații din Roma, precum zici, așteaptă cocoșul; iar despre cei ce sunt aici, ziceai că mai degrabă. Deci cauți a se pune termen precis și ceas deplin măsurat, care lucru este și dificil, și greșit. Căci de toți se va mărturisi la fel cum că sărbătoarea și veselia trebuie a se începe după timpul Învierii Domnului nostru, smerind până la acel timp sufletele cu ajunări. Dar prin cele ce mi-ai scris ai dovedit foarte corect și înțelegând din dumnezeiești evangheliști că nu se vede nimic precis la dânșii în privința ceasului când a înviat. Căci evangheliștii au scris în feluri diferite despre cei ce au venit la mormânt în timpuri diferite, și toți au zis că au aflat pe Domnul înviat, „și târziu sâmbăta" (28, 1), precum zice Matei; „și de dimineață, fiind încă întunerec" (20, 1), precum scrie Ioan; „și dis-de-dimineață" (24, 1), precum Luca; „și foarte dimineață răsărind soarele" (16, 2), precum Marcu. Dar când a înviat cu adevărat, nici unul nu spune lămurit; se mărturisește însă că în seara sâmbetei, care lumina spre cea dintâi zi a săptămânii, până la răsăritul soarelui acelei dintâi zile a săptămânii, cei ce au venit la mormânt nu l-au mai aflat pe el zăcând acolo. Și noi zicem că evangheliștii nici nu se deosebesc, nici nu se contrazic întreolaltă; căci, deși se pare a fi o deosebire mică în privința chestiunii ridicate, dacă toți se potrivesc că noaptea aceea a răsărit lumina lumii, Domnul nostru, ei se deosebesc numai în privința ceasului, ca noi să ne sârguim a

le potrivi pe cele zise cu pricepere și cu credință. Deci cele zise de Matei sunt așa: „Târziu sâmbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii, a venit Maria Magdalena și cealaltă Marie ca să vadă mormântul. Și iată s-a făcut cutremur mare; că îngerul Domnului pogorându-se din cer, venind a rostogolit piatra și a stat deasupra ei. Și înfățișarea lui era ca fulgerul și îmbrăcămintea lui albă ca zăpada; și de frica lui s-au cutremurat străjerii și s-au făcut ca morți. Iar îngerul, vorbind femeilor, a zis: Nu vă temeți voi, căci știu că pe Iisus cel răstignit căutați. Nu este aici, căci s-a sculat precum a zis“ (28, 1-16), iar cuvântul acesta „târziu“, unii cred că după graiul comun însemnează seara sâmbetei, iar cei ce înțeleg mai înțelepțește zic că nu este aceasta, ci noapte adâncă, deoarece „târziu“ însemnează după o întârziere și după un timp lung; iar cum că zice că era noapte, iar nu seară, a adaus: „care lumina spre cea dintâi zi a săptămânii“. Și femeile au venit, dar nu cum zic ceilalți, aducând miresme, ci să vadă mormântul, și au aflat că se făcuse cutremur și pe înger șezând pe piatră, și au auzit de la el: „Nu este aici, s-a sculat“. Asemenea Ioan zice: „În cea dintâi zi a săptămânii, Maria Magdalena a venit de dimineață la mormânt, fiind încă întunerec, și a văzut piatra luată de pe mormânt“ (20, 1), după el deci, ea a venit încă întunerec fiind. Iar Luca zice: „Și sâmbătă s-au odihnit după lege. Iar în întâia zi a săptămânii, dis-de-dimineață au venit la mormânt, aducând miresmele cele ce gătiseră; și au aflat piatra răsturnată de pe mormânt“ (23, 26; 24, 1-2). Acel „dis-de-dimineață“ poate că însemnează zorile ce se ivesc mai înainte de dimineață în ziua întâi din săptămână, căci trecuse deja deci desăvârșit, împreună cu noaptea, sâmbăta întreagă și s-a început altă zi când au venit ele aducând miresmele și mirurile; de unde este evident că înviase cu mult mai înainte. Acestuia urmează și Marcu, zicând: „Au cumpărat miresme ca să meargă să-l ungă; și foarte de dimineață în cea dintâi zi a săptămânii au venit la mormânt, răsărind soarele“ (16, 1-2); deci și acesta zice „foarte de dimineață“, ceea ce este asemenea cu „dis-de-dimineață“, și a adaus „răsărind soarele“. Este evident că pornirea și calea lor dis-de-dimineață și foarte de dimineață s-a început; au întârziat însă pe cale, și la mormânt au petrecut până la răsăritul soarelui; și zice că atunci tânărul cel în veșminte albe le-a zis acestora: „S-a sculat, nu este aici“. Deci așa fiind acestea, descoperim celor ce cercetează cu deamănuntul în care ceas, sau și în care jumătate de ceas, sau pătrime de ceas, se cuvine a începe bucuria pentru Învierea din morți a Domnului nostru; deci pe cei ce se preagrăbesc și deja pe la miezul nopții se lasă de ajunare, ca pe leneși și neînfrânați îi dojenim, ca pe unii care cu puțin mai înainte de țintă întrerup calea, căci zice un înțelept: Nu este lucru mic în viață, chiar dacă puținul lipsește; iar

pe cei ce se mai înfrânează și rabdă mai mult, și rabdă până la a patra strajă, la care și celor ce călătoreau pe mare s-a arătat Mântuitorul nostru umblând pe apă, îi primim ca pe niște viteji și iubitori de osteneală. Dar să nu prea osândim nici pe aceia care au încetat între timp, sau fiindcă au fost îndemnați, sau fiindcă nu au putut, deoarece nici cele șase zile de ajunare nu le rabdă toți în același și în asemenea fel; ci unii perseverează, petrecându-le nemâncați chiar pe toate; alții două, alții trei, alții patru, alții nici una; iar celor ce s-au trudit foarte întru prelungirea zilelor de ajunare, încât au obosit și numai că nu s-au istovit, li se dă învoire pentru gustare mai grabnică; iar dacă unii, care nu numai că nu au perseverat, dar nici nu au ajunat, sau chiar desfătându-se în cele patru zile trecute, apoi ajungând la cele două din urmă, și numai pe acestea le-au petrecut ajunând, vineri și sâmbătă, și cred că fac vreun lucru mare și strălucit dacă stăruiesc până seara, eu socotesc că aceștia nu au răbdat aceeași nevoință ca și aceia care mai multe zile s-au înfrânat. Și le-am scris acestea, precum cuget, sfătuind în privința acestora.

(66 ap.; 89 Trul.)

Canoanele 1, 2, 3, 4 ale fericitului Dionisie sunt de fapt o scrisoare de răspuns a acestuia către episcopul Vasilid în privința unor chestiuni, ca durata postului Paștelui, interzicerea de a participa la serviciile religioase a femeii care are scurgere lunară, reținerea prin consens de la relații sexuale pe timp de rugăciune și starea celor ce au scurgeri de sămânță noaptea fără voie.

CANONUL 2: (CÂND SE OPRESC FEMEILE DE LA CELE SFINTE? (OPRIREA DE LA CELE SFINTE A FEMEILOR AFLATE ÎN STAREA DE CURĂȚIRE LUNARĂ))

Iar în privința femeilor care au curățirea lunară, dacă se cuvine, aflându-se ele așa, să intre în Casa lui Dumnezeu, socotesc că și a întreba este de prisos; deoarece cred că nici ele, fiind credincioase și cucernice, n-ar îndrăzni, aflându-se așa, sau să se apropie de masa cea sfântă, sau să se atingă de trupul și de sângele lui Hristos; căci nici aceea ce avea curgerea sângelui de 12 ani nu s-a atins de El spre vindecare, ci numai de poalele Lui; dar este lucru neprihănit a se ruga, oricum ar fi cineva, și a-și aduce aminte de Stăpânul, oricum s-ar afla, și a se ruga spre a dobândi ajutor; iar cel ce nu este cu totul curat, și cu sufletul, și cu trupul, se va opri de a se apropia de cele sfinte și de Sfintele Sfinților.

(44 Laod.; 6, 7 Tim. Alex.)

CANONUL 3: (ÎNFRÂNAREA SOȚILOR)

Iar cei ce sunt independenți și căsătoriți trebuie să-și fie loruși judecători, fiindcă au auzit pe Pavel care scrie că este lucru cuviincios a se depărta la un timp unul de altul prin consimțământ, pentru ca să stăruiască în rugăciune, și apoi să se apropie (I Cor. 7, 5).

(13 Trul.; 3, 4, 25 Cartag.; 5, 13 Tim. Alex.)

CANONUL 4: (SCURGEREA SĂMÂNȚEI. (SFAT PENTRU CAZUL DE SCURGERE A SĂMÂNȚEI))

Iar celor ce li se întâmplă scurgeri noaptea fără voie, aceștia încă să urmeze propriei lor conștiințe; și să se cerceteze pe sine ori de au îndoială pentru aceasta, ori nu; căci întocmai ca și la mâncări, zice Apostolul: „cel ce se îndoiește, de va mânca, este osândit" (Rom. 14, 23); **astfel, și în privința aceasta, tot cel ce se apropie de Dumnezeu să fie cu bună cunoștință și să aprecieze după propria sa convingere. Aceste întrebări ni le-ai pus tu nouă dându-ne cinste, iar nu fiindcă nu le cunoști, pentru ca prin aceasta să ne predispui a fi de aceeași părere, precum și suntem, și de acord cu tine. Iar eu, nu ca învățător, ci cu toată simplitatea, precum se cuvine când vorbim întreolaltă, ți-am expus părerea în chip nepărtinitor, asupra căreia tu, fiul meu cel preaînțelept, să judeci și să-mi scrii în privința acestora, dacă ceva ți se pare mai drept sau mai bun, sau dacă ești de părere să fie așa. Mă rog, iubitul meu fiu, să fii sănătos, slujind în pace Domnului.**

(1 Atanasie cel Mare; 12 Tim. Alex.)

CANOANELE SFÂNTULUI GRIGORIE, FĂCĂTORUL DE MINUNI, ARHIEPISCOPUL NEOCEZAREEI

CANONUL 1: (PĂCATELE CELOR PRINȘI (LUAȚI ÎN PRINSOARE (ROBIȚI) DE BARBARI)

Nu mâncările ne îngreuiază pe noi, sfințite papă, dacă cei robiți au mâncat cele ce le-au pus înaintea lor cei ce-i stăpâneau pe ei; mai ales fiindcă toți sunt de părerea că barbarii, care au năvălit în părțile noastre, n-au jertfit idolilor. Iar Apostolul zice: „Mâncările sunt pentru pântece, și pântecele pentru mâncări, dar Dumnezeu le va desființa și pe acela, și pe

acestea" (I Cor. 6, 13). Dar și Mântuitorul, care curățește toate mâncările, zice: „Nu cele ce intră în gură spurcă pe om, ci cele ce ies" (Matei 15, 11). Iar în privința necinstirii femeilor robite, batjocorindu-se de barbari trupurile lor, acestea să nu se osândească toate la fel. Căci, dacă viața vreuneia și mai înainte era prihănită, mergând după ochii celor desfrânați, precum s-a scris, este evident că deprinderea de desfrânare se presupune și în timpul sclaviei, și unele ca acestea nu trebuie să se împărtășească prea ușor de rugăciuni. Dar, dacă vreuna viețuind în deplină castitate și mai înainte a dovedit viață curată și afară de orice bănuială, și acum de silă și de nevoie a căzut în ocară, în privința acesteia avem pildă din Deuteronom, despre fecioara pe care un om a găsit-o în câmp și siluind-o s-a culcat cu dânsa: „Tinerei, zice Sfânta Scriptură, să nu-i faceți nimic, căci nu este păcat de moarte în această fecioară, căci precum s-ar scula omul asupra aproapelui său și ar omorî sufletul lui, așa este lucrul acesta, a strigat fecioara, dar n-a fost cine să-i ajute" (Deut. 22, 26, 27). **Așa este și aceasta.**

(62, 67 ap.; 11 sin. I ec.; 27 sin. IV ec.; 4, 5 Anc.; 14 Petru Alex.; 49 Vasile cel Mare)

Canoanele 1-10 sunt de fapt o epistolă a sfântului Grigorie către un episcop din Pont, referitoare la cei care în timpul invaziei varazilor și goților au mâncat din jertfele idolilor și au comis și alte păcate, prevăzând pedepsele ce se cuvin acestora.

CANONUL 2: (LĂCOMIA ȘI CÂȘTIGUL URÂT. (OSÂNDA LĂCOMIEI (ȘI EXPLOATĂRII), A PRĂDĂRII ȘI A CÂȘTIGULUI URÂT))

Groaznică este lăcomia, și nu se pot cita într-o scrisoare dumnezeiești scripturi, în care se spune că este grozavă și înfricoșată nu numai tâlhăria, ci în general lăcomia și atingerea de cele străine, pentru agonisirea urâtă; și orice de acest fel este de lepădat de Biserica lui Dumnezeu. Iar cei ce în timp de prigoană, „întru atâta suspin și atâtea plângeri, îndrăznesc să creadă că timpul aducător de toată pierzarea este pentru ei timp de câștig, aceștia sunt oameni necinstitori de Dumnezeu și urâți de Dumnezeu și care întrec orice răutate. Drept aceea s-a hotărât ca toți aceștia să se lepede, ca nu cumva să vină urgia peste tot poporul și mai întâi peste întâi-stătătorii care nu cercetează aceste lucruri; căci mă tem, precum zice Scriptura: „Nu vei pierde cu cel nelegiuit pe cel drept" (Fac. 18, 23); **căci zice Sfânta Scriptură: „Desfrâul și lăcomia sunt cele prin care vine urgia lui Dumnezeu peste fiii pierzării"** (Col. 3, 6); **„deci nu vă faceți**

împreună părtași ai lor; că ați fost oarecând în întunerec, iar acum lumină întru Domnul; ca fiii luminii să umblați, căci rodul luminii este întru toată bunătatea, și dreptatea, și adevărul, cercând ce este bineplăcut Domnului. Și nu fiți părtași lucrurilor celor fără de roadă ale întunericului, ci mai vârtos mustrați-le chiar, căci cele făcute în ascuns de dânșii rușinos este chiar a le spune; iar toate vădindu-se de lumină se arată" (Efes. 5, 6-13). **Unele ca acestea le zice Apostolul. Iar unii, care au fost pedepsiți pentru lăcomia lor din timp de pace, dacă chiar în timp de urgie iarăși se vor îndrepta spre lăcomie, câștigând din sângele și din pieirea unor oameni, care au fost alungați, sau robiți, sau uciși, ce trebuie să se aștepte altceva de la acest lucru, decât că cei ce practică lăcomia îngrămădesc urgie atât asupra lor, cât și asupra poporului întreg?**

(5 Cartag.; 14 Vasile cel Mare; 6 Grig. Nyssa)

CANONUL 3: (CÂȘTIGUL NEDREPT (NECINSTIT) (OSÂNDA CÂȘTIGULUI STRĂIN))

Oare nu Ahar, fiul lui Zara, din greșeală luând din cele aduse lui Dumnezeu, peste toată adunarea lui Israel s-a făcut urgia? Și acesta singur a păcătuit, dar oare singur a murit întru păcatul său? Și nouă ni se cuvine în acel timp să considerăm anatemă tot ce nu este al nostru și câștig străin. Căci și acel Ahar a luat din pradă; aceștia acum tot din pradă; dar acela a luat cele de la vrăjmaș; iar aceștia, acum, de la frați, câștigându-și câștig de pieire.

(72 ap.; 10 sin. I-II; 61 Vasile cel Mare; 6, 8 Grig. Nyssa)

CANONUL 4: (PRĂDAREA. (OSÂNDA PRĂDĂRII))

Și nimeni să nu se amăgească pe sine nici ca și cum ar fi găsit; căci nici celui ce găsește ceva nu se cuvine a câștiga; căci Deuteronomul zice: „Să nu treci cu vederea văzând vițelul fratelui tău sau oaia rătăcind pe cale, ci întorcându-te să le întorci la fratele tău; iar dacă fratele tău nu este aproape de tine sau nu-l cunoști, le vei aduna pe ele și vor fi cu tine până ce le-ar căuta fratele tău și le vei da lui; așa vei face cu asinul lui, și așa vei face cu haina lui, și așa vei face cu tot ceea ce a pierdut fratele tău, cu orice a pierdut el, și tu le-ai aflat" (Deut. 22, 1-3) **nu numai ale fratelui de le-ar găsi, ci și ale vrăjmașului. „Întorcându-te", așa spune Deuteronomul. Iar în Exod se spune că zice „le vei întoarce la casa stăpânului lor"** (Ieș. 23, 4). **Iar**

dacă nu este îngăduit a câștiga dacă fratele tău, sau vrăjmașul, în vreme de pace ar lenevi și s-ar desfăta, neîngrijindu-se de ale sale, cu cât mai puțin când este în nenorocire și fuge de vrăjmași, și silit își părăsește ale sale?

(6 Grig. Nyssa)

CANONUL 5: (LUCRURILE GĂSITE)

Dar mulți se amăgesc pe sine ținând în locul lucrurilor lor pierdute pe cele străine ce au găsit; căci dacă voradii și goții au tratat cu ei ca vrăjmași, apoi ei se fac altora voradi și goți. Deci am trimis la voi pe fratele și împreună bătrânul Eufrosiu, pentru acestea, ca să dea și acolo asemenea fel de procedare, după cel de aici, și ale căror scuze se cuvine a se primi, și care trebuie să se oprească de la rugăciuni.

CANONUL 6: (LIBERAREA ROBILOR. (ROBII, SCLAVII SCĂPAȚI DIN PRINSOARE SUNT LIBERI))

Ni s-a vestit însă nouă că în țara noastră se face un lucru de necrezut, negresit de necredincioși și de nelegiuiți, și de cei ce nu cunosc nici numele lui Dumnezeu; că adică unii la atâta cruzime și neomenie au ajuns, încât reținu cu sila pe unii dintre sclavii scăpați de la barbari. Trimiteți pe câțiva prin țară, ca să nu cadă fulgere peste cei ce fac unele ca acestea.

(85 Trul.; 3 Gang.; 64 Cartag.)

CANONUL 7: (VÂNZĂTORII DE FRAȚI. (VÂNZAREA) (TRĂDAREA). (OSÂNDA CELOR CE SE FAC UNELTE ALE BARBARILOR).

Deci cei ce s-au numărat între barbari și s-au dus cu ei în robie, uitând că au fost odată din Pont și creștini, și s-au sălbăticit într-atâta încât ucid chiar pe cei de neam cu dânșii, sau cu lemn, sau prin sugrumare, și arată barbarilor, care nu știau, căile sau casele, aceștia trebuie să se oprească și de la ascultare, până ce adunându-se sfinții, și Duhul Sfânt înaintea lor, ar hotărî ceva de obște în privința lor.

(9 Anc.; 11, 13 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

CANONUL 8: (OSÂNDA CELOR CE PRĂDEAZĂ)

Iar pe cei ce au îndrăznit să năvălească asupra caselor străine, dacă, acuzați fiind, s-ar dovedi, să nu-i învrednicești nici de ascultare; iar dacă

singuri ar mărturisi și vor da înapoi ceea ce au luat, să se umilească în rândul celor ce se convertesc.

(61 Vasile cel Mare; 2 Grig. Neocez.; 6 Grig. Nyssa)

CANONUL 9: (LUCRURI GĂSITE DIN PRĂZI)

Iar cei ce în câmp au găsit ceva, sau în casele lor din ce au lăsat barbarii, dacă se vor dovedi, fiind acuzați, de asemenea să fie între cei ce se smeresc; iar dacă vor mărturisi singuri și vor da înapoi, să-i învrednicești și de rugăciune.

(61 Vasile cel Mare; 2, 5, 8 Grig. Neocez.; 6 Grig. Nyssa)

CANONUL 10: (RÂNDUIALA PENTRU CEI CARE DAU LUCRURILE PE FAȚĂ. (SĂ NU CEARĂ RĂSPLATĂ))

Iar cei ce îndeplinesc porunca trebuie să o îndeplinească afară de orice câștig urât, nici să nu ceară răsplată de denunț, sau de salvare, sau de găsire, sau ori cu ce nume le numesc pe acestea.

(4, 5 Grig. Neocez.; 6 Grig. Nyssa)

CANONUL 11: (TREPTELE POCĂINȚEI)

Plângerea este afară de ușa casei de rugăciune, unde stând cel ce a păcătuit, trebuie să se roage credincioșilor celor ce intră ca să se roage pentru el. Ascultarea este înăuntru de ușa din tindă, unde trebuie să stea cel ce a păcătuit până la catehumeni, și de acolo să iasă; ca auzind, zice Vasile cel Mare, Scripturile și învățătura, să se scoată afară și să nu se învrednicească de rugăciune; iar prosternarea este ca înăuntru de ușa bisericii stând, să iasă cu catehumenii; și starea împreună, ca să stea împreună cu credincioșii și să nu iasă cu catehumenii; cea mai de pe urmă este împărtășirea cu Sfintele Taine.

(11 sin. I ec.; 4, 8, 9 Anc.; 22, 56, 75, 81, 83 Vasile cel Mare)

Constituie un adaus la epistola sfântului Grigorie luată din canonul 75 al Sfântului Vasile cel Mare, în care se tratează despre cele patru trepte de penitență: plângerea, ascultarea, prosternarea și starea împreună. Vezi și canonul 11 al sinodului I ecumenic.

CANOANELE FERICITULUI PETRU, ARHIEPISCOPUL ALEXANDRIEI ȘI MARTIRUL (†311)

CANONUL 1: (POCĂINȚA CELOR CĂZUȚI DIN PRICINA CAZNELOR (ÎN PRIGOANE))

Deoarece s-au ajuns a patra oară Paștile în persecuție, a fost destul pentru cei ce au fost urmăriți și întemnițați, și au răbdat chinuri cumplite și bătăi de nesuferit, și alte multe nevoi grele, și după aceea s-au predat din cauza neputinței trupului, dacă aceștia la început nu au fost reprimiți din cauza căderii mari, căreia s-au supus, totuși deoarece ei mult s-au nevoit și mult timp s-au luptat împotrivă, că nu de voie au venit ei la aceasta, ci predându-se din cauza neputinței trupului, fiindcă și rănile lui Iisus se arată pe trupurile lor, și acum au al treilea an de plângere, să li se dea lor penitență, spre aducerea-aminte despre întoarcere, alte patruzeci de zile, pe care deși le-a ajunat Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos după ce s-a botezat, totuși a fost ispitit de diavolul, astfel și dânșii, exercitându-se mai mult în timpul acelora, și deșteptându-se mai tare, de aci înainte vor priveghea în rugăciuni, meditând asupra ceea ce a zis Domnul către cel ce-L ispitea pe El să i se închine: „Mergi înapoia mea, Satano; că scris este: Domnului Dumnezeului tău să te închini, și Lui singur să-i slujești" (Mat. 4, 10).

Canoanele 1-15 reglementează starea celor căzuți în timpul prigoanei, ca și a celor ce au rezistat, păstrând dreapta credință.

CANONUL 2: (POCĂINȚA CELOR CE AU CĂZUT UȘOR)

Iar celor ce numai după ce au fost întemnițați și au răbdat asupririle și infecțiile din temniță, ca în strâmtoare, iar apoi fiind robiți neluptând cu chinurile, după multă lipsă de putere și după oarecare orbire, s-au înfrânt, le va ajunge un an către celălalt timp; fiindcă și ei cu totul s-au dat pe sineși spre a fi asupriți pentru numele lui Hristos, deși au și primit în temniță de la frați mare mângâiere, pentru care au să răsplătească înmulțit dacă doresc a se elibera de robia prea-amară a diavolului, aducându-și prea bine aminte de cel ce zice: „Duhul Domnului peste mine, pentru care m-a uns, m-a trimis spre a propovădui săracilor, a binevesti robilor iertare și orbilor vedere, a slobozi pe cei înfrânți întru ușurare, a

propovădui anul cel primit al Domnului și ziua răsplătirii" (Isaia 61, 1-2; Luca 4, 18-19).

(62 ap.; 10 sin. I ec.; 1, 2, 3, 9, 12 Anc.; 73, 81 Vasile cel Mare; 2, 5 Grig. Nyssa)

CANONUL 3: (POCĂINȚA CELOR CE S-AU PREDAT FĂRĂ CAZNE)

Iar celor ce chiar nimic nu au pătimit ceva de acest fel, și nici nu au arătat rod de credință, ci singuri au alergat la răutate și s-au predat de lașitate ori de frică, iar acum au venit la pocăință, de lipsă și potrivit este a li se pune înainte parabola smochinului celui neroditor, precum zice Domnul: „Avea oarecine un smochin sădit în via lui, și a venit căutând rod în el, și n-a găsit. Atunci zise către vier: Iată trei ani de când vin căutând rod în smochinul acesta și nu găsesc, taie-l, pentru că și pământul îl face nefolositor. Iar el răspunzând, zice lui: Doamne, lasă-l și anul acesta, până ce-l voi săpa împrejur și voi pune gunoi, și poate face rod! Iar dacă nu, îl vei tăia la anul cel viitor" (Luca 13, 6-9); **pe care parabolă luând-o ei înaintea ochilor, și arătând rod vrednic de pocăință în cursul unui timp îndelungat de pocăință, vor avea mai mult folos.**

(62 ap.; 6, 9 Anc.; 2 Grig. Nyssa)

CANONUL 4: (OSÂNDA CELOR CE NU SE POCĂIESC)

Iar celor în privința cărora nu este nici o nădejde și sunt nepocăiți, câștigându-și piele de Etiop neschimbată și împietriri de panteră, li se va zice cele ce s-au zis celuilalt smochin: „Să nu se mai facă din tine rod în veci, și se uscă smochinul îndată" (Mat. 21, 19). **Se plinește asupra lor și cele zise de Ecclesiastul: „Ce este strâmb nu se va putea îndrepta, și ce lipsește nu se va putea număra"** (Ecclesiast 1, 15); **că de nu se va îndrepta mai înainte cel strâmb, este cu neputință să se împodobească; și de se va împlini mai întâi lipsa, este cu neputință a se număra aceasta. Drept aceea și la sfârșit li se va întâmpla lor cele zise de Isaia proorocul: „Și vor vedea deci, zice, mădularele oamenilor care s-au lepădat de mine; că viermele lor nu va muri și focul lor nu se va stinge, și vor fi spre vedere la tot trupul"** (Is. 66, 24). **Fiindcă și precum mai înainte s-a zis de dânsul: „iar cei nedrepți ca**

marea înviforată, așa se vor tulbura, și nu vor putea să se odihnească; și cei nelegiuiți nu se vor putea bucura, a zis Dumnezeu" (Is. 20, 21).

(62 ap.; 10 sin. I ec.; 9 Anc.; 2 Grig. Nyssa; 84, 85 Vasile cel Mare)

CANONUL 5: (POCĂINȚA CELOR PREFĂCUȚI (CE I-AU VICLENIT PE VRĂJMAȘI))

Iar în privința celor ce s-au prefăcut ca David, care s-a făcut epileptic ca să nu moară, căci n-a fost epileptic, ci care nu au iscălit simplu cele de lepădat, și după multă strâmtoare și-au bătut joc de vicleniile vrăjmașilor, ca niște copii cuminți și înțelepți între copiii fără de înțelepciune, și, sau ca și cum au trecut prin altare, sau ca și cum cu mâna, sau ca și cum au pus păgâni în locul lor, deoarece, precum am auzit, unii dintre cei ce au mărturisit au dat iertare unora dintre aceia, căci mai ales cu multă evlavie au evitat ca însuși cu mâinile lor să facă focul și să tămâieze pe demonii necurați, și deoarece prin ignoranță a rămas ascuns că ei au făcut această nebunie, totuși li se va mai da acestora un timp de șase luni pentru convertirea la pocăință; astfel și ei mai mult vor avea folos, cugetând neîncetat la cele spuse de prooroc și care zic: „Prunc s-a născut nouă, fiu s-a dat nouă, a cărui stăpânire peste umărul Lui și numele lui se cheamă Înger de mare sfat" (Is. 9, 6); **carele precum știți a zămislirii celuilalt prunc, care mai înainte a propovăduit înaintea feței ieșirii lui pocăința spre iertarea păcatelor, s-a zămislit și el însuși ca să propovăduiască pocăința, căci noi îi auzim pe amândoi propovăduind mai întâi nu numai despre pocăință, ci și despre împărăția cerurilor, care, precum am învățat, înlăuntrul nostru este** (Luca 17, 21), **că aproape de noi este cuvântul pe care-l credem în gura noastră și în inima noastră; despre care și ei aducându-și aminte se vor învăța a mărturisi cu gura lor pe Domnul Iisus, crezând în inima lor: că Dumnezeu l-a sculat pe El din morți; pe care auzindu-le că cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mântuire** (Rom. 10, 8).

(62 ap.; 1-6 Anc.; 7 Petru Alex.; 2 Grig. Nyssa)

CANONUL 6: (POCĂINȚA ROBILOR CREȘTINI CARE AU JERTFIT DE SILĂ)

Iar în privința celor ce au pus sclavi creștini să jertfească idolilor în locul lor, și sclavii, ca unii care sunt sub stăpânire, și sunt într-un fel oarecare întemnițați de stăpâni și îngrozindu-se de aceștia și de frica lor, au venit și au alunecat la aceasta, aceia într-un an vor arăta faptele pocăinței, învățându-se pentru viitor să facă voia lui Dumnezeu și să se teamă de El ca robi ai lui Hristos, mai ales auzind că fiecare, dacă va face ceva bine, aceasta va lua de la Domnul, fie rob, fie slobod (Ef. 6, 8).

(62 ap.; 3 Anc.; 3 Grig. Nyssa)

CANONUL 7: (POCĂINȚA CELOR CE ȘI-AU PUS ROBI CREȘTINI SĂ JERTFEASCĂ)

Iar cei liberi, adică stăpânii acelor sclavi, care au fost siliți să jertfească idolilor, trei ani se vor cerceta întru pocăință, ca unii care s-au fățărnicit și au primit pe cei ce sunt împreună sclavi să jertfească idolilor, fiindcă nu au ascultat pe Apostolul, care voiește ca stăpânii să facă aceeași ce fac sclavii, lăsând amenințările, știind, zice Apostolul, că Domnul din ceruri și al nostru, și al lor este (Ef. 6, 9). **Iar dacă toți avem un Domn, care nu caută la față, „căci și toate și întru toți este Hristos, și între barbari și între sciți, și între sclavi și între slobozi“** (Col. 3, 11), **deci sunt datori a reflecta asupra celor ce le-au făcut voind a-și mântui sufletele lor cei ce pe sclavii, care sunt laolaltă, i-au atras la idolatrie, care și ei puteau scăpa, dacă li s-ar fi dat lor dreptate și ce este potrivit, precum zice iarăși Apostolul** (Col. 4, 1).

(62 ap.; 1, 6 Anc.; 5 Petru Alex.; 2 Grig. Nyssa)

CANONUL 8: (RÂNDUIALĂ PENTRU CEI CE AU FOST VÂNDUȚI) (TRĂDAȚI)

Iar în privința celor ce au fost trădați și au căzut, sau care singuri au intrat în luptă și au mărturisit că sunt creștini, și au fost aruncați în temniță, fiind chinuiți, rațional este a le da ajutor întru veselia inimii, și a-i face părtași la toate, și în rugăciuni, și întru cuminecarea sângelui și trupului lui Hristos, și în mângâierea cuvântului, pentru ca mai cu tărie nevoindu-se, să se învrednicească și ei de darul chemării celei de sus. „Fiind-

că chiar de șapte ori, zice, de va cădea dreptul, iarăși se va ridica" (Pilde 26, 16); ceea ce dacă ar fi făcut toți cei căzuți, ar fi arătat pocăința cea mai deplină și din toată inima.

(62 ap.; 12 sin. I ec.; 3 Anc.; 9 Petru Alex.; 3 Vasile cel Mare)

CANONUL 9: (SFAT PENTRU CEI CE CAUTĂ ISPITA)

Și în privința celor ce ca treziți din somn au sărit în lupta cea aducătoare de chinuri și care va avea loc în viitor, și care își pricinuiesc lorușî ispită de a se lupta cu marea și cu multe valuri, dar care mai ales împotriva fraților aprind jăratecul păcătoșilor, cu aceștia încă trebuie să se comunice, deoarece în numele lui Hristos au venit la aceasta, deși nu iau aminte la cuvintele Lui, care învață: „Rugați-vă să nu intrați în ispită", și care iarăși zice către Tatăl în rugăciune: „Și nu ne duce în ispită, ci ne mântuiește de cel viclean" (Luca 11, 4); și poate că aceia nici nu știu că însuși Stăpânul și Învățătorul nostru de multe ori i-a evitat pe cei ce voiau a-L instiga, și că uneori pleca într-un ținut aproape de pustie (Ioan 11, 54), și că atunci când s-a apropiat vremea patimii Lui nu s-a predat, ci a așteptat până ce au venit asupra Lui cu săbii și cu furci; atunci zise către ei: „Ca la un tâlhar ați ieșit, cu săbii și cu furci să mă prindeți" (Mc. 14, 48), care l-au și dat pe El, zice, lui Pilat; dar celor ce întru asemănarea Lui și după scopul Lui au umblat, au pătimit, aducându-și aminte de cuvintele Lui dumnezeiești, prin care ne ajută pe noi în prigoane, zice: „Luați aminte de voi, că vă vor da pe voi la adunări și în sinagogile lor vă vor bate pe voi"; „și vă vor da" a zis, iar nu: „predați-vă singuri pe voi". „Și vă vor duce, zice, înaintea dregătorilor și împăraților pentru numele Meu" (Lc. 21, 12), „dar să nu vă duceți înșivă; fiindcă el voiește ca și noi, persecutați fiind pentru numele Lui, să pribegim din loc în loc"; precum iarăși îl auzim că zice: „Și dacă vă alungă pe voi din cetatea aceasta, fugiți în cealaltă" (Mt. 10, 23); căci El nu voiește să ne ducem singuri către scutierii și lăncierii diavolului, ca să nu ne facem lor pricinuitori și de mai multe morți, ca și cum i-am sili pe aceștia să se sălbăticească și mai tare și să săvârșească deplin faptele de moarte aducătoare, ci dimpotrivă, El voiește să așteptăm și să avem grijă de noi, să priveghem și să ne rugăm ca să nu intrăm în ispită (Mt. 26, 41). Astfel, Ștefan, cel dintâi care a primit martiriul pe urmele Lui, târât fiind în Ierusalim de cei fără de lege și adus fiind în sinedriu, a fost împroșcat cu pietre, în numele lui Hristos, s-a slăvit rugându-se și zicând: „Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta" (F. Ap. 7, 60); astfel și lui Iacob al doilea, prins fiind de Irod, cu sabia i s-a tăiat ca-

pul; astfel și lui Petru, cel mai ales dintre apostoli, de multe ori fiind prins și închis și necinstit, mai pe urmă s-a răstignit în Roma; de asemenea și preavestitului Pavel, fiind predat de multe ori, și primejduit până la moarte, și mult nevoindu-se, și întru multe prigoane și necazuri lăudându-se, și lui întru aceeași cetate i s-a tăiat capul cu sabia, care întru cele ce s-a lăudat a isprăvit; și că în Damasc s-a slobozit cu coșnița noaptea peste zid și a scăpat din mâinile celui ce căuta să-l prindă. Căci cea dintâi țintă a lor a fost să binevestească și să învețe cuvântul lui Dumnezeu, întru care întărind pe frați ca să rămână în credință; ziceau ei și că prin multe necazuri trebuie să intrăm noi întru împărăția lui Dumnezeu (F. Ap. 14, 22); **căci ei nu căutau folosul lor, ci al multora, ca să se mântuiască** (I Cor. 10, 33). **Și sunt multe încă de a le spune lor în privința aceasta, pentru ca să lucreze în chip cuvenit, dar, precum zice Apostolul, nu ne ajunge vremea a spune** (Evr. 11, 32).

(62 ap.; 3, 5 Anc.; 8 Petru Alex.; 2 Grig. Nyssa)

CANONUL 10: (OSÂNDA CLERICILOR CĂZUȚI)

Drept aceea, nu este rațional să mai rămână în slujba bisericească acei clerici care au fugit de martiriu, au căzut și iarăși au luptat, fiindcă au părăsit turma Domnului și pe sine s-au batjocorit, ceea ce nici unul dintre apostoli nu a făcut. Căci și fericitul Apostol Pavel, care multe prigoane a suferit și s-a distins prin multe biruințe din lupte, cunoscând că mai bine este a se libera și a fi cu Hristos, adaugă și spune: „Dar a mai rămânea în trup este mai trebuincios pentru voi" (Filip. 1, 24); **căci având în vedere nu folosul său, ci al multora, ca să se mântuiască, a socotit că este mai necesar a rămânea cu frații și a purta grijă de ei decât a se odihni** (I Cor. 10, 33); **care voiește ca cel ce învață să fie model credincioșilor în învățătură** (Rom. 12, 7). **Drept aceea, cei osândiți în temniță, căzând din slujbă și s-au întors iarăși la luptă, sunt foarte nechibzuiți; căci cum se roagă ei pentru ceea ce au părăsit, putând să fie fraților de folos în același timp? Fiindcă până ce nu greșiseră, aveau iertare pentru fapta lor nesocotită; iar dacă au greșit, ca unii care s-au mândrit și s-au prihănit pe sine, nu mai pot să slujească; din care cauză să se îngrijească mai vârtos întru smerenie cum să sfârșească viața părăsind slava cea deșartă. Căci acelora este suficientă comuniunea ce vor avea în liniște și în deplinătate din ambele motive, atât pentru ca să nu li se pară că au fost împovărați când vor fi duși cu sila din descompunerea de aici, cât și pentru ca unii căzând să nu pretexteze că au slăbit din pricina penitenței, care mai mult decât toți ceilalți vor avea**

rușine și ocară, în chipul aceluia care a pus temelie, dar nu a fost în stare să o desăvârșească. Că, zice, toți cei ce trec pe acolo vor începe să-l batjocorească zicând: „Omul acesta a pus temelie și n-a fost în stare să desăvârșească“ (Luca 14, 29-30).

(62 ap.; 10 sin. I ec.; 1, 2 Anc.; 3 Atanasie cel Mare; 10 Vasile cel Mare; 2 Teof. Alex.)

CANONUL 11: (CEI CE S-AU PRIMEJDUIT PENTRU FRAȚI)

Iar cei ce, intrând la început în toiul prigoanei, au stat în fața judecății, și privind sfinții mucenici, s-au grăbit către răsplata chemării de sus, și străduindu-se cu bună râvnă, s-au supus pe sine la această mucenicie, întrebuințând multă îndrăzneală, mai ales văzând pe cei ce se chinuiesc și pe cei ce cad, din cauza cărora mânați fiind de un glas intern și îndemnându-se să poarte război împotriva celui ce se împotrivește, se sârguiau spre aceasta, ca să nu i se pară diavolului întru sine că este înțelept din cauză că i s-a părut că biruiește prin viclenie (Pilde 3, 7), **deși s-a tăinuit că a fost biruit de cei ce au suportat chinuri prin sfâșierile trupului și prin bătăi, și prin ascuțișul sabiei, și arderile focului, și cufundările în apă; și pentru aceștia, care au scăpat cu credință, să se facă rugăciuni și cereri, și se cuvine a fi cu considerare la cei ce s-au pedepsit în temniță și au suferit de foame și de sete, ori la cei afară de temniță ce înaintea judecății foarte s-au muncit prin sfâșierea trupului și bătăi, și mai pe urmă s-au biruit de slăbiciunea trupului. Că întru nimic nu se vatămă cineva dacă pătimim și ne doare împreună cu cei ce plâng, și suspină pentru cei ce s-au biruit în nevoință de multă silă a diavolului uneltitor, adică pentru părinți, sau frați, sau fii; căci știm că și pentru credința altora au dobândit unii bunătatea lui Dumnezeu, întru iertarea păcatelor și sănătatea trupului și învierea morților. Deci aducându-ne aminte de multele lor patimi și mizerii, pe care le-au suferit pentru numele lui Hristos, și aducându-ne aminte că ei s-au și pocăit și s-au tânguit de cele ce ei s-au făcut prin trădare, întru slăbiciunea și omorârea trupului, ba încă și dovedind despre sine că au trăit viață retrasă, ne rugăm și ne cucerim împreună pentru curățirea lor pe lângă celelalte de cuviință, prin acela care s-a făcut Mijlocitor către Tatăl pentru noi, cel ce curățește păcatele noastre. „Căci, zice, chiar de ar păcătui cineva, avem pe Iisus Hristos mijlocitor drept către Tatăl, și El este împăcare pentru păcatele noastre“** (I Ioan 2, 1-2).

(62 ap.; 4 Anc.; 9 Petru Alex.; 2 Grig. Nyssa)

CANONUL 12: (CEI CE S-AU RĂSCUMPĂRAT)

Iar celor ce au dat arginți ca să aibă deplină liniște de orice primejdie, să nu li se aducă învinovățire; fiindcă au suferit pagubă și pierdere de bani spre a nu se păgubi de sufletul lor, ori să-l piardă; ceea ce alții din lăcomie urâtă nu au făcut; cu toate că Domnul zice: „Că ce va folosi omului de ar dobândi lumea întreagă, iar de sufletul său se va păgubi, sau îl va pierde?" Și iarăși: „că nu puteți sluji lui Dumnezeu și lui mamona" (Mt. 6, 24; Lc. 16, 13). **Fiindcă aceia s-au arătat slujind lui Dumnezeu, urând arginții și călcându-i în picioare, defăimându-i și îndeplinind și prin aceasta cele scrise: „Răscumpărarea sufletului omului este bogăția sa"** (Pilde 13, 8). **Căci și în Faptele Apostolilor am citit că cei târâți în Tesalonic la mai-marii cetății, în locul lui Pavel și Sila, s-au liberat prin săturare cu bani. Că după ce mult i-au asuprit pentru numele lui Hristos și după ce au tulburat gloatele și pe mai-marii cetății, „luând ei, zice, din destul de la Iason și de la ceilalți, i-au liberat. Iar frații îndată noaptea au trimis pe Pavel și pe Sila la Bereea"** (F. Ap. 17, 9-10).

(62 ap.; 5 Anc.)

CANONUL 13: (CEI CE SE FERESC DIN CALEA VRĂJMAȘULUI)

Drept aceea, nici cei ce au părăsit toate pentru mântuirea sufletului și s-au depărtat să nu se învinovățească, fiindcă s-ar fi prins alții din cauza lor; căci și în Efes în locul lui Pavel au târât în teatru pe Gaiu și pe Aristarh, pe soții lui Pavel, și voind el să meargă în popor, fiindcă din cauza lui s-a făcut tulburarea; deoarece a înduplecat și a convertit mult popor spre cinstirea de Dumnezeu „nu l-au lăsat pe el învățăceii", se spune, „ba chiar și unele dintre căpeteniile Asiei, prieteni fiindu-i, trimițând la el, îl rugau să nu se ducă la teatru" (F. Ap. 19, 30, 31); **iar dacă unii ar stărui, batjocorind pe cei ce cu curățenie iau aminte la cel ce zice: „Mântuind, mântuiește-ți sufletul tău, și să nu privești înapoi"** (Fac. 19, 17), **să-și aducă aminte de Petru, cel distins între apostoli, care aruncat fiind în temniță și predat la patru căpetenii cu câte patru ostași ca să-l păzească, a fugit noaptea și s-a liberat din mâna ucigașului Irod, și din toată așteptarea poporului iudeilor, după porunca îngerului Domnului, și făcându-se ziuă, se spune, nu puțină tulburare era între ostași, oare ce s-a făcut cu Petru? Irod deci căutându-l și negăsindu-l, cercetând pe păzitori, a poruncit să fie sugrumați** (cf. F. Ap. 12, 4-19), **din cauza cărora nici o învinuire nu atinge pe Petru, căci se putea, văzând și ei ceea ce s-a făcut, să scape, precum și toți pruncii din Bethleem, și din toate hotarele lui, dacă părinții lor ar fi**

știut ceea ce se va întâmpla, care s-au omorât de ucigașul Irod din cauză că el căuta să se piardă un prunc, dar care și el a scăpat după porunca îngerului Domnului, atunci în grabă a început a prăda și cu iuțeală a jefui potrivit chemării numelui, precum s-a scris: „Cheamă numele Lui, pradă în grabă, jefuiește la iuțeală; pentru că mai înainte de a ști copilul să cheme pe tatăl său și pe mama sa se va lua puterea Damascului și prăzile Samariei înaintea regelui Asiriei“ (Is. 8, 3-4). Deci și magii, cei ce au fost prădați și jefuiți, cu supunere și cu cinstire se închină pruncului, și deschizându-și vistieriile și aducându-i preapotrivite și preacuviincioase daruri, aur, tămâie și smirnă, ca unui împărat și Dumnezeu, și om; drept aceea nu au socotit ei a fi demn să se întoarcă la împăratul asirian, fiind călăuziți de Providență. „Că luând înștiințare prin vis, se spune, să nu se întoarcă la Irod, pe altă cale s-au dus în țara lor“ (Mt. 2, 16). Deci văzând Irod, vărsătorul de sânge, că a fost înșelat de magi, s-a mâniat foarte și trimițând, se spune, a omorât pe toți pruncii din Bethleem și din toate hotarele lui, de doi ani și mai jos, după timpul aflat de la magi (Mt. 2, 11-16); cu care căutând să omoare și pe celălalt prunc născut mai înainte de el și neaflându-l, a ucis pe tatăl lui, pe Zaharia, între templu și altar (Mt. 23, 25), scăpând pruncul cu Elisabeta, mama lui, pentru ceea ce ei cu nimic nu se învinovățesc.

(62 ap.; 3, 5 Anc.; 2 Grig. Nyssa)

CANONUL 14: (DESPRE MĂRTURISITORI)

Iar dacă unii au suferit multă silă și nevoie, căscându-li-se gura, și suferind în legături, și au rămas statornici în mărturisirea credinței, și au fost statornici când li s-au ars mâinile, aducându-i fără voie la jertfa nesfințită; după cum mi-au scris mie din temniță de trei ori fericiții mucenici, precum și alți împreună slujitori, în privința celor din Libia – unii ca aceștia, mai ales când împreună mărturisesc pentru sine și pentru alți frați, pot să fie în slujba lor, rânduiți fiind între mărturisitori, întocmai ca și cei omorâți în multe chinuri, și care nu mai pot să vorbească și să-și ridice cuvântul, sau să se miște spre a sta împotriva celor care-i chinuiesc în zadar; dar care nu s-au învoit cu urâciunea acelora, precum cu adevărat iarăși am auzit de la cei împreună slujitori. Deci se vor pune între mărturisitori și toți aceia care viețuiesc după Timotei și ascultă de cel ce zice: „Urmărește dreptatea, frica de Dumnezeu, credința, dragostea, răbdarea, blândețea; luptă-te cu lupta bună a credinței, apucă viața cea veșnică, la care ai fost chemat, și ai mărturisit mărturisirea cea bună înaintea multor martori“ (I Tim. 6, 11-12).

(62 ap.; 3, 5 Anc.)

CANONUL 15: (POSTUL DE MIERCUREA ȘI VINEREA)

Nu ne va învinovăți cineva pe noi fiindcă ținem miercurea și vinerea, în care cu drept cuvânt ni s-a poruncit nouă după predanisire să ajunăm; de o parte miercurea, din cauza sfatului făcut de Iuda pentru vinderea Domnului; iar de altă parte vinerea, pentru că a pătimit El pentru noi; iar duminica o ținem zi de bucurie pentru cel ce a înviat în ea, întru care am primit să nu plecăm nici genunchii.

(66, 69 ap.; 29, 89 Trul.; 49, 51 Laod.)

CANOANELE SFÂNTULUI ATANASIE CEL MARE (†373)

CANONUL 1: (SCURGEREA SĂMÂNȚEI. CĂSĂTORIA ȘI FECIORIA)

Toate făpturile lui Dumnezeu sunt bune și curate; fiindcă Cuvântul lui Dumnezeu n-a făcut nimic netrebnic și necurat; căci, după Apostol, „ai lui Hristos bună mireasmă suntem între cei ce se mântuiesc“ (II Cor. 2, 15). **Dar fiindcă săgețile diavolului sunt diferite și de multe feluri, și pe cei mai curați la minte se nevoiește a-i tulbura, și oprește pe frați de la străduințele obișnuite, semănând pe ascuns în ei gânduri necurate și spurcate, vino, ca pe scurt să alungăm amăgirile diavolului, prin harul Mântuitorului nostru, și să întărim mintea celor mai simpli. „Toate sunt curate celor curați, iar celor necurați și conștiința și toate le sunt spurcate“** (Tit 1, 15). **Dar mă minunez de vicleșugul diavolului, căci, fiind el stricăciune și pieire, stârnește gânduri la aparență curate; iar ceea ce se face este mai curând cursă ori ispitire, căci, precum am zis mai înainte, pentru ca să rețină pe cei străduitori de la zelul obișnuit și mântuitor și pentru ca să se pară că a învins în această privință, întrebuințează astfel de momeli, care nu aduc nici un folos pentru viață, ci provoacă întrebări și flecării, care trebuiesc înlăturate. Căci spune-mi mie, iubite și preacucernice, ce păcat sau necurăție are o scurgere firească. Aceasta ar fi tot așa ca și cum cineva ar voi să aducă învinuire pentru secreția ce se elimină prin nări și pentru scuipatul ce se elimină prin gură; dar avem să spunem încă mai multe și despre curgerile din pântece, care sunt necesare**

celui viu pentru viață. Și apoi dacă credem că omul este făptura mâinilor lui Dumnezeu, după dumnezeiești le Scripturi, cum se putea face din puterea curată un lucru spurcat? „Dacă suntem neam al lui Dumnezeu", după Faptele dumnezeiești ale Apostolilor (17, 28-29), „apoi nimic necurat nu avem în noi"; fiindcă numai atunci ne spurcăm când făptuim păcatul cel prea puturos. Iar când se întâmplă vreo scurgere firească involuntară, atunci necesitatea firei, precum am spus, pe lângă celelalte o suferim și pe aceasta. Însă fiindcă cei ce voiesc să grăiască împotriva celor ce se numesc dreptesau, mai bine zis, celor făcute de Dumnezeu se referă și la cuvântul evanghelic, după care „nu cele ce intră spurcă pe om, ci cele care ies", trebuie să se mustre și această nesocotință a lor, că nu o voi numi întrebare. Fiindcă, înainte de toate, nefiind întăriți, în neștiința lor, vatămă Scripturile. Iar cuvântul divin este așa: Fiindcă iarăși unii au asemenea îndoială asupra mâncărilor, însuși Domnul, dezlegând neștiința lor, adică dând în vileag eroarea lor, zice: „Nu cele ce intră spucă pe om, ci cele ce ies; apoi adaugă: și de unde ies? Și răspunde: din inimă; căci se știe că acolo sunt vistieriile rele ale gândurilor spurcate și ale celorlalte păcate. Iar Apostolul, învățând mai pe scurt despre aceasta, zice: „Mâncarea nu ne va pune pe noi înaintea lui Dumnezeu" (I Cor. 8, 18). Și de ar zice cineva acum deslușit că scurgerea firească nu ne va duce spre păcat, se poate că și doctorii, ca măcar de la cei din afară să se rușineze, în privința aceasta vor răspunde că celui ce trăiește i s-au dat oarecari ieșiri indispensabile, spre a elimina prisosința scurgerilor care hrănesc fiecare mădular din noi, precum cele de prisos ale capului sunt perii și mucoasele cele ce se elimină din cap, și ale pântecelui ce se leapădă; deci cele de prisos ale canulelor de sămânță este aceea. Așadar, ce fel de păcat este în fața lui Dumnezeu, o bătrânule preaiubitor de Dumnezeu, când însuși Stăpânul cel ce a plăsmuit vietatea a voit și a făcut aceste mădulare, ca să aibă acest fel de ieșiri? Dar, fiindcă trebuie a preîntâmpina împotrivirile celor răi (căci ar zice: Deci, dar nu este păcat nici adevărata întrebuințare, dacă organele s-au plăsmuit de Atoatecreatorul), în privința aceasta îi vom aduce în tăcere prin întrebări, zicând: „Despre care întrebuințare vorbești? Despre cea după Lege, pe care a îngăduit-o Dumnezeu zicând: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul» (Fac. 1, 28), pe care Apostolul o scoate la iveală zicând: «Cinstită este nunta și patul nespurcat» (Evr. 13, 4), sau despre cea obișnuită, dar care se săvârșește pe ascuns și cu desfrânare?" Fiindcă și între celelalte, care se întâmplă în viață, găsim că se fac în deosebite feluri: precum a ucide nu este îngăduit, dar în război a desființa pe vrăjmaș este și legiuit și vrednic de laudă. Astfel că, într-adevăr, chiar de cinste mai mare se învrednicesc cei ce s-au distins în război și acestora li se ridică monumente, care vestesc faptele lor curajoa-

se; astfel, același lucru în unele împrejurări și la anumită vreme nu este îngăduit, iar în alte împrejurări și la vreme potrivită se îngăduie și se iartă. Deci aceeași concluzie are valoare și în privința împreunării. Fericit este cel ce în tinerețe, având jug liber, a întrebuințat firea spre naștere de copii (Ieremia 3, 27), **iar dacă a întrebuințat-o spre destrăbălări, desfrânări și adulter, va primi pedeapsa cea arătată de Apostol. Căci, două fiind căile în viață pentru aceștia, una mai moderată și potrivită vieții, vorbesc (adică) de a nunții, iar cealaltă cea îngerească și de neîntrecut, a fecioriei, dacă cineva ar alege pe cea lumească, adică nunta, nu se va învinui, dar nu va primi atâtea haruri; însă va primi, fiindcă și el a rodit treizeci; iar dacă cineva ar îmbrățișa pe cea curată și mai presus de lume, deși calea aceasta este mai aspră decât cea dintâi și mai cu anevoie de îndeplinit, însă are haruri mai minunate, căci a odrăslit rodul cel desăvârșit însutit. Drept aceea, necuratele și viclenele lor întrebări au avut dezlegări specifice și au fost dezlegate din vechime de dumnezeiești Scripturi. Deci, o părinte, sprijinește turmele cele de sub tine, îndemnându-le din cele apostolești, mângâindu-le din cele evanghelicești, sfătuindu-le din psalmi. Zicând: „viază-mă după cuvântul tău"** (Ps. 118, 17); **iar cuvântul lui este a-i sluji din inimă curată; căci, știind aceasta, însuși proorocul, ca om pe sineși tălmăcindu-se, zice: „Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule, ca să nu mă tulbure gânduri spurcate"** (Ps. 50, 11). **Și iarăși David: „Și cu Duh stăpânitor mă întărește"** (Ps. 50, 14), **ca, dacă mă vor și tulbura cândva gândurile, să mă întărească oarecare putere de la tine, fiindu-mi ca o temelie. Deci însuți acestea și cele ca acestea sfătuind, zic către cei ce târziu se pleacă adevărului: „Învăța-voi pe cei fără de lege căile Tale"** (Ps. 50, 14), **și nădăjduind în Domnul că îi vei convinge să se îndepărteze de o răutate ca aceasta, cântă: „Și cei necredincioși la Tine se vor întoarce"** (Ps. 50, 15). **Fie deci ca cei ce întreabă cu răutate să înceteze de o zadarnică osteneală ca aceasta; iar cei ce din cauza dreptei cinstiri sunt cu îndoială să se întărească cu Duh stăpânitor. Iar câți cu încredințare cunoașteți adevărul, păstrați-l nevătămat și neclătit, în Iisus Hristos Domnul nostru, cu carele Tatălui se cuvine slavă și stăpânire, împreună cu Sfântul Duh, în vecii vecilor, Amin.**

(5, 51 ap.; 4, 13 Trul.; 4 Dion. Alex.; 12 Tim. Alex.)

Textul acestui canon, așa cum ne informează Dionisie al Alexandriei, reproduce o scrisoare de răspuns a Sfântului Atanasie, adresată unui călugăr, Amun, care l-a consultat, cerându-i sfaturi în legătură cu tulburările călugărilor produse de vise și îndeosebi când acestea erau însoțite de scurgere de sămânță.

Deosebit de valoroasă este partea finală a scrisorii, în care Atanasie arată că în viață sunt două căi: calea căsătoriei și cea a fecioriei. Atanasie aprobă căsătoria, dar consideră că fecioria este mai sublimă. Își bazează această învățătură pe prevederile Sfintei Scripturi (Mat. 19, 29; Mc. 10, 20-30; I Cor. 7, 1, 32-36).

CANONUL 2: (CANONUL CĂRȚILOR SFINTEI SCRIPTURI)

Dar fiindcă despre eretici am pomenit ca despre morți, iar despre noi ca unii care avem spre mântuire dumnezeiești Scripturi, și mă tem ca nu cumva, precum a scris Pavel corintenilor (II Cor. 11, 3), unii dintre cei curați, din simplitate și din curățenie, să fie seduși de viclenia oamenilor, și astfel să înceapă a se folosi de cărți străine, ce se zic apocrife, amăgindu-se prin identitatea de numire a cărților adevărate, – vă rog să aveți răbdare, dacă vă scriu și eu pomenind despre cele ce le cunoașteți, pentru nevoia și folosul Bisericii. Și voind a pomeni despre acestea, mă voi folosi spre întărirea îndrăznelii mele de pilda evanghelistului Luca, zicând și el: „De vreme ce unii s-au apucat să alcătuiască lorusi cele ce se zic apocrife și a le amesteca cu Scriptura de Dumnezeu insuflată, despre care ne-am încredințat deplin, precum au predanisit Părinților cei ce din început le-au văzut și au fost slujitori ai Cuvântului, mi s-a părut și mie, îndemnat fiind de adevărații frați, și învățându-mă dintru început care să se socotească cărți canonice și predanisite, și a fi cărți dumnezeiești, ca fiecare, de s-a amăgit, să osândească pe cei ce l-au amăgit, iar de a rămas curat, să se bucure, iarăși aducându-și aminte. Deci toate cărțile Vechiului Testament sunt la număr 22. Căci atâtea s-au predanisit a fi, precum am auzit și literele la evrei, iar pe rând și după numire fiecare este astfel: Întâi Facerea, apoi Ieșirea, apoi Leviticul, și după aceeea Numerii; și apoi A Doua Lege; iar după acestea este Isus a lui Navi, și Judecătorii; și după aceasta Rut; și iarăși apoi patru cărți ale împăraților; și dintre acestea cea dintâi și a doua se numără într-o carte; iar a treia și a patra asemenea se numără într-una; iar după acestea, întâia și a doua a Paralipomenelor, asemenea o carte se numără; apoi Ezdra întâi și a doua, asemenea într-una; iar după acestea Cartea Psalmilor, și apoi Pildele, apoi Ecclesiastul și Cântarea Cântărilor; după acestea este și Iov; și apoi Proorocii, cei 12, într-o carte se numără; apoi Isaia, Ieremia, și cu dânsul Baruh, Plângerile și Epistola, și cu dânșii Iezechiel și Daniel. Până la acestea stau ale Testamentului Vechi. Și pe ale celui Nou nu stăm la îndoială a le spune; și acestea sunt următoarele: patru Evanghelii, a lui Matei, a lui Marcu, a lui Luca și a lui Ioan; apoi, după acestea, Faptele Apostolilor și șapte epistole ale Apostolilor numite catolicești; astfel, una a lui Iacob, două ale

lui Petru, apoi trei ale lui Ioan, și după acestea una a lui Iuda; după acestea sunt patrusprezece ale Apostolului Pavel, care pe rând sunt scrise astfel: întâi către romani, apoi două către corinteni, și după acestea către galateni, și apoi către efeseni, apoi către filipeni, și către coloseni, și două către tesaloniceni și cea către evrei; și apoi două către Timotei, iar către Tit una și cea din urmă către Filimon una; și apoi Apocalipsa lui Ioan. Acestea sunt izvoarele mântuirii, ca cel ce se însetează să se sature de cuvintele dintr-însele, în acestea singure se binevestește învățătura dreptei cinstiri; la acestea nimeni să nu mai adauge, nici să scoată ceva dintru acestea, și pentru acestea dojenește Domnul pe saduchei, zicând: „Vă rătăciți neștiind Scripturile, nici puterea lor“ (Mt. 22, 29); **iar pe iudei îi sfătuia: „Cercetați Scripturile, că acestea sunt care mărturisesc despre Mine“** (In. 5, 39); **dar pentru mai deplină exactitate este necesar să adaug și aceea cum că sunt și alte cărți afară de acestea, dar care nu sunt în canon, rânduite fiind însă de Părinți a se citi de către cei ce se convertesc de curând și vor să învețe cuvântul dreptei cinstiri: Înțelepciunea lui Solomon, Înțelepciunea lui Sirah și Estera, și Iudit, și Tobit, și Învățătura ce se zice a Apostolilor, și Păstorul. Să știți însă, iubiților, că nici între cele canonisite, și nici între cele ce se citesc, nicăieri nu se amintește de cele apocrife; ci acestea sunt născociri ale ereticilor, care scriu că le voiesc pe ele, și le acordă și le adaugă lor vechime de ani, considerându-le a fi vechi, ca să aibă pretext a seduce prin aceasta pe cei nevinovați.**

(60, 85 ap.; 60 Laod.; 24 Cartag.; Grig. Teologul și Amfilohie despre cărțile Sfintei Scripturi)

Textul acestui canon constă dintr-o epistolă a Sfântului Atanasie, în care vorbește despre cărțile canonice ale Sfintei Scripturi, apoi despre cărțile necanonice, și la sfârșit le menționează pe cele apocrife.

Despre cărțile canonice, adică despre cărțile care sunt primite în canon, Atanasie zice că acestea sunt astfel de cărți care pe calea tradiției au ajuns în Biserică până în vremea sa în calitate de Scriptură inspirată de Dumnezeu, care toate sunt recunoscute de cărți dumnezeiești, și acestea sunt izvoare ale mântuirii, deoarece numai printr-însele se propovăduiește învățătura dreptei credințe, și, prin urmare, nimeni nu are voie să adauge ceva la acestea, nici să scoată ceva dintr-însele. Atanasie, scoțând la iveală în acest chip solemn importanța cărților canonice ale Sfintei Scripturi, citează pe rând aceste cărți, și anume întâi cărțile Testamentului Vechi, despre care spune că sunt 22 la număr (după numărul alfabetului evreiesc, precum le numărau și evreii, citând sub un număr și două sau mai multe cărți), apoi înșiră toate cărțile, 27 la

număr, ale Testamentului Nou, precum le primește și le recunoaște și astăzi Biserica Ortodoxă.

Dintre cărțile Testamentului Vechi, la Atanasie cartea Judecătorilor și cartea Rut se găsesc sub număr separat, și anume din cauză că nu este menționată cartea Esterei, și astfel avem exact 22 de cărți, după cum tot atâtea se menționează și în canonul 60 al sinodului de la Laodieeea.

Dintre cărțile Testamentului Nou, Atanasie menționează 27, după cum tot atâtea menționează și Amfilohie, Ioan Damaschinul și Catehismul creștin ortodox.

Atanasie, menționând cărțile canonice ale Testamentului Vechi și Nou, citează mai departe cărțile necanonice. Despre cărțile necanonice, care n-au intrat în canon, Sfântul Atanasie spune că sunt bune și de citit cu folos, mai ales pentru catehumeni, cei ce vor să se instruiască în învățătura dreptei credințe. Dintre acestea, Atanasie menționează cinci din Testamentul Vechi și două din timpurile creștine, și anume: Înțelepciunea lui Solomon, Înțelepciunea lui Sirah, Estera, Iudit, Tobit, Învățătura Apostolilor și *Păstorul* lui Herma.

La sfârșit menționează cărțile plăsmuite de eretici spre a abate pe oamenii mai simpli de la adevăr și pe care ereticii le prezentau drept cărți vechi, dar care cuprindeau o învățătură creștină denaturată. Sfântul Părinte recomandă a nu fi citite astfel de cărți.

Epistola aceasta este foarte importantă pentru că arată temeiurile și primele izvoare ale credinței ortodoxe. Această scrisoare, împreună cu învățătura despre catehumeni a lui Chiril din Ierusalim, lucrarea despre canonul Sfintei Scripturi al Sfântului Grigorie Teologul, Scrisoarea Sfântului Amfilohie și canonul 60 al sinodului de la Laodiceea, care toate tratează aceeași chestiune, sunt deosebit de importante, deoarece pe ele se întemeiază doctrina Bisericii Ortodoxe despre Sfânta Scriptură și despre cărțile care o alcătuiesc, așa cum este ea arătată și în Catehismul Bisericii creștine Ortodoxe a Răsăritului, și în Cartea de învățătură creștină.

CANONUL 3: (PRIMIREA ERETICILOR ÎN BISERICĂ)

Tu scrii precum se cuvine fiului iubitor către tatăl, deci și eu, apropiindu-te prin scrisoare, Rufiniene, te îmbrățișez, ca pe cel ce-mi ești mai presus de toți dorit. Dar și eu, putând să-ți scriu ca unui fiu și la început și la mijloc și la sfârșit, am luat aminte ca nu din scrisori să se cunoască comuniunea și mărturia; căci tu-mi ești epistolă după cea scrisă, cunoscută și citită în inimă. Deci crede că așa mă aflu, crede într-adevăr, te îndemn, și te rog să-mi scrii; căci nu puțin, ci mult mă înveselesc făcând aceasta. Și fiindcă cu iubire și bisericește (căci aceasta iarăși se cuvine cucerniciei tale) ai întrebat în privința celor ce cu forța au fost târâți, dar nu s-au

stricat, în credința cea rea, și ai voit ca să-ți scriu cele hotărâte în privința lor în sinoade și pretutindeni, să știi, stăpâne al meu preadorit, că la început, după ce a încetat violența ce se făcea, s-a ținut sinod, fiind de față episcopi din părțile dinafară; dar s-a ținut sinod și la împreună slujitorii cei ce locuiesc în Elada, tot așa cu nimic mai puțin la cei din Spania și Galia, și s-a hotărât ceea ce aici și pretutindeni s-a lucrat, ca celor ce au căzut și au apărat nelegiuirea pocăindu-se să li se dea iertare, dar să nu li se dea lor loc în cler; iar celor ce nu și-au însușit nelegiuirea, ci s-au târât de silă și prin forță, s-a hotărât nu numai să li se dea iertare, ci să aibă și loc în cler, mai ales că au adus apărare vrednică de crezământ, și s-a părut că aceasta s-a făcut cu oarecare iscusință; deci au dovedit că nu s-au convertit la nelegiuire. Dar, ca să nu se pună oarecare nelegiuit să strice bisericile, au preferat să accepte calea violenței și să poarte greutatea decât să se piardă popoarele. Și zicând ei aceasta, ni s-a părut că ne spun în chip demn de crezut și cu scopul ca să se și dezvinovățească că Aron, fratele lui Moise, în pustiu a acceptat păcătuirea poporului, și astfel să se justifice, ca nu cumva întorcându-se poporul în Egipt, să rămână în idolatrie. Dar se și părea a fi probabil că, dacă ar fi rămas în pustie, puteau să se rețină de la nelegiuire, iar mergând în Egipt, s-ar fi întețit nelegiuirea în ei; din cauza aceasta li s-a admis acestora să fie în cler; iar celor care au fost amăgiți și au suferit violențe să li se dea iertare. Acestea le fac cunoscut și evlaviei tale, nădăjduind că și cucernicia ta va primi cele hotărâte și nu va osândi slăbiciunea celor ce s-au învoit astfel. Binevoiește dar a citi acestea preoțimii și poporului supus ție, ca, cunoscându-le și ei, să nu te învinuiască pentru această atitudine a ta față de unii ca aceștia; căci nu se cuvine să-ți scriu, dacă și cucernicia ta poate să le expună concepția noastră în privința acestora, și să plinească toate ce lipsesc. Laudă fie Domnului, care te-a desăvârșit în tot cuvântul și în toată cunoștința. Deci cei ce se căiesc cu adevărat să anatematisească în special credința cea deșartă a lui Eudoxiu și Euzoriu; deoarece ei, hulind pe Fiul lui Dumnezeu a fi creatură, s-au înscris drept apărători ai eresului arian; și să mărturisească credința mărturisită de Părinții de la Niceea, și să nu prefere nici un alt sinod față de acesta. Salută frățimea cea de pe lângă tine, iar cea de pe lângă mine te salută în Domnul.

(62 ap.; 10 sin. I ec.; 1, 3, 5, 8 Anc.; 10, 14 Petru Alex.; 2 Tim. Alex.)

Canonul cuprinde conținutul unei epistole de răspuns al Sfântului Atanasie către episcopul Rufinian, care întreba cum trebuie să se primească în Biserică cei ce au aderat, în timpul prigoanei, la eresul arian.

Sfântul Atanasie cere să se respecte hotărârile sinoadelor care au dezbătut această chestiune (Spania, Galia și Elada) și să urmeze calea hotărâtă la sinodul din Alexandria din anul 362, ținut sub președinția sa, unde s-a hotărât ca toți aceia care au fost siliți prin violență să treacă de partea arienilor, dar care în fond, după convingerea lor, nu s-au făcut arieni, să fie iertați și să li se permită să rămână în demnitatea treptei ierarhice în care au fost; dar conducătorii și apărătorii eresului, dacă se convertesc și se pocăiesc, de asemenea se pot primi în Biserică, însă nu mai pot face parte din cler.

Având în vedere faptul că în acel timp Eudoxiu, episcopul Constantinopolului (360-370), și Euzoriu, episcopul Antiohiei (364-374), au fost aderenții cei mai aprigi ai doctrinei lui Arie și au proclamat credința ariană drept ortodoxă, Sfântul Atanasie face atent pe Rufinian ca să pretindă de la toți care se convertesc de la arianism la Biserică să anatematizeze în public mărturisirea de credință a acestor două persoane și să mărturisească în chip solemn Simbolul Niceean.

CANOANELE SFÂNTULUI VASILE CEL MARE (†379)

CANONUL 1: (TAINELE ERETICILOR ȘI SCHISMATICILOR. SUCCESIUNEA APOSTOLICĂ)

În privința întrebării despre catari, și care întrebare s-a pus mai înainte și de care bine îți aduci aminte, se cuvine a urma obiceiului din fiecare loc, deoarece atunci când s-a tratat în privința acestora au fost diferite păreri despre botezul lor. Dar cel al pepuzienilor [montaniști] **mi se pare că este fără de nici o rațiune; și m-am mirat cum de Dionisie cel Mare, canonist fiind, l-a trecut cu vederea. Căci cei vechi au hotărât să se primească acel botez, neabătându-se întru nimic de la credință; drept aceea, pe unele le-au numit eresuri, și pe altele schisme, iar pe altele adunări nelegiuite. Deci eresuri au numit pe cei ce cu totul s-au lepădat și s-au înstrăinat chiar de la credință. Iar schisme au numit pe cei ce se deosebesc în concepții cu privire la unele chestiuni și întrebări bisericești corijabile; și adunări ilegale au numit adunările ce se fac de presbiteri sau episcopi neascultători și de poporul neînvățat; precum dacă cineva fiind găsit în greșeală a fost înlăturat din slujbă, și nu s-a supus canoanelor, ci singur și-a atribuit sieși întâietate și slujbă, și împreună cu dânsul au plecat și alții, părăsind catolicească (adevărata) Biserică (ortodoxă), aceasta este adunare ilegală; și schismă este când cineva în privința pocăinței se**

deosebește de cei de la biserică, iar eresuri sunt precum de pildă al maniheilor, al valentinienilor și marcioniților, și al însuși pepuzienilor acestora, că la aceștia deosebirea este chiar cu privire la însăși credința în Dumnezeu. Deci cei vechi au hotărât ca cel al ereticilor (botez) desăvârșit să se anuleze. Iar al schismaticilor, ca al unora care sunt încă în Biserică, să se primească, iar cei ce sunt în adunări ilegale, îndreptându-se prin pocăință cuvenită și prin convertire, să se împreune iarăși cu Biserica, precum adeseori și cei ce se găsesc în vreo treaptă bisericească, mergând împreună cu cei neascultători, după ce se vor căi, să se primească în aceeași stare. Deci este evident că pepuzienii sunt eretici, căci au hulit asupra Duhului Sfânt, atribuind lui Montan și Priscilei în chip nelegiuit și nerușinat numirea de Mângâietor. Căci sunt vrednici de osândă sau ca cei ce au îndumnezeit pe oameni, sau ca unii care pe Duhul Sfânt l-au batjocorit prin asemănarea cu oamenii, și astfel sunt vinovați osândei celei veșnice, pentru că hula cea împotriva Duhului Sfânt este neiertată. Deci care este motivul pentru care să se considere valid botezul acelora care botează în Tatăl și Fiul, și în Montan și în Priscila? Căci nu sunt botezați cei ce nu s-au botezat întru cele predanisite nouă. Drept aceea, deși lui Dionisie cel Mare i-a scăpat aceasta din vedere, noi însă trebuie să ne ferim de a imita greșeala; căci absurditatea este vădită de la sine însăși și lămurită tuturor celor ce cât de puțin știu a judeca. Și, ca atare, încă sunt dintre cei dezbinați; dar s-a părut celor din vechime, și de cei împreună cu Ciprian și cu Firmilian al vostru vorbesc, a-i supune pe toți aceștia unei hotărâri, pe catari și pe encratiți, și pe idroparastați, și pe apotactiți. Căci începutul dezbinării s-a făcut prin schismă; iar cei ce s-au lepădat de Biserică n-au mai avut harul Duhului Sfânt peste ei, căci a lipsit comunicarea prin întreruperea succesiunii. Căci cei dintâi care s-au depărtat aveau hirotoniile de la Părinți, și prin punerea mâinilor peste ei aveau harul duhovnicesc; dar cei ce s-au rupt, devenind mireni, n-au avut nici putere de a boteza, nici de a hirotoni; nici nu puteau da altora harul Duhului Sfânt, de la care ei au căzut; pentru aceasta Părinții au hotărât ca cei botezați de dânșii ca de niște mireni, venind la biserică, să se curățească din nou cu adevăratul botez al Bisericii. Dar, fiindcă în general unora din Asia li s-a părut ca din interesul conducerii multora să se primească botezul acestora, fie primit. Iar pe cel al encratiților trebuie să-l considerăm ca pe o faptă rea; deoarece spre a-i face neprimiți Bisericii a căutat să-i ia deja în stăpânire cu botezul lor; prin ceea ce au stricat și obiceiul lor. Deci socotesc că nouă ni se cuvine să lepădăm botezul lor, deoarece în privința lor nimic nu s-a hotărât lămurit; și dacă cineva l-ar fi primit de la ei, acela, venind la Biserică, să se boteze. Dar, dacă aceasta ar fi piedică

ordinei obștești, să se aplice iarăși obiceiul și să se urmeze Părinților, care au orânduit cele de cuviință pentru noi. Căci mă tem ca nu cumva, întrucât hotărâm să zăbovească în privința botezului, să-i împiedicăm pe cei ce se mântuiesc prin asprimea orânduielii, iar dacă aceia păstrează botezul nostru, aceasta să nu ne înspăimânte; căci nu suntem răspunzători prin împrejurarea că le dăm lor har, ci ne supunem preciziunii canoanelor. Dar negreșit să se dispună ca cei ce vin de la botezul acelora să se ungă adică de credincioși, și așa să se apropie la taine. Căci știu că pe frații Zaiu și Satornin, fiind ei din acea rânduială, i-am primit în scaunul episcopilor; drept aceea, pe cei ce au fost împreună cu tagma acelora nu mai putem a-i despărți de Biserică, deoarece prin primirea episcopilor am așezat ca și un canon cele în privința comuniunii cu dânșii.

(46, 47 ap.; 8 sin. I ec.; 7 sin. II ec.; 95 Trul.; 7 Laod.; 47 Vasile cel Mare)

Primul canon ca și următoarele, până la canonul al 16-lea inclusiv, sunt alcătuite din conținutul primei epistole canonice a sfântului Vasile cel Mare, scrisă la anul 374 și adresată lui Amfilohie, episcopul Iconiei din Frigia, care i-a cerut să-i lămurească o serie de chestiuni și să-i tălmăcească unele locuri din Sfânta Scriptură greu de înțeles.

Prima întrebare la care răspunde (can. 1) se referă la aprecierea botezului săvârșit în unele asociații eterodoxe și dacă trebuie să se boteze cei ce vin la Biserică de la aceste asociații.

Bazându-se pe învățătura „celor vechi", Sfântul Vasile spune că pentru aprecierea validității botezului săvârșit în afara Bisericii al celor ce se convertesc de la eretici și schismatici trebuie să țină seama de măsura în care se abat aceste diferite asociații eterodoxe de la învățătura adevărată a Bisericii Ortodoxe și să se procedeze în conformitate cu aceasta.

Sfântul Vasile spune că toți cei ce se abat de la învățătura Bisericii Ortodoxe, cea una sfântă, sobornicească și apostolească, se împart în trei grupe: eretici, schismatici și adunări ilegale.

Eretic, spune Sfântul Vasile, este cel ce greșește chiar și numai cu privire la vreo dogmă, sau referitor la unele chestiuni de doctrină ortodoxă, cum spune Zonara, și în genere, după doctrina canonică a Bisericii Ortodoxe, cel ce nu este ortodox este eretic.

Schismatici sunt, spune Sfântul Vasile, cei ce se deosebesc în concepție cu privire la unele chestiuni și în treburi bisericești, dar care se pot îndrepta ușor. Unora ca aceștia, spune Sfântul Părinte, li se recunoaște botezul, întrucât ei fac parte din Biserică.

Zonara întregește această definiție a Sfântului Vasile, arătând că „schismatici" sunt aceia care învață corect în privința credinței și a dogmei, dar s-au despărțit de biserică din unele cauze anumite și-și alcătuiesc adunări separate.

Biserica a considerat însă întotdeauna și schisma un rău ca și erezia pentru consecințele pe care le produce. Sfântul Ioan Gură de Aur consideră că „ruperea unității și deplinătății bisericești", produsă prin schismă, nu este un rău mai mic decât producerea unui eres, pentru că orice schismă se transformă în eres.

Adunările ilegale, spune Sfântul Vasile, se fac de episcopii și presbiterii neascultători, care împreună cu poporul neinstruit se adună la rugăciune separat de Biserică. Aceștia nu se deosebesc de schismă, fapt ce îi determină pe Părinții de la sinodul I ecumenic să nu le menționeze, trecându-le în rândul schismaticilor. La fel fac și Părinții de la sinodul Trulan (can. 95), care păstrează împărțirea celor ce se depărtează de Biserică numai în două grupuri: eretici și schismatici. Sfântul Vasile nominalizează o serie de disidenți, și anume pe: pepuzieni, manihei, valentinieni și marcioniți, care sunt eretici; și apoi pe catari, encratiți, idroparastați și potactați, care sunt schismatici.

Arătând că botezul unora dintre aceștia, amintindu-i aici pe catari, poate fi considerat ca un botez săvârșit de laici, Sfântul Vasile relevă unul dintre principiile canonice fundamentale referitoare la ierarhia sacramentală a Bisericii, și anume arată când poate fi considerată ierarhia legală. Temeiul preoției legale îl formează transmiterea neîntreruptă de la Sfinții Apostoli până în prezent a puterii harice. Acel episcop este considerat legal care poate face dovada că puterea sa derivă prin succesiune neîntrerurptă de la Sfinții Apostoli. Și azi este decisivă doctrina canonică privind constatarea succesiunii în transmiterea harului și a dreptei credințe de la Sfinții Apostoli a celor ce vor să vină la Biserica Ortodoxă de la vreo asociație eterodoxă.

CANONUL 2: (UCIDEREA MEȘTEȘUGITĂ A FĂTULUI) AVORT

Aceea care omoară fătul prin meșteșugire se supune pedepsei uciderii și la noi nu este după subtilitatea expresiunii de făt format și neformat; căci aici se osândește nu numai pentru cel ce se va naște, ci pentru că și pe sine s-a primejduit; căci mai de multe ori mor femeile în acest fel de încercări. Dar pe lângă aceasta se mai adaugă și omorârea fătului, altă ucidere după intenția celor ce îndrăznesc aceasta. Dar nu trebuie să se întindă pocăința lor până la moarte, ci să se primească după un termen de zece ani, dar vindecarea să se hotărască nu după timp, ci după chipul pocăinței.

(65 ap.; 91 Trul.; 21 Anc.; 8 Grig. Nyssa; 3, 8, 33, 52, 84 Vasile cel Mare)

Sfântul Vasile reia în acest canon dispozițiile prevăzute în canonul 21 al sinodului de la Ancira, care apoi s-a confirmat și de sinodul Trulan prin canonul 91.

În acest canon, Sfântul Vasile arată că celor ce ucid fătul prin meșteșugire (avort) li se aplică pedeapsa cuvenită ucigașilor, adică penitență 10 ani (can. 21 Ancira), admițând ca acest termen să fie prescurtat dacă se dovedește că se căiesc ucigașii.

Sfântul Părinte menționează că după legea creștină nu se aplică pedepse diferite în funcție de starea fătului, care poate fi deplin format sau încă nedefinit, așa cum se făcea după Legea Vechiului Testament (Ieș. 21, 22-23), care prevedea amenda în cazul când fătul nu era format, și moartea în cazul când fătul era deplin format.

După doctrina canonică, în toate cazurile se aplică pedeapsa pentru ucigași pentru fapul că a ucis fătul și pentru că mama și-a expus pericolului propria viață. Aceeași pedeapsă se aplică celor ce dau altora doctorii pentru avort.

După dreptul bizantin, o Novelă a lui Justinian și alta a lui Leon Filozoful, ca și după doctrina canonică, infracțiunea constituie și motiv de divorț (*Sint. at.* II 520); vezi și can. 91 Trul.

CANONUL 3: (DESFRÂUL CLERICILOR. (OSÂNDA DIACONULUI PENTRU DESFRÂNARE))

Diaconul care a desfrânat după ce a intrat în diaconie va fi lepădat de la diaconie; dar fiind pus la locul mirenilor, nu se va opri de la împărtășire, căci ființează un canon vechi, ca cei căzuți dintr-o treaptă să se supună numai acestui fel de pedeapsă, urmând precum socotesc cei din vechime, acelei legi care zice: „Nu pedepsi de două ori aceeași greșeală“ (Naum 1, 9). Dar și pentru altă pricină, căci cei ce sunt în tagma mirenească, fiind scoși din locul credincioșilor, iarăși se primesc la locul din care au căzut; iar diaconului îi ajunge o dată osânda caterisirii; deci fiindcă nu i se mai dă lui diaconia, în această singură osândă să consiste pedeapsa. Acestea însă sunt după cele statornicite. Iar îndeobște, adevărata vindecare este îndepărtarea de păcat; drept aceea, cel ce pentru voluptatea trupului a lepădat harul, acela prin sfărâmarea trupului și prin înfrânarea cu toată supunerea depărtându-se de voluptățile cărora a fost subjugat ne va da dovada desăvârșită a vindecării lui. Deci pe amândouă trebuie să le știm noi, atât pe cea precizată prin lege, cât și pe cea după obicei; și în privința celor ce nu primesc legea cea mai înaltă să se urmeze după chipul predanisit.

(25 ap.; 4, 21, 44 Trul.; 15, 16 sin. IV ec.; 19 Anc.; 27 Cartag.; 6, 18, 32, 44, 51, 60, 69, 70, 87 Vasile cel Mare)

În acest canon Sfântul Vasile înnoiește dispoziția canonului 25 apostolic, potrivit căruia clericul dovedit de desfrâu se caterisește, adică se despoaie de cinul preoțesc sau se depune din treaptă, dar nu se exclude din comunitatea bisericească. În motivare se face referire și la prevederi din Sfânta Scriptură (Naum 1, 9).

CANONUL 4: (CĂSĂTORIA A TREIA)

În privința celor ce se căsătoresc a treia oară și a celor ce se căsătoresc mai de multe ori, am hotărât același canon, care este corespunzător și pentru cei ce se căsătoresc a doua oară; adică pentru cei ce se căsătoresc a doua oară, un an; alții însă au hotărât doi ani; iar pe cei ce se căsătoresc a treia oară îi afurisesc pe trei, de multe ori și pe patru ani. Și pe una ca aceasta o numesc nu nuntă, ci poligamie, ba mai curând desfrânare, ce se pedepsește; pentru aceea, și Domnul a zis samaritencei, care schimbase cinci bărbați: „Pe care-l ai acum nu-ți este bărbat" (Ioan 4, 18). **Pentru că cei ce au trecut peste limita nunții a doua nu mai sunt vrednici să se numească cu numirea de bărbat sau de soție. Apoi în privința celor ce se căsătoresc a treia oară am primit obiceiul de afurisire pe cinci ani nu din vreun canon, ci din urmarea celor primite mai înainte. Dar nu trebuie a-i opri pe ei cu totul de la Biserică, ci a-i învrednici de ascultare, doi ori trei ani, și după aceea să li se dea voie să stea împreună, iar de la împărtășirea Sfintei Taine celei bune să fie ținuți departe, și atunci când vor arăta vreun rod de pocăință să se așeze la locul împărtășirii.**

(17 ap.; 8 sin. I ec.; 3, 87 Trul.; 19 Anc.; 3, 7 Neocez.; 1 Laod.; 12, 30, 41, 50, 53, 80, 87 Vasile cel Mare)

Sfântul Vasile consideră ca adevărată căsătorie numai prima căsătorie. Pe a doua o tolerează însă ca o indulgență față de slăbiciunea omenească.

În acest canon, ca și în canoanele 50 și 80, Sfântul Vasile are în vedere însă pe cei ce contractează o a treia sau a patra căsătorie. Întrucât pentru cei ce se căsătoresc a doua oară s-a fixat prin can. 1 Laod. o epitimie de un an sau doi, după felul pocăinței, sfântul, în canonul 50, zice că a treia căsătorie este interzisă de lege; iar pentru cei ce din necesitate sau din alt motiv oarecare încheie o astfel de căsătorie, el prescrie o epitimie de cinci ani. Iar în canonul 80 consideră căsătoria a patra ca pe un păcat mai mare ca desfrâul și ca o faptă animalică. Această învățătură a Sfântului Vasile era doctrina întregii Biserici.

La fel prevedeau și legile romane (Prochiron IV, 25; Nov. 90 a lui Leon Filozoful – *Jus greco romano* III, 188).

De remarcat că în veacul al X-lea însuși împăratul Leon Filozoful, care a consfințit această rânduială prin Novela 90, a încălcat-o, contractând a patra căsătorie. Împăratul călcând doctrina Bisericii, autoritatea bisericească a fost nevoită să se ocupe din nou de problemă, dând răspuns oficial, canonic, la întrebarea: „De câte ori poate să se admită încheierea căsătoriei pentru o persoană rămasă văduvă?"

Împăratul Leon Filozoful a pierdut în timp de câțiva ani două soții. Nevoit să se căsătorească a treia oară, în același an i-a murit și a treia soție. Împăratul, fiind încă tânăr și neavând moștenitori legali, voia să se căsătorească a patra oară cu o femeie cu care avea deja un copil nelegitim. Nicolae I, patriarhul Constantinopolului, n-a voit să binecuvânteze această căsătorie, motivând că este potrivnică dispozițiilor canonice ale Bisericii. Întrucât, din porunca împăratului, acesta a fost cununat de un preot, patriarhul a exclus pe împărat din Biserică, iar pe preotul respectiv l-a caterisit. Ofensat, împăratul a dispus ca patriarhul să fie exilat și la un sinod din 908, format din adepți ai împăratului, patriarhul a fost caterisit și s-a ales un alt patriarh (Eutimiu), iar căsătoria împăratului a fost declarată legală. Faptul acesta a produs mare tulburare în Biserică. Murind Leon la 912, urmașul său la tron, împăratul Alexandru, a convocat de îndată un sinod care a reintegrat în scaun pe patriarhul Nicolae, care cu greu a liniștit spiritele.

Patriarhul Nicolae, pe vremea împăraților Constantin VII și Roman I, la anul 920, a convocat un sinod care a condamnat tot ceea ce s-a hotărât la sinodul din 908 împotriva prescripțiilor canonice ale Bisericii și s-a emis un *Tomos Unionis*, rămas celebru în istoria dreptului bisericesc, adică actul de unire și împăcare a Bisericii cu Statul (*Sint. at.* IV, 3-4; *Sint. at.* VI, 159-161).

Acest *Tomos* conține următoarele dispoziții canonice: După o cuvenită introducere, se împarte în șapte canoane. Primele trei se referă la chestiunea pentru care s-a convocat acest sinod. În canonul 1 se spune că de atunci începând nimeni nu mai are voie să încheie a patra căsătorie, iar dacă face acest lucru, căsătoria aceasta nu se va mai recunoaște, și nu numai că respectivul se despoaie de orice comuniune cu Biserica, ci i se interzice și intrarea în biserică atât timp cât rămâne în astfel de legătură ilegală. Canonul 2 vorbește despre căsătoria a treia și spune că în genere și această căsătorie trebuie privită ca interzisă, admițându-se excepții numai în cazuri determinate. În privința căsătoriei a treia, canonul dispune în special următoarele: a) dacă cineva este de 40 de ani și fără copii, și dorește să se căsătorească a treia oară, acela cinci ani de zile nu poate să se cuminece; b) dacă cineva este de 40 de ani și are copii, aceluia îi este interzis să se căsătorească a treia oară; c) dacă cineva este

de 30 de ani și are copii din primele căsătorii, și totuși dorește să se căsătorească a treia oară, acela să se oprească pentru patru ani de la cuminecătură; d) dacă cineva este de 30 de ani și nu are copii, aceluia i se poate permite căsătoria a treia, dar i se dă și epitimie. În canonul al treilea se prescrie epitimie de șapte ani, ca și pentru căsătoria primă și a doua, dacă se dovedește că cineva a răpit soția sau dacă înainte de căsătorie a avut relații sexuale. În acest canon se mai adaugă și că preotul care dă sfânta cuminecătură cuiva împotriva dispoziției cuprinse în acel canon din acel moment își pierde și el slujba sa și cade și el sub epitimie de șapte ani. Aceste trei canoane se cuprind în acest tomos, care s-a confirmat de împărații menționați și s-a promulgat ca lege de stat (*Sint. at.* V, 6-9; Zacharie, *Jus greco-romanum,* III, 230-232).

Dar nici această hotărâre nu a mulțumit pe cei ce țineau riguros la sfintele canoane, deoarece ei vedeau în aceasta slăbiciune față de puterea de stat, în urma dispoziției despre căsătoria a treia, și combăteau totodată această hotărâre. Abia pe vremea împăraților Vasile II și Constantin VIII și a patriarhului Sisinius s-au liniștit lucrurile, la anul 997, când s-a adus în fața marelui sinod *Tomosul,* confirmându-se în chip solemn și adăugându-i-se încă patru canoane. Dintre aceste canoane: în can. 1 (4) se anatematizează cei ce îndrăznesc să introducă inovații în doctrina bisericească; can. 2 (5) anatematizează pe cei ce acuză Biserica de slăbiciune, fiindcă împăratul Leon a recunoscut acea căsătorie a patra pentru pacea bisericească; can. 3 (6) anatematizează pe cei ce îndrăznesc să spună că sfânta Biserică nu ar fi păstrat curată și nealterată doctrina predanisită, și can. 4 (7) anatematizează pe cei ce îndrăznesc să nu primească vreunul dintre sfintele canoane care au fost date mai înainte și care au fost primite de Biserica întreagă (*Sint. at.* 5, 9, 10). După aceea au încetat tulburările din Biserică și *Tomosul* a fost primit și recunoscut de către toți. Și dispozițiile cuprinse într-însul au rămas în vigoare în întreaga Biserică Ortodoxă până în ziua de azi. Prin urmare, în conformitate cu aceasta, după dreptul canonic al Bisericii Ortodoxe, căsătoria a patra este cu totul interzisă, iar căsătoria a treia este permisă numai în cazuri excepționale, și anume numai cu încuviințarea episcopului competent.

CANONUL 5: (PRIMIREA ERETICILOR. (ERETICII CARE SE POCĂIESC PE PATUL DE MOARTE))

Aceia dintre eretici care la ieșirea din viață se pocăiesc trebuie să se primească; să se primească, însă firește nu fără chibzuință, ci cercetându-i, dacă vor arăta adevărata pocăință și vor avea fapte care mărturisesc râvna lor spre mântuire.

(2, 14 sin. I ec.; 7 sin. II ec.; 78, 96 Trul.; 12 Neocez.; 19, 47 Laod.; 45 Cartag.)

În acest canon, Sfântul Vasile, referindu-se la învățătura Bisericii care prevede că orice eretic care se convertește la ortodoxie trebuie să fie primit cu respectarea ceremonialului prevăzut de canonul 7 al sinodului II ecumenic pentru diferitele categorii de eretici, arată că această rânduială trebuie să se respecte cu aceeași rigurozitate, mai ales când convertirea are loc în pragul morții.

Având în vedere această ultimă categorie de eretici, adaugă dispoziția că unii ca aceștia trebuie să fie întrebați cu deosebire dacă condamnă cu sinceritate erezia mărturisită până atunci și dacă va rămâne statornic în învățătura ortodoxă în cazul că se va însănătoși. Dacă nu declară acestea, spune sfântul Vasile, ereticul să nu se învrednicească de Sfânta Împărtășanie nici când este pe moarte.

CANONUL 6: (CĂSĂTORII OPRITE. (CĂSĂTORIA CELOR OPRIȚI DE CANOANE ESTE DESFRÂU))

Desfrâul persoanelor canonice să nu se socotească de nuntă și cu tot chipul să se rupă însoțirea lor; căci aceasta este de folos și Bisericii spre întărire, și ereticilor nu le va da prilej împotriva noastră, precum că prin îngăduirea de a păcătui i-am atrage spre noi.

(25, 26 ap.; 14, 15, 16 sin. IV ec.; 4, 6, 44 Trul.; 19 Anc.; 3, 18, 20, 32, 44, 60, 70 Vasile cel Mare)

Sub denumirea de „persoane canonice" Sfântul Vasile are în vedere pe cei ce au intrat în cler necăsătoriți (can. 26 ap.) și pe călugării și călugărițele care au depus votul castității.

Potrivit prevederilor canonului 25 apostolic, persoana preoțească ce cade în desfrâu se caterisește.

Unii clerici caterisiți din cauza desfrâului susțineau însă că au dreptul să trăiască în căsătorie cu femeile din cauza cărora și-au pierdut slujba preoțească și nu li se poate interzice căsătoria. La fel susțineau și călugării și călugărițele în aceeași situație.

Sfântul Vasile, având în vedere această situație, în interesul menținerii ordinii bisericești și a nepătării demnității cinului călugăresc și spre a feri Biserica de obiecțiile ereticilor (can. 4 Gang.), dispune că nici unuia dintre cei primiți în cler necăsătoriți sau care au depus votul castității și apoi au căzut în desfrâu să nu li se dea voie să trăiască cu persoana cu care a căzut în acel pă-

cat, și cu atât mai puțin să încheie căsătorie legală cu aceea, ci aceștia, la tot cazul, trebuie despărțiți, iar relațiile lor ilegale și păcătoase să înceteze.

CANONUL 7: (DESFRÂUL CU BĂRBAȚII, SODOMIA. (OSÂNDA DESFRÂULUI CU BĂRBAȚII, A SODOMIEI ȘI A ALTOR PĂCATE ASEMENEA))

Stricătorii de parte bărbătească, și stricătorii de animale, și ucigașii, și fermecătorii, și adulterii, și idolatrii sunt vrednici de aceeași pedeapsă; drept aceea, aplică și la aceștia dispoziția ce o ai în privința celorlalți. Iar în privința celor ce treizeci de ani s-au pocăit pentru necurățirea pe care au făcut-o întru neștiință, nu se cuvine nici a ne îndoi despre primirea lor; căci atât neștiința îi face pe ei vrednici de iertare, cât și mărturisirea de bunăvoie și prelungirea pedepsei ce s-a făcut atâta timp; fiindcă aproape un veac de om întreg s-au dat Satanei, ca să li se dea corecțiune spre a nu comite imoralități; drept aceea, poruncește ca acum să se primească fără prelungire de pedeapsă, mai ales dacă au și lacrimi care înduplecă milostivirea ta și dacă arată viață vrednică de îndrumare.

(61, 87 Trul.; 16, 17, 20, 20, 22, 24 Anc.; 58, 62, 63, 65 Vasile cel Mare; 4 Grig. Nyssa)

În acest canon, Sfântul Vasile are în vedere pe vrăjitori și pe cei ce se îndeletnicesc cu fapte păcătoase similare, care chemând în ajutor pe diavolul în vrăjile lor, prin aceasta îi slujesc și îl cinstesc (*Sint. at.* IV 110). Toți aceștia, spune Sfântul Părinte, sunt vrednici de aceeași pedeapsă. Aceasta nu înseamnă însă că toți acești păcătoși trebuie să îndeplinească același număr de ani de pocăință, ci că fiecare trebuie să petreacă atâția ani de epitimie câți se vor hotărî în privința fiecăruia în parte, și anume: pentru ucigași, otrăvitori și vrăjitori – 20 de ani de epitimie (can. 56, 65 Vasile cel Mare), iar pentru ceilalți – 15 ani de epitimie (can. 58, 62, 63 Vasile cel Mare). Sfântul Vasile menționează apoi pe cei ce au fost prinși în necurăție, în care au căzut din neștiință și pentru care ei se pocăiesc 30 de ani. Sub „necurăție" Sfântul Vasile înțelege aici incestul, când cineva cade în desfrâu cu persoane rude de sânge, și nu alte păcate, care toate se fac cu bună știință (*Sint. at.* IV, 112).

CANONUL 8: (UCIDEREA DE VOIE ȘI CEA FARĂ DE VOIE)

Cel ce în mânie a întrebuințat secure asupra soției sale este ucigaș. Dar, bine că mi-am adus aminte, și este vrednic de priceperea ta să-ți

vorbesc despre acestea mai pe larg; că multe sunt deosebirile între cele făptuite cu voință și cele fără de voie. Că este cu totul fără de voie și departe de voința făptuitorului, dacă, aruncând el cu piatră asupra unui câine, sau pom, nimerește un om; căci impulsul i-a fost de a goni animalul, ori de a scutura fructul, dar s-a întâmplat de la sine că prin lovitură a nimerit în trecere alături. Deci una ca aceasta este fără de voie. Însă fără de voie este și dacă cineva, voind a întoarce pe cineva cu biciul sau cu toiagul, nu l-ar lovi tare, dar cel lovit ar muri. Că aici se socotește intenția de a voi să îndrepteze pe cel ce a greșit, iar nu de a-l omorî. Asemenea dintre faptele cele fără de voie este și aceea când cineva în încăierare, apărându-se împotriva cuiva, cu lemn, ori cu mâna, fără cruțare, ar îndrepta lovitura spre locurile mortale ca să-i facă rău, dar nu ca să-l omoare de tot; aceasta însă se apropie deja cu cea cu voința; căci cel ce a întrebuințat astfel de unealtă spre apărare, ori cel ce fără de cruțare a dat lovitura, lămurit este că, biruit fiind de patimă, nu a cruțat pe om. Asemenea și cel ce a întrebuințat un lemn greu, ori piatră mai mare decât puterea omenească, se numără la cei ce fără de voie au făptuit, una însă voind, și alta făcând; deoarece din mânie a dat acest fel de lovitură, încât a omorât pe cel lovit, deși silința i-a fost poate să-l zdrobească, iar nu de a-l omorî cu totul. Însă cel ce a întrebuințat sabie, sau orice de acest fel nu are nici o iertare, și mai ales cel ce a aruncat cu securea; căci se vede că nu a lovit cu mâna, așa încât măsura loviturii să fie în stăpânirea sa, ci a aruncat așa ca și greutatea fierului, și cu strășnicie, și prin avânt cât mai mare, lovitura să fie neapărat mortală. Și iarăși deplin voluntară și nicidecum îndoielnică este fapta de felul celei săvârșite de tâlhar, sau de năvălirile vrăjmașilor; căci aceștia cu adevărat pentru bani omoară, fugind de vădire; iar cei ce merg la bătălii pentru ucideri nu merg nici să înfricoșeze, nici să înțelepțească, ci propunându-și vederat să omoare pe cei ce li se împotrivesc; însă și dacă cineva pentru altă pricină, din dorința de a ști ar pregăti doctorie, dar ar omorî, pe una ca aceasta o considerăm voluntară; în care fel fac femeile, de multe ori, cu oarecare descântece și vrăjitorii, încercând să atragă pe unii spre dragoste și dându-le acelora doctorii care produc întunecarea minților; deci unele ca acestea omorând, deși una voind, și altceva au făcut, totuși pentru că s-au îndeletnicit din dorința de a cunoaște și cu ceea ce este oprit, se socotesc între cei ce ucid voluntar. Prin urmare, și cele ce dau doctorii de avort, ucigașe sunt și ele, și cele ce primesc otrăvurile, care omoară fătul. În privința aceasta am spus atât cât trebuie.

(65 ap.; 91 Trul.; 21, 22, 23 Anc.; 2, 8, 11, 43, 54, 56, 57 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

În acest canon, Sfântul Vasile face distincție între uciderea voluntară și cea involuntară și arată cum se poate considera una sau alta din aceste infracțiuni. Între uciderile voluntare consideră și avortul (uciderea fătului) (vezi și can. 2). Pentru omorul involuntar prevede o epitimie de 10 ani (can. 37), iar pentru cel voluntar 20 de ani (can. 56).

CANONUL 9: (DESPĂRȚIREA (DIVORȚUL))

Hotărârea Domnului este că nu-i iertat nimănui a desface căsătoria afară de motivul de adulter (Mt. 5, 32). **Urmând sensul cuvintelor Domnului, se potrivește deopotrivă atât bărbaților, cât și a femeilor. Dar obiceiul nu este așa; căci în privința femeilor aflăm rigurozitate multă în tratament, zicând Apostolul că cel ce se lipește de o desfrânată un trup este** (I Cor. 6, 16), **iar Ieremia că femeia de se va împreuna cu alt bărbat, să nu se mai întoarcă la soțul ei, ci spurcându-se să se spurce** (Ier. 3, 1); **și iarăși: Cel ce ține adulteră este fără de minte și nelegiuit** (Pilde 18, 23); **iar obiceiul orânduiește ca atât bărbații adulteri, cât și cei ce trăiesc în desfrâu să se rețină de la femei; încât ceea ce trăiește împreună cu un bărbat lăsat nu știu de poate fi numită adulteră; deoarece aici vina atinge pe ceea ce a lăsat pe bărbat, din care cauză s-a depărtat de căsătorie; căci sau bătută fiind și nesuferind bătăile, trebuia să rabde mai vârtos decât să se despartă de soț; sau nesuferind paguba de averi, nici această pricină nu este vrednică de luat în seamă; iar dacă bărbatul acela ar viețui în desfrâu, în privința aceasta nu avem în obiceiul bisericesc această observație. Ci chiar de bărbatul necredincios nu s-a orânduit ca femeia să se despartă, ci trebuie să rabde din cauză că nu știe care va fi sfârșitul. Căci ce știi femeie, dar dacă-ți vei mântui bărbatul?** (I Cor. 7, 6). **Drept aceea, care a lăsat pe soțul său și s-a dus la altul este adulteră; iar cel părăsit este de iertat, și nici ceea ce viețuiește laolaltă cu unul ca acesta nu se osândește. Însă dacă bărbatul, despărțindu-se de soție, ar merge la alta, atât el este adulter, fiindcă o face pe dânsa să fie adulteră, cât și ceea ce viețuiește împreună cu dânsul este adulteră, fiindcă a atras la ea bărbat străin."**

(48 ap.; 87, 93 Trul.; 20 Anc.; 102 Cartag.; 18, 21, 35, 77 Vasile cel Mare)

Părinții de la sinodul Trulan, prin canonul 87, stabilesc doctrina Bisericii despre divorț. În motivare Părinții se referă la canonul acesta al nouălea al Sfântului Vasile și citează și locurile din Sfânta Scriptură citate de Sf. Vasile.

La întrebarea lui Amfilohie dacă și femeia poate să ceară divorțul când soțul ei comite adulter, așa după cum poate să facă soțul când dovedește de adulteră pe soția sa, sfântul Vasile citează cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos din Evanghelia de la Matei (5, 32) și zice că această poruncă a Mântuitorului se referă atât la soț, cât și la soție. Că atât soțul, cât și soția poate să ceară divorțul în situația dovedită de desfrâu a celuilalt, este confirmat și în alte locuri din Sfânta Scriptură, cum sunt cel de la Matei 19, 3-9, unde Mântuitorul, citând din Legea lui Moise, care din cauza împietririi inimii a admis ca soțul să-și poată demite pe soția sa, adaugă că de la început nu a fost așa, ci că oricine va lua o astfel de femeie demisă comite adulter, stabilind astfel că infidelitatea soțului în căsătorie este deplin identică cu infidelitatea soției (a se vedea și Mc. 10, 11-13).

Sfântul Vasile, având în vedere această învățătură a Bisericii în privința egalității de drept a soțului și soției în căsătorie, care se bazează pe învățătura Sfintei Scripturi și pe care o citează în acest canon, arată că vreme îndelungată nu s-a respectat de creștini, aceștia menținând vechiul obicei, potrivit căruia numai soțul putea să desfacă căsătoria dacă soția comitea adulter, pe când soția trebuia să tolereze adulterul bărbatului; și menționează clar că acest obicei se observă și în vremea sa.

Legislația romană nu acordă soției drepturi în societate, ea fiind socotită sub puterea părintească a soțului. Legiuitorul roman apără numai drepturile soțului. Așa încât, în viața conjugală, fiind apărate numai drepturile soțului, infidelitatea soției era pedepsită ca adulter, pe când a soțului nu era sancționată prin lege, ceea ce însemna obligația soției de a suporta nu numai puterea despotică a soțului, ci și infidelitatea acestuia. Pe vremea împăratului August s-a încercat o schimbare în această privință, vrând să se pună capăt imoralității. *Lex Julia de adulteriis coercendis* a invalidat o serie de legi care au fost emise în acel timp, în sensul că soții au libertatea de a se împreuna cu orice femeie (concubină) pe lângă soția sa legitimă, și a declarat ca ilegală și vrednică de pedeapsă relația soțului sau soției cu o terță persoană *(Dig.* XLVIII, 5, 6, § 1).

Cu toate pedepsele impuse, imoralitatea din lumea păgână nu a fost stăvilită și ea s-a continuat și în lumea creștină. Deși în societatea creștină se condamna orice infidelitate conjugală, a soțului ca și a soției, cu toate acestea, potrivit concepției vechi care mai dăinuia în privința subordonării soției și a superiorității de drept a soțului în căsătorie, soțul se pedepsește mult mai ușor pentru infidelitate conjugală decât soția care comitea infidelitatea conjugală. Soțul care comitea o astfel de infracțiune se considera vinovat de desfrâu, pe când soția de adulter (vezi can. 21 Vasile cel Mare). Împotriva acestei concepții injuste cu privire la drepturile conjugale ale soțului și soției iau atitudine fermă unii Sfinți Părinți și se emite chiar o lege de stat. Între aceștia Tertulian, în secolul al III-lea, condamnând această mentalitate, numește adulter pe ori-

care dintre soți care încalcă fidelitatea căsniciei (*De monog.* 9), apărând monogamia. Împăratul Constantin cel Mare, printr-o lege a sa (*De adulteriis*, Cod. 30), prescrie pedeapsa cu moartea pentru toți cei ce comit adulter. Mulți Sfinți Părinți menționează în scrierile lor drepturile conjugale ale soților. De exemplu, Sfântul Atanasie cel Mare combate pe cei ce negau soțiilor dreptul de a acuza pe soții lor pentru infidelitate, declarând că păcatul adulterului se săvârșește în toate cazurile, și când soțul desfrânează cu alte femei, și când soția desfrânează cu alt bărbat (*Către Antiohiu*, Quest. 94). Sfântul Ioan Gură de Aur consideră adulterul atât desfrânarea cu o femeie măritată, cât și desfrânarea cu o femeie liberă și nemăritată (La I Tes., Omil. 5).

La fel considera și Fericitul Augustin *(De bono conjug.* 4) în privința obligativității identice atât a soțului, cât și a soției de a păstra fidelitatea conjugală. Ambrozie *(De Abrah.* 1, 4) și Ieronim *(De Epitaph)* susțin că nu poate fi permis soțului nimic din cele interzise soției și invers.

Din partea primă a canonului prezent se desprinde cu ușurință că și Sfântul Vasile cel Mare are aceeași concepție ca și ceilalți Sfinți Părinți și învățători bisericești, deoarece consideră adulteră orice femeie care se face vinovată de infidelitate față de soțul său, și adulter pe orice bărbat care devine infidel soției sale legitime. Același lucru se vede și din canonul 77 al Sfântului Vasile cel Mare, în care el supune pedepsei pentru adulter pe toți cei care se fac vinovați de infidelitate față de soțiile lor, unde, citând din Sfânta Scriptură locul de la Matei 18, 9, vorbește expres despre egalitatea de drept a soțului și a soției în căsătorie. Din toate acestea rezultă clar că, după învățătura canonică a Bisericii, adulterul poate fi invocat ca motiv de divorț atât din partea soțului, cât și din partea soției.

Pe de altă parte, din faptul că Sfântul Vasile amintește în canon și despre obiceiul rămas în viața socială romană, potrivit căruia soțului i se recunoșteau toate drepturile, pe când soției foarte puține, rezultă clar că Sfântul Vasile cel Mare constată cu regret păstrarea acestui obicei și în lumea creștină; respinge acest obicei ca necreștin și cere să se stârpească acesta și să se respecte doctrina canonică a Bisericii, care recunoștea aceleași drepturi conjugale atât soțului, cât și soției (a se vedea și can. 21).

CANONUL 10: (JURĂMÂNTUL ȘI CĂLCAREA LUI)

Cei ce jură că nu primesc hirotonia, după ce au jurat, să nu fie siliți a-și călca jurământul. Căci, deși se pare cuiva că este vreun canon care iartă pe unii ca aceștia, totuși din experiență am cunoscut că cei ce-și calcă jurământul nu merg pe calea cea bună. Dar trebuie a se cerceta și felul jurământului și cuvintele și dispoziția cu care s-au jurat, și finețea adausurilor din cuvintele cu care s-a depus jurământul; așa dacă de nică-

ieri nu va primi nici o dezvinovățire pentru dânșii, apoi unii ca aceștia trebuie a se abandona cu desăvârșire. Dar cazul în legătură cu Sevir, adică presbiterul cel hirotonisit de acesta, ni se pare că are oarecare dezvinovățire de acest fel, dacă ți se pare și ție; dispune ca ținutul acela ce este supus Mistiei, la care a fost rânduit acel om, să se supună Masadelor; căci astfel nici acela, nepărăsind locul destinat, nu-și va călca jurământul, și nici Loghin, având pe Chiriac la sine, nu va lăsa părăsită Biserica, și nici sufletul său nu-l va osândi prin neglijență; iar noi ne vom arăta că nu facem ceva împotriva canoanelor, părtinind pe Chiriac, cel ce s-a jurat să rămână la Mindani, dar apoi a acceptat strămutarea; căci reîntoarcerea va fi păzirea jurământului; iar ceea ce a făcut în urma ordinului nu i se va socoti spre călcare de jurământ, din cauză că n-a ținut seamă de jurământ, căci nici pentru timp scurt nu s-a depărtat de Mindani, ci a rămas acolo întruna. Iar pe Sevir, care se dezvinovățește cu lipsa de memorie, îl vom ierta zicând că cunoscătorul celor ascunse nu va trece cu vederea ca Biserica sa să fie păgubită de unul ca acesta, care de la început a lucrat necanonicește și a legat cu jurământ împotriva Evangheliei, și învață a se călca jurământul prin aceea că s-a strămutat, iar acum minținд prin aceea că fățărăște lipsa de memorie. Deoarece însă nu suntem judecători de inimi, ci judecăm după cele ce le auzim, să lăsăm Domnului pedepsirea, iar noi îl vom primi fără deosebire, dând iertare prin uitare patimei omenești.

(25 ap.; 95 Trul.; 17, 28, 29, 64, 81, 82 Vasile cel Mare)

În acest canon, ca și în canoanele 17, 28, 29, 64, 81, 82, Sfântul Vasile vorbește despre jurământ și importanța acestuia, ca și despre cei care își calcă jurământul.

În canonul prezent, Sfântul Vasile cel Mare expune lui Amfilohie părerea sa despre jurământul public pe care l-a depus un oarecare Chiriac, că va rămâne permanent într-un sat oarecare ca presbiter. Un astfel de jurământ practicat pe vremea sa, care nu avea vreo importanță deosebită, nu era sancționat ca în cazul jurământului solemn (can. 25 ap.). Dar Sfântul Vasile nu aprobă nici călcarea acestui fel de jurământ, motivând cu experiența din care se constată că le merge rău tuturor celor ce nu țin ceea ce au jurat că vor păstra, adăugând și precizând că în astfel de cazuri trebuie să se țină seama de felul cum s-a depus jurământul, dacă a rostit respectivul numele lui Dumnezeu când a jurat, ce cuvinte a folosit și care a fost starea lui sufletească din momentul depunerii jurământului, și valoarea jurământului depus trebuie să se aprecieze potrivit tuturor acestor împrejurări.

După aceste precizări de ordin general, Sfântul Vasile cel Mare dă soluția, în cazul în speță al lui Chiriac, care fiind hirotonit preot pe seama unei biserici nou zidite și jurând că va rămâne acolo toată viața, nu i s-a permis să ia funcția și a trecut la altă biserică. Întrucât biserica pentru care a fost hirotonit era sub jurisdicția altui episcop, și ținând seama că cel ce a zidit amenința cu închiderea ei, Sfântul Vasile cel Mare acceptă motivarea episcopului care l-a hirotonit că a uitat că biserica nouă nu era pe raza teritorială a jurisdicției sale și propune ca o soluție practică, menită să aducă pacea în biserică, următoarele: satul în care s-a zidit biserica să treacă sub jurisdicția episcopului care a hirotonit pe Chiriac, iar Chiriac să revină la această biserică. În felul acesta, spune Sfântul Vasile, se va împăca patronul care amenința cu închiderea bisericii și Chiriac își va respecta jurământul, iar pe cel vinovat, episcopul care a hirotonit presbiter pe seama unei biserici care nu era sub jurisdicția sa și care motiva cu uitarea, îl încredințează judecății lui Dumnezeu, care va cunoaște adevărul acestei justificări.

CANONUL 11: (UCIDEREA FĂRĂ DE VOIE)

Iar cel ce a comis uciderea fără de voie îndestul a împlinit osânda în cei 11 ani; căci este învederat ca în privința celor loviți să observăm Legea lui Moise; și pe cel ce a căzut de ranele ce a primit, dar iarăși a umblat pe toiagul său nu-l vom socoti că s-a omorât; iar dacă nu s-a mai sculat după lovituri, lovitorul, cel ce l-a omorât fără voie, ucigaș este; însă după intenție involuntar.

(65 ap.; 23 Anc.; 9 sin. I-II; 2, 8, 13, 54, 57 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

În acest canon, la întrebarea lui Amfilohie, Sfântul Vasile răspunde că cel ce a suportat epitimia de 11 ani, pentru uciderea fără voie, poate fi primit la Sfânta Împărtășanie în mod neîndoielnic. Aici a avut în vedere cu siguranță prevederile din canonul 57 al său, unde stabilește 10 ani epitimie în cazul în speță.

CANONUL 12: (CĂSĂTORIA CLERICILOR. (CLERICII SE POT CĂSĂTORI O SINGURĂ DATĂ))

Canonul a oprit cu desăvârșire de la slujire pe cei ce s-au căsătorit de două ori.

(17 ap.; 3 Trul.; 7 Neocez.)

În acest canon, Sfântul Vasile cel Mare are în vedere prevederea can. 17 ap., potrivit căreia preot poate fi numai acela care s-a căsătorit o singură dată, hotărând să fie caterisit episcopul care va hirotoni pe cel ce s-a căsătorit de două ori (*Sint. at.* V, 28; VI, 155 etc.).

CANONUL 13: (CEI CE UCID ÎN RĂZBOI)

Părinții noștri nu au socotit între ucideri uciderile din războaie; mi se pare că le dau iertare celor ce luptă pentru buna cuviință și pentru dreapta cinstire de Dumnezeu. Dar poate că este bine a-i sfătui ca trei ani să se rețină de la împărtășire, ca cei necurați cu mâinile.

(22, 23 Anc.; 1 Atanasie cel Mare; 8, 43, 55 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

Făcând pomenire, la începutul canonului, de Părinții noștri, cu siguranță Sfântul Vasile are în vedere pe Sfântul Atanasie cel Mare, care, în epistola sa către Amun (can. 1), spune: „Omorul nu este îngăduit, dar este și legal, și vrednic de laudă a ucide pe inamic în război". La aceasta Sfântul Vasile adaugă sfatul său ca cei ce s-au făcut vinovați de ucidere să se rețină trei ani de la împărtășanie. Motivează opinia sa făcând referire la prescripțiile Vechiului Testament (Num. 31, 17-24); încercând ca prin aceasta să ușureze și starea sufletească a soldaților din cauza cărora s-a vărsat sânge omenesc.

Comentatorii Zonara și Balsamon fac precizarea că în practica vieții bisericești se observă că nu s-a respectat sfatul Sfântului Vasile, ci s-a avut în vedere prescripția Sfântului Atanasie cel Mare, citând cazurile de preoți care, participând la războaie, au comis infracțiunea de ucidere a inamicului, unii ca aceștia nu numai că nu au fost despuiați de demnitatea clericală, ci dimpotrivă s-au învrednicit de laudă (*Sint. at.* IV, 132-133).

CANONUL 14: (OSÂNDA CAMETEI)

Cel ce ia camătă, de va primi să întrebuințeze câștigul nedrept pentru săraci și după aceea se eliberează de boala iubirii de bani, el este primit la preoție.

(44 ap.; 71 sin. I ec.; 10 Trul.; 4 Laod.; 5, 16 Cartag.; 6 Grig Nyssa)

În acest canon, Sfântul Vasile răspunde lui Amfilohie la întrebarea dacă laicul care s-a ocupat cu cămătăria poate fi primit în cler, arătând că poate fi dacă va distribui câștigul realizat săracilor și dacă va promite solemn că nicioda-

tă nu se va mai îndeletnici cu astfel de lucruri. Sigur, aici are în vedere doctrina canonică potrivit căreia clericul care ia camătă se sancționează cu caterisirea.

CANONUL 15: (TÂLCUIREA PSALMULUI 8, 8)

Mă mir că tu cauți precizie gramaticală în Sfânta Scriptură și socoți că este forțată expresiunea tâlcuirii, care se arată pe sine lămurită, dar nu traduce deplin înțelesul din limba evreiască. Dar fiindcă se cade a nu trece fără observare întrebarea pusă de un bărbat scrutător, răspund: păsările cerului și peștii mării, chiar la crearea lumii, au avut aceeași origine, căci din ape au ieșit aceste amândouă speciile; aceasta este cauza că ambele au aceeași însușire, că acestea înoată în apă, iar acelea zboară în aer; și din cauza aceasta s-au pomenit ele la un loc. Iar forma cuvântului, care în privința peștilor cu nepotrivire s-a dat, iar în privința tuturor celor ce viețuiesc în ape, foarte potrivit; căci s-au supus omului și păsările cerului, și peștii mării; și nu numai acestea, ci și toate care străbat cărările mărilor. Că nu orice viază în apă este și pește, precum chiții, balenele, și cleanii, și delfinii, și focile, apoi încă și caii și câinii și heresteele, și paloșerii, și boii de mare, iar de vrei, și urzicile, și peptenii, și toate cele cu pielea ca de hârb, dintre care nici unul nu este pește, și toate cele ce străbat cărările mărilor, fiindcă sunt trei neamuri, păsările cerului, peștii mării, și câte viețuiesc în ape, care se deosebesc de pești, dar și acestea străbat cărările mărilor.

Canoanele 15 și 16 nu cuprind nici o normă canonică. Conținutul lor constă în interpretarea unui text din Psalmi 8, 8 și, respectiv, din IV Împărați 5, 10.

CANONUL 16: (TÂLCUIRE LA IV ÎMPĂRAȚI 5, 1)

Iar Neeman n-a fost mare în fața Domnului, ci în fața domnului său; adică era unul dintre cei puternici de lângă împăratul sirienilor; deci cercetează cu de-amănuntul Sfânta Scriptură și de acolo vei găsi dezlegarea întrebării.

CANONUL 17: JURĂMÂNTUL. (CAZ DE JURĂMÂNT AL UNUI CLERIC)

Ne-ai întrebat în privința presbiterului Vianor, de este a se primi în cler în urma jurământului său; dar este știut că este așezat un decret obștesc pentru toți clericii din Antiohia care au jurat împreună cu el: ca ei

să se depărteze de la adunările publice, iar în particular să săvârșească cele ale presbiterilor slujbe; tot aceasta i se îngăduie și lui Vianor, în privința slujbei sale; căci preoția lui nu este în Antiohia, ci în Iconia, unde, precum însuți ai scris nouă, s-a mutat spre locuință de la Antiohia. Deci să se primească acel bărbat, cerându-i-se de către cucernicia ta să se căiască pentru ușurința jurământului, care l-a jurat în fața unui bărbat necredincios, neputând suporta neplăcerea acelei mici primejdii.

(25 ap.; 95 Trul.; 10, 28, 29, 64, 81, 82 Vasile cel Mare)

Acest canon împreună cu cele următoarele treisprezece (18-30) sunt alcătuite din epistola a doua canonică a Sfântului Vasile cel Mare către Amfilohie, episcopul Iconiei, căruia i-a fost adresată și prima epistolă.

După o introducere în care Sfântul Vasile apreciază zelul pentru cunoaștere și modestia lui Amfilohie, acesta răspunde pe rând la toate întrebările puse de către episcopul din Iconia.

În prezentul canon răspunde la întrebarea dacă poate fi primit în cler un oarecare presbiter Vianor, care a depus un jurământ de felul cum a fost jurământul lui Chiriac, despre care se vorbește în canonul 10 al Sfântului Vasile. Din textul canonului nu se desprinde exact despre ce este vorba. Zonara apreciază că este vorba de unul din presbiterii din Antiohia care, pentru a fi salvați de persecuție, au fost siliți de o persoană cu mare influență să jure că nu vor îndeplini slujba preoțească. Presbiterul în cauză, căindu-se de ceea ce a făcut, a plecat din Antiohia și s-a dus în Iconia, la Amfilohie, rugându-l să-l primească în rândul clerului din Iconia.

Sfântul Vasile, la întrebarea lui Amfilohie asupra procedurii de urmat în acest caz, răspunde că dânsul a dat deja o dispoziție generală în această situație cu privire la toți clericii din Antiohia care au depus acest jurământ împreună cu Vianor, și anume să nu slujească în public, ci numai în particular, pentru a nu fi motiv de sminteală în sânul credincioșilor care știu că ei au jurat că nu vor mai sluji.

Drept urmare, Sfântul Vasile conferă și lui Vianor concesia de a sluji, dar cu suportarea epitimiei cuvenite, deoarece acesta din micime de suflet s-a pripit cu depunerea jurământului.

Concesia aceasta admisă de Sfântul Vasile presbiterilor din Antiohia de a putea sluji, dar numai în particular, iar nu în public, trebuie să se considere ca o excepție de la norma generală. Ca normă generală, prin canonul 58 Laodiceea, se interzice nu numai presbiterilor, ci și episcopilor de a aduce sfânta jertfă pe ascuns în case particulare. Mai târziu, când s-au admis și paraclise în case particulare, prin can. 31 Trul., s-a interzis presbiterilor de a sluji în aceste paraclise fără de știrea episcopului. Sfântul Vasile la fel interzice presbiterilor, sub pedeapsă, de

a sluji în case particulare (can. 1) ca și alți părinți și învățători bisericești (Chiril al Alexandriei, *Anthropomorphitros*, 12; Eusebiu, Psalm 27; Ieronim IV 26).

Sfântul Vasile cel Mare a făcut concesia aceasta presbiterilor din Antiohia având în vedere împrejurările excepționale create acolo de acea persoană de mare influență care i-a pus să jure cu scopul de a-i putea ocroti și apăra de persecuție pe acei preoți.

CANONUL 18: (VÂRSTA CANONICĂ PENTRU FĂGĂDUINȚE) (VOTURILE CĂLUGĂRIȚELOR ȘI FECIOARELOR)

În privința fecioarelor căzute, care au făgăduit Domnului viața cea întru sfințenie, apoi căzând în patimile trupului și-au călcat făgăduințele lor, Părinții noștri, purtându-se cu bunătate și cu blândețe față de neputințele celor ce alunecă, au legiuit să se primească după un an, orânduind la fel ca pentru cei ce se căsătoresc a doua oară. Dar mie mi se pare că, deoarece Biserica, sporind prin harul lui Hristos, se face mai puternică și acum se înmulțește tagma fecioarelor, trebuie să se ia aminte cu deadinsul la lucrul care se cunoaște prin înțelegerea și prin sensul Scripturii, ce se poate găsi prin interpretare; că văduvia este mai prejos decât fecioria; deci și păcatul văduvelor este mult în urma celui al fecioarelor. Să vedem dar ce a scris Pavel lui Timotei: „Iar de văduvele cele mai tinere te ferește; căci atunci când se înfierbântează împotriva lui Hristos, poftesc să se mărite, având osândă, fiindcă și-au călcat credința cea dintâi" (I Tim. 5, 11-12). **Deci dacă văduva se supune sub păcat preagreu, ca una ce a lepădat credința în Hristos, ce trebuie să socotim despre fecioară, care este mireasa lui Hristos și vas sfințit, afierosit stăpânului? Mare păcat face și ceea ce se dă roabă nunților celor ascunse, umplând de stricăciune casa, necinstind prin viața cea vicioasă pe cel ce o are; dar cu mult mai rea este mireasa, făcându-se adulteră și necinstind unirea cu mirele său, dându-se pe sine voluptăților celor neastâmpărate. Așadar, văduva se osândește ca o roabă stricată, iar fecioara se supune osândei adulterei. Deci precum numim adulter pe cel ce viețuiește împreună cu femeie străină, neprimindu-l mai înainte la împărtășire până ce nu va înceta de la păcat, tot așa vom hotărî și în privința celui ce are o fecioară. Dar și aceea trebuie să stabilim acuma că fecioară numim pe ceea ce de bunăvoie s-a adus pe sine Domnului și a renunțat la nuntă, și a preferat viața cea întru sfințenie. Iar făgăduințele le judecăm primite de atunci de când s-a ajuns la maturitatea judecății. Căci nicidecum nu se cuvine a se considera cu totul hotărâtoare vorbele copilărești la unele ca acestea, ci numai după ce a ajuns peste șaisprezece sau șaptesprezece ani, fiind stăpâna gândurilor**

sale, și numai după ce, cercetată fiind mai mult, totuși a rămas statornică în intenția sa și stăruind în rugămințile sale de a fi primită, atunci se cuvine a se număra între fecioare, și a confirma făgăduințele uneia ca aceasta, și a se pedepsi riguros lepădarea ei de vot. Căci pe multe părinții și frații și unele dintre rude le aduc mai înainte de vârstă, fără să fi fost îndemnate de impuls propriu spre nemăritare, ci asigurându-și pentru sine ceva lumesc; pe care nu trebuie a le primi ușor până când nu vom cerceta lămurit intenția lor proprie.

(19 sin. I ec.; 15, 16 sin. IV ec.; 40, 44 Trul.; 19 Anc.; 6, 44, 126 Cartag.; 5 sin. I-II; 44, 60 Vasile cel Mare)

În acest canon nu este vorba de călugărițe, ci de fecioarele afierosite, despre care se tratează și în canoanele 6 și 44 ale sinodului de la Cartagina (a se vedea și can. 6 Trul.).

La întrebarea lui Amfilohie cum trebuie să se procedeze față de fecioarele care-și calcă votul castității depus în mod solemn și apoi cad în desfrâu, Sfântul Vasile spune că în vechime (a se vedea can. 19 Ancira) s-a hotărât ca unele ca acestea să se supună unei epitimii de un an, ca cei ce se căsătoresc a doua oară. Aceasta, spune Sfântul Părinte, s-a hotărât atunci din condescendență față de slăbiciunea omenească și din cauză că Biserica lui Hristos nu era suficient consolidată, iar instituția fecioarelor afierosite era numai în germene. Pentru vremea sa însă, când lucrurile s-au schimbat, Sfântul Vasile orânduiește ca aceste fecioare, dacă desfrânează, să se supună pedepselor cuvenite adulterelor, adică unei epitimii de 15 ani (vezi și canoanele 58 și 60 Vasile cel Mare). În motivare Sfântul Părinte invocă prevederi din Sfânta Scriptură. Arătând că dacă, potrivit învățăturii Sfintei Scripturi, starea de văduvie este considerată mai prejos decât cea de feciorie, și deci, dacă văduva se pedepsește când cade în desfrâu, apoi o fecioară se va supune unei pedepse și mai mari dacă își calcă votul său; în afară de aceasta, Sfântul Vasile aseamănă pe văduve cu sclavele, iar pe fecioare cu miresele oamenilor liberi și de aici trage concluzia că această pedepsire a fecioarelor afierosite care păcătuiesc este corectă. Dar, pentru a se evita în viitor astfel de situații, Sfântul Vasile dispune să nu se mai primească în rândul fecioarelor afierosite decât fecioarele ce au împlinit vârsta de 17 ani sau cel puțin 16 ani și dacă dau dovada că pot raționa și sunt în stare să-și manifeste liber voința, deoarece voturile depuse mai devreme nu pot fi socotite decât „cuvinte copilărești", pe care nu se poate pune nici un temei. Sfântul Vasile mai atrage atenția că apar astfel de neajunsuri și datorită faptului că unii părinți, din interese personale, silesc pe fetele lor să intre în rândul fecioarelor afierosite când acestea nu-și pot exprima voința în mod liber că vor trăi necăsătorite.

CANONUL 19: (FĂGĂDUINȚELE (VOTURILE) CĂLUGĂRILOR)

Iar făgăduințe ale bărbaților nu au cunoscut decât numai dacă oarecare s-au numărat pe sine în tagma monahilor, care se vede că în chip tacit primesc neînsurarea. Dar și în privința acelora cred că se cuvine a se proceda tot în acel chip, întrebându-i și luând de la ei făgăduință lămurită, pentru ca, dacă s-ar întoarce la viața de trup iubitoare și voluptoasă, să se supună epitimiei desfrânaților.

(26 ap.; 7, 16 sin. IV ec.; 44 Trul.; 19 Anc.; 6, 18, 20, 60 Vasile cel Mare)

În canon se tratează problema votului fecioriei sau al celibatului, despre care se spune că poate fi depus de orice persoană. Pentru cei ce vor să devină călugări, votul acesta constituie o condiție absolută. De aceea se și pedepsesc toți cei ce calcă acest vot depus în mod solemn.

În răspunsul dat lui Amfilohie în acest canon, Sfântul Vasile expune norma generală de urmat. Sfântul Vasile însă a tratat în multe alte canoane despre viața călugărilor și călugărițelor, norme rămase în vigoare până azi în Biserica Ortodoxă.

Monahismul a existat mult înainte de Sfântul Vasile, organizat și rânduit potrivit regulilor și dispozițiilor date de superiorii mănăstirilor. Sfântul Vasile are meritul de a fi organizat viața monahală. În acest scop, Sfântul Părinte a scris mai multe lucrări, între care și una numită *Ascetica*, ce se referă și la monahism.

Sfântul Vasile, înainte de a fi elaborat pravile propriu-zise pentru călugări, a scris câteva tratate scurte: *Despre sublimitatea monahului ca ostaș a lui Hristos; Despre desăvârșirea spirituală* și *Despre viața monahală*, cărora le-au urmat două lucrări cu caracter dogmatic, *Despre judecata divină* și *Despre credință*. Pe baza tuturor acestor lucrări a alcătuit apoi 80 de canoane monahale, între care unele canoane au mai multe articole (de exemplu, can. 70 are 36 articole), iar la fiecare canon și la fiecare articol sunt citate locurile respective din Sfânta Scriptură a Testamentului Nou. Dintre aceste canoane, multe se referă la chestiuni de drept bisericesc, tratând despre sfințenia obiectelor sfințite (can. 30 și 31), despre smerenie (can. 58), despre cinstea cuvenită fetelor cinstite (can. 61 etc.). După ce a alcătuit aceste canoane morale generale pe baza Sfintei Scripturi, Sfântul Vasile a elaborat două categorii de canoane speciale pentru călugări: 55 de canoane pe larg *(Regulile mari)*, și 313 canoane abreviate sau pe scurt *(Regulile mici)*. Toate acestea, redactate sub formă de întrebări și răspunsuri, expun, primele, cele pe larg, bazele vieții monahale, iar celelalte, cele abreviate, arată toate detaliile în privința felului în care sunt obligați să trăiască monahii. Pe lângă aceste canoane, Sfântul Vasile mai prescrie epitimii, și anume 60 pentru călugări și 19 pentru călugărițe, care pot fi aplicate în caz de încălcare a voturilor monahale. Toate aceste canoane

diferite despre epitimii sfântul Vasile le-a cuprins într-o formă concisă în lucrarea *Aschiticke Diataxis* în 34 de capitole, care prezintă o deosebită valoare și interes în cunoașterea sublimității vieții monahale, arătată în prezentul canon, precum și în celelalte canoane ale Sfântului Părinte care tratează despre viața monahală. Lucrarea s-a editat și în limba română sub titlul: *Vechile rânduieli ale vieții monahale*, 1929, în editura mănăstirii Dobrușca. Lucrarea conține și rânduielile Sf. Pahomie cel Mare, Ioan Casian și Benedict (n. n.).

CANONUL 20: (FĂGĂDUINȚELE (VOTURILE) ERETICILOR ȘI NECREȘTINILOR NU SUNT FĂGĂDUINȚE)

Acele femei care, în eres fiind, au făgăduit fecioria, apoi dimpotrivă, ar fi ales nunta, nu socotesc că acestea trebuie a se osândi; că toate câte le spune legea celor de sub lege le grăiește (Rom. 3, 19)**; iar cele nesupuse încă jugului lui Hristos nici nu cunosc legile Domnului; drept aceea, sunt primite la Biserică și iertate pentru că acestea o au din credința cea în Hristos. Și îndeobște cele ce se fac în viața catehumenică nu se supun la răspundere; firește că pe aceștia Biserica nu-i primește fără botez; drept aceea, la aceștia sunt foarte necesare prerogativele nașterii acesteia.**

(14 sin. I ec.; 7 sin. II ec.; 5 Neocez.; 19 Laod.; 6 Tim. Alex.; 5 Chiril Alex.)

În acest canon, Sfântul Vasile răspunde la întrebarea pusă de Amfilohie, dacă o femeie care a depus votul fecioriei în cadrul unei societăți eretice și l-a călcat măritându-se poate fi primită în Biserică, arătând că poate fi primită, întrucât prin botezul în Hristos se iartă toate păcatele. Răspunsul acesta corespunde cu prevederile canonului 7 al sinodului II ecumenic și cu doctrina canonică potrivit căreia numai voturile făcute în cadrul Bisericii se pedepsesc cu pedepse bisericești în caz că sunt călcate, pe când voturile făcute în afara Bisericii nu pot fi socotite voturi și ele nu sunt valabile în Biserică.

CANONUL 21: (DESFRÂU (ADULTER) ȘI DESPĂRȚENIE)

Dacă un bărbat viețuind împreună cu o femeie în căsătorie, apoi nemulțumindu-se cu nunta, ar cădea în desfrâu, pe unul ca acesta îl socotim desfrânat și mai mult îi prelungim epitimiile. Însă nu avem canon de a-l supune vinovăției adulterului dacă păcatul se va comite cu cea liberă de nuntă, căci, precum se spune, adultera spurcându-se se va spurca și nu se va întoarce la bărbatul său (Ier. 3, 1)**, și cel ce ține adulteră este fără de minte și nelegiuit** (Pilde 18, 22)**; dimpotrivă, cel ce a desfrânat nu se va opri de la împreunăviețuire cu soția lui. Drept aceea, femeia va primi pe bărbatul său dacă el s-a întors de la desfrâu; iar bărbatul va îndepărta de la casa**

sa pe cea întinată; și nu este ușor a se găsi motivul în privința acestora, dar obiceiul așa s-a ținut.

(9, 19, 21, 26, 34, 37, 39, 58, 59, 77, 79, 80 Vasile cel Mare; 4 Grig. Nyssa)

Sfântul Vasile vorbește în acest canon, ca și în canonul 9, despre obiceiul necreștinesc existent pe vremea sa, potrivit căruia soțul care s-a făcut vinovat de infidelitate conjugală era osândit numai ca desfrânat, iar nu ca adulter, dacă a săvârșit păcatul cu o femeie necăsătorită, iar soția lui legitimă nu putea invoca acest fapt drept motiv de divorț; pe când soția dovedită infidelă, cu indiferent ce fel de bărbat (căsătorit sau necăsătorit), era osândită ca adulteră și soțul avea dreptul să invoce acest fapt drept motiv de divorț.

Obiceiul acesta, potrivit căruia numai soțului i se recunoșteau toate drepturile conjugale, pe când soția nu se bucura aproape de nici un drept, osândit de Sfinții Părinți, s-a păstrat în Biserica creștină, provenind din legislația romană (vezi și can. 9).

În canonul prezent, Sfântul Vasile scoate în evidență absurditatea acestui obicei, care se observă încă în veacul său (al IV-lea), dar care era cu totul lipsit de rațiune, cum arată și Zonara în comentariul său (*Sint. at.* IV, 149).

Doctrina canonică expusă în canonul 25 apostolic și de Sfântul Vasile în canoanele 9 și 21, ca și de Sfântul Grigorie de Nyssa în canonul 4 și de alți Părinți, potrivit căreia atât soțul, cât și soția se consideră adulteri când sunt dovediți de infidelitate conjugală, indiferent dacă persoana cu care au păcătuit era sau nu căsătorită, nerespectată în veacul al IV-lea, a pătruns însă și în doctrina juridică a statului abia în veacul următor, când Justinian, prin Novela 117, 9, §5, conferă soției dreptul de a invoca infidelitatea soțului (adulterul acestuia) drept motiv de divorț și a cere despărțirea de soț dacă se face dovada că soțul trăiește cu oricare altă femeie și nu vrea să renunțe la aceasta.

Adulterul, ca motiv de divorț, despre care se tratează în acest canon, a fost definit de canonistul Milaș ca o relație (sexuală) ilegală a unui bărbat căsătorit cu o femeie străină sau a unei femei măritate cu un bărbat străin.

CANONUL 22: (CĂSĂTORIA PRIN RĂPIRE. (RĂPIRE ȘI CASĂTORIE) FĂRĂDELEGE)

Pe cei ce au femei din răpire, dacă ar fi luat ei pe cele logodite mai înainte cu alții, nu se cade a-i primi (în comuniune) mai înainte, până a nu se lua (acelea) de la dânșii și a se da în stăpânirea logodnicilor celor dintâi, de ar vrea (aceștia) să le ia, sau să renunțe la ele. Iar de va lua cineva pe una liberă, trebuie a i se lua și a se da la ai săi și a se lăsa în socotința rudelor, ori părinți de vor fi, ori frați, sau orice fel de ocrotitori ai fetei; și

de ar voi ei a o da lui, să se statornicească căsătoria; iar de nu vor voi, să nu se silească. Însă cel ce are femeie din necinstire, ori ascunsă, ori siluită trebuie să cunoască epitimia pentru desfrâu. Iar epitimia pentru cei ce desfrânează este hotărâtă la patru ani; și trebuie ca în cel dintâi să se scoată de la rugăciuni și a se tângui ei înaintea ușii bisericii; iar în al doilea, a se primi la ascultare; iar în al treilea, spre pocăință; iar în al patrulea să stea împreună cu poporul, fiind îndepărtați de la jertfa adusă; numai după aceea să li se admită împărtășirea cu cel Bun.

(67 ap.; 27 sin. IV ec.; 92, 98 Trul.; 11 Anc.; 25, 26, 30, 38, 40, 42, 69 Vasile cel Mare)

În acest canon se tratează despre cei ce răpesc fecioare logodite cu altul, ca și despre cei ce răpesc fecioare libere, nelogodite. Sfântul Vasile dispune în toate cazurile ca răpitorul să se supună epitimiilor, pe lângă observarea prescripțiilor legilor statului. În primul caz dispune ca răpitorul să nu fie primit la pocăință decât după ce fecioara răpită s-a întors la logodnicul său, care are dreptul să o primească sau să nu o primească. În al doilea caz dispune ca fecioara răpită să fie redată părinților. Aceștia sunt în drept să hotărască dacă se va căsători sau nu cu răpitorul. Indiferent de hotărârea acestora, răpitorul, ca unul ce a dezonorat pe ascuns și cu sila o fecioară, trebuie să se supună unei epitimii de patru ani, prevăzută pentru adulter, și numai după ispășire să fie primit la împărtășanie.

Indulgența vădită a sfântului Vasile față de răpitorii de fecioare, probabil din considerație pentru familiile respective și spre a împiedica un rău mai mare, nu a prins putere în practica bisericească, ci s-a impus dispoziția prevăzută în canonul 27 al sinodului IV ecumenic și repetată apoi și prin canonul 92 Trulan, potrivit căruia răpitorul de fecioare se sancționează cu anatema.

Comentatorii arată că în vremea aceea în vigoare erau și prevederile legislației greco-romane, potrivit cărora răpitorului de fecioare i se interzicea căsătoria cu fecioara răpită chiar și în cazul când părinții fecioarei și-ar da consimțământul la aceasta. (*Sint. at.* IV, 152, 153).

CANONUL 23: (CĂSĂTORII OPRITE)

Pentru cei ce s-au căsătorit cu două surori, sau cele ce s-au căsătorit cu doi frați, noi am emis o scrisoare, a cărei copie am trimis-o cucerniciei tale. Iar cel ce a luat pe soția fratelui său nu se va primi înainte de a se despărți de ea.

(19 ap.; 26, 54 Trul.; 2 Neocez.; 68, 76, 78, 87 Vasile cel Mare; 5 Teof. Alex.; 11 Tim. Alex.)

La întrebarea dacă un văduv (sau văduvă) poate încheia căsătorie cu sora răposatei sale soții (cu fratele răposatului său soț), sfântul Vasile spune că a scris deja în Epistola adresată lui Diodor din Tars, care constituie canonul 87 al Sfântului Vasile, potrivit căruia această căsătorie este strict oprită și cel ce a încheiat o astfel de căsătorie poate fi primit la pocăință numai după ce desface această căsătorie nelegiuită (vezi și can. 87).

CANONUL 24: (CĂSĂTORIA VĂDUVELOR ÎNCHINATE BISERICII)

Apostolul a hotărât că dacă văduva, cea socotită în numărul văduvelor, adică cea primită în slujbă de Biserică, se căsătorește, să se treacă cu vederea. Iar în privința bărbatului văduv nu este nici o lege, ci pentru unul ca acesta este de ajuns epitimia celor care se căsătoresc de două ori. Însă văduva care a ajuns șaizeci de ani, de ar voi iarăși să viețuiască cu bărbat, nu se va învrednici de împărtășirea celui Bun până ce nu va înceta de patima necurăției. Iar dacă o vom primi pe ea înainte de șaizeci de ani, vina va fi a noastră, nu a femeii.

(3 sin. IV ec.; 40 Trul.; 38 Cartag.; 11 Teof. Alex.; 4, 41 Vasile cel Mare)

În acest canon se reglementează situația văduvelor consacrate Bisericii, numite văduve ale bisericii, care vor să se căsătorească.

Pornind de la prescripția Sfintei Scripturi de la Romani 7, 3 și I Cor. 7, 30, potrivit căreia fiecare femeie văduvă, care nu depinde de nimeni, este liberă să se căsătorească a doua oară, despre care face mențiune și în canonul 41, în canonul prezent sfântul Vasile, referindu-se expres la văduvele întreținute de Biserică, menționate în Sfânta Scriptură la I Tim. 5, 3, 5, 16, unde se impune să nu fie primite înainte de 60 de ani (I Tim. 5, 11, 19), dispune ca văduva primită în starea văduvelor Bisericii înainte de 60 de ani care dorește să se căsătorească să se demită de sub îngrijirea Bisericii și să fie expusă epitimiei celor ce se căsătoresc a doua oară; iar dacă vreo văduvă de sub îngrijirea Bisericii a fost primită în tagmă la vârsta prescrisă (la 60 ani) și vrea să trăiască cu bărbat, în acest caz acea femeie „fără minte" nu se primește la Sfânta Împărtășanie până când nu se lasă de „nebunia sa" și până când „nu se vindecă de patima sa necurată", numind „necurățenie" faptul că „femeie în vârstă, îi trece prin minte să aibă relație cu bărbat".

CANONUL 25: (NECINSTIRE, POCĂINȚĂ, CĂSĂTORIE)

Cel ce ține pe o femeie necinstită de dânsul se va supune epitimiei celei (ce se dă) pentru necinstire, dar se îngăduie a avea pe (acea) femeie.

(67 ap.; 22 Vasile cel Mare)

Sfântul Vasile, având în vedere canonul 67 apostolic, în care se prevede excluderea de la împărtășanie a celui ce a violat o fecioară, ca și prevederile din canonul său al 22-lea, în care stabilește patru ani de pocăință, în prezentul canon arată că după respectarea acestei epitimii, cel ce a dezonorat o fecioară se poate căsători cu aceasta dacă nu există alte impedimente, dar i se interzice a se căsători cu altă femeie (vezi și can. 67 ap.).

CANONUL 26: (DESFRÂU, POCĂINȚĂ, CĂSĂTORIE)

Desfrâul nu este nuntă și nici început de nuntă; drept aceea, de-ar fi cu putință să se despartă cei ce se împreună prin desfrâu, aceasta este mai bine. Iar dacă cu tot dinadinsul le va plăcea împreună vieţuirea, apoi să cunoască epitimia pentru desfrâu, dar să se permită ca să vieţuiască laolaltă, ca să nu se întâmple ceva mai rău.

(4, 21, 22, 59, 79, 80 Vasile cel Mare)

În acest canon, Sfântul Vasile are în vedere concubinajul, adică convieţuirea unui bărbat liber cu o femeie liberă, pe care îl consideră desfrâu. În privința celor ce duc astfel de viață, Sfântul Vasile dispune să se facă tot ce e posibil pentru ca aceștia să se despartă. Sau să se căsătorească legal. Dacă nu se va reuși aceasta și nici nu pot fi determinați să se căsătorească, unii ca aceștia trebuie să fie supuși epitimiei pentru desfrâu, dar să li se admită a vieţui laolaltă, ca nu cumva să se întâmple ceva mai rău (să se întâlnească în secret, să comită adulter în caz că s-au căsătorit cu alte persoane sau să se sinucidă, așa cum precizează comentatorii).

Tolerarea concubinajului ca o excepție de la doctrina canonică arătată în acest canon de Sfântul Vasile nu trebuie să ne surprindă. Spre a înțelege bine dispoziția acestui canon, trebuie să avem în vedere timpul când s-a elaborat și concepția ce a dominat în viața socială din veacul respectiv cu privire la căsătorie și modul reglementării legale a acestei instituții. Sfântul Vasile a trăit în veacul al IV-lea în Imperiului roman. Legislația romană admitea pe lângă căsătoria legală *(legitimum matrimonium)*, ca tolerată, și un fel de împreună vieţuire a unui bărbat, care nu era în legătură de căsătorie, cu o femeie liberă, numită *concubinatus* (concubinaj). Aceasta fiind impusă mai ales de diferențele sociale dintre oameni, care nu permiteau încheierea unei căsătorii legale între oameni de

diferite categorii sociale, împăratul Justinian, prin Novela XIV, XIII, 5 a legalizat întrucâtva și acest fel de conviețuire, admițând-o dacă cele două persoane declarau în public și în fața martorilor că vor vieți împreună. Copiii din concubinaj puteau fi legalizați, iar concubina putea moșteni pe concubinul răposat.

Acest fel de împreună viețuire sau concubinaj îl are în vedere Sfântul Vasile în acest canon sub cuvântul *tò sinokesion, consortium.* Și aici, ca și peste tot, Sfântul Vasile are în vedere rânduielile legale ale statului, pe care le respectă, și de aceea, dacă din punct de vedere al dreptului bisericesc nu poate admite concubinajul ca legal sau canonic, totuși în cazul extrem îl tolerează, ca nu cumva să se întâmple ceva mai rău.

De remarcat că de-a lungul istoriei, în societatetea creștină a prins rădăcini tot mai consistente concepția că numai acea căsătorie să se considere legitimă care a fost binecuvântată de Biserică. La realizarea în practică a acestei concepții s-a ajuns târziu. În cadrul Imperiului greco-roman, concubinajul, ca un semn de împreună viețuire a bărbatului cu femeia, tolerat, dar nu recunoscut și protejat în chip legal, și-a pierdut importanța spre sfârșitul veacului al VIII-lea, când împărații Leon Isaurul și Constantin Copronimul în *Ecloga* lor (Titlul II, c. 8) și mai târziu, în secolul al IX-lea, împăratul Vasile I Macedoneanul în legiuirea numită *Prohiron* (IV, 26) au stabilit norma legală, potrivit căreia nimeni nu poate ține concubină în casa sa, ci ori să se căsătorească cu dânsa, ori să o îndepărteze din casa sa. Scoaterea concubinajului în afara legii a făcut ca acest canon să-și piardă orice importanță. În același veac, împăratul Leon Filozoful, prin Novela 89, stabilește rânduiala potrivit căreia numai acea căsătorie se considera legală care a fost binecuvântată de Biserică. Ca urmare a aplicării acestei norme legale, în mod firesc considerăm că și-a pierdut valabilitatea și prevederea de excepție din prezentul canon, prin care se tolerează împreuna viețuire a unui bărbat liber cu o femeie liberă sau concubinajul, trebuind să se despartă aceste legături nelegale.

CANONUL 27: (PREOTUL CĂSĂTORIT NECANONIC. (OSÂNDA PREOTULUI CĂSĂTORIT NEPRAVILNIC DIN GREȘEALĂ) (NELEGIUIT))

În privința presbiterului care din neștiință a ajuns la nuntă nelegiuită, am hotărât cele ce trebuie; adică să aibă parte de împreună ședere cu presbiterii, dar de celelalte lucruri să se rețină; căci destulă este unuia ca acesta iertarea. Iar cel ce este dator a purta grijă de ranele sale e nepotrivit a binecuvânta pe altul; căci binecuvântarea este împărtășire de sfințenie; iar cel ce nu are aceasta, din cauza greșelii neștiinței, cum o va da altuia? Deci nici în public, nici îndeosebi să nu binecuvânteze și nici să nu

împărtășească altora trupul lui Hristos, nici să nu slujească altceva, ci mulțumindu-se cu întâietatea șederii să se tânguiască către alții și Domnului, ca să i se ierte lui păcatul cel din neștiință.

(19 ap.; 3, 26, 54 Trul.; 9 Neocez.)

În acest canon, Sfântul Vasile arată osânda ce se cuvine preotului ce a contractat o căsătorie ilegală (nelegiuită) din neștiință, dispunând anume ca unul ca acesta să se bucure de numele de preot și să aibă parte de împreună ședere cu presbiterii, oprindu-se însă de la toate celelalte lucrări, dacă a desfăcut căsătoria pe care a încheiat-o din necunoașterea rânduielilor legale. De remarcat că textul acestui canon a fost reluat *ad literam* de părinții de la sinodul Trulan în canonul lor 26. Canonistul Balsamon, reprodus și de Nicodim Milaș, împarte căsătoriile ilegale, potrivit prevederilor dreptului roman, în trei categorii: căsătorie necuviincioasă sau potrivnică legilor, căsătorie osândită sau condamnată și căsătoria ilegală. Din prima categorie fac parte căsătoriile care se împotrivesc prescripțiilor dreptului civil (căsătoria tutorelui cu fecioara sub tutelă); din a doua categorie fac parte căsătoriile cu călugărițele sau cu fecioarele care au depus deja votul fecioriei; iar din a treia, căsătoriile încheiate în grade de rudenie interzise (*Sint. at.* IV 122).

În dreptul canonic, toate căsătoriile interzise se numesc căsătorii nelegiuite, așa cum le numește și Sfântul Vasile în acest canon. În motivarea condamnării preotului care a încheiat o căsătorie nelegiuită din neștiință, Sfântul Vasile invocă împrejurarea că nu este potrivit să binecuvânteze cel ce el însuși a păcătuit, cel care este dator ca toată viața să se roage pentru iertarea păcatelor.

Rigoarea prevăzută în canon este explicată prin însăși slujba la care este chemat preotul de a săvârși Sfintele Taine, pentru care se cere din partea săvârșitorului lor deplină curățenie sufletească și trupească, care nu poate exista în căsătoria ilegală. Aceeași rigoare o presupune însăși slujba preoțească, ce are misiunea de a mijloci altora sfințenia sau harul mântuitor prin rugăciune și prin lucrarea preoțească, care impune curățenie sufletească și trupească. Rigoarea este impusă și de consecințele unei căsătorii ilegale, care pătează familia întregă. Acestea sunt considerentele pentru care Sfântul Apostol Pavel în Epistola I către Timotei 3, 2 dispune să se dea atenție deosebită vieții familiale a candidatului la preoție, ca viața lui să fie curată și întru toate să corespundă cinului preoțesc.

CANONUL 28: (ÎNFRÂNARE NESOCOTITĂ)

Mi se pare că este absurd dacă cineva depune făgăduința să se rețină de cărnurile de porc. Drept aceea, binevoiește a-i învăța să se rețină de la voturile și făgăduințele fără de rost; însă admite că întrebuințarea căr-

nurilor de porc este indiferentă, căci nici o făptură a lui Dumnezeu nu este de lepădat dacă se ia cu mulțumire (I Tim. 4, 4), **deci făgăduința este ridicolă, iar înfrânarea nu este necesară.**

Canonul fiind clar, nu necesită nici o lămurire.

CANONUL 29: (JURĂMÂNTUL NEÎNGĂDUIT)

Stăpânitorilor care se jură să facă rău supușilor li se cuvine tratament deosebit. Și tratamentul pentru aceștia este de două feluri: unul adică a-i învăța să nu se jure lesne; iar celălalt este să nu stăruie în hotărârile cele rele. Drept aceea, fiind angajat cineva de mai înainte prin jurământ să facă rău altuia, acela să dovedească pocăință pentru pripirea jurământului, dar să nu susțină răutatea sa cu pretextul respectării jurământului. Căci nici lui Irod nu i-a fost de folos că a jurat, care, ca să nu calce jurământul, s-a făcut ucigaș al Proorocului. În general, jurământul este oprit; dar cu atât mai mult se cuvine a se osândi cel ce s-a făcut pentru o răutate. Drept aceea, cel ce s-a jurat trebuie să se căiască, iar nu să se sârguiască a-și împlini nelegiuirea. Examinează adică mai pe larg absurditatea. De s-ar jura cineva să scoată ochii fratelui, oare bine este a se înfăptui una ca aceasta? de s-ar jura cineva să ucidă? sau, în scurt, dacă va călca cineva o poruncă în urma jurământului. Că am jurat și am ținut nu păcatul, ci să păzesc judecățile dreptății Tale (Ps. 118, 106). **Și precum porunca se cade a întări cu judecăți nestrămutate, așa se cade în tot chipul a se desființa și a se stârpi păcatul.**

(25 ap.; 95 Trul.; 10, 17, 28, 64, 81, 82 Vasile cel Mare)

La întrebarea lui Amfilohie ce trebuie să facă cu acei stăpânitori care s-au jurat să facă rău supușilor lor și aceasta o făceau motivând că nu vor să calce jurământul depus, Sfântul Vasile dă îndrumarea ca pe unii ca aceștia să-i învețe să nu comită răul și că acel fel de jurământ prin sine însuși este ilegal.

În motivare, Sfântul Părinte dă câteva exemple din Sfânta Scriptură, din care rezultă că atât Vechiul Testament, cât și Noul Testament admit jurământul dacă el se bazează pe dreptate și dacă este legal, și este osândit cel ilegal și nechibzuit (vezi Fac. 23, 31; Ps. 118, 116; Mt. 3, 33-34 etc.). Sfântul Vasile în canonul său 64 prevede o epitimie de 10 ani pentru cel ce își calcă jurământul.

Jurământul creștin, pe numele lui Dumnezeu, s-a introdus cu ocazia unor prilejuri solemne de împăratul Constantin cel Mare *(Cod. Theodosian* 9, XI, 39, 3) și a fost confirmat de împăratul Justinian *(Cod. Just.* II, 59, 1; IV, 20, 9). Prin Novela 124, 1 a dispus ca fiecare judecător să depună jurământ pe Sfânta Evanghelie, iar prin Novela 1"3, I, 137, I ca fiecare episcop să jure pe Sfânta Evanghelie că nu se va da simoniei.

CANONUL 30: (RĂPIREA. (OSÂNDA PENTRU RĂPIRE))

În privința celor ce răpesc nu avem canon vechi, ci am exprimat socotința noastră proprie, ca trei ani să fie afară de rugăciune, atât dânșii, cât și cei ce răpesc împreună cu ei. Iar pentru aceea ce nu se face cu silă nu este a se da socoteală, dacă nu se va fi întâmplat și necinstire, și nici n-a premers furarea lucrului; iar văduva este stăpână de sine și stă în voia sa de a urma pe răpitor; drept aceea, noi nu avem să purtăm grijă de aparențele exterioare.

(67 ap.; 27 sin. IV ec.; 92, 98 Trul.; 11 Anc.; 4, 22, 25, 26, 38, 40, 41, 42, 53, 69 Vasile cel Mare)

Sfântul Vasile, vorbind despre răpire de fecioare, face deosebire între răpirea care se face prin constrângere și între cea care se face fără constrângere. În primul caz a prescris o epitimie de doi ani, atât pentru răpitor, cât și pentru coautori și favorizatori (vezi can. 22). Pentru al doilea caz nu prevede nici un fel de pedeapsă, dacă femeia de bunăvoie s-a dus la bărbatul respectiv și dacă ea nu a fost dezonorată înainte de a veni în casa lui sau nu a avut cu ea relații înainte de a veni la el. Această dispoziție a Sfântului Vasile a fost însă modificată ulterior prin canonul 27 sin. IV ec. și 92 Trulan. De altfel, după Sfântul Vasile, nici cel de-al doilea fel de răpire nu rămâne nesancționată, dacă femeia respectivă se găsea sub puterea părintească, deoarece, în acest caz, ea nu era liberă să decidă, iar *pater familias* putea să o revendice și să o readucă sub puterea sa, așa cum rezultă clar și din canoanele 38 și 42 Vasile cel Mare.

În canonul prezent, Sfântul Vasile, referitor la văduva care este stăpână pe sine, conchide că aceasta poate să-l urmeze pe răpitor, iar cel ce a răpit-o în acest caz nu este supus pedepsei. Atrage însă atenția să nu ne lăsăm înșelați de aparențele exterioare, ci să căutăm totdeauna a afla adevărul, în sensul că femeia care se rușinează să meargă singură la bărbatul pe care-l iubește invocă faptul că a fost răpită de acela, pe când în realitate ea s-a dus de bunăvoie la el.

CANONUL 31: (CĂSĂTORIA CÂND SE PIERDE (DISPARE) SOȚUL)

Femeia căreia i s-a dus bărbatul și a dispărut, dacă se însoțește cu altul mai înainte de a se încredința despre moartea aceluia, este adulteră.

(93 Trul.; 36, 46 Vasile cel Mare)

Prezentul canon este integral cuprins în canonul 93 Trulan. A se vedea și acest canon.

CANONUL 32: (CERTAREA DE DOUĂ ORI. (NU SE ÎNGĂDUIE DOUĂ CERTĂRI) A NU SE CERTA DE DOUĂ ORI. OSÂNDA CLERICILOR PENTRU PĂCATE DE MOARTE)

Clericii care au păcătuit păcat de moarte se vor scoate din treapta lor, dar nu se vor opri de la comuniunea laicilor; căci nu vei pedepsi de două ori pentru același păcat.

(25, 29, 30 ap.; 9 sin. I ec.; 4, 21 Trul.; 1, 8 Neocez.; 27 Cartag.; 3, 51, 70, 82 Vasile cel Mare)

Sfântul Vasile repetă și întărește în acest canon dispozițiile canonului 25 apostolic, potrivit căruia un membru al clerului pentru păcate de moarte se scoate din treapta sa, dar nu se oprește totodată și de la Sfânta Împărtășanie (vezi și can. 5 și 25 ap.). Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan (I Ioan 5, 16-17) face netă deosebire între păcatele de moarte și alte păcate. În lumina acestor prevederi, putem deduce la ce fel de păcate se gândește Sfântul Vasile, pentru care prescrie sancțiunea scoaterii din treaptă a clericilor care au comis păcate de moarte. Mai lămurit ni se pare textul când avem în vedere și prevederile canoanelor 69 și 70, unde sacționează cu pedepse mai ușoare diferitele păcate ale clericilor; ca și ale canoanelor 29, 30 și 64 ap., unde se prevede și pedeapsa excluderii din comunitatea laicilor, de pildă pentru simonie, pe lângă pedeapsa caterisirii, pentru clericii care comit cele mai grele păcate.

Prin urmare, în canonul său 32 Sfântul Vasile prin păcate de moarte are în vedere o categorie de păcate intermediară între păcatele comune sau obișnuite (can. 69, 70 Vasile cel Mare) și păcate grele (can. 29, 30, 64 ap.), pentru care prevede numai degradarea definitivă, nu și excluderea din comunitatea bisericească a laicilor.

CANONUL 33: (NAȘTEREA ÎN CĂLĂTORIE)

Femeia care a născut în călătorie și n-a purtat grijă de cel născut să se supună vinovăției ucigașului.

(52 Vasile cel Mare)

În acest canon, Sfântul Vasile are în vedere pe femeia care a născut în călătorie și și-a abandonat copilul, care a trebuit crescut de altcineva, pe care o consideră ucigașă și cere să fie sancționată ca atare. Cazul în speță este reluat de Sfântul Vasile și prin canonul 52.

CANONUL 34: (POCĂINȚA ÎNAINTEA OBȘTII (PUBLICĂ) ȘI POCĂINȚA ÎN TAINĂ)

Pe femeile care au comis adulter și din evlavie au mărturisit, sau vădite fiind în oarecare chip, părinții noștri au oprit de a le da la iveală în public, ca nu cumva vădindu-se, să le oferim cauză spre moarte; dar au poruncit ca ele să stea fără de împărtășire până se va împlini timpul pocăinței.

(48 ap.; 87, 93, 98 Trul.; 20 Anc.; 102 Cartag.; 21, 31, 35, 36, 46, 48, 58, 77, 80 Vasile cel Mare)

Prevederile canonului prezent constituie o excepție de la regula generală stabilită de Sfântul Vasile prin canonul 58, unde prevede epitimia de 15 ani, săvârșită în public, trecându-se gradele de pocăință prevăzute de canoane. Această excepție se admite numai în cazul când adulterul femeii nu este cunoscut public, ci a fost numai în secret mărturisit duhovnicului.

În acest caz nu obligă pe adulteră să ispășească public epitimia, trecând prin treptele respective de pocăință, ci permite să stea în biserică la rugăciune cu credincioșii, pentru a nu fi observată că a comis un păcat greu. Admite această excepție ținând seama de slăbiciunea femeiască în general și pentru a feri de publicitate acel păcat al femeii, ca și al societății însăși. A se vedea și can. 86, care reduce epitimia pentru adulter.

CANONUL 35: (PĂRĂSIREA BĂRBATULUI)

Iar în privința bărbatului părăsit de soție trebuie a se ține seama de pricina părăsirii, și de se va vădi că s-a dus fără de motiv, el adică este vrednic de iertare, iar ea de pedeapsă, și lui i se va da iertare spre a se împărtăși cu Biserica.

(48 ap.; 87, 93, 98 Trul.; 20 Anc.; 102 Cartag.; 9, 21, 77 Vasile cel Mare)

Prevederile acestui canon sunt reluate și întărite, fiind confirmat de Părinții de la sinodul Trulan prin canonul lor 87.

CANONUL 36: (CĂSĂTORIA SOȚIILOR OSTAȘILOR)

Femeile ostașilor, care s-au măritat când lipseau bărbații lor, se supun aprecierii după aceeași consideratie ca și cel care în urma absenței bărbaților nu au așteptat înapoierea lor. Totuși, în acest caz fapta are o oarecare iertare, deoarece există mai multă bănuială de moarte.

(93 Trul.; 31, 46 Vasile cel Mare)

Prevederile acestui canon ca și cele ale canoanelor 31 și 46 ale Sfântului Vasile au fost reluate și întărite prin canonul 93 Trulan.

CANONUL 37: (DESFRÂNARE ȘI CĂSĂTORIE)

Cel care s-a însurat după ce i s-a luat cea străină (cu care a viețuit ilegal), în privința celei dintâi se va învinovăți de adulter, iar pentru cea a doua neînvinovățit va fi.

(87 Trul.; 21, 34, 38, 48, 58, 77 Vasile cel Mare)

În canonul prezent, Sfântul Vasile are în vedere cazul în speță în care un bărbat a conviețuit ilegal cu o femeie căsătorită sau cu logodnica sa, de care s-a despărțit prin sentință judecătorească, a continuat să conviețuiască cu o femeie liberă, adică în concubinaj, și dispune ca acel bărbat să se pedepsească în prima situație ca un adulter, iar în situația a doua să se considere nevinovat. Desigur, Sfântul Vasile are în vedere în situația a doua starea de trăire în concubinaj, admisă de legiuitorul roman și tolerată de Sfântul Vasile cel Mare (vezi canonul 26) și nu situația de căsătorie legală binecuvântată de Biserică. Aceasta o deducem și din faptul că, potrivit doctrinei canonice, cel dovedit adulter nu poate încheia căsătorie legală decât dacă a rămas văduv și după ce a împlinit întreaga epitimie de 15 ani, conform canonului 58 al lui Vasile cel Mare, sau res-pectiv de șapte ani, conform prevederilor canonului 87 Trulan. Iar în cazul când infracțiunea de adulter a constituit motiv de divorț, atunci respectivul niciodată nu se mai putea căsători, după cum prevede Sfântul Vasile în canonul 48.

CANONUL 38: (POCĂINȚĂ PENTRU) CĂSĂTORIE FĂRĂ ÎNGĂDUINȚA PĂRINȚILOR

Fecioarele care fără voia tatălui au urmat bărbaților desfrânează, dar împăcându-se cu părinții, se pare că fapta ia vindecare, însă nu se vor primi la împărtășire îndată, ci vor face epitimie trei ani.

(22, 40, 42 Vasile cel Mare)

La întrebarea lui Amfilohie dacă condiția impusă fecioarelor de legile statului roman de a avea în prealabil consimțământul celor bătrâni (părinți, tutori, stăpâni) pentru a încheia căsătoria este valabilă și pentru creștini, Sfântul Vasile răspunde, cu respectarea normelor legale ale statului, că „nu este

căsătorie, ci desfrâu, când o fecioară se căsătorește cu un bărbat fără consimțământul tatălui său" (a se vedea și canoanele 40, 42, unde tratează în general probleme de căsătorie). Admite totuși, prin derogare, ca, în cazul când ulterior fecioara a obținut consimțământul cerut de legile statului, să fie supusă epitimiei ca trei ani să nu se învrednicească de Sfânta Împărtășanie, iar în caz contrar, căsătoria trebuie să se desfacă ca ilegală.

CANONUL 39: (FEMEIA ADULTERĂ)

Ceea ce vieţuieşte împreună cu adulterul adulteră este tot timpul cât vieţuieşte cu acela.

(48 ap.; 87, 93, 98 Trul.; 20 Anc.; 102 Cartag.; 21, 34, 37, 58, 77 Vasile cel Mare)

În acest canon, Sfântul Vasile are în vedere cazul în care o femeie măritată, dovedită de infidelitate, dorește după moartea soțului său să se căsătorească cu cel care a comis adulterul. Unei astfel de femei, dispune Sfântul Vasile, „niciodată să nu i se permită căsătoria", chiar dacă a împlinit epitimia de 15 ani, prescrisă pentru adulter, câtă vreme „trăiește cu adulterul". Motivează aceasta spunând că în realitate numai aceia care îndeplinesc epitimia și se lasă de răutate dobândesc iertare, și nu cei ce îndeplinesc epitimia formal (prin trecerea timpului) și nu se lasă de răutate. Unii ca aceștia, dispune Sfântul Vasile, să rămână sub epitimie „cât vieţuieşte cu acela" (adulterul).

CANONUL 40: (CĂSĂTORIA ROABELOR (SCLAVELOR))

Ceea ce fără învoirea stăpânului (său) s-a dat pe sine unui bărbat a desfrânat; iar ceea ce în urmă încheie căsătorie pentru care i s-a dat voie, (aceasta) s-a măritat; deci cealaltă este desfrânare, iar aceasta nuntă; căci învoielile celor ce sunt sub stăpânire nu au nici o tărie.

(82 ap.; 4 sin. IV ec.; 85 Trul.; 3 Gang.; 82 Cartag.; 22, 38, 42, 53 Vasile cel Mare)

Canonul prezent întregește prevederile canonului 38. În speță, principial, având în vedere prevederile dreptului roman, potrivit cărora contractele sau înțelegerile *(pacta conventa)* încheiate de persoane care sunt sub stăpânirea altora nu au valoare, Sfântul Vasile trage concluzia logică că și conviețuirea unei roabe cu bărbatul fără voia stăpânului nu are valoare legală, considerând-o desfrânare. În cazul în care roaba dobândește libertate sau obține acordul stăpânului, Sfântul Vasile admite ca acea înțelegere de conviețuire încheiată

mai înainte în mod ilegal cu bărbatul respectiv să se considere totuși căsătorie, cu mențiunea ca respectivii să nu fie absolviți de epitimia prescrisă pentru desfrâu, din cauza legăturii lor nelegiuite de mai înainte.

CANONUL 41: (CĂSĂTORIA VĂDUVELOR)

Ceea ce în văduvie este stăpână pe sine (se poate) căsători fără (să fie) învinovățită, dacă nu este nimeni care să rupă căsătoria, căci Apostolul zice: „Iar de va muri bărbatul, slobodă este să se mărite cu cine voiește, numai că întru Domnul" (I Cor. 7, 39).

(17 ap.; 8 sin. I ec.; 3, 87 Trul.; 19 Anc.; 3, 7, Neocez.; 1 Laod.; 4, 12, 22, 30, 53, 87 Vasile cel Mare)

Pornind de la cele stabilite de Sfântul Apostol Pavel la Rom. 7, 2 și I Cor. 1, 39, în acest canon, Sfântul Vasile dispune ca văduva liberă de cei bătrâni, adică față de părinți sau tutori, poate să se căsătorească a doua oară fără nici o piedică. În alte canoane, Sfântul Vasile arată că văduva trebuie să se supună epitimiei pentru cei ce se căsătoresc a doua oară (can. 4 Vasile cel Mare) și că ea poate încheia căsătoria numai cu persoane cu care doctrina canonică admite o căsătorie legală, adică bărbatul să fie ortodox (72 Trulan; 31 Laod.; 21 Cartag.) și demn de familia sa, cum adaugă Balsamon (*Sint. at.* IV 189), adică o persoană care îndeplinește o profesiune onorabilă în societate și are o situație de om liber (can. 51, 62 Trulan; 45, 65 Cartag.; 53 Vasile cel Mare). La aceasta sigur să se respecte prevederile dreptului de stat roman referitoare la căsătoria morganatică, tolerată de dreptul roman, dar considerată de un grad inferior (*Dig.* XXIII, 2, 42, § 1).

Se numește căsătorie morganatică căsătoria ce se încheie între două persoane de diferite condiții sociale, când soțul și soția, precum și copiii nu se bucură de toate drepturile potrivit poziției lor familiale ca atunci când ar fi fost de aceeași condiție socială. Germanii i-au zis morganatică *(matrimonium ad morganaticam)* din cauză că în această căsătorie soția și copiii săi erau obligați să se mulțumească cu acea parte din averea soțului ce o primea în dar după primele 100 de nopți *(morgen gabe, donum matrimoniale).* Astfel de căsătorii se numeau și *matrimonium ad legem Salicam,* deoarece era în uz cu deosebire la francii din Salii. De asemenea, se numește și *Ehe zur lincken Hand,* de mâna stângă, sau mai slabă, a soțului, ceea ce exprimă simbolic că soția nu intră în familia soțului și sub deplina lui ocrotire și, în consecință, nu beneficiază de drepturile curente poziției sociale a soțului în societate, ca și copiii ei, care nu au drept la numele și moștenirea soțului ei. Doctrina canonică a considerat însă o astfel de căsătorie totdeauna ca fiind legală și deplin egală cu celelalte

forme de căsătorii legale, dacă se îndeplinesc condițiile prescrise de normele canonice.

CANONUL 42: (CĂSĂTORIA CELOR FĂRĂ DREPTURI (CARE SE AFLĂ SUB STĂPÂNIRE))

Căsătoriile cele fără de învoire a stăpânilor sunt desfrânări. Deci fiind încă în viață tatăl, sau stăpânul, cei ce viețuiesc laolaltă sunt vinovați până când stăpânii lor nu vor aproba căsătoria, căci numai atunci primește întărirea cea de nuntă.

(82 ap.; 4 sin. IV ec.; 85 Trul.; 3 Gang.; 82 Cartag.; 22, 38, 40 Vasile cel Mare)

Prevederile prezentului canon reunesc la un loc cele arătate în canoanele 38 și 40, confirmând doctrina legislației civile romane că cei aflați sub stăpânire (minorii aflați sub puterea părintească a lui *pater famlias* și robii aflați sub stâpâni) nu pot încheia căsătorie cu nimeni fără de consimțământul celor care au stăpânire asupra lor, iar căsătoriile încheiate fără obținerea prealabilă a consimțământului stăpânilor *(pater familias* sau stăpânul de moșie) sunt considerate de Sfântul Vasile ca desfrânări și se sancționează ca atare. Astfel de conviețuiri ilegale devin însă „nunți" (căsătorii legale) în momentul când se obține consimțământul cerut de lege.

Conținutul canonului este pe deplin înțeles dacă se au în vedere prevederile din legislația greco-romană, și anume: Justinian în *Digeste* (*Dig.* XIII, 1, 11-13, 2, 9) face dependentă legalitatea căsătoriei de consimțământul tatălui; *Prochironul* (cap. 48, 4, 37, 15) dispune că bărbatul major poate să se căsătorească și fără consimțământul tatălui; la fel fiica majoră se poate mărita legal chiar dacă se împotrivește tatăl ei. Biserica a observat această prescripție din dreptul roman așa cum de altfel o confirmă și o impune Sfântul Vasile în canoanele sale (38, 40, 43).

CANONUL 43: (LOVIREA (LOVITURA) UCIGĂTOARE)

Cel ce a dat aproapelui lovitură de moarte ucigaș este, ori de a început bătaia, ori de s-a apărat.

(65 ap.; 91 Trul.; 21, 22, 23 Anc.; 2, 8, 11, 13, 33, 52, 54, 57 Vasile cel Mare.; 5 Grig. Nyssa)

Vezi canoanele paralele, cu care se află în deplină concordanță.

CANONUL 44: (OSÂNDA DIACONIȚEI PENTRU DESFRÂU)

Diaconița care a desfrânat împreună cu păgân nu este primită în comuniune, iar la Sfânta Jertfă se va primi în al șaptelea an, firește, de va vieți în curăție. Iar păgânul, apropiindu-se iar de sacrilegiu după ce a primit credința, este ca unul care se întoarce la vomitătură. Așadar, noi nu mai lăsăm ca trupul diaconesei, sfințit fiind, să fie în întrebuințare trupească.

(25 ap.; 15 sin. IV ec.; 4, 16, 21, 40 Trul.; 27 Cartg; 32, 51, 70 Vasile cel Mare)

În acest canon, Sfântul Vasile dă lui Amfilohie soluția rezolvării cazului unei diaconițe care, fiind dovedită că trăia în desfrâu cu un bărbat păgân, a fost sancționată cu scoaterea din treapta de diaconiță și excluderea cu totul de la Sfânta Împărtășanie, și care voia să se căsătorească legal, nemaifiind diaconiță, cu cel cu care a trăit în desfrâu, care între timp s-a încreștinat.

Sfântul Vasile spune că diaconița a fost legal scoasă din treaptă pentru desfrâu, dar nu trebuie să fie definitiv exclusă din biserică, considerând că este suficient pedepsită cu depunerea din demnitatea clericală. El dispune să rămână sub epitimie de șapte ani și, dacă va trăi în curăție și se va căi cu sinceritate de păcatele sale, să se învrednicească de Sfânta Împărtășanie, fără însă a se permite să se căsătorească vreodată, ea depunând votul castității.

Referitor la acel păgân care s-a încreștinat și a voit să ia în căsătorie pe acea diaconiță, Sfântul Vasile spune că acesta intenționează să întineze din nou sfințenia, și ca un câine vrea să se întoarcă la vomitătura sa, la modul de viețuire permis la păgâni, dar neadmis la creștini, și în concluzie declară: „noi nu putem să lăsăm ca trupul diaconiței, care odată a fost sfințit, din nou să servească pentru uzul sexual". Opinia Sfântului Vasile corespunde doctrinei generale canonice potrivit căreia „tot ceea ce este sfânt nu se poate întina" (*Sint. at.* IV 193). Acest principiu general are aplicare și în cazul preoților văduvi care pretind că se pot căsători după ce au fost despuiați de rangul preoțesc (a se vedea și can. 6 Trulan).

CANONUL 45: (CREȘTINI NEVREDNICI DE HRISTOS)

Dacă cineva luând numele de creștin hulește pe Hristos, nu are nici un folos din numire.

Canonul constituie o prescurtare în formă concisă a canonului 7 din regulile morale ale Sfântului Vasile, prin care arată că cel ce poartă numele de creștin, dar nu respectă învățătura și regulile Bisericii nu beneficiază de darurile binecuvântate și trebuie să se socotească în afara Bisericii. În sprijinul opi-

niei exprimate în rânduielile morale, Sfântul Vasile citează și textele de la Matei 7, 21-23; Luca 6, 46 și Tit. 1, 16. Același lucru îl arată și în comentariul la Isaia 3, 16.

CANONUL 46: (CĂSĂTORIA NEPRAVILNICĂ (NELEGIUITĂ) DIN GREȘEALĂ)

Ceea ce s-a măritat din neștiință cu cel pe care l-a părăsit soția pe un timp, apoi l-a lăsat, fiindcă s-a întors la dânsul cea de mai înainte, a desfrânat, dar din neștiință. Deci nu se va opri de la nuntă; însă mai bine este dacă rămâne așa.

(93 Trul.; 9, 31, 36 Vasile cel Mare)

Textul canonului este reluat și întărit prin canonul 93 Trulan.

Coroborând textul canonului 46 cu cel al canonului 9, care tratează o chestiune similară, observăm că: în canonul 9 Sfântul Vasile zice că femeia care-și părăsește soțul și se duce la alt bărbat este adulteră; soțul părăsit este vrednic de indulgență și femeia cu care el va trăi ulterior nu este vinovată. În canonul 46 declară desfrânată femeia care, chiar din neștiință, se mărită cu un bărbat pe care l-a părăsit pentru un timp oarecare soția sa legitimă și care, împăcându-se cu prima soție, a fost abandonată de acel bărbat.

În primul caz, Sfântul Vasile vorbește de situația când bărbatul a fost părăsit cu totul (definitiv), și de aceea arată indulgență față de soțul părăsit și nu osândește femeia cu care se va căsători acest bărbat; pe când în cazul al doilea are în vedere femeia care acceptă să trăiască cu bărbatul părăsit pentru un anumit timp de soția sa și care a fost părăsită de acesta când s-a întors prima soție. În acest caz, chiar dacă femeia a avut cunoștință despre starea de fapt (despărțirea temporară), se face vinovată de adulter pentru că și-a acaparat sieși soț străin. Femeia nu se oprește însă de la nuntă (căsătorie legală), pentru că ea n-a intenționat să trăiască în desfrâu, ci să se căsătorească, desigur după ispășirea epitimiei pentru viața desfrânată (trăită prin împreunarea ilegală), dar Sfântul Vasile recomandă să fie sfătuită să rămână nemăritată. În soluția dată, Sfântul Vasile împacă și prevederile legilor romane, potrivit cărora la încheierea căsătoriei trebuie să se țină seama nu atât de ceea ce este îngăduit, ci mai cu seamă de ceea ce este cuviincios *(non tam quid permissum est, quam quit honestati conveniat – Dig.* 23, 2, 42).

CANONUL 47: (BOTEZUL UNOR ERETICI)

Encratiții, și sacoforii, și apotactiții sunt supuși aceleiași norme ca și novațienii; căci pentru aceștia s-a emis canon, deși deosebit, iar în privința acestora nu se spune nimic. Noi însă cu un cuvânt îi rebotezăm pe aceștia; iar dacă la voi s-a oprit această rebotezare, precum și la romani, pentru oarecare pricină, totuși norma noastră să aibă tărie, fiindcă eresul lor este odraslă a marcioniților, celor ce se îngrețoșează de nuntă, și se feresc de vin, și despre creatura lui Dumnezeu zic că este spurcată. Nu-i primim pe ei lá Biserică, de nu se vor boteza cu botezul nostru. Ca să nu zică ei că „suntem botezați în numele Tatălui, și al Fiului, și al Sfântului Duh", ei, care socotesc pe Dumnezeu a fi făcătorul relelor, întrecându-se cu Marcion și cu celelalte eresuri. Deci dacă se primește părerea aceasta, trebuie să se adune mai mulți episcopi, și așa să se emită canonul, pentru ca atât cel ce procedează astfel să fie fără primejdie, cât și cel ce răspunde să fie vrednic de crezare în răspunsul său la întrebările despre ereticii aceștia.

(48 ap.; 87, 93, 98 Trul.; 20 Anc.: 102 Cartag.; 9, 21, 31, 35, 36, 46, 77, 80 Vasile cel Mare)

Solicitat să-și spună părerea despre modul primirii în Biserică a unor eretici, ca encratiții și ceilalți, Sfântul Vasile se pronunță spunând că „după opinia sa personală", toți aceștia trebuie să se boteze când se convertesc la Biserica Ortodoxă. Adaugă însă cș dispoziția canonică va trebui să se emită de către sinodul episcopilor, care singur este competent în astfel de chestiuni. Norma generală a fost de fapt emisă ceva mai târziu de către sinodul II ecumenic, care s-a ținut la doi ani după moartea Sfântului Vasile și care a reglementat detaliat modul primirii ereticilor, arătând, prin canonul 7 al acestui sinod, care anume din eretici urmează a fi botezați și care nu.

CANONUL 48: (SOȚIA PĂRĂSITĂ)

Iar cea lăsată de bărbatul său, după socotința mea, trebuie să rămână așa. Căci a zis Domnul: „De va lăsa cineva pe femeia sa, afară de cuvânt de desfrânare, o face să fie adulteră". Apoi, prin numirea ei de adulteră a exclus-o pe dânsa de la împreunarea cu altul. Căci cum poate fi bărbatul vinovat, ca pricinuitor de adulter, iar femeia, care s-a numit adulteră de Domnul, să fie nevinovată pentru împreunarea cu alt bărbat.

(48 ap.; 87, 93, 98 Trul.; 20 Anc., 102 Cartag.; 9, 21, 31, 35, 36, 46, 77, 80 Vasile cel Mare)

În acest canon, Sfântul Vasile își exprimă opinia sa personală în privința femeii care și-a părăsit soțul, despre care spune că niciodată nu va mai putea să se mărite și, dacă se va împreuna cu alt bărbat, să se considere adulteră. Sfântul Vasile își întemeiază opinia sa pe cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos de la Matei 5, 22, unde numește o astfel de femeie adulteră. Vezi și canoanele 87 și 93, unde tratează despre soțiile și soții care părăsesc căminul conjugal.

CANONUL 49: (SILNICIA. CEA CĂREIA I SE FACE SILĂ NU ARE VINĂ)

Stricările cele făcute prin deplină silire să fie neînvinovățite. Deci și sclava, de se va silui de stăpânul ei, nu se învinovățește.

(11 Anc.; 2 Grig. Neocez.; 30 Vasile cel Mare)

Întrebat dacă fecioara violată prin siluire de un bărbat trebuie să fie supusă epitimiei pentru desfrânări, Sfântul Vasile decide că în caz de siluire nu se osândesc cele căzute victime violului.

CANONUL 50: (CĂSĂTORIA A TREIA)

Pentru a treia nuntă nu este lege; drept aceea, nunta a treia nu se aprobă de lege. Deci pe unele ca acestea le privim ca pe niște întinăciuni ale Bisericii; dar nu le supunem osândirilor publice, ca pe unele ce sunt mai tolerabile decât desfrâul deschis.

(2 Neocez.; 4, 80 Vasile cel Mare)

Întrebat din nou despre căsătoria a treia (vezi can. 4), Sfântul Vasile răspunde că nu există nici un canon care ar admite căsătoria a treia, prin urmare nu se aprobă o astfel de căsătorie. În canonul 4 numește astfel de căsătorie „poligamie" și „desfrânare", iar în canonul 50 „întinăciuni ale Bisericii". Întrucât astfel de căsătorii se încheiau frecvent în societatea vremii, Biserica a trebuit să le tolereze, spre a împiedica un „rău mai mare". Sfântul Vasile dispune în consecință ca aceia ce încheie astfel de căsătorii să nu se supună pedepselor bisericești publice, ci unei epitimii de cinci ani (can. 4), admițându-le să se roage cu credincioșii laolaltă în biserică. Dispune aceasta pe considerentul că a treia căsătorie este totuși de preferat desfrâului imoral, adică este mai bine să se admită cuiva să încheie căsătoria a treia decât ca aceasta să-și satisfacă patimile prin desfrânare cu diferite femei. Vezi și can. 4.

CANONUL 51: (CERTAREA DE DOUĂ ORI. A NU SE CERTA DE DOUĂ ORI. (NU SE ÎNGĂDUIE DOUĂ CERTĂRI) (CLERICII NU SE CEARTĂ CU DOUĂ OSÂNDE PENTRU ACEEAȘI GREȘEALĂ))

Canoanele s-au așezat pentru clerici fără deosebire, poruncind să se hotărască o singură pedeapsă pentru cei căzuți, anume căderea din slujbe, ori de s-ar întâmpla să fie în vreo treaptă ierarhică, ori de s-ar găsi și în vreo slujbă fără hirotonie.

(25, 30 ap.; 4 Trul.; 27 Cartag.; 3, 32, 44 Vasile cel Mare)

Sfântul Vasile a adresat două epistole canonice lui Amfilohie, care alcătuiesc primele 50 de canoane. Solicitat din nou, Sfântul Vasile scrie a treia epistolă, care va alcătui următoarele 35 de canoane, dintre care primul este acesta.

După o scurtă introducere, Sfântul Vasile răspunde precis la întrebările puse. În primul canon (51), Sfântul Vasile răspunde la întrebarea: există sau nu există deosebiri în ceea ce privește pedepsele pentru clerici? Sub denumirea de cleric Sfântul Vasile înțelege pe toți slujitorii bisericești fără deosebire, așa cum reiese și din canonul 16 sin. I ecumenic, indiferent că sunt așezați în slujba bisericii prin hirotonie ori numai prin hirotesie. În privința tuturor acestora Sfântul Vasile, repetând dispoziția canonului 32, precizează că, dacă comit vreo infracțiune, se vor despuia de slujbă (*amotionem a ministerio*), ceea ce înseamnă că se vor pedepsi cu caterisirea (depunerea din treaptă). În lumina dispozițiilor canonului 32 și a precizării din acest canon, că e suficientă o singură pedeapsă, înseamnă că cei caterisiți nu se vor pedepsi și cu excluderea din comuniunea credincioșilor laici din Biserică. A se vedea și canonul 32 și cele paralele.

CANONUL 52: (NAȘTEREA ÎN CĂLĂTORIE)

Ceea ce n-a purtat grijă în călătorie de fătul său și, deși a avut putința să-l salveze, a întrelăsat să facă acest lucru, ori socotind că astfel își va acoperi păcatul, ori având intenția cu totul dobitocească și neomenească, să se judece ca pentru ucidere; iar dacă nu a putut să poarte grijă de fătul său și din cauza pustietății și a lipsei celor necesare fătul a pierit, în acest caz mama să se ierte.

(33 Vasile cel Mare)

Sfântul Vasile explică aici detaliat dispoziția din can. 33 și confirmă că mama care lasă cu intenție să moară copilul, pe care eventual l-a născut în

călătorie, trebuie să se pedepsească drept ucigașă. Dacă face dovada că a încercat, dar n-a reușit să salveze viața copilului, Sfântul Vasile dispune să fie absolvită de pedeapsă.

CANONUL 53: (CĂSĂTORIA PRIN RĂPIRE SE ÎNGĂDUIE ROABELOR VĂDUVE)

Văduva sclavă poate nu a greșit mult alegând nunta a doua în formă de răpire; deci pentru aceasta nimic nu trebuie a se învinovăți; căci nu se judecă formele, ci voința. Dar firește că o așteaptă pe dânsa epitimia nunții a doua.

(82 ap.; 14 sin. IV ec.; 85 Trul.; 3 Gang.; 82 Cartag.; 22, 38, 40, 42 Vasile cel Mare)

În acest canon se rezolvă cazul unei roabe văduve care, voind să se mărite a doua oară, dar neîndrăznind să facă public, de teama copiilor și a rudelor, a înscenat că a fost răpită. Luând în considerare intenția, nu aparențele, Sfântul Vasile decide să nu fie judecată, ci să fie supusă epitimiei pentru cei ce se căsătoresc a doua oară.

CANONUL 54: (UCIDEREA FĂRĂ DE VOIE)

Despre deosebirile uciderilor fără de voie știu că am scris mai înainte cucerniciei tale, după cât mi-a fost cu putință, și nu pot să spun nimic mai mult despre acelea. Deci rămâne la chibzuința ta ca, potrivit cu împrejurările, epitimiile să se lungească sau să se scurteze.

(65 ap.; 91 Trul.; 21, 22, 23 Anc.; 2, 8, 11, 43, 56, 57 Vasile cel Mare)

Întrebat din nou ce fel de pedeapsă se aplică celor ce ucid fără voie, Sfântul Vasile spune că a arătat aceasta în epistola sa anterioară (can. 8), dar adaugă că episcopul, potrivit chibzuinței sale personale și ținând seama de împrejurări, poate să lungească sau să scurteze pedeapsa rânduită pentru astfel de uciderii.

CANONUL 55: (CLERICII SĂ NU SCOATĂ SABIA)

Cel ce pleacă să lupte împotriva tâlharilor, fiind afară de biserică, se oprește de la împărtășania Bunului; iar fiind clerici, se caterisesc din treaptă, căci, zice, „Tot cel ce scoate sabia de sabie va muri" (Mt. 26, 52).

(22, 23 Anc.; 1 Atanasie cel Mare; 8, 13, 43 Vasile cel Mare)

Canonul prezent stabilește norma generală ca aceia ce se duc la lupte împotriva tâlharilor, dacă sunt laici, să fie privați de Sfânta Împărtășanie, iar dacă sunt clerici, să se caterisească. În mod similar, în canonul 13 a stabilit osânda pentru ostașul care ucide în război, și anume, trei ani să fie oprit de la Sfânta Împărtășanie, pentru că și-a întinat mâinile cu sânge.

CANONUL 56: (OSÂNDA PENTRU UCIDEREA DE VOIE)

Cel ce cu voia a ucis și după aceea s-a căit, douăzeci de ani va fi neîmpărtășit de cele sfinte; iar cei douăzeci de ani i se vor împărți lui astfel: patru ani trebuie să se tânguiască, stând afară de ușile casei de rugăciune și rugându-se credincioșilor care intră să facă rugăciune pentru dânsul, mărturisindu-și fărădelegea sa; iar după patru ani se va primi între cei ce ascultă; și cinci ani va ieși cu aceștia; apoi șapte ani va ieși cu cei ce se roagă prosternându-se, patru ani va sta numai împreună cu credincioșii, dar din proaducere nu se va împărtăși; iar împlinindu-se aceștia, se va împărtăși de cele sfinte.

(65 ap.; 91 Trul.; 21, 22, 23 Anc.; 2, 8, 11, 43, 54, 57 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

În acest canon, Sfântul Vasile prescrie epitimia de oprire timp de 20 de ani de la Sfânta Împărtășanie pentru cei ce ucid intenționat, dar apoi se căiesc. Pocăința trebuie să fie publică, trecând anumiți ani bine stabiliți prin toate treptele pocăinței, precis determinate de Sfântul Părinte. Descrierea detaliată a acestora a se vedea și în canonul 11 sin. I ec.

CANONUL 57: (OSÂNDA PENTRU UCIDEREA FĂRĂ DE VOIE)

Cel ce a ucis fără de voie 10 ani nu se va împărtăși de cele sfinte; iar cei zece ani i se vor împărți lui astfel: doi ani se va tângui, iar trei ani va petrece între cei ce ascultă, în patru ani se va smeri și un an va sta numai împreună, și după aceea se va primi la cele sfinte.

(65 ap.; 91 Trul.; 21, 22, 23 Anc.; 2, 8, 11, 43, 54, 56 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

În acest canon se prescrie epitimia de 10 ani pentru cei care ucid fără intenție.

CANONUL 58: (OSÂNDA PENTRU ADULTER)

Adulterul în cincisprezece ani nu se va împărtăși de cele sfinte; și cei cincisprezece ani i se vor împărți lui astfel: în patru ani adică va fi tânguindu-se; iar în cinci ascultând; în patru, prosternându-se; în doi, împreună stând fără împărtășire.

(87 Trul.; 20 Anc.: 9, 21, 34, 37, 39, 77 Vasile cel Mare; 4 Grig. Nyssa)

Sfântul Vasile prescrie detaliat modul executării epitimiei de 15 ani date pentru adulter. A se vedea și canonul 21 Vasile cel Mare.

CANONUL 59: (OSÂNDA PENTRU DESFRÂU)

Desfrânatul șapte ani nu se va împărtăși de cele sfinte: doi tânguindu-se, și doi ascultând, și doi prosternându-se, și un an va sta numai împreună; iar al optulea se va primi la împărtășire.

(4, 21, 22, 26, 79, 80 Vasile cel Mare)

Pentru desfrânare se prevede o epitimie de șapte ani și se arată modul executării ei.

CANONUL 60: (OSÂNDA PENTRU CĂLCAREA FĂGĂDUINȚEI FECIOAREI)

Ceea ce a depus vot de feciorie și a căzut de la făgăduință va împlini timpul păcatului celui pentru adulter în cursul vieții sale. Aceeași epitimie se va da și celor ce făgăduiesc viața monahilor și cad.

(16 sin. IV ec.; 44 Trul.; 19 Anc.; 16 Cartag.; 6, 18, 19, 20, 44 Vasile cel Mare)

Spre deosebire de dispoziția stabilită prin canonul 19 al sinodului de la Ancira, care sancționează pe fecioara care și-a călcat votul fecioriei cu pedeapsa celor ce se căsătoresc a doua oară, adică cu epitimie de un an sau doi, Sfântul Vasile sancționează atât pe fecioară, cât și pe monahul care a călcat votul fecioriei cu pedeapsa pentru adulter, adică o penitență de 15 ani.

CANONUL 61: (FURTUL) (OSÂNDA PENTRU FURT)

Cel ce a furat, dacă pocăindu-se singur se va acuza pe sine, un an se va opri numai de la împărtășirea celor sfinte; iar de se va vădi prin altul,

atunci în doi ani; și se va împărți lui timpul în prosternare și în starea împreună, și atunci se va învrednici de împărtășire.

(3, 4, 5 Grig. Neocez.; 6 Grig. Nyssa)

În acest canon se stabilește pedeapsa de un an de oprire de la Sfânta Împărtășanie pentru hoțul care și-a mărturisit fapta sau de doi ani, când fapta lui a fost dovedită de un altul, cu starea în rândul celor ce se prosternează și apoi în rândul celor ce stau împreună. Canonistul Balsamon, cum menționează și Nicodim Milaș, citând textul din legislația statului, arată însă că hoțul, chiar dacă s-a pocăit și a restituit lucrul furat, nu încetează de a se numi hoț (*Sint. at.* IV 219).

CANONUL 62: (OSÂNDA DESFRÂULUI CU BĂRBAȚI)

Celui ce a arătat imoralitate în cele bărbătești i se va hotărî timpul de penitență ca celui ce nelegiuiește întru adulter.

(7 Vasile cel Mare; 4 Grig. Nyssa)

Celui ce se face vinovat de astfel de imoralitate, Sfântul Vasile îi prescrie epitimia de 15 ani prevăzută pentru adulter.

CANONUL 63: (OSÂNDA PENTRU SODOMIE)

Celui ce își arată păgânătatea sa întru cele necuvântătoare, mărturisindu-se, același timp de epitimie va observa.

(16, 17 Anc.; 6 Vasile cel Mare; 4 Grig. Nyssa)

Și pentru acest păcat, ca și pentru cel arătat în canonul precedent, Sfântul Vasile prescrie aceeași pedeapsă, epitimie pe 15 ani, ca în caz de adulter.

CANONUL 64: ((OSÂNDA PENTRU CĂLCAREA JURĂMÂNTULUI) (SPERJUR))

Călcătorul de jurământ în zece ani va fi neîmpărtășit, doi ani tânguindu-se, trei ascultând, patru prosternându-se, într-un an stând numai împreună, și atunci se va învrednici de împărtășire.

(25 ap.; 94 Trul.; 10, 17, 29, 82 Vasile cel Mare)

În caz de călcare a jurământului, Sfântul Vasile prescrie epitimia de 10 ani, care să se execute public, trecându-se prin treptele de penitență prescrise.

CANONUL 65: (VRĂJITORII SE OSÂNDESC CA UCIGAȘII)

Cel ce mărturisește că a făcut vrăjitorie sau fermecătorie i se va da timpul de penitență ca pentru ucigaș, împărțindu-se așa cum s-a vădit pe sine în fiștecare păcat.

(61, 65 Trul.; 36 Laod.; 72, 83 Vasile cel Mare)

Celor ce mărturisesc că au făcut vrăjitorie li se aplică epitimia de 20 de ani, ca în cazul de ucidere intenționată sau premeditată.

CANONUL 66: (OSÂNDA PENTRU PRĂDAREA MORMINTELOR)

Jefuitorul de morminte zece ani va fi neîmpărtășit; doi tânguindu-se, trei ascultând, patru prosternându-se, un an stând împreună și apoi se va primi la împărtășanie.

(7 Grig. Nyssa)

Jefuitorii de morminte se sancționează cu epitimie de 10 ani executată public, trecând prin treptele penitenței.

CANONUL 67: (ÎMPREUNAREA ÎNTRE FRAȚI SE OSÂNDEȘTE CA UCIDERE)

Amestecarea frățească se va canonisi cu timpul cuvenit ucigașului.

(75 Vasile cel Mare)

Conviețuirea sexuală între frați se sancționează la fel ca și uciderea.

CANONUL 68: (CĂSĂTORIA OPRITĂ ÎNTRE RUDE SE OSÂNDEȘTE CA ADULTERUL)

Legătura de căsătorie a persoanelor din rudenia oprită, de se va dovedi, ca una ce s-a făcut întru păcatele oamenilor, va primi epitimia adulterilor.

(19 ap.; 26, 54 Trul.; 2 Neocez.; 23, 27, 75, 76, 78, 79, 87 Vasile cel Mare; 11 Tim. Alex.; 15 Teofil Alex.)

Căsătoria încheiată între rude este oprită. Cei ce încheie o căsătorie în grade de rudenie oprite se pedepsesc ca adulterii, cu epitimie de 15 ani. La sinodul Trulan, prin canonul 54, se arată expres gradele de rudenie în care se interzice căsătoria.

CANONUL 69: (DESFRÂUL CLERICILOR. (CITEȚII ȘI IPODIACONII CARE TRĂIESC CU LOGODNICELE) (OSÂNDA ÎMPREUNĂRII CITEȚULUI ȘI IPODIACONULUI CU LOGODNICA))

Citețul, dacă s-ar împreuna cu logodnica sa mai înainte de nuntă, un an fiind oprit, se va primi spre a citi, rămânând neînaintat; iar împreunându-se pe ascuns fără logodnă, va înceta din slujbă. Asemenea și slujitorul bisericesc.

(26 ap.; 14 sin. IV ec.; 6, 13, 30 Trul.; 16 Cartag.; 3, 6, 32, 51, 70 Vasile cel Mare)

În acest canon, Sfântul Vasile are în vedere pe citețul care, prin consimțământ reciproc, a întreținut relații sexuale cu logodnica sa sau cu o femeie străină. În primul caz se dă epitimia de înlăturare din slujbă pe timp de un an, după care își va relua slujba, dar nu va mai putea promova; în al doilea caz, citețul se înlătură definitiv din slujbă, chiar dacă ulterior s-ar căsători cu acea femeie. În canon se adaugă că aceeași dispoziție este valabilă și pentru ipodiacon. De reținut însă că la sinodul Trulan, prin canonul 6, situația suferă o schimbare, în sensul că ipodiaconilor li se interzice de a se căsători și, prin urmare, de a se logodi după ce au fost hirotesiți.

CANONUL 70: ((OSÂNDA) DIACONII ȘI PRESBITERII CARE SE SPURCĂ SAU SE DESFRÂNEAZĂ)

Diaconul, spurcându-se cu buzele și mărturisindu-se că până acum nu a păcătuit, se va opri de la liturghie; dar se va învrednici a se împărtăși cu cele sfinte între diaconi; asemenea și presbiterul, iar de va dovedi că a păcătuit ceva mai mult decât aceasta, ori în ce fel de treaptă va fi, se va caterisi.

(25 ap.; 16 sin. IV ec.; 4, 40, 44 Trul.; 19 Anc.; 4 Neocez.; 3, 6, 32, 51, 69 Vasile cel Mare)

În acest canon se aplică pedeapsa opririi de la slujbele preoțești, cu păstrarea cinstei și dreptului de a se cumineca împreună cu cei asemenea lor a diaconului și a preotului care, „spurcându-se cu buzele", adică a ajuns la sărutarea amoroasă și pătimașă cu o femeie, a mărturisit că n-a mai făcut aceasta; dacă însă va comite un păcat mai mare, atunci se va caterisi, adică va fi depus din treaptă și va trece în rândul laicilor. Zonara considera că în primul caz pedeapsa trebuie să fie limitată la un timp anumit; iar limitarea intra în compe-

tența episcopului și depindea de priceperea și judecata episcopului respectiv. Similar, găsim prevederi și în canonul 4 Neocezareea.

CANONUL 71: (DAREA LA IVEALĂ A PĂCATELOR. (ÎNDATORIREA DE A DA LA IVEALĂ PĂCATELE DE CARE SE ȘTIE))

Cel ce cunoaște oricare dintre păcatele mai înainte și nu le mărturisește, ci se vădește, acela încă va fi în epitimie atâta timp cu cât se pedepsește cel ce a comis relele.

Prezentul canon încheie șirul canoanelor din scrisoarea a treia a Sfântului Vasile (can. 51-71) despre diferite păcate menționate în aceste canoane. În prezentul canon supune aceleiași pedepse și pe tăinuitor sau pe cel ce favorizează pe cel păcătos, ca și pe autorul infracțiunii.

CANONUL 72: (CEI CE ALEARGĂ LA VRĂJITORI. (CEI CE SE DAU VRĂJITORILOR SE OSÂNDESC CA UCIGAȘII))

Cel ce se dă pe sine vrăjitorilor sau unora ca aceștia acela încă se va canonisi cu timpul de penitență al ucigașilor.

(61, 65 Trul.; 24 Anc.; 36 Laod.; 7, 65, 81, 83 Vasile cel Mare; 3 Grig. Nyssa)

În acest canon, Sfântul Vasile stabilește pedeapsa cu oprirea de la împărtășanie și șederea în treapta primă de pocăință (șederea în afara ușilor bisericii, de unde cere (tânguindu-se) credincioșilor să se roage pentru el), a apostaților, adică a celor ce se leapădă de Hristos.

Rigorismul arătat de Sfântul Vasile față de apostați se explică prin vremea în care a trăit acesta, când Biserica era bine consolidată. A se vedea însă comparativ larga înțelegere arătată față de apostați la sinodul de la Ancira sau la Petru al Alexandriei, care se explică tot prin starea grea, de persecuții, când mulți se lepădau pentru a se salva.

CANONUL 73: (POCĂINȚA CELOR CE SE LEAPĂDĂ DE HRISTOS)

Cel ce s-a lepădat de Hristos și a călcat taina mântuirii trebuie să se tânguiască tot timpul vieții sale și este dator a se mărturisi la vremea când iese din viață, învrednicindu-se de cele sfinte, pentru credința în iubirea de oameni a lui Dumnezeu.

(62 ap.; 10 sin. I ec.; 1, 2, 3, 12 Anc.; 8, 10, 14 Petru Alex.)

CANONUL 74: (PUTEREA DUHOVNICULUI. (DUHOVNICUL POATE MICȘORA TIMPUL DE POCĂINȚĂ))

Dacă oricare dintre cei ce au fost în păcatele menționate mai înainte se va face sârguitor, mărturisindu-se, în acest caz dacă acela căruia prin iubirea de oameni a lui Dumnezeu i s-a încredințat puterea de a lega și a dezlega, văzând covârșirea mărturisirii celui ce a păcătuit, s-ar face mai blând întru a micșora timpul epitimiilor, nu este vrednic de osândire; fiindcă examinarea Scripturilor ne face cunoscut că cei ce cu mai mare durere se mărturisesc degrabă ajung iubirea de oameni a lui Dumnezeu.

(12 sin. I ec.; 16 sin. IV ec.; 102 Trul.; 5 Anc.)

În acest canon se au în vedere păcatele și sancțiunile ce se aplică în canoanele 51-73 precedente, dispunând că episcopul, care are puterea de a lega și dezlega, adică dreptul de a grația pe păcătoși dacă aceștia se căiesc sincer, le poate scurta pocăința fără a fi osândit pentru aceasta. A se vedea și canonul 12 sinodul I ecumenic.

CANONUL 75: ((OSÂNDA INCESTULUI) ÎMPREUNAREA ÎNTRE FRAȚI)

Celui ce împreună s-a spurcat cu sora sa de tată sau de mamă, să nu i se îngăduie a intra în casa de rugăciune până ce nu renunță la fapta nelegiuită și neiertată. Iar după ce va ajunge să perceapă înfricoșatul păcat, trei ani să se tânguiască, stând la ușa caselor de rugăciune și rugându-se poporului care intră pentru a se ruga, ca fiecare cu milostivire să facă pentru dânsul rugăciuni îmbelșugate către Domnul; iar după aceasta, alți trei ani să se primească numai la ascultare, și ascultând Scriptura și învățătura, să se demită și să nu se învrednicească de rugăciune de iertare. Apoi, după ce cu lacrimi a cerut aceasta și a căzut înaintea Domnului cu zdrobire de inimă și cu umilință puternică, în alți trei ani să i se admită prosternarea; și astfel, când va arăta roduri vrednice de pocăință, în anul al zecelea să se primească la rugăciunea credincioșilor, dar fără producere; doi ani stând la rugăciune cu credincioșii, așa de atunci să se învrednicească de împărtășirea Bunului.

(67 Vasile cel Mare; 11 Grig. Neocez.)

În acest canon, Sfântul Vasile prescrie epitimia de 20 de ani pentru cel ce are relații cu sora vitregă, pe care să o execute public, trecând prin toate cele patru trepte ale pocăinței. De reținut că din acest canon s-a alcătuit și un al 11-lea canon, atribuit lui Grigorie al Neocezareei, care s-a adăugat la cele 10 canoane ale sale.

CANONUL 76: ((OSÂNDA), CĂSĂTORIA ÎNTRE CUMNAȚI)

Același fel de epitimie se aplică și celor ce iau pe cumnatele lor.

(19 ap.; 26, 54 Trul.; 2 Neocez.; 23, 27, 67, 68, 78, 79, 87 Vasile cel Mare; 11 Tim. Alex.; 5 Teofil Alex.)

Sfântul Vasile extinde epitimia de 20 de ani și asupra celor care se căsătoresc cu cumnatele lor.

CANONUL 77: (POCĂINȚA PENTRU ADULTER)

Dar cel ce lasă pe femeia ceea ce s-a împreunat legiuit cu dânsul și aduce pe alta se supune, după hotărârea Domnului, pedepsei adulterului. Și s-a canonisit de Părinții noștri ca unii ca aceștia un an să se tânguiască, doi să asculte, trei să se smerească, iar în al șaptelea să stea împreună cu credincioșii, și așa se vor învrednici de proaducere de se vor pocăi cu lacrimi.

(48 ap.; 87, 93 Trul.; 20 Anc.; 102 Cartag.; 9, 21, 35, 48, 58 Vasile cel Mare; 15 Tim. Alex.)

În acest canon, Sfântul Vasile se referă la o normă mai veche, potrivit căreia cel ce-și părăsește soția sa legitimă și ia pe altă femeie se supune unei epitimii publice de șapte ani; el însă, întemeiat pe cuvintele Domnului nostru Iisus Hristos, de la Matei 19, 19, supune pe unii ca aceștia la o epitimie de 15 ani, ca pentru adulter. Vezi și canonul 48 Vasile cel Mare și canoanele paralele.

CANONUL 78: (OSÂNDA CELUI CĂSĂTORIT CU DOUĂ SURORI)

Felul acesta de epitimie să se țină și pentru cei ce iau două surori în căsătorie, deși în timpuri deosebite.

(19 ap.; 26, 54 Trul.; 2 Neocez.; 23, 87 Vasile cel Mare; 5 Teof. Alex.)

Epitimia de 15 ani o aplică Sfântul Vasile și celor ce se căsătoresc cu sora fostei lor soții. Vezi și canonul 87 al Sfântului Vasile cel Mare.

CANONUL 79: (CĂDEDEA CU MAȘTERA. (OSÂNDA CELUI CE PĂCĂTUIEȘTE CU MAȘTERA SA))

Iar cei ce turbează spre mașterile lor se supun aceluiași canon ca și cei ce turbează spre surorile lor.

(67, 75 Vasile cel Mare)

Sfântul Vasile sancționează cu epitimie de 20 de ani și pe cei ce au relații cu mamele vitrege, similar cu cei ce au relații cu surorile lor.

CANONUL 80: (CEI CU MULTE FEMEI. (OSÂNDA POLIGAMIEI CELOR CU MULTE FEMEI))

Părinții au trecut sub tăcere poligamia, ca pe o faptă dobitocească și cu totul străină de neamul omenesc. Iar nouă ni se arată că acest păcat este ceva mai mult decât desfrânarea. Drept aceea, este de cuviință ca unii ca aceștia să se supună canoanelor; adică un an tânguindu-se și trei ani prosternându-se, apoi să fie primiți.

(48 ap.; 87 Trul.; 3 Neocez.; 4, 9, 50, 77 Vasile cel Mare)

Poligamie în sensul întrebuințat în canon se înțelege nu numai dacă cineva are mai multe femei în același timp, ci și dacă cineva se căsătorește de mai multe ori. Potrivit doctrinei canonice, numai prima căsătorie este considerată sfântă și binecuvântată de Dumnezeu, a doua este admisă, dar cei ce o contractează se supun pedepselor prevăzute de canoane; a treia este considerată necurăție și este numai tolerată, pentru că se consideră că e mai de suportat decât desfrâul nestăpânit (can. 4, 50 Vasile cel Mare). Toate căsătoriile ulterioare ale unui bărbat se numesc poligamie, și Sfântul Vasile le numește fapte dobitocești, iar nu omenești, și păcat mai mare decât desfrâul. Pentru poligamia unui bărbat, adică pentru fiecare căsătorie după a treia, Sfântul Vasile prescrie epitimia cuvenită, și în canon menționează epitimia de patru ani, care, după părerea lui Zonara, împărtășită și de Nicodim Milaș, nu poate fi socotită întreaga epitimie, deoarece cei patru ani sunt stabiliți numai pentru două trepte de pocăință. Aceasta înseamnă că după patru ani petrecuți în pocăință, unul tânguindu-se și trei prosternându-se, adică în primele două trepte ale pocăinței, li se permite să stea în biserică alături de credincioși, adică în treapta a patra de penitență, și în această treaptă trebuiau să rămână atâta timp cât aprecia episcopul, care ține seama de felul și sinceritatea lor de pocăință, și numai după aceea puteau fi primiți la împărtășanie (*Sint. at.* IV 248).

CANONUL 81: (RÂNDUIALA PENTRU PRIMIREA CELOR CĂZUȚI) (APOSTAȚI)

Fiindcă mulți au călcat credința în Dumnezeu în timpul năvălirii barbarilor, făcând jurăminte și gustând din oarecare mâncări nepermise, aduse idolilor de înșiși vrăjitorii, aceștia să se trateze potrivit legilor și canoanelor celor așezate deja de Părinți. Anume, cei ce au îndurat constrângere cumplită prin munci, și nesuferind durerile și fiind târâți spre lepădare, să fie reprimiți trei ani, și doi să asculte, și trei să se smerească, apoi să se reprimească la împărtășire. Iar cei ce fără mare constrângere au vândut credința cea întru Dumnezeu, și s-au atins de masa demonilor, și s-au jurat cu jurăminte păgânești, să se scoată adică în trei ani, și în doi să asculte, și în prosternare să se roage trei ani, și în alți trei să stea împreună cu credincioșii la rugăciune, așa să se primească la împărtășirea celui Bun.

(62 ap.; 10, 11, 12 sin. I ec.; 1-9 Anc.; 73, 82 Vasile cel Mare)

În acest canon, Sfântul Vasile atrage atenția să se păstreze cu strictețe prescripțiile la primirea apostaților. Amintind de rânduiala stabilită de Părinți, se referă la procedura rigoristă a primirii apostaților stabilită de Părinții de la Ancira. El însuși, în canonul 73, prescrie pocăință pentru întreaga viață. Iar în acest canon arată anii și treptele pocăinței pe care trebuiau să le urmeze apostații.

CANONUL 82: (POCĂINȚA CELOR CE-ȘI CALCĂ JURĂMÂNTUL)

Iar călcătorii de jurământ, dacă de nevoie și prin constrângere au călcat jurămintele, se supun la epitimii mai ușoare, așa că aceștia să se primească după șase ani. Iar cei ce fără de constrângere au vândut credința lor, doi ani să se tânguiască, și doi să asculte, și în al cincilea prosternându-se să se roage, și alți doi fără de proaducere primindu-se la împărtășirea rugăciunii, așa în sfârșit, arătând firește pocăința corespunzătoare, se vor așeza iarăși la împărtășirea trupului lui Hristos.

(25 ap.; 94 Trul.; 10, 17, 29, 64 Vasile cel Mare)

Sfântul Vasile, pentru călcarea jurământului, în canonul 64 prescrie o epitimie de 10 ani. În acest canon, făcând diferența între cei ce au fost siliți să și-l calce și cei ce de bunăvoie au făcut aceasta, pentru primii prevede șase ani, iar pentru cei din urmă 11 ani de pocăință.

CANONUL 83: (OSÂNDA CELOR CE ALEARGĂ LA VRĂJITORI)

Cei cărora li se vrăjește ori urmează obiceiurile păgânești sau în casele lor bagă pe oarecare spre aflarea vrăjilor, și spre curățire să cadă sub canonul de șase ani: un an tânguindu-se, un an ascultând, trei ani prosternându-se și un an stând împreună cu credincioșii, așa se vor primi.

(61, 65 Trul.; 24 Anc.; 36 Laod.; 65, 72 Vasile cel Mare)

În canonul 65, Sfântul Vasile prescrie pentru cei ce fac vrăji o epitimie de 20 de ani de pocăință; în acest canon sancționează pe cei ce cred și urmează pe vrăjitori cu șase ani de penitență.

CANONUL 84: (MĂIESTRIA DUHOVNICULUI)

Toate acestea însă le scriem ca să se cerce rodurile pocăinței; căci negreșit nu după timpul de penitență le judecăm pe unele ca acestea, ci ținem seama de felul pocăinței. Iar dacă cu greu se vor despărți de năravurile lor și vor voi să slujească mai mult plăcerilor trupului decât Domnului, și nu vor primi viața cea după Evanghelie, cu aceștia nu avem nici o cauză comună. Căci noi în privința poporului nesupus și împotrivă grăitor ne-am învățat a auzi că: „Mântuind, mântuiește-ți sufletul" (Fac. 19, 17).

(12 sin. I ec.; 102 Trul.; 2, 3, 74, 85 Vasile cel Mare; 4, 5 Grig. Nyssa)

În canonul 74, Sfântul Vasile conferă episcopului puterea de a scurta timpul epitimiei pentru acei penitenți care se căiesc în chip sincer. În acest canon se dispune să nu se absolve de epitimie aceia care nu arată rodurile căinței curate. În ceea ce-i privește pe cei ce nu dau semne de îndreptare, recomandă chiar să fie abandonați, pentru că există pericolul ca, ocupându-ne insistent de nedreptatea lor, să ne punem în primejdie însăși mântuirea sufletului nostru. În documentare citează din Facerea 19, 17.

CANONUL 85: (ÎNDRUMARE PENTRU DUHOVNIC)

Deci să nu primim a pieri împreună cu unii ca aceștia, ci, temându-ne de osânda cea grea și având înaintea ochilor ziua cea înfricoșată a răsplătirii Domnului, să nu voim a pieri cu păcatele străine. Că dacă nu ne-au învățat pe noi cele înfricoșate ale Domnului și nici bătăile atât de mari nu ne-au adus întru simțire, că pentru fărădelegea noastră ne-a părăsit Domnul și ne-a dat în mâinile barbarilor și s-a dus robit la vrăjmași poporul și s-a dat risipirii, pentru că acestea le îndrăzneau cei ce

purtau numele lui Hristos, deoarece nu au cunoscut, nici au priceput că din cauza acestora a venit peste noi urgia lui Dumnezeu –, ce cuvânt comun este deci vouă către aceștia? Ci suntem datori a fi lui mărturie și noaptea, și ziua, în public și îndeosebi; dar să nu primim a fi duși împreună cu răutățile lor, ci mai vârtos să ne rugăm ca să-i câștigăm pe ei și să-i scoatem din cursa vicleanului; iar de nu vom putea să facem aceasta, să ne sârguim a mântui măcar sufletele noastre de veșnica osândă.

(12 sin. I ec.; 102 Trul.; 3, 84 Vasile cel Mare)

Prezentul canon constituie continuarea canonului precedent. Ambele canoane au format încheierea scrisorii a treia către Amfilohie, în care Sfântul Vasile dă o serie de îndrumări pentru episcopi cu privire la modul cum să procedeze cu păcătoșii, cum să se străduiască în chipuri felurite pentru îndreptarea și mântuirea acelora, stând ferm și categoric pe temeiul prevederilor sfintelor canoane, și îndrumă și în caz de reușită cum să se ferească ca să nu se întineze ei înșiși de păcat, atrăgând atenția să aibă grijă să-și mântuiască cel puțin sufletul lor de osânda cea veșnică.

CANONUL 86: (ÎNFRÂNAREA NESOCOTITĂ)

Iar viclenilor encratiți, în privința propunerii lor faimoase, pentru ce nu mâncăm și noi orice, să li se spună că noi ne îngrețoșăm și de cele de prisosință ale noastre. Căci după cuviință leguminoasele de iarbă la noi sunt ca (și) carnea; iar potrivit deosebirii celor folositoare, ca și în verdețuri, pe cea vătămătoare o separăm de cea asemănătoare, așa și între cărnuri despărțim pe cea folositoare de cea vătămătoare. Căci verdeață este și cucuta, precum carne este și cea de vultur, dar cel ce are minte nu ar mânca nebunariță, nici de carne de câine nu s-ar atinge de nu l-ar sili nevoie mare; așadar, cel ce a mâncat nu a comis ilegalitate.

(51, 53, ap.; 14 Anc.; 2 Gang.; 1, 28, 46 Vasile cel Mare)

În acest canon, Sfântul Vasile se referă la encratiți, despre care a mai tratat și în canoanele 1 și 47, arătând nesocotința lor atunci când acuză pe ortodocși cu privire la înfrânarea și abținerea de la unele mâncăruri. Textul este luat dintr-o scrisoare a Sfântului Vasile către același Amfilohie.

CANONUL 87: (OPRIREA CĂSĂTORIEI CU DOUĂ SURORI. AMESTECUL DE NUME)

Deci mai întâi, ceea ce este foarte important în privința acestor fel de lucruri, avem a menționa obiceiul cel de la noi, care are putere de lege,

pentru că de la bărbați sfinți s-au predanisit nouă legiuirile. Iar (obiceiul) acesta este acest fel. Dacă cineva, stăpânit fiind cândva de patima necurăției, ar cădea spre însoțirea nelegiuită cu două surori, nici nuntă să se socoată aceasta, și în general nici să nu se primească ei în obștea bisericii mai înainte de a-i despărți unul de altul, drept aceea, dacă nimic altceva nu ar fi fost de zis, obiceiul este de ajuns pentru ferirea de răul acesta. Dar fiindcă cel ce a scris epistola cu apucătură vicleană a încercat să introducă în viață răul acesta atât de mare, este nevoie ca nici noi să nu ne ferim de ajutorul rațiunii, cu toate că în privința celor deplin lămurite mai importantă este prezumția fiecăruia decât raționarea. S-a scris, zice, în Levitic: „Să nu iei pe femeia care este geloasă pe sora ei, ca să descoperi rușinea ei peste dânsa, fiind ea încă în viață" (18, 18). Deci lămurit este din aceasta, se zice, că este îngăduit a lua pe sora ei după moartea dânsei. La aceasta dar, mai întâi zic că toate câte le spune Legea celor ce sunt în Lege le grăiește (Rom. 3, 19); fiindcă așa ne-am supune atât tăierii împrejur, cât și sâmbetei, și feririi de mâncări. Firește că nu, căci dacă am găsi ceva să se potrivească plăcerilor noastre, ne-am supune pe noi înșine jugului robiei Legii, iar de s-ar părea ceva greu din cele ale Legii, atunci alergăm spre libertatea cea întru Hristos. Am fost întrebați dacă este scris a lua femeia peste sora ei. Am răspuns ceea ce socotim că este sigur și adevărat, dar că nu este scris aceasta; iar a se conchide ceea ce s-a retăcut din adausul de mai târziu este dreptul legiuitorului, iar nu al celui ce spune ale legii; fiindcă altfel ar fi cu putință celui ce vrea să îndrăznească a lua pe sora ei încă și în viață fiind femeia; căci sofisma aceasta se potrivește și la aceea. Dar este scris, zice, „Să nu iei pe ceea ce va fi geloasă", așadar nu a oprit a lua pe ceea ce este liberă de gelozie. Însă cel ce apără patima presupune că firea surorilor este liberă de gelozie. Deci înlăturându-se pricina de gelozie, pentru care a oprit împreună-însoțirea amândurora, ce va fi ceea ce oprește a lua pe surori? Dar, vom zice, acestea nu sunt scrise. Dar nici celelalte nu s-au hotărât; iar sensul după deducție dă libertate, la fel, pentru ambele înțelesuri. Dar trebuie, revenind puțin la cele în urmă legiferate, a se libera de circumstanțe. Căci se vede că legiuitorul nu îmbrățișează tot felul de păcate, ci mai cu seamă oprește pe cele ale egiptenilor, de unde s-a scos Israel, și pe cele ale cananeilor, la care s-a mutat. Căci expresia este așa: „După obiceiurile Egiptului, unde ați locuit, să nu faceți; și după obiceiurile pământului Canaan, întru care vă voi duce pe voi, să nu faceți, și după legile lor să nu umblați" (Lev. 18, 3); încât poate că este cu putință că felul acesta al păcatului nu era încetățenit pe atunci la acele neamuri. Din cauza aceasta legiuitorul n-a avut nevoie de păzirea de acel păcat, ci s-a reținut de a menționa obiceiul necunoscut, din cauza aversiunii față de faptele rușinoase.

Într-adevăr, legiuitorul, interzicând pe cel mai mare, cum de a retăcut pe cel mai mic? Legiuitorul a procedat astfel fiindcă i s-a părut că mulți dintre cei iubitori de trup în privința vieţuirii cu surorile cele vii aduc prejudiciu pildei patriarhului. Dar noi ce trebuie să facem? A spune cele scrise, ori cele retăcute a le iscodi? În acele legi nu este scris că nu se cade ca tatăl și fiul deodată să se folosească de aceeași țiitoare; dar proorocul a socotit că acest lucru este vrednic de cea mai mare învinovățire. Căci zice: „Fiul și tatăl intră la aceeași slujnică“ (Amos 2, 7). Dar câte alte feluri de necurate patimi a născocit învățătura demonilor, pe care însă dumnezeiasca Scriptură le-a retăcut, nevrând să spurce demnitatea sa cu numirile celor rușinoase, ci pe cele necurate le-a amintit cu numiri generale, precum zice și Apostolul Pavel: „Iar desfrânarea și toată necurăția nici să nu se numească între voi, precum se cuvine sfinților“ (Ef. 5, 3), înțelegându-se sub numirea de necurăție faptele cele de rușine ale bărbaților și femeilor; astfel că tăcerea cu nici un chip nu asigură celor dedați plăcerilor libertatea de înfăptuire. Iar eu zic că nici nu s-a retăcut chestiunea aceasta, ci că legiuitorul a oprit-o chiar foarte strict, căci acea expresie: „Nu vei intra către toată rudenia trupului tău, spre a descoperi rușinea lor“ (Lev. 18, 6) cuprinde și felul acesta de rudenie. Căci ce ar fi bărbatului mai rudă decât soția sa, mai bine zis decât trupul său? Că nu mai sunt doi, ci un trup; astfel că prin soție, sora ei intră în rudenie cu bărbatul. Că precum pe mama soției sale nu o va lua, nici pe fiica soției, fiindcă nu poate lua nici pe pe mama sa, nici pe fiica sa, așa nici pe sora soției, fiindcă nici pe sora sa nu o poate lua. Și dimpotrivă, nici soției nu-i este îngăduit a trăi în căsătorie cu rudele bărbatului său; căci normele de drept sunt comune pentru amândouă felurile de rudenie. Eu deci mărturisesc fiecăruia care mă consultă asupra căsătoriei că „va trece chipul lumii acesteia, și timpul este scurt, ca și cei ce au femei să fie ca și cum nu ar avea“ (I Cor. 7, 29). Iar dacă-mi va răspunde cineva aceasta: „Creșteți și vă înmulțiți“ (Fac. 1, 18), râd că el nu face deosebire între timpurile legiferărilor. Nunta a doua este remediu împotriva desfrâului, dar nu mijloc de încurajare pentru necumpătare. „Dar dacă nu se înfrânează, căsătorească-se“ (I Cor. 7, 9), zice, iar nu și căsătorindu-se, să facă fărădelege. Iar cei ce nu au în vedere nici firea, cei ce-și orbesc sufletul cu patima necinstei, măcar să facă deosebire între felurile numirilor din vechime. Căci cu ce fel de numire de rudenie se vor numi cei născuți dintr-o astfel de căsătorie? Se vor numi frați unii altora, ori nepoți? – căci ambele se potrivesc lor din cauza amestecării. Să nu faci, o, omule, mașteră pe mătușa pruncilor, și nici pe ceea ce este datoare a-i ocroti în locul mamei nu o înarma cu gelozie neîmpăcată; căci numai ura mașterilor întinde vrăjmășia și după moarte; chiar și dușmanii se împacă cu cei morți, mașterile însă încep ura după moarte. Rezumatul celor

zise este că, dacă cineva dorește căsătoria potrivit legii, îi este deschisă lumea întreagă, iar dacă năzuința lui este pătimașă, apoi cu atât mai vârtos să se oprească, „pentru ca să învețe să-și țină vasul său în sfințenie și cinste, iar nu întru patima poftei" (I Tes. 4, 4). Aș dori să spun mai mult, dar mă oprește măsura epistolei. Mă rog însă ori ca sfatul nostru să se arate mai tare decât patima, ori ca acea crimă să nu se împământenească în ținutul nostru, ci să rămână în acele locuri unde a odrăslit.

(19 ap.; 26, 54 Trul.; 2 Neocez.; 23, 68, 76, 78 Vasile cel Mare; 11 Tim. Alex.)

Canonul este alcătuit dintr-o scrisoare a Sfântului Vasile din anul 373, adresată lui Diodor din Tars, care a permis unui credincios căsătoria cu sora soției sale, motivând în scris că nu există nici un impediment canonic.

Sfântul Vasile, în introducerea la scrisoare, se arată ca și cum nu ar crede că Diodor ar fi scris aceasta, ci un oarecare viclean, ca apoi să-i ceară să se asocieze împreună să stârpească acest rău. După această introducere, Sfântul Vasile demonstrează faptul că bărbatului văduv i se interzice să se căsătorească cu sora primei sale soții. Dovedește aceasta cu obiceiul de drept în uz, cu citate din Sfânta Scriptură și cu consecințele ce rezultă din aceste raporturi familiale neraționale, pricinuite de o astfel de căsătorie. Despre obicei, Sfântul Vasile spune că el are putere de lege când el are temei recunoscut în Biserică și dacă este consfințit prin uz îndelungat. La aprecierea importanței și puterii legale a obiceiului în Biserică ,servesc ca normative prescripțiile legislației greco-romane, care, la fel, recunoaște obiceiului puterea legii scrise. Potrivit obiceiului, căsătoria cu două surori se consideră însoțire nelegiuită și cei ce fac aceasta nu au dreptul de a intra în Biserică până nu desfac această legătură. Singur faptul acesta, că se interzice intrarea în biserică a celor căsătoriți cu două surori, fără nici o altă dovadă, este suficient, spune Sfântul Vasile, pentru a demonstra că aceasta constituie un mare rău.

După aceasta, răstoarnă pe rând motivarea lui Diodor folosind citate potrivite din Sfânta Scriptură. În încheiere, atrage atenția asupra raporturilor familiale care produc confuzii de nume cu totul nefirești.

Puterea de argumentare și convingere cu autoritate a Sfântului Vasile au dus, cum afirmă Balsamon, la dispariția acestui rău din lumea creștină, încât cele prescrise de Sfântul Vasile nu-și mai găsesc, prin aceasta, aplicare, adică nu se mai întâlnesc astfel de cazuri. Codul familiei din patria noastră nu interzice astfel de căsătorii. Practic însă nu se întâlnesc astfel de cazuri, ceea ce probabil a determinat pe legiuitorul nostru să nu prevadă și acest caz.

CANONUL 88: (CLERICII SĂ NU AIBĂ ȚIITOARE)

Am citit scrisorile tale cu toată îndelungă-răbdarea și m-am mirat cum, putând pe scurt și lesne a te dezvinovăți față de noi prin fapte, ai primit să rămâi în cele cu care ai fost învinovățit, și cu lungi cuvinte te apuci să vindeci cele de nevindecat. O, Grigore, nu suntem noi cei dintâi, nici singurii care am legiuit ca femeile să nu viețuiască cu bărbații împreună; citește însă canonul cel așezat de Sfinții noștri Părinți în sinodul Niceei, care oprește clar a nu avea femei introduse pe furiș. Căci necăsătoria este vrednică de cinstire prin viețuirea separată de femei; căci făgăduind cineva cu numele, dar cu fapta ar face cele ce le făptuiesc cei ce viețuiesc cu femeile, este lămurit că vânează numai nominal cinstea fecioriei, dar nu renunță la plăcerea necuviincioasă. Deci cu atât mai vârtos trebuia să fii gata tu a lăsa după rugămintea noastră, cu cât zici că ești liber de orice patimă trupească. Căci nu cred nici ca acela ce a ajuns de 70 de ani să viețuiască în patimi cu o femeie, nici nu am poruncit cele ce le-am poruncit ca și cum s-ar fi întâmplat vreo faptă necuviincioasă. Ci fiindcă ne-am învățat de la apostoli a nu se pune fratelui poticneală sau sminteală (Rom. 14, 13), **și știm că ceea ce la unii este folositor pentru alții devine prilej de păcat, din care cauză am poruncit, urmând rânduielii Sfinților Părinți, să te desparți de femeie. De ce învinovățești pe horepiscopi și pomenești dușmănia veche? Și de ce ne învinovățești pe noi, ca și cum am da ascultare să încuviințăm învinuirile, dar de ce nu te învinovățești pe tine, care nu poți renunța la viețuirea împreună cu acea femeie? Alung-o deci pe ea din casa ta și așaz-o în mănăstire. Să fie aceea cu fecioarele, iar pe tine să te servească bărbații, „ca să nu se hulească numele lui Dumnezeu pentru voi"** (Rom. 2, 24). **Iar până când vei face aceasta, nici nu-ți vor folosi nenumăratele lucruri ce le scrii în scrisori; ci te vei săvârși fără de rod, răspunzând în fața Domnului pentru lenevirea ta. Și dacă vei îndrăzni să rămâi în preoție, fără să te îndreptezi, vei fi anatema pentru tot poporul, și cei ce te vor primi pe tine vor fi lepădați de Biserica întreagă.**

(3 sin. I ec.; 5, 12, 13 Trul.; 18 sin. VII ec.; 3, 28, 70 Cartag.)

Canonul cuprinde o scrisoare scrisă de Sfântul Vasile și adresată unui oarecare episcop Grigore, în vârstă de 70 de ani, care era învinuit că are relații cu o femeie pe care o ținea în casa sa pe motiv că-l îngrijește. Invocând autoritatea canonului 3 al primului sinod ecumenic, care interzice episcopului a avea femei introduse pe furiș, Sfântul Vasile îl sfătuiește pe Grigorie să o trimită la mănăstire pe acea femeie, iar el să accepte să fie servit de bărbați, pentru a nu mai fi pricină de poticneală sau sminteală.

CANONUL 89: (ISPITIREA VREDNICIEI CELOR CE INTRĂ ÎN CLER) (SCRISOARE CĂTRE HOREPISCOPI)

Foarte mă mâhnește că în timpul din urmă canoanele Părinților au fost părăsite și s-a scos din Biserică toată strictețea; și mă tem că indiferența aceasta înaintând cu încetul pe calea sa, afacerile Bisericii să nu ajungă în deplină tulburare. Obiceiul încetățenit în vechime în bisericile lui Dumnezeu, primea pe slujitorii Bisericii după ce îi cerceta cu toată temeinicia; și se cerceta cu de-amănuntul întregul lor mod de viață, de nu sunt bârfitori, de nu sunt beți, de nu sunt aplecați spre gâlcevi, de și-au educat tinerețea lor ca să poată săvârși cele sfinte, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul (Evr. 12, 14). **Și aceasta o cercetau presbiterii și diaconii, care viețuiau împreună cu ei, apoi îi duceau la horepiscopi, care, primind voturile de la cei ce mărturiseau adevărat și dând de știre episcopului, așa îl numărau pe slujitor în tagma celor ieraticești. Dar acum, înlăturându-ne întâi pe noi și nici acceptând să-i aduceți la noi spre hotărâre, v-ați însușit toată puterea. Apoi, chiar neglijând cu totul această chestiune, ați îngăduit presbiterilor și diaconilor să introducă în biserică pe nevrednici, pe oricare ar voi, fără a li se cerceta viața, cu pătimire, sau în urma înrudirii, sau în urma oricărei alte prietenii. Din cauza aceasta, într-adevăr mulți slujitori se numără în fiecare sat; dar nici unul nu este vrednic de slujirea altarului, precum înșivă mărturisiți, fiind lipsiți de bărbați la alegeri. Deci, de vreme ce lucrul a ajuns deja să fie fără leac, iar mai ales acum cei mai mulți, de frica înrolării la armată, se introduc pe sine în slujba bisericească, din necesitate am ajuns să se înnoiască canoanele Părinților, și scriu vouă să-mi trimiteți mie consemnarea slujitorilor bisericești din fiecare sat, și fiecare de către cine s-a introdus în slujbă, și care este modul lui de viețuire. Dar să aveți și la voi consemnarea, încât cele scrise, care se păstrează la noi, să se potrivească cu ale voastre, și nimănui să-i fie cu putință a se înscrie când vrea. Așadar, dacă oarecare s-a introdus de către presbiteri după primul indiction, se vor arunca între mireni, și din nou să se facă de voi cercetarea în privința lor; și de vor fi vrednici, să se primească prin hotărârea voastră; și curățiți Biserica, izgonind pe cei nevrednici din ea. Deci și în viitor să-i cercetați pe cei vrednici și să-i primiți; dar să nu-i numărați în cler înainte de a-i aduce la noi – altcum să știți că mirean va fi cel ce va fi primit în slujba Bisericii fără de socotința noastră.**

(8 sin. I ec.; 14 sin. VII ec.; 8, 14 Neocez.; 8, 10 Antioh.; 57 Laod.; 7 Teof. Alex.)

Canonul prezent este alcătuit din scrisoarea adresată de Sfântul Vasile cel Mare, în primul an al păstoririi sale (370), horepiscopilor săi. Sfântul Părinte,

observând că a slăbit disciplina în biserică, prin faptul că horepiscopii își depășesc atribuțiile, atrage atenția acestora să păzească cu strictețe sfintele canoane stabilite de Sfinții Părinți. Considerând că răul provine din faptul că în cler au intrat multe elemente fără chemare preoțească, dispune ca pe viitor recrutarea clericilor să o facă horepiscopii, după o strictă examinare a acestora, și despre cei găsiți vrednici să i se facă raport, urmând ca el personal să decidă asupra primirii și introducerii în cler a respectivilor.

CANONUL 90: (FĂRĂDELEGEA SIMONIEI) (SCRISOARE CĂTRE HOREPISCOPI)

Monstruozitatea lucrului despre care scriu, chiar prin ceea ce în general a trezit bănuială și prin ceea ce s-a vorbit, a umplut de durere sufletul meu, dar mi s-a părut de necrezut. Deci cel ce se știe vinovat să primească ca o doctorie scrisoarea ce o trimit în această privință; iar cel ce nu se știe vinovat, ca nu mijloc profilactic; și cel indiferent, de care mă rog să nu se găsească între voi, ca pe o mărturie. Dar ce este despre ceea ce vorbesc? Spun oarecare că voi luați bani de la cei ce se hirotonesc și că acoperiți aceasta sub pretextul evlaviei; și aceasta este și mai rău. Căci dacă cineva comite răul sub pretextul binelui, este vrednic de îndoită pedeapsă; căci prin aceasta se lucrează ceea ce nu este bun și se folosește spre a săvârși păcatul, ca și cum ar zice cineva că ar fi ajutător binelui. De vor fi acestea așa, în viitor să nu se mai întâmple, ci îndrepteze-se; fiindcă celui ce primește argintul trebuie să se zică ceea ce s-a spus de către apostoli celui ce voia să dea ca să cumpere împărtășirea Duhului Sfânt: „Argintul tău fie împreună cu tine spre pieire“ (F. Ap. 8, 20); căci mai ușor greșește cel ce în urma ignoranței vrea să cumpere decât cel ce vinde darul lui Dumnezeu: că s-a făcut vânzare, și dacă tu vei vinde ceea ce ai primit în dar, ca un vândut lui satana, vei fi lipsit de har; căci introduci cârciumărie în cele duhovnicești și în Biserică, unde ni s-a încredințat Trupul și Sângele lui Hristos, acestea nu trebuie să se întâmple așa; și, iată, spun care este șiretlicul. Ei socotesc că nu păcătuiesc dacă nu iau îndată și iau după hirotonie; dar a lua este a lua oricând. Vă îndemn deci ca acest venit sau, mai bine zis, această introducere spre gheena să o lepădați; și să nu vă faceți nevrednici de săvârșirea Sfintelor Taine, spurcându-vă mâinile cu astfel de venituri. Și iertați-mă dacă la început, ca și cum nu aș fi crezut, iar apoi amenințând ca și cum aș crede. Dacă cineva după această epistolă a mea va face una ca aceasta, se va îndepărta de la altarele de aici; și va căuta unde, cumpărând darul lui Dumnezeu, va putea să-l vândă. Căci noi și bisericile lui Dumnezeu nu avem astfel de obicei (I Cor. 16, 16). **Adăugând**

încă una, voi încheia. Acestea se fac din iubirea de argint; iar iubirea de argint este nu numai rădăcina tuturor relelor (I Tim. 6, 10), **ci se numește și idolatrie** (Colos. 3, 5). **Deci nu cinstiți mai mult pe idoli decât pe Hristos, pentru mai puțini arginți; nici să nu urmați iarăși lui Iuda, vânzând pentru profit a doua oară pe cel ce s-a răstignit odată pentru noi, fiindcă țarinile, cât și mâinile celor ce primesc aceste roduri, acheldama se vor numi.**

(29 ap.; 2 sin. IV ec.; 22 Trul.; 19 sin. VII ec.; Scrisoarea lui Ghenadie, Scrisoarea lui Tarasie)

Acest canon este alcătuit din conținutul unei scrisori pe care Sfântul Vasile a adresat-o în primul an al păstoririi sale horepiscopilor săi, pentru a pune capăt simoniei la care se dedau aceștia, considerând acest păcat izvorul tuturor relelor (I Tim. 6, 10) și amenințându-i pe aceștia cu depunerea din treaptă în cazul când nu încetează a o mai practica. Abuzul unor episcopi de a hirotoni pe bani îl consideră acheldama, țarina sângelui, pentru că ei vând darul lui Dumnezeu, dat nouă în chip gratuit. Canonul este citat de Tarasie, patriarhul Constantinopolului, în tratatul său despre simonie, intrat sub formă de canon în colecția de canoane a Bisericii Ortodoxe.

CANONUL 91: (SFÂNTA SCRIPTURĂ. SFÂNTA PREDANIE (TRADIȚIE) ȘI OBICEIUL BISERICESC)

Dintre dogmele și propovăduirile ce se păstrează în Biserică, pe unele le avem din învățătură scrisă, iar pe altele le-am primit din tradiția Apostolilor, predanisită nouă în taină; și ambele acestea au aceeași tărie pentru dreapta cinstire de Dumnezeu; și nimeni nu va zice împotriva acestora, oricât de puțin ar fi de priceput în legiuirile bisericești. Căci dacă ne-am apuca să abandonăm cele nescrise din obiceiuri, ca pe unele care n-ar avea mare tărie, am greși împotriva celor de căpetenie, păgubind Evanghelia, sau, mai bine zis, am reduce propovăduirea la numirea goală. De pildă, obiceiul cel dintâi este aducerea-aminte de a ne însemna cu chipul crucii cei ce nădăjduim în numele Domnului nostru Iisus Hristos. Care este acela ce ne-a învățat în scris? Care scrisoare ne-a învățat pe noi a ne întoarce spre răsărit în rugăciune? Cine ne-a lăsat în scris cuvintele invocării la sfințirea Pâinii Euharistiei și a Potirului binecuvântării?

Căci nu ne sunt suficiente cele menționate de Apostol sau de Evanghelie și rostim și altele, primite din învățătura nescrisă și înainte, și în urmă, ca unele ce au mare putere în privința tainei. Din care scrisori binecuvântăm apa botezului și untdelemnul hrismei, și chiar pe cel ce se botea-

ză? Au nu din predanisirea tacită și tainică? Și apoi, care cuvânt scris ne-a învățat ungerea cu untdelemn? Dar de unde a se afunda de trei omul la botez? Dar din care Scriptură sunt și cele câte sunt la botez: a se lepăda de satana și de îngerii lui? Au nu din această învățătură nepublicată și tainică, pe care Părinții noștri au păstrat-o într-o tăcere ferită de indiscreție și ispitire, fiind ei bine învățați a păstra în tăcere pe cele sfinte ale tainelor? Dar cum ar fi fost de cuviință a publica în scrisori învățătura acelora, când celor neinițiați nici a le privi nu le este îngăduit?...

Și după altele (cuprinse în epistola prezentă a lui Vasile cel Mare): **temeiul acesta al predanisirii celor nescrise, neținând seamă de cunoașterea dogmelor, pentru mulți se face ușor de disprețuit în urma obiceiului. Dar altceva este dogma și altceva propovăduirea. Căci dogmele se tac, iar propovăduirile se publică. Însă un fel de tăcere este și neclaritatea de care se folosește Scriptura, care face mintea să vadă cu greutate dogmele, spre folosul celor ce le cercetează. Din cauza aceasta, toți privim către răsărit la rugăciuni, dar puțini știu că prin aceasta căutăm patria noastră cea de la început, raiul, pe care Dumnezeu l-a sădit în Eden, către răsărit. Și drepți stând facem rugăciunile duminica, dar motivul nu-l știm toți, căci facem aceasta nu numai ca unii care, înviind împreună cu Hristos și fiind datori a năzui spre cele de sus, în ziua învierii ne aducem aminte prin starea de la rugăciune, prin harul cel dat nouă, ci și fiindcă se vede că este imaginea veacului așteptat. Și pentru aceea, fiind începutul zilelor, nu s-a numit de Moise întâia, ci una: „Și s-a făcut", zice, „seară, și s-a făcut dimineață, zi una"** (Fac. 1, 5), **ca una ce aceeași se repetă de multe ori. Deci aceeași este atât cea una, cât și a opta, fiindcă acea într-adevăr una și adevărată a opta, de care pomenește și psalmistul în oarecare suprascrieri de psalmi, prin ea însăși arătând starea care va fi după acest veac, ziua care nu va înceta niciodată, cea neînserată, căreia alta nu-i va urma, veacul acesta nesfârșit și neîmbătrânit. Deci este necesar ca rugăciunile să se plinească stând în această zi, după cum învață Biserica pe fiii săi, ca, prin neîncetată aducere-aminte de viața cea fără de sfârșit, să nu ne lenevim în privința merindelor pentru mutarea aceea. Apoi și Cincizecimea întreagă este semn de aducere aminte a Învierii ce se așteaptă în veacul viitor. Că acea una și întâia zi, de șapte ori înșeptindu-se, constituie cele șapte săptămâni ale sfintei Cincizecimi. Că începând de la cea dintâi, sfârșește în aceasta, prin cele din mijloc, de Cincizeci de ori asemenea repetându-se. Pentru aceea și reprezintă veacul prin asemănare; precum în mișcarea circulară, de la aceleași semne începând, prin aceleași se și încheie; în care zi orânduielile Bisericii ne-au învățat că preferăm felul de a sta drept la rugăciuni spre a ne aduce lămurit aminte, ca oarecum să ne strămutăm**

mintea noastră de la cele prezente la cele viitoare. Și prin fiecare plecare de genunche și ridicare arătăm cu fapta că prin păcat am căzut la pământ, și că prin iubirea de oameni a celui ce ne-a zidit am fost chemați sus, la cer. Mi s-ar sfârși ziua expunând tainele cele nescrise ale Bisericii. Omit pe celelalte; dar chiar mărturisirea de credință, a crede în Tatăl, în Fiul și Duhul Sfânt, din care Scripturi o avem? Dacă adică din predania botezului, potrivit consecvenței dreptei cinstiri, trebuie să și credem, așa cum ne botezăm, făcând mărturisire asemenea botezului, apoi potrivit aceleiași consecvențe, să ne fie îngăduit să dăm credinței asemenea slavă. Iar dacă ei se leapădă de felul doxologiei, ca de ceva nescris, apoi să ne arate nouă dovezile scrise atât ale mărturisirii credinței, cât și ale celorlalte pe care le-am înșirat. Prin urmare, fiind atâtea nescrise și având ele atâta tărie în taina bunei cinstiri, nu ne vom îngădui o singură expresie ajunsă la noi de la Părinți, ce am găsit că a rămas în bisericile cele necorupte din obiceiul nemestesugit, care nu are temei puțin și nu aduce putină desăvârșire la puterea tainei.

(19 sin. I ec.; 102 Trul.; 7 sin. VII ec.; 87 Vasile cel Mare)

Ultimele două canoane ale Sfântului Vasile conțin extrase din capitolele 27 și 29 (PG XXXII) din lucrarea Despre Sfântul Duh, scrisă de sfântul părinte la anul 375 și adresată lui Amfilohie, în care apără împotriva ereticilor expresia: *tin to pnevmati*, din formula „Slavă Tatălui, împreună cu Fiul și cu Duhul Sfânt", folosită în doxologie, și dovedește că aceeași slavă se cuvine Fiului și Duhului Sfânt ca și Tatălui, deoarece sunt o ființă cu Tatăl. Îndeosebi în aceste două canoane se analizează importanța tradiției nescrise în rezolvarea multor chestiuni din învățătura dogmatică și canonică a Bisericii.

În primul canon (91) se arată că dogmele și propovăduirile (*dogmata ke kerigmata; dogmata et praedicationes*) își au izvorul fie în învățătura scrisă, fie în tradiția apostolică transmisă în taină, și ambele aceste două izvoare au importanță identică pentru dreapta și adevărata cinstire de Dumnezeu. În partea a doua a canonului se arată și motivul pentru care multe rânduieli din Biserică ni s-au transmis, pe calea tradiției, de la Sfinții Apostoli (pe calea succesiunii apostolice) și de la succesorii lor, și că foarte multe obiceiuri din viața Bisericii se bazează pe această tradiție, numită tradiție apostolică sau bisericească. (Vezi și can. 87, care conține scrisoarea către Diodor din Tars, unde tratează despre importanța obiceiului.)

În acest canon subliniază în mod deosebit importanța obiceiului, arătând în mod expres că, dacă vom abandona ceea ce am primit pe cale de obicei, vom greși împotriva celor predate nouă în scris, împotriva Evangheliei, în chestiuni

de căpetenie, reducând la vorbe goale multe din cele propăvăduite aici. Pentru a întări aceasta, dă și câteva exemple despre ritualurile și rânduielile primite de noi pe cale de obicei, pe care le respectăm, deși ele nu sunt scrise nicăieri.

Așa de exemplu, menționează: facerea semnului crucii; întoarcerea spre răsărit când ne rugăm; învățătura Bisericii privind Jertfa Euharistică și momentul când are loc prefacerea pâinii și a vinului în Trupul și Sângele Domnului, pe care nu o găsim în Sfânta Scriptură, ci ni s-a transmis pe calea tradiției, prin doctrina nescrisă. Menționând cuvintele de instituire ale acestei sfinte taine din Sfânta Evanghelie (Mt. 26, 26-28; Mc. 14, 22-24; Lc. 22, 19-20; I Cor. 11, 23-25) și din cartea Faptele Apostolilor, Sfântul Vasile arată că nu este suficientă pentru prefacere numai rostirea acelor cuvinte, ci sunt necesare și alte rugăciuni, ce se citesc de preot, atât înainte, cât și după actul sfințitor al tainei, dar în special sunt necesare cuvintele invocării în însuși momentul prefacerii (*invocations verba cum conficitur panis et poeculum*): „și te rugăm și cu umilință la tine cădem; trimite Duhul tău cel sfânt peste noi și peste aceste daruri ce sunt puse înainte; și fă, adică, pâinea aceasta, cinstit Trupul Hristosului Tău; iar ceea ce este în potirul acesta, cinstit Sângele Hristosului Tău; prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt".

Învățătura Sfântului Vasile potrivit căreia pâinea și vinul de pe sfântul altar se prefac în Trupul și Sângele Domnului prin chemarea Sfântului Duh, pe lângă cuvintele de instituire ale Tainei Euharistice, se întemeiază pe Sfânta Tradiție de la începutul Bisericii. În această privință, Sfântul Ioan Gură de Aur zice: „Noi păstrăm Predania primită și care ni s-a transmis prin Apostoli și Sfinții Părinți de la însuși Domnul, săvârșim Sfânta Taină prin chemarea Sfântului Duh și cu cuvintele Domnului, și cu rugăciunile preoțești, și tot așa săvârșim și celelalte taine dumnezeiești prin rugăciunile preotului îndreptate către Dumnezeu și prin facerea semnului crucii, crezând că toate acestea se fac potrivit poruncii dumnezeiești" (*Despre sfânta Biserică, Despre preoție*).

Celor ce învățau altfel decât Biserica, din veacurile al XIII-lea și al XIV-lea, susținând că rugăciunea de invocare a Duhului Sfânt este de prisos, Simeon al Tesalonicului le dă un răspuns documentat, care servește drept cel mai bun și perfect comentariu la textul canonului 91 al Sfântului Vasile cel Mare și care reflectă corect învățătura Bisericii Ortodoxe, care a rămas aceeași până azi. În Biserica Apuseană, la prefacerea sfintelor daruri se acordă importanță cuvintelor de instituire a Euharistiei: „Acesta este..." La fel învață și protestanții. Prin aceasta, atât romano-catolicii, cât și protestanții se abat de la adevărata învățătură primită pe calea Tradiției de la Sfinții Apostoli și păstrată de Biserica Ortodoxă până azi nealterată.

Dintre punctele învățăturii de credință statornicite în Biserică prin Tradiție, altele decât cele menționate, Sfântul Vasile mai indică și: binecuvântarea apei

de la botez și a untdelemnului cu care se unge neofitul, afundarea în apă și lepădarea de satana de la botez, ținuta dreaptă a corpului sau îngenuncherea la rugăciune. La sfârșitul canonului menționează doxologia, în privința căreia nu este scris cum să se citească, și pe care Sfântul Vasile a citit-o în două feluri, din care cauză adversarii lui vroiau să-l osândească, dar dânsul arată ca acel singur cuvânt (sin, cum) este bine motivat în doxologie și că acela s-a păstrat prin uzul constant în bisericile care păstrează adevărata credință ortodoxă.

Canonul acesta, ca și cel următor al Sfântului Vasile, deși are o importanță deosebită în dreptul canonic, deoarece scoate la iveală importanța tradiției și obiceiului, totuși are importanță mult mai mare în privința justificării doctrinei teologice, a dogmaticii ortodoxe, în sensul strict al cuvântului.

CANONUL 92: (OBICEIUL ȘI PREDANIA BISERICEASCĂ)

Iar în privința împrejurării că doxologia cea „împreună cu Duhul" nu este mărturisită, nici scrisă, zicem că nici aceasta să nu se primească, dacă nimic altceva nescris nu se primește; iar dacă cele mai multe din cele tainice s-au încetățenit între noi în chip nescris, atunci cu celelalte multe o vom primi și pe aceasta. Dar eu socotesc că „apostolească procedură este a rămâne cu predanisirile cele nescrise." Căci vă laud pe voi, zice, „că de toate ale mele vă aduceți aminte și țineți predaniile așa cum vi le-am predat vouă" (I Cor. 11, 2); **și iarăși: „Țineți predaniile pe care le-ați primit, ori prin cuvânt, ori prin scrisoare"** (II Tes. 2, 15), **dintre care mai ales una este importantă, și aceasta este cea de față, pe care cei de la început au rânduit-o, predanisind-o urmașilor și, sporind ea cu timpul pururea, prin întrebuințare, prin obiceiul îndelungat, au înrădăcinat-o în biserici. Dar chiar dacă, precum la judecătorie, neavând dovada cea din scrisori, am produce în favorul nostru mulțime de martori, oare nu am câștiga de la voi hotărârea de absolvire? Eu cu adevărat așa socotesc: „Că în gura a doi sau trei martori va sta tot cuvântul"** (Deut. 19, 15). **Iar dacă vă vom dovedi lămurit timpul îndelungat care este de partea noastră, oare nu s-ar părea vouă că spunem cele potrivite și că nu este adusă împotriva noastră această judecată? Căci cele vechi în dogme sunt venerabile „oarecum având venerație" în urma vechimii de o anumită bătrânețe adâncă.**

(19 sin. I ec.; 102 Trul.; 7 sin. VII ec.; 87 Vasile cel Mare)

CANOANELE LUI TIMOTEI AL ALEXANDRIEI (†385)

CANONUL 1: (BOTEZUL UNOR CATEHUMENI)

Întrebare. Dacă un copil catehumen ca de șapte ani, sau un om matur (catehumen), s-ar întâmpla a fi la vremea când se face aducerea Jertfei, și neștiind, s-ar împărtăși, ce trebuie să se facă în privința acestuia?

Răspuns. Trebuie a se lumina, căci de Dumnezeu a fost chemat.

(2, 14 sin. I ec.; 78, 96 Trul.; 19, 46 Laod.)

Canoanele 1-18 ale lui Timotei al Alexandriei (†385), elevul lui Atanasie cel Mare și participant activ la sinodul al II-lea ecumenic, constituie o parte din răspunsurile canonice date de acesta la întrebările puse de mai mulți episcopi și clerici.

CANONUL 2: (BOTEZUL CELUI ÎNDRĂCIT (CEL ÎNDRĂCIT SE BOTEAZĂ NUMAI PE PATUL DE MOARTE))

Întrebare. Dacă catehumenul ar fi demonizat, și însuși el sau rudele lui ar dori ca el să primească sfântul Botez, dacă trebuie să-l ia sau nu, și mai ales când este spre moarte?

Răspuns. Dacă cel îndrăcit nu se va curăți de necuratul duh, nu va putea primi Sfântul Botez; dar la sfârșitul vieții se botează.

(79 ap.; 7 Trul.; 3, 4, 15 Tim. Alex.)

CANONUL 3: (CUMINECAREA CELUI ÎNDRĂCIT. (CEL ÎNDRĂCIT POATE FI CUMINECAT))

Întrebare. Dacă cineva credincios se îndrăcește, se cuvine a se împărtăși cu Sfintele Taine, ori nu?

Răspuns. Dacă nu trădează Taina, nici în alt chip oarecare nu o hulește, să se împărtășească, dar nu în fiecare zi, căci destul este numai duminica.

(79 ap.; 7 Trul.; 3, 4, 15 Tim. Alex.)

CANONUL 4: (BOTEZUL CATEHUMENILOR. (CATEHUMENUL IEȘIT DIN MINTE SE POATE BOTEZA))

Întrebare. Dacă oarecare catehumen, fiind bolnav, își iese din minte și nu poate însuși mărturisi credința, și rudele lui se roagă să primească Sfântul Botez până este viu, se cuvine a i-l da sau nu?

Răspuns. Se cuvine a-l lua, dacă nu se bântuiește de duh necurat.

(79 ap.; 60 Trul.; 12 Neocez.; 47 Laod.; 45 Cartag.; 5 Vasile cel Mare; 2, 3, 14, 15 Tim. Alex.; 5 Chiril Alex.)

CANONUL 5: (ÎNFRÂNAREA PENTRU CUMINECARE)

Întrebare. Dacă femeia s-ar împreuna noaptea cu bărbatul său, sau bărbatul cu femeia, și s-ar face liturghie, se cuvine a se împărtăși sau nu?

Răspuns. Nu se cuvine, căci Apostolul spune lămurit: „Să nu vă lipsiți unul de altul fără numai prin înțelegere întreolaltă, la timpul potrivit, ca să vă îndeletniciți cu rugăciunea, și (apoi) **iarăși să vă împreunați, ca să nu vă ispitească pe voi satana pentru neînfrânarea voastră"** (I Cor. 7, 5).

(3 Dion. Alex.; 13 Tim. Alex.)

CANONUL 6: (BOTEZUL CATEHUMENELOR. (CATEHUMENA AFLATĂ ÎN STARE DE CURĂȚIRE LUNARĂ NU SE BOTEAZĂ)

Întrebare. Dacă o femeie catehumenă și-a dat numele său ca să se lumineze, iar în ziua botezării sale i s-au întâmplat cele după obiceiul femeiesc, se cuvine ei a se lumina întru acea zi? ori să amâne? și cât să amâne?

Răspuns. Se cuvine să amâne până ce se va curăți.

(2 Dion. Alex.; 6 Tim. Alex.)

CANONUL 7: (CUMINECAREA FEMEILOR. (FEMEIA ÎN STARE DE CURĂȚIRE LUNARĂ NU SE CUMINECĂ))

Întrebare. Dacă o femeie va ști că are cele obișnuite femeilor, se cuvine a se apropia de Taine în ziua aceea, ori nu?

Răspuns. Nu se cuvine până ce nu se va curăți.

(2 Dion. Alex.; 6 Tim. Alex.)

CANONUL 8: (POSTUL LEHUZELOR. (FEMEIA CARE NAȘTE ÎN POST POATE SĂ NU POSTEASCĂ))

Întrebare. Femeia de va naște la Pași, se cuvine a ajuna și a nu bea vin, sau să se dispenseze de ajunare și de a nu bea vin pentru că a născut?

Răspuns. Ajunarea s-a rânduit în scopul rânduirii trupului. Deci de este trupul întru smerenie și slăbiciune, se cuvine să primească hrană și băutură după cum voiește și poate să suporte.

(69 ap.; 29, 89 Trul.; 49, 50 Laod.; 1 Dion. Alex.; 10 Tim. Alex.)

CANONUL 9: (ERETICII LA SF. LITURGHIE. (ERETICII CARE SE POCĂIESC POT FI DE FAȚĂ LA LITURGHIE))

Întrebare. Oare se cuvine clericului a se ruga fiind de față arieni sau alți eretici și nu-i va strica în cazul când se va ruga sau va aduce jertfa în prezența lor?

Răspuns. La dumnezeiasca aducere, diaconul strigă mai înainte de sărutare: „Cei neîmpărtășiți (chemați) **ieșiți"; deci nu li se cuvine a fi de față, fără numai de făgăduiesc a se pocăi și a fugi de eres.**

(45, 65 ap.; 6, 9, 32, 33, 34 Laod.)

CANONUL 10: (BOLNAVII SE DEZLEAGĂ DE POST)

Întrebare. Dacă cineva ar fi bolnav și foarte slăbit de boală îndelungată, și vor veni sfintele Paști, se cuvine negreșit a ajuna, sau clericul poate să-l absolve pe el să primească ce poate, sau și untdelemn și vin, din cauza multei lui neputințe?

Răspuns. Se cuvine a se îngădui să ia cel bolnav și hrană și băutură cât poate suporta; căci este cu dreptate ca mai cu seamă cel slăbit să se împărtășească de untdelemn.

(69 ap.; 29, 89 Trul.; 49, 50 Laod.; 1 Dion. Alex.; 8 Tim. Alex.)

CANONUL 11: (CĂSĂTORIA NELEGIUITĂ (NEPRAVILNICĂ) NU SE BINECUVÂNTEAZĂ)

De va chema cineva pe un cleric spre a încheia căsătoria, și va auzi că nunta este nelegiuită, ori căsătorie cu mătușă, sau ceea ce voiește a se însoți ar fi chiar sora celei moarte, se cuvine clericului a urma chemării, sau să săvârșească proaducerea (Sf. Jertfă)?

Răspuns. Am zis o dată: dacă clericul va auzi că nunta este nelegiuită, nu se cuvine clericului a se face părtaș de păcate străine.

(53, 54 Trul.)

CANONUL 12: (CUMINECAREA CELOR CE SE ISPITESC ÎN VIS)

Întrebare. Dacă mireanul care a visat va întreba pe clerici, se cuvine a-i da voie lui să se împărtășească sau nu?

Răspuns. De este supus poftei de femeie, nu se cuvine; iar dacă satana îl ispitește pe dânsul, ca sub motivul acesta să-l înstrăineze de la împărtășirea cu dumnezeieștile Taine, se cuvine a-l împărtăși, fiindcă ispititorul nu va înceta în timpul acela, când se cuvine a-l împărtăși, de a năvăli asupra lui.

(1 Atanasie; 4 Dion. Alex.)

CANONUL 13: (ÎNFRÂNAREA SOȚILOR. (SÂMBĂTA ȘI DUMINICA))

Întrebare. Celor însoțiți cu împreunarea nunții, în care zile ale săptămânii trebuie a li se propune să se ferească de împreunare unul cu altul, și în care au voie?

Răspuns. Cele ce le-am spus mai înainte le spun și acum. Apostolul zice: „Să nu vă lipsiți unul de altul decât numai prin înțelegere la timp numit, ca să vă îndeletniciți cu rugăciunea, și iarăși să vă împreunați, ca să nu vă ispitească pe voi satana pentru neînfrânarea voastră“ (I Cor. 7, 5). De nevoie însă trebuie a se feri sâmbăta și duminica, pentru că în acestea se aduce Domnului jertfa cea duhovnicească.

(3 Dion. Alex.; 5 Tim. Alex.)

CANONUL 14: (UCIGAȘUL DE SINE (SINUCIGAȘUL))

Întrebare. Dacă cineva nefiind în minți ridică mâna asupra sa sau se aruncă în prăpastie, să se facă pentru el proaducere sau nu?

Răspuns. În privința acestuia, clericul trebuie să lămurească dacă s-a făcut aceasta cu adevărat ieșit din minți fiind. Căci de multe ori rudeniile celui ce a pătimit aceasta, vrând să obțină aducerea jertfei și rugăciune pentru el, mint și zic că nu era în minți. Uneori însă a făcut aceasta din cauza tratamentului jignitor al oamenilor sau oarecum din scârbă, și pentru acesta nu trebuie să se aducă jertfa, că s-a făcut sieși ucigaș. Deci clericul negreșit trebuie să cerceteze cu deamănuntul, ca să nu cadă sub osândă.

(5 ap.; 23 Anc.; 8, 11 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

CANONUL 15: (ÎNDRĂCIREA NU-I PRICINĂ DE DESPĂRȚENIE (DIVORȚ))

Întrebare. Dacă vreo femeie are duh necurat, încât să poarte și fiare, iar bărbatul zice că nu se poate înfrâna și vrea să ia alta, cuvine-se a lua alta ori nu?

Răspuns. În această pricină intervine adulter, și în privința aceasta nu am și nu găsesc ce răspunde; dar după hotărârea duhovnicească nu se cuvine.

(87 Trul.; 20 Anc.; 102 Cartag.; 9, 21, 35, 39, 77 Vasile cel Mare)

CANONUL 16: (AJUNAREA PENTRU CUMINECARE)

Întreare. Dacă cineva ajunând spre a se împărtăși, spălându-și gura sau în baie a înghițit apa nevrând, se cuvine a se împărtăși?

Răspuns. Da; căci satana aflând prilej de a-l opri de la împărtășire, mai des va face aceasta.

(69 ap.; 29, 89 Trul.; 50 Laod.; 41 Cartag.)

CANONUL 17: (MUSTRAREA DE SINE)

Întrebare. Auzind deseori cuvântul lui Dumnezeu și nefăcându-l, oare suntem sub osândă?

Răspuns. Deși nu-l facem, totuși nu se poate a nu ne mustra pe noi înșine că auzindu-l nu-l ascultăm. Că o parte din mântuire este și a se mustra cineva pe sine însuși.

(12 sin. I ec.; 2 Laod.; 43, 45 Cartag.; 84 Vasile cel Mare; 4, 5, Grig. Nyssa)

CANONUL 18: (VÂRSTA DE LA CARE SE OSÂNDESC PĂCATELE)

Întrebare. De la ce vârstă se osândesc de Dumnezeu păcatele?

Răspuns. După cunoștința și înțelepciunea fiecăruia. Unii de la vârsta de zece ani, iar alții și de la mai mare vârstă.

(52 ap.; 110 Cartag.)

CANONUL SFÂNTULUI GRIGORIE TEOLOGUL (†390)

CANONUL 1: (CANONUL CĂRȚILOR SFINTEI SCRIPTURI)

Pentru ca să nu fie mintea ta înșelată de cărți străine, fiindcă sunt multe scripturi mincinoase și fals intitulate, primește, iubite, această dreaptă numărare a mea. Cărți istorice ale înțelepciunii celei vechi evreiești sunt douăsprezece. Cea mai dintâi Facerea, apoi Ieșirea, și Leviticul, după aceea Numerii, apoi A Doua Lege; apoi Isus și Judecătorii; a opta Rut; a noua și a zecea Faptele Împăraților și Paralipomena; și cea de pe urmă Ezdra. Iar cele alcătuite în versul cinci, cea dintâi, a lui Iov, după aceea a lui David; apoi trei ale lui Solomon, Ecclesiastul, Cântarea și Pildele. Și așijderea cinci ale Duhului profetic. Într-o carte sunt douăsprezece: Oseea și Amos, și Miheia a treia, după aceea Ioil, apoi Iona, Avdie, și Naum, și Avacum, și Sofonie, Agheu, apoi Zaharia, și Maleahi. Acestea sunt deci una; iar a doua a lui Isaia, după aceea a lui Ieremia cel chemat din pruncie, apoi a lui Iezechiel, și harul lui Daniel. Iată că am numărat douăzeci și două de cărți ale Legii Vechi, care corespund literelor evreilor. Iar după acestea, numără și pe ale Tainei noi. Matei a scris Minunile lui Hristos pentru evrei; Marcu pentru Italia, Luca pentru Ahaia, iar Ioan, marele propovăduitor, cel ce se înalță spre cer, pentru toți. După aceea Faptele înțelepților Apostoli. Și patrusprezece epistole ale lui Pavel. Și șapte sobornicești: dintre care una a lui Iacob, două ale lui Petru, și trei iarăși ale lui Ioan; și a șaptea a lui Iuda; astfel le ai pe toate. Iar de mai este careva afară de acestea, nu e dintre cele autentice.

(85 ap.; 60 Laod.; 24 Cartag.; 2 Atanasie)

Canonul conține o parte dintr-o lucrare poetică a Sfântului Grigorie despre cărțile canonice ale Testamentului Vechi și Nou.

Întocmai ca și Atanasie cel Mare (can. 2), arată că Vechiul Testament cuprinde 22 de cărți (nu citează cartea Esterei); iar Testamentul Nou are 26 de cărți (omite Apocalipsa, care probabil nu era încă cunoscută, omisiune ce o fac și Părinții de la Sinodul de la Laodiceea în canonul 70). Sfântul Grigorie, ca și evreii, împarte cărțile Vechiului Testament în trei categorii: istorice, poetice și profetice; mai târziu și azi s-a adoptat clasificarea în patru categorii: cărți de legi, istorice, didactice și profetice.

CANONUL SFÂNTULUI AMFILOHIE

CANONUL 1: (CANONUL CĂRȚILOR SFINTEI SCRIPTURI)

Ți se cuvine a ști mai ales și aceasta. Nu fiecare carte care a primit numire vrednică de cinstire a Scripturii este adevărată, fiindcă sunt uneori cărți cu nume mincinoase, iar altele de mijloc sau mai aproape, cum ar zice cineva, de cuvintele adevărului. Iar altele sunt falsificate și greșite, precum de pildă și monedele cele fals bătute și falsificate, deși au inscripția împăratului, dar după materie sunt netrebnice, falsificate. Din cauza aceasta îți voi arăta ție fiecare carte dintre cele de Dumnezeu insuflate. Și pentru ca să cunoști bine deosebirea între ele, întâi îți voi arăta pe cele ale Vechiului Testament. Pentateuhul are Facerea, apoi Ieșirea, și cartea de mijloc – Levitic, după aceasta Numerii, apoi A Doua Lege. Adaugă la aceasta pe Isus și Judecătorii. După aceea Rut și patru cărți ale împăraților, și două cărți Paralipomena. După acestea, a lui Ezdra întâi, apoi a doua. Mai departe voi numi ție cinci cărți în versuri: a lui Iov, cel încununat cu nevoințele feluritelor patimi, și cartea Psalmilor, leac potrivit pentru suflete. Trei cărți ale înțeleptului Solomon: Pildele, Ecclesiastul și Cântarea Cântărilor. Să se mai adauge la acestea și cei doisprezece prooroci: cel dintâi Oseea, apoi al doilea Amos, Miheia, Ioil, Avdie, și Iona, chipul patimilor celor de trei zile. După dânșii, Naum, Avacum, apoi al nouălea, Sofonie, Agheu și Zaharia, și celebrul vestitor Maleahi. În urma lor cunoaște pe cei patru prooroci, pe marele Isaia, cel ce a proorocit cu sinceritate, și pe Ieremia de aceeași simțire, pe Iezechiel tainicul și în sfârșit, pe Daniel cel preaînțelept în fapte și cuvinte. La aceștia, unii socotesc și pe Estera. Acum să numesc cărțile Noului Testament. Să primești numai patru evangheliști, pe Matei, apoi pe Marcu, cărora adaugă pe al treilea, pe Luca și numără pe Ioan, al patrulea după vârstă, dar întâiul după înălțimea dogmelor. Deci după cuviință îl numesc pe dânsul fiul tunetului, care cu mare glas a făcut cunoscut Cuvântul lui Dumnezeu. Apoi primește și a doua carte a lui Luca, pe cea a Faptelor generale ale Apostolilor. Apoi adaugă pe vasul alegerii, pe Apostolul Pavel, propovăduitorul neamurilor, care cu înțelepcine a scris cele patrusprezece epistole către biserici; una către romani, la care se cuvine a adăuga două către corinteni, pe cea către galateni, și pe cea către efeseni, după aceasta pe cea către cei din Filipi, apoi pe cea scrisă către coloseni, două către tesaloniceni, două către Timotei, către Tit, și către Filimon, fiecăruia câte una, și una către evrei. Dar nu zic bine unii, care spun că cea

către evrei nu este adevărată; căci întru dânsa este harul cel adevărat. Apoi mai departe unii zic că trebuie să se primească șapte epistole sobornicești; iar alții că numai trei, una a lui Iacob, una a lui Petru, și una a lui Ioan; dar unii primesc trei ale lui Ioan, și pe lângă acestea pe cele două ale lui Petru și pe cea a șaptea a lui Iuda. Și iarăși unii judecă între ele și Apocalipsa lui Ioan, iar mai mulți zic că nu este adevărată. Deci acest preanemincinos canon să fie al Scripturilor celor de Dumnezeu insuflate.

(85 ap.; 60 Laod ; 24 Cartag.; 2 Atanasie; Grigorie Teologul)

Canonul Sfântului Amfilohie cuprinde o scrisoare a acestuia către Seleuc, în care menționează cărțile inspirate de Dumnezeu care alcătuiesc Sfânta Scriptură și sunt recunoscute de Biserica Ortodoxă azi drept cărți canonice, și anume: 22 ale Testamentului Vechi și 27 ale Testamentului Nou, în total 49 cărți. În încheierea scrisorii spune despre cărțile înșirate că, deși unii se îndoiesc asupra canonicității unor cărți, totuși ele alcătuiesc „Canonul cel preanemincinos, adică adevărat". În aceasta avem cea mai vie dovadă, încă din veacul al IV-lea, cu privire la canonicitatea Sfintei Scripturi, care cuprinde cărțile canonice sau socotite ca inspirate de Dumnezeu.

CANOANELE SFÂNTULUI GRIGORIE DE NYSSA

CANONUL 1: (FELURILE PĂCATELOR ȘI TĂMĂDUIREA LOR)

Dintre cele ce contribuie la sfânta serbare a Paștilor, una este și aceea ca să înțelegem orânduirea cea legiuită și canonică în privința celor ce au păcătuit, cum să se vindece toată boala cea sufletească, ceea ce s-ar fi făcut prin vreun păcat. Fiindcă sărbătoarea aceasta universală a creaturii care, după rotația rânduită a ciclului anual, se săvârșește în fiecare an în lumea întreagă spre învierea celui căzut (iar căderea este păcatul și învierea îndreptarea cea din căderea în păcat), bine ar fi ca în ziua aceasta să aducem la Dumnezeu prin harul băii nu numai pe cei transformați prin a doua naștere, ci și pe cei ce vin iarăși la calea cea vie prin pocăință și prin întoarcere de la faptele cele moarte, și pe aceștia să-i aducem de mână la nădejdea cea mântuitoare, de care s-au înstrăinat din cauza păcatului (Evr. 9, 14). **Și nu este lucru mic a chibzui cu judecată dreaptă și încercată motivele în privința acestora, după învățătura proorocului, care poruncește că trebuie să se cumpănească motivele la judecată așa: „Ca", precum zice, „să nu se clătească în veac, și întru pomenire veșnică va fi**

dreptul" (Ps. 111, 5, 6). Căci precum la vindecarea cea trupească scopul meșteșugului celui doctoricesc este de a face sănătos pe cel bolnav, și felul tratamentului este deosebit deoarece și metoda cea vindecătoare se întrebuințează la fiecare boală potrivit felurimii bolilor, astfel fiind de multe feluri și pătimirile în boala sufletească, este nevoie ca și tratamentul să fie de multe feluri, producând vindecare potrivit cauzei suferinței. Astfel vom lămuri chestiunea cum să fie metoda de procedat în privința problemei ce este pusă înainte. Trei sunt elementele cele ce sunt a se lua în considerare în privința sufletului nostru după cea dintâi împărțire: rațiunea, concupiscența și irascibilitatea. Întru acestea sunt și faptele cele bune ale celor ce viețuiesc potrivit virtuții, și prăbușirile celor ce merg spre răutate. Pentru aceea se cuvine ca cel ce voiește să aducă vindecare potrivită părții celei bolnave a sufletului mai întâi adică să cerceteze în care parte s-a așezat patima; și apoi astfel cu potrivire să aducă vindecare celui ce a pătimit, ca nu cumva, din cauza nepotrivirii metodei doctoricești, alta să fie partea ce bolește și alta ce primește vindecare; precum cu adevărat vedem că unii dintre doctori, în necunoștința părții celei te suferă întâi, mai adaugă la boală, prin cele ce îi lecuiesc. Căci boala fiind de multe ori după tăria fierbinței, deoarece celor ce se osâdesc de răceală prea multă este de folos doctoria cea înfierbântătoare și încălzitoare, astfel ceea ce se dă acestora cu chibzuială, aceeași aplicând-o fără de socotință celor ce ard în fierbințeală peste măsură, au făcut suferința cu anevoie de vindecat. Deci precum la doctor prea necesară s-a socotit a fi cunoașterea însușirii elementelor corpului, pentru ca fiecăruia din cele ce află bine sau rău să se facă îndreptarea celui ce este pus în afară de fire. Astfel și noi, năzuind a cunoaște deosebirea celor privitoare la suflet, drept început și fundament la vindecarea diferitelor suferințe vom pune cunoașterea originii bolii. Deci dar în trei părți, precum am zis, deosebindu-se însușirea motivaților sufletului, în partea rațională și cea concupiscentă și cea irascibilă, faptele cele bune ale părții raționale ale sufletului sunt: părerea cea bine cinstitoare de Dumnezeu, și cunoașterea distinctă a binelui și a răului, și noțiunea clară și neconfuză în privința firii hotărârilor, ce este adică de ales dintre cele ce sunt, și care trebuie să fie de urât și de ferit. Și iarăși dimpotrivă se va observa răutatea, ceea ce este în partea aceasta, când va fi adică necinstire de Dumnezeu, și lipsa de apreciere în privința binelui adevărat, părerea sucită și defectuoasă asupra firii lucrurilor, încât se pune lumina în loc de întuneric, și întunericul în loc de lumină, precum zice Scriptura (Is. 5, 20). Iar a părții celei concupiscente este îndemnul virtuos a se îndruma pofta spre ceea ce este într-adevăr de dorit și cu adevărat bine, și orice putere de iubire și dispoziție este întru noi să se îndrepteze

întreagă într-acolo, spre a se convinge că nimic altceva nu este pentru firea sa de iubit decât virtutea și firea care izvorăște virtutea. Iar rătăcirea și păcatul acestei părți este când cineva va deplasa pofta spre slava deșartă, cea fără de ființă, ori către floarea cea vopsită pe trupuri, de unde derivă iubirea de bani și iubirea de mărire, și iubirea de desfătări, și toate cele de acest fel, care depind de soiul acesta de răutate. Și iarăși fapta bună a dispoziției irascibile este ura răutății și lupta împotriva patimilor, și a se întări sufletul spre bărbăție, ca să nu se înspăimânte de cele de mulți socotite ca înfricoșate, și până la sânge să stea împotriva păcatului și să disprețuiască îngrozirea de moarte și durerile uneltelor de tortură și despărțirea de cele mai plăcute, și în general a deveni mai buni față de toate cele ce pe mulți, din oarecare obișnuință sau părere preconceptă, îi ține în voluptate, luptându-se pentru credință și virtute. Iar căderile acestei fel de părți a sufletului tuturor sunt evidente: pizma, ura, mânia, bârfirea, năzuințele și dispozițiile spre ceartă și răzbunare, care prelungesc mânia multă vreme și pentru mulți se termină prin uciderи și sângerări; căci rațiunea neînvățată, neaflând unde să-și întrebuințeze arma cu folos, întoarce asupra sa ascuțișul fierului, și arma de apărare dată nouă de Dumnezeu se preface în pierzătoare pentru cel ce o întrebuințează rău.

(52 ap.; 102 Trul.)

Cele opt canoane ale Sfântului Grigorie de Nyssa constituie cuprinsul scrisorii pastorale adresate de Sfântul Grigorie pe la anul 390 episcopului Litoius din Melitine, în care dă îndrumări duhovnicilor despre felul cum să judece diferitele păcate și ce fel de epitimii să dea pentru acestea. Sfântul Grigorie împarte păcatele în trei categorii, potrivit celor trei facultăți și puteri sufletești: rațiunea, concupiscența (voluptatea, pofta sexuală) și irascibilitatea, din care derivă toate virtuțile și toate păcatele, arătând la fiecare în parte care sunt virtuțile și care sunt păcatele. Sfântul Grigorie ia această clasificare din opera lui Platon, pentru care și spune că „aceasta a fost cea dintâi împărțire". „Medicul sufletesc, spune Sfântul Grigorie, când observă la cineva vreun păcat, întâi trebuie să vadă din care putere sufletească derivă acest păcat și potrivit acestuia să întrebuințeze și doctoria duhovnicească potrivită, ca nu cumva din întâmplare să greșească scopul său, dând doctorie pentru o boală în locul alteia". Sfântul Grigorie, după ce a stabilit această bază, mai departe dă sfaturile sale cum să se procedeze în special la judecarea păcatelor și la îndeplinirea datoriei de doctor sufletesc. Aceasta alcătuiește conținutul canoanelor Sfântului Grigorie, începând cu primul.

CANONUL 2: (CĂDEREA DE LA CREDINȚĂ. (CERTAREA CELOR CĂZUȚI DE LA CREDINȚĂ) (APOSTAȚII))

Deci acestea deosebindu-se în felul menționat, Părinții adică au judecat că toate acele păcate, care ating partea rațională a sufletului, sunt mai stricăcioase și vrednice de căință mai mare și mai completă și mai ostenitoare. Astfel, dacă cineva s-a lepădat de credința în Hristos, și s-a văzut că a trecut la iudaism sau la maniheism, sau la altă oarecare nelegiuire de acest fel, apoi cel ce cu precugetare a alergat spre o răutate ca aceasta, osândindu-se însuși pe sine, are viața sa întreagă drept timp de pocăință, căci niciodată nu se va învrednici a se închina la Dumnezeu laolaltă cu poporul când se săvârșește rugăciunea cea tainică, și se va ruga îndeosebi, iar de împărtășirea celor sfinte va fi cu totul străin; dar în ceasul ieșirii lui din viață, atunci se va învrednici de împărtășirea celor sfinte. Iar de s-ar întâmpla ca acela peste orice nădejde să trăiască, iarăși întru aceeași osândă își va petrece viața, fiind neîmpărtășit de tainele sfințeniei până la ieșirea din viață. Iar cei ce s-au chinuit cu necazuri și cu munci cumplite, aceștia au fost prin aceasta supuși epitimiilor în cursul timpului hotărât; astfel, în privința acestora Sfinții Părinți au aplicat blândețe, fiindcă sufletul nu a căzut, ci slăbiciunea trupească nu a suportat chinurile; din care cauză și infracțiunea comisă prin constrângere și chinuri cu măsura celor ce au păcătuit întru desfrânare li s-a măsurat în cazul întoarcerii lor de la păcat.

(62 ap.; 10, 11, 12, 14 sin. I ec.; 102 Trul.; 1-9, 21 Anc.; 2, 19 Laod.; 43 Cartag.; 2, 11 Grig. Neocez.; 3, 73, 74, 75, 81, 84 Vasile cel Mare; 2, 3 Petru Alex.; 3 Grig. Nyssa)

În canonul 2 și în următorul, Sfântul Grigorie vorbește despre păcatele care derivă din partea rațională a sufletului, care sunt cele mai grave și pentru a căror vindecare este necesar a se administra și epitimiile cele mai severe. Între acestea citează în primul rând păcatele împotriva credinței, tăgăduirea lui Hristos sau apostazia, pentru vindecarea cărora Sfântul Grigorie prescrie și epitimia corespunzătoare.

CANONUL 3: (VRĂJITORIA. CERTAREA CELOR CE ALEARGĂ LA VRĂJITORI)

Iar cei ce se duc la descântători, sau vrăjitori, sau la cei ce făgăduiesc să efectueze prin demoni oarecari curățiri și apărări de rău, aceștia se vor întreba cu deamănuntul și se vor cerceta, ori de fiind statornici în cre-

dința cea întru Hristos, din vreo constrângere au fost atrași la păcat, producându-se în ei acest impuls spre păcat în urma vreunui tratament rău, sau vreunei pagube de nesuferit, ori că disprețuind cu totul mărturia cea încredințată de noi, au alergat la ajutorul demonilor. Întrucât, dacă au comis acel păcat spre surparea credinței și spre a nu crede că există Dumnezeu, cel adorat de creștini, firește că se vor supune pedepsei celor ce au călcat credința; iar dacă oarecare constrângere insuportabilă, covârșind lipsa lor de curaj, i-a sedus spre acest păcat, fiind împinși de vreo nădejde amăgitoare, așijderea și lor li se va aplica blândețea, după asemănarea celor ce n-au fost în stare să reziste chinurilor în vremea mărturisirilor.

(61, 65 Trul.; 24 Anc.; 36 Laod.; 7, 65, 72, 81, 83 Vasile cel Mare; 2 Grig. Nyssa)

Continuând ideea, în acest canon Sfântul Grigorie indică o serie de păcate care nasc și ele din rațiunea omului, cum sunt: vrăjitoria și descântecul, care, ca și apostazia, de care s-a ocupat în canonul precedent, fac dovada că cei ce le practică nu cred în Dumnezeu și, prin urmare, sunt trădători ai sfintei credințe. Pentru vindecarea de aceste păcate, prescrie aceeași epitimie ca și pentru apostazie.

CANONUL 4: (DESFRÂUL ȘI ADULTERUL. (OSÂNDA LOR))

Iar deosebirea păcatelor ce se comit din poftă și din voluptate este aceasta: unul adică se numește adulter și celălalt desfrânare. Unora dintre cei scrupuloși însă le-a plăcut să socotească și desfrânarea la păcatul adulterului; din cauză că numai una singură este însoțirea cea legiuită, atât a femeii cu bărbatul, cât și a bărbatului cu femeia. Deci orice nu este după lege afară de lege este; și cel ce nu are pe ale sale firește că are pe cele străine; căci omului un singur ajutor i s-a dat de la Dumnezeu și femeii un singur cap i s-a impus. Drept aceea, „Dacă cineva posedă pentru sine însuși vasul său propriu", precum îl numește dumnezeiescul Apostol (I Tes. 4, 4), legea firii admite întrebuințarea cuvenită; dar dacă cineva s-ar întoarce spre cel ce este afară de ale sale proprii, negreșit cu cel străin va fi; iar străin este fiecăruia tot ceea ce nu este al său, măcar și dacă n-are mărturisit pe cel ce-l stăpânește. Deci, dar, celor ce cercetează chestiunea mai exact și desfrâul li se arată a nu fi departe de păcatul adulterului, căci și dumnezeiasca Scriptură zice: „nu fi mult cu cea străină" (Pilde 5, 20). **Dar, fiindcă pentru cei mai neputincioși s-a făcut de către Părinți oarecare îngăduire, infracțiunea aceasta s-a dovedit prin împărțirea generală ca desfrânare să se numească împlinirea poftei ceea ce se comite de cineva fără nedreptățirea altuia; iar adulter, vătămarea și ne-**

dreptățirea celui străin. Și la aceasta se socotește a fi și stricarea dobitoacelor și pederastia; căci și acestea sunt adulter al firii; căci în cel străin și afară de fire se face nedreptatea. Deci fiind împărțirea aceasta și în acest fel a păcatului, și tratamentul îi este general în scopul ca omul să devină curat prin căință de furia pătimașă către acest fel de voluptăți. Deoarece cei ce s-au pătat cu desfrânare nu au amestecat oarecare nedreptate față de un străin cu păcatul acesta, din cauza aceasta îndoit s-a hotărât timpul pedepsirii pentru cei ce s-au spurcat în adulter și în celelalte răutăți oprite, adică în stricarea de dobitoace și în turbarea asupra părții bărbătești; căci la aceștia, cum am zis, se dublează păcatul, unul adică cel al nelegiuitei voluptăți, iar celălalt, care provine din nedreptățirea celui străin. Și se face oarecare deosebire în privința motivului pocăinței și la acest fel de păcate ale lăcomiei după plăceri. Căci cel ce adică de sinești năzuind spre mărturisirea păcatelor, prin aceea că a primit să devină acuzator din îndemn propriu, împotriva celor tăinuite, ca unul care a început deja vindecarea patimei și arată semn al schimbării spre mai bine, se va supune unor epitimii mai blânde, iar cel ce se vădește în răutate ori prin oarecare bănuială, ori prin pâră fiind vădit fără de voie, se supune unei pedepse mai aspre, astfel că numai curățindu-se el deplin se primește la împărtășirea celor sfinte. Așadar, canonul este acela că cei ce s-au spurcat în desfrânare, trei ani să fie cu totul scoși de la rugăciuni, iar trei ani să participe numai la ascultarea rugăciunilor, și alți trei ani să se roage întru pocăință împreună cu cei ce se prosternează și apoi să se împărtășească de cele sfinte. Și în privința celor ce au zel mai mare în îndreptare și prin viață arată întoarcerea spre bine, este cu putință celui ce dispune ca, spre folosul orânduielilor bisericești, să scurteze timpul ascultării și mai degrabă a-i aduce la întoarcere. Și încă o dată a scurta și acest timp, și mai curând a-i primi în comuniune, îndată ce ar judeca prin însăși cercetarea sa situația celui ce se vindecă. Căci precum este oprit a arunca mărgăritarul înaintea porcilor (Mt. 7, 6), astfel nu este îngăduit a lipsi de mărgăritarul prețios pe cel ce s-a făcut deja om, prin curățire și lipsă de patimi. Iar făcându-se nelegiuirea prin adulter sau prin celelalte feluri de necurăție, precum am spus mai înainte, în privința tuturor se va vindeca cu aceeași pedeapsă ca și păcatul greu al desfrânării; numai că se va dubla timpul. Dar și în această privință se va ține seama de dispoziția sufletească a celui ce se vindecă, la fel ca și la cei ce s-au dedat spurcăciunii desfrânării, astfel ca, ori mai curând, ori mai târziu, să se facă părtaș de cel Bun.

(48, 61 ap.; 87, 93, 98 Trul.; 20 Anc.; 1, 8 Neocez.; 102 Cartag.; 3, 7, 9, 18, 21, 31, 37, 38, 39, 58, 59, 60, 62, 63, 77 Vasile cel Mare)

În acest canon, Sfântul Grigorie vorbește despre păcatele care se nasc din pofta sexuală și din voluptate (*per concupiscentia et voluptatem*) între care enumeră: adulterul, care derivă din pofta sexuală (concupiscență), și desfrânarea (*fornicatio*), care derivă din voluptate. Făcând distincție între desfrânare și adulter, Sfântul Grigorie le și definește astfel: desfrânare se consideră atunci când cineva își satisface pofta sexuală fără vătămarea altuia; iar adulter, când cineva își satisface pofta sexuală vătămând și nedreptățind pe altul. Sfântul Grigorie consideră de aceeași greutate ca și adulterul și faptul când cineva întreține relații sexuale cu animale sau cu copii, deoarece prin aceasta se violează firea. Sfântul Grigorie, condamnând aceste păcate, prescrie și epitimiile cuvenite pentru sancționarea lor.

CANONUL 5: (UCIDEREA CU VOIE ȘI FĂRĂ DE VOIE. (OSÂNDA LOR)

Rămâne ca pe lângă acestea să supunem cercetării partea cea irascibilă a sufletului când, rătăcind de la buna întrebuințare a irascibilității, va cădea în păcat. Și fiind răutățile multe și de tot felul ce se comit spre păcat din irascibilitate, le-a plăcut oarecum Părinților noștri, între altele, să nu dezbată prea exact, nici să socotească vindecarea tuturor greșelilor celor din irascibilitate vrednică de prea mare silință, deși Scriptura oprește nu numai lovitura singură, ci și toată ocara sau hula și orice altceva de acest fel ce se produce cu irascibilitate (Col. 3, 8); **dar Părinții au stabilit epitimii numai spre ferirea de păcatul greu al uciderii. Și acest păcat se împarte, deosebindu-se în cel voluntar și cel involuntar; și între cele voluntare se socotește uciderea, întâi când cineva se hotărăște prin pregătire cum să săvârșească păcatul pe care este gata de a-l comite. Dar apoi între cele voluntare s-a socotit și acela când cineva în învălmășeală și gâlceavă, lovind și fiind lovit, ar aplica cuiva cu mâna lovitură de moarte. Căci cel ce este stăpânit deja de mânie și s-a lăsat în voia pornirii de mânie nu ține seama în timpul patimii de nimic care ar putea împiedica răul; încât făptuirea omorului din gâleavă se consideră faptă voluntară, iar nu din întâmplare. Iar uciderile cele fără de voie au semnele distinctive evidente, adică atunci când cineva, îndreptându-și năzuința spre altceva, din întâmplare săvârșește ceva nenorocire. Deci în aceste cazuri, pentru cei ce se vindecă de păcatul cel de voie, uciderea voluntară în caz de pocăință se întinde la întreit timp de penitență. Căci de trei ori câte nouă sunt anii, pentru fiecare treaptă fiind hotărâți nouă ani, încât timpul excluderii din Biserică prin afurisire deplină să fie de nouă ani; apoi asijderea alți nouă ani să petreacă în ascultare, învrednicindu-se numai de ascultarea învățăturilor și a Scripturilor; iar în a treia noime să se roage cu pocăință îm-**

preună cu cei ce se prosternează și astfel să vină la împărtășirea celor sfinte; firește, cel ce chivernisește Biserica va fi cu aceeași băgare de seamă și în privința unuia ca acesta, și după motivul de pocăință va scurta lui și întinderea epitimiei, încât în loc de nouă ani în fiecare treaptă, să fie opt sau șapte, sau șase, sau numai cinci, dacă mărimea căinței ar învinge timpul și prin zelul de îndreptare ar întrece pe cei ce se curățesc pe sine mai cu lenevire de întinăciune în termenul îndelungat. Iar uciderea cea fără de voie se consideră că merită iertare, dar nu și laudă; iar aceasta am spus ca să fie evident că dacă cineva, chiar involuntar, s-ar păta de ucidere, canonul a hotărât să fie lepădat din ieraticescul har, ca unul ce s-a întinat de un păcat greu. Și s-a hotărât că se cuvine ca timpul de curățire să fie același și pentru cei ce au ucis fără de voie, ca și cel pentru simpla desfrânare; firește că și în privința aceasta se va cerceta intenția celor ce se pocăiesc, astfel că, dacă pocăința ar fi vrednică de încredere, să nu se observe strict numărul anilor, ci prin prescurtarea timpului de penitență să se integreze acela în Biserică și în comuniunea Bunului.

Iar dacă cineva, neîmplinind timpul de penitență hotărât de canoane, ar ieși din viață, blândețea Părinților poruncește ca împărtășit cu cele sfinte, iar nu lipsit de merinde să se trimită la acea mai de pe urmă și îndepărtată călătorie; iar dacă împărtășindu-se de cele sfinte iarăși s-ar întoarce în viață, să rămână timpul de pocăință cel hotărât, fiind întru acea treaptă în care era înainte de împărtășirea cea dată lui de nevoie.

(65 ap.; 91 Trul.; 21, 22, 23 Anc.; 8, 11, 56, 57 Vasile cel Mare)

În canoanele 5-8, Sfântul Grigorie tratează despre păcatele care izvorăsc din partea irascibilă a sufletului, între care enumeră uciderea, pe care o împarte în ucidere de voie, cu premeditare, și ucidere fără de voie, din imprudență, și prescrie pentru fiecare epitimia cuvenită (can. 5). Continuă cu lăcomia, despre care, citând cuvintele Sfântului Apostol Pavel de la Coloseni 3, 5, zice că este la fel ca și idolatria, și apoi cu păcatele ce izvorăsc din lăcomie, și anume: furtul, despre care vorbește detaliat și prescrie și epitimiile cuvenite (can. 6); jefuirea mormintelor, pentru care prescrie epitimia stabilită de Sfântul Vasile în canonul 66 (can. 7); și sacrilegiul (ierosilia), pe care îl consideră de aceeași gravitate ca și uciderea (can. 8). Sfârșitul canonului ultim constituie încheierea scrisorii Sfântului Grigorie prezentate în codul canonic sub forma celor opt canoane.

CANONUL 6: (LĂCOMIA ȘI FURTUL. (OSÂNDA LOR))

Iar celălalt fel al idolatriei (căci astfel numește dumnezeiescul Apostol lăcomia) nu știu cum de Părinții noștri au trecut cu vederea în ce fel este a

se vindeca; măcar că acest rău se pare a fi patima stării a treia din suflet. Fiindcă și rațiunea greșind în aprecierea binelui, i se pare că binele este în materie, neuitându-se la frumusețea cea imaterială; și pofta este aplicată spre cele inferioare, abătându-se de la ceea ce este cu adevărat de dorit; și dispoziția sufletului cea violentă și pătimașă multe prilejuri ia din acest fel de păcat și în general vorbind, această boală corespunde definiției apostolice despre lăcomie. Că dumnezeiescul Apostol s-a pronunțat că aceasta este nu numai idolatrie, ci și rădăcina tuturor relelor (I Tim. 6, 10); **și cu toate acestea, acest fel de boală s-a trecut cu vederea necercetat și nebăgat în seamă; din cauza aceasta se înmulțește acest fel de boală în Biserică; și nimeni nu se interesează dacă cei ce se aduc în cler nu cumva s-au spurcat cu felul acesta al idolatriei. Dar în privința acestora, din cauză că s-au trecut cu vederea de Părinții noștri, socotind că este suficient să-i vindecăm, pe cât s-ar putea, prin cuvântul public al învățăturii, curățind prin cuvânt bolile lăcomiei, întocmai ca pe niște patimi care derivă din nesaț. Și numai furtișagul și jefuirea de morminte și sacrilegiul le socotim patimi, din cauză că așa ni s-a transmis nouă în privința acestora prin predania moștenită de la Părinți. Cu toate că atât darea unor lucruri pe dobândă, cât și camăta, precum și a lua cele străine în proprietatea sa prin puterea cuiva fac parte dintre cele ce sunt oprite de Sfânta Scriptură, măcar deși poate una ca aceasta s-ar face sub pretext de comerț. Deci fiindcă părerea noastră nu este vrednică să atingă puterea canoanelor, vom adăuga la cele spuse deja dispoziția canonică în privința celor oprite în chip unanim. Deci furtul s-a împărțit în tâlhărie și spargere; și scopul ambelor unul este, luarea celor străine. Dar, după sensul lor, deosebirea între ele este multă. Căci tâlharul ia întru ajutor și vărsarea de sânge spre ceea ce se silește, pregătindu-se la aceasta și cu arme și cu multe ajutoare și cu locurile priincioase, drept aceea unul ca acesta să se supună osândei ucigașilor de oameni, dacă prin căință s-ar întoarce la Biserica lui Dumnezeu. Iar cel ce-și însușește cele străine prin răpire în ascuns, apoi prin mărturisirea păcatului se arată pe sine preotului, cu sârguința sa împotriva patimei va vindeca boala; înțelegând adică prin a da pe ale sale săracilor, pentru ca dând ceea ce are, să se învedereze că se vindecă de lăcomie; iar de nu ar avea nimic, și ar avea numai trupul, Apostolul poruncește ca prin osteneala trupească să se vindece acest fel de patimă; iar expresia este aceasta: „Cel ce fură să nu mai fure, ci mai vârtos să se ostenească lucrând binele ca să aibă a da celui care are trebuință"** (Ef. 4, 28).

(25, 72 ap.; 5 Cartag.; 2, 3, 4, 5 Grig. Neocez.; 61 Vasile cel Mare).

CANONUL 7: (PRĂDAREA MORMINTELOR)

Și jefuirea de morminte se împarte și aceasta în păcat de iertat și de neiertat. Că dacă cineva, sfiindu-se din cauza cinstirii morților și lăsând nejefuit trupul îngropat, încât să nu se arate la lumina soarelui rușinea firii, ar folosi oarecare pietre din cele aruncate în mormânt la facerea vreunui lucru, apoi nici aceasta nu este de lăudat, dar obiceiul a făcut din ea faptă de iertat, când transportarea materiei se va face pentru ceva mai de preferat și mai folositor pentru obște. Iar dacă va răscoli praful de pe trupul dat pământului, și va scormoni oasele, cu nădejdea de a câștiga vreo bijuterie dintre cele îngropate împreună, fapta aceasta s-a osândit cu aceeași pedeapsă cu care și desfrânarea simplă, precum s-a menționat în cuvântul de mai înainte, cumpănind firește cel ce chivernisește taina pocăinței din însăși viața păcătosului, vindecarea celui de sub tratament, cu scopul de a putea scurta termenul epitimiei rânduit de canoane.

(66 Vasile cel Mare)

CANONUL 8: (SPURCAREA CELOR SFINTE. SACRILEGIUL. IEROSILIA)

Iar sacrilegiul întru nimic nu s-a socotit mai de tolerat în Scriptura cea Veche decât osânda uciderii; căci atât cel ce se prindea în ucidere, cât și cel ce lua cele afierosite lui Dumnezeu la fel erau supuși pedepsei uciderii cu pietre. Iar în obiceiul bisericesc nu știu cum s-a făcut oarecare îngăduire și blândețe încât mai ușoară să se socotească ispășirea acestui fel de boală; căci predania Părinților a rânduit epitimisirea unora ca aceștia în timp mai scurt decât pentru adulter. Pretutindeni însă în privința felului păcatului înainte de toate se cuvine a ține seama de felul dispoziției sufletești a celui ce se vindecă și să nu se creadă că timpul este suficient spre vindecare (căci care vindecare se face din timp?), ci de intenția celui ce se vindecă pe sine prin credință.

Acestea dar, o, bărbat al lui Dumnezeu, alcătuindu-le ție cu multă râvnă din cele de la îndemână, pentru că se cuvine a asculta de poruncile fraților, cu sârguință le-am trimis. Iar tu să nu întrelași de a aduce pentru noi obișnuitele rugăciuni; fiindcă ești dator, ca un fiu înțelept, celui ce după Dumnezeu te-a născut cu purtarea de grijă cea prin rugăciuni, potrivit poruncii care zice: „Cinstește pe Părinți ca să-ți fie ție bine și să ai viață îndelungată pe pământ“ (Ieș. 20, 12). Și firește că vei primi scrisoarea ca pe un simbol sfințit și nu vei disprețui darul prietenesc chiar de ar fi ceva mai mic decât marele tău talent.

(72, 73 ap.; 23 Antioh.; 10 sin. I-II)

CANOANELE LUI TEOFIL AL ALEXANDRIEI (†412)

CANONUL 1: (POSTUL DIN ZIUA BOBOTEZEI. (EPIFANIA, ARĂTAREA DOMNULUI))

Atât obiceiul, cât și cuviința cer de la noi să cinstim toată duminica și să o serbăm, fiindcă întru aceasta ne-a mijlocit Domnul nostru Iisus Hristos învierea cea din morți; din care cauză în Sfintele Scripturi s-a și numit întâia, ca una ce este începătura vieții noastre, și a opta, ca ceea ce întrece sărbătoarea sabatului iudeilor. Deci fiindcă s-a întâmplat ca dumnezeiasca arătare să fie zi de ajunare, să o ținem cuviincios și să procedăm înțelepțește față de amândouă; pentru ca gustând puține măsline, să ne ferim totodată și de învățăturile care nu cinstesc ziua Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, și să dăm zilei de ajunare ceea ce se cuvine, așteptând slujba dumnezeiască cea de seară, care cu voia lui Dumnezeu se săvârșește atunci. Deci să ne adunăm atunci de la ceasul al nouălea.

(66 ap.; 56 Trul.; 18 Gang.)

Acest canon, ca și celelalte care urmează, constituie părți din scrisorile pastorale sau canonice ale lui Teofil, cunoscut ca adversar al Sfântului Ioan Gură de Aur.

Primul canon este o epistolă circulară în care Teofil arată cum trebuie să se ajuneze în ziua dinaintea epifaniei, dacă această zi cade duminica, zi în care este interzisă prin canoane ajunarea.

CANONUL 2: (PRIMIREA CLERICILOR ARIENI)

În privința celor care au intrat în comuniune cu arienii și dețin până acum bisericile, să se facă precum este obiceiul. Astfel însă ca să se așeze în locul lor alții, care sunt devotați (statornici) în ortodoxie, iar aceia să rămână (în cler); procedându-se și în privința acestora așa cum și în alte cetăți au făcut episcopii ortodocși din Tebaida, iar cei ce au fost așezați de episcopul Apolo și au intrat în comuniune cu arienii care dețin bisericile să se pedepsească, de au făcut acestea după socotința lor. Iar dacă au ascultat de episcopul lor, să rămână în cler, ca unii care n-au înțeles ceea ce este rațional. Și dacă toate popoarele i-ar înlătura împreună cu ceilalți, să se hirotonească alții; iar dacă îi păstrează pe ei împreună cu cei care au fost în comuniune, aceștia să se trateze după același obicei pe care l-au întrebuințat toți episcopii ortodocși din Tebaida.

(92 ap.; 10 sin. I ec.; 1, 2, 3, 9, 12 Anc.; 10, 14 Petru Alex.; 3 Atanasie cel Mare)

Acest canon și următoarele nouă canoane (2-11) sunt alcătuite din îndrumările pe care le-a dat Teofil lui Amon, care a primit misiunea de a se duce în Licon spre a clarifica împreună cu episcopul Apolo de acolo unele chestiuni despre care i s-au cerut lui Teofil îndrumări sau despre care a fost sesizat sau a primit reclamații.

În primul canon (can. 2) se arată cum se procedează față de preoții care au intrat în comuniune cu arienii în vremea prigoanei și apoi au cerut să revină la Biserică. În principiu, recomandă să se urmeze obiceiul existent, potrivit căruia toți acei preoți trebuie să fie înlăturați din bisericile respective din cauza puținei lor statornicii în credința ortodoxă și în locul lor să se numească alții, care dau dovadă de statornicie în credința ortodoxă, lăsându-le celor depuși demnitatea și numele de preot, dar fără nici un drept potrivit treptei lor ierarhice.

Referindu-se la preoții numiți de Apolo, care înclinau spre arianism, neascultând de episcopii lor care le cereau să rămână statornici în adevărata credință, Teofil dispune ca toți să se supună epitimiilor cuvenite. Iar în privința preoților care s-au lepădat de credință din cauză că vroiau să asculte de episcopii lor, care au înclinat spre arianism, întrucât aceștia nu pot fi întru totul învinovățiți, Teofil dispune ca acești preoți să nu fie pedepsiți, ci să rămână în demnitate și funcție, dacă poporul îi acceptă și nu se opune. A se vedea și epistola Sfântului Atanasie cel Mare adresată lui Rufinian (can. 3 Atanasie cel Mare), care constituie cel mai complet comentariu la acest canon.

CANONUL 3: (OSÂNDA CLERICULUI PENTRU ADULTER)

Să se cerceteze în privința lui Vist, care a fost așezat presbiter în Ereve, și dacă a siluit pe vreo femeie despărțită, fiind viu bărbatul ei, să nu-i fie iertat a fi presbiter, încât nici ca mirean nu se cuvine a fi împreună în adunare, căci Biserica pe unii ca aceștia obișnuiește a-i despărți. Însă aceasta nu-i atrage episcopului Apolo osândă, dacă din necunoștință l-a așezat pe el, poruncind Sfântul Sinod să se scoată din cler cei ce după hirotonie se dovedesc nevrednici din cauza vinovăției lor.

(25, 61 ap.; 2, 9, 10 sin. I ec.; 9, 10 Neocez.; 17 sin. I-II; 89 Vasile cel Mare; 5, 6, Teof. Alex.)

În acest canon se dau îndrumări cum să se rezolve un caz privindu-l pe preotul Vistus, hirotonit de episcopul Apolo, despre care se bănuia că înainte de hirotonie ar fi comis un delict grav, și anume ar fi întreținut relații sexuale cu o femeie care era despărțită de soțul ei. Teofil dispune să se cerceteze amănunțit chestiunea și, dacă infracțiunea se va dovedi, Vistus să fie depus din

treaptă, dar Apolo, care n-a cunoscut impedimentul, nu poate fi învinuit de nimic. În motivare face referire la prevederile canonului 9 al sinodului I ecumenic, unde se dispune să se depună clericii care după hirotonie se dovedesc nevrednici din cauza vinovăției lor.

CANONUL 4: (JUDECATA EPISCOPULUI) (INSTANȚA EPISCOPULUI)

În privința lui Sur, fiindcă episcopul Apolo a adeverit că l-a și îndepărtat și l-a făcut străin de biserică, să fie așa precum a hotărât episcopul, folosindu-se acela, dacă vrea, de apărarea drepturilor sale și să atace hotărârea episcopului.

(28 ap.; 5 sin. I ec.; 9 sin. IV ec.; 4, 12, 20 Antioh.; 3, 4, 14, 15 Sard.; 29, 65 Cartag.; 88 Vasile cel Mare)

În privința presbiterului Sur, caterisit de Apolo pentru un delict oarecare și nemulțumit, Teofil dispune ca hotărârea lui Apolo să rămână în vigoare, iar Sur are libertatea de a se adresa cu plângere la sinodul competent al episcopilor, singurul în drept să judece apelul sau recursul la o hotărâre a unui episcop.

CANONUL 5: (CĂSĂTORIA NECANONICĂ A CLERULUI. (OSÂNDA CĂSĂTORIEI NELEGIUITE A CLERULUI))

Iar în privința lui Panuf, cel ce s-a așezat diacon în Lico, trebuie să se cerceteze; și de s-ar întâmpla să se afle că, fiind catehumen, a primit în comuniune de nuntă pe nepoata sa de frate, iar după botezare a fost înaintat în cler, să rămână în cler, dacă a murit aceea și dacă după botez nu s-a împreunat cu dânsa. Iar dacă credincios fiind a primit în comuniune de nuntă pe nepoata sa de frate, să fie străin de cler; dar această împrejurare nu-i atrage episcopului Apolo osândă, dacă din necunoștință l-a așezat pe el.

(19, 25, 61 ap.; 2, 9 sin. I ec.; 12 Anc.; 3, 6 Teof.)

Teofil rezolvă un caz asemănător cu cel din canonul 3. În cazul diaconului Panuf din Lico, care înainte de botez a fost căsătorit cu nepoata sa de frate, Teofil dispune ca acesta, dacă a murit soția și dacă după botez nu a viețuit cu aceasta, să rămână în cler; dar dacă și după botez a viețuit cu aceasta, să fie depus din cler. În privința episcopului Apolo, care l-a hirotonit, dispune că acesta, dacă nu a avut cunoștință despre starea de fapt, nu poate fi osândit.

CANONUL 6: (PÂRA TREBUIE CERCETATĂ BINE)

În privința lui Iacob trebuie să se cerceteze dacă, citeț fiind, s-a arătat vinovat de vinovăția desfrânării și a fost apărat de către presbiter, apoi s-a hirotonit, acesta să se scoată după ce se va face cercetare amănunțită, iar nu numai făcându-se bănuială asupra lui din denunțări și defăimări. Iar de nu se va afla vinovat, va rămâne în cler. Că nu se cuvine să se țină seama de clevetirile deșarte.

(25, 61 ap.; 2, 9, 10 sin. I ec.; 9, 10 Neocez.; 17 sin. I-II, 69, 70, 89 Vasile cel Mare; 3, 5 Tim. Alex.)

În acest canon Teofil dispune să se cerceteze din nou temeinic cazul citețului Iacov, care în urma unor învinuiri a fost înlăturat din serviciu, dar ulterior a fost reprimit și hirotonit într-o treaptă mai înaltă, și dacă se va dovedi că a săvârșit delictul de care a fost învinuit, se va scoate din cin, iar dacă se va constata că nu-i vinovat, să rămână în cler și să nu se țină seama de clevetirile deșarte sau de calomniile aduse.

CANONUL 7: (ALEGEREA ȘI ISPITIREA CLERULUI)

În privința celor care vor să se hirotonească, rânduiala să fie aceasta: ca preoțimea întreagă să consimțească și să-i aleagă, și apoi episcopul să-i examineze și, consimțind cu preoțimea, în mijlocul bisericii să-l hirotonească, fiind de față poporul, iar episcopul se adresează poporului dacă poate și poporul să mărturisească pentru dânsul. Iar hirotonie clandestină să nu se facă; căci dacă biserica este în pace, se cuvine ca hirotoniile să se facă în biserică, sfinții fiind de față. Iar în enorie, dacă vor fi unii care au fost părtași cu părerile celor ce au fost în comuniune cu ereticii, într-alt chip să nu se hirotonească, decât dacă clericii cu adevărat ortodocși îi vor cerceta, iarăși fiind de față episcopul, și acesta adresându-se poporului celui de față, numai ca să nu se întâmple vreo abatere.

(2 ap.; 9 sin. I ec.; 89 Vasile cel Mare)

În acest canon, Teofil arată rânduiala alegerii și instituirii presbiterilor și altor clerici. Rânduiala este una și aceeași cu cea arătată de Sfântul Vasile în epistola adresată horepiscopilor (can. 89) și cu cea prevăzută în Așezămintele Apostolilor (VIII, 4).

Aceasta constă din următoarele acte: alegerea candidatului la preoție de către obștea clericilor și recomandarea lui către episcop pentru a fi hirotonit; examinarea canonică a celui propus și constatarea personală a episcopului că este

vrednic a fi cleric; hirotonirea de către episcop a candidatului în public, în biserică, și nu în mod clandestin, ci în fața poporului dreptcredincios, pentru ca și aceasta să se pronunțe dacă este sau nu vrednic atunci când episcopul, pe baza recomandărilor primite din partea obștei clericilor și a convingerilor sale personale, îl declară vrednic în mod public, în biserică, în prezența credincioșilor.

În canon se precizează să se respecte întru totul această rânduială, ca nu cumva să se întâmple vreo abatere, adică să nu se comită vreo înșelăciune la hirotonie, și ca nu cumva să fie instituită în calitate de preot vreo persoană nevrednică.

Această nouă rânduială canonică generală a fost introdusă în ceremonialul arhieresc al hirotonirii, în cursul căruia episcopul anunță public că respectivul cleric este considerat vrednic de hirotonie și, după preoțime, credincioșii prezenți în biserică zic împreună cu cântăreții: „Vrednic este" (Axios).

Prin acest canon se impune ca general valabil principiul publicității hirotoniei și se interzice categoric săvârșirea clandestină a acesteia. În istoria Bisericii s-au înregistrat cazuri de anulare a hirotoniei care s-a administrat în mod clandestin, în case sau în localuri, în secret, și nu în public și în biserică.

CANONUL 8: (ÎMPĂRȚIREA OFRANDELOR)

Cele ce se aduc sub cuvânt de jertfă, după ce se folosesc câte sunt necesare pentru taine, să le împărtească clericii, dar catehumenul nici să nu mănânce, nici să nu bea din acestea, ci numai clericii și frații credincioși cei ce sunt împreună cu dânșii.

(3, 4, 38, 41 ap.; 7, 8 Gang.; 37 Cartag.)

În canon se redau prevederile din canoanele 3 și 4 apostolice, privitoare la bunurile ce se aduc pentru administrarea Sfintelor Taine.

CANONUL 9: (OSÂNDA CLERICULUI PENTRU DESFRÂU)

Fiindcă Ierax zice că cineva, care a fost pârât pentru desfrânare, nu se cuvine a fi în cler, dar episcopul a afirmat că atunci nici un acuzator nu a intervenit împotriva lui, să se cerceteze și aceasta; și de se va ivi vreun acuzator vrednic de credință și se va dovedi vinovăția, aducându-se martori vrednici de credință, să se scoată din biserică; iar de este vrednic de cler și se va dovedi a fi în curățenie, să rămână în acel cler.

(25, 61 ap.; 2, 9, 10 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 21 sin. IV ec.; 8, 128, 129, 130, 131 Cartag.)

În cazul în speță în care episcopul este acuzat de Ierax că ar fi hirotonit pe un oarecare cleric care a fost reclamat că trăiește în desfrânare, despre care episcopul declară că nu are cunoștință, Teofil dispune să se cerceteze cazul, admițându-se acuzatori vrednici de credință, care să facă dovada prin martori a celor ce afirmă, și dacă se va dovedi vinovăția, respectivul cleric să se scoată din Biserică, iar dacă este găsit nevinovat și este vrednic, să rămână în cler.

CANONUL 10: (ALEGEREA ECONOMULUI)

Astfel, prin hotărârea preoțimii întregi să se așeze alt econom, pentru care să consimtă și episcopul Apolo, pentru ca să cheltuiască cele ale bisericii cu folos.

(38, 41 ap.; 25, 26 sin. IV ec.; 35 Trul.; 11, 12 sin. VII ec.; 15 Anc.; 7, 8 Gang.; 24, 25 Antioh.; 26, 33 Cartag.; 7 sin. I-II; 11 Teofil Alex.)

A se vedea canoanele 26 sin. IV ecumenic și 11 sin. VII ecumenic, referitoare la instituirea și rolul economilor. Din textul canonului rezultă că economul se alege de obștea preoțimii, cu aprobarea episcopului, și că atribuțiile lui constau în a cheltui cu folos cele ale bisericii.

CANONUL 11: (AJUTORAREA CELOR ÎN NEVOI)

Văduvele, săracii și străinii călători să se bucure de toată odihna; și să nu-și însușească cineva cele ale bisericii.

(38, 41 ap.; 25, 26 sin. IV ec.; 35 Trul.; 11, 12 sin. VII ec.; 15 Anc.; 7, 8 Gang.; 24, 25 Antioh.; 26, 33 Cartag.; 10 Teofil Alex.)

În acest canon se continuă cele arătate în canonul precedent, în care s-a spus că economul bisericii trebuie să poarte grijă ca veniturile bisericești să se folosească pentru cele necesare, precizându-se în special pentru ce să se întrebuințeze aceste venituri, și anume, în afară de întreținerea clerului (can. 41 ap.), pentru ajutorarea văduvelor, a celor săraci și a străinilor.

CANONUL 12: (PRIMIREA UNOR CLERICI ERETICI)

Cucernicia ta ne-a făcut cunoscut că oarecare dintre cei ce se numesc pe sine catari voiesc să vină la Biserică. Deci, deoarece marele sinod ținut în Niceea de către fericiții noștri Părinți a hotărât ca să se hirotonească cei ce vin de la catari, voiesc ca potrivit acestei norme să-i hirotonești pe cei ce voiesc să vină la Biserică, dacă viața lor este dreaptă și nimic nu li se opune.

(8 sin. I ec.; 7 sin. II ec.; 95 Trul.; 7 Laod.; 1, 47 Vasile cel Mare)

Acest canon conține scrisoarea lui Teofil către episcopul Afnigiu, care întreabă cum să procedeze la primirea catarilor (novațienilor). Teofil îl îndrumă să respecte hotărârea sinodului I ecumenic luată prin canonul 8, unde se dispune că aceștia, dacă sunt vrednici, se pot hirotoni.

CANONUL 13: (CĂSĂTORIA NELEGIUITĂ SE DESPARTE)

Maxim a afirmat că necunoscând legile Bisericii s-a împreunat cu însoțire nelegiuită. Și fiindcă îl tulbură pe el situația de a nu fi în relație cu Biserica, a dat asigurarea că, deoarece din neștiință a comis nelegiuirea, se va desface, prin învoială, de însoțirea cea nelegiuită, căci și acea femeie dorește aceasta. Deci de vei considera dovedit că dânșii fac aceasta prin învoială și nu amăgesc, căci timpul este de 10 ani, dacă socotești ca dânșii un timp oarecare să se întrunească cu catehumenii, dispune în felul acesta. Iar dacă vei observa că voiesc să amăgească și că în privința lor este nevoie încă de asprime, fă ceea ce îți va arăta Dumnezeu, condus fiind întotdeauna de precauție; căci aflându-te în acele locuri, mai bine poți cunoaște gândurile lor.

(48 ap.; 87, 93, 98 Trul.; 20 Anc.; 102 Cartag.; 9, 21, 31, 35, 36, 46, 48, 77, 87 Vasile cel Mare)

Canonul conține scrisoarea lui Teofil către episcopul Agaton, în care dă îndrumările necesare despre cum să se procedeze în cazul unui oarecare Maxim, care a încheiat căsătorie nelegiuită și acum se căiește.

CANONUL 14: (CĂMĂTĂRIA. OSÂNDA CĂMĂTĂRIEI)

Legal lucru au făcut presbiterii din satul Gemin, dacă grăiește adevărul Eustatia, care a adus scrisoarea; căci ea zice că au exclus din adunarea bisericii pe acea Kiradia, care a comis nedreptate și nu vrea să împiedice nedreptatea. Deci fiindcă am aflat că dânsa, vindecându-și răul, vrea să intre în comuniunea bisericească, să o pregătești ca mai întâi să lepede de la sine nedreptatea și să o îndupleci a se pocăi, ca astfel, dacă vei cunoaște că se apropie de legea lui Dumnezeu, dorind comuniunea bisericească, să-i dai voie să fie în comuniune cu poporul.

(12 sin. I ec.; 16 sin. IV ec.; 102 Trul.; 5 Anc.; 74 Vasile cel Mare)

La sesizarea primită de la o oarecare Eustatia, Teofil dă îndrumările necesare episcopului Mina, în cazul reprimării femeii Kiradia din Gemin care, ocu-

pându-se cu cămătăria, a fost exclusă din comunitatea bisericească de presbiterii din parohia respectivă, dar care acum cere să fie reprimită, promițând că se lasă de cămătărie. Teofil cere episcopului Mina să cerceteze și, dacă socotește că se căiește sincer și nu mai practică cămătăria, să fie reprimită.

CANOANELE SFÂNTULUI CHIRIL AL ALEXANDRIEI

CANONUL 1: (JUDECATA CANONICĂ. (RÂNDUIALĂ PENTRU JUDECATĂ CANONICĂ ȘI PENTRU ACUZARE))

Orice acțiune a noastră, când se procedează potrivit unei rânduieli canonice, nu ne produce nici o tulburare, ci ne scapă atât de clevetiri din partea unora, cât și mai vârtos ne procură reputație bună în fața celor care cugetă bine. Căci cine n-ar primi o hotărâre imparțială care s-ar aduce de cineva? Și cum nu va fi fără de reproș, ba chiar plină de toată lauda, judecata cea dreaptă și legală? Și acestea le scriu acum cucerniciei tale, fiindcă în scrisorile tale, ce mi le-ai trimis atât mie, cât și preasfințitului și de Dumnezeu iubitorului fratelui nostru și împreună episcopul Proclu, numind tu episcop pe preaevlaviosul și pe preacucernicul Petru, care s-a plâns și a zis că ilegal a fost înlăturat din biserica păstorită de el. Logic era ca dânsul să aibă numele demnității preoțești împreună cu prerogativele cuvenite acelei demnități, ori, dacă nu mai era vrednic să stea la dumnezeiescul altar, să nu se mai fi învrednicit de însăși numirea demnității episcopesti. Dar poate s-ar părea cucerniciei tale că cuvântul meu este oarecum aspru și lipsit de iubire reciprocă; dar aceasta nu este adevărat. Căci poate s-ar părea cucerniciei tale că noi îl compătimim pe dânsul din cauză că este bătrân, admițându-i numirea singură. Mult mai bine ar fi însă a se ține seama și de celelalte; căci el zice că și-ar fi putut dovedi răspunsul său, dar nu a avut timp pentru apărare și nici nu i s-a oferit lui ascultare canonică. Și de s-ar fi făcut ceva de acest fel, însăși situația actelor l-ar fi dovedit, ori, fiind prins în acuze, ar fi fost osândit ca vinovat, și atunci nici n-ar mai fi avut a zice de aici înainte că este nedreptățit, ori, declarat fiind liberat de acuze, iarăși i s-ar fi dat să stea în fruntea bisericii pe care a avut-o sub conducerea sa. Dar deoarece nu s-a făcut nimic de acest fel, el strigă împotriva procedurii și zice că ar fi suferit nedreptate insuportabilă și că a fost scos din demnitate în chip ilegal, adăugând și că i s-au răpit toți banii care i se cuveneau. Deci sfinția ta, cumpănind ceea ce se dispune prin dumnezeiestile canoane, cât și ceea ce se cuvine bisericii și celor rânduiți la sfânta slujbă, iar pe lângă acestea rugat fiind și prin

scrisorile noastre, oprește lacrimile bătrânului. Iar de ar dori să se judece cu cei ce i-au adus lui acuzele, să se judece, potrivit obiceiului, înaintea cucerniciei tale, firește fiind de față și preacucernicii episcopi subordonați ție, afară de cei pe care i-ar recuza ca suspecți. Dar nu credem că vreunul dintre preacucernicii episcopi este cu gând vrăjmaș împotriva fratelui. Însă pentru ca să nu ne prezinte acest pretext, care să slăbească judecata ce se va face în privința lui, spre a nu i se părea că s-a făcut nedreptate, nu are nici o importanță absența din adunare a unora care sunt sub bănuială.

(28, 74 ap.; 5 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 9, 17 sin. IV ec.; 4, 12, 14, 15 Antioh.; 3, 4, 5 Sard.; 19 Cartag.)

Acest canon, ca și următoarele (2-3), cuprinde textul unei scrisori canonice a Sfântului Chiril către Domnus, arhiepscop din Antiohia, care i-a cerut să-l îndrume cum să procedeze în cazul unui episcop Petru, care se plânge că a fost înlăturat din scaun în mod ilegal, că i s-a luat averea întreagă, și că i s-a smuls cu de-a sila demisia. În primul canon se cuprinde răspunsul lui Chiril la prima plângere a lui Petru.

Chiril constată că Petru a fost înlăturat din scaun fără judecata legală, și de aceea în prima parte a canonului arată cum să se procedeze canonic în cazul judecării episcopilor, ca să fie după dreptate și legal. Astfel, Chiril dă îndrumarea ca Petru să fie judecat de sinodul episcopilor acelei provincii de care depinde el, potrivit sfintelor canoane (vezi can. 74 apostolic și cele paralele), și sfătuiește pe episcopul Domnus să țină seama de bătrânețea și lacrimile lui Petru și să admită ca la sinod, la judecarea lui Petru, să nu participe episcopii pe care Petru îi bănuiește că-i sunt potrivnici, adăugând că el personal (Chiril) nu crede că vreun episcop ar fi în stare să se poarte cu vrăjmășie față de fratele său episcop, dar a propus aceasta pentru ca Petru să nu aibă prilej de a acuza sinodul de judecată părtinitoare, din cauza participării la sinod a acelora pe care el îi bănuiește că-i sunt dușmani. Prin aceasta se arată existența dreptului de recuzare al judecătorului din partea învinuitului când există bănuiala de incompatibilitate a unui membru al forului de judecată.

CANONUL 2: (CHIVERNISIREA AVERII BISERICEȘTI)

Iar banii, care cu nedreptate s-au luat de la el, este cu dreptate a i se da înapoi din două motive. Întâi, fiindcă nicidecum nu trebuia să se facă una ca aceasta, și că este preaîntristător și la extremă mâhnire duce pe de-Dumnezeu-cinstitorii episcopi din toate părțile pământului a li se cere lor seama pentru chivernisirea cheltuielilor survenite, ori din veniturile

bisericești, ori și din oarecare alte produse. Căci fiecare dintre noi la timpul său va da seama în fața judecătorului tuturor. Că odoarele și averile nemișcătoare trebuie să se păstreze neînstrăinate bisericilor; iar chivernisirea cheltuielilor ce survin să se încredințeze celor ce după vremi ocârmuiesc dumnezeiasca preoție.

(38, 41 ap.; 26 sin. IV ec.; 12 sin. VII ec.; 24, 25 Antioh.; 26, 33 Cartag.)

Cu privire la a doua plângere a lui Petru, că i s-au luat toți banii, Chiril, găsind că i s-a făcut o nedreptate, consideră că trebuie să i se înapoieze lui Petru tot ce s-a găsit la el din veniturile bisericești în momentul când a fost depus din scaun. În această chestiune Chiril relevă principiul canonic general stabilit prin canonul 38 apostolic, potrivit căruia episcopul este dator să poarte grijă de toate lucrurile bisericești și are dreptul să chivernisească averea bisericească după conștiința sa, aducându-și aminte că pentru aceasta va da seamă lui Dumnezeu. Totuși ceea ce ne spune aici Chiril în privința banilor lui Petru nu se potrivește întru totul cu dispozițiile următoare ale aceluiași canon apostolic, prin care se interzice strict episcopului de a lua orice pentru sine personal din ceea ce este al bisericii, fie din obiectele mișcătoare, fie din cele nemișcătoare, fie din veniturile bisericești. Dispoziția acestui canon trebuie explicată prin clemența deosebită față de Petru și, în orice caz, prin împrejurarea că Petru a fost considerat de Chiril episcop legal până când sinodul nu-și va fi rostit sentința asupra lui (can. 1), fiind deci chivernisitorul suprem al veniturilor bisericești.

CANONUL 3: (RETRAGEREA DIN SCAUN. (DEMISIA DIN IERARHIE))

Iar scrisoarea de demisie zice că n-a dat-o de a sa bunăvoie, ci din constrângere și de frică, și în urma amenințării unora; dar și, de altfel, nu este în conformitate cu legiuirile bisericești ca unii dintre preoți să dea scrisori de demisie. Că de sunt vrednici de a sluji, să rămână în această slujbă, iar dacă nu sunt vrednici, să nu iasă prin demisie, ci mai vârtos fiind osândiți pentru fapte în privința cărora cineva i-ar fi acuzat că sunt împotriva a toată rânduiala. Salută comunitatea fraților de la tine. Cea de pe lângă noi te salută întru Domnul.

(9 sin. III ec.; 16 sin. I-II; 10 Petru Alex.)

În acest canon, Chiril se referă la cea de-a treia plângere a lui Petru, că a fost silit să demisioneze. Canonul se încheie cu formula de salut din scrisoarea

din care s-a extras. A se vedea și canonul 9 III ecumenic, unde se menționează și acest canon.

CANONUL 4: (ISPITIREA CU SÂRG A CELOR CE INTRĂ ÎN CLER)

Trebuie să avem grijă de totul ce este de trebuință și de nevoie pentru zidirea popoarelor și ceea ce contribuie spre slava sfintei Biserici. Căci scris este: „Faceți evlavioși pe fiii lui Israel" (Lev. 15, 31). **Deci Părinții mănăstirilor din eparhia Tebaida, bărbați evlavioși și având viețuire vrednică de admirat, venind în Alexandria și întrebați fiind de către mine în privința stării mănăstirilor de acolo, mi-au spus că mulți se smintesc din cauza următoare. Unii care de curând s-au însurat și, întocmai ca și cum ar fi venit din camerele nupțiale, amăgesc pe unii dintre episcopii lui Dumnezeu iubitori, și poate că nimeni nu s-a pronunțat pentru dânșii, se hirotonesc clerici, adică presbiteri. Iar alții oarecare, scoși fiind chiar din mănăstiri ca dezordonați, iarăși aleargă spre hirotonie și, făcându-se clerici, intră în aceleași mănăstiri de unde au fost scoși; și voiesc să aducă jertfa și să săvârșească toate care sunt obișnuite clericilor și acestea cauzează că și unii dintre cei ce-i cunosc pe dânșii nu evită numai adunările bisericești, ci se rețin de a se împărtăși când liturghisesc aceia. Deci fiindcă precum am zis, totul trebuie să se facă de către noi spre zidirea popoarelor, cucernicia voastră să bage de seamă la acestea. Și dacă cineva ar vrea să se hirotonească cleric, să se cerceteze viața lui: și ori de are soție, sau nu; și cum și când a luat-o; și dacă s-a despărțit de ea; și de este el vreunul dintre cei lepădați, sau de către alt episcop de Dumnezeu cinstitor, sau din mănăstire; și atunci să se hirotonească, dacă se va găsi neprihănit. Că așa vom păzi atât conștiința noastră curată, cât și sfânta și cinstita slujbă neprihănită.**

(80 ap.; 2 sin. I ec.; 2 sin. VII ec.; 12 Neocez.; 3, 12 Laod.; 10 Sard.; 17 sin. I-II)

Acest canon cuprinde textul unei scrisori pastorale emise de Chiril către episcopii din Libia și Pentapole în urma unei reclamații făcute de niște călugări, care învinuiau pe unii episcopi că promovează în cler persoane necorespunzătoare.

Pornind de la rânduiala canonică că în biserică episcopul este chemat, în primul rând, să poarte grijă de tot ce servește pentru progresul credincioșilor și pentru slava sfintei Biserici și că datoria principală, după prevederile Sfintei Scripturi, este de a face evlavioși pe credincioșii încredințați lor (Ieș. 15, 31) și

având în vedere cele reclamate, Sfântul Chiril, în calitate de căpetenie supremă a Alexandriei (patriarh), arată că nu este corect canonic ca episcopul să hirotonească fără o prealabilă examinare a candidaților la hirotonie. Dispune, în consecință, ca pe viitor fiecare episcop din provinciile menționate, Libia și Pentapole, să bage bine de seamă pe cine vor hirotoni și să examineze cu sârguință viața fiecărui candidat și în special ca nu cumva vreunul să fi păcătuit împotriva canoanelor care sunt în vigoare în privința căsătoriei preoților, și apoi să nu fie eventual între aceștia unii care au fost excluși din serviciul bisericesc sau călugări excluși din mănăstire. Trage apoi concluzia logică că pe viitor trebuie hirotoniți numai acei candidați care vor îndeplini toate condițiile cerute de canoane, fiind întru totul excepționali. Procedându-se astfel, spune Sfântul Părinte alexandrin, episcopul va păstra conștiința sa curată, iar sfânta și cinstita slujbă neprihănită.

CANONUL 5: (BOTEZUL UNOR CATEHUMENI OSÂNDIȚI)

Iar dacă oarecari sunt supuși excluderii, epitimisându-se pentru greșeli, apoi, fiind catehumeni, ar fi să se sfârșească, să se boteze și să nu plece din cele omenești neîmpărtășiți de har, adică nefiind în comuniune; fiindcă se vede că și aceasta trebuie să fie după legiuirile bisericești. Salutați comunitatea fraților de la voi. Cea de pe lângă noi vă salută întru Domnul.

(13, 14 sin. I ec.; 47 Laod.; 45 Cartag.)

Acest canon conține textul scrisorii enciclice redate în canonul precedent, în care Sfântul Chiril, potrivit sfintelor canoane, arată că trebuie să se boteze și să se învrednicească de Sfânta Împărtășanie catehumenul aflat pe moarte, care, pregătindu-se pentru botez, a fost amânat deoarece, săvârșind o oarecare infracțiune, a fost supus epitimiilor.

ENCICLICA
(458-459)
lui Ghenadie, patriarhul Constantinopolului (†471)
și a sinodului cel împreună cu dânsul,
către toți preacuvioșii mitropoliți și către papa Romei.

(OSÂNDA SIMONIEI)

Domnul și Dumnezeul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, când a încredințat sfinților săi ucenici propovăduirea Evangheliei și i-a trimis pe

ei învățători oamenilor în toată lumea, le-a poruncit în chip hotărât ca darul ce l-au primit de la El, și ei în dar să-l dea oamenilor, necâștigând pentru el aramă, sau argint, sau aur, sau în general o altă avere materială sau pământească. Fiindcă răsplata harurilor cerești și duhovnicești nu sunt cele pământești și pieritoare. Porunca aceasta a dat-o nu numai acelora, ci, prin ei, și nouă, pe care ne-a învrednicit a intra în treapta și locul lor. Și trebuie ca, precum atunci aceia, așa și noi acum să o păstrăm și să o observăm riguros și să nu născocim prin sofisme nebunii, nici să ne aruncăm în hazard primejdios, „În dar", zice, „ați luat, în dar dați. Să nu câștigați nici argint la cingătorile voastre" (Mt. 10, 8). Simplu și lămurit este cuvântul acestei porunci, neavând nimic îndoielnic, nici imposibil de îndeplinit, nici având trebuință de tâlmăcire sofisticească. De la mine ați primit demnitatea preoției, zice; dacă Mi-ați dat pentru aceasta ceva, ori mic, ori mare, și dacă aceasta s-a vândut din partea mea, vindeți-o și voi altora, iar dacă ați primit-o în dar, dați-o și voi în dar. Ce este mai lămurit decât porunca aceasta? Și ce este mai de folos celor ce i se supun? Cu adevărat vai celor ce înțeleg să câștige darul lui Dumnezeu ori să-l dea pentru bani; căci, după cele spuse de Sf. Petru, unii ca aceștia dau prilej pentru venin de amărăciune și pentru împreunare cu nedreptatea, cuprinși fiind de lăcomia lor de argint; drept aceea, de acord cu această lege a Domnului, și canonul dat în această privință al cuvioșilor și fericiților Părinți de la Sfântul și marele Sinod ecumenic adunat la Calcedon, ne spune nouă lămurit astfel prin aceste cuvinte: „Dacă vreun episcop ar săvârși hirotonia pentru bani și ar face obiect de vânzare harul care nu se vinde, și ar hirotoni pe bani episcop, sau horepiscop, sau presbiter, sau diacon, sau pe altcineva dintre cei ce se numără în cler, ori ar promova pentru bani econom, sau ecdic, sau paramonar, sau pe oricare din canon pentru mârșav câștig, și dacă se dovedește că a făcut aceasta, să se primejduiască pentru treapta sa; și cel hirotonit să nu aibă nici un folos din hirotonia sau promovarea aceea din negoț; ci să fie străin de demnitatea sau de funcția pe care a dobândit-o pentru bani. Iar dacă cineva a fost mijlocitor în astfel de afaceri urâte și ilegale, dacă ar fi cleric, să cadă din treapta sa; iar dacă este laic sau monah, să se anatematizeze".

Preabune și foarte drept cinstitoare sunt poruncile canonului Sfinților Părinți, care resping și anulează tot atacul satanic și toată apucătura diabolică îndreptată împotriva darului duhovnicesc; căci cu nici un chip nu admite ca promovarea hirotoniei să se facă sau să se primească pentru bani, nici de cel ce o săvârșește, nici de cel ce primește promovarea hirotoniei. Dar nu permite a se da bani pentru hirotonie, nici mai înainte de timpul hirotoniei, nici după timpul hirotoniei, nici în însuși timpul hiro-

toniei; deoarece cu desăvârșire a oprit mituirea pentru acest lucru. Totuși, fiindcă acum, deși acestea sunt oprite lămurit, s-au vădit unii din Biserica galatenilor care disprețuiesc și calcă din cauza lăcomiei rușinoase și a iubirii de argint aceste porunci mântuitoare și umane, am socotit și noi că este bine a le reînnoi iarăși pe acestea împreună cu Sfântul Sinod ce se ține întru această cetate împărătească, pentru ca fără de nici o născocire și fără de nici un pretext, și fără de nici un sofism, să tăiem cu desăvârșire acest obicei nelegiuit și urât care nu știu cum a intrat în preasfintele biserici, pentru ca într-adevăr fără de cârciumărire și curată făcându-se glăsuirea de către arhiereii cei ce hirotonesc, să vină de sus harul Duhului Sfânt; deoarece acum, făcând ei pentru bani promovarea și lucrând fără curățenie cu mâna, nu știu dacă vine asupra celui ce se prohirisește potrivit glasului Evangheliei, ci mai vârtos de nu se restrânge harul Duhului Sfânt. Deci să știi, din toate părțile, preacinstitorule de Dumnezeu, că oricine va fi vădit de una ca aceasta, ori episcop, ori horepiscop, ori periodeut, ori presbiter, ori diacon, ori altul oricare din canon, ori laic, prin hotărârea comună a arhiereilor și cu vot obștesc se va osândi, după cum și canonul Sfinților Părinți de mai înainte zice: că trebuie ca harul să fie har și cu nici un chip să nu mijlocească argintul în privința lui. Așadar, să fie și lepădat și străin de orice demnitate ieraticească și slujbă și supus blestemului anatemei atât cel ce crede că-l va câștiga pe acesta cu bani, cât și cel ce făgăduiește a-l da acesta pe bani, ori cleric, ori mirean de ar fi, ori de s-ar dovedi, ori de nu s-ar dovedi că a făcut aceasta; căci nu se pot cândva împăca întreolaltă cele incompatibile, nici mamona să consimtă cu Dumnezeu sau ca cei ce slujesc aceluia să slujească lui Dumnezeu; și aceasta este hotărârea netăgăduită a Domnului: „Nu puteți sluji lui Dumnezeu și lui mamona“ (Mat. 6, 24). Punându-ne cu tărie încrederea în aceasta și supunându-ne acestora, împreună cu cel ce le-a spus acestea, am hotărât împotriva celor ce comit astfel de nelegiuiri. Deci și sfinția ta să se îngrijească, procedându-se cu toată prevederea ca acestea prin scrisori să se dispună lămurit, atât de Dumnezeu preaiubitorilor episcopi și periodeuților celor supuși ție, cât și tuturor celorlalți; pentru ca toți creștinii, într-un duh și într-un suflet adunându-ne strâns laolaltă împotriva vrăjmașului comun, să putem tăia cu ajutorul lui Dumnezeu rădăcina lăcomiei de bani sădită de acela între noi, împreună cu toate ramurile răutăților ei. Salutăm întreaga comunitate de frați întru Hristos de la tine. Fiind sănătos întru Domnul, roagă-te pentru noi, de Dumnezeu preaiubitorule frate.

(29 ap.; 2 sin. IV ec.; 22, 23 Trul.; 4, 5, 15, 19 sin. VII ec.; 12 Laod.; 2 Sard.; 90 Vasile cel Mare; Epist. lui Tarasie)

Prin această enciclică se sancționează păcatul simoniei cu caterisirea pentru clerici și cu anatema pentru laici. În motivare se citează texte din Sfânta Scriptură (Mt. 6, 24; 10, 8) și se invocă canonul 2 al sinodului II ecumenic, unde se combate și sancționează această infracțiune. În încheiere face apel la toți credincioșii, clerici și mireni, pentru ca toți într-un duh, cu ajutorul lui Dumnezeu, să contribuie la stârpirea din rădăcini a păcatului lăcomiei de bani sădit în inimile noastre de cel necurat, după care se exprimă formula de salut.

SCRISOAREA
lui Tarasie, patriarhul Constantinopolului (†806), Roma cea nouă, către Adrian, papa Romei celei vechi

(OSÂNDA SIMONIEI) (HIROTONIILE SĂ NU SE FACĂ PE BANI)

Tarasie, din mila lui Dumnezeu episcopul Constantinopolului, Roma cea nouă, către preasfințitul și preafericitul frate și împreună slujitor, domnul Adrian, papa Romei celei vechi, salutări întru Domnul.

În multe feluri și în multe chipuri, din Evanghelii, de la Apostoli și de la Părinți ne învățăm ca la ceremonialul de sfințire a preoției să nu avem datina lăcomiei de bani, și să nu luăm aur și argint, și să nu ne însușim ceva străin la hirotonia vreunei persoane ieraticești, precum vom arăta prin dovezile citate în cele următoare, atât din Scripturile de Dumnezeu inspirate, cât și din învățăturile patristice. Căci cei ce-și pun mâinile sunt slujitori ai Duhului Sfânt, iar nu vânzători ai Duhului Sfânt; deoarece cei ce au primit autorizația aceasta prin cuvântul Domnului au vestit ca cei ce în dar au primit harul Duhului Sfânt, în dar să-l dea celor care îl primesc de la dânșii. Iar dacă cineva se va dovedi că pe aur l-a cumpărat pe acesta, pe unul ca acesta îl declară lepădat de tagma ieraticească. Căci deși cu numele a fost primit între clerici, în realitate prin faptă cuvântul mințește; căci „nimeni nu poate sluji lui Dumnezeu și lui mamona", precum ne-am învățat din Evanghelie (Mat. 6, 24). **Și deoarece am auzit pe Dumnezeu grăind prin prooroci: „Preoți, grăiți în inima Ierusalimului"** (Isaia 40, 2), **și iarăși amenințând și grăind: „paznicul de va vedea sabia venind și nu va semnala cu trâmbița, și poporul nu se va păzi, și venind sabia va lua dintre ei suflet, sângele îl voi cere din mâna paznicului"** (Iez. 33, 6), **temându-ne să nu fim dojeniți și osândiți din cauza tăcerii, vestim**

tuturor întâișezătorilor bisericilor noastre ca cu îndrăzneală să zicem cu dumnezeiescul apostol: „Curați suntem de sângele“ (F. Ap. 20, 26) celor ce calcă orânduirile canonice, și mult mai vârtos de ale acelora care au hirotonit sau s-au hirotonit pentru bani, pe care dumnezeiescul apostol Petru, al cărui scaun l-a moștenit chiar sfinția ta frățească, i-a osândit ca pe Simon vrăjitorul; din cauza aceasta, nu ne sfiim să vestim adevărul, păstrând și ținând dispozițiile cele transmise nouă prin canoane de Sfinții Apostoli și de slăviții noștri Părinți, și ne scârbim dacă s-a călcat de cineva ceva din acestea. Deci frățeasca voastră arhierie venerabilă, care legal și după voia lui Dumnezeu administrează sfânta slujbă ierarhică, are pentru aceasta vestită slavă. Că marele și întâiul Arhiereu Hristos Dumnezeul nostru a zis prin proorocul: „Viu sunt Eu și voi slăvi pe cei ce Mă slăvesc“ (I Împ. 2, 30). Căci știi, bărbate al dorirlor duhului, că aproape mai de suportat este eresul nelegiuit al lui Macedonie și al celor împreună cu dânsul luptători împotriva Duhului Sfânt; că aceia bârfind că Duhul Sfânt este creatură și rob al lui Dumnezeu și al Tatălui, tot astfel acestea, precum se vede, îl fac lor rob. Căci oricare stăpân vinde ceea ce ar vrea, dacă vrea, sau pe rob, sau altceva din ce are; așijderea și cel ce cumpără, vrând să fie stăpân peste cele ce le cumpără, prin preț de argint le câștigă. Astfel, cei ce fac acest comerț înjosesc pe Duhul Sfânt, păcătuind la fel cu cei ce huleau că Hristos prin Belzebul scoate dracii, sau, ca să spun mai exact, se aseamănă cu Iuda vânzătorul, care a vândut pe Hristos pe preț de argint de Dumnezeu ucigașilor iudei. Deci, precum într-adevăr Duhul Sfânt este de o ființă cu Hristos Dumnezeul nostru, este deplin lămurit că cei ce vând pe Duhul Sfânt vor fi de aceeași parte din care s-a vândut Hristos, precum s-a dovedit. Iar dacă nu se vinde (dar clar este că cu nici un chip nu se poate face aceasta), e fără îndoială că harul Duhului Sfânt, adică sfințenia preoției, nu este întru dânșii; și nici nu au primit-o și nici nu au. Căci, să-și aducă aminte de Sf. Petru, care către cel ce s-a ispitit spre aceasta a zis: „Tu nu ai nici parte, nici soarte întru acest cuvânt“ (F. Ap. 8, 21). Căci dacă demnitatea preoției se vinde, apoi de prisos este lor atât petrecerea vieții întru cinste, cât și conduita întru curățenie și virtute. Apoi, după dânșii, de prisos este și Pavel, dumnezeiescul Apostol, care învață: „Se cuvine episcopului să fie fără de prihană, întreg la minte, cuviincios, învățător, înfrânat, treaz“ (I Tim. 3, 2), ținându-se de cuvântul credincios al învățăturii, ca să poată și a mângâia prin învățătura cea sănătoasă, și a mustra pe cei ce se împotrivesc. Deci toate acestea sunt departe de cel ce vinde și cumpără preoția. Prin urmare, dovezile următoare alese din cărțile sfinte declară că cu totul străin de preoție este oricine care dă sau primește mită, în oricare timp, ori înainte de hirotonie, ori

după hirotonie; căci a lua este luare oricând. Dar și toate promovările eclesiastice se opresc a se da pentru bani.

Canonul al 29-lea al Sfinților Apostoli: „Dacă vreun episcop prin bani a ajuns la demnitatea aceasta mare, ori presbiter, ori diacon, să se caterisească atât dânsul, cât și cel ce l-a hirotonit și să se taie dosăvârșit și de la împărtășire, ca Simon Magul prin mine, Petru".

Din Faptele Apostolilor: „Și văzând Simon că Duhul Sfânt se dă prin punerea mâinilor Apostolilor, le-a adus lor bani, zicând: «Dați-mi și mie puterea aceasta, ca pe oricine voi pune mâinile să primească Duhul Sfânt». Dar Petru a zis către el: «Argintul tău să fie cu tine întru pieire, căci ai socotit că darul lui Dumnezeu se câștigă pe bani. Tu n-ai parte nici de soartă întru cuvântul acesta, pentru că inima ta nu este dreaptă înaintea lui Dumnezeu. Drept aceea, pocăiește-te de această răutate a ta și te roagă lui Dumnezeu, doar ți se va ierta cugetul inimii tale; căci amărăciunea fierei și întru legăturile nedreptății văd că ești»" (8, 18-23).

Din Cartea a III-a a Împăraților: „Și după întâmplarea aceasta nu s-a întors Ieroboam de la răutatea sa și iarăși a făcut din poporul de rând preoți înălțimilor; cel ce vrea umplea mâna lui și se făcea preot înălțimilor. Și s-a socotit acesta spre păcat casei lui Ieroboam și spre pieire și stingere de pe fața pământului" (13, 33-34).

Din Cartea a IV-a a Împăraților: „Și s-a întors Neeman la Elisei și toată tabăra lui și a venit și a stătut înaintea lui și a zis: «Iată, am cunoscut că nu este Dumnezeu în tot pământul, fără numai în Israel, și acum ia mulțumită de la robul tău». Și a zis Elisei: «Viu este Domnul înaintea căruia stau de voi lua», și l-a silit să ia și n-a voit. [...] Și a zis Ghiezi, sluga lui Elisei: «Iată, a lăsat domnul meu pe Neeman sirianul acesta de s-a dus, și n-a luat din mâna lui nimic din cele ce a adus; viu este Domnul, voi alerga după el și voi lua de la el ceva». Și a alergat Ghiezi după Neeman. [...] Și a zis Neeman: «Ia doi talanți de argint». Și a luat doi talanți de argint în doi saci și două rânduri de haine. Și după alte cuvinte, a zis către el Elisei: «De unde vii, Ghiezi?» Și a zis Ghiezi: «N-a fost sluga ta nicăieri». Și a zis către el Elisei: «Au n-a mers inima mea cu tine când a întors omul din carul său dinaintea ta, și acum ai luat argintul și hainele? Să cumperi cu ele grădini și măslinișuri, și vii, și oi, și boi, și slugi, și slujnice. Și lepra lui Neeman se va lipi de tine și de seminția ta în veac». Și a ieșit de la fața lui alb de lepră ca zăpada" (5, 12-27).

Din comentariul Sf. Vasile la Isaia: „Legea a dat-o spre ajutor, ca să zică că nu este cuvânt ca acesta pentru care nu se poate da dar și aceasta nu este lege ca acel cuvânt al ventrilocului, căci nu s-a născocit spre amăgire ca acela, ci este învățătoarea adevărului; iar aceea vrăjesc pentru

argint; dar aceasta este ridicol, fiindcă cei ce sunt amăgiți le dau lor și argint drept plată a minciunii, iar glasul acesta al legii nu este de acest fel, ca să se dea bani pentru el, căci nimeni nu înapoiază harul: „În dar, zice, ați luat, în dar dați" (Mt. 10, 8). Vezi cum s-a mâniat Petru asupra lui Simon, cel ce aduce argint pentru harul Duhului Sfânt: „Argintul rău, zice, fie cu tine spre pieire, căci ai socotit a câștiga darul lui Dumnezeu pe bani" (F. Ap. 8, 20). Deci cuvântul Evangheliei nu este ca graiurile ventrilocilor, cele ce se vând. Căci ce preț de răscumpărare ar da cineva vrednic de acela? Ascultă pe David, care se îndoiește și zice: „Ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte mi-a dat mie?" (Ps. 115, 3). Deci nu este cu putință a da daruri pentru aceasta, vrednice de harul cel de la dânsul; un singur dar este vrednic de acesta, păstrarea lucrului dăruit; cel ce-ți dă ție comoară nu cere de la tine prețul celor date, ci păstrarea vrednică a lucrului dat".

Din scrisoarea aceluiași, către episcopii cei de sub el, ca să nu se hirotonească pentru bani: „Ei socotesc că nu păcătuiesc dacă nu iau îndată, ci iau după hirotonie, dar a lua este a lua oricând. Vă îndemn deci ca acest venit sau mai bine zis această introducere spre gheena, să o lepădați și să nu vă faceți nevrednici de săvârșirea Sfintelor Taine, spurcându-vă mâinile cu astfel de venituri" (can. 90).

Din viața Sfântului Ioan Gură de Aur: „A venit la noi Eusebiu, care ne-a pricinuit nouă vorbă multă în privința tuturor episcopilor, acuzatorul celorlalți șase episcopi, rugându-se a fi primiți în comuniune. Unii dintre episcopi se împotrivesc, zicând că nu trebuie să se primească, fiind el un clevetitor. Din cauza aceasta se ruga zicând: Deoarece procesul în cea mai mare parte s-a dezbătut în curs de doi ani și prin martori s-a făcut amânarea, mă rog iubirii voastre de Dumnezeu, ca încă astăzi să produc eu martori; căci deși episcopul Antonin, care a primit aurul și a hirotonit, s-a săvârșit, totuși au rămas în viață cei ce au dat și s-au hirotonit. Sinodul prezent a hotărât să se cerceteze chestiunea; și să înceapă dezbaterea din citirea actelor făcute mai înainte. Au intrat martorii; au intrat și cei șase dintre cei ce au dat și s-au hirotonit; stăruind însă martorii în depozițiile lor, atât cei mireni, cât și cei dintre presbiteri, pe care socoteau a se bizui, la început tăgăduiau; iar când martorii au dovedit, aducându-le aminte de locuri și de timpuri, arătând atât felurile, cât și cantitățile de bani ce au dat, nici conștiința lor fiind preacurată, au mărturisit de sine fără de multă constrângere: am dat și ni s-a întâmplat să facă acest lucru, socotind că aceasta este rânduiala și cu scopul ca să scăpăm de serviciul public; și acum ne rugăm, dacă nu ne este îngăduit să fim în slujba bisericii, să primim înapoi măcar aurul ce l-am dat; findcă

am dat unele giuvaeruri de-ale femeilor noastre. Ioan în privința aceasta a făgăduit sinodului zicând că eu îi voi libera pe ei de autoritatea de stat, rugând pe împăratul; voi însă dispuneți ca dânșii să primească înapoi de la moștenitorii lui Antonin ceea ce au dat. Deci sinodul a hotărât ca ei să primească aurul de la moștenitorii lui Antonin și să se împărtășească înlăuntrul altarului, dar să fie scoși dintre preoți, ca nu cumva, iertându-le aceasta, să se formeze obiceiul iudaic sau egiptean de a vinde și a cumpăra preoția. Fiindcă se zice că depravatul și fals numitul patriarh al iudeilor în fiecare an, sau an de an, schimbă pe mai-marii sinagogilor prin adunare de argint; asemenea și imitatorul acestuia, patriarhul egiptenilor, ca să se împlinească proorocia: «Preoții lui pentru daruri răspundeau, și proorocii lui pentru argint preziceau» (Miheia 3, 11)".

Din canoanele celor șase sute treizeci Sfinți Părinți întruniți la Calcedon: „Dacă vreun episcop ar săvârși hirotonia pentru bani și ar face obiect de vânzare harul care nu se vinde, și ar hirotoni pe bani episcop, sau horepiscop, sau presbiter, sau diacon, sau pe altcineva dintre cei ce se numără în cler, ori ar promova pentru bani econom, sau ecdic, sau paramonar, sau pe oricare din canon pentru mârșav câștig, și dacă se dovedește că a făcut aceasta, să se primejduiască pentru treapta sa; și cel hirotonit să nu aibă nici un folos din hirotonia sau promovarea cea din negoț; ci să fie străin de demnitatea sau de funcția pe care a dobândit-o pe bani. Iar dacă cineva a fost mijlocitor în astfel de afaceri urâte și ilegale, acela, dacă ar fi cleric, să cadă din treapta sa; iar dacă este laic sau monah, să se anatematizeze (can. 2).

Din enciclica preasfințitului arhiepiscop al Constantinopolului Ghenadie și a sinodului ținut împreună cu dânsul: „Așadar, să fie lepădat și străin de orice demnitate ieraticească și slujbă, și supus blestemului anatemei, atât cel ce crede că-l va câștiga pe acesta cu bani, cât și cel ce făgăduiește a-l da pe acesta pe bani, ori cleric, ori mirean de ar fi, ori de s-ar dovedi, ori de nu s-ar dovedi că a făcut aceasta; căci nu se pot cândva împăca întreolaltă cele incompatibile, nici mamona să consimțească cu Dumnezeu, sau ca cei ce slujesc aceluia să slujească lui Dumnezeu; și aceasta este hotărârea netăgăduită a Domnului: «Nu puteți sluji lui Dumnezeu și lui mamona» (Mt. 6, 24)".

Din canoanele Sfântului Sinod al șaselea: „Cei ce pe bani se hirotonesc, sau episcopi, sau oricare clerici, iar nu după cercetarea și alegerea vieții, poruncim să se caterisească; dar și cei ce i-au hirotonit" (can. 22).

Toți să auzim aceasta și în urechi să le luăm, nu numai arhiereii, ci și cei ce sunt numărați în cler și toți cei ce locuiesc în lume. Pentru aceea se cuvine ca noi să luăm aminte cu prisosință la cele auzite, ca nu cumva să

alunecăm pe alături (Evr. 2, 1); **căci nu cu argint, sau cu aur, care se strică, am fost răscumpărați din viețuirea decăzută lăsată ca moștenire de strămoși, ci prin cinstit Sângele lui Hristos, celui nevinovat și neîntinat ca un miel** (I Petru 1, 18-19). **Astfel învață-ne și pe noi, bărbate preasfințite, să urmăm poruncilor din Scripturi, și celor evanghelice și apostolice, canonice și părintești, ca să ne supunem cuvintelor gurii voastre. Ridică-te la înălțimi, înalță glasul tău întru tărie, mergi întru desfătare, vestește cu îndrăzneală, pentru ca să se desființeze și întru nimicire să se ducă punerea mâinilor pentru bani și orice dacă urmează acesteia pentru iubire de argint, nedreptate și neguțătorie, pentru câștig mârșav. Căci aceasta împreună cu cele de acest fel se vor nimici din poporul ales, prin chemarea numelui lui Hristos, primind darul mântuirii, și toate spurcăciunile ce urmează răutatea din rădăcină împreună se vor tăia. Și preoții ca finicii vor înflori, insuflând celor ce se mântuiesc buna mireasmă a lui Hristos, cântând Bisericii cu biruință: Domnul a înlăturat de la tine nedreptățile tale; încă și îndulcind pe cei ce culeg rodurile, ajungând ei la bătrânețe unse și arătându-i pe ei moștenitorii fericirii aceleia și vieții nestricate.**

(29 ap.; 2 sin. IV ec.; 22, 23 Trul.; 4, 5, 15, 19 sin. VII ec.; 12 Laod.; 2 Sard.; 90 Vasile cel Mare; Epistola lui Ghenadie)

În această scrisoare, ca și în precedenta, se osândește simonia, dispunându-se ca hirotoniile să nu se facă pe bani. Din cuprinsul scrisorii se deduce că încă pe vremea lui Tarasie (sec. VIII) simonia continua să întineze Biserica lui Hristos. Întrucât exista, imediat după sinodul VII ecumenic, s-a simțit îndemnat să ia atitudine fermă pentru stârpirea acestui păcat, adresându-se papei de la Roma, Adrian, și rugându-l să-l ajute spre a pune capăt acestui rău. Așa cum se constată din însuși textul scrisorii, în ea se expune sistematic tot ceea ce s-a emis până la Tarasie împotriva simoniei, citând texte din Sfânta Scriptură, Sfinții Părinți și canoanele bisericești.

V. CANOANELE ÎNTREGITOARE

CANOANELE SFÂNTULUI IOAN AJUNĂTORUL (POSTITORUL)

CANONUL 1: (CEI CĂZUȚI DE LA CREDINȚĂ. (POCĂINȚA CELOR CĂZUȚI DE LA CREDINȚĂ (APOSTAȚI)))

Dacă cineva de bunăvoie în chip nesocotit a tăgăduit pe Hristos, potrivit canonului 73 al lui Vasile cel Mare, se va învrednici de împărtășanie numai la sfârșitul vieții; și nimeni nu-l poate scăpa de o astfel de epitimie, nici să îndrăznească a arăta vreo blândețe față de acesta. Iar Sfântul Grigorie determină exact toate chestiunile privitoare la aceștia, supunând acelorași pedepse pe cei ce de bunăvoie dezertează la rătăcire, hotărând măsura acestor pedepse după durata vieții fiecăruia; iar cei ce prin constrângere au comis acest păcat se vor supune pedepsei pentru desfrânare, prelungindu-se lui pedeapsa la al nouălea an. Aceeași deosebire între cei păcătoși o face și sinodul de la Ancira, cât și Sfântul martir Petru al Alexandriei, precum și Vasile cel Mare în canonul său al 81-lea.

Dar astăzi Biserica urmează potrivit celor normate și potrivite de preasfințitul patriarh al Constantinopolului Metodiu, tratând în general pe cei ce au fost copleșiți în chipuri diferite de acea greșeală.

Iar acesta zice că dacă cineva a fost prins de nelegiuiți pe când era copil și, de frică sau din neștiință sau din prostie fiind sedus, a tăgăduit credința, dar ajungând la vârsta bărbăției revine la moravurile creștinilor și intrând în catolicească Biserică se pocăiește și se mărturisește, să asculte zilnic de la preot, până la ziua a șaptea cele patru rugăciuni rânduite și în a opta să se boteze; apoi, dezbrăcându-se și îmbrăcând lentionul, să se ungă cu Sfântul Mir, întocmai ca și cei ce se botează, și astfel să se învrednicească de dumnezeiasca împărtășanie; iar în alte opt zile nicidecum să nu lipsească de la sfintele slujbe din biserică, întocmai ca și cei ce se botează.

Iar dacă cineva a fost cuprins de cei nelegiuiți fiind în deplina vârstă a bărbăției și prin chinuri a fost silit să se lepede de credința sa, acestuia încă să i se acorde milostivire. Totuși întâi va posti de două ori 40 de zile, reținându-se de la carne, brânză și ouă, și în trei zile din săptămână să se abțină de la vin; și nici untdelemn să nu dorească; și să facă rugăciuni îmbelșugate și cât se poate mai multe metanii. După aceea, împlinindu-se cele două de ori 40 de zile, să asculte timp de șapte zile zilnic rugăciuni de pocăință, iar în ziua a opta să se spele întocmai ca cei mai sus menționați și să fie uns și să se învrednicească de împărtășirea Sfintelor Taine, iar după alte opt zile să participe la slujbele bisericești, iar pe cel ce intenționat a dezertat la tăgăduirea credinței, îl așteaptă pedeapsă grozavă, dar prin nemărginita iubire de oameni a lui Dumnezeu, aceasta încă se va lecui cu milostivire. Deci doi ani să postească, reținându-se de la carne, brânză și ouă; iar în trei zile din săptămână lipsindu-se de untdelemn și de vin, făcând în fiecare zi metanii potrivit puterii sale, una sută sau două sute. Iar împlinindu-se cei doi ani, să asculte și acesta șapte zile rugăciuni de pocăință, iar apoi să se procedeze și în privința lui precum s-a mai spus mai înainte.

(62 ap.; 10, 11, 12, 14 sin. I ec.; 102 Trul.; 1-9, 12, 21 Anc.; 2, 19 Laod.; 43 Cartag.; 2, 11 Grig. Neocez.; 3, 73, 81, 84 Vasile cel Mare; 1-14 Petru Alex.; 2 Grig. Nyssa)

Canoanele Sfântului Ioan Ajunătorul sunt redate aici după sinopsa acestora alcătuită de Matei Blastares în secolul al XIV-lea și reprodusă în *Sintagma ateniană*, ca și în *Pidalion* și în colecția de canoane editată de Nicodim Milaș și în alte colecții, aceasta întrucât *Canoniconul* sau cartea cu caracter de manual alcătuită pe seama duhovnicilor pentru a folosi drept îndrumar la spovedanie, alcătuit în vederea aplicării canoanelor corespunzătoare și a epitimiilor cuvenite pentru diferite păcate, fiind mereu recopiat de duhovnici și mereu întregit și cu alte îndrumări și canoane, și-a pierdut originalitatea.

Sinopsa Canonicului Ioan Ajunătorul alcătuită de Matei Blastares ca un manual pentru duhovnici a primit însă recunoaștere generală în Biserica Răsăriteană și s-a bucurat de mare autoritate, constituind azi forma care se consideră cea mai apropiată de originalul ce a aparținut lui Ioan Ajunătorul, care stă și la baza Nomocanonului care se găsește azi în *Marele Trebnic Slavon*, care a circulat și la noi. Canoanele lui Ioan Ajunătorul sunt prezentate, ca și cele ale lui Grigorie de Nyssa, în trei grupe, după cele trei facultăți sufletești. Astfel, în prima grupă sunt redate păcatele îndreptate împotriva credinței (can. 1-3); în grupa a doua, păcatele împotriva moralei (can. 4-30); iar în grupa a treia, păcatele împotriva iubirii aproapelui (can. 31-48).

Cu excepția a șapte canoane, toate celelalte din această sinopsă-canonicon provin de la Ioan Ajunătorul; din cele șapte, canoanele 1, 2 și 16 se găsesc in-

terpolate la sinopsa lui Blastares, iar canoanele 22, 23, 26 și 27 sunt alcătuite de însuși Matei Blastares.

Primele trei canoane se ocupă de păcatele îndreptate împotriva credinței. Primul canon se împarte în două părți. Prima parte, aparține lui Ioan Ajunătorul. Acesta, citând canoanele sinodului de la Ancira și canoanele Sfinților Părinți – Petru al Alexandriei, Vasile cel Mare și Grigorie de Nyssa – în privința celor ce s-au lepădat de credință (apostați), este de părere că dispozițiile cuprinse în canoanele menționate trebuie observate la prescrierea epitimiilor în cazul când vreun apostat revine pocăit la biserică. Partea a doua din canon aparține lui Matei Blastares, care a adăugat la canonul lui Ioan Ajunătorul dispoziția sinodului întrunit la Constantinopol pe vremea patriarhului Metodie (842-846) în privința primirii în Biserică a acelora care s-au lepădat de Hristos, dispoziție în vigoare în timpul lui Blastares.

CANONUL 2: (VRĂJITORIA. OSÂNDA VRĂJITORILOR ȘI A CELOR CE ALEARGĂ LA EI))

Pe cei ce se îndeletnicesc cu vrăjitorie și farmece, dumnezeiescul Vasile, în canonul al 65-lea, îi supune pedepsei ucigașilor, care durează timp de douăzeci de ani; iar pe cei ce se dedau ghicitorilor de noroc sau numai înclină să creadă ca aceștia, în al șaptezeci și doilea canon. Grigorie de Nyssa însă, în canonul al doilea făcând iarăși împărțirea păcatelor, poruncește ca celor ce trec de partea acelor vrăjitori întru lepădarea credinței noastre să li se dea și lor răstimpul de pedeapsă al apostaților; iar în privința celor care din constrângere și din micime de suflet au trecut la aceștia, poruncește să se observe măsura pedepsei celor care păcătuiesc în desfrânare.

Iar canonul șasezeci și unu al sinodului al șaptelea îi osândește pe cei din urmă la pedeapsă de șase ani. Apoi canonul al douăzeci și patrulea de la Ancira îi supune pe aceștia unei epitimii nu mai lungi de cinci ani. Să se citească și canonul al treizeci și șaselea al sinodului de la Laodiceea, care face deosebire exactă în privința acestora.

Iar Ioan Ajunătorul, în privința celor ce se îndeletnicesc cu vrăjitorie sau farmece, scurtează la trei ani timpul lor de penitență, dacă se străduiesc a posti zilnic, cât mai mult timp, și dacă după ceasul al nouălea gustă mâncare uscată și seacă, și să trăiască cât mai desăvârșit; dar să facă și 250 de metanii, atingând cu evlavie pământul cu fruntea.

Cu aceleași pedepse pedepsește și pe femeile care confecționează amulete și se îndeletnicesc cu ghicire de noroc.

(61, 65 Trul.; 24 Anc.; 36 Laod.; 7, 65, 72, 81, 83 Vasile cel Mare; 3 Grig. Nyssa).

Acest canon a fost alcătuit de Matei Blastares pe baza canonului original, respectiv al lui Ioan Ajunătorul. Întâi menționează canoanele sinoadelor și ale părinților date împotriva acelor care se îndeletnicesc cu vrăjitorii, și apoi spune ce dispune Ioan Ajunătorul împotriva acestui fel de păcătoși.

CANONUL 3: (PUTEREA DUHOVNICULUI. (DUHOVNICUL ESTE CHIVERNISITORUL POCĂINȚEI DUPĂ CHIBZUINȚA SA))

Ioan Ajunătorul zice: Eu socotesc că celor care judecă drept nu li se pare că scurtarea de către noi a timpului de pocăință nu este o părere salvatoare, deoarece nici Părintele Vasile cel Mare și nici cei ce mai vechi dumnezeiești Părinți ai noștri nu au stabilit pentru cei ce păcătuiesc vreo ajunare, sau priveghere, sau număr de plecări de genunchi, fără numai îndepărtarea de la Sfânta Împărtășanie. Noi am socotit ca în privința celor care se pocăiesc cu adevărat și cu sârguință își chinuiesc trupul cu disciplină aspră și cu înțelepciune își schimbă viața, contrabalansând răutatea anterioară după măsura înfrângerii, să măsurăm și scurtarea timpului de pocăință. De pildă, dacă cineva ar primi să nu bea vin în anumite zile, am judeca să-l iertăm și noi un an din epitimia hotărâtă de către Părinți, pentru greșeala lui. Asijderea, dacă ar făgădui reținerea de la carne până la un timp, am socotit să-i tăiem alt an, iar dacă de la brânză și de la ouă, sau pește, sau de la unt-delemn, și astfel pentru fiecare reținere de acest fel să-i iertăm un an. Tot astfel să procedăm dacă acela va voi să îmblânzească pe Dumnezeu prin îmbelșugatele plecări de genunchi; și mai ales de va arăta râvnă și hotărâre nestrămutată pentru milostenie. Iar dacă cineva după păcătuire s-a dedat vieții de Dumnezeu iubitoare și singuratice, am socotit că este bine să dobândească iertare încă și mai scurtă, ca prin acest fel de viețuire să răzbune în viitor patima respectivă în cursul vieții.

(12 sin. I ec.; 16 sin. IV ec.; 102 Trul.; 5 Anc.; 74 Vasile cel Mare)

Pornind de la constatarea că unii consideră că prescripțiile sale canonice privind sancționarea infracțiunilor sau păcatelor sunt mult prea ușoare față de cele ale părinților anteriori, Sfântul Ioan Ajunătorul caută în acest canon să motiveze aceasta, arătând că Sfinții Părinți, și în special Sfântul Vasile cel Mare, au prescris pentru infracțiunile respective numai oprirea de la Sfânta Împărtășanie, pentru timp mai lung sau mai scurt, dar nu au avut în vedere și alte feluri de epitimii, între care enumeră: ajunarea, privegherea sau rugăciunea și metaniile, care în cazul căinței sincere a păcătosului pot să-l facă pe acesta mai curând vrednic de împărtășanie decât dacă nu ar ajuna, nu s-ar ruga și nu ar face metanii.

Luând în considerare aceasta, Sfântul Ioan crede că este necesar să scurteze timpul de penitență pentru unii dintre păcătoșii care-și biruiesc trupul și sufletul și se supun ajunării, rugăciunii și metaniilor. El crede că este deplin îndreptățit să scurteze timpul prescris de canoanele vechi, care nu menționează aceste mijloace de penitență; aceasta și pe considerentul că însuși Sfântul Vasile cel Mare în canonul 74 îl îndreptățește la aceasta. Sfântul Ioan dă și un exemplu de felul cum se poate scurta timpul de penitență și cum trebuie să se execute aceasta de către respectivul păcătos. De remarcat că posibilitatea de a scurta timpul de penitență este indicată de Sfântul Ioan numai pentru unele păcate, considerate mai ușoare, pe când pentru păcatele considerate mai grele el impune ca obligatorii acele epitimii care sunt prescrise în canoanele mai vechi; de asemenea, consideră drept obligatoriu să se dea epitimiile prescrise în canoanele mai vechi, chiar dacă el a prescris epitimii mai ușoare, în cazul în care penitentul nu ar îndeplini în mod conștiincios prescripțiile înscrise în canoanele lui, referitoare la ajunare, priveghere sau rugăciune și metanii. Opinia aceasta deplin întemeiată și motivată canonic a Sfântului Ioan n-a fost însă pe placul unor monahi rigoriști, considerând-o chiar păgubitoare pentru mulți. Așa au văzut lucrurile unii călugări de la sfântul Munte Athos, ca și patriarhul Nicolae al Constantinopolului (1086-1111), care apreciază că prevederile din Canoniconul Sfântului Ioan Ajunătorul, prin blândețea lor, pe mulți i-au distrus. Opinia aceasta n-a fost însă admisă ca generală. Astăzi, în toate Bisericile Ortodoxe Canoniconul Sfântului Ioan Ajunătorul constituie un îndrumător practic pentru duhovnici în scaunul Mărturisirii.

CANONUL 4: (BÂNTUIREA DE ISPITE)

Năvălirea poftei prin gânduri în inimă este cu totul de nepedepsit, fiind un păcat încă nesăvârșit.

În următoarele 27 de canoane (4-30), Sfântul Ioan tratează despre păcatele îndreptate împotriva principiilor etice sau morale, de conviețuire socială.

În primele patru canoane din această grupă Sfântul Ioan arată că nu se supune nici unei epitimii cel care nutrește în sine gânduri necurate și luptă împotriva ispitelor care îl bântuie, biruindu-le (canonul 4).

Însă, dacă asupra inimii omului stăpânesc gânduri necurate și se învoiește cu acestea, atunci acel om să fie supus epitimiei de 20 de metanii, care spală sau curățește sufletul (canonul 5). Credinciosul merită răsplată dacă nu se lasă biruit în lupta cu patimile, ci le biruiește, și se supune pedepsei dacă nu are puterea necesară a li se opune lăsându-se biruit. Pedeapsa se va stabili potrivit gravității păcatului (canonul 6). Și conchide în încheiere că însuși credinciosul este vinovat dacă va fi supus pedepsei, pentru că n-a fost în stare să opună patimilor virtutea, făcându-se el însuși astfel vinovat de pedeapsă (canonul 7).

CANONUL 5: (ÎNVOIREA LA ISPITĂ)

Învoirea sufletului de a primi pofta se spală cu 12 metanii.

CANONUL 6: (LUPTA CU ISPITELE)

Lupta este vrednică ori de cununi, ori de pedeapsă.

CANONUL 7: (PRIMIREA ISPITEI)

Consimțământul este cauza și începutul epitimiilor.

CANONUL 8: (CANON PENTRU SCURGEREA SĂMÂNȚEI ÎN SOMN)

Cel ce s-a întinat în somn cu patima scurgerii, o zi se scoate de la împărtășanie, și se crede că se curățește de întinăciune astfel că va cânta psalmul 50 și va face 49 de metanii.

(4 Dion. Alex.; 1 Atanasie; 12 Tim. Alex.)

În această grupă de canoane (8-30), Sfântul Ioan tratează pe rând despre păcatele sociale, dintre care enumeră: patima scurgerii sămânței în somn (can. 8), a scurgerii sămânței în trezvie (canonul 9), malahia (can. 10), amestecarea cu alții (can. 11), malahia înainte de hirotonie (can. 12), malahia femeii (can. 13), desfrânarea (can. 14), adulterul (can. 15), desfrâul monahilor (can. 16) (de menționat că în acest canon Matei Blastares a adăugat dispoziția canonului 44 Trulan și prin aceasta se explică motivul pentru care se menționează numele Sfântului Ioan Ajunătorul în textul canonului), pângărire prin silnicie (can. 17), desfrâul clericului (can. 18), căsătoria a doua și a treia (can. 19), adulterul (can. 20), adulterul soției candidatului la preoție impediment la hirotonie (can. 21), căsătoria cu logodnica altuia considerată ca adulter (can. 22, canon introdus de Matei Blastares), căsătoria cu eterodox socotită nelegiuită (can. 23) (canonul este introdus de Matei Blastares), incestul (can. 24), desfrâul cu logodnica sa (can. 25), întreținerea de relații amoroase cu soacra (can. 26), adulterul, vrăjitoria și vinovății grele (can. 27) (canoanele 26 și 27 sunt introduse de Matei Blastares, care citează canonul 76 al Sfântului Vasile cel Mare și imediat adaugă și hotărârea sinodului ținut la Constantinopol pe vremea patriarhului Gherman II (1232) care a redus epitimiile prescrise de Sfântul Vasile, despre care spune că este în vigoare în vremea sa – secolul al XIV-lea); curățirea lunară a femeii (can. 28), desfrânarea cu bărbații (can. 29) și pângărirea copilului, impediment la intrarea în cler (can. 31), indicând prevederile pre-

scrise de Sfinții Părinți anteriori lui și de sinoadele respective, indicând la fiecare păcat (delict sau infracțiune) ce anume sancțiuni se prevăd și măsura în care socotește el că trebuie să se sancționeze. La unele canoane, acolo unde a intervenit Matei Blastares prin interpolările sale, sau chiar introducând și alte prevederi, s-a menționat în paranteză.

CANONUL 9: (CANON PENTRU SCURGEREA SĂMÂNȚEI ÎN TREZVIE)

Iar cel ce s-a întinat deștept fiind cu trupul, șapte zile se oprește de la împărtășanie, cântând în fiecare zi Psalmul al 50-lea și făcând 49 de metanii.

(4 Dion. Alex.; 1 Atanasie; 12 Tim. Alex.)

CANONUL 10: (CANON PENTRU MALAHIE)

Cel ce a făcut malahie 40 de zile se pedepsește, cu mâncare uscată hrănindu-se în fiecare zi și făcând 100 de metanii.

CANONUL 11: (CANON PENTRU MALAHIA ÎN DOI)

Iar amestecarea cu alții, ca una ce face malahia îndoită, primește epitimia arătată până la 80 de zile.

CANONUL 12: (OSÂNDA CLERICILOR PENTRU MALAHIE)

Iar dacă vreunul dintre cei din cler mai înainte de consacrare a căzut în patima malahiei, nefiind poate îngrijat că numai pentru aceasta se va opri de la preoție, întâi, primind epitimie suficientă, așa să vie la preoție. Iar dacă s-a aprins cu acest păcat după ce va fi primit demnitatea preoțească, pe un an încetând de la aceasta și pedepsindu-se cu epitimiile obișnuite, să se întoarcă la preoție. Dar dacă, după cunoașterea păcatului, a doua oară sau a treia oară ar face aceasta, încetând de la preoție, să treacă în treapta citeților.

CANONUL 13: (CANON PENTRU FAPTE ASEMENEA MALAHIEI)

Va primi epitimia însă pentru malahie și între femei aceea care s-a sărutat și pipăit cu un bărbat, dar nu a fost stricată.

CANONUL 14: (POCĂINȚA PENTRU DESFRÂUL CELUI NEÎNSURAT)

Canonul al treilea al Sfântului Grigorie de Nyssa exclude pe cel desfrânat pe nouă ani de la Sfintele Taine, iar canonul al cincizeci și nouălea al lui Vasile cel Mare, pe timp de șapte ani.

(4, 21, 22, 26, 59, 79, 80 Vasile cel Mare; 4 Grig. Nyssa)

CANONUL 15: (POCĂINȚA PENTRU DESFRÂUL CELUI ÎNSURAT)

Iar Vasile cel Mare în canonul 21 spune că cel ce este însurat cu femeie și cade în desfrâu merită să se pedepsească mai mult decât cel ce nu trăiește cu o femeie și este cuprins de această patimă.

(9, 19, 21, 26, 34, 37, 39, 58, 59, 77, 79, 80 Vasile cel Mare; 4 Grig. Nyssa)

CANONUL 16: (POCĂINȚA PENTRU CĂLCAREA FĂGĂDUINȚEI FECIORIEI)

În canonul 60 Vasile cel Mare, pe monahiile sau pe femeile canonice care desfrânează le supune epitimiei pentru adulter, căci acelea sfărâmă legătura cu mirele lor spiritual, Hristos, iar canonul al 44-lea al sinodului al VI-lea poruncește ca monahul care desfrânează cu nimic mai mult să nu se pedepsească decât laicii. Iar noi, zice Ioan Ajunătorul, rânduim ca cel ce desfrânează să nu se împărtășească doi ani, dacă-și va da silința să mănânce mâncăruri uscate zilnic, după ceasul al nouălea, și va face două sute cincizeci de metanii. Iar dacă va neglija să facă acestea, va îndeplini timpul epitimiei hotărât de Părinți.

(16 sin. IV ec.; 44 Trul.; 19 Anc.; 16 Cartag.; 6, 18, 19, 20, 44, 60 Vasile cel Mare)

CANONUL 17: (SILNICIA. (CEI CĂRORA LI SE FACE SILĂ NU SE OSÂNDESC))

Părinții, și mai ales canonul al 49-lea al lui Vasile cel Mare, au hotărât să nu se supună pedepselor cei pângăriți de oameni silnici sau de stăpâni.

(11 Anc.; 2 Grig. Neocez.; 30, 49 Vasile cel Mare)

CANONUL 18: (OSÂNDA CLERICULUI PENTRU DESFRÂU)

Canonul 32 al lui Vasile cel Mare hotărăște ca clericul care desfrânează să se caterisească, dar să nu se și afurisească.

(25, 29, 30 ap.; 9 sin. I ec.; 4, 21 Trul.; 1, 8 Neocez.; 27 Cartag.; 3, 32, 51, 70, 82 Vasile cel Mare)

CANONUL 19: (POCĂINȚĂ PENTRU CĂSĂTORIA A DOUA ȘI A TREIA)

În privința celor care se căsătoresc a doua oară, canonul 4 al lui Vasile cel Mare zice că unii au stabilit un an; iar alții doi ani de epitimie; iar cei ce se căsătoresc a treia oară se vor afurisi pe trei și pe patru ani. Dar noi zicem că am primit obiceiul afurisirii de cinci ani pentru cei ce se căsătoresc a treia oară, firește nedesfăcându-se căsătoria dacă au ei copii din căsătoriile anterioare.

(17 ap.; 8 sin. I ec.; 3, 87 Trul.; 19 Anc.; 3, 7 Neocez.; 1 Laod.; 4, 12, 30, 41, 50, 53, 80, 87 Vasile cel Mare)

CANONUL 20: (OSÂNDA PENTRU ADULTER)

Canonul al patrulea al lui Grigorie de Nyssa izgonește pe adulter pe optsprezece ani de la dumnezeiasca împărtășanie, iar canonul 58 al lui Vasile cel Mare îi îngăduie ca după cincisprezece ani să se împărtășească cu Sfintele Taine; iar canonul 20 al sinodului de la Ancira dispune ca epitimia să se poată termina după anul al șaptelea. Iar noi credem ca acela după trei ani să se învrednicească de împărtășanie, dacă în fiecare zi după ceasul al nouălea se va mulțumi cu mâncăruri uscate și va face și două sute cincizeci de metanii în fiecare zi. Iar de va neglija să facă aceasta, va aștepta sfârșitul timpului hotărât de Părinți.

(48 ap.; 87, 93, 98 Trul.; 20 Anc.; 102 Cartag.; 19, 21, 31, 35, 36, 46, 48, 58, 77, 80 Vasile cel Mare; 4 Grig. Nyssa)

CANONUL 21: (DESPĂRȚENIA CANONICĂ A CLERULUI PENTRU ADULTERUL SOȚIEI)

Nu poate intra în preoție acela a cărui soție este adulteră, precum spune canonul al 8-lea de la Neocezareea. Se dispune ca femeia care s-a făcut adulteră după hirotonia soțului să se demită, sau dânsul să înceteze de la preoție.

(18 ap.; 3, 6, 12, 26 Trul.; 8 Neocez.; 27 Vasile cel Mare)

CANONUL 22: (CĂSĂTORIA CU LOGODNICA ALTUIA ESTE ADULTER)

Canonul al 98-lea al sinodului al șaselea osândește ca pe adulter pe cel ce ia în căsătorie pe cea logodită legal cu altul.

(98 Trul.; 11 Anc.; 22, 69 Vasile cel Mare)

CANONUL 23: (CĂSĂTORIA CU ERETICII ESTE OPRITĂ)

Canonul al 72-lea al aceluiași sinod hotărăște că dacă un ortodox se împreună cu o femeie eretică, nunta să fie fără valoare, și căsătoria nelegiuită să se desfacă; iar de vor stărui în această căsătorie, să se afurisească.

(14 sin. IV ec.; 72 Trul.; 10, 31 Laod.; 21 Cartag.)

CANONUL 24: (OSÂNDA ÎMPREUNĂRII ÎNTRE FRAȚI (INCESTULUI))

Acela dintre cei ce au căzut în incest, care a comis necuviința cu sora sa proprie, după Vasile cel Mare, se exclude pe cincisprezece ani de la împărtășanie. Iar noi rânduim ca acesta să se învrednicească de împărtășanie după trei ani, dacă în fiecare zi va posti până seara și va mânca mâncare uscată și va face în fiecare zi 500 de metanii.

(67, 68, 75 Vasile cel Mare; 11 Grig. Neocez.)

CANONUL 25: (OSÂNDA DESFRÂNĂRII CU LOGODNICA)

Cel ce desfrânează cu logodnica, după Vasile cel Mare, se exclude de la împărtășanie pe 11 ani; noi zicem că pe doi ani, dacă în fiecare zi după ceasul al nouălea mănâncă mâncare uscată și face în fiecare zi 300 de metanii. Dar neglijând să facă aceasta, va îndeplini anii hotărâți de Părinți.

(19 ap.; 26, 54 Trul.; 2 Neocez.; 23, 27, 67, 68, 75, 76, 78, 79, 87 Vasile cel Mare; 11 Tim. Alex.; 5 Teof. Alex.)

CANONUL 26: (OSÂNDA PENTRU DESFRÂNARE CU SOACRA)

Acelorași epitimii se va supune și cel ce iubește nebunește pe soacra sa, nefiind despărțit de soția sa, potrivit legii, care zice că „Cele întărite dintru început să rămână neschimbate sub toate împrejurările". Dar Sfântul și dumnezeiescul Sinod de acum hotărăște ca cei ce săvârșesc un astfel de păcat să rămână neîmpărtășiți șase ani, supunându-se canonului următor: șase luni să se abțină cu totul de mâncare de cărnuri, asistând tot-

deauna la sfintele slujbe ale bisericii, dacă nu li se întâmplă vreo boală sau altă nevoie inevitabilă, când vor sta afară de biserică, plângând și rugând pe Dumnezeu să le ierte nelegiuirea; nici să nu primească anaforă, nici să nu bea apă sfințită, dacă nu cumva se apropie timpul sfânt al luminării; și ridicând numai pâinea întru numele Sfintei Treimi, să o mănânce cu evlavie, drept arvună a iubirii de oameni a lui Dumnezeu; dar să nu sărute cu îndrăzneală cu buzele sfintele icoane, decât numai pedestralele lor cu toată frica. Dar în întreg timpul celor șase ani să facă zilnic 100 de metanii, afară de sâmbătă și duminică; iar în fiecare miercuri și vineri să se bucure de mâncări uscate, abținându-se de la pește, și de la vin, și de la untdelemn, și în curs de doi ani să stea în biserică după cântăreț și să asculte dumnezeiestile cântări, iar ceilalți trei ani și jumătate să stea laolaltă cu credincioșii și împreună să se roage; și astfel după sfârșitul celor șase ani să se învrednicească de împărtășanie. Însă trebuie să observe și acestea: să facă milostenie după putință, mai ales în mențio-natele zile de post, adică miercurea și vinerea. Apoi să dăruiască săracilor toate câte le-a fost îngăduit să mănânce mai înainte de a se fi supus canonului, adresându-se lor cu rugămintea ca să se roage pentru dânșii; și să trimită la biserică în fiecare săptămână o liturghie, dacă au mijloace; și să se abțină de la minciuni și jurăminte cu care de multe ori este împreunată călcarea de jurământ. Căzând însă ei în boală de moarte, să se învrednicească de dumnezeiasca împărtășanie; dar întremându-se să revină iarăși în acea treaptă a pedepsei în care s-au găsit înainte de împărtășania dată lor din necesitate; și să-și zdrobească inima, cu lacrimi calde să-și curățească după putință cât mai mare păcatul greu al sufletului.

(86 Vasile cel Mare)

CANONUL 27: (VRĂJITORII, ADULTERII, UCIGAȘII (OSÂNDA VRĂJITORILOR, ADULTERILOR ȘI UCIGAȘILOR))

Același canon se potrivește și pentru vrăjitori, și pentru adulteri, și pentru ucigași, și pentru toți care cad în vinovății grele, dar prin dispoziția sufletească a persoanelor respective spre pocăință, sau se reduce pedeapsa, sau se înmulțește.

(26 Ioan Ajun.)

CANONUL 28: (OPRIRI ȘI ÎNFRÂNĂRI PENTRU FEMEIA AFLATA ÎN CURĂȚENIE LUNARĂ)

Canonul al 2-lea al Sfântului Dionisie, dar și al 7-lea al lui Timotei, poruncește ca femeile care sunt în curățirea lunară să nu se atingă de

nimic dintre cele sfinte până la a șaptea zi. Și legea cea veche poruncește aceasta. Dar nici nu îngăduie să se împreune cu bărbații; căci din aceasta se întâmplă ca cei ce se zămislesc să se facă slabi și fără putere. De aceea și dumnezeiescul Moise a ucis pe tatăl leprosului, fiindcă din cauza neînfrânării n-a așteptat curățirea femeii. Iar ceea ce nu va ține seama de aceasta în timpul necurăteniei sale și va atinge dumnezeieștile taine, 40 de zile poruncește să fie neîmpărtășită.

(44 Laod.; 2 Dion. Alex.; 6, 7 Tim. Alex.)

CANONUL 29: (OSÂNDA DESFRÂULUI CU BĂRBAȚI)

Canonul al 4-lea al lui Grigorie de Nyssa exclude de la împărtășanie pentru optsprezece ani pe cel ce comite necuviință cu bărbații; iar canonul al 62-lea al lui Vasile cel Mare, pentru cincisprezece. Noi însă socotim că pentru trei ani să se excludă de la împărtășanie unul ca acesta, plângând și ajunând, și spre seară mâncând mâncăruri uscate și 200 de metanii făcând. Iar dacă se dedă mai mult trândăviei, să împlinească cincisprezece ani.

(7, 62 Vasile cel Mare; 4 Grig. Nyssa)

CANONUL 30: (COPIII PÂNGĂRIȚI. CEI PÂNGĂRIȚI NU POT FI CLERICI)

Copilul, de se va pângări de cineva, să nu intre în preoție. Căci deși acela din cauza nevârstniciei nu a păcătuit, dar vasul s-a sfărâmat și netrebnic s-a făcut pentru sfânta slujbă. Iar dacă pe coapse a primit scurgerea, canonisindu-se potrivit, nu se va opri să se aducă la preoție.

(4 Grig. Nyssa)

CANONUL 31: (OSÂNDA UCIDERII DE VOIE ȘI FĂRĂ DE VOIE)

Legea Veche poruncește ca ucigașul să se pedepsească cu moartea; iar Vasile cel Mare, în canonul 56, exclude pe ucigașul cu premeditare pentru douăzeci de ani de la împărtășanie, iar pe cel fără de voie pentru zece. Iar noi excludem de la împărtășanie pentru cinci ani pe ucigașul cu premeditare, iar pe cel fără de voie, pentru trei ani, dacă însă, după ajunarea cea până seara, ucigașul cel cu mâna sa va mânca mâncare foarte uscată și se va sili să facă în fiecare zi câte 300 de metanii, iar găsindu-se întru lenevie, să îndeplinească hotărârea Părinților.

(65 ap.; 91 Trul.; 21, 22, 23 Anc.; 2, 8, 11, 43, 54, 56, 57 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

În grupa aceasta de canoane (31-46) se tratează despre păcatele împotriva iubirii de aproapele, între care enumeră: uciderea de voie și uciderea fără de voie (can. 31), uciderea în război (can. 32), avortul (can. 33), pierderea fără voie a sarcinii (can. 34), uciderea pruncului de către mamă în somn (can. 35), pierderea sarcinii din neglijența mamei (can. 36), moartea copilului nebotezat (can. 37), tăinuirea infracțiunii de adulter sau pângărirea de prunci de către călugărițe (can. 38), părăsirea pruncilor (can. 39), tâlhăria (can. 40), hoția (can. 41), furtul din avutul obștesc (can. 42), sacrilegiul (can. 44), prădarea mormintelor (can. 43), jurământul strâmb (can. 45) și păcate sancționate (can. 46), indicând la fiecare infracțiune ce anume sancțiuni prevăd unii Sfinți Părinți și sinoadele care s-au ocupat de sancționarea acestor păcate și arătând modul cum consideră el personal că trebuie să se procedeze, observându-se mereu atât grija pentru îndreptarea celui ce a păcătuit, cât și grija pentru sancționarea penitentului pe măsura gravității păcatului comis. În acest sens, în ultimul canon din grupa aceasta subliniază norma generală că „nu se cuvine a pedepsi de două ori, cu două sancțiuni pentru aceeași faptă", motivând aceasta prin citatul din Sfânta Scriptură de la Naum 1, 9.

CANONUL 32: (OSÂNDA CELOR CE UCID ÎN RĂZBOI ȘI ÎN LUPTA CU TÂLHARII)

Vasile cel Mare, în canonul 13, exclude de la împărtășanie pentru trei ani pe cei ce ucid în război. Așijderea în canonul 55 și pe cei ce luptă împotriva tâlharilor; iar clericii se caterisesc.

(22, 23 Anc.; 1 Atanasie cel Mare; 8, 43, 55 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

CANONUL 33: (OSÂNDA CELOR CE PRICINUIESC PIERDEREA MEȘTEȘUGITĂ A FĂTULUI (FAC AVORTURI))

Vasile cel Mare, în canoanele sale al 2-lea și al 8-lea, spune că femeile care strică cu meșteșugiri pe feți în pântece și cele ce dau și iau doctorii, pentru ca să-i piardă și ca feții înainte de vreme că cadă afară, să fie excluse de la împărtășanie pentru 10 ani. Noi însă hotărâm ca acestora să li se dea cel mult până la cinci ani sau și trei ani.

(65 ap.; 91 Trul.; 21, 22, 23 Anc.; 2, 8, 11, 43, 54, 56, 57 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

CANONUL 34: (POCĂINȚA PENTRU PIERDEREA FĂRĂ DE VOIE A FĂTULUI)

Iar femeia care fără de voie a pierdut fătul primește epitimie de un an.

(65 ap.; 91 Trul.; 21, 22, 23 Anc.; 2, 8, 11, 43, 54, 56, 57 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

CANONUL 35: (OSÂNDA PENTRU NĂDUȘIREA CU VOIE SAU FĂRĂ DE VOIE A PRUNCULUI)

Femeia care adoarme asupra pruncului și-l înecă, după trei ani se învrednicește de împărtășire, îndepărtându-se în zile rânduite de cărnuri, și de brânză, și celelalte săvârșindu-le cu osteneală. Iar dacă din lenevire și din neînfrânarea părinților s-a întâmplat aceasta, se aseamănă cu uciderea intenționată. Dacă însă din viclenia vrăjmașului, atunci fapta este vrednică de iertare. Totuși, și aceasta are trebuință de epitimii potrivite; căci din cauza altor greșeli s-a întâmplat această părăsire.

CANONUL 36: (OSÂNDA PENTRU PIERDEREA CU VOIE A FĂTULUI)

Femeii care nu se îngrijește de fătul său, ci din cauza neglijenței dânsei avortează, i se dă pedeapsa pentru ucidere premeditată.

(2, 32, 52 Vasile cel Mare)

CANONUL 37: (BOTEZUL COPIILOR. OSÂNDA PĂRINȚILOR CARE ÎȘI LASĂ COPIII SĂ MOARĂ NEBOTEZAȚI)

Murind copilul nebotezat din cauza neglijenței părinților săi, părinții se exclud pe trei ani de la împărtășire, mâncând ei în acești ani mâncăruri uscate și îmblânzind pe Dumnezeu cu plecări de genunchi cu plângere și cu putere să se roage de Dumnezeu cu milostivire. Iar fiind copilul de șapte zile și moare nebotezat, părinții se înlătură pe șapte ani din comuniune și se condamnă ca în acești ani să mănânce mâncări uscate și să facă în fiecare zi 40 de metanii.

(72, 110 Cartag.)

CANONUL 38: (DAREA LA IVEALĂ A PĂCATELOR. (CĂLUGĂRIȚA SĂ DEA LA IVEALĂ PĂCATELE DE CARE ȘTIE))

Călugărița care a auzit de la alții despre un adulter sau despre pângărire de prunci, și nu descoperă aceasta superioarei se supune aceleiași

epitimii ca aceea ce a săvârșit păcatul, potrivit canonului 71 al lui Vasile cel Mare.

(71 Vasile cel Mare)

CANONUL 39: (LEPĂDAREA COPIILOR. (OSÂNDA CELOR CE-ȘI LEAPĂDĂ COPIII ESTE CU UCIGAȘII))

Legea pedepsește ca pe ucigașe pe cele ce-și aruncă copiii lor la intrările bisericilor, chiar dacă cineva i-ar scăpa luându-i.

(33, 52 Vasile cel Mare)

CANONUL 40: (TÂLHĂRIA (TÂLHARII SE OSÂNDESC CA UCIGAȘII))

Tâlharii se supun pedepsei ucigașilor de oameni, deoarece ei se servesc și de ucidere spre promovarea întreprinderii lor.

(22, 23 Anc.; 1 Atanasie cel Mare; 8, 13, 43, 55 Vasile cel Mare)

CANONUL 41: (FURTUL (OSÂNDA PENTRU FURT))

Hoțul, dacă de bunăvoie mărturisește fapta sa, să se afurisească pe un an, după canonul 61 al lui Vasile cel Mare; iar dacă a fost dovedit, să se afurisească pe doi ani. Dar noi vom lipsi pentru 40 de zile din comuniune pe hoțul care de bunăvoie se căiește, iar pe cel ce se dovedește, pentru șase luni, mâncând după al nouălea ceas din zi mâncare uscată și făcând în fiecare zi o sută de metanii.

(61 Vasile cel Mare; 3, 4, 5 Grig. Neocez.; 6 Grig. Nyssa)

CANONUL 42: (OSÂNDA PENTRU FURTUL AVERII OBȘTEȘTI)

Cel ce a fost prins în furtul averii obștești, ceea ce se numește furt principal, să nu intre în preoție. Iar dacă va cădea în această patimă după ce a intrat în preoție, se va despuia de preoție, după canonul 25 al Sfinților Apostoli.

(25, 72 ap.; 10 sin. I-II; 6, 8 Grig. Nyssa)

CANONUL 43: (OSÂNDA PENTRU PRĂDAREA MORMINTELOR)

Canonul 66 al lui Vasile cel Mare hotărăște că cel ce jefuiește mormintele trebuie să fie neîmpărtășit pe zece ani. Iar noi pe un an, mâncând după al noulea ceas din zi și făcând în fiecare zi 200 de metanii.

(66 Vasile cel Mare; 7 Grig. Nyssa)

CANONUL 44: (OSÂNDA PENTRU SPURCAREA CELOR SFINTE (SACRILEGIU))

După Sfântul Grigorie de Nyssa, sacrilegiul se pedepsește cu timp mai scurt decât adulterul; dar se dă până la trei ani.

(25, 38, 72, 73 ap.; 25 Antioh.; 10 sin. I-II; 8 Grig. Nyssa; 2 Chiril Alex.)

CANONUL 45: (JURĂMÂNTUL STRÂMB (POCĂINȚA CELOR CARE JURĂ STRÂMB))

Canonul 82 al lui Vasile cel Mare hotărăște ca cei ce prin constrângere jură strâmb să se înlăture din comuniune pe trei ani; iar cei ce fără de constrângere, să fie înlăturați de la aceasta pe zece ani. Iar noi credem de cuviință ca aceștia să se scoată din comuniune pe un an, mâncând după al noulea ceas din zi mâncări uscate și făcând zilnic 250 de metanii.

(25 ap.; 94 Trul.; 10, 17, 29, 64, 82 Vasile cel Mare)

CANONUL 46: (CERTAREA DE DOUĂ ORI (NU ESTE CU DREPTATE A CERTA CU DOUĂ OSÂNDE PENTRU ACEEAȘI GREȘEALĂ))

Nici femeia laică, nici călugărița să nu se despartă de biserică pentru orice fel de păcat, ci numai de la împărtășanie. Canonul zice să facem așa din cauză că multe femei s-au sinucis de rușine; precum nici presbiterul, nici diaconul, potrivit acestei norme: „Nu vei pedepsi de două ori pentru aceeași" (Naum 1, 9).

(25 ap.; 34 Vasile cel Mare)

CANONUL 47: (POCĂINȚA PENTRU BĂUTURI NECURATE)

Căzând ceva necurat în fântână, sau în untdelemn, sau în vin, cel ce bea acele băuturi trei zile să nu se atingă de carne și de brânză; și șapte zile să nu se cuminece.

(63 ap.; 67 Trul.; 2 Gang.)

Ultimele canoane (47-48), ce se consideră că aparțin Canoniconului lui Ioan Ajunătorul, sancționează două fapte ce pot surveni în viața socială: consumarea cu știință sau fără știință de băuturi necurate (apă din fântână, vin sau untdelemn) și vomarea după dumnezeiasca Împărtășanie, din cauze cunoscute sau necunoscute (păcate).

CANONUL 48: (VOMAREA. POCĂINȚA CELOR CE VOMEAZĂ DUPĂ CUMINECARE)

Cel ce a vomitat după dumnezeiasca împărtășanie să se înlăture pe 40 de zile de la dumnezeiasca cuminecătură, rostind cincizeci de psalmi în fiecare zi și făcând cincizeci de metanii, orișicum s-ar fi întâmplat aceasta. Căci chiar dacă ar ști el că nu s-a întâmplat din cauza sa, totuși să se supună la orice caz pentru alte oarecare păcate ale sale.

În *Pidalion* se găsesc pe lângă canoanele arătate mai sus (1-48) încă alte 16 canoane considerate ca aparținând aceluiași Sfânt Părinte, pe care însă Nicodim Milaș în *Canoanele Bisericii Ortodoxe* le reproduce sub numerele 49-65 (II, 224-225). Ele sunt atribuite impropriu lui Ioan Ajunătorul.

În aceste canoane se arată sancțiunile ce se cuvin pentru diferite infracțiuni bisecanonul ricești, îndeosebi pentru sodomie și adulter, sub diferitele lor aspecte, cum sunt: păcătuirea cu maștera (can. 49), păcătuirea cu mama și cu fiica (can. 50), relații sexuale între frați (can. 51), relații nepermise ale soacrei cu ginerele (can. 52), relații sexuale între frați (can. 53), relații cu fratele mai mic fără ca cel mic să păcătuiască (can. 54), relații sexuale între tată și fiică (can. 55), între mamă și fiu (can. 56), între naș și fină (can. 57), între rude de cuscrie (cumetrie) (can. 58), păcătuirea cu dobitoc (can. 59), relații sexuale între verii primari (can. 60), între un creștin și un păgân (can. 61), adulterul soției clericilor (can. 62), relațiile unei femei cu doi frați (can. 63), relațiile unei femei cu un famen (can. 64) și sodomia între soți (can. 65).

CANONUL 49: (PĂCĂTUIREA CU MAȘTERA)

De va păcătui cineva cu maștera sa, se pedepsește cu trei ani, firește ajunând până seara, și mâncând uscat, și în fiecare zi făcând cinci sute de metanii.

(79 Vasile cel Mare)

CANONUL 50: (PĂCĂTUIREA CU MAMA ȘI CU FIICA)

De va păcătui cineva cu mama și cu fiica, se pedepsește cu patru ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând în fiecare zi 300 de metanii.

CANONUL 51: (DESFRÂNAREA NEFIREASCĂ CU DOI FRAȚI)

De va face cineva sodomie cu doi frați, asemenea se pedepsește.

CANONUL 52: (DESFRÂNAREA NEFIREASCĂ CU GINERELE)

De va face cineva sodomie cu ginerele său, se pedepsește cu patru ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând în fiecare zi 200 de metanii.

CANONUL 53: (DESFRÂNAREA NEFIREASCĂ ÎNTRE FRAȚI)

De va face cineva sodomie cu fratele său, se pedepsește cu opt ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând în fiecare zi 400 de metanii.

CANONUL 54: (DESFRÂNAREA NEFIREASCĂ CU FRATELE MAI MIC)

Dacă vreun frate mai mic ar suferi sodomie de la cel mai mare, fără să facă el sodomie, se pedepsește pe trei ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând 100 de metanii.

CANONUL 55: (CĂDEDEA (PĂCĂTUIREA) CU FIICA SA)

De va păcătui cineva cu fiica sa o dată, se pedepsește cu cinci ani. Iar dacă de mai multe ori, cu 12 ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând în fiecare zi 500 de metanii.

CANONUL 56: (PĂCĂTUIREA CU MAMA SA)

De va păcătui cineva cu mamă-sa o dată, se pedepsește cu șapte ani, iar dacă de mai multe ori, cu 12 ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând cinci sute de metanii.

CANONUL 57: (PĂCĂTUIREA CU FINA)

De va păcătui cineva cu fiica sa cea din Sfântul Botez o dată, se pedepsește cu opt ani, iar dacă de mai multe ori cu 10 ani, mâncând după al nouălea ceas din zi și făcând cinci sute de metanii.

CANONUL 58: (PĂCĂTUIREA CU CUMĂTRA)

De va păcătui cineva cu cumătra sa, se pedepsește cu opt ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând în fiecare zi 300 de metanii.

CANONUL 59: (SODOMIA)

De va păcătui cineva de mai multe ori cu dobitoc, având soție, se pedepsește cu opt ani, iar de nu are femeie și a păcătuit o dată sau de două ori, sau de mai mult de trei ori a păcătuit, se pedepsește pe trei ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând 300 de metanii. Aceste epitimii le va primi și femeia care a păcătuit cu dobitoc.

CANONUL 60: (PĂCĂTUIREA CU VERIȘOARA PRIMARĂ)

De va păcătui cineva cu vara sa primară, se pedepsește doi ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând în fiecare zi 500 de metanii.

CANONUL 61: (PĂCĂTUIREA CU NECREȘTINI ȘI ERETICI)

De va păcătui cineva cu o păgână, sau și cu o evreică, sau cu turcoaică, sau cu eretică, neavând soție legiuită, se pedepsește trei ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi, făcând în fiecare zi 200 de metanii. Asemenea se pedepsește și femeia care, neavând soț legiuit, va păcătui cu evreu, sau cu turc, sau cu eretic, sau cu armean. Iar dacă bărbatul, care are soție, și femeia, care are soț legiuit, ar păcătui cu astfel de persoane păgâne sau eretice, se pedepsesc pe patru sau cinci ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând în fiecare zi 250 de metanii.

CANONUL 62: (ADULTERUL SOȚIILOR DE CLERICI. DESPĂRȚENIA CANONICĂ A CLERICILOR)

Iar dacă soția presbiterului sau diaconului ar comite adulter, se pedepsește cu trei ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând în fiecare zi 300 de metanii. Firește că acestea se pedepsesc mai

greu decât alte adultere, pentru că ucid pe bărbații lor, făcându-se ele prin acest fel de adulter cauza caterisirii din preoție. Și soții lor, dacă voiesc să le mai aibă pe ele soții, se caterisesc din preoție. Iar dacă voiesc să aibă preoția, se despart de dânsele mai înainte de a se împreuna cu ele după adulter, potrivit canonului al 8-lea al sinodului de la Neocezareea.

CANONUL 63: (PĂCĂTUIREA FEMEII CU DOI FRAȚI)

Iar dacă o femeie ar păcătui cu doi frați, se pedepsește pe trei ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând în fiecare zi 200 de metanii.

CANONUL 64: (PĂCĂTUIREA FEMEII CU FAMEN)

Dacă o femeie ar păcătui cu un famen, se pedepsește cu trei ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând în fiecare zi 300 de metanii.

CANONUL 65: (ÎMPREUNAREA NEFIREASCĂ CU SOȚIA)

De va face cineva sodomie cu soția sa, se pedepsește pe opt ani, mâncând uscat după al nouălea ceas din zi și făcând în fiecare zi 200 de metanii.

CANOANELE LUI NICHIFOR MĂRTURISITORUL (†818)

CANONUL 1: (ANTIMISUL)

Dacă din neștiință se va spăla antimisul, acela nu-și pierde sfințenia, nici nu se face necurat.

(73 ap.; 7 sin. VII ec.)

Canoanele lui Nichifor, în număr de 48, sunt alcătuite din hotărâri elaborate de sinodul din Constantinopol sub președinția acestui patriarh, în diferite probleme bisericești, luate din lucrările acestui patriarh, și anume: 38 de canoane (1-38) păstrate într-un manuscris grec; șapte canoane (39-45) sunt formate din prescripțiile bisericești generale ale lui Nichifor; 4 canoane (46-49) sunt luate dintr-o culegere de canoane; iar ultimul canon (49) cuprinde conținutul epistolei canonice a lui Nichifor, în care se găsesc șaptesprezece întrebări și răs-

punsuri, epistolă care se pare că a aparținut lui Teodor Studitul (†826), deoarece în titlul ei se spune că este trimisă de Teodor unui călugăr Metodiu (Migne CCVX).

În primul canon se arată că sfântul antimis prin spălare (din neștiință), pentru a se curăți, nu-și pierde sfințenia, nici nu se face necurat.

CANONUL 2: (CĂSĂTORIA A DOUA ȘI A TREIA)

Cel ce se căsătorește a doua oară nu se cunună, ci i se dă chiar epitimia de a nu se împărtăși doi ani cu preacuratele taine; iar cel ce se căsătorește a treia oară, cinci ani.

(7 ap.; 3 Trul.; 19 Anc.; 3, 7 Neocez.; 1 Laod.; 4, 12 Vasile cel Mare)

Din textul canonului rezultă că cel ce vrea să se căsătorească a doua oară nu se poate învrednici de binecuvântarea Bisericii, nu se poate îndeplini „rânduiala cununiei" și, în consecință, Biserica nu binecuvântează căsătoria a doua, ci o consideră nepermisă.

Practic, se observă însă că autoritatea civilă a recunoscut legalitatea căsătoriei a doua și chiar legalitatea a mai multor căsătorii succesive și mulți creștini au făcut uz de această lege și, în caz de necesitate, au încheiat căsătoria a doua. Biserica n-a protestat împotriva acestui lucru, ci a supus epitimiei pe persoanele care încheie astfel de căsătorie, excluzându-le de la Sfânta Împărtășanie pe unul sau pe doi ani (can. 4 Vasile cel Mare), fapt ce-l confirmă și Nichifor prin canonul 2 al său. Corespunzător, Nichifor în acest canon aplică sancțiunea de cinci ani oprire de la împărtășanie celor ce se căsătoresc a treia oară.

Spre a înțelege dispoziția canonului 2 al lui Nichifor, potrivit căreia numai prima căsătorie se învrednicește de binecuvântarea și cununia bisericească, pe când căsătoria a doua nu este vrednică de aceasta, și cu atât mai puțin a treia, trebuie să avem în vedere rigorismul cultivat de Biserică în privința căsătoriei a doua (a se vedea canonul 1 Laodiceea), rigorism care se vede că s-a păstrat și în veacul al IX-lea, pe vremea lui Nichifor, ca și mai târziu în veacul al X-lea, cum rezultă clar dintr-o scrisoare a patriarhului Sisiniu (995-998) al Constantinopolului, prin care se reînnoiește și întărește acest canon al lui Nichifor. Abia în veacurile următoare, sfârșitul veacului al XI-lea și începutul veacului al XII-lea, s-a schimbat această apreciere a Bisericii despre căsătoria a doua, fapt ce rezultă din răspunsul dat de Nichita, mitropolitul Eracliei, la întrebarea pusă în această privință de episcopul Constantin. În acest răspuns, Nichita spune că „După învățătura corectă a Bisericii, cei ce se căsătoresc a doua oară nu se pot învrednici de cununie, dar că în Biserica Constantinopolitană aceasta nu se mai observă riguros, ci și celor ce se căsătoresc a doua oară li se pun pe cap cununile de miri, numai că respectivii se opresc de la Sfânta Cuminecătură pe

un an sau doi ani și preotul nu are voie să participe la ospățul lor" *(Sint. at.* V, 44; după N. Milaș, *Canoanele II*, II, 229). De la acest timp începând, această practică a Bisericii constantinopolitane s-a generalizat și s-a înscris și în „rânduiala cununiei", în care punerea cununilor pe capetele mirilor la a doua căsătorie este la fel ca la cei ce se căsătoresc întâia oară.

Pentru justificarea acestei abateri de la practica bisericească privitoare la cei ce se căsătoresc a doua oară, observă Nicodim Milaș, în edițiile grecești ale *Evhologhiului celui Mare* (Veneția, 1891, p. 253), în Molitfelnicele slave (Moscova, 1808, p. 44), ca și în unele Molitfelnice românești, se citează literal atât canonul 2 al lui Nichifor, cât și acel răspuns canonic al lui Nichita.

CANONUL 3: (PRIDVORUL BISERICII. ÎN PRIDVORUL BISERICII NU SE ZĂBOVEȘTE)

Cel ce petrece de nevoie timp scurt în pridvorul bisericii nu se osândește. Iar dacă zăbovește acolo timp îndelungat, acela să se alunge cu certări, iar biserica să-și primească ale sale drepturi.

(73 ap.; 74, 76, 97 Trul.)

Vezi canoanele paralele.

CANONUL 4: (DANIILE ȘI NUMELE CELOR RĂPOSAȚI. (BISERICA PRIMEȘTE DANII ȘI FĂRĂ TESTAMENT))

Se cuvine a se primi milosteniile ce se fac pentru cei ce s-au săvârșit fără testament; anume dacă dânșii fiind vii aveau intenția să facă aceste milostenii.

Biserica s-a rugat și se roagă pentru iertarea păcatelor membrilor ei răposați. Aceasta se confirmă deja în Așezămintele Apostolilor, unde s-a stabilit și timpul când să se facă aceasta (*Sint. at.* 402). Pentru aceasta, de obicei, credincioșii lăsau prin testament o parte din averea lor pe seama Bisericii; iar în cazul când mureau și nu întocmeau testament, o parte din averea acestora revenea Bisericii. Aceste norme impuse pe cale de obicei au fost recunoscute ca legale și prin lege de stat (Nov. 26 a lui Leon și Constantin). În vremea iconoclasmului, Biserica a fost privată de acest privilegiu și interdicția era atât de categorică și se sancționa atât de aspru, încât unii preoți nu îndrăzneau să mai primească danii pentru cei ce nu făceau aceasta prin testament. Nichifor, în secolul al IX-lea, rectifică această procedură incorectă din partea unor preoți și dispune ca toate lăsămintele pe seama bisericilor pentru sufletele răposaților să se primească, fără considerare la împrejurarea dacă respectivii

răposați ar fi dispus ceva în privința aceasta cât timp au fost în viață. Ulterior, împăratul Leon Filozoful, prin Novela 40, dispune că o parte anumită din lăsământul răposaților revine Bisericii dacă respectivii mor fără testament.

CANONUL 5: (LA BUNAVESTIRE ESTE DEZLEGARE DE VIN ȘI DE PEȘTE)

De s-ar întâmpla Bunavestire în Joia cea Mare sau Vinerea cea Mare, nu păcătuim dacă gustăm vin și pește.

(66 ap.; 52 Trul.)

Reglementează ținerea postului la sărbătorirea Buneivestiri, când aceasta cade joia sau vinerea din săptămâna mare.

CANONUL 6: (EGUMENUL POATE HIROTESI CITEȚ ȘI IPODIACON)

Cel ce are rugăciunea (hirotesia) de egumen, presbiter fiind, poate să sfințească citeț și ipodiacon în mănăstirea sa.

(33 Trul.; 14 sin IV ec.)

Stabilește dreptul egumenului hirotesit și presbiter de a hirotesi citeț și ipodiacon pentru mănăstirea sa.

CANONUL 7: (DESFRÂUL OPREȘTE DE LA HIROTONIE)

Dacă cineva a viețuit 20 de ani sau și mai mulți în desfrâu, apoi se va arăta că face fapte virtuoase, acela nu se cuvine a se hirotoni; fiindcă cel sfințit trebuie să fie imaculat.

(80 ap.; 2 sin. I ec.; 12 Neocez.; 3, 12 Laod.; 10 Sard.; 17 sin. I-II; 4 Chiril al Alex.)

Se arată că desfrâul constituie un impediment la hirotonie.

CANONUL 8: (COPIII DIN FLORI. (COPIII DIN FLORI ȘI CEI DIN CĂSĂTORIA A DOUA ȘI A TREIA SE HIROTONESC)

Copiii născuți din țiitoare sau din cei ce s-au căsătorit a doua oară sau a treia oară și care dovedesc că au viață vrednică de preoție se hirotonesc.

(76 ap.; 33 Trul.; 14 sin. VII ec.; 15 Laod.)

Se răspunde la întrebarea dacă se promovează în cler cei proveniți din afara căsătoriei sau cei proveniți din căsătoria a doua.

CANONUL 9: (CUMINECAREA CELOR ÎN PRIMEJDIE DE MOARTE)

Se cuvine să se dea dumnezeiasca împărtășanie celui bolnav în primejdie de moarte, chiar și după ce a gustat mâncare.

(29 Trul.; 41 Cartag.)

Se admite să se împărtășească bolnavul în primejdie de moarte chiar dacă a gustat mâncare.

CANONUL 10: (ÎNCHINAREA DUMINICA ȘI ÎN CINCIZECIME)

Duminica și în toată Cincizecimea se cuvine a pleca genunchii pentru sărutarea icoanelor, dar să nu se facă obișnuitele metanii mari.

(20 sin. I ec.; 90 Trul.; 15 Petru Alex.; 91 Vasile cel Mare)

CANONUL 11: (PROSCOMIDIA. (RÂNDUIALĂ PENTRU PROSCOMIDIE))

Nu păcătuiește cel ce proscomidește dintr-o prescură pentru trei oameni, sau aprinde o lumânare.

Se admite, ca de altfel și în prescripțiile de la Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, că la proscomidie este suficientă o singură prescură și o singură lumânare pentru pomenirea a trei persoane. De aici rezultă că până aici era obiceiul ca pentru fiecare persoană care dorea să fie pomenită la Sfânta Liturghie se aducea la altar câte o prescură și de asemenea se aprindea câte o lumânare.

CANONUL 12: (PROSCOMIDIA. (POTIRUL NU SE BINECUVÂNTEAZĂ LA PROSCOMIDIE))

Sfântul Potir nu trebuie să se binecuvânteze la rugăciunea proscomidiei.

Canonul a fost introdus în rânduiala Proscomidiei.

CANONUL 13: (LITURGHIA. (LA LITURGHIE SE FOLOSEȘTE APĂ CALDĂ))

Nu se cuvine ca presbiterul să liturghisească fără apă caldă, decât numai de mare nevoie; și dacă nicidecum nu se află apă caldă.

(32 Trul.; 37 Cartag.)

Apa caldă are aici un sens mistic, privind apa și sângele ce a curs din rana Domnului, care, deși a murit, rămâne pururea viu prin învierea Sa din morți. Latinii și armenii folosesc apă rece. Balsamon, în comentariul său la canonul 32 Trulan, ca și în răspunsul său canonic, al nouăsprezecelea, subliniază sublimitatea minunii prefacerii vinului amestecat cu apa caldă în sângele cald și viu al Domnului și decide ca aceia ce nu pun apă caldă în sfântul potir ca niște eretici să se scoată dintre ortodocși (*Sint. at.* IV 462-463; și *Sint. at.* II 376-377; cf. N. Milaș, *Canoanele II*, II, p. 223).

CANONUL 14: (RÂNDUIALĂ PENTRU CĂLUGĂRUL REVENIT ÎN MĂNĂSTIRE)

Se cuvine ca monahul care a lepădat schima, și iarăși a revenit, să îmbrace iarăși îmbrăcămintea monahală ce a dezbrăcat, dar fără să se citească rugăciunile orânduite.

(81, 83 ap.; 3, 4, 6, 7 sin. IV ec.; 10 sin. VII ec.; 16 Cartag.; 11 sin. I-II)

În acest canon, Nichifor arată rânduială reprimirii în mănăstire a călugărului care a lepădat schima monahală și apoi cere să fie reprimit. Vezi prezentarea pe larg a acestei rânduieli făcută tot de Teofil în *Sint. at.* IV 431 f.

CANONUL 15: (CĂLUGĂRIȚELE POT INTRA ÎN ALTAR)

Se cuvine călugărițelor a intra în sfântul altar și să aprindă lumânări și candele, să-l curețe și să-l măture.

(69 Trul.; 19, 44 Laod.)

Textul acestui canon, potrivit căruia se permite călugărițelor să intre în sfântul altar și să aprindă lumânări și candele și să curețe, este redat în colecția lui Nicodim Milaș după *Sintagma ateniană*. În aceeași redactare se găsește și la Armenopolos, în *Nomocanonul* din *Molitfelnicul cel Mare*, ed. Pavlov, p. 83, în *Pidalion*, ca și la Andrei Șaguna, *Enchiridon, adică Carte manual de canoane*, Sibiu, 1871, p. 524. Andrei Șaguna adaugă însă în notă: „Adică în bisericile mănăstirilor lor, dacă bărbați și servitori nu se află, canonul 69 IV".

Trimițând la canonul 69 Trulan, Andrei Șaguna se pare că are o rezervă, întrucât în acest canon se permite numai împăratului să intre în altar în afară de clerici. Mirenilor prin acest canon nu li se permite să intre în altar. Canonul 44 Laodiceea interzice cu desăvârșire femeilor să intre în altar, motivând că acestea au curățiri lunare. S-a înregistrat și o controversă între Andrei Șaguna și episcopul Calinic de la Vâlcea, care a refuzat să difuzeze în eparhia sa lucrarea lui Șaguna, *Elementele dreptului canonic*, Sibiu, 1854, pe considerentul că Șaguna arată că monahiile sau călugărițele nu pot intra în altar. Așa se explică apariția în anul următor a ediției a doua a *Elementelor dreptului canonic*, în care Șaguna face mențiunea de mai sus.

Nicodim Milaș remarcă însă că în *Kormpciaia kniga*, colecție de canoane în limba slavă, textul acestui canon prevede tocmai contrariul, dispunând: „Nu se cuvine călugărițelor a intra în sfântul altar și să aprindă lumânări" (*Canoanele II*, II, 275).

La aceasta canonistul Nicodim Milaș adaugă părerea sa, apreciind că textul din *Kormpciaia kniga* „corespunde mai bine doctrinei canonice a Bisericii Ortodoxe, decât permisiunea dată de canonul prezent după textul din *Sintagma ateniană*, din *Armenopol*, precum și din *Pidalion*", menționând în notă că în *Pidalion* se adaugă – întocmai cum face și Andrei Șaguna, probabil după *Pidalion* – că „aceasta li se îngăduie călugărițelor numai în mănăstirea lor" și îndrumă pe cititori la canonul 69 Trulan, care însă foarte puțin se referă la chestiunea „aceasta". N. Milaș își motivează opinia invocând autoritatea lui Zonara la comentariul canonului 44 Laodiceea. Iar ca argument în privința aceasta, canonistul N. Milaș invocă hotărârea sinodului din Constantinopol, de pe vremea patriarhului Nicolae din veacul al XII-lea, care permite călugărilor să intre în altar, spunând că, dacă abia la 300 de ani după patriarhul Nichifor (veacul al IX-lea) s-a permis călugărilor să intre în altar, prin derogare de la prevederile canonului 69 Trulan, cum se poate ca patriarhul Nichifor să permită aceasta călugărițelor? De aici conchide N. Milaș că lui i se pare mai de sine înțeles că rânduiala era: „călugărițele nu pot intra în altar", așa cum s-a păstrat aceasta în redactarea din *Kormpciaia kniga*, care și ea s-a tradus după un manuscris grec, altul decât cel după care s-a alcătuit și introdus în *Pidalion* și *Sintagma ateniană* și după care a făcut traducerea N. Milaș. În susținerea opiniei sale, N. Milaș invocă și autoritatea canonului 44 Laodiceea, spunând că el nu vede cum a putut patriarhul Nichifor, în secolul al XI-lea, să permită călugărițelor intrarea în altar, când intrarea călugărilor s-a permis abia în secolul al XII-lea. Având în vedere aceste motive raționale, N. Milaș conchide spunând: „Noi credem că textul acestui canon (15) al lui Nichifor este mai corect în *Kormpciaia kniga*, respectiv în acel manuscris grecesc după care s-a tradus în *Kormpciaia kniga*, decât textele din colecțiile grecești menționate mai sus" (*Idem II*, II, 234).

CANONUL 16: (POSTIREA CĂLUGĂRILOR. (CĂLUGĂRII SĂ POSTEASCĂ ÎNTREG POSTUL MARE))

Nu se cuvine ca monahii, în Vinerea Mare, să îndeplinească lucrări agricole și, sub pretextul acestora, să se dezlege la vin și untdelemn, fiindcă acestea sunt obiceiuri ale necumpătării.

N. Milaș remarcă în acest canon că în *Kormpciaia kniga* și în *Pidalion* în loc de Vinerea Mare este Patruzecimea cea mare și că însuși Nichifor în alt canon (*Sint. at.* IV, 431, v. n. 1) indică Patruzecimea mare, ceea ce i se pare canonistului Milaș că ar fi mai corect (*Canoanele II*, II 235).

CANONUL 17: (PRICINI CARE IARTĂ PLECAREA CĂLUGĂRULUI DIN MĂNĂSTIRE)

Pentru trei cauze se iartă monahului să plece din mănăstirea sa: dacă egumenul este eretic; dacă intrarea femeilor în mănăstire devine liberă; dacă în cenovie învață copii mirenești.

În aceste două canoane (17-18) se arată motivele care permit călugărului să plece din mănăstire (can. 17), motivând ca nu cumva prin copiii care învață aici să se divulge cele ce se petrec în mănăstire (Mt. 6, 21; can. 18).

CANONUL 18: (CINSTIREA MĂNĂSTIRII (SĂ NU SE VESTEASCĂ ÎN LUME CELE CE SE FAC ÎN MĂNĂSTIRE))

Fiindcă nu este permis ca prin copiii aceștia să se divulge poporului cele ce se fac în mănăstire.

(4 sin. IV ec.; 21 sin. VII ec.; 80 Cartag.; 4 sin I-II)

CANONUL 19: (RÂNDUIALĂ PENTRU CĂLUGĂRII PUȘI LA POCĂINȚĂ)

Se cuvine călugărilor supuși epitimiilor să mănânce cu ceilalți și să se roage laolaltă; precum și să primească pâine binecuvântată, adică anafora, deodată cu mărturisirea lor.

În canon se arată că se permite călugărilor supuși epitimiilor să primească anafora după ce se mărturisesc (vezi și can. 14 Laod.).

CANONUL 20: (RÂNDUIALĂ PENTRU POSTIREA CĂLUGĂRILOR ÎN POSTUL CRĂCIUNULUI)

În Postul Sfinților Apostoli și în Postul Sfântului Filip se cuvine călugărilor care șed în mănăstire să mănânce o dată pe zi spre seară, miercurea și vinerea; iar cei ce lucrează, să guste după ceasul al șaselea, iar seara să mănânce.

Postul Sfântului Filip din acest canon este postul Nașterii Domnului, care începe după ziua Sfântului Filip. Vezi și can. 48.

CANONUL 21: (CĂLUGĂRIȚA CARE A SUFERIT SILNICIE (POCĂINȚA CĂLUGĂRIȚEI CĂREIA I S-A FĂCUT SILĂ))

Călugărițeі care se va necinsti de oameni barbari și necumpătați, iar viața ei anterioară a fost curată, să i se dea epitimie de 40 de zile; dar dacă viața ei anterioară a fost întinată, să se îndeplinească epitimia prescrisă pentru desfrâu.

(49 Vasile cel Mare; 2 Grig. Neocez.)

În canon se indică epitimia pentru călugărița care a fost necinstită de barbari.

CANONUL 22: (POCĂINȚA CELUI CE S-A CĂLUGĂRIT CU GÂND VICLEAN)

Cel ce de frica de oaste sau din oarecare viclenie a îmbrăcat schima monahicească, firește ca unul ce-și bate joc de dânsa, și după această nevoie neapărată și prefăcătorie a dezbrăcat-o, să se epitimească pe de trei ori 40 de zile și apoi să se apropie de Sfânta Împărtășanie.

În canon se indică epitimia pentru cel ce a îmbrăcat schima monahală și apoi s-a dezbrăcat, indicând o pocăință de 120 de zile.

CANONUL 23: (CUMINECAREA CĂLUGĂRIȚELOR (CĂLUGĂRIȚELE NU SE CUMINECĂ DE CĂLUGĂRI PRESBITERI TINERI))

Nu se cuvine călugărițelor să se împărtășească de la călugărul presbiter tânăr, când acesta slujește și împărtășește.

(47 Trul.; 18, 20, 22 sin. VII ec.)

Se interzice ca un călugăr presbiter tânăr să împărtășească pe călugărițe.

CANONUL 24: (EGUMENUL SĂ NU-I GONEASCĂ PE CĂLUGĂRI DIN MĂNĂSTIRE)

Nu se cuvine ca egumenul să scoată culionul ucenicului și să-l alunge pe acesta din mănăstire.

Se interzice egumenului să scoată culionul călugărului și să-l alunge din mănăstire. Culionul (acoperământul lipsei de pizmă), pe care în timpurile vechi îl purtau toți călugării și pe care îl poartă azi numai călugării cu schima mare și îngerească, corespunde azi cu camilafca (coiful nădejdii mântuirii).

CANONUL 25: (LEPĂDADEA CĂLUGĂRIEI. (CEI CE LEAPĂDĂ CĂLUGĂRIA SUNT CA CEI DAȚI ANATEMEI))

Pe cel ce a lepădat sfânta schimă călugărească și nu se îndreaptă nu se cuvine a-l băga în casă, ci să se părăsească.

(81, 83 ap.; 3, 6, 7, 16 sin. IV ec.; 10 sin. VII ec.; 16 Cartag.; 11 sin. I-II)

Reglementează starea celor ce leapădă schima monahală și nu se îndreaptă.

CANONUL 26: (BOTEZUL ȘI CĂLUGĂRIA PE PATUL DE MOARTE)

De va fi cineva bolnav și ar cere Sfântul Botez, sau sfânta schimă călugărească, trebuie să i se dea fără întârziere și să nu i se denege harul.

(4 Tim. Alex.)

În canon se dispune ca celui bolnav care cere să fie botezat sau să ia schimă monahală să nu i se refuze harul.

CANONUL 27: (CĂLUGĂRUL PRESBITER SĂ SLUJEASCĂ CU MANTIE)

Nu se cuvine monahului presbiter a sluji fără mantie.

Se impune ca monahul presbiter să slujească totdeauna cu mantia primită la luarea schimei călugărești.

CANONUL 28: (ÎNDRUMARE PENTRU DUHOVNIC. PĂCATELE NU SE DESCOPERĂ. (SECRETUL SPOVEDANIEI))

Duhovnicul, care primește mărturisirea celor ce mărturisesc păcate ascunse, trebuie să-i oprească pe aceștia de la împărtășire; dar să nu-i

oprească de a intra în biserică, nici să nu dea în vileag cele ce le știe despre ei, ci să-i sfătuiască cu blândețe ca să stăruiască ei întru pocăință și rugăciune, și să li se administreze epitimiile ce li se cuvin, potrivit dispoziției sufletești a fiecăruia.

(132 Cartag.; 34 Vasile cel Mare)

Prin acest canon se instituie obligația duhovnicului de a păstra secretul mărturisirii și indică cum să se procedeze în cazul că i s-au mărturisit păcate ascunse.

CANONUL 29: (OSÂNDA ADULTERILOR, SODOMIȚILOR, UCIGAȘILOR ȘI A ALTOR RĂUFĂCĂTORI)

Adulterii, și cei ce păcătuiesc cu dobitoace, și ucigașii, și alții de acest fel, dacă vor mărturisi din îndemn propriu nelegiuirea lor care nu este cunoscută de către cei mulți, se opresc de la împărtășanie și primesc epitimii, dar intrând în biserică, să stea numai până la rugăciunea catehumenilor. Iar dacă păcatele lor sunt vădite, atunci vor îndeplini epitimiile potrivit legiuirilor bisericești.

(34, 56, 58, 63, 74 Vasile cel Mare)

Se dau îndrumări duhovnicului cum să procedeze în cazul că i s-au mărturisit păcate ascunse și grave.

CANONUL 30: (PUTEREA DUHOVNICULUI. (DUHOVNICUL CHIVERNISEȘTE POCĂINȚA DUPĂ CHIBZUINȚA SA))

Dacă un laic cu voia sa își va mărturisi păcatele, duhovnicul poate să procedeze după chibzuința sa.

(12 sin. I ec.; 74 Vasile cel Mare)

Se lasă libertate deplină duhovnicului să chibzuiască după voia sa când i se fac mărturisiri de bunăvoie din partea penitentului.

CANONUL 31: (PRESBITERUL POATE SFINȚI TEMELIA BISERICII)

Cu voia episcopului, și presbiterul poate să facă înfigerea crucii.

(31 ap.; 18 sin. IV ec.; 31 Trul.)

Se permite și presbiterului, cu voia episcopului, să înfigă crucea (stavropighion) la temelia bisericii.

CANONUL 32: (OSÂNDA CAMETEI)

Cei ce iau camătă nu se cuvine să se împărtășească sau să mănânce împreună dacă stăruiesc în nelegiuire.

(44 ap.; 17 sin. I ec.; 10 Trul.; 5, 16 Cartag.; 14 Vasile cel Mare; 6 Grig. Nyssa)

Se osândește cămătăria.

CANONUL 33: (RÂNDUIALĂ PENTRU POSTIREA CĂLUGĂRILOR)

Se cuvine ca monahii să ajuneze miercurea și vinerea din săptămâna brânzei și după apolisul liturghiei darurilor celor mai înainte sfințite să mănânce brânză, oriunde ar petrece, spre surparea învățăturii lui Iacob și a eresului tetradiților.

Se stabilește rânduiala ca monahii în miercurea și vinerea din săptămâna brânzei să ajuneze. Aceasta pentru a se surpa învățătura lui Iacob (aderența monofizitismului: copții și armenii) și eresul tetradiților, care aveau păreri greșite despre brânză. A se vedea și canoanele 7 sin. II ecumenic și 56 sin. IV ecumenic.

CANONUL 34: (OPRELIȘTI PENTRU CEI NECUNUNAȚI (CONCUBINAJUL))

Dacă cel ce are țiitoare nu voiește să o lase, nici să se binecuvânteze însoțirea lor, și să o aibă după binecuvântare, de la acela nu se cuvine a se primi cele ce le dăruiește bisericii, deoarece prin fapte hulește legile ei dumnezeiești disprețuindu-le.

(17 ap.; 3 Trul.; 88 Vasile cel Mare)

Se interzice primirea de daruri de la cel ce trăiește în concubinaj.

CANONUL 35: (OSÂNDA CĂLUGĂRULUI CARE SE CĂSĂTOREȘTE)

Dacă un monah, lepădând sfânta schimă, va mânca carne și va lua femeie, acela trebuie să se supună anatemei dacă nu se întoarce și cu sila să se îmbrace în haine monahale, și să se închidă în mănăstire.

(81, 83 ap.; 6, 16 sin. IV ec.; 10 sin. VII ec.; 10 Cartag.; 11 sin. I-II)

Se dispune ca monahul care a părăsit mănăstirea și se căsătorește să fie anatematizat dacă nu se întoarce și să se aducă forțat la mănăstire, să fie îmbrăcat și să fie închis în mănăstire.

CANONUL 36: (DESFRÂUL OPREȘTE DE LA PREOȚIE)

Cel ce a desfrânat măcar o dată nu se cuvine a se hirotoni, chiar dacă s-a lăsat de acea patimă; căci Vasile cel Mare zice: „Unul ca acesta, chiar și morți de ar învia, nu se face preot".

(18 ap.; 3, 26 Trul.; 3, 12 Vasile cel Mare)

Prin acest canon se instituie norma că desfrâul constituie impediment la preoție.

CANONUL 37: (DESFRÂNAȚII N-AU PĂRTĂȘANIE CU CREDINCIOȘII)

Când Apostolul zice: „Dacă vreun frate va fi numit desfrânat, cu unul ca acesta nici să nu mănânce" (I Cor. 5, 11), se vede că nu zice: cu acela pe care îl știe unul sau doi că este desfrânat, ci cu acela pe care toți îl numesc desfrânat și îl cunosc. Fiindcă păcatele comise în chip nerușinat atrag mare pedeapsă.

(25 ap.; 1 Neocez.; 3, 32, 51, 59, 70 Vasile cel Mare.; 4 Grig. Nyssa)

În acest canon se instituie interdicția de a mânca împreună cu cel cunoscut public că este desfrânat.

CANONUL 38: (BOTEZUL PRUNCILOR ÎN PRIMEJDIE DE MOARTE)

De va naște femeia și pruncul este în primejdie de moarte, după trei sau cinci zile să se boteze acel prunc, dar se cuvine ca altă femeie botezată și curată să-l alăpteze; iar mama lui nici să nu intre în dormitorul unde este pruncul și în general nici să nu se atingă de el, până ce nu se va curăți deplin după 40 de zile și nu va primi de la preot rugăciunea.

(2 Dion. Alex.; 7 Tim. Alex.)

Prin acest canon se permite botezarea pruncului după trei sau cinci zile, dacă se află în primejdie de moarte, și se arată cum trebuie să se procedeze pentru a se salva viața acestuia (se iau o serie de măsuri de igienă medicală, ca izolarea de mama bolnavă și alăptarea pruncului de altă femeie sănătoasă).

CANONUL 39: (CĂLĂTORIA DUMINICA)

Duminica nu se cuvine a călători fără nevoie și fără constrângere.

Acest canon (39) și cele șase următoare (40-45) sunt luate din a doua culegere de canoane a lui Nichifor. În aceste canoane se rânduiesc următoarele: să nu se călătorească duminica decât în caz de mare nevoie (can. 39); să nu se citească cărțile apocrife ale Noului Testament, între care se enumeră: Apocalipsul lui Pavel alcătuit pe baza textului de la II Cor. 12, 1 ș.u., unde se spune că sfârșitul se va anunța prin vedenii și descoperiri ale Domnului, Brontologia (despre trăsnete), Selinodromia (despre lună) și Calandologia (despre viitor) (can. 40); ca și Apocalipsul lui Ezdra și Zosima, cele două martirologii ale Sfântului Gheorghe și ale Sfinților martiri Kiric și Iulia, și Cartea lui Marcu și a lui Diadoh, fiindcă sunt lepădate și neprimite (can. 41); a nu se lucra în săptămâna luminată: a nu cânta „fericiți cei fără prihană" în sâmbăta săptămânii celei libere (sâmbăta din săptămâna luminată) și a nu ține joile (can. 42); ucigașului de tată i se aplică epitimia de 30 de ani (can. 43); la nevoie se permite monahului simplu ca și diaconului să boteze (can. 44), ca și oricărui creștin valid botezat, inclusiv tatăl copilului care s-ar găsi acolo (can. 45).

CANONUL 40: (CĂRȚILE NECANONICE ȘI CELE CU SEMNELE VREMII SĂ NU SE PRIMEASCĂ)

Nu se cuvine a se primi Apocalipsul lui Pavel și cele ce se numesc Brontologia și Selinodromia și Calandologia, fiindcă toate sunt necurate.

(60 ap.; 63 Trul.; 9 sin. VII ec.; 59 Laod.)

CANONUL 41: (CĂRȚILE NECANONICE ȘI SCRISORILE NĂSCOCITE SĂ NU SE PRIMEASCĂ)

Nu se cuvine a se primi Apocalipsul lui Ezdra și Zosima și cele două martirologii ale sfântului Gheorghe și ale sfinților martiri Kiric și Iulia, nici cartea lui Marcu și a lui Diadoh; fiindcă sunt lepădate și neprimite.

(60 ap.; 63 Trul.; 9 sin. VII ec.; 59 Laod.)

CANONUL 42: (RÂNDUIALĂ PENTRU SĂPTĂMÂNA LUMINATĂ. JOILE SĂ NU SE ȚINĂ)

Nu se cuvine a lucra în săptămâna luminată, nici în sâmbăta săptămânii celei libere a se cânta „fericiți cei fără de prihană", nici a ține joile.

(66 Trul.; 29 Laod.; 1 Teof. Alex.)

CANONUL 43: (OSÂNDA CELUI CE UCIDE PE TATĂL SĂU (PATRICIDUL))

Cel ce bate pe tatăl său și dinadins îl omoară să îndeplinească 35 de ani în epitimia uciderii.

(65 ap.; 91 Trul.; 22 Anc.; 43, 56 Vasile cel Mare; 5 Grig. Nyssa)

CANONUL 44: (BOTEZUL DE NEVOIE. (CĂLUGĂRUL FĂRĂ HIROTONIE ȘI DIACONUL POT BOTEZA))

La nevoie, și monahul simplu să boteze. Asemenea, și diaconul să boteze la nevoie.

(49, 50 ap.)

CANONUL 45: (LA NEVOIE, ORICE CREȘTIN POATE BOTEZA)

Dacă nu este de față preot, se cuvine ca pe pruncii cei nebotezați să-i boteze oricine s-ar găsi acolo. Dacă îi botează chiar și însuși tatăl lor, sau oricare altul, numai să fie creștin, nu este păcat.

CANONUL 46: (BISERICILE ERETICILOR NU SUNT BISERICI)

Vă sfătuim ca în bisericile luate în stăpânire de eretici să se intre ca într-o casă simplă și să se cânte numai din nevoie, așezându-se cruce la mijloc, iar în altar nici să nu se intre, nici să se tămâieze, nici să se săvârșească rugăciune, nici să nu se aprindă candele și lumânare.

(10, 11, 45, 46, 64 ap.; 18 sin. I ec.; 7 sin. II ec.; 2, 4 sin. III ec.; 11, 15 Trul.; 6, 7, 8, 10, 14, 31, 32, 33, 37 Laod.; 1, 47 Vasile cel Mare; 9 Tim. Alex.)

Ultimele patru canoane (46-49) ale lui Nichifor, luate tot din a doua culegere de canoane ale acestuia, prevăd o serie de sfaturi și îndrumări cum sunt acestea: în bisericile luate în stăpânire de eretici să se intre nu ca în biserică, ci ca într-o casă simplă, și să se cânte numai de nevoie, dar în altar să nu se intre (can. 46); să nu se ia împărtășanie de la preotul care nu postește miercurea și vinerea (can. 47); se permite călugărilor care muncesc în timpul postului Patruzecimii ca după ceasul al nouălea să mănânce puțină pâine, iar seara să cineze (can. 48) (vezi și can. 20); și ca la masa unde sunt clerici caterisiți și monahi simpli, aceștia din urmă se cade să rostească rugăciunile prescrise înainte de masă, rugăciuni care se pot citi și de către un laic evlavios când nu

sunt monahi și clerici. Se dă întâietate monahului față de laic, întrucât acesta a intrat în cinul călugăresc prin rugăciunile și binecuvântările Bisericii.

CANONUL 47: (POSTUL DE MIERCUREA ȘI VINEREA. (PREOȚII CARE NU POSTESC MIERCUREA ȘI VINEREA SĂ NU CUMINECE))

Nu se cuvine a se împărtăși de la preotul care nu postește miercurea și vinerea, chiar dacă pare a fi ortodox; căci nu este lucru sfânt a fi în unele privințe evlavios, iar în alte privințe a fi necurat.

(69 ap.; 29, 56, 86 Trul.; 19 Gang.; 49, 50, 51, 52 Laod.; 1 Dion. Alex.; 15 Petru Alex.; 8, 10 Tim. Alex.)

CANONUL 48: (POSTIREA CĂLUGĂRILOR. (RÂNDUIALĂ PENTRU POSTIREA CĂLUGĂRILOR ÎN POSTUL MARE))

Călugării care muncesc în sfânta Patruzecime se cuvine ca în ceasul al nouălea să mănânce puțină pâine, iar seara să cineze.

CANONUL 49: (CÂND ZICE CĂLUGĂRUL NEHIROTONIT RUGĂCIUNEA LA MASĂ?)

Dacă presbiterul, sau diaconul, sau cititul a fost caterisit, și se găsește un monah, acela să binecuvânteze masa.

(28 ap.; 5 sin. I ec.; 6 sin. II ec.; 29 sin. IV ec.; 14 Sard.; 4, 12, 15 Antioh.; 29, 65 Cartag.; 88 Vasile cel Mare)

SCRISOAREA LUI TEODOR STUDITUL CĂTRE CĂLUGĂRUL METODIU

Pe cât venerabilitatea ta are dorința să vadă pe smerenia noastră, tot atât să crezi că este și dorința noastră după o întrevedere față în față. Dar după ce este scris că „Nu de la cel ce voiește, nici de la cel ce aleargă, ci de la Dumnezeu care miluiește" (Rom. 9, 16), într-însul să se pună dorința și Lui să i se lase grija, și Dânsul când va vrea va îndeplini dorința celor ce se tem de Dânsul (Ps. 144, 19).

Dar acum trebuie a se răspunde cele cuvenite la întrebările care s-au pus de frații noștri duhovnicești, Ilarie și Eustatie, prin mijlocirea cucerniciei tale.

Și pentru ca să ne fie mai ușor de înțeles cele ce se vor spune, întâi se va pune fiecare întrebare și apoi pe rând va urma răspunsul.

Întrebarea 1. *Cuvine-se a primi pe presbiterii hirotoniți în Roma, Neapoli și Longobardia, fără să fi fost anunțați și demiși, și a fi în comuniune și a mânca și a cânta cu dânșii?*

Răspuns. *Pe vremea eresului, din cauza nevoilor constrângătoare, nu se pot îndeplini neîncetat numai decât cele stabilite în timp de pace; după cum se vede că a făcut atât preafericitul Atanasiu, cât și preasfințitul Eusebiu, care ambii au hirotonit și străini. Și se vede că același lucru se întâmplă și acum pe vremea eresului de față; așadar, cei despre care s-a vădit că au fost hirotoniți în chipul acesta, dar nu au fost osândiți în public, să nu se respingă, ci să se primească după patru prezentări* (kata tas tessaras protasis).

Întrebarea 2. *Cuvine-se a se primi presbiterii care au fost hirotoniți în străinătate, în Sicilia?*

Răspuns. *Întrebarea aceasta este asemenea celei premergătoare, deosebindu-se numai în privința localității; firește deci că i se cuvine și răspuns la fel.*

Întrebarea 3. *Cuvine-se a intra pentru rugăciune și cântare în bisericile pângărite și deținute de preoții care au fost părtași eresului?*

Răspuns. *Nicidecum nu se cuvine a intra în astfel de biserici, din motivele menționate; căci scris este: „Iată casa voastră rămâne pustie" (Mt. 23, 38); fiindcă îndată ce s-a introdus eresul, a dispărut superiorul celor de acolo, îngerul, după cuvintele marelui Vasile (Scrisoarea 191) și acea biserică s-a prefăcut în casă comună; și regele David zice: „Nu voi intra în biserica celor răi" (Ps. 25, 5), și Apostolul întreabă: „Ce unire are Biserica lui Dumnezeu cu idolii?" (II Cor. 6, 16).*

Întrebarea 4. *Cuvine-se a cânta și a se ruga în biserici pângărite de aceiași preoți, dar care nu le-au deținut?*

Răspuns. *Negreșit că se poate intra în astfel de biserici, spre a cânta și a se ruga, anume dacă nu se mai pângăresc de acei eretici, ci se dețin de ortodocși până acum. Și în privința aceasta s-a hotărât ca un episcop sau presbiter, care sunt de credința cea mântuitoare, să facă deschiderea bisericii prin rugăciunea cuvenită; astfel că, dacă s-a făcut aceasta, nimic nu se mai opune ca într-însa să se săvârșească chiar liturghie; drept pildă servească împrejurarea că Sfântul Atanasie, fiind rugat de către împăratul Constantin să acorde o singură favoare, de a da arienilor în Alexandria o biserică în care să se adune pentru rugăciune, s-a învoit numai dacă și lui i se va da în Constantinopol aceeași favoare, ca ortodocșii să se adune la rugăciune într-o biserică deținută mai înainte de arieni.*

Întrebarea 5. *Cuvine-se a intra și a se ruga și a se închina în cimitirele care au fost deținute de preoți pătați, unde odihnesc trupurile sfinților?*

Răspuns. *Precum s-a spus mai înainte, canonul îngăduie intrarea în cimitirele lor, căci scris este: „Pentru ce să se osândească libertatea mea de către altă conștiință? (I Cor. 10, 29), afară de cazul când din constrângere se intră, dar numai pentru cinstirea rămășițelor sfinților.*

Întrebarea 6. *În ce chip trebuie să se primească aceia care au primit schima monahală de la preoți pătați?*

Răspuns. *Se vor primi dacă mărturisesc că au păcătuit și au fost supuși epitimiilor un timp anumit, totuși numai dacă se primesc în acest fel de către un preot care este de credința cea mântuitoare.*

Întrebarea 7. *Cum se cuvine a se primi monahii și clericii care s-au iscălit în eres, fără epitimie, sau cu epitimie, dacă declară că nu vor mai îndeplini lucrări în preoție? și dacă putem da epitimie unora ca aceștia?*

Răspuns. *Firește că dându-li-se epitimiile cuvenite; căci astfel arătând rodurile pocăinței, să poată fi vrednici de a se împreuna cu trupul ortodox; și nu se poate denega să dați epitimie acestora; căci scris este: „Purtați sarcinile unii altora" (Gal. 6, 2).*

Întrebarea 8. *Cuvine-se a se primi la masa comună și la cântare monahii care comunică fără deosebire cu oricine și se roagă și mănâncă împreună cu aceștia?*

Răspuns. *Deoarece Apostolul zice: „Feriți-vă de oricare frate care viețuiește necumpătat, iar nu potrivit predaniei primite de la noi" (II Tes. 3, 6); astfel, cum nu judecați înșivă ceea ce este bine? Deci dacă se vor despărți de obiceiul păcătos, primind și epitimia cuvenită, se vor primi. Dar trebuie să se bage de seamă cine sunt acei „oricare" despre care vorbiți, ori de sunt eretici, sau osândiți lămurit după viața lor? Despre aceștia zice Apostolul: „Dacă vreunul, numindu-se frate, desfrânat, sau lacom, sau idolatru, și așa mai departe, cu unul ca acesta nici să nu mâncați împreună" (I Cor. 5, 11).*

Întrebarea 9. *Ori de se cuvine a primi la masă împreună și la cântare fără pecetluire pe presbiterii care au mâncat cu ereticii o dată sau de două ori, dar nu au stat în comuniune cu dânșii, nici n-au iscălit eresul?*

Răspuns. *În privința acestora să se bage de seamă dacă preoții au mâncat cu preoții sau cu laicii eretici, recunoscându-se ori de au mâncat cu cei cu cuget drept, dar n-au stat în comuniune cu ereticii, dar mai mare este pedeapsa în privința preoților. Însă fiecare trebuie să se primească cu epitimie potrivită. Și se cuvine a-i primi în comuniune atât la rugăciuni, cât și la pecetluire.*

Întrebarea 10. *Ori de se cuvine ca acei laici care au iscălit pentru eres și au stat în comuniune cu eretici, să mănânce împreună cu laicii ortodocși?*

Răspuns. *Indiferența este cauza relelor; căci proorocul zice: „N-a făcut deosebire între cel curat și cel pângărit" (Iez. 22, 26). Deci se cuvine ca ortodocșii, dacă sunt zeloși, să nu admită pe unii ca aceștia la masa comună, dacă mai înainte au îndeplinit epitimia pentru iscălirea păcătoasă și dacă nu s-au îndepărtat de comuniunea eretică. Dar, deoarece unii, din nevoie fugind de*

primejdii, s-au pângărit cu comuniunea eretică, se vor primi la masa comună după ce-și vor mărturisi nechibzuința și se vor pocăi; și aceasta să nu se facă fără discernământ, ci potrivit împrejurărilor acelui caz, și să producă folos amândurora din aceasta, iar nu pagubă sufletească.

Întrebarea 11. *Cuvine-se ca cei ce doresc să se boteze, mai ales dacă-i amenință moartea, să se boteze de către preoți pătați sau necunoscuți, dacă nu se găsește vreun presbiter ortodox sau neprihănit?*

Răspuns. *Aici, în privința acestora s-a pronunțat de către ierarhii mărturisitori și superiori norma aceasta, se permite ca presbiterii menționați, care sunt opriți de la liturghisire din cauza comunicării cu ereticii, dacă nu se găsește preot ortodox, atât să boteze, cât și să dea Sfintele Taine, sfințite mai înainte de către un preot necopleșit de erezie, și să dea schima monahală, și să săvârșească rugăciunea la înmormântare, și să rostească Evanghelia la Utrenie, și să binecuvânteze apa la Teofanie, dar, precum s-a spus, numai în caz de primejdie, pentru ca poporul să nu rămână cu totul fără de ascultarea Evangheliei și neluminat prin botez. Și de sunteți și voi de acord, aceeași normă să fie în vigoare și acolo.*

Întrebarea 12. *Se poate da epitimie celor care s-au dezbinat, și prin pocăință au revenit? sau a se primi aceștia?*

Răspuns. *Mai înainte s-a lămurit deja că trebuie să li se dea epitimie; și este superfluu a repeta aceeași chestiune.*

Întrebarea 13. *Dacă un episcop căzând în vreo infracțiune a fost caterisit de către sinod, apoi totuși ar sfinți vreun presbiter, intrând în mănăstire, primește epitimie pentru un timp anumit de la părintele său, și după aceea săvârșește lucrările din preoție, rugăm să se lămurească, ori de se cuvine a primi pe acest presbiter, dacă este nepătat?*

Răspuns. *Deoarece incorectitudinea este clară, nici nu trebuie să ne întrebați despre infracțiunea aceasta; căci Domnul a zis: „Pomul rău nu poate produce fructe bune" (Lc. 6, 43); nu numai cel ce de la superiorul său propriu, dar nici chiar cel ce de la vreun sfânt, de ar fi primit epitimie, nu se admite să liturghisească; căci nici acela nu este preot, nici cel ce l-a dezlegat nu este sfânt; căci în felul acesta s-ar răsturna și desființa toate prescripțiile canonice.*

Întrebarea 14. *În privința presbiterilor care au fost hirotoniți de ortodocși, dar care nici n-au iscălit, nici n-au intrat în comuniune, ci numai au mâncat împreună cu mitropolitul Constantin, cum să se procedeze?*

Răspuns. *În privința acestei chestiuni s-a răspuns mai înainte. Prin urmare, ori de a fost o masă comună cu Constantin, ori cu oricare dintre ortodocși, cel ce a mâncat împreună cu aceștia se va absolvi de infracțiune numai prin pocăința cuvenită, nu numai pentru ca să poată mânca laolaltă cu cei ce s-au păstrat curați, ci și pentru ca să poată participa la preoția de care s-a învrednicit. Iar măsura eptimiei nu se poate hotărî precis mai înainte, atât din*

cauza însușirilor persoanei, cât și împrejurărilor, este suficient însă a se da epitimie de două ori sau de trei ori 40 de zile.

Întrebarea 15. *Cum să se procedeze în privința presbiterilor care au fost hirotoniți de asemenea de către ortodocși, dar care din neștiință au mâncat împreună cu presbiterii, care au mâncat împreună cu același mitropolit?*

Răspuns. *Este scris: „Tot cel ce va păcătui din neștiință se va curăți" (Lev. 4, 2); astfel că aceștia vor fi liberi de orice epitimie.*

Întrebarea 16. *Oare presbiterii ortodocși, anume Ilariu și călugărul Eustatiu, au dreptul de a da epitimii?*

Răspuns. *Încă mai înainte s-a spus că trebuie să se dea epitimii. Dar, deoarece s-a pus întrebarea ori de se cuvine să se dea epitimie cel ce nu are preoția, în lipsă de presbiter, se poate afirma că nu se cuvine ca și călugărul simplu să dea epitimie.*

Întrebarea 17. *Cum să se procedeze în privința monahului care din neștiință a primit schima sfântă de la un presbiter hirotonit de către un episcop caterisit?*

Răspuns. *În alt capitol s-a spus că orice s-a pângărit din neștiință se curățește; și nu se permite a se feri de a mânca împreună cu unul ca acesta; și tot așa cu alții, care întreține înțelegerea și prietenia.*

Acestea ți le-am desfășurat după putință, ca unuia ce ești în armonie și împreună lucrător cu noi, iar tu transmite-le cu prudență fraților care vor întreba. „Credința nu este a tuturor" (II Tes. 3, 2), și nici acestea nu se vor expune multora, nu numai din cauza nepriceperii călcătorilor de lege, cât și din cauza ispitirii celor care dețin puterea. Iar pentru multele și frumoasele daruri trimise de cei preacucernici, să primească de la Dumnezeu răsplata meritată și aici, de la noi, aceste două coșuri întru amintirea prieteniei. Rămâneți cu bine întru Domnul, preacinstiților, rugându-vă pentru noi păcătoșii, spre a ne învrednici de cele mai bune și care aduc mântuirea.

Scrisoarea cuprinde 17 întrebări puse de călugărul Metodiu, la care răspunde Teodor Studitul, privind: primirea în comunitatea preoțească a celor hirotoniți în străinătate (1-2); comuniunea cu clericii care au aderat la erezie (3-5); primirea monahilor consacrați de preoți pătați (6); reprimarea monahilor și preoților care au adresat în scris la erezie (7); primirea la mesele comune a monahilor care au părăsit viața monastică (8), a presbiterilor care au mâncat împreună cu ereticii (9) și a laicilor care au aderat în scris la erezie (10); dacă se permite a se administra botezul de necesitate de un preot pătat în lipsa unuia ortodox (11); sancționarea schismaticului care a revenit la biserică (12); valabilitatea hirotoniei săvârșite de eretici (13); sancționarea celor ce au stat în mod voit la masă cu ereticii (14); și situația celor ce neștiind au luat masa împreună cu ereticii (15); oprirea călugărului simplu să dea epitimii (16); valabilitatea instituirii în monahism de către un preot caterisit (17). După ce Nichifor răspunde la aceste

probleme, îl sfătuiește pe Metodiu să transmită cu prudență aceste rânduieli numai fraților care vor întreba și „sunt în armonie și împreună lucrători cu noi". Acestea nu se vor expune multora (adică public), atât din cauza „nepriceperii călcătorilor de lege", cât și din cauza „ispitirii celor care dețin puterea". Scrisoarea se încheie cu transmiterea salutărilor de reverență epistolare.

CANOANELE LUI NICOLAE AL CONSTANTINOPOLULUI (1086-1111)

CANONUL 1: (CĂLUGĂRII POT INTRA ÎN ALTAR)

Întrebare. Cuvine-se monahului a intra în sfântul altar, căci aceasta se oprește de canonul 33 al sfântului sinod Trulan, care nu îngăduie celui ce nu este pecetluit întru citeț sau monahului a cânta sau citi pe amvon; asemenea și canonul 15 de la Laodiceea și al 14-lea al sinodului al doilea de la Niceea?

Răspuns. Este oprit ca monahul fără de hirotesie să îndeplinească de pe amvon ca citețul slujbele citețului; dar socotesc că pentru cinstea cuvenită schimei monahale nu trebuie să se oprească monahul care nu s-a făcut vinovat de nici o infracțiune de a intra în altar pentru ca să aprindă lumânări și candele.

(33, 69 Trul.; 14 sin. VII ec.; 15, 19, 21, 44 Laod.)

Cele 11 canoane ale Sfântului Nicolae nu sunt decât 11 întrebări diferite, la care răspunde cu competență patriarhul Nicolae. În primul canon se răspunde afirmativ la întrebarea dacă monahul poate intra în altar. A se vedea și canoanele 69 Trulan și 15 Nichifor, ca și canoanele paralele.

CANONUL 2: (ÎNGENUNCHEREA NU ESTE OPRITĂ ÎN ZILE HOTĂRÂTE)

Întrebare. Se cuvine a nu pleca genunchii sâmbăta, precum nici duminica, nici în Cincizecime?

Răspuns. De canon nu s-a oprit; mulți însă nu pleacă genunchii din cauză că sâmbăta nici nu ajunează.

(66 ap.; 20 sin. I ec.; 55, 66, 90 Trul.; 18 Gangr.; 29 Laod.; 15 Petru Alex.; 91 Vasile cel Mare; 1 Teofil Alex.)

În acest canon se răspunde afirmativ la întrebarea dacă se cuvine ca sâmbăta să nu se îngenuncheze așa cum e rânduit pentru duminică, arătând că unii nu îngenunchează pentru că nu ajunează ca și duminica, dar nu există nici o interdicție canonică ca să nu se îngenuncheze și nici nu păcătuiesc cei ce fac aceasta.

CANONUL 3: (POSTUL SÂNTEIMĂRII)

Întrebare. Trebuie să ținem postul lunii lui august?
Răspuns. Mai înainte postul a fost în acest timp, dar apoi s-a strămutat pentru ca să nu cadă laolaltă cu posturile altor popoare, care se țin de acest timp. De altfel, mulți oameni țin și acum postul acesta.

În acest canon, patriarhul Nicolae răspunde la întrebarea dacă trebuie să se țină postul Sânteimării (al lunii august), în sensul că acest post s-a ținut în vechime, dar el s-a mutat pentru a nu coincide cu postul ținut de alte popoare în acest timp, concluzionând că, de altfel, armenii țin și acum postul acesta. De observat că patriarhul Nicolae nu indică nici când s-a mutat și nici când să se țină acest post.

Chestiunea postului Adormirii Născătoarei de Dumnezeu, așa cum rezultă din canon, era o chestiune controversată. Balsamon, care s-a ocupat de această chestiune (în comentariul canonului 55 al lui Marcu din Alexandria, *Sint. at.* IV 488; și în epistola către Antiohian, despre posturile care trebuie ținute în fiecare an, *Sint. at.* IV 565 ș.u.), menționează sinodul constantinopolitan, ținut sub patriarhul Luca (1156-1169), la care unii au susținut „că acest post nu trebuie să se țină din cauză că a fost strămutat pe alt timp", întocmai cum arată și patriarhul Nicolae în canonul de față; dar că alții, dimpotrivă, afirmau că trebuie să se țină, pentru că însuși patriarhul Nicolae spune în răspunsul său că acest post s-a ținut în vechime și că doar mai târziu s-a strămutat, fără să rezulte din acest răspuns nimic, când și unde s-a făcut aceasta. Patriarhul Luca, în urma dezbaterilor în contradictoriu care au avut loc, împreună cu sinodul, a hotărât însă că „acest post trebuie ținut fără nici o excepție", și drept argument a invocat „autoritatea Tomosului unirii" din anul 921, în care, printre posturile de peste an, se indică pe lângă postul Paștelui, al Nașterii Domnului și cel al adormirii Maicii Domnului. La întrebarea cât timp să se postească, patriarhul Luca arată că, deși despre acest post, ca și despre cel al Nașterii Domnului, nu avem nimic scris, totuși noi trebuie să urmăm „predaniei bisericești nescrise" și să începem postul Adormirii Maicii Domnului la 1 august, iar cel al Nașterii Domnului la 1 noiembrie. Această dispoziție a patriarhului Luca a intrat în uzul Bisericii Ortodoxe și ea se păstrează și azi; și în sensul ei trebuie să interpretăm și răspunsul patriarhului Nicolae.

CANONUL 4: (CEL ÎNDRĂCIT NU SE CUMINECĂ)

Întrebare. Cuvine-se cel demonizat a se împărtăși cu Sfintele Taine? Fiindcă Sfântul Timotei la întrebarea în această privință a răspuns într-alt fel, și Sfinții Apostoli într-alt fel, și urmașii lor într-alt fel.

Răspuns. Dacă cineva pătimește de veninul negru, încât se pare că este îndrăcit, nu se va opri; dar dacă cu adevărat este demonizat, nicidecum nu se va învrednici de cele sfinte, fiindcă lumina nu are nici o comuniune cu întunericul.

(79 ap.; 60 Trul.; 2, 3, 4, 14 Timotei Alex.)

În acest canon se arată care din cei socotiți demonizați se pot împărtăși și care nu.

CANONUL 5: (FOLOSIREA PRESCURILOR)

Întrebare. Cuvine-se preotului să mănânce fără deosebire și cum voiește cele aduse în biserică, precum prescurile și vinul? și de se cuvine a le mânca ca pâinea obișnuită? și ce trebuie să facă dacă s-ar aduna multe de acestea?

Răspuns. Părțile din prescura care s-a înălțat să nu se mănânce decât numai în biserică, până ce se vor consuma toate; iar părțile din celelalte prescuri se pot mânca și afară de biserică, însă separat și singure. Iar nu cu lapte și cu brânză și cu ouă și cu pești.

(3, 4, 38, 41 ap.; 7, 8 Gang.; 37 Cartag.; 8 Teofil Alex.)

Se reglementează consumul prescurilor și al vinului aduse la altar.

CANONUL 6: (LEGĂTURA EGUMENULUI. RÂNDUIALĂ PENTRU PLECAREA CĂLUGĂRULUI DIN MĂNĂSTIRE)

Întrebare. Dacă un călugăr, oriunde ar fi primit tunderea, se tulbură sufletește de oarecare întâmplare, și voind să se îndepărteze din mănăstire din cauza aceasta ar primi legătura de la proestosul său, ce să facă în acest caz călugărul acela? să desconsidere tulburarea sau legătura?

Răspuns. Se cuvine să spună proestosului ceea ce îl tulbură; și dacă din cauza aceasta se arată primejdie, să se îndepărteze de acolo și să nu țină seama de legătura impusă lui de proestos.

(4 sin. IV ec.; 19, 21 sin. VII ec.; 13 Cartag.; 2, 3, 4 sin. I-II)

Se arată condițiile în care un călugăr poate părăsi mănăstirea. Din canon trebuie să reținem că monahul sancționat de proestos și nemulțumit nu poate

părăsi mănăstirea după voia sa, pentru că este pedepsit, ci trebuie să arate aceasta episcopului, singurul în drept să judece cazul, și după a sa chibzuință să-l absolve de datoria de a rămâne și mai departe în mănăstire, adică de legătura (pedeapsă, jurământ) la care a fost pus de către egumen.

CANONUL 7: (LEGĂTURA EGUMENULUI. STĂREȚIA NU SE MOȘTENEȘTE)

Întrebare. Dacă egumenul, săvârșindu-se, a lăsat pe altul în locul său, dându-i legătura să nu se îndepărteze din acea mănăstire; dar acesta, cunoscându-și neputința sa, s-ar îndepărta. Ce trebuie dar să facă în privința acestei legături?

Răspuns. Legătura este fără de temei, și din cauza aceasta este fără tărie, și cel legat, mergând la arhiereu și informându-l despre cele privitoare la sine, se va dezlega.

(32 ap.; 14 Sard.; 141 Cartag.)

În acest canon se răspunde la întrebarea: Ce temei are legătura sau obligația scrisă sau prin jurământ lăsată de egumen pe patul de moarte cu privire la persoana care să-i urmeze la egumenie, în cazul că cel ce a fost destinat dă dovadă că nu este capabil sau în cazul când acesta nu acceptă. În concret, se întreabă, în primul caz, ce să facă, să-l primească pe cel ce a fost desemnat prin legământ de starețul bătrân, în baza legăturii acestuia, sau să se procedeze la alegerea unui alt egumen; iar în al doilea caz, dacă refuză, să-l oblige pe cel desemnat, tot în baza legăturii egumenului bătrân, să primească egumenia, iar dacă nu le acceptă să fie pedepsit.

În primul caz, dacă fratele desemnat de egumenul bătrân primește egumenia conform legământului său, dar demisionează după un timp, dându-și seama că nu poate face față cerințelor, sarcinilor egumenatului, patriarhul Nicolae răspunde că dispoziția egumenului bătrân este fără temei, și prin urmare și legământul căruia i s-a supus noul egumen este fără tărie. Dar, întrucât legământul s-a făcut probabil în scris sau prin jurământ, patriarhul Nicolae dispune ca și formal să fie lipsit de tărie un astfel de act. Aceasta se va face supunând episcopului eparhial competent cazul, care singur are puterea ca după a sa chibzuință să rezolve problema.

CANONUL 8: (PREOȚII CATERISIȚI ȘI CEI CE PĂRĂSESC PREOȚIA SE NUMĂRĂ ÎNTRE MIRENI)

Întrebare. Oare se cuvine preotului caterisit pentru vinovății, sau care a părăsit preoția de bunăvoie, conștient fiind de vinovăția sa, să zică:

„Bine este cuvântat Dumnezeu", sau: „Dumnezeu ne milostivește pe noi", sau: „Adevăratului Hristos", să tămâieze cu cădelnița sau să se împărtășească în altar?

Răspuns. Nu. Ci se va rândui în locul mirenilor.

(5, 17, 62 ap.; 12 sin. I ec.; 9 sin. III ec.; 7, 14 sin. IV ec.; 21, 26 Trul.; 9 Neocez.; 36 Cartag.; 16 sin. I-II; 3, 27 Vasile cel Mare; 3 Chiril Alex.)

La întrebarea dacă poate sluji un preot caterisit, sau care a părăsit preoția de bunăvoie, considerându-se vinovat, răspunde negativ, specificând că unii ca aceștia să treacă în rândul mirenilor. A se vedea și can. 21 VI ec.; 27 Vasile cel Mare; 9 Neocez., care tratează aceeași chestiune.

CANONUL 9: (CEI PUȘI SUB CERCETARE DUHOVNICEASCĂ NU SE BINECUVÂNTEAZĂ)

Întrebare. Ce însemnează ceea ce zice Sfântul Vasile în privința epitimiilor mici: Fie înlăturat de la binecuvântare potrivit măsurii greșelii?

Răspuns. Însemnează a se lipsi cineva de binecuvântarea care se dă în biserică.

Canonistul N. Milaș lămurește în comentariul său ce trebuie să se înțeleagă în acest canon prin binecuvântări bisericești și epitimii mici, termeni utilizați în întrebarea pusă.

„Binecuvântările bisericești menționate aici, spune N. Milaș, sunt acele binecuvântări pe care le dă episcopul sau presbiterul pentru rugăciune, sau spre a întări poporul credincios cu ajutorul divin". De aceste binecuvântări, spune patriarhul Nicolae, se lipsește mai mult sau mai puțin păcătosul, potrivit gravității păcatului în care a căzut. (Opinia aceasta o împărtășește și Balsamon în comentariul său la acest canon, *Sint. at.* IV 425, cf. N. Milaș, *Canoanele II*, II, 255).

Epitimii mici se numesc cele pescrise de Sfântul Vasile pentru păcatele mai mici, așa cum ne indică acesta sub numerele 11 până la 60. Cf. N. Milaș, *Canoanele II*, III, 255).

CANONUL 10: (CUMINECĂTURA ȘI ANAFORA. CEI OPRIȚI DE LA CUMINECARE NU POT LUA NICI ANAFURĂ)

Întrebare. Se cuvine ca cei opriți de la sfintele daruri să mănânce prescurile înălțate?

Răspuns. Din viața Sfântului Teodor Sicheotul aflăm că ei se opresc a mânca.

(3, 6, 38, 41 ap.; 7, 8 Gangr.; 14 Laod.; 37 Cartag.)

În acest canon, la întrebarea dacă cei opriți de la împărtășanie pot să mănânce anafora (prescurile înălțate), patriarhul Nicolae, invocând autoritatea Sfântului Teodor Sicheotul (†613), răspunde că cel ce nu este vrednic de Sfânta Împărtășanie nu poate să primească nici anafora.

CANONUL 11: (CANONICONUL LUI IOAN POSTITORUL (SĂ NU SE URMEZE RÂNDUIELILE DE POCĂINȚĂ ALE LUI IOAN POSTITORUL))

Întrebare. Cuvine-se a pedepsi pe cineva potrivit canoniconului lui Ioan Ajunătorul?

Răspuns. Fiindcă acest canonicon uzează de multă blândețe, pe mulți i-a pierdut; din cauza aceasta, cei ce cunosc binele și se abat de la el trebuie a se îndrepta.

La ultima întrebare pusă, dacă se cuvine sau nu a ține seama la aplicarea epitimiilor de prevederile lui Ioan Ajunătorul, patriarhul Nicolae răspunde într-o formă rigoristă că, întrucât acest părinte, tratând cu multă blândețe în aplicarea epitimiilor, „pe mulți i-a pierdut", consideră că nu trebuie să se urmeze rânduielilor de pocăință ale acestuia.

Cu toate acestea, în ciuda recomandării de a se urma calea mai rigoristă, a Sfântului Vasile cel Mare și a altor Sfinți Părinți, rânduielile de pocăință ale Sfântului Ioan Ajunătorul au intrat în uzul Bisericii Răsăritene de peste tot și *Canoniconul* lui Ioan Postitorul sau Ajunătorul s-a inclus în Molitfelnicul Mare și se respectă și azi. A se vedea și canonul 3 al sfântului Ioan Ajunătorul.

DIFERITE PRESCRIPȚII CANONICE

CANONUL 1: (CEI RÂNDUIȚI NECANONIC NU SUNT EPISCOPI)

Ce lucru îngrozitor am suferit noi, decât poate că este dureros că nu am suferit nimic și că nu ne-am socotit a fi vrednici de patimile lui Hristos? (F. Ap. 5, 41). **Dacă sunteți îndurerați că voi sub cerul liber vă închinați Creatorului cerului și al pământului, din cauză că locașul de rugăciuni a fost cuprins de primejdie, gândiți-vă că cei unsprezece ucenici erau închiși într-o cameră, iar cei ce au răstignit pe Hristos săvârșeau serviciul divinic iudaic în templul celebru. Dar poate că și Iuda, cel ce a preferat moartea prin spânzurare vieții rușinoase, s-a arătat mai ales decât cei ce astăzi nu se rușinează de orice învinovățire a oamenilor, și**

astfel sunt gata în chip nerușinat pentru fapte imorale. Nu vă lăsați înșelați de vorbele lor mincinoase, când afirmă că propovăduiesc credința cea dreaptă. Căci aceia nu sunt creștini, ci de cei ce fac comerț din creștinism, deoarece dânșii totdeauna preferă ceea ce le aduce lor folos în viață viețuirii după adevăr. Când au crezut că vor câștiga degeaba acea întâietate, atunci au consimțit cu vrăjmașii lui Dumnezeu, iar când au văzut că poporul se înfurie, iarăși fățărnicesc dreapta credință. Eu nu știu dacă aceia sunt episcopi, și niciodată nu voi socoti între preoții lui Hristos pe cel ce prin mâini murdare a fost așezat la conducere spre distrugerea credinței. Așa judec eu. Iar dacă voi sunteți ceva de partea noastră, firește că veți judeca așa ca noi; iar dacă veți judeca singuri, fiecare va fi stăpân asupra părerii sale; iar noi suntem nevinovați de sângele aceluia.

Prescripția 1. Prescripția aceasta este un extras dintr-o Epistolă (240 al. 192) a Sfântului Vasile cel Mare, adresată presbiterilor din Nicopole, în anul 376, în legătură cu un oarecare Fronton, care a fost ilegal instituit episcop și care persecuta pe presbiterii care nu-l recunoșteau. În cazul acestuia, arătând că norma canonică generală ce se aplică aici este că cei rânduiți necanonic nu sunt episcopi, îndeamnă pe presbiterii persecutați să nu-l accepte pe episcopul instituit necanonic și să nu descurajeze sufletește, ci să nădăjduiască în ajutorul lui Dumnezeu, care-i va scăpa de acel om, despre care Sfântul Vasile declară că nu-l recunoaște ca episcop canonic instituit.

CANONUL 2: (RÂNDUIALĂ PENTRU TIMPUL ȘI CHIPUL CUMINECĂRII)

Este bine și folositor a se împărtăși în fiecare zi și a primi dumnezeieștile taine, căci însuși Hristos zice: „Cel ce mănâncă trupul meu și bea sângele Meu are viață veșnică“ (Ioan 6, 54). **Dar noi ne împărtășim de patru ori în fiecare săptămână, duminica, miercurea, vinerea și sâmbăta, și în alte zile, când se face pomenirea vreunui sfânt.**

Este de prisos a dovedi că nicidecum nu greșește cineva, dacă în vremuri de prigoană, în lipsă de preot sau de liturghisitor, este constrâns să primească împărtășania cu mâna sa proprie, deoarece aceasta se dovedește prin însăși faptele din obiceiul îndelungat. Căci toți care viețuiesc în pustietăți, unde nu se găsește preot, păstrând cuminecătura acasă, se împărtășesc singuri. Iar în Alexandria și în Egipt, foarte adeseori, chiar fiecare dintre laici are în casa sa cuminecătură și când dorește se împărtășește; căci după ce preotul a adus deja jertfa și a dat-o în primire, apoi cel ce o primește trebuie să creadă că se împărtășește ca de la preot. Căci

chiar și în biserică, preotul dă părticica din cuminecătură, și cel ce o primește o ține cu toată puterea, și apoi cu mâna sa proprie o duce la gură. Deci aceeași valoare are ori de primește cineva o singură părticică din cuminecătură de la preot, ori dacă primește mai multe părticele deodată.

Prescripția 2. Această prescripție este un extras dintr-o epistolă (93 al. 289 a Sfântului Vasile cel Mare), scrisă la 372 unui oarecare Cesarie. În ea se arată rânduiala pentru timpul și chipul cuminecării, răspunzându-se anume la două chestiuni: cât de des trebuie să ne împărtășim și dacă, în lipsa preotului, credinciosul simplu se poate cumineca cu mâna sa proprie. A se vedea și can. 58 și 101 ale sinodului Trulan, pentru răspunsul la a doua chestiune.

CANONUL 3: (POVĂȚUIRE CĂTRE PREOȚI PENTRU SLUJIREA SFINTEI LITURGHII ȘI PENTRU CUMINECARE)

Străduiește-te, o, preotule, să fii lucrător fără de rușine, drept îndreptând cuvântul adevărului. Niciodată să nu mergi la slujba sfântă având vrăjmășie împotriva cuiva, ca nu cumva să alungi pe Mângâietorul în ziua sfintei slujbe. Nu te judeca, nici nu te certa, ci stăruind în biserică roagă-te și citește până la ceasul în care trebuie să săvârșești dumnezeiasca slujbă tainică, și astfel să pășești la sfântul altar cu pocăință și cu inimă curată, neprivind încoace și încolo, ci cu frică și cu cutremur să stai în fața împăratului cerurilor. Nu grăbi ori scurta rugăciunile din cauza purtării de grijă omenești și nu ține seama de fața oamenilor, ci privește numai la împăratul cel ce stă de față și la puterile cerești care stau împrejur. Fii vrednic îndeplinitor al sfintelor canoane. Nu liturghisi împreună cu cei ce sunt opriți de a liturghisi. Bagă de seamă înaintea cui stai, cum liturghisești și pe cine împărtășești. Nu uita porunca Domnului și a Sfinților Apostoli care zice: „Nu dați sfintele câinilor și nu aruncați mărgăritarele înaintea porcilor“ (Mt. 7, 6). Păziți-vă de astfel de câini și de celelalte. Vezi să nu cazi de frica oamenilor; nu da pe Fiul lui Dumnezeu în mâinile nevrednicilor. Nu te teme în acel ceas de careva dintre cei slăviți ai pământului, nici de cel ce poartă coroană. Celor care sunt vrednici de dumnezeiasca împărtășanie, să le-o dai în dar, precum și tu însuți ai primit-o. Să nu o dai celor ce nu li se permite de dumnezeiestile canoane, căci ei se socotesc a fi ca păgânii; și dacă nu se convertesc, vai atât lor, cât și acelor care îi împărtășesc. Bagă de seamă (nu mă privește pe mine, ci pe tine) ca nu cumva din neglijența ta șoarece sau altceva să atingă Sfintele Taine, nici să se umezească sau să se afume, sau să umble cu ele cei pro-

fani și nevrednici. Dacă vei ține seama de acestea și de unele ca acestea, te vei mântui atât pe tine, cât și pe cei ce ascultă de tine.

Prescripția 3. Conținutul acestei prescripții îl constituie îndrumarea sau povățuirea alcătuită de Sfântul Vasile de la anul 375, pe care acela o dădea fiecărui preot în momentul hirotonirii, cu privire la modul cum trebuie să săvârșească Sfânta Liturghie și să împărtășească pe credincioșii săi.

CANONUL 4: (ÎNDRUMARE PENTRU DUHOVNICI)

Epitimia să nu se dea simplu după cantitatea păcatelor, ci să se aibă în vedere și intenția celor ce păcătuiesc, ca nu cumva, voind să cârpești ceea ce s-a rupt, mai mare să faci crăpătura, și străduindu-te să îndreptezi ceea ce a căzut, să faci căderea mai mare; căci cei bolnavi și cei distrați, dar mai ales cei dedați voluptății lumești, precum și cei ce se fălesc cu originea și puterea lor, cu încetul și puțină atenție dau păcatelor lor, toți aceștia pot, deși nu deplin, ci numai în parte, să se libereze de răutățile care îi cuprind. Iar dacă cineva dintr-o dată provoacă îndreptarea, foarte ușor îi va lipsi de îndreptare. Căci sufletul, îndată ce este adus în stare de a fi fără de rușine, cade în disperare; și atunci nu mai ascultă nici de cuvinte blânde, nici prin amenințare nu se întoarce, nici prin binefacere nu se îmboldește, ci devine mult mai rău decât acea cetate despre care profetul zice dojenind-o: „fața ta s-a făcut ca cea a desfrânatei și de nimic nu te rușinezi". Din cauza aceasta, păstorul trebuie să aibă multă pricepere ca să cerceteze din toate părțile starea sufletului. Căci precum mulți sunt cuprinși de nebunie și cad în disperare cu privire la mântuirea lor, deoarece nu au putut să suporte doctoriile amare, astfel sunt și cei care nu dau atenție celor sufletești; din cauză că nu li s-a dat pedeapsă potrivit păcatelor, și devin mult mai răi și mai mult păcătuiesc. Prin urmare, nimic din acestea nu trebuie să rămână neexaminat, ci toate cercetându-se cu deamănuntul, preotul să aplice cele corespunzătoare, ca nu cumva strădunța lui să fie zadarnică.

Prescripția 4. Această prescripție cuprinde îndrumările adresate duhovnicilor de către Sfântul Ioan Gură de Aur. A se vedea și canonul 11 sin. I ecumenic, și N. Milaș, *Canoanele*, partea I, vol. I, p. 63.

CANONUL 5: (POVĂȚUIRE PENTRU CUMINECARE)

Văd că mulți se împărtășesc cu trupul lui Hristos în chip simplu și întâmplător, și se împărtășesc urmând mai mult obiceiului cât și legii, decât rațiunii și chibzuielii curate. Se spune că atunci când se apropie timpul sfintei Patruzecimi și a Paștilor, oriunde ar fi cineva, se împărtășește cu Sfintele Taine. Dar nu trebuie să se țină numai sărbătorile, ci să se curețe conștiința și apoi să se împărtășească; căci cel necurat și cel nevrednic nici la sărbătoare nu este îndreptățit a se împărtăși cu sfântul și preaînfricoșatul Trup. Căci gândește-te că cei ce participau la jertfele Testamentului Vechi erau cu băgare de seamă; și mai înainte se curățau și în toate privințele erau curați. Iar tu, când te apropii de Jertfă, de care și îngerii tremură, hotărăști lucrarea potrivit împrejurărilor de timp și cu mâini și buze murdare îndrăznești să te apropii de Trupul și Sângele lui Hristos? Căci nici pe împărat nu ai vrea să săruți când îți miroase gura; iar pe Împăratul cerurilor îl săruți cu sufletul mirositor? Nelegiuit lucru este acesta. Prin urmare, dacă nu ești vrednic de împărtășanie, nu ești dintre cei vrednici nici de rugăciune și de situația ta. Ascultă de Domnul, care zice: „Cei ce se pocăiesc se apropie de împărtășanie; iar cei ce nu se împărtășesc nici nu se pocăiesc".

Prescripția 5. Prescripția aceasta, povățuire pentru cuminecare, cuprinde o serie de îndrumări canonice asupra felului cum trebuie să se apropie cineva de Sfânta Cuminecătură, extrase dintr-o cuvântare a Sfântului Ioan Gură de Aur despre Epistola Sfântului Pavel către Efeseni.

CANONUL 6: (CUMINECAREA DEASĂ SAU RARĂ?)

Mulți se împărtășesc cu această Sfântă Jertfă o dată pe an; alții de două ori; alții mai des; și către toți aceștia se îndreaptă cuvântul nostru. Dar nu numai către cei ce sunt aici, ci și către cei ce sunt în pustietăți; căci aceștia o dată pe an fac acest lucru. Deci care trebuie lăudați, cei care o dată, sau care adeseori, sau care rareori se împărtășesc? Nici pe cei ce se împărtășesc o dată, nici pe cei ce de multe ori, nici pe cei ce de puține ori, ci pe cei ce cu conștiința curată se împărtășesc și a căror viață este ireproșabilă. Unii ca aceștia, totdeauna, iar cei ce nu sunt de acest fel niciodată să nu se apropie de cuminecătură. Dar de ce? Fiindcă aceștia primesc asupra lor judecata și osânda, cât și pedepsirea și pedeapsa; și nu te mira, căci precum hrana care după firea sa este nutritivă, dacă ajunge în sucuri stricăcioase, distruge și strică totul, și cauzează boală, tot astfel și Sfintele

Taine. Tu te desfătezi la masă duhovnicească și apoi iarăși îți întinezi gura cu noroi? Ungi cu mir binemirositor și apoi iarăși umpli de putoare, împărtășindu-te după un an? Crezi că îți ajung patruzeci de zile spre a te curăți de păcatele comise timp îndelungat și după o săptămână iarăși te întorci la cele de mai înainte? Spune-mi ori de vindecându-te în patruzeci de zile de boala îndelungată și apoi iarăși înapoindu-te la mâncărurile care au pricinuit boala, nu ai pierdut atâta osteneală de mai înainte, cât ți-ai și stricat mai mult? Căci dacă cele firești se schimbă, cu atât mai mult se schimbă cele ce depind de voință. Tu dai patruzeci de zile pentru sănătatea sufletului, și oare să nu aștepți nici patruzeci pentru ca Dumnezeu să te ierte. Spune-mi, glumești? Pentru aceea și diaconul rostește zicând: „Sfintele sfinților", adică cel ce nu este sfânt să nu se apropie. Nu zice numai: Cel ce este curat de păcate, ci cel ce este sfânt.

Prescripția 6. Prescripția aceasta canonică aparține Sfântului Ioan Gură de Aur, ea fiind un extras dintr-o cuvântare a sa despre Epistola sfântului Apostol Pavel către Evrei, privitoare la cuminecarea deasă sau rară.

CANONUL 7: (CUMINECAREA SĂ SE FACĂ CU VREDNICIE)

Întrebare: Cum este mai bine a se împărtăși, mai des sau mai rar?

Răspuns: Apostolul zicând: „Fiecare să se examineze pe sine, și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar; fiindcă cel ce cu nevrednicie mănâncă și bea, acela mănâncă și bea spre osânda sa, nesocotind trupul Domnului. Pentru aceasta sunt între voi mulți neputincioși și bolnavi și mulți dorm; dacă ne-am examina însă pe noi înșine, nu am fi osândiți, iar judecându-ne de la Domnul ne certăm, ca să nu fim osândiți cu lumea laolaltă" (I Cor. 11, 28-32). Este prea lămurit că mai înainte trebuie să ne curățim și să ne liberăm de toată fapta vrăjmașă și astfel să ne apropiem de dumnezeiasca slujbă tainică, ca nu cumva să fie spre pieirea sufletului și a trupului, căci Dumnezeu zice prin Moise către Israel: „Fiecare om din semințiа voastră care se va apropia de cele sfinte, pe care fiii lui Israel le-au consacrat Domnului, și necurăția lor fiind asupră-le, Domnul va stârpi acel suflet" (Lev. 22, 3). Și iarăși: „Curățiți pe fiii lui Israel de necurățiile lor, ca să nu întineze locașul Meu" (Lev. 15, 31). Din cauza aceasta Apostolul încă zice către cei ce cu nevrednicie se împărtășesc, precum s-a zis mai sus: „Din cauza aceasta sunt între voi mulți neputincioși și bolnavi și mulți dorm" (I Cor. 11, 30), adică sunt bolnavi și trag de moarte; din cauza aceasta atât dumnezeiescul David, cât și cei ce erau împreună cu dânsul, când au voit să mănânce pâinile punerii înainte, care sunt pro-

totipul trupului lui Hristos, arhiereul îndată a întrebat pe David ori de sunt curați de patul femeii, și atunci le-a dat lor pâinile" (I Împ. 21, 4-5).

Prescripția 7. Această prescripție canonică cuprinde răspunsul canonic dat de Sfântul Anastasie, patriarhul Antiohiei, din anul 561, despre împrejurarea când și cum trebuie mai bine să ne împărtășim, mai des sau mai rar, la care se răspunde cu cuvintele Sfântului Apostol Pavel, că totdeauna să se primească Sfânta Împărtășanie cu vrednicie, fiindcă „cel ce cu nevrednicie mănâncă și bea, acela mănâncă și bea spre osânda sa, nesocotind Trupul Domnului". Despre această chestiune se tratează și în canoanele anterioare 2, 5, 6.

VI. REPERTORIU CANONIC GENERAL, PE TEME, ANEXAT LA COLECȚIA OFICIALĂ DE CANOANE A BISERICII ORTODOXE, SAU NOMOCANONUL ÎN PATRUSPREZECE TITLURI ALCĂTUIT LA 883 ȘI APROBAT DE SINODUL DIN CONSTANTINOPOL DIN 920

TITLUL PRIM: **Despre învățătura asupra lui Dumnezeu, despre credința ortodoxă despre canoane și despre hirotonii.**

Cap. I: Învățătura despre Dumnezeu și despre credința ortodoxă – 49, 50 ap.; 1 II; 7 III; 2 Cartag.; 1, 73, 80 Trul.

Cap. II: Care canoane sunt valabile? – 1 IV; 1 Cartag.; 2 Trul.; 2 VII.

Cap. III: Obiceiul bisericesc nescris trebuie să-l privim ca lege și legea lui Moise nu trebuie observată – 81 Trul.; 87, 91, 92 Vasile cel Mare.

Cap. IV: Canoanele nu se pot da de către un episcop, ci de către mai mulți laolaltă – 47 Vas. către sfârșit; 6 Grig. Nyssa la mijloc.

Cap. V: Despre patriarhi, mitropoliți și așa-numiții primați din Africa – 34 ap.; 4, 6, 7 I; 9 Ant.; 2, 3 II; 8 III; 9, 17, 28 IV; 3, 4, 5 Sard.; 17, 39 Cartag.; 36, 39 Trul.

Cap. VI: Cine și cum se hirotonesc episcopii sau clericii și ce se întâmplă dacă cineva este hirotonit și demisionează prin scrisoare de episcopie – 1, 2, 35 ap.; 4 I; 13, 19, 20 Ant.; 5, 12 Laodiceea; 8 III și scrisoarea pastorală adresată sinodului din Pamfilia; 6 Sard.; 28 IV; 13, 18, 49, 56 Cartag.; 33, 37 Trul.; 2 VII; 16 I-II; 86 Vas.; 1, 3, 4 Cir.; 6 Teof.

Cap. VII: Trebuie să se interzică gloatei de a alege preoții – 13 Laod.; 3 VII.

Cap. VIII: Asupra controversei ce se poate isca la hirotonia episcopului – 19 Ant.; 49 Cartag.

Cap. *IX:* La cât timp trebuie hirotoniți episcopii pentru eparhiile rămase văduvite – 25 IV; 14 Trul.

Cap. X: Nimeni nu poate fi numit episcop, presbiter sau diacon până ce nu s-au făcut în casa sa toți creștini ortodocși – 36 Cartag.

Cap. XI: Asupra celor ce devin episcopi din laici – 10 Sard.; 17 I-II.

Cap. *XII:* Cum se poate hirotoni întru episcop sau cleric păgânul sau cel ce este bolnav sau cel ce de curând s-a botezat, precum și cel ce a avut purtarea rea? – 80 ap.; 2 I; 12 Neocez.; 3 Laod.

Cap. XIII: Cum poate ocupa o episcopie vacantă episcopul care nu are episcopie? – 16 Ant.

Cap. XIV: Când se poate face episcop sau cleric eunucul sau cel ce are vreun defect corporal? – 21, 22, 77, 78 ap.; 1 I.

Cap. XV: Demoniacul nu poate fi cleric – 79 ap.

Cap. *XVI:* Despre cel ce nu se supune episcopului său, când acesta vrea să-l hirotonească într-o treaptă mai înaltă – 31 Cartag.; 10 Vas.

Cap. *XVII:* Asupra episcopului sau clericului, cel ce este hirotonit și nu voiesc să-l primească în parohia respectivă sau însuși nu voiește să ocupe locul hotărât sau cel ce nu poate pleca la acel loc – 36 ap.; 18 Anc.; 18 Ant.; 17 Trul.

Cap. XVIII: Episcopul muribund nu poate hirotoni pe altul în locul său – 76 ap.; 23 Ant.

Cap. XIX: La nici un caz nu poate fi un episcop într-un oraș mai mic sau într-un sat – 57 Laod.; 6 Sard.

Cap. XX: Într-o eparhie (provincie sau mitropolie) nu pot fi doi mitropoliți, sau într-un oraș doi episcopi sau un cleric în două orașe – 8 I; 10, 12 IV; 15 VII;

Cap. XXI: Despre cei ce hirotonesc în orașe sau eparhii (provincie sau mitropolie) care nu sunt supuse lor – 35 ap.; 13, 22 Ant.; 8 III.

Cap. XXII: Despre cei ce obțin puterea bisericească cu ajutorul puterii lumești – 30 ap.; 3 VII.

Cap. XXIII: Despre cei ce nu pot fi hirotoniți episcopi din cauza căsătoriei sau concubinajului – 5, 18, 19 ap.; 3, 12 Trul.; 12 Vas.

Cap. XXIV: Despre cei ce au fost hirotoniți sau obțin funcții pentru bani – 29 ap.; 2 IV; 22, 23 Trul.; epistola lui Tarasie către papa Adrian; 2, 5, 19 VII; 90 Vas.; Enciclica lui Ghenadie.

Cap. XXV: Hirotonia nu se poate repeta – 68 ap.; 48 Cartag.

Cap. XXVI: Nici episcopul, nici clericul nu poate trece dintr-un oraș într-altul – 15, 16 I; 21 Ant.; 5, 12, 20 IV; 1, 2, 16 Sard.; 54, 90 Cartag.; 17, 18, 20 Trul.

Cap. XXVII: Despre cel ce a avut vreun păcat și a fost hirotonit – 9, 10 I; 9, 10 Neocez.; 27 Vas.; 5, 4, 9 Teof.

Cap. XXVIII: Despre vârsta la care se hirotonesc bărbații și femeile – 16 Cartag.; 14, 15 Trul.; 11 Neocez.; 15 IV.

Cap. XXIX: Asupra numirii horepiscopilor, când și cum aduc ei Jertfă sau cuminecă și pe cine pot hirotoni și pe cine nu – 13 Anc.; 13 Neocez.; 10 Ant.; 89 Vas.

Cap. XXX: Într-un oraș oricât de mare ar fi, pot fi numai 7 diaconi – 15 Neocez.; 16 Trul.

Cap. XXXI: Cine sunt clerici, și cine au numai trepte bisericești – 24 Laod.

Cap. XXXII: Nu poate fi hirotonit cel a cărui soție a comis adulter, și despre clericul a cărui soție a comis adulter – 8 Neocez.

Cap. XXXIII: Nici un cleric nu poate fi numit fără destinație, ci la tot cazul pentru o biserică sau mănăstire – 6 IV.

Cap. XXXIV: Despre periodeuți și despre bisericile de la sate – 57 Laod.

Cap. XXXV: Toți clericii de la casele de săraci, de la mănăstiri și de la bisericile martirilor trebuie să fie supuși episcopului cetății respective – 8 IV.

Cap. XXXVI: Asupra sclavilor care se primesc în cler – 82 ap.

Cap. XXXVII: Despre diaconițe și despre aceea că femeile nu pot fi presbitere – 19 I; 11 Laod.; 15 IV; 14 Trul.

Cap. XXXVIII: Despre păcatele care se șterg prin hirotonie – 9 Neocez.

TITLUL AL DOILEA: **Despre clădirea bisericilor, despre sfințirea bisericilor, și despre bisericile martirilor, care nu au moaște de-ale sfinților, despre vasele sfințite și despre lucrurile afierosite și despre clericii care ridică altare fără învoirea episcopilor lor**

Cap. I: Despre clădirea bisericilor, despre sfințirea bisericilor și despre bisericile martirilor, care nu au moaște de-ale sfinților – 6, 83 Cartag.; 7, 17 VII.

Cap. II: Despre vasele sfințite și despre lucrurile afierosite – 73 ap.; 1, 10 I-II.; 2 Cir.

Cap. III: Despre clericii schismatici și despre cei ce ridică altare fără permisiunea episcopilor – 31 ap.; 5 Ant.; 10 Cartag.; 31 Trul.; 12, 13, 14, 15 I-II.

TITLUL AL TREILEA: **Despre rugăciuni, despre cântare, citire, aducerea Jertfei, cuminecare, despre veșmintele și slujba citeților, cântăreților și servilor.**

Cap. I: Ce fel de rugăciuni trebuie să asculte poporul și de ce ne întoarcem spre Răsărit când ne rugăm – 5, 19 Laod.; 91 Vas.

Cap. II: Cine, cum și ce trebuie să cânte, să se roage și să citească – 60, 85 ap.; 15, 17, 18, 19, 23, 59 Laod.; 24, 26, 103 Cartag.; 33, 63, 75, 81 Trul.; 14 VII.

Cap. III: În ce zi de sâmbătă, afară de celelalte Scripturi, trebuie să se citească și Evanghelia – 16 Laod.

Cap. IV: Despre aducerea Jertfei și despre cuminecare – 3, 4, 31 ap.; 18 I; 1 Anc.; 13 Neocez.; 19, 49 Laod.; 37, 41, 47 Cartag.; 21, 23, 28, 57, 58, 62, 101 Trul.

Cap. V: Cum dau pacea clericii și laicii? – 19 Laod.

Cap. VI: Despre cei ce ezită a primi Sfânta Împărtășanie de la presbiterii căsătoriți – 4 Gangra.

Cap. VII: Numai persoanelor ieraticești li se permite împărtășirea în altar, și femeile nu pot intra în altar – 19, 44 Laod.; 69, 78 Trul.

Cap. VIII: Când pot aduce Jertfa și pot cumineca horepiscopii? Neocez.

Cap. IX: Diaconul singur nu poate aduce Jertfa și nu poate da presbiterului cuminecătura – 18 I.

Cap. X: Despre veșmintele și serviciile citeților, cântăreților și servitorilor și servitorul nu poate da pâinea și nu poate binecuvânta paharul – 21, 22, 23, 25, 43 Laod.; 27 Trul.; 14, 16 VII.

Cap. XI: Despre cei ce petrec în vreo cetate și timp de trei săptămâni nu se împărtășesc – 11 Sard.; 80 Trul.

Cap. XII: Despre cei ce ascultă în biserică citirile, dar nu rămân până la rugăciunea finală și nu se împărtășesc – 8, 9 ap.; 2 Ant.

Cap. XIII: Cum se pot împărtăși demoniacii – 79 ap.; 3 Tim.

Cap. XIV: Despre cei ce săvârșesc Sfânta Jertfă afară de biserică sau fac adunări separate – 31 ap.; 6 Gang.; 2, 5 Ant.; 58 Laod.; 31, 59 Trul.

Cap. XV: Despre episcopii și clericii care stau în contact sau se roagă cu ereticii, sau cu iudeii, sau le ajută în lucrările lor sau primesc jertfele lor – 10, 45, 46 ap.; 2 Ant.; 13 Laod.

Cap. XVI: Nu trebuie să se trimită Sfintele în altă parohie, sub cuvânt de binecuvântare – 14 Laod.

Cap. XVII: Nu este permis să se dea cuminecătura trupurilor moarte – 18 Cartag.; 83 Trul.

Cap. XVIII: Nu este permis a se împărtăși femeia în zilele curățirii sale – 2, 4 Dion.; 6, 7 Tim.

Cap. XIX: Cum se poate împărtăși cel ce a avut vis necurat? – 4 Dion.; 12 Tim.

Cap. XX: Nu se poate aduce Sfânta Jertfă în prezența ereticilor – 9 Tim.

Cap. XXI: Când trebuie a se reține de la soție în vederea împărtășirii – 3 Dion.; 5, 13 Tim.

Cap. *XXII:* Când se poate aduce jertfă pentru sinucigași – 14 Tim.

TITLUL AL PATRULEA: **Despre catehumeni și despre sfântul Botez**

Cap. I: Nimeni nu poate fi primit la botez după săptămâna a doua din Patruzecime – 45 Laod.

Cap. II: Despre cei ce jură – 26 Laod.

Cap. III: Cum trebuie a se boteza? – 49, 50 ap.; 59 Trul.

Cap. IV: Cei ce stau înaintea botezului trebuie să facă mărturisire de credință – 49, 50 Laod.; 59 Trul.

Cap. V: Trebuiesc botezați cei despre care nu se știe dacă sunt botezați – 72 Cartag.; 84 Trul.

Cap. VI: Cei morți nu trebuie să se boteze – 18 Cartag.

Cap. VII: Despre cei ce au păcătuit înainte de botez și despre catehumenii care au păcătuit – 14 I; 12 Anc.; 5 Neocez.; 20 Vas. 5 Teof.; 5 Chiril.

Cap. VIII: Despre episcopii sau clericii care recunosc botezul ereticilor – 46 ap.

Cap. IX: Despre cei ce au fost botezați fiind bolnavi – 12 Neocez.; 47 Laod.; 45 Cartag.; 4 Tim.

Cap. X: Despre botezarea femeilor – 6 Neocez.

Cap. XI: După Sfântul Botez, respectivul trebuie să se ungă cu Sfântul Mir – 48 Laod.

Cap. XII: Despre pregătirea Sfântului Mir – 6 Cartag.

Cap. *XIII:* Despre cei ce botează de două ori, sau botează cum nu trebuie, sau nu vor să boteze pe cei bolnavi – 47, 49 ap.

Cap. XIV: Care dintre eretici trebuie botezați și care numai miruiți, dacă trec la credința ortodoxă? – 19 I; 7, 8 Laod.; 7 II; 95 Trul.; 8 VII; 47 Vas.

Cap. XV: Când să se boteze demoniacul sau cel ce și-a pierdut mințile în urma unui morb? – 2, 4 Tim.

Cap. *XVI:* Femeile nu trebuiesc botezate în zilele curățirii lor – 6 Tim.

Cap. *XVII:* Despre catehumenul care s-ar cumineca înainte de Botez – 1 Tim.

TITLUL AL CINCILEA: **Despre cei ce disprețuiesc bisericile și adunările din biserică, și pomenirea sfinților și despre cei ce mănâncă în biserici și despre agape**

Cap. I: Despre cei ce învață că trebuie a se disprețui casa lui Dumnezeu, adunările din biserică și pomenirea sfinților – 5, 20 Gang.; 76, 88, 97 Trul.

Cap. II: Agapele să nu se țină în biserică și să nu se mănânce într-însa – 28 Laod.; 42 Cartag.; 74, 76, 97 Trul.

Cap. III: Despre cei ce disprețuiesc agapele, care se fac și cei ce sunt invitați la agape să nu ducă nimic de acolo – 11 Gang.; 27 Laod.

TITLUL AL ȘASELEA: **Despre aducerea produselor pentru Jertfă**

Cap. I: Despre aducerea produselor pentru Jertfă – 3, 4, 71 ap.; 28, 79, 99 Trul.; 2 Chiril.

Cap. II: Care produse să se primească și care să se aducă pentru Jertfă și despre cei ce înstrăinează ceară sau untdelemn din biserică – 72 ap.; 7 Gang.; 8 Teof.

Cap. III: Despre cei ce aduc jertfă în sinagogă sau în templele păgânilor – 71, 72 ap.

TITLUL AL ȘAPTELEA: **Despre post și despre Patruzecime, despre Paști, Cincizecime, despre Duminică și sâmbătă și despre îngenunchere**

Cap. I: Despre post, ce este oprit a se face în timpul postului Patruzecimii – 66, 69 ap.; 18, 19 Gang.; 49, 50, 52 Laod.; 29, 52, 55, 56, 89 Trul.; 15 Petru.

Cap. II: Să nu se silească femeia lăuză a posti înainte de Paști sau cel ce este neputincios din cauză de boală – 8, 10 Tim.

Cap. III: Despre ziua și despre timpurile de la Paști și despre Teofanie – 7 ap.; 1 Ant.; 73 Cart; 66, 89 Trul.; 1 Dion.; 1 Teof.

Cap. IV: Duminica nu pot avea loc spectacole și duminica să nu se îngenuncheze, nici în zilele Cincizecimii, dar duminica să se serbeze după putință, dar nu și sâmbăta și că sâmbăta trebuiesc a se citi Scripturile – 20 I; 29 Laod.; 61 Cartag.; 19, 66 Trul.; 15 Petru; 1 Teof.

Cap. V: Care este cauza îngenuncherii și de ce nu se îngenunchează duminica și în zilele Cincizecimii și de ce ne rugăm îndreptați spre Răsărit – 91 Vas.

TITLUL AL OPTULEA: **Despre parohii, și de ce să petreacă episcopii și clericii într-un loc și despre mutarea lor într-un alt loc; despre sinoadele anuale, despre primirea străinilor, despre învățătură, despre scrisorile de recomandare și despre scrisorile de pace, despre activitatea privată și obștească a clericilor și cum trebuie să se cinstească întreolaltă**

Cap. I: Despre parohii și despre instituțiile nou înființate de către împărați – 17 IV; 53, 56, 71 Cartag.; 25, 36, 37, 38, 39 Trul.

Cap. II: Episcopul să nu călătorească la întâmplare, și clericul să nu petreacă în altă eparhie – 14, 15 ap.; 18 Anc.; 3, 13, 22 Ant. 41, 42 Laod.; 2 II; 13, 23 IV; 3, 11, 12, 16, 17 Sard.; 23, 71 Cartag.; 17, 18, 20 Trul.; 10 VII; 16 I-II.

Cap. III: Episcopii trebuie să știricească cu deadinsul asupra cauzei călătoriei episcopilor care călătoresc prin teritoriul lor – 21 Sard.

Cap. IV: Despre episcopii și clericii care se duc la împărat sau care sunt pe lângă dânsul – 11, 12 Ant.; 7, 8, 9, 21 Sard.; 104, 106 Cartag.

Cap. V: Despre primirea străinilor și despre spistolele de pace și de recomandare – 12, 33 ap.; 7, 8, 11 Ant.; 41, 42 Laod.; 13 IV; 9 Sard.; 26 Cartag.; 17 Trul.

Cap. VI: Despre deosebirea dintre epistolele de pace și de recomandare – 11 IV; 106 Cartag.

Cap. VII: Cui trebuie să dea ajutor episcopii; și despre episcopii și presbiterii și diaconii care nu ajută pe cei lipsiți din serviciul bisericii – 59 ap.; 7 Sard.

Cap. VIII: Despre sinoade și despre cei ce nu au să participe la dânsele – 3 ap.; 5 I; 20 Ant.; 40 Laod.; 19, 21 IV; 18, 73, 76, 95 Cartag.; 8 Trul.; 6 VII.

Cap. IX: Episcopul sau clericul să nu se demită fără pricină – 35 Cartag.

Cap. X: Cum să pretindă episcopii teritoriile supuse lor, dar deținute de către eretici? – 121 Cartag.

Cap. XI: Citeții să nu se închine către popor – 16 Cartag.

Cap. XII: Episcopii care nu convertesc pe eretici, și despre episcopii și clericii care nu învață poporul, și că episcopul este răspunzător înaintea lui Dumnezeu pentru popor; și când se afurisește clerul, dacă poporul păcătuiește – 36, 39, 58 ap.; 123 Cartag.; 19, 64 Trul.

Cap. XIII: Despre episcopii și clericii care se îndeletnicesc cu lucruri lumești, fie în public, fie particular, fie de arendări, fie de tutorat – 6, 81 ap.; 3 IV; 16 Cartag.; 10 VII; 11 I-II.

Cap. XIV: Despre episcopii și clericii care locuiesc cu femei introduse pe furiș – 3 I; 5 Trul.; 18 VII; 88 Vas.

Cap. XV: Cum pot intra la femeie episcopii, sau clericii, sau cei ce se înfrânează? – 38 Cartag.; 22 VII.

Cap. XVI: Clericul să nu participe la ospățul celui ce se căsătorește a doua oară sau la cel ce se căsătorește ilegal – 7 Neocez.; 11 Tim.

Cap. XVII: Clericii nu pot face nimic fără episcopii lor – 39 ap.; 57 Laod.

Cap. XVIII: Clericii să nu facă adunări de ospețe – 55 Laod.

Cap. XIX: Despre rangul de vechime între episcopi și cum șed împreună clericii și cum se cinstesc întreolaltă – 18 I; 20, 56 Laod.; 86, 89 Cartag.; 7 Trul.

TITLUL AL NOUĂLEA: **Despre delictele și judecarea episcopilor, despre afurisire, caterisire, penitență și care delicte se dezleagă prin punerea mâinilor**

Cap. I: De către cine și la cine se acuză episcopii sau clericii – 74 ap.; 6 II; 9, 21 IV; 8, 11, 12, 15, 30, 128, 129 Cartag.; 1 Chiril.

Cap. II: Câți și cine pot fi martori împotriva episcopilor și clericilor – 75 ap.; 21 IV; 39, 128, 129, 130, 131 Cartag.

Cap. III: Dacă cineva, acuzând de multe delicte pe un cleric nu poate dovedi delictul indicat ca prim punct de acuză – 130 Cartag.

Cap. IV: Despre cei ce nu se supun episcopilor lor; și despre episcopul care primește pe unul lepădat de către episcopul propriu sau pe cel lipsit de comuniune – 5, 6 Ant.; 8, 29, 62, 97, 122 Cartag. și Scrisoarea pastorală adresată către Celestin.

Cap. V: Despre judecarea episcopilor și clericilor – 74 ap.; 14, 15 Ant.; 3, 5, 14 Sard.; 14, 15, 28, 121, 128 Cartag.

Cap. VI: Despre cercetarea sentințelor de judecată date de episcopi – 6 Ant.; 3, 4, 5, 14 Sard.; 14, 15, 28, 79, 97, 122, 125 Cartag.

Cap. VII: Dacă vreun episcop are vreun diferend cu alt episcop și nu se supune judecății, și procedează în mod arbitrar – 120 Cartag.

Cap. VIII: Când poate episcopul împrocesua pe alt episcop înaintea autorităților civile – 48 Cartag.

Cap. IX: Despre episcopii și clericii condamnați pe nedrept – 4 VII; 14, 18, 19 Cartag.

Cap. X: Despre cei afurisiți, sau despre cei excluși din Biserică sau din comuniune – 12, 13, 32, 52 ap.; 5, 12, 13 I; 6 Ant.; 36 Laod.; 4, 16 IV; 13, 14 Sard.; 65 Cartag.; 21 Trul.

Cap. XI: Din ce fel de cauză se afurisește episcopul sau clericul sau laicul. Și când episcopul acuzat demisionează prin scrisoare de episcopie; și că cel ce este episcop, fiind scos pe drept sau pe nedrept, nu poate fi degradat la treapta de presbiter – 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 20, 24, 30, 36, 43, 45, 48, 54, 56, 57, 58, 59, 65, 67, 70, 71, 72, 73, 76, 84 ap.; 29 IV; 20 Trul.; fără considerare la contradicția canonică care se găsește la aparență într-însul 18 Anc.; 1 Neocez.; 1, 3 Chiril.

Cap. XII: Câtă vreme episcopul nu primește pe cel afurisit de către dânsul, nici alți episcopi să nu comunice cu cel afurisit – 133 Cartag.

Cap. XIII: Câți episcopi caterisesc pe un episcop? – Canonul sinodului din Constantinopol referitor la episcopii Arabiei – 12, 20 Cartag.; referitor la 12, 6 și 3 episcopi.

Cap. XIV: Pentru care pricină poate fi cineva caterisit – 3, 5, 6, 7, 11, 20, 23, 25, 27, 29, 30, 31, 35, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 55, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 81, 83, 84 ap.; 2, 10, 17 I; 10, 14, 18 Anc.; 1 Neocez.; 1, 3, 4, 5, 13 Ant.; 2 III; 2, 18, 27 IV; 21 Sard.; 3, 4, 5, 9, 11, 86, 97 Trul.; 70 Vas.

Cap. XV: Pentru care pricini va fi cineva și afurisit și deodată și caterisit, sau caterisit și totodată exclus din comunitate, adică din Biserică – 25, 29, 30, 65 ap.

Cap. XVI: Pentru care pricini va fi anatematizat clericul sau laicul – 18 Gang.; 2, 7 IV; 88 Vas.

Cap. XVII: Pentru același lucru nu trebuie să se pedepsească de două ori – 25 ap.; 23, 32, 51 Vas.

Cap. *XVIII:* Pentru care pricini este cineva definitiv lepădat (din Biserică) – 28, 51, 62 ap.; 4 Ant.; 36 Laod.; 21 Trul.

Cap. XIX: Când poate cineva să-și păstreze cinstea de a ședea între persoanele clericale și demnitatea bisericească, dar nu poate să îndeplinească nici un fel de slujbă – 1, 2 Anc.; 9 Neocez. 3, 26 Trul.; 27, 30 Vas.

Cap. XX: Să nu se dea crezământ episcopului dacă zice că un cleric și-a mărturisit separat păcatul înaintea lui – 1321 Cartag.

Cap. XXI: Despre episcopul sau clericul care mănâncă carne în sânge sau ceea ce este sugrumat de fiare sau mortăciuni – 63 ap.; 3 Ancira; 3 Ant.; 67 Trul.

Cap. XXII: Episcopii, presbiterii și diaconii, și toți cei ce se ating de cele sfinte trebuie să se rețină de la femeile lor – 3, 4, 21, 70 Cartag.; 12, 13 Trul.

Cap. XXIII: Despre clericul care batjocorește pe cei neputincioși – 57 ap.

Cap. XXIV: Despre clericul care însuși se mutilează – 23 ap.; 1 I; 8 II; citește și cele scrise la Cap. XIV din Titlul I al sintagmei prezente.

Cap. XXV: Despre clericii apostați și cei ce jertfesc idolilor, prezicători, vrăjitori, astrologi, cei ce prezic din numere, scamatori, cei ce pregătesc băuturi otrăvitoare și cei ce confecționează amalii (amulete, filacterii) – 62 ap.; 1, 2 Anc.; 36 Laod.; 73 Vas.

Cap. XXVI: Despre episcopii sau clericii care bat sau ucid – 27, 65 ap.; 9 I-II; 55 Vas.

Cap. XXVII: Despre episcopii sau clericii care se îndeletnicesc cu jocuri de table, sau se îmbată, sau umblă la spectacole, jefuiesc morminte, cei ce fură, cei ce jură strâmb, cămătarii sau cei ce iau o dată și jumătate parte, sau cei ce intenționează altele pentru dorul de câștig urât – 25, 42, 43, 44 ap.; 17 I; 4, 54 Laod.; 5, 16 Cartag.; 10, 24, 25, 50, 51 Trul.; 4 VII; 14, 17, 29 Vas.

Cap. XXVIII: Despre cei ce se îngrețoșează de căsătorie, de vin sau de carne – 51, 53, 66 ap.; 14 Ancira; 13, 30 Trul.

Cap. *XXIX:* Despre căsătoriile permise și oprite; și că citeții, ajungând la vârsta matură, să se întrebe dacă intenționează a se căsători, apoi despre concubinaj, despre desfrânare și despre adulter – 17, 18, 19, 25, 26, ap.; 10 Ancira; 1, 9, 10 Neocez.; 14, 15 IV; 16 Cartag.; 3, 4, 6, 12, 13, 48, 58 Trul.; 3, 6, 16, 69, 70 Vas.; 5, 6. Teof.

Cap. *XXX:* Despre cei ce răpesc femei sub cuvânt de căsătorie – 67 ap.; 11, 25 Anc.; 27 IV; 92 Trul.; 3. Teof.

Cap. *XXXI:* Despre preoții care se scaldă împreună cu femei – 30 Laod.; 76 Trul.

Cap. XXXII: Despre episcopii și clericii care trec în rândul laicilor, sau cei ce au dregătorii lumești sau militare – 83 ap.; 12 I; 7 IV.

Cap. XXXIII: Despre cei ce cunosc păcatele clericilor și nu le descoperă – 71 Vas.

Cap. XXXIV: Să se caterisească clericii care dau chezășie – 20 ap.

Cap. XXXV: Despre clericii care mănâncă în cârciumi sau în ospătării – 54 ap.; 24 Laod.; 40 Cartag.; 9 Trul.

Cap. XXXVI: Despre clericii care defaimă pe împărat, sau pe episcop, sau pe dregători, sau pe presbiteri – 55, 56, 84 ap.

Cap. XXXVII: Despre cei ce fac conjurații sau se fac împreună părtași – 18 IV; 53 Cartag.; 34 Trul.

Cap. XXXVIII: Care păcate se dezleagă prin punerea mâinilor – 9 Neocez.; și apoi canonul al 12-lea al sinodului din Ancira și cele scrise acolo de către noi.

Cap. XXXIX: Despre pocăință și cine au îndreptățirea de a împăca (cu Biserica) pe cei ce se pocăiesc; apoi că preotul are dreptul de a ușura sau de a agrava epitimiile – 52 ap.; 11, 12 I; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 Ancira; 1, 2, 9, 10 Neocez.; 6, 7, 27, 43, 45 Cartag.; 2 Laod.; 102 Trul.; 5, 34, 74, 75, 76, 82, 84 Vas.; 3, 4, 7, 8 Grig. Nyssa

TITLUL AL ZECELEA: **Despre administrarea bunurilor bisericești, despre proprietatea episcopului**

Cap. I: Economul trebuie să fie din clerul bisericii respective – 26 IV; 11 VII; 10 Teof.

Cap. II: Despre administrarea bunurilor bisericești – 38, 40, 41 ap.; 24, 25 Ant.; 2 Chiril; 8, 11 Teof.

Cap. III: Despre bunurile și veniturile bisericilor fără episcopi – 15 Anc.; 25 IV; 35 Trul.

Cap. IV: Despre înstrăinarea bunurilor bisericești – 38, 73 ap.; 15 Anc.; 22 Cartag.; 12 VII; 2 Chiril; citește cele scrise la Cap. 2 al titlului prezent.

Cap. V: Despre agonisirea de averi de către episcop sau cleric după hirotonie – 32 Cartag.; 7 I-II.

Cap. VI: Despre bunurile proprii ale episcopului și că trebuie să lase testament la moarte – 40 ap.; 24 Ant.; 22 IV; 12 Sard.; 22, 81 Cartag. citește cele scrise la Cap. 5 al titlului prezent.

Cap. VII: Bisericile lui Dumnezeu, care se găsesc la popoarele păgâne, să se administreze după obiceiul valabil acolo – 2 II; 28 IV; 30, 37, 39 Trul.

Cap. VIII: Nici episcopul, nici clericul să nu dea nimic ca dar sau prin testament ereticului, chiar de ar fi rudenia sa – 22, 81 Cartag.

TITLUL AL UNSPREZECELEA: **Despre mănăstiri și monahi**

Cap. I: Despre înființarea mănăstirilor, și că acestea nu pot deveni averi private, și despre bunurile monahilor – 4, 24 IV; 49 Trul.; 13 VII; 1, 6 I-II.

Cap. II: Despre cei ce se fac egumeni și clerici din alte mănăstiri – 80 Cartag.; 21 VII;

Cap. III: Despre sclavii care se fac monahi, și sub pretext de evlavie disprețuiesc pe stăpânii lor și nu vor să le slujească – 3 Gang.; 85 Trul.; 4 IV.

Cap. *IV:* Monahul să nu plece în mod arbitrar din mănăstire și să nu se îndeletnicească cu afaceri lumești, apoi să fie supus episcopului – 3, 4, 8, 23 IV; 41, 42, 46 Trul.; 2, 4 I-II.

Cap. V: Monahii să nu se căsătorească, sau să petreacă împreună cu femei, ca și cum ar fi surorile lor, și nici cele ce au făcut făgăduința fecioriei să nu locuiască cu alții – 19 Anc.; 16 IV; 40, 44, 47 Trul.; 19, 20, 60 Vas.; citește cele scrise la Cap. 14, titl. VIII și la Cap. 29, titl. IX ale sintagmei prezente.

Cap. VI: Despre monahii care se fac complici sau fac conspirații – 18 IV; 34 Trul.; citește cele scrise la Cap. 9, titl. IX al sintagmei prezente.

Cap. VII: Asceții nu se pot scălda împreună cu femei – 30 Laod.; 76 Trul.

Cap. VIII: Despre părăsirea fecioarelor afierosite – 44 Cartag.; 46, 47, 48 Trul.; 18, 20, 22 VII.

Cap. *IX:* Despre necinstirea fecioarelor afierosite – 4 Trul.; 18, 20, 60 Vas.; citește cele scrise la Cap. 30, titl. IX al sintagmei prezente.

Cap. X: Despre timpul etății celor ce primesc cinul și celei ce se numește fecioară afierosită – 126 Cartag.; 40, 41, 45 Trul.; 18 Vas.

Cap. XI: Despre monahii și clericii care iau asupra lor dregătorii lumești sau militare – 12 I; 7 IV; 4 Chiril; citește cele scrise la Cap. 32, titl. IX al sintagmei prezente.

Cap. XII: Despre cei ce poartă schima monahală și despre cei ce condamnă pe cei ce poartă veșmintele obișnuite – 12 Gang.

Cap. XIII: Despre femeia care poartă veșminte bărbătești – 13 Gang.

Cap. XIV: Femeile n-au dreptul să-și taie părul sub cuvânt de înfrânare – 17 Gang.

Cap. XV: Despre care nu se îngrijește de copii sau de părinți sub cuvânt de înfrânare – 15, 16 Gang.

Cap. XVI: Cu ce fel de lucruri civile sau ocupații lumești pot să se îndeletnicească monahii – 3 IV; citește cele scrise la Cap. 3, titl. VIII al sintagmei prezente.

TITLUL AL DOISPREZECELEA: **Despre eretici, iudei și păgâni**

Cap. I: Ce este erezia, ce este schisma și ce este adunarea ilegală? – 1 Vas.

Cap. II: Cine este eretic? – 6 II.

Cap. III: Despre cărțile ereticilor – 60 ap.; 68 Trul.; 9 VII.

Cap. IV: Despre desființarea idolilor – 58, 84 Cartag.

Cap. V: Despre Nestorie, Eutihie, Museus, Profirie, Maxim și Celestin și despre ereticii care au provenit dintr-înșii, apoi despre ortodocșii lepădați (din Bisecrică) – 4 II; 1, 2, 3, 4, 5 III; 19 Sard.

Cap. VI: Sfânta Jertfă nu trebuie adusă în prezența ereticilor – 9 Tim.

Cap. VII: Despre clericii eretici care se adresează Bisericii Ortodoxe – 57, 68 Cartag.; 1 Vas.; 2 Teof.

Cap. VIII: Despre episcopii și clericii care sunt în contact, sau se roagă cu ereticii, sau admit să săvârșească ale lor sau primesc botezul lor sau jertfa lor – 10, 45, 46 ap.; 2 Anc.; 33 Laod.; citește cele scrise la Cap. 15, titl. III al sintagmei prezente.

Cap. IX: Despre episcopii și clericii care primesc binecuvântarea de la eretici sau iudei, sau se roagă în bisericile sau mănăstirile ereticilor sau ale păgânilor; despre sâmbătari, sau cei ce țin sărbătorile împreună cu iudeii, sau cei ce umblă la sinagogi sau la templele păgânilor, și despre angheliții – 65, 70 ap.; 9, 29, 32, 35, 37, 38, 39 Laod.; 11 Trul.

Cap. X: Despre episcopul care știe contrarul și totuși zice că un eretic a intrat în comunitate – 124 Cartag.

Cap. XI: A nu se duce la martirii falși ai ereticilor – 34 Laod.

Cap. XII: Ereticii să nu intre în biserici – 6 Laod.

Cap. XIII: Despre căsătoria ereticilor cu ortodocși – 10, 31 Laod.; 14 IV; 21 Cartag.; 72 Trul.

Cap. XIV: Despre care trec de la eretici la Ortodoxie și dacă este posibil ca aceștia să se facă clerici și care se botează dintr-înșii și care se miruiesc numai, apoi că ereticii trebuiesc tratați cu blândețe pentru eventuala lor convertire – 8, 19 I; 7, 8 Laod.; 7 II; 47, 57, 66 Cart; 95 Trul.; 1, 47 Vas.; 12 Teof.

(Sinodul ținut sub Ciprian a dispus ca toți ereticii care trec la ortodoxie să fie botezați, afirmând că botezul ereticilor nu este botez. Aceasta s-a adus mai târziu la Nomocanon.)

Cap. XV: Nici episcopii, nici clericii să nu dăruiască ceva ereticilor sau să lase cu testament, chiar dacă ar fi rudele lor – 22, 81 Cartag.; citește cap. 8, titl. X al sintagmei prezente.

Cap. XVI: Despre ereticii care se pocăiesc – 5 Vas; citește cap. 39, titl. IX al sintagmei prezente.

Cap. XVII: Cum pot episcopii recâștiga teritoriile cuvenite lor, dar care sunt ocupate de către eretici – 121 Cartag.; citește cap. 10, titl. VIII al sintagmei prezente.

Cap. XVIII: Despre cei ce încearcă să desființeze cele hotărâte la Efes – 6 III; citește cap. 3 al titlului prezent.

TITLUL AL TREISPREZECELEA: **Despre laici**

Cap. I: Să se oprească de la Sfânta Împărtășanie acel laic care petrece trei duminici într-o cetate și nu merge împreună cu ceilalți la biserică – 11 Sard.; 80 Trul.

Cap. II: Despre laicii care se căsătoresc a doua oară sau se căsătoresc de mai multe ori, apoi despre căsătoriile interzise și despre desfrânare – 19, 48 ap.; 16, 17 Ant.; 2, 3, 4, 7 Neocez.; 1, 10, 31 Laod.; 16 IV; 53, 54, 98 Trul.; 4, 18, 23, 24, 41, 50, 53, 67, 68, 75, 76, 78, 80, 87 Trul.; 13 Teof.

Cap. III: Despre cele ce se căsătoresc, crezând că bărbatul lor depărtat a murit – 93 Trul.; 31, 36, 46 Vas.

Cap. IV: Pentru cei ce desfac viața conjugală – 5 ap.; 14 Gang.; 102 Cartag.; 87 Trul.; 9, 36, 48, 77 Vas.

Cap. V: Despre desfrânare, adulter, seducere (fecioarelor) și împreunare sexuală contra naturii – 61 ap.; 20 Anc.; 8 Neocez.; 86, 87, 98 Trul.; 7, 18, 21, 22, 25, 26, 30, 34, 37, 39, 49, 58, 59, 62, 77 Vas.; 4 Grig. Nyssa

Cap. VI: Dacă soția unui laic comite adulter – 20 Anc.; 8 Neocez.; citește cap. 32, titl. I al Sintagmei prezente.

Cap. VII: Despre seducere, despre căsătoria văduvelor și a celor ce se zic văduve – 18, 24 Vas.

Cap. VIII: Despre cei ce răpesc sub pretext de căsătorie, care violează fecioare și le necinstesc și despre cei ce le stau într-ajutor acelora – 67 ap.; 11, 25 Anc.; 27 IV; 92 Trul.; 20, 30, 33, 38, 53 Vas.; citește cele scrise la cap. 30, titl. IX al sintagmei prezente.

Cap. IX: Despre cei ce se căsătoresc fără învoirea părintească sau a stăpânilor – 38, 41, 42 Vas.

Cap. X: Despre cele ce se fac desfrânate, cele ce ucid fătul sau comit avort – 21 Anc.; 91 Trul.; 2, 8, 52 Vas.

Cap. XI: Despre cei ce se îngrețosează de căsătorie, carne și vin – 51 ap.; 1, 2, 4, 9 Gangra; 28, 85 Vas.

Cap. XII: Despre laicii care se automutilează – 22, 24 ap.; 1 I; citește cap. 14, titl. I al sintagmei prezente.

Cap. XIII: Despre laicii care mănâncă din cele jertfite idolilor sau carne cu sânge, sau sugrumate, sau prinse de fiare sau mortăciune – 63 ap.; 3 Anc.; 2 Gang.; 67 Trul.; 1 Grig. Neocez.; 81 Vas.

Cap. XIV: Despre laicul care defaimă pe împărat – 84 ap.; citește cele scrise la cap 36, titl. IX al sintagmei prezente.

Cap. XV: Despre ortodocșii care primesc binecuvântare de la eretici, sau de la iudei, sau cei ce țin sărbătorile și posturile împreună cu iudeii; apoi că nu trebuie să se țină sâmbăta, ci, după posibilitate, Duminica. Și încă despre cei

ce se roagă în mănăstiri și biserici eretice – 65, 70 ap.; 9, 29, 32, 34, 37, 38, 39 Laod.; citește cele scrise la cap. 3, titl. XV și la cap. 7, titl. IV ale sintagmei prezente.

Cap. XVI: Despre laicii care încearcă să scoată de sub jurisdicția episcopilor cetății respective pe clericii de la mănăstire, de la azilurile de săraci și de la bisericile martirilor – 8 IV.

Cap. XVII: Despre laicii care se însoțesc cu presbiterii afurisiți sau schismatici și care ridică altare fără știrea episcopilor lor – 31 ap.; citește cap. 14, titl. IX al sintagmei prezente.

Cap. XVIII: Despre cei ce calcă jurământul și când să nu-și țină jurământul cei ce jură – 10, 17, 29, 64, 82 Vas.

Cap. XIX: Despre cei ce jură cu jurământ păgân – 94 Trul.; 81 Vas.

Cap. XX: Despre apostați, despre cei ce jertfesc idolilor, despre prezicători, vrăjitori, astrologi, cei ce prezic din numere, cei ce se îndeletnicesc cu vrăjitorii și cei ce confecționează amalii (amulete, filacterii) – 62 ap.; 11, 12 I; 3, 4, 5, 6, 8, 9, 12, 24 Anc.; 36 Laod.; 45 Cartag.; 61, 65 Trul.; 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 11, 12, 13, 14 Petru Alex.; 7, 8, 44, 65, 66, 72, 73, 81, 83 Vas.; 1, 2 Grig. Nyssa; citește cap. 25, titl. IX al sintagmei prezente.

Cap. XXI: Despre actori și mimi și cei asemenea lor, care se pocăiesc – 45, 63 Cartag.; 51 Trul.

Cap. XXII: Despre reprezentații și spectacole – 15, 60, 61 Cartag.; 51, 52, 62, 65, 71, 96, 100 Trul.

Cap. XXIII: Despre furi, cei ce jefuiesc morminte, tâlhari și sacrilegi – 61, 66 Vas.; 7, 8, 9 Grig. Nyssa; citește cap. 27, titl. IX al sintagmei prezente.

Cap. XXIV: La nunți să nu se salte și danseze – 55 Laod.

Cap. XXV: Bărbații să nu se scalde împreună cu femei – 30 Laod.; 77 Trul.; citește cap. 31, titl. IX al sintagmei prezente.

Cap. XXVI: Despre cei ce batjocoresc pe cei neputincioși – 57 ap.

Cap. XXVII: Femeile nu pot intra în altar, și numai persoane sfințite se pot cumineca în altar – 19, 44 Laod.; 69 Trul.

Cap. XXVIII: Să nu se facă ospețe dese – 55 Laod.

Cap. XXIX: Despre cei ce se dedau jocurilor în zari (zaruri) și beției – 43 ap.; 50 Trul.

Cap. XXX: Despre demoniaci – 79 ap.; 66, 67 Trul.; 2, 3, 14, 15 Tim.

Cap. XXXI: Despre laicul care a fost afurisit și a fost primit de altul fără știrea celui ce l-a afurisit – 12, 13 ap.; 6 Ant.

Cap. XXXII: Despre cei ce postesc duminica sau sâmbăta – 66 ap.; 18 Gangra; 55, 56 Trul.

Cap. XXXIII: Despre cei ce învață a se disprețui casa lui Dumnezeu și adunările dintr-însele – 5, 20 Gangra.

Cap. XXXIV: Despre laicii care încearcă să desființeze cele hotărâte la sinodul din Efes – 6 III; citește și cap. 18, titl. XII al sintagmei prezente.

Cap. XXXV: Despre cei ce ascultă Sfintele Scripturi, dar nu stăruie până la sfârșit sau nu se împărtășesc – 9 ap.; 2 Ant.

Cap. XXXVI: Despre cei ce-și fac adunările lor proprii bisericești – 6 Gangra; 31, 39 Trul.; citește cap. 14, titl. III al sintagmei prezente.

Cap. *XXXVII:* Despre cel ce dorește să se culce cu o femeie, dar dorința lui nu s-a realizat – 4 Neocez.

Cap. XXXVIII: Despre cei ce nu postesc în Patruzecime, miercurea și vinerea – 69 ap.

Cap. *XXXIX:* Despre cei ce înstrăinează ceară și untdelemn din biserică – 72 ap.

Cap. XL: Despre laicii care au fost excomunicați în urma unei greșeli – 14 Teofil.

Cap. XLI: Laicii să nu învețe (în biserică) – 64 Trul.

TITLUL AL PATRUSPREZECELEA: **Despre lucrurile comune tuturor oamenilor**

Cap. I: Despre lăcomie – 6 Grig. Nyssa

Cap. II: Despre cei ce se împreună cu dobitoacele – 16, 17 Anc.; 63 Vas; 3 Grig. Nyssa

Cap. III: Despre asasini și tâlhari – 65 ap.; 21, 22, 23, 25 Anc.; 7, 8, 11, 13, 33, 43, 52, 54, 55, 56, 57 Vas.; 4 Grig. Nyssa

Cap. IV: Celor ce li s-a dat epitimia opririi de la împărtășanie trebuiesc împărtășiți dacă sunt bolnavi de moarte și ce se întâmplă dacă nu mor după împărtășire – 13 I; 5 Grig. Nyssa

Cap. V: Despre cel ce are noaptea scurgere fără voie sau cel ce s-a culcat cu femeia sa și dorește să se împărtășească; și spre scopul acesta în care zile trebuiesc să se rețină de la împreunare – 3, 4 Dion.; 5, 12, 13 Tim.

Cap. VI: Cum se aduce jertfă pentru acela care a vrut să se sinucidă? – 14 Tim.

Cap. VII: Despre cel ce are soție demoniacă și din cauza aceasta dorește să ia altă soție – 15 Tim.

VII. INDICE CANONIC

Abatere. Vezi: cleric, dojană, infracțiune, păcat etc.
Absoluțiune. 7, 43 Cartag. – Vezi și: grațiere.
Abstinență. 5, 51, 53, 66 ap.
Abuz de putere. 4 IV
Acuză. 6, 74 ap.; 6 II; 21 IV; 8, 19, 128, 129, 130 Cartag.; 3, 6 Teof.
Administrarea averii bisericești. 26 IV; 11 VII; 25 Ant. – Vezi și: avere.
Adulter. 9, 18, 21 Vas. – Vezi și: desfrânare.
Adunare ilegală. 31 ap.; 6 Gangr.; 11 Cartag. – Vezi și: schisma.
Afurisire. Episcop: 12, 16, 59, 76 ap.; 18 Anc.
Cleric: 5, 8, 29, 36, 43, 45, 54, 56, 57, 58, 73 ap.; 50 VI; 10 I-II.
Călugăr. 4 I-II.
Mirean. 10, 31, 65, 66, 84 ap.; 2, 5 Ant.; 8 IV; 55, 58, 64, 76 VI; 12, 13 I-II.
Afurisit. 13, 32 ap.; 6 Ant.; 14 Sard. – Vezi și: excomunicare.
Alegerea de episcop. 4, 6 I; 25 IV; 3 VI; 19, 23 Ant.; 12 Laod.; 6 Sard.; 20, 74 Cartag.
Altar. 31 ap.; 13, 69 VI; 10, 11, 25, 70, 83 Cartag.; 5 Ant.; 44 Laod; 11 Nic.; 14 Nich. M.
Amestec. 20 VI; 3, 11 Sard.; 18 Anc.
Amnistie. Vezi: absoluțiune, grațiere.
Amvon. 33 VI; 14 VII.
Anatemă. 2, 7 IV; 5 VII; 1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 15, 16, 18 Gang.; 11, 8 Cartag.; Scris. Ghenad.; Scris. Taras.
Apel. 5 I; 6, 15 Ant.; 14 Sard.; 11, 15, 22, 96 Cartag.; 4 Teof.
Apostazie. 62 ap.; 10 I.
Apostat. 45 Cartag.
Arbitraj. 9 IV; 15, 96, 122 Cartag.
Ascultare canonică. 39, 55 ap.; 57 Laod.; 8, 17, 23 IV; 31 Cartag.; 13 I-II. – Vezi și: supunere, schismă.
Autocefalie. 6 I; 2, 3 II; 8 III; 36 VI.
Autonomie. 30 ap.; 3 VII – Vezi și: biserică, eparhie, episcopul.

Avere. 38, 39, 40, 41, 59, 73 ap.; 25, 26 IV; 39 VI; 11, 12, 19 VII; 2, 15, 24, 25 Ant.; 22, 23, 26, 33, 81 Cartag.; 7, 8 Gang.; 1, 7, 10 I-II; 2 Chir.; 11, 14 Teof.
Avocat. 75, 97 Cartag.
Bani. 4 VII.
Bănuială. 11 IV.
Bătaie. 24, 65 ap.; 9 I-II; 43 Vas.
Beneficiile clericilor. 4, 41 ap.; 99 VI; 15 VII; 9 Teof.
Beție. 42, 43 ap. – Vezi și: cârciuma.
Biblie. 85 ap.; 60 Laod.; 24 Cartag.; 2 Atan.
Biserică. 34, 76 ap.; 2 II; 6, 17 IV; 33, 74, 76, 88 VI; 16 Ant ; 28 Laod.; 42 Cartag.; 1, 4 Teof.
Botez. 46, 47, 49, 50, 60, 80 ap.; 7 II; 31, 59, 78, 84, 95 VI; 12 I-II; 7, 8, 46, 47 Laod.; 47, 48, 57, 72, 110 Cartag.; 3 Sard.; 12 Neocez.; 1, 47, 91 Vas.; 26, 38, 44, 45 Nich.; 4 Tim.; 5 Chiril; 11 Th. St. – Vezi și: rudenie spirituală.
Calomniator. 6 II; 19 Cartag.
Camătă. 44 ap.; 17 I; 10 VI; 4 Laod.; 5, 16 Cartag.; 74 Vas.; 32 Nich.
Capelă. – Vezi: casa de rugăciuni, paraclis.
Carne. 51, 53 ap.; 14 Anc.; 2 Gang.; 28 Vas.
Carte canonică. 12, 23 ap.; 13 IV; 17 VI; 42 Laod. Vezi și: epistole.
Casă de rugăciuni. 4 IV; 10, 17 VII; 58 Laod. – Vezi și: paraclis.
Catalogul clericilor. 15, 18, 51 ap.; 16 I; 5 VI; 89 Vas.
Catalogul episcopilor. 86 Cartag.
Catehizare. 7 II; 95 VI; 10 VII; 26 Laod. – Vezi și: învățătură.
Caterisire. Clericul 3, 5, 25, 27, 29, 35, 42, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 58, 62, 65, 66, 68, 84 ap.; 10, 17 I; 2, 10, 12, 18, 22 IV; 3, 4, 7, 9, 10, 12, 13, 22, 23, 28, 31, 34, 50, 55, 59 VI; 5, 7, 10, 19 VII; 2, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16 I-II; 3, 13, 19 Ant.; 15 Cartag.; 1 Neocez.; 3, 55 Vas.; 42 Ioan.
Caterisirea. 3 III.
Caterisit. 11, 28 ap.; 21 VI; 4 Ant.; 12, 20, 27, 28, 100 Cartag.; 8 Nic.; 2 Const. (394).
Călătorie. 41, 42 Laod.
Călugăr – Vezi: monah.
Călugărie. – Vezi: monahism.
Călugăriță. – Vezi: monahie.
Căsătorie. 17, 18, 19, 26, 51 ap.; 14, 15 IV; 2, 3, 6, 12, 13, 26, 66, 72, 98 VI; 9 Anc.; 10, 31, 52 Laod; 11 Neocez.; 1, 4, 9, 10, 14, 21 Gang.; 23, 27, 78, 87 Vas.; 22, 23 Ioan; 5, 13 Teof.; 13 Tim. – Vezi și: impedimente la căsătorie, divorț.

Căsătorit. II-a, 17 ap.; 3 VI; 12, 87 Vas.; 7 Neocez.
Căsătoria. III-a. 4, 50 Vas.
Cântare. 75 VI; 59 Laod.
Cârciumă. 54 ap.; 9 VI; 24 Laod.; 40 Cartag.
Celibat. 26 ap.; 16 IV; 6, 13 VI; 6, 18 Vas.
Cetate. 8 I; 12, 17 IV; 38 VI.
Cincizecime. 20 I; 91 Vas.
Circumscripțiile bisericești. 17 IV; 38 VI.
Circumstanțe agravante. 37 Nich.
Circumstanțe atenuante. 4, 5 Grig.; 61 Vas.; 13 Teof.; 29, 30 Nich.
Citație. 74 ap.; 19 Cartag.
Cleric. poate fi orice creștin 33 VI; – poate fi primit în cler 21, 77 ap.; 3 Nich.; – nu poate fi cleric 17, 18, 19, 22, 61, 78, 79, 80 ap.; 1, 2 I; 3 VI; 2, 8, 12 Neocez.; 10 Sard.; 3 Laod.; 36 Cartag.; 12 Vas.; 3, 5, 7, 36 Teof.; 3 At.; 21, 30, 42 Ioan. – condițiuni, infracțiuni, pedepse 12, 13-15, 23, 28, 31, 36, 39, 55, 56, 84 ap.; 1, 9, 15, 16 I: 5, 6, 8, 10, 13, 18, 20, 23 IV; 4, 17, 31, 34, 59 VI; 10, 14, 15 VII; 12, 13, 14, 15 I-II; 3, 4, 5, 17 Ant.; 8 Neocez.; 10 Gang.; 35, 41, 42, 57 Laod.; 6, 15, 16 Sard.; 10, 11, 29, 31, 54, 90 Cartag.; 1, 3, 32, 72, 82, 89 Vas.; 4 Chiril; 7 Teof.; 18, 21, 62 Ioan.
Comerț. 76 VI.
Complicitate. 31, 84 ap.; 18 IV; 34 VI.
Concubinaj. 26, 37 Vas.
Conspirație. – Vezi: caterisire.
Contumacie. 74 ap.; 19, 77 Cartag.
Copii. 72 Cartag.; 8 Nich.
Credință. 1 II; 7 III; 1 VI; 2 Cartag.; 6 Neocez.
Cruce. 73 VI; 91 Vas.
Ctitor. 1 I-II.
Cuminecătură. 13 I; 23, 29 VI; 6 Anc.; 7, 41 Cartag.; 19 Laod.; 73 Vas.; 2, 5 Grig.; 9, 23 Nich.; 1 Ghen.
Cumul. 10 IV; 15 VII.
Cuscrie. 54 VI. – Vezi și: rudenia.
Darul dumnezeiesc. 23 VI – Vezi și: simonie.
Defăimare. 55, 56 ap.; 8 Cartag.; 13, 14 I-II; 89 Vas. – Vezi și: dispreț.
Defecte corporale. 77, 78 ap.
Degradare din treaptă. 29 IV.
Demisie. 36 ap.; 17 Ant.; 16 I-II; 3 Chiril.
Depunere. – Vezi: caterisire.
Dezbinare. 5 Ant.; 9 I-II; – Vezi și: schisma.

Descântător. – Vezi: vrăjitor.
Desfacerea căsătoriei. – Vezi: divorț.
Desfrânare. 18, 25, 61 ap.; 3, 4, 44 VI; 3, 32, 60, 69 Vas.; 1 Neocez.; 3, 9 Teof.; 7, 36 Nich.; 61, 18 Ioan. – Vezi și: adulter.
Dezlegarea de afurisire. 32 ap.; 8 Ant.
Dezlegarea postului. 69 ap.; 10 Tim.
Devoluarea. 11 VII; 52, 55 Cartag.
Diaconul. 2, 5, 15, 17, 18, 26, 33 ap.; 15, 18 I; 3, 6, 7, 13 VI; 5 Ant.; 20 Laod.; 10 Anc.; 1 Vas. – Vezi și: cleric.
Disc. 10 I-II.
Dispensă. 12 I; 16 IV; 102 VII; 2, 5, 7 Anc.; 6, 43 Cartag.; 1 Vas.; 4, 5, 7 Grig.
Dispreț. 31 ap.; 2 Ant.; 10, 11 Cartag.
Divorț. 5 ap.; 15, 26 VI; 8 Neocez.; 21, 62 Ioan.
Dobândă. – Vezi: camătă.
Dojană. 19 IV; 8 VI.
Dovezi la judecată. 75 ap.; 85 VI; 132 Cartag.; – Vezi și: martor.
Doxologia. 92 Vas.
Duhovnicul. 102 VI; 132 Cartag.; 34 Vas.; 28, 30 Nich.; 1, 8 Grig.; Ioan Hrisostom, Îndrumări adresate duhovnicilor.
Dumineca. 66 ap.; 55 VI; 18 Gang.
Dumnezeu. 1 VI.
Ecdic. – Vezi: avocat.
Econom. 25, 26 IV; 11 VII.
Egumenul. 46 VI; 12, 14, 19 Nich.; 80 Cartag.; 7 Nic.; 1, 3, 5 Nic.
Eparhia. 35 ap.; 2 II; 17 IV; 20, 38 VI; 18 Anc.; 3, 11 Sard.; 9, 13, 22 Ant.
Epilepsie. 79 ap.
Episcopie. 7 I-II. – Vezi și: eparhie.
Episcopul. 1, 12, 16, 29, 35, 36, 39, 40, 68, 74, 75, 76 ap.; 5, 6, 8, 12, 16 I; 2, 6 II; 6 III; 2, 4, 8, 9, 10, 11, 17, 20, 21, 24, 25, 26, 28, 29 IV; 12, 17, 18, 19, 20, 22, 31, 41, 48, 102 VI; 2, 4, 5, 11, 12, 14, 17 VII; 12 Laod.; 3, 9, 13, 15, 17, 22, 23 Ant.; 2, 5, 7, 18, 24 Anc.; 1, 2, 3, 11, 13, 14, 15 Sard.; 6, 8, 13, 19, 33, 43, 49, 54, 56, 71, 74, 80, 81, 86, 89, 90, 123, 126, 128, 129, 133 Cartag.; 3 Const. (Sf. Sofia); 1 Const. (394); 16 I-II; 5, 7 Grig.; 1, 74, 84, 85 Vas.; 6 Teof.; 3 Chiril. – Vezi și: demisie, foruri judecătorești, apel.
Epistolele canonice: de recomandare, de dimitere (canonice), de pace. 12, 33 ap.; 11, 13 IV; 17 VI; 23, 106 Cartag.; 7, 8 Ant. – Vezi și: carte canonică.

Epitimia. 12 I; 16 IV; 102 VI; 2, 5, 7 Anc.; 6, 43 Cartag.; 2, 54, 74, 84 Vas.; 1, 4, 5, 7 Grig.; 3 At.; 3 Ioan.
Eremiți. 42 VI. – Vezi și: monah.
Eretici. 45, 46, 64, 75 ap.; 19 I; 6, 7 II; 95 VI; 7, 8 Laod.; 1, 47 Vas.; 3 At.; 1, 93, 129 Cartag.
Erezie. 1 II.
Examen. 9 I; 33 VI; 12 Laod.; 18 Cartag.; 89 Vas.; 7 Teof.; 4 Chiril.
Excomunicare. 51 ap.; 4, 16, 20 IV; 17 Ant.; 2 Neocez. – Vezi și: afurisire.
Excomunicat. 10, 12, 13, 16, 32 ap.; 5 I; 6 II; 15 Sard.; 128 Cartag.
Femeie. 70 VI; 44 Laod.; 15 Nich.
Foruri judecătorești. 32, 74 ap.; 5, 6 II; 9, 17 IV; 102 VI; 12, 14, 15, 20, 30, 62, 77, 100, 104, 107 Cartag.; 1 Const. (394); 6, 14, 15 Ant.; 3, 14 Sard.; 1 Chiril. – Vezi și: apel.
Furt. 25 ap.; 42 Ioan.
Grațierea penitenților. 12 I; 5 III; 16 IV; 102 VI; 5 Anc.; 74 Vas. – Vezi și: absoluțiunea, epitimia.
Haină. 27, 45, 62 VI; 16 VII; 21 Gang.
Hirotesie. 14 VII; 6 Nich.
Hirotonia. 1, 2, 26, 29, 35, 68, 80 ap.; 2, 4, 9, 10, 16 I; 2 II; 8 III; 2, 6 IV; 6, 22, 33 VI; 2, 3 19 VII; 13, 18, 36, 48, 49, 56 Cartag.; 1 Const. (394); 13, 19, 22 Ant.; 3, 10, 18 Sard.; 12 Laod.; 1, 8, 12 Neocez.; 13 Teodor; 10, 89, 90 Vas.; 4 Chiril; 3 Teofil; 8 Nich.; 17 I-II.
Horepiscopul. 14 VII; 13 Anc.; 8, 10 Ant.; 57 Laod.; 89 Vas.
Hula. – Vezi: defăimare.
Ierosilie. – Vezi: absoluțiune, grațiere.
Impedimente la căsătorie.
– Alienația mintală. 2, 3, 4 Tim.
– Lipsa consimțământului părților. 38, 40, 42 Vas.
– Căsătoria existentă legal. 87, 93 VI; 46, 77, 80 Vas.
– Hirotonia. 26 ap.; 6, 13 VI; 1 Neocez.
– Votul castității. 16 IV; 44 VI; 6, 18 Vas.
– Postul Paștilor. 52 Laod.
– Săptămâna primă după Paști. 66 VI.
– Răpirea. 27 IV; 92 VI; 22, 50 Vas.
– Logodna. 98 VI; 22 Ioan.
– Rudenia de sânge. 54 VI; 11 Tim.
– Încuscrirea. 54 VI; 2 Neocez.; 23, 78, 87 Vas.; 11 Tim.
– Rudenia religioasă (spirituală). 53 VI.
– Deosebirea de religie. 14 IV; 72 VI; 23 Ioan.
– Sancțiuni. 26 VI; 27, 68 Vas.; 11 Tim.; 13 Teofil.

Impedimente de a intra în cler. – Vezi: cleric.
Înaintare. 13 Cartag.
Infracțiuni. – Vezi: afurisire, caterisire, păcate etc.
Inovațiile sunt interzise. 7, 8 III; 2, 32 VI; 21 Gang. – Vezi și: obicei, tradiție.
Instanțe judecătorești. Vezi: foruri judecătorești.
Interdict. 4 VII.
Interstițiu. 17 I-II; 10 Sard.
Intervenție. 2 IV; 7 Sard.; 75 Cartag.
Inventar. 40 ap.; 24 Ant.; 1 I-II.
Jocuri de noroc. 42, 43 ap.; 50 VI.
Judecata bisericească. – Vezi: foruri judecătorești.
Judecătorii bisericești. 102 VI; 15 Cartag.
Jurământul. 25 ap.
Jurisdicție. 35 ap.; 2 II; 8 III; 8 IV; 20 VI; 56, 120 Cartag.; 9, 13, 22 Ant. – Vezi și: episcop.
Justiția bisericească. Vezi: foruri judecătorești.
Laicul – Vezi: mireanul.
Libertinul. 129 Cartag.
Liturghie. 29, 31 VI; 10 VII; 41, 47 Cartag.; 58 Laod.; 12 I-II.
Locuri sfinte. 97 VI.
Logodnică. 98 VI; 22 Ioan.
Lovire. 65 ap. – Vezi și: bătaie.
Malachie. 12 Ioan.
Martor. 75 ap.; 6 II; 85 VI; 128, 129, 131, 132 Cartag.; 9 Teof.; 38 Ioan.
Mărturisirea păcatelor. 132 Cartag.; 32 Vas.; 22 Nich. – Vezi și: penitența, epitimia.
Mănăstire. 4, 8, 24 IV; 49 VI; 11, 12. 17, 18, 19, 20 VII; l, 7 I-II; 80 Cartag.
Mâncare. 51, 53 ap.; 74, 76 VI; 28 Laod.; 42 Cartag.; 11 Anc.
Mir. 7 II; 95 VI; 7 Laod.; 6 Cartag.; 2 Vas.; 1 Ioan. – Vezi și: ereticii.
Mireanul. 84 ap.; 33, 58, 64, 69 VI; 15 Laod.
Mită. 15 Cartag.
Mitropolitul. 34 ap.; 4 I; 2 II; 1, 8 III; 25, 28 IV; 11 VII; 52, 55 Cartag.; 9, 19, 20 Ant.; 14, 15 I-II.
Monah. 4, 8, 16, 23 IV; 43, 44, 46 VI; 20, 21, 22 VII; 2, 3, 4, 6 I-II; 24 Laod.; 80 Cartag.; 60 Vas.; 6 Nic.; 17, 35 Nich.; 16 Ioan.
Monahie. 45 VI; 126 Cartag.; 11, 25 Nich.; 71 Vas.; 32 Ioan. – Vezi și: monah.
Monahism. 2 I-II.

Mort. 83 VI; 18 Cartag.
Naș. 53 VI; 45 Cartag.; 2 I-II.
Neglijență. 58, 59 ap.; 121, 123 Cartag.
Neofit. 80 ap.; 2 I; 12 Neocez.; 3 Laod.; 10 Sard.
Nepotism. 76 ap.
Nesupunere. 28, 31 ap.; 8 IV; 5 Ant.
Noviciat. 41 VI; 5 I-II.
Nuntă. 66 VI; 52 Laod.; 7 Neocez.
Oaspeți. 41 ap.; 25 Ant.
Obiceiul. 6, 7, 15 I; 27 II; 8 III; 28, 30 IV; 39, 55, 62, 102 VI; 3, 87, 89, 91 Vas.
Obiceiuri păgâne. 70, 71 ap.; 24, 51, 61, 62, 65, 71, 79, 94 VI; 24 Anc.; 83 Vas.
Ochiul. 77 ap.
Orbul. 78 ap.
Ordine. 39 ap.; 18 I; 7 VI; 20, 56, 57 Laod.
Organizarea. 2 II; 17 IV; 38 VI.
Paraclis. 31, 59 VI; 10 VII; 12 I-II – Vezi și: capela, casa de rugăciuni.
Patriarh. 15 I-II – Vezi și: devoluțiune.
Păcate. 2, 9 I; 132 Cartag.; 9, 10 Neocez.; 32, 34 Vas.; 4, 7 Grig.; 34 Nich.
Pedepsele bisericești.
– pentru clerici:
– admonestarea. 31 ap.; 32 Cartag.
– dojana. 19 IV; 25 Ant.
– degradarea din rang. 7 VI
– excluderea din serviciu temporar. 36 ap.
– oprirea de a săvârși cele sfinte temporar. 22 IV; 3 VI; 14 Sard.; 19, 133 Cartag.
– oprirea pentru totdeauna de a sâvârși cele sfinte. 9 Neocez.
– pierderea dreptului de a fi înaintat în grad ierarhic superior. 3 VI; 69 Vas.
– destituirea din serviciu. 15 ap.; 16 I-II; 16 Ant.
– depunerea din treaptă sau oprirea pentru totdeauna de la funcțiile preoțești, dar cu păstrarea dreptului de a purta numele de cleric și de a avea demnitatea preoțească. 3, 26 VI; 1 Ant.; 8, 9 Neocez.; 27 Vas.
– caterisirea. – Vezi: caterisirea.
– caterisirea și afurisirea deodată. 28, 30, 67 ap.; 86 VI; 1 Ant.; 3 Vas.
– anatema – Vezi: anatema.
– pentru mireni:
– afurisirea (excomunicarea). – Vezi: afurisirea.

– anatema. – Vezi: anatema.
aplicarea pedepselor bisericești:
– nu se pedepsesc pentru păcatele mărturisite în taina spovedaniei. 132 Cartag.
– pedepsele aplicate de episcop sunt valabile în întreaga Biserică. 12, 32 ap.; 5 I; 1 Const. (Sf. Sofia); 13 Sard.; 9, 105 Cartag.
– pedepsele se aplică după o prealabilă cercetare și dacă se constată vinovăția. 3, 6 Teofil; 133 Cartag.
– nu se aplică două pedepse pentru aceeași vină. 25 ap.; 3, 32, 51 Vas.; 46 Ioan;
Pedepsit. 14 Sard.; 62 Cartag., – Vezi și: caterisit.
Penitență. 6, 7, 43 Cartag. – Vezi și: epitimia.
Pomenire. 13, 14, 15 I-II; 51 Laod.
Poporul (credincioșii). 6 Sard.; 50 Cartag.
Post. 66 ap.; 29, 55 VI; 18 Gang.; 52 Laod.; 41, 47 Cartag.
Potir. 10 I-II.
Predică. 19, 20, 64, 70 VI; 3, 11 Sard.
Presbiterul. 2, 3, 15, 29, 39, 58, 68 ap.; 9, 10, 15 I; 2 IV; 22 VI; 13 I-II; 11 Cartag.; 9 Neocez.; 58 Laod.; 27 Vas.; învățătura către presbiteri.
Prescripție. 17 IV; 25 VI; 119 Cartag.; 4 Gang.
Profanare. 73, 74, 76, 88 ap.; 10 I-II.
Protecție. 2 IV; 89 Vas.
Rang. 6 I; 3 II; 28 IV; 36 VI; 86 Cartag.
Rebel. 5 Ant.
Recăsătorire. 11 ap.; – Vezi și: căsătoria.
Recuzare. 1 Chiril.
Refuz. 36, 56 ap.; 17, 18 Ant.; 19, 31 Cartag.
Reprimirea celui afurisit. 32 ap.
Reședința. 71 Cartag.
Respectarea autorităților. 84 ap.
Rudenia este:
– de sânge, care e impediment la căsătorie până la gradul IV. 19 ap.; 54 VI; 75 Vas.; 11 Tim.; 5 Teofil.
– încuscrirea, care e impediment la căsătorie până la gradul IV. 54 VI; 2 Neocez.; 23, 78, 87 Vas.; 11 Tim.
– spirituală (religioasă), care e impediment până la gradul II. 53 VI. – Vezi și: impedimente la căsătorie.
– morală. – Vezi: logodna, tutela, înfierea.
Rudele episcopului. 76 ap.; 25 Ant.
Rugăciunea. 11 ap.; 2 Ant.; 18, 59 Laod.; 103 Cartag.

Schismă. 31 ap.; 1, 2 III; 5 Ant.; 10, 11 Cartag.; 6 Gang.; 13, 14, 15 I-II.
Schismatici. 6 II; 1 Vas.; 33 Laod.; 1 Cartag. (Ciprian).
Sentință. 12, 32, 74 ap.; 15 Ant.; 9, 62, 77, 105 Cartag.; 13 Sard.; 1 Const. (Sf. Sofia) – Vezi și: pedepsele bisericești.
Serviciul divin. 28 ap.; 4 Ant.; 6 Gang.; 10, 11 Cartag.
Simonie. 29 ap.; 2 IV; 22, 23 VI; 4, 5, 19 VII; 90 Vas. Ghenadie, Scrisoare către Tarasie.
Sinod. 37, 74 ap.; 5 I; 6 II; 8 III; 1, 9, 19 IV; 1, 8 VI; 1, 6 VII; 14, 15. 17 Ant.; 73, 76 Cartag.; 40 Laod.; 6 Sard.; 1 Const. (394).
Sinucigași. 14 Tim.
Soție. – Vezi căsătorie, divorț.
Sperjur. 25 ap.; – Vezi și: jurământ.
Stat. 30, 84 ap.; 17 IV; 38 VI; 3 VII. – Vezi și: conspirație.
Succesiunea apostolică. 1 Vas.
Superstiție. 65 VI. – Vezi și: obiceiuri păgâne, vrăjitorie, vedenii, zar.
Supunere canonică. 31, 39, 55 ap.; 8, 23 IV; 17 VI; 57 Laod.; 5 Ant.; 10, 11, 31 Cartag.; 13, 14, 15 I-II. – Vezi și: ascultare canonică.
Surd. 78 ap.
Taine. 31 VI.
Tâlhari. 55 Vas.
Testament. 40 ap.; 24 Ant.; 22, 32 Cartag.
Tradiție. 21 Gang.; 91, 92 Vas. – Vezi și: obicei.
Transferare. 14, 15 ap.; 15 I; 5, 20 IV; 17 VI; 10 VII; 3, 16, 21 Ant.; 16 Sard.; 48 Cartag.
Trepte bisericești. 18 I; 7 VI; 20 Ant.
Vagabond. 23 IV.
Vânătoare. 51 VI.
Vârstă canonică.
– pentru episcop și presbiter. 11 Neocez.; 14 VI (30 ani).
– pentru diaconi. 16 Cartag.; 14 VI (25 ani).
– pentru ipodiaconi. 15 VI (20 ani).
– pentru călugări și călugărițe. 18 Vas. (majoratul).
– pentru călugări (obișnuit). 126 Cartag. (25 ani), și numai excepțional. 18 Vas.; 40 VI (17 ani sau și mai puțin).
Vedenii. 83 Cartag. – Vezi și: altar.
Venituri. 4, 41, 59 ap.; 25 IV; 7, 8 Gang.; 8, 10, 11 Teofil. – Vezi și: avere.
Vizitații canonice. 52 Cartag.
Votul monahal. 16 VI; 18, 20 Vas. – Vezi și: monah.
Vrăjitor. Vrăjitorie. 61 ap.; 24 Anc.; 36 Laod.; 3 Gang.; 7, 65, 72, 83 Vas.; 2, 27 Ioan. – Vezi și: superstiție, obiceiuri păgânești.
Zar. 42, 43 ap.; 50 VI. – Vezi și: jocuri de noroc.

VIII. ÎNDRUMĂTOR CANONIC

întocmit de Pr. Prof. LIVIU STAN

ABATERE – Vezi: CLERIC, DOJANĂ, INFRACȚIUNE, PĂCAT etc.

ABSOLUȚIUNE: Penitenții care sunt în primejdie de moarte, dacă se căiesc, să fie iertați de pedeapsa ce li s-a dat și să fie împărtășiți cu Sfintele Taine. Dreptul de absoluțiune îl are Episcopul. Presbiterul are acest drept numai în lipsa Episcopului. 7, 43 Cartag. Vezi și: GRAȚIERE.

ABSTINENȚA. Clericul care se abține de la nuntă, carne și vin, nu pentru înfrânare, ci din scârbă, hulindu-le ca lucruri rele, ori să se îndepărteze, ori să se caterisească și să se lepede de Biserică. Asemenea și mireanul. 51 ap.

- Clericul care în zilele de sărbătoare nu se împărtășește din carne și vin din scârbă, iar nu din înfrânare, să se caterisească. 53 ap.
- Clericul care postește (post sec) Sâmbăta și Duminica să se cateterisească; mireanul să se afurisească. 66 ap.
- Clericul care-și leapădă soția, pe motiv de evlavie, să se afurisească, iar „dacă stăruie în greșeală, să se caterisească". 5 ap.

ABUZ DE PUTERE. Clericii superiori să nu abuzeze de puterea lor față de clerici subalterni. 4 VII.

ACUZA. Acuza împotriva Episcopului se înaintează Mitropolitului, deci căpeteniei sinodului de care depinde acel Episcop. 6 ap.; 19 Cartag.

- Cel ce pârăște pe un Episcop e dator să-și susțină pâra. Dacă nu o susține, se pedepsește ca un calomniator. 6 II; 19 Cartag.
- Reclamație împotriva clericilor poate face, în chestiunile particulare, orice persoană căreia i s-a cauzat de către clerici o nedreptate. În chestiunile bisericești, pot ridica acuză numai persoanele vrednice de credință. De aceea: ereticii, schismaticii, anatemizații, excomunicații, caterisiții, cei ce disprețuiesc canoanele, cei cu viață imorală și cei ce au fost dați în judecată și nu s-au dezvinovățit nu pot ridica acuză împotriva clericilor. 6 II; 21 IV; 74 ap.; 8, 128 Cartag. De asemenea, nici cei lipsiți de drepturi civile și nici oarecari persoane care «s-au spurcat cu fapte rușinoase». 129 Cartag.
- Cel ce a ridicat mai multe învinuiri împotriva clericilor, dacă nu poate dovedi una dintre ele, atunci nu i se permite să mai susțină pe celelalte. 130 Cartag.

- Cel ce acuză pe Episcop, să dea în scris «că sunt gata a se supune aceleiași pedepse care s-ar da Episcopului ucuzat, în cazul când la cercetarea lucrurilor se va dovedi că Episcopul este nevinovat și că dânșii au calomniat numai pe Episcop», 6 II; 19 Cartagina.
- Acuza ce se ridică împotriva cuiva trebuie cercetată în mod temeinic. 3, 6 Teofil. Alex.
- Acuzatul sau acuzatorul pot cere, pentru motive binecuvântate, ca procesul lor să se judece în alt loc decât cel obișnuit. 30 Cartag.

ADMINISTRAREA AVERII BISERICEȘTI o face Episcopul, ajutat de un econom cleric. 26 IV; 11 VII.

- Episcopul care nu administrează corect averea eparhială să fie judecat de sinod, 25 Antiohia. Vezi și: AVERE.

ADULTER. Raportul intim al soțului cu o femeie străină sau al soției cu un bărbat străin este adulter. 21 Vasile cel Mare; 15 Ioan Postnicul.

- Cel dovedit de adulter nu poate fi promovat în cler. 61 ap.
- Dacă soția clericului e adulteră, acesta trebuie să o demită; dacă nu divorțează de ea, el încetează de a mai fi cleric. 8 Neocezareea.
- Adulterul este mai grav decât desfrânarea. 18 Vasile cel Mare; 4 Grig. de Nyssa.
- Adulterul este motivul de divorț. 9 Vasile cel Mare. Vezi și: DESFRÂNARE.

ADUNARE ILEGALĂ. «Dacă vreun presbiter, disprețuind pe Episcopul său, ține deosebit adunare și ridică alt altar, neștiind nici o vină asupra Episcopului său..., să se caterisească». 31 ap.; 31 VI; Vasile cel Mare; 5 Antiohia; 35 Laod.; 10 Cartag. Să fie anatema; 6 Gangra; 10, 11 Cartagina. Vezi și SCHISMĂ.

AFURISIRE. Se pedepsește cu afurisire:

A. Episcopul care: primește în eparhia sa clerici sau mireni afurisiți, veniți din alte eparhii. 12 ap.

- Primește clerici care, împotriva voinței Episcopului lor, și-au părăsit eparhia. 16 ap.
- Nu poartă grijă să dea clericilor săraci cele de trebuință. 59 ap.
- Hirotonește, ca urmaș al său, pe o rudenie a sa. 76 ap.
- Se amestecă în treburile altei eparhii, fără învoirea Episcopului competent. 18 Ancira.

B. Clericul[1] care: divorțează din motive de evlavie. 5 ap.

- Nu se împărtășește la St. Liturghie, fără a spune motivul pentru care nu se împărtășește. 8 ap.
- A ajuns la demnitatea de cleric prin bani. 29 ap.

---

1. Prin clerici înțelegem, în sensul canoanelor, toate persoanele de la citeț în sus.

- Refuză să păstorească pe credincioșii pentru care a fost hirotonit, sau care e vinovat din cauză că poporul nu vrea să primească pe Episcopul canonic. 36 ap.
- Joacă jocuri de noroc sau se dă beției. 43 ap.; 50 VI.
- Se roagă împreună cu ereticii. 45 ap.
- Umblă la cârciumi. 54 ap.
- Defaimă pe un cleric superior. 56 ap.
- Batjocorește pe un infirm, șchiop, surd sau orb. 57, 58 ap.
- Clericul superior care nu poartă grijă de cler sau credincioși. 58 ap.
- Duce din biserică vase sfințite, spre a le folosi acasă. 73 ap.; 10 I-II.
- Călugărul care fuge de la mănăstire și persoana care primește pe fugar. 4 I-II.

C. Mireanul care:

- Se roagă împreună cu cei excomunicați. 10 ap.; 2 Antiohia.
- Disprețuiește pe episcop sau devine schismatic. 31 ap.; 5 Antiohia; 13 I-II.
- Ucide pe cineva. 65 ap.
- Postește (post negru) Duminica sau Sâmbăta (afară de Sâmbăta mare) 66 ap.; 55 VI.
- Defaimă conducerea de stat sau pe dregători. 84 ap.
- Mireanul și monahul care nu se supune Episcopului său. 8 IV.
- Își ia singur Sf. Cuminecătură, de față fiind Episcopul, presbiterul sau diaconul. 58 VI.
- Predică în public (în biserică) fără învoirea Episcopului. 64 VI.
- Face cârciumă sau alt fel de comerț în curtea bisericii. 76 VI.
- Comunică cu clericul care liturghisește saù botează în paraclise particulare, fără învoirea Episcopului. 12 I-II.

AFURISIT. Clericul afurisit poate fi iertat numai de Episcopul care l-a pedepsit sau de urmașul său legitim. 32 ap.; 6 Antiohia.

- Să se prelungească afurisirea clericului care a fost afurisit de un Episcop, și merge în altă eparhie, tăinuindu-și pedeapsa. 13 ap.
- Clericul care se crede afurisit pe nedrept de Episcop poate face apel la Mitropolit. 14 Sardica.

Vezi și: EXCOMUNICARE.

ALEGEREA DE EPISCOP o face sinodul Episcopilor din circumscripția mitropolitană respectivă, în frunte cu Mitropolitul. 4, 6 I; 3 VI; 19, 23 Antiohia: 12 Laodiceea. La alegere trebuie să participe și credincioșii. 6 Sardica; 50 Cartag. Alegerea se face cu majoritatea voturilor. 6 I.

- Alegerea de Episcop trebuie făcută în termen de trei luni de la data vacantării. Acest termen poate fi prelungit numai în caz de forță majoră. Mitropolitul care desconsideră această normă se pedepsește. 25 IV.

- Episcopul care administrează o eparhie vacantă și în decurs de un an nu reușește să facă să se completeze vacanța să fie înlocuit cu un alt Episcop interimar. 74 Cartagina.
- Cel ce ajunge Episcop fără învoirea Mitropolitului să nu mai fie Episcop. 6 I.
- Alegerea de Mitropolit o fac Episcopii și credincioșii din circumscripția mitropolitană respectivă. 6 Sardica.

ALTAR se poate ridica numai cu binecuvântarea Episcopului. 31 ap.; 5 Antiohia; 10, 11 Cartagina.

- Cei ce slujesc la altar să se înfrâneze întru toate la vremea când slujesc cele sfinte. 13 VI; 4, 25, 70 Cartagina.
- Mirenii nu au voie să intre în altar. 69 VI.
- Femeia să nu intre în altar. 44 Laodiceea.
- Călugării și călugărițele au voie să intre în altar. 1 Nicolae al Constantinopolului; 15 Nichifor Mărturisitorul.
- Altarele ridicate în urma unor descoperiri (vedenii) false să fie înlăturate. 83 Cartag.

AMESTEC. Episcopul care se amestecă nepoftit în afacerile altei eparhii să se caterisească. 13, 22 Antiohia; 2 II; 20 VI; 3, 11 Sardica. Can. 18 Ancira zice: să se afurisească.

AMNISTIE – Vezi: ABSOLUȚIUNE, GRAȚIERE.

AMVON. De pe amvon au dreptul să citească numai cei ce au cel puțin hirotesia de citeț. 33 VI; 14 VII.

ANATEMA să fie:

- Cei ce mijlocesc ca cineva să fie hirotonit sau numit într-o funcție bisericească prin simonie. 2 IV; 5 VII, Scrisoarea lui Ghenadie; Scrisoarea lui Tarasie.
- Clericii și monahii care își părăsesc slujba lor. 7 IV.
- Cei ce defăimează căsătoria. 1, 10, 14 Gangra.
- Cei ce defăimează pe cel ce mănâncă carne. 2 Gangra.
- Cel ce afirmă că nu se cuvine a primi Sf. Cuminecătură de la un preot căsătorit. 4 Gangra.
- Cel ce lucrează împotriva socotinței Episcopului. 6, 7, 8 Gangra: 11 Cartag.
- Cel ce se dedică fecioriei din scârbă de căsătorie. 9 Gangra.
- Cel ce defaimă pe cei ce fac agape și cheamă la ele pe săraci. 11 Gangra.
- Cel ce sub pretextul ascezei își neglijează creșterea copiilor. 15 Gangra.
- Cel ce, sub pretextul evlaviei, își părăsește părinții și nu le dă cinstea cuvenită. 16 Gangra.
- Cel ce, pentru asceză părută, ajunează Duminica. 18 Gangra.
- Episcopul care-și lasă prin testament averea persoanelor eterodoxe. 81 Cartag.

APEL. Clericul care a fost judecat și pedepsit de Episcopul său, dacă se crede nedreptățit, poate apela la Mitropolit sau la sinod. 5 I; 6 Antiohia; 14 Sardica; 11 Cartag.; 4 Teofil Alex.
- Sentința pe care o dă sinodul provincial cu unanimitate de voturi, contra unui Episcop, este inapelabilă. 15 Antiohia. Nu se admite apel împotriva sentinței date de arbitri. 15, 96, 122 Cartagina.

APOSTAZIE. Clericul care se leapădă de credință să fie exclus din Biserică. 62 ap.
- Clericul care e dovedit că, înainte de hirotonie, s-a lepădat de credință să se caterisească. 10 I.

APOSTAT. «Harul și împăcarea (cu Biserica) să nu se refuze... apostaților care se pocăiesc și se convertesc la Dumnezeu». 45 Cartag.

ARBITRAJ. Litigiile dintre clerici pot fi rezolvate și pe cale de arbitraj, dacă se învoiește la aceasta, pe lângă clericii respectivi, și Episcopul. 9 IV; 15 Cartag. Sentința dată de arbitri nu se poate apela. 15, 96, 122 Cartag.

ASCULTARE CANONICĂ. Clericii să nu săvârșească nimic fără învoirea Episcopului. 39 ap.; 57 Laod.
- Clericii care nu ascultă de Episcopul lor să fie supuși «pedepselor canoanelor». Monahii și mirenii să fie afurisiți. 8 IV; 31 Cartag.; 13 I-II. Clericul care defaimă pe Episcop să se caterisească. 55 ap.
- Clericii și monahii nu pot pleca în altă eparhie fără aprobarea episcopului lor. 23 IV. Cei ce nesocotesc această dispoziție să se caterisească. 17 VI. Vezi și SCHISMA, SUPUNERE CANONICĂ.

AUTOCEFALIE. 6 I; 2 II; 3 II; 8 III; 36 VI.

AUTONOMIE. 30 ap.; 3 VII; vezi: BISERICA, EPARHIA, EPISCOPUL.

AVERE. Episcopul e dator să poarte grijă de averea bisericească și să o administreze, «ca și cum l-ar supraveghea Dumnezeu». 38, 41 ap; 12 VII; 24, 25 Antiohia; 2 Chiril Alex.
- Averea bisericească nu e permis să fie administrată fără de Episcop. 7, 8, Gangra. Episcopul trebuie să o administreze cu ajutorul unui econom cleric. 26 IV; 11 VII.
- Episcopul care nu o administrează cu știrea clericilor din eparhie, ci o dă spre administrare rudelor sale, să fie tras la răspundere de si-nod. 25 Antiohia.
- Averea bisericii văduvite se administrează de economul acelei biserici. 25 IV.
- Ea trebuie să fie bine chivernisită și cheltuită cu folos. 24 Antiohia; 10 Teofil. Alex.
- Episcopul poate lua din averea Bisericii pentru întreținerea sa, pentru trebuințele clerului și pentru credincioșii săraci. 41, 59 ap.; 25 Antiohia.
- Averea Bisericii trebuie să fie inventariată. 33 Cartag.; 1 I-II.

- Averea Bisericii să fie deosebită de averea Episcopului. Episcopul poate lăsa averea sa cui vrea, a Bisericii însă rămâne pentru Biserică. 40 ap.; 24 Antiohia.
- Episcopul să nu întrebuințeze averea Bisericii pentru a zidi mănăstiri în paguba eparhiei. 7 I-II.
- Cel ce-și însușește obiecte bisericești să fie afurisit. Dacă e cleric, să fie caterisit. 73 ap; 10 I-II; 11 Teofil Alex.
- Averea bisericească să nu se vândă decât în caz de mare nevoie, dar și atunci numai cu aprobarea celor în drept. 26, 33 Cartag.
- Vânzarea lucrurilor bisericești de către presbiteri, în timpul vacanței Scaunului episcopesc e anulabilă. Dreptul de a o anula aparține Episcopului care va fi instituit. 15 Ancira.
- Preoții și diaconii nu pot face nimic cu averea Bisericii, fără știrea Episcopului lor. 39 ap.
- Averea pe care o aduce în mănăstire cel ce intră în monahism rămâne mănăstirii, afară de cazul când respectivul pleacă din mănăstire din vina starețului. 19 VII.
- Episcopul poate dispune de averea sa particulară după cum voiește. 24 Antiohia. Nu are însă voie să o lase prin testament persoanelor eterodoxe, nici în cazul că acestea i-ar fi rude. Cei ce nu se supun acestei dispoziții să fie anatema. 81 Cartagina.
- Clericii care, după moartea Episcopului, răpesc bunurile ce au aparținut defunctului să se caterisească. 22 IV.
- Mitropolitul nu are voie ca, la moartea vreunui episcop, să-și însușească lucrurile aceluia sau ale Bisericii lui, ci e obligat să le lase spre administrare clerului Bisericii respective, care are datoria să le predea Episcopului următor. 35 VI.
- Averea pe care o câștigă clericul, în calitate de cleric, trebuie dată Bisericii (fie în timpul vieții, fie după moartea sa). 32 Cartag.

AVOCAT. La Episcopie să fie avocați care să apere interesele bisericești. 75, 97 Cartagina.

BANI. Episcopul care, din lăcomie după câștig, pretinde bani de la subalterni să fie pedepsit ca pentru simonie. 4 VII.

BĂNUIALA. Persoanelor care stau sub bănuială și vor să plece dintr-o eparhie în alta li se dă epistolă de recomandare. 11 IV.

BĂTAIA. Clericul care bate pe cineva să se caterisească. 27 ap.; 9 I-II.

- Clericul care lovește pe cineva și-l omoară să se caterisească; mireanul să se afurisească. 65 ap.
- «Cel ce a dat aproapelui lovitură de moarte ucigaș este, ori de a început bătaia, ori de s-a apărat». 43 Vasile cel Mare.

BENEFICIILE CLERICILOR. Clericul se întreține din darurile credincioșilor. 4 ap.; 8 Teofil Alex.
- Cel ce slujește la altar, de la altar să se hrănească. 41 ap.
- Clericul să se mulțumească cu darurile ce i le dau credincioșii, în mod benevol. 99 VI.
- Clericul să se ocupe și cu gospodăria sau cu alte îndeletniciri compatibile cu preoția. 15 VII.

BEȚIA. Clericul care se dedă beției «ori să înceteze, ori să se caterisească». 42 ap.
- «Clericul inferior și mireanul care se dedă beției ori să înceteze, ori să se afurisească». 43 ap. Vezi și: CÂRCIUMA.

BIBLIE. 85 ap.; 60 Laodic.; 24 Cartag.; 2 Atanasie cel Mare.

BISERICA. În biserică sau în curtea bisericii să nu se facă ospătărie. Cel ce face să fie afurisit. 74, 76 VI; 28 Laodiceea; 42 Cartag.
- Clericul care bagă animale în biserică sau în curtea bisericii, afară de cazul de forță majoră, să se caterisească; mireanul să se afurisească. 88 VI.
- Biserica pângărită de eretici, să fie luată în folosință de ortodocși numai după ce s-a făcut aici rugăciunea cuvenită. Teodor Studitul, Răsp. la întrebarea a 4-a.
- «Cel ce se hirotonește să se numească special pentru biserica unei cetăți sau a unui sat, sau mucenicească, sau pentru mănăstire». 6 IV.
- Biserica, organizându-și unitățile sale administrative, trebuie să țină seama de împărțirea politică a Statului. 17 IV; 38 VI.
- Principiul organizării Bisericilor naționale e recunoscut prin canonul 34 ap.
- Episcopii să nu-și întindă jurisdicția asupra altor biserici afară de eparhia lor. 2 II.
- Episcopul care ocupă în mod arbitrar o biserică văduvită «să fie lepădat». 16 Antiohia.
- Episcopul nu poate lăsa nimănui ca moștenire Biserica sa. 76 ap.

BOTEZ. Clericul care admite botezul ereticilor să se caterisească. 46, 68 ap.
- Clericul care nu săvârșește Botezul în numele Sfintei Treimi să se caterisească. 49 ap.
- Clericul care nu săvârșește la Taina Botezului trei afundări să se caterisească. 50 ap.
- Învățătura de a afunda de trei ori în apă pe cel ce se botează și învățătura despre lepădările de Satana le avem din Sf. Tradiție. 91 Vasile cel Mare.
- Botezul unor eretici e valid, al altora nu. 7 II; 7, 8 Laod.; 1, 47 Vasile cel Mare; 47, 57 Cartag.; 95 VI.
- Cei ce se botează, să învețe mai întâi credința creștină. 78 VI; 46 Laodiceea.

- Catehumenul care e bolnav poate fi botezat, deși nu a împlinit stagiul de catehumen. 26 Nichifor Mărt.; 4 Tim. Alex.; 47 Laodiceea; 5 Chiril Alex.
- Cel care a fost botezat de curând nu poate fi cleric. 80 ap.; 12 Neocez.; 3 Laodic.; 10 Sardica; 2 I.
- Copiii mici se botează spre iertarea păcatelor. Cel ce neagă aceasta, să fie anatema. 110 Cartagina.
- Copiii despre care nu se știe precis dacă au fost botezați sau nu trebuiesc botezați, ca să nu rămână lipsiți de curățirea cea sfințitoare. 84 VI; 72 Cartagina.
- Copilul nou-născut, dacă e în primejdie de moarte, să fie botezat. 38 Nichifor Mărt.
- Botezul se săvârșește în biserică. Clericii care săvârșesc această Sfântă Taină afară de Biserică, fără aprobarea Episcopului, să se caterisească 31, 59 VI; 12 I-II.
- Botezul se cuvine să fie săvârșit de Episcop sau de presbiter. 50 ap. În caz de nevoie, el poate fi săvârșit și de monahul simplu, sau de diacon. 44 Nichifor Mărt.; sau de orice creștin. 45 Nichifor Mărt.; Teodor Studitul, Răsp. la întreb. 11.
- Botezul nu se repetă. 47 ap.; 48 Cartagina.
- De ritualul botezului se țin: binecuvântarea apei, a untdelemnului și a botezatului, lepădarea de Satana, ungerea cu untdelemn și cufundarea de trei ori în apă. 91 Vasile cel Mare.
- rudenia de botez, vezi: RUDENIA SPIRITUALĂ.

CALOMNIATOR. Cel ce face reclamație împotriva clericilor, dacă se constată că aceștia sunt nevinovați, iar reclamantul este un calomniator, «să se lepede din comuniune». 19 Cartagina; sau să fie pedepsit cu pedeapsa cu care ar fi fost pedepsit reclamatul, dacă ar fi fost dovedit vinovat. 6 II.

CAMĂTĂ. Cel care ia camătă «ori să înceteze, ori să se caterisească». 44 ap.; 17 I; 10 VI; 4 Laod.; 5, 16 Cartagina.
- Cel ce ia camătă nu poate fi cleric. 14 Vasile cel Mare.
- Cel ce ia camătă nu se cuvine să se împărtășească... «dacă stăruiește în nelegiuire». 32 Nichifor Mărt.

CAPELA, vezi: CASĂ DE RUGĂCIUNI, PARACLIS.

CARNE. Clericul care se abține de la mâncare de carne nu pentru înfrânare, ci fiindcă crede că e păcat a gusta carne, «ori să se îndrepteze, ori să se caterisească și să se lepede din Biserică. Așijderea și laicul». 51, 53 ap.; 14 Ancira.
- Cel ce osândește pe cel ce mănâncă carne, să fie anatema. 2 Gangra.
- Făgăduința de a nu mânca carne de porc este absurdă. 28 Vasile cel Mare.

CARTE CANONICĂ. Nici un cleric sau mirean (care dorește să intre în cler) nu poate fi primit în altă eparhie fără carte canonică. 12, 33 ap.; 13 IV; 17 VI.
- Clericii să nu călătorească în altă eparhie fără carte canonică. 42 Laodiceea. Vezi și: EPISTOLE CANONICE.

CASĂ DE RUGĂCIUNI nu se poate zidi și în ea nu se poate sluji fără învoirea Episcopului competent. 4 IV; 10, 17 VII.
- «Nu se cuvine a aduce jertfă prin case de către Episcopi sau presbiteri». 58 Laodiceea. Vezi și: PARACLIS.

CATALOGUL CLERICILOR. Episcopul trebuie să aibă catalogul tuturor clericilor. 89 Vasile cel Mare.
- Cei ce sunt trecuți în acest catalog (adică toți clericii) sunt supuși întru toate ierarhilor și normelor bisericești. 15, 18, 51 ap.; 16 I: 5 VI.

CATALOGUL EPISCOPILOR să se alcătuiască după vechimea hirotoniei lor. 86 Cartagina.

CATEHIZARE. Unii eretici, care trec la Ortodoxie, trebuie catehizați înainte de a fi primiți în Biserică. 7 II; 95 VI.
- Preoții au datoria de a catehiza pe copii și tineret. 10 VII.
- Catehizarea catehumenilor au dreptul să o facă numai persoanele încredințate de Episcop cu aceasta. 26 Laodiceea. Vezi și: ÎNVĂȚĂTURĂ.

CATERISIRE. Se pedepsește cu caterisirea clericul care:
- Aduce la altar altă jertfă decât cea rânduită de Domnul Hristos. 3 ap.; 28 VI.
- Divorțează din motive de evlavie. 5 ap.; 13 VI.
- Comunică sau se roagă cu un alt cleric caterisit. 1 Antiohia.
- Se face vinovat de desfrânare, jurământ fals și furt. 25 ap.; 4 VI; 3 Vasile cel Mare; 42 Ioan Postnicul.
- Își însușește un vas sfințit din biserică și-l întrebuințează spre scopuri necuviincioase. 10 I-II.
- Bate pe cineva. 27 ap.; 9 I-II.
- Omoară om. 65 ap.; 55 Vasile cel Mare.
- Ajunge la demnitatea de cleric prin bani, precum și acela care hirotonește pentru bani, adică simoniacul. 29 ap.; 2 IV; 22 VI; 5, 19 VII.
- Disprețuiește pe Episcopul său și se desparte de el. 31, 55 ap.; 5 Antiohia; 13-15 I-II.
- Face conspirații contra stăpânirii de stat, contra Episcopului sau altor clerici. 84 ap.; 18 IV; 34 VI.
- Își pierde vremea cu jocuri de noroc sau se dedă beției. 42 ap.; 50 VI.
- Ia camătă de la debitori. 44 ap.; 17 I; 10 VI.
- Admite ereticilor să săvârșească ceva ca și clerici. 45 ap.
- Admite botezul sau jertfa ereticilor. 46 ap.

- Botează din nou pe cel ce are botez adevărat. 47 ap.
- Nu săvârșește botezul în numele Sfintei Treimi. 49 ap.; sau nu-l săvârșește prin 3 afundări. 50 ap.
- Se abține de la nuntă, carne și vin nu pentru înfrânare, ci fiindcă le consideră lucruri rele. 51, 53 ap.
- Nu primește pe cel ce se pocăiește. 52 ap.
- Nu poartă grijă de clericii inferiori. 58 ap.
- Se leapădă de calitatea de cleric. 62 ap.
- Postește post negru duminica sau sâmbăta (afara de Sâmbăta mare). 66 ap.; 55 VI.
- Primește să fie hirotonit a doua oară. Aceeași pedeapsă se dă și Episcopului care hirotonește pe un cleric a doua oară. 68 ap.
- Defaimă stăpânirea de stat sau pe dregător. 84 ap.
- A fost apostat înainte de hirotonie. 10 I.
- Se transferă cu de la sine putere de la o parohie la alta. 10 IV; 10 VII; 3 Antiohia.
- După moartea Episcopului, răpește bunurile acestuia. 22 IV.
- S-a căsătorit a doua oară. 3 VI.
- Se căsătorește după hirotonie. 6 VI; 1 Neocezareea.
- Ține cârciumă. 9 VI.
- Pretinde plată pentru Sfânta Cuminecătură. 23 VI.
- Liturghisește sau botează afară de biserică, fără aprobarea Episcopului. 31, 59 VI; 10 VII; 12 I-II III.
- Nu amestecă vinul, pentru Sf. Euharistie, cu apă. 32 VI.
- Își însușește și profanează obiectele sfințite din biserică. 10 I-II.
- Ieromonahul care primește în monahism o persoană fără a fi de față egumenul mănăstirii în care e chemat să trăiască cel primit în monahism. 2 I-II.
- Refuză să se supună judecății bisericești. 15 Cartagina.
- Nu pomenește, la Liturghie, pe Episcopul său. De asemenea, și Episcopul care nu pomenește pe Mitropolitul său. 13 I-II; 14 I-II, sau Mitropolitul care nu pomenește pe Patriarhul său. 15 I-II.
- Episcopul care face hirotonii pentru alte eparhii, sau se amestecă, sub orice formă, în afacerile altei eparhii, fără învoirea celor în drept. Cu aceeași pedeapsă sunt loviți și cei hirotoniți, pe nedrept, de alt episcop. 35 ap.; 13 Antiohia.
- Episcopul care împarte o Mitropolie în două, pentru a deveni și el Mitropolit. 12 IV.
- Episcopul care trăiește în căsătorie. 12 VI.
- Episcopul care sfințește o biserică fără sfintele moaște. 7 VII.
- Episcopul care primește clerici din altă eparhie fără carte canonică și clericul care pleacă fără carte canonică. 7 VI.

- Episcopul care, fără cauză justă, lipsește din eparhie mai mult de șase luni. 16 I-II.
- Episcopul-Vicar, dacă face hirotonii fără aprobarea Episcopului. 10 Antiohia.

CATERISIREA pronunțată de Episcopi eterodocși asupra clericilor ortodocși este fără valoare. 3 III.

CATERISIT. Cel caterisit în mod legal trece în rândul mirenilor și nu mai poate îndeplini nici un serviciu clerical. 27, 28 Cartagina; 8 Nic. al Constantinopolului; 21 VI.

- Caterisitul care ar îndrăzni să săvârșească servicii divine să fie exclus cu totul din Biserică (afurisit). 28 ap.; 4 Antiohia.
- Clericul caterisit, dacă se pocăiește de păcatul pentru care a fost caterisit, i se poate permite să poarte semnele externe clericale. 21 VI.
- Cel care comunică cu un caterisit să fie lepădat din Biserică. 4 Antiohia.
- Clericul care se roagă cu un cleric caterisit să se caterisească. 11 ap.
- Episcopul nu poate fi caterisit de doi Episcopi, ci numai de Sinodul episcopesc. 2 sin. local din C-pol, din anul 394. Iar în lipsa Sinodului, de 12 episcopi; presbiterul, de 6 episcopi, diaconul de 3 episcopi, iar ceilalți clerici, de un Episcop. 12, 20, 100 Cartagina.
- Episcopul poate fi caterisit numai de Sinod. Ceilalți clerici pot fi caterisiți de Episcopul lor. 4 Antiohia; 20 Cartag.

CĂLĂTORIE. Clericii să nu călătorească fără știrea Episcopului și fără carte canonică. 41, 42 Laodiceea.

CĂLUGĂR, vezi: MONAH.

CĂLUGĂRIE, vezi: MONAHISM.

CĂLUGĂRIȚĂ, vezi: MONAHIE.

CĂSĂTORIA este instituită de Dumnezeu. 51 ap; 21 Gangra.

- Cleriul care se abține de la căsătorie nu pentru înfrânare, ci pentru că o consideră păcat să se caterisească și să se lepede din Biserică. 51 ap.
- Cel ce defaimă căsătoria să fie anatema. 1, 4, 9, 10, 14 Gangra.
- Căsătoria după hirotonie este oprită. Cei ce au intrat în cler necăsătoriți nu se mai pot căsători, afară de cazul când sunt numai citeți sau cântăreți. Cei ce calcă această dispoziție să se caterisească. 26 ap.; 3, 6, 13 VI; 11 Neocezareea.
- Episcopii trebuie să fie necăsătoriți. Cei ce nesocotesc această dispoziție să se caterisească. 12 VI.
- Diaconii se pot căsători și după hirotonie. 10 Ancira (abrogat prin can. 6 VI).
- Căsătoria dintre ortodocși și eretici sau păgâni nu e permisă. Cel ce nu respectă această dispoziție se afurisește. Dacă însă doi eterodocși au încheiat o căsătorie legală și unul din ei se convertește apoi la credința ortodoxă, iar celălalt rămâne tot eterodox, căsătoria lor să nu se desfacă,

dacă soții se învoiesc să trăiască împreună și mai departe. 72 VI; 14 IV; 10 Laodiceea; 23 Ioan Postnicul.

- Căsătoria ortodocșilor cu ereticii e permisă numai în cazul când partea eretică promite că va trece la Ortodoxie. 31 Laodiceea; 14 IV.
- Cel ce a avut o concubină sau s-a căsătorit cu o văduvă, ori divorțată, ori desfrânată nu poate fi cleric. 17, 18 ap.; 3 VI.
- Căsătoria (consecutiv) cu două surori sau cu două nepoate de frate sau de soră este oprită. 19 ap.; 5 Teofil. Alex.
- Diaconițele care se căsătoresc să fie anatema și ele, și cei ce le iau de soții. 15 IV.
- Nu se cuvine a ține nunți în Patruzecime. 52 Laodiceea.
- Căsătoria în săptămâna I-a după Paști e oprită. 66 VI.
- Cel ce se căsătorește cu logodnica altuia să se pună sub acuză de adulter. 98 VI; 22 Ioan Postnicul.
- Cei ce s-au căsătorit cu două surori, sau cel ce a luat pe soția fratelui său, sau pe sora soției sale, nu se primește la pocăință înainte de a se desface acea căsătorie nelegiuită. 23, 78, 87 Vasile cel Mare; 11 Tim. Alexandrinul.
- Cel ce din neștiință încheie o căsătorie nelegiuită să fie tratat cu blândețe, dacă desface căsătoria și regretă în mod sincer ceea ce a făcut. 13 Teofil. Alex.
- Presbiterul care, din neștiință, a încheiat o căsătorie ilegală pierde dreptul de a săvârși serviciul divin, însă i se permite să poarte denumirea de presbiter și să șadă între preoți, bineînțeles dacă a desfăcut căsătoria ilegală. 26 VI; 27 Vasile cel M. Vezi și IMPEDIMENTE LA CĂSĂTORIE, DIVORȚ.

CĂSĂTORIA a II-a se permite. 87 Vasile cel Mare.

- Cel ce s-a căsătorit de două ori după botez nu poate fi cleric. 17 ap.; 3 VI; 12 Vasile cel Mare.
- Presbiterul să nu ia parte la nunțile celor căsătoriți a doua oară. 7 Neocezareea.

CĂSĂTORIA a IV-a e oprită. 4 Vasile cel Mare.

CÂNTAREA bisericească să fie lină. Cei ce cântă în biserică să nu strige, «silind firea spre răcnire». 75 VI. În Biserică nu se cântă cântări neaprobate de autoritatea bisericească. 59 Laodiceea.

CÂRCIUMA. Clericii nu au voie să intre în cârciumă. Cei ce mănâncă în cârciumă, afară de cazul când sunt în călătorie, să se afurisească. 54 ap.; 24 Laodiceea; 40 Cartagina.

- Clericul care ține cârciumă, ori să înceteze, ori să se caterisească: 9 VI.

CELIBAT. Cei ce sunt apți de a fi clerici pot fi hirotoniți și dacă nu sunt căsătoriți, însă după hirotonie nu mai au voie să se căsătorească. 26 ap.; 6 VI; 6 Vasile cel Mare.
- Cel ce a făcut vot de celibat nu se mai poate căsători. 16 IV; 18 Vasile cel Mare.
- Celibatul nu este condiție la intrarea în cler. 13 VI.

CETATE. Dacă o cetate este ridicată în rang de către autoritatea de stat, să aibă și biserica în vedere acest lucru și împărțirea teritoriilor bisericești să urmeze celei politice. 17 IV; 38 VI.
- Dacă o cetate a fost onorată cu titlul de Mitropolie, atunci și episcopul de acolo se va bucura de onoruri mitropolitane, însă prin aceasta nu se va aduce nici o știrbire drepturilor vechiului Mitropolit. 12 IV.
- Să nu fie doi Episcopi într-o cetate. 8 I.

CINCIZECIME. În zilele Cincizecimii trebuie să ne rugăm stând, nu plecând genunchii la pământ. 20 I; 91 Vasile cel Mare.

CIRCUMSCRIPȚIILE BISERICEȘTI. Împărțirea lor să se facă avându-se în vedere împărțirea politică a statului. 17 IV; 38 VI.

CIRCUMSTANȚE AGRAVANTE. Păcatele săvârșite cu nerușinare se pedepsesc mai aspru. 37 Nichifor Mărt.

CIRCUMSTANȚE ATENUANTE. Cel ce-și mărturisește singur păcatul va fi supus unor epitimii mai blânde; iar celui ce, în timpul penitenței dă dovezi de îndreptare i se poate scurta timpul penitenței. 4, 5 Grig. Nyssa; 61 Vasile cel Mare; 13 Teofil Alex.; 29, 30 Nichifor Mărt.

CITAȚIE. Clericul care este învinuit de ceva trebuie citat în fața forului judecătoresc competent, pentru a fi judecat. Dacă nu se prezintă, va fi judecat și pedepsit în lipsă. 74 ap.; 19 Cartagina.

CLERIC poate fi orice creștin vrednic, fără a se avea în vedere neamul din care se trage. 33 VI.
- În cler poate fi primit: cel vătămat la ochi sau rănit la picior. 77 ap.; cel ce a fost în mod forțat castrat de alții sau dacă s-a născut famen. 21 ap.; cel născut din flori sau din căsătoria a doua sau a treia. 8 Nichifor Mărt.
- Nu poate fi cleric: cel ce s-a căsătorit de două ori după botez, sau care a avut concubină. 17 ap.; 3 VI; 12 Vasile cel Mare; cel ce s-a căsătorit cu o văduvă sau divorțată sau desfrânată. 18 ap.; 3 VI; cel ce a fost căsătorit cu două surori sau cu o nepoată de soră. 19 ap.; 5 Teofil Alex.; cel ce s-a mutilat. 22 ap.; 1 I; cel ce este dovedit ca desfrânat sau adulter. 61 ap.; 9 Neocez.; 3 Teofil Alex.; 7, 36 Nichifor Mărt.; cel ce este surd sau orb. 78 ap.; cel ce are demon. 79 ap.; cel ce e botezat de curând. 80 ap.; 2, I; 10 Sardica; 3 Laodiceea; cel ce a fost botezat pe patul de boală. 12 Neocezareea; cel ce s-a lepădat de credință, fără a fi fost forțat, 3 Atanasie cel Mare.; cel ce are în familia sa membri eterodocși. 36

Cartagina; acela a cărui soție a comis un adulter. 8 Neocezareea; 21 Ioan Postnicul; cel ce în copilărie a fost pângărit de cineva. 30 Ioan Postnicul; cel care a furat bunuri publice. 42 Ioan Postnicul.

- Clericul care se castrează pe sine să se caterisească. 23 ap.; 1 I.
- Nimeni nu poate fi primit în cler fără a i se examina conduita sa religioasă și morală. 9 I; 89 Vasile cel Mare; 4 Chiril Alex.
- Nimeni nu are dreptul să îndeplinească vreo funcție clericală înainte de a fi primit formal în cler. 14 VII.
- Nimeni nu poate fi primit în cler fără o destinație specială. 6 IV.
- Clericul nu poate fi în același timp titular la două biserici. 10 IV; 15 VII.
- Clericii străini să nu se primească de către alți Episcopi. 54, 90 Cartagina.
- Clericul care se mută în altă parohie, împotriva voinței Episcopului său, să fie silit să se înapoieze la parohia sa, iar dacă nu vrea, să fie excomunicat. 15 ap.; 15, 16 I; 5, 20 IV; can. 3 Antiohia zice: să fie caterisit.
- Nici un cleric nu poate pleca spre a se așeza în altă eparhie fără scrisoare de dimitere (canonică) de la Episcopul său. Cel ce pleacă fără o astfel de scrisoare să se caterisească atât el, cât și Episcopul care l-a primit. 17 VI; 10 V II; 13 IV.
- Dacă un cleric afurisit merge în altă eparhie, și acolo e primit fără scrisori de recomandare, să se afurisească, atât el, cel primit, cât și cel care l-a primit. 12, 13 ap.
- Clericul care, hirotonit fiind pe seama unei biserici, nu vrea să meargă și să ocupe locul pentru care a fost hirotonit să se afurisească. Dacă însă (Episcop fiind) se duce, dar nu-l primește poporul, atunci să fie afurisiți clericii acelui ținut. 36 ap.; 17 Antiohia.
- Numirea unui cleric făcută într-o altă eparhie, fără învoirea Episcopului său, e nulă. 15 Sardica.
- Clericul care petrece mai mult timp în altă eparhie fără autorizația Episcopului său să fie pedepsit. 23 IV; 16 Sardica.
- Clericul care e transferat de la o biserică la alta să nu se amestece în chestiunile bisericii de la care a fost transferat. În caz contrar, se caterisește. 10 IV.
- Clericul să nu facă nimic fără învoirea Episcopului. 39 ap.; 57 Laodiceea.
- Să nu călătorească fără știrea episcopului. 41 Laodiceea.
- Să nu călătorească fără carte canonică. 42 Laodiceea.
- Clericul care defaimă pe Episcopul său, sau pe un alt cleric, să se caterisească. 55, 56 ap.
- Clericul care nu se supune Episcopului său să fie pedepsit cu pedepsele prevăzute de canoane. 8 IV.

- Clericul care face sau participă la complot împotriva stăpânirii de stat, împotriva Episcopului, sau împotriva altor clerici, să se caterisească. 31 ap.; 84 ap.; 18 IV; 34 VI.
- Clericul care defaimă pe Episcopul său și, separându-se de el, face adunare îndeosebi, deși nu știe nici o vină asupra Episcopului, să se caterisească. 31 ap.; 31 VI; 4 Vasile cel Mare; 5 Antiohia; 35 Laodiceea; 13, 14 I-II; 10 Cartagina. Alte canoane spun: să fie anatema. 6 Gangra; 11 Cartagina.
- Clericul care liturghisește sau botează în afară de biserică, fără învoirea Episcopului, să fie caterisit. 31, 59 VI; 10 VII; 12 I-II.
- Clericul care nu pomenește la Liturghie pe Episcopul său sau Episcopul care nu pomenește pe Mitropolitul său să se caterisească. 13-15 I-II.
- Clericul care se face vinovat de desfrânare, sperjur, furt sau alt păcat de moarte să se caterisească. 25 ap.; 4 VI; 3, 32 Vasile cel Mare; 18 Ioan Postnicul.
- Cel caterisit, dacă îndrăznește să facă servicii divine, «să nu mai aibă nădejde... de reintegrare». 4 Antiohia; 28 ap.; 29 Cartagina.
- Clericul care se îndeletnicește cu vrăjitoria, sau cu descântec, sau cu ghicitoria, sau cu astrologia să se arunce din Biserică. 36 Laodiceea; 72 Vasile cel Mare.
- Ereticul nu poate fi martor împotriva clericului. Un singur martor nu-i suficient pentru a dovedi vinovăția clericului. 75 ap.
- Clericul să se despartă de soția sa, dacă aceasta a comis adulter. Dacă nu se desparte, să înceteze din preoție. 8 Neocez.; 21, 62 Ioan Postnicul.
- Alegerile clericilor se fac de cler și credincioși. 6 Sardica; 50 Cartagina; 89 Vasile cel Mare; 7 Teofil Alex.
- Clericul care refuză promovarea ce i se face de către Episcop să fie scos și din treapta pe care n-a vrut să o părăsească. 31 Cartagina.

COMERȚ. Cel ce face comerț în curtea bisericii să se afurisească. 76 VI.

COMPLICITATE. Clericii sau monahii care se unesc cu cei ce disprețuiesc sau vor să facă vreun rău slăpânirii de stat, sau altor clerici, să se caterisească. 31 ap., 84 ap.; 18 IV; 34 VI.

CONCUBINAJUL nu este nuntă. De aceea, cei ce trăiesc astfel să se despartă. 26 Vasile cel Mare.

- Cel ce trăiește în concubinaj cu femeia căsătorită sau logodită cu altul e vinovat de adulter. 37 Vasile cel Mare.

CONSPIRAȚIE, vezi CATERISIRE.

CONTUMACIE. Clericul care este citat în fața forului judecătoresc bisericesc și nu se prezintă va fi judecat în lipsă. 74 ap.; 19, 77 Cartagina.

COPIII despre care nu se știe dacă sunt botezați sau nu trebuiesc botezați. 72 Cartagina.

– Copiii născuți din țiitoare (din flori), sau din căsătoria a doua sau a treia, dacă dovedesc viață vrednică de preoție, pot fi hirotoniți. 8 Nichifor Mărturisitorul.

CREDINȚA. 6 Neocezareea; 1 II; 7 III; 2 Cartag.; 1 VI.

CRUCE. 91 Vasile cel Mare; 73 VI.

CTITOR. 1 I-II.

CUMINECĂTURA celor bolnavi de moarte să li se dea, chiar dacă se află sub epitimie, ca să nu fie lipsiți de merindea cea mai de pe urmă. 13 I; 6 Ancira; 7 Cartagina; 73 Vasile cel Mare; 2, 5 Grig. Nyssa.

– Clericul care cere plată pentru Sf. Cuminecătură să se caterisească. 23 VI; Ghenadie al Constantinopolului.
– Sf. Jertfă să o săvârșească numai persoane care au ajunat. 29 VI; 41 Cartagina.
– Celui bolnav, în primejdie de moarte, se cuvine să i se dea Sf. Cuminecătură, «chiar și după ce a gustat mâncare». 9 Nichifor Mărt.
– Numai clericii au voie să se cuminece în altar. 19 Laodiceea.
– «Nu se cuvine călugărițelor să se împărtășească de la călugărul presbiter tânăr când acesta slujește și împărtășește». 23 Nichifor Mărt.

CUMUL. Un cleric nu poate funcționa, în același timp, la două biserici. Cel ce nu respectă această dispoziție se caterisește. Excepție se admite numai acolo unde este lipsă de clerici. 10 IV; 15 VII.

CUSCRIA este impediment la căsătorie până la gradul IV inclusiv. De aceea este interzis să se căsătorească: tatăl și fiul cu mama și fiica (gr. II); tatăl și fiul cu două surori (gr. III); doi frați și două surori (gr. IV). Cei ce nesocotesc această rânduială «să cadă sub canon de 7 ani, firește după ce s-au despărțit de însoțirea nelegiuită». 54 VI. Vezi și RUDENIA.

DARUL dumnezeiesc nu se vinde. Clericul care cere plată pentru Sf. Cuminecătură să se caterisească. 23 VI; Vezi și: SIMONIE.

DEFĂIMARE. Clericul care defăimează pe Episcop să se caterisească. 55 ap.; 13 I-II.

– Clericii inferiori care defăimează pe presbiteri sau pe diaconi să se afurisească. 56 ap.
– Episcopul care defăimează pe mitropolitul său să se caterisească. 14 I-II.
– Clericul care defăimează stăpânirea de stat sau pe dregători să se caterisească; mireanul să se afurisească. 84 ap.
– Clevetitorii nu au dreptul să acuze pe Episcop. 8 Cartagina.
– Clericii să nu fie bârfitori. 89 Vasile cel Mare. Vezi și: DISPREȚ.

DEFECTE CORPORALE. Cel ce este vătămat la ochi sau rănit la picior, dar are celelalte calități fizice și psihice, poate fi cleric. 77 ap.

– Cel surd sau orb nu poate fi cleric. 78 ap.

DEGRADARE. Episcopul nu poate fi degradat la treapta de presbiter, căci dacă nu e vrednic să săvârșească Sf. Taine ca Episcop, nu este vrednic să le săvârșească nici ca presbiter. 29 IV.

DEMISIE. Episcopul, în principiu, nu poate demisiona. 36 ap.; 29 IV; 17 Antiohia; 3 Chiril Alex.

– Episcopul nu poate fi înlocuit decât dacă-și dă demisia sau dacă e caterisit. 16 I-II.

DEPUNERE, vezi și: CATERISIRE.

DEZBINARE. Cei ce produc dezbinări în Biserică, prin nesupunere față de autoritățile bisericești, să fie predați autorităților lumești, pentru a fi pedepsiți. 5 Antiohia; 9 I-II. Vezi și: SCHISMA.

DESCÂNTĂTOR, vezi: VRĂJITOR.

DESFACEREA CĂSĂTORIEI. Vezi: DIVORȚ.

DESFRÂNARE. Clericul care se face vinovat de desfrânare să se caterisească. 25 ap.; 4 VI; 3, 32, 69 Vasile cel Mare; 18 Ioan Post.

– Presbiterul care desfrânează să fie exclus de la rugăciunea comună și să fie pus în rândul penitenților. 1 Neocezareea.
– Cel ce se căsătorește cu desfrânată nu poate fi cleric. 18 ap.; 3 VI.
– Cel ce e dovedit că a desfrânat să nu se promoveze în cler. 61 ap.; 7, 36 Nichifor Mărt. Dacă din greșeală a fost promovat, să fie exclus din cler. 3, 6, 9 Teofil Alex.
– Monahii care desfrânează să fie supuși epitimiilor pentru desfrânați. 44 VI. Să fie supuși epitimiei adulterilor. 60 Vasile cel Mare; să nu se împărtășească doi ani, în care timp să postească și să facă mătănii. 16 Ioan Postnicul. Vezi și: ADULTER.

DEZLEGAREA DE AFURISIRE. Clericul afurisit nu poate fi dezlegat decât de Episcopul care l-a afurisit, sau de urmașul legitim al acestuia. 32 ap.; 6 Antiohia.

DEZLEGAREA POSTULUI. Cei bolnavi sunt dispensați de a posti. 69 ap.; 10 Tim. Alex.

DEVOLUȚIUNEA (Dreptul de devoluțiune). Dacă un Episcop sau Mitropolit întârzie să instituie econom în eparhia sa, sau să completeze posturile necesare, sau nu rezolvă chestiunile bisericești în conformitate cu canoanele, Patriarhul pentru Mitropoliți și Episcopii sufragani, sau Mitropolitul pentru Episcopii săi, are dreptul de a completa posturile vacante, sau de a rezolva chestiunile bi-sericești din acea eparhie fără ierarhul respectiv. De asemenea, și Episcopul are dreptul de a institui econom la mănăstire, dacă egumenul nu completează acest post. 11 VII; 52, 55 Cartag.

DIACONUL se hirotonește de un Episcop. 2 ap.

– Nu poate face nimic fără ordinul Episcopului. 15, 39 ap.

- Să nu se mute din oraș în oraș. Dacă pleacă în altă eparhie fără învoirea Episcopului, să nu mai liturghisească, ci «să se împărtășească ca un laic». 15 ap.; 15 I.
- Diaconul care-și părăsește parohia sa și nici la invitarea Episcopului nu vrea să se întoarcă la locul de unde a plecat să se caterisească. 3 Antiohia.
- Nu poate fi primit în altă eparhie fără scrisoare de recomandare. 33 ap.
- Care-și leapădă soția, sub cuvânt de evlavie, să se afurisească, iar dacă persistă, să se caterisească. 5 ap.; 13 VI.
- Nu poate fi diacon cel ce s-a căsătorit de două ori după botez sau a avut concubină. 17 ap.; 12 Vasile cel Mare; sau dacă a luat văduvă, sau lepădată, sau desfrânată. 18 ap.; 3 VI.
- Nu poate cumineca pe preoți, 18 ap.;
- Să stea la serviciile divine în urma preoților. Dacă nu se supune acestei dispoziții, să piardă diaconia. 7 VI; 18 I; 20 Laodiceea. Însă în cazul când este reprezentantul Episcopului, Mitropolitului sau al Patriarhului, la adunări afară de biserică (adică nu la serviciile divine), «atunci i se va da cinstea ca celui ce suplinește locul aceluia». Deci va putea sta chiar intre Episcopi. 7 VI.
- Care e neînsurat, dacă declară la hirotonie că are de gând să se căsătorească, se poate căsători și după hirotonie. 10 Ancira.
- Care s-a hirotonit necăsătorit nu se mai poate căsători. 26 ap.; 6 VI. Vezi și: CLERIC.

DISC. Clericul care-și însușește și profanează Sf. Disc să se caterisească 10 I-II.

DISPENSA. Episcopul are dreptul de a dispensa pe fiii săi sufletești de la observarea anumitor prescripții canonice. 12 I; 16 IV; 102 VI; 2, 5, 7 Ancira; 6, 43 Cartagina; 1 Vasile cel Mare; 4, 5, 7 Grig. Nyssa.

DISPREȚ. Clericul care disprețuiește pe Episcopul său și se separă de el să se caterisească; mireanul să se afurisească. 31 ap.; 5 Antiohia; 10, 11 Cartagina.

DIVORȚ. Clericul care divorțează de soția sa, din motiv de evlavie, să se afurisească, iar dacă stăruie în greșeală, să se caterisească. 5 ap.; 15 VI.

- Presbiterul care, din neștiință, a încheiat o căsătorie ilegală trebuie să divorțeze. 26 VI.
- Clericul trebuie să divorțeze de soția sa, dacă ea a comis adulter. Dacă nu divorțează, încetează de a mai fi cleric. 8 Neocezareea; 21, 62 Ioan Postnicul.

DOBÂNDĂ vezi: CAMĂTĂ.

DOJANĂ. Episcopul care, afară de forță majoră, nu merge la Sinod, să fie mustrat, frățește. 19 IV; 8 VI.

DOVEZI LA JUDECATĂ. Pentru a dovedi vinovăția cuiva, se cer cel puțin doi martori. Un martor nu e suficient. 75 ap.; 85 VI; 132 Cartagina.

– Nimeni nu poate fi pedepsit fără a se dovedi vinovăția lui. 133 Cartagina. Vezi și MARTOR.

DOXOLOGIA. «Mărire Tatălui, împreună cu Fiul și cu Duhul Sfânt» este ortodoxă. Aceasta se poate dovedi cu Sf. Tradiție. 92 Vasile cel Mare.

DUHOVNICUL să dea fiecărui penitent doctoria duhovnicească potrivită păcatelor săvârșite de acesta. 1, 8 Grig. Nyssa; 102 VI; Ioan Hrisostom. Îndrumări adresate duhovnicilor.

– Să nu divulge păcatele ce i-au fost mărturisite în Taina Spovedaniei. 34 Vasile cel Mare; 28 Nichifor Mărt.; 132 Cartagina.
– Să se oprească de la Sf. Cuminecătură, dar să nu interzică intrarea în biserică celor ce mărturisesc păcate grele, ascunse. 28 Nichifor Mărturisitorul.
– Să procedeze cu chibzuință cu cei ce, de bunăvoie, își mărturisesc păcatele. 30 Nichifor Mărturisitorul.

DUMINICA. Clericul care postește (post sec) Sâmbăta sau Duminica (afară de Sâmbăta Mare) să se caterisească; mireanul să se afurisească. 66 ap.; 55 VI;

– «Dacă cineva, pentru asceză părută, ar ajuna Duminica, să fie anatema». 18 Gangra.

DUMNEZEU. Orice acțiune să înceapă și să sfârșească cu Dumnezeu. 1 VI.

ECDIC. vezi: AVOCAT.

ECONOM. Fiecare eparhie să aibă un econom cleric, care să chiverniseasc̆ă averea bisericească «după socotința Episcopului său». 26 IV; 11 VII.

– Dacă Episcopul nu numește econom în eparhia sa, are dreptul să numească Mitropolitul econom, în acea eparhie, peste capul Episcopului, sau Patriarhul peste capul Mitropolitului. 11 VII.
– «Venitul Bisericii văduvite să se păstreze nevătămat de către economul acelei Biserici». 25 IV.

EGUMENUL are datoria de a supraveghea pe călugări. Cel ce neglijează această datorie să fie afurisit. 3 I-II.

– Care primește pe cineva în monahism, fără a fi făcut ucenicie (noviciat), să fie înlăturat din egumenie. 5 I-II.
– Călugării care ies din mănăstire fără învoirea egumenului «să se supună epitimiilor cuvenite». 46 VI.
– Egumenul care risipește averea mănăstirii, sau o vinde, să fie izgonit din mănăstire. 12 VII.
– Egumenul care e presbiter are voie să săvârșească hirotesie de citeț și ipodiacon în mănăstirea sa. 14 VII; 6 Nichifor Mărt.
– Egumenul care primește în mănăstire, pentru bani, pe cei ce intră în monahism să se caterisească. 19 VII.
– Se numește de Episcop. 80 Cartag.; 1 I-II.

- Episcopul nu are voie să pună egumen la o mănăstire din eparhia sa pe un călugăr din altă eparhie, dacă acesta nu aduce scrisoare de demitere de la Episcopul competent. 80 Cartagina.
- Legătura pusă de egumen asupra unui călugăr poate fi dezlegată de Episcop. 7 Nic. al Constantinopolului.

EPARHIA este condusă de Episcop. 9 Antiohia.

- Episcopul nu are voie să meargă, nepoftit, în eparhie străină și să se amestece în afacerile acelei eparhii. 35 ap.; 2 II; 20 VI; 18 Ancira; 3, 11 Sardica; 13, 22 Antiohia.
- «Împărțirea parohiilor (eparhiilor) bisericești să urmeze alcătuirilor civile și de stat». 17 IV; 38 VI.

EPILEPSIE. Cei ce suferă de epilepsie cronică nu pot fi clerici. 79 ap.

EPISCOPIE. Episcopul care zidește mănăstiri în paguba Episcopiei «să se supună certării cuvenite». 7 I-II. Vezi și: EPARHIE.

EPISCOPUL «Să se hirotonească în prezența a doi sau trei episcopi». 1 ap.

- Să fie hirotonit de trei Episcopi. 66 I; 13, 49 Cartagina.
- Cel ce ajunge la această demnitate, prin bani, să se caterisească, «atât dânsul, cât și cei ce l-au hirotonit, și să se taie desăvârșit și de la împărtășire». 29 ap.; 22 VI; 5 VII.
- Să fie examinat înainte de hirotonie de către Mitropolit, spre a se constata dacă cunoaște bine sau nu Sf. Scriptură și canoanele. 2 VII; 12 Laodiceea.
- Instituirea trebuie făcută în termen de 3 luni de la data vacantării. 25 IV.
- Episcopul interimar să nu țină scaunul văduvit, ci să se străduiască ca cel mult într-un an să fie ocupat cu titular. 74 Cartagina.
- Să nu fie instituit în localități mici. 57 Laod.; 6 Sardica.
- Să nu fie instituit în eparhia al cărei Episcop e încă în funcțiune. 16 I-II.
- Să nu fie doi Episcopi într-un oraș. 8 I.
- Episcopul care refuză să-și ocupe scaunul pentru care a fost hirotonit să se afurisească. 36 ap.; 17 Antiohia.
- Deține puterea supremă în eparhia sa. «Clericii să nu săvârșească nimic fără învoirea Episcopului, căci el este cel căruia i s-a încredințat poporul Domnului și de la el se va cere socoteală pentru sufletele lor». 34 ap.; 8 IV; 31, 102 VI; 14 VII; 9 Antiohia.
- Are putere asupra mănăstirilor și călugărilor din eparhia sa. 4, 8, 24 IV; 41 VI; 12, 17 VII.
- Care nu se îngrijește de eparhie să se lipsească de comuniune. 123 Cartagina.
- Să nu se ocupe cu afacerile proprii, în dauna afacerilor bisericești. 71 Cartagina.
- Hirotonește clerici pentru toate treptele bisericești. 2 ap.

- Care hirotonește ca urmaș la episcopie pe o rudă a sa să se afurisească. 76 ap.; 23 Antiohia.
- Care repetă o hirotonie validă să se caterisească. 68 ap.
- Care hirotonește sau numește pe cineva într-o funcție bisericească pentru plată să se caterisească. 2 IV; 22 VI.
- Are dreptul de a judeca pe clericii din eparhia sa. 5 I; 9 IV: 102 VI; 14 Sardica.
- Să judece după dreptate. 5 I; 4 VII.
- Să nu condamne pe nimeni, fără dovezi suficiente. 133 Cartagina; 6 Teofil Alex.
- Care face hirotonii în altă eparhie, fără învoirea celor în drept, să se caterisească. 35 ap; 13 Antiohia.
- Să nu-și întindă jurisdicția asupra altor biserici, afară de eparhia sa. 35 ap.; 2 II; 8 III; 17 VI; 13 Antiohia; 56 Cartagina.
- Care se amestecă în altă eparhie, fără învoirea forurilor competente, să se caterisească. 13, 22 Antiohia; 2 II; 20 VI; 18 Ancira; 3, 11 Sardica.
- Care primește clerici din altă eparhie fără carte canonică să se afurisească. 16 ap; 16 I; 20 IV; 18 VI; 3 Antiohia; 13 Sardica; 54, 80, 90 Cartagina.
- Care pune «slujitor (bisericesc) străin, din altă eparhie, în vreo treaptă, fără învoirea Episcopului său propriu, acest fel de așezare să se considere nulă», iar Episcopul care a făcut instituirea să fie admonestat. 15 Sardica.
- Să fie necăsătorit. 12 VI.
- Cel ce este ales Episcop, dacă este căsătorit, trebuie să se despartă de soția sa, iar ea să intre în mănăstire. 48 VI.
- Averea Episcopului să fie deosebită de averea eparhiei. Episcopul poate lăsa prin testament averea sa cui voiește. 40 ap.; 24 Antiohia. Nu o poate însă lăsa prin testament eterodocșilor. Dacă o lasă acestora, să se pronunțe, și după moarte, anatema asupra lui. 81 Cartagina.
- Episcopul e dator să poarte grijă de averea bisericească. 38, 41 ap. Să o administreze cu un econom cleric. 26 IV; 11 VII.
- Să nu vândă averea bisericească fără știrea Sinodului și a presbiterilor săi. 33 Cartagina.
- Să învețe pe fiii săi sufletești, mai ales în Duminici, credința ortodoxă. 19 VI.
- Are dreptul de a pregăti Sf. Mir, a consacra fecioarele, a sfinți bisericile și a grația pe penitenți. 6, 43, 126 Cartag.
- Să dea certificate de hirotonie persoanelor pe care le hirotonește. 89 Cartagina.
- Are dreptul să mărească sau să micșoreze pedepsele bisericești și să grațieze pe penitenții care se căiesc sincer de păcatele lor. 12 I; 16 IV;

102 VI; 2, 5, 7 Ancira; 6, 43 Cartagina; 1, 74, 84, 85 Vasile cel Mare; 5, 7 Grig. Nyssa.

- Nu are voie să îmbrățișeze viața de schimnic, deoarece el e chemat să conducă, nu să fie condus, cum sunt monahii. «Dacă vreun Episcop... ar voi să se pogoare la viața monahicească și să îndeplinească locul pocăinței, acesta să nu mai aibă pretenție la demnitatea arhierească». 2 Sin. local din C-pol (Sf. Sofia).
- Între episcopi, întâietatea să o aibă cel mai vechi hirotonit. 86 Cartagina.
- Episcopul în principiu nu poate demisiona. 36 ap.; 17 Antiohia; 3 Chiril Alex. În unele cazuri, pentru motive excepționale, poate demisiona. 88 Cartagina. Vezi și: DEMISIE.
- Dă clericilor scrisoare de demitere (canonică). 17 VI; scrisoare de pace, 11 IV; scrisoare de recomandare. 11 IV; 12 ap.
- Nu poate fi degradat la treapta de presbiter, căci dacă nu e demn să săvârșească Sfintele Taine ca Episcop, nu este demn nici de presbiter. 8 I; 29 IV;
- Cel care e acuzat să fie judecat de Sinod. 74 ap.; 9, 17 IV; 15 Antiohia. 3 Sardica. Vezi și: FORURI JUDECĂTOREȘTI, APEL.
- Dacă nu se prezintă la forul de judecată în care e citat, să fie judecat în lipsă. 74 ap.; 19 Cartagina.
- Nu poate fi caterisit de doi Episcopi. 1 Sin. din C-pol din anul 394.
- Care prin vicleșug caută să se mute de la o eparhie la alta să fie pedepsit astfel ca «nici la sfârșitul (vieții) să nu se învrednicească nici chiar de comuniunea laicilor». 1, 2 Sardica.
- Să nu-și mute reședința din locul stabilit (catedrală) în altă localitate din eparhie. 71 Cartagina.
- Care lipsește mai mult de 6 luni din eparhie, fără motive binecuvântate, «să se înstrăineze desăvârșit de cinstea și de demnitatea de Episcop». 16 I-II.
- Ereticul nu poate fi martor împotriva Episcopului. 75 ap.
- Episcopul poate fi acuzat numai de oameni vrednici de credință. 74 ap. Nu poate fi acuzat de eretici, schismatici, anatematizați, excomunicați, de cei ce stau sub acuză, de imorali etc. 6 II; 21 IV; 8, 128, 219 Cartagina.

EPISTOLELE CANONICE sunt de trei feluri: 1. de recomandare; 2. de dimitere (canonice); și 3. de pace.

- «Dacă vreun cleric sau laic, afurisit sau neprimit, ducându-se în altă cetate, se va primi fără scrisori de recomandare, să se afurisească și cel ce l-a primit, și cel ce s-a primit». 12 ap.
- Nici un cleric să nu fie primit în altă eparhie fără scrisoare de recomandare. 33 ap.; 11, 13 IV.

- Episcopii din Africa să nu călătorească la Roma fără a avea de la primatul lor scrisoare «de dimitere formală sau de recomandare». 23 Cartagina.
- Nici un cleric «nu are voie să se așeze în altă biserică fără scrisoare de dimitere de la Episcopul său». 17 VI.
- Clericii care merg la curtea Vasileilor să nu meargă fără scrisori de dimitere de la Episcopul lor. 106 Cartagina.
- «Săracii și cei ce au nevoie de ajutor... să călătorească numai cu epistole bisericești de pace». 11 IV.
- «Nici unul dintre străini să nu se primească fără (scrisori) de pace». 7 Antiohia.
- «Presbiterii rurali să nu dea scrisori canonice, decât numai către Episcopii învecinați să trimită scrisori; horepiscopii neprihăniți însă să dea (scrisori) de pace». 8 Antiohia.
- Clericul să nu călătorească fără carte canonică. 42 Laod. Vezi și: CARTE CANONICĂ.

EPITIMIA. Cei ce au primit de la Dumnezeu puterea de a lega și dezlega să cerceteze cu multă băgare de seamă pe cei păcătoși și să le dea astfel de epitimii, care îi aduc cu cât mai multă ușurință și siguranță la calea binelui. 102 VI.

- Să fie în conformitate cu păcatele săvârșite și mărturisite de penitent. 1 Grig. Nyssa.
- Episcopul are dreptul să mărească sau să micșoreze epitimiile, precum și să grațieze pe penitenții care se căiesc sincer de păcatele lor. 12 I; 16 IV; 102 VI; 2, 5, 7 Ancira; 6, 43 Cartagina; 2, 54, 74, 84, 85 Vasile cel Mare; 4, 5, 7 Grig. Nyssa; 3 Atanasie cel Mare; 3 Ioan Postnicul.

EREMIȚII care cutreieră satele și orașele fără rost, sau să intre în mănăstire, sau să fie alungați în pustiu. 42 VI. Vezi și: MONAH.

ERETICI. Clericul care se va ruga împreună cu ereticii să se afurisească, «iar de le va da voie a lucra ca clerici, să se caterisească». 45 ap.

- Clericul care intră în casa de rugăciuni a ereticilor, ca să se roage, să fie caterisit; mireanul să fie afurisit. 64 ap.
- Botezul ereticilor și schismaticilor nu e valid. 46, 68 ap.; 1 Cartagina (Ciprian).
- Hirotonia ereticilor nu e validă. 68 ap.
- Clericul care admite botezul sau jertfa ereticilor să se caterisească. 46 ap.
- Ereticii care se convertesc la Ortodoxie se primesc: unii prin ungerea cu Sf. Mir, alții prin Botez, iar alții, dacă dau scrisori de anatemizare a ereziei lor. 19 I; 7 II; 95 VI; 7-8 Laod.; 1, 47 Vasile cel Mare; 3 Atanasie cel Mare.

- Ereticii nu pot fi martori împotriva clericilor. 75 ap.
- Nu pot ridica acuză, cu caracter bisericesc, împotriva clericilor. 6 II; 129 Cartagina.
- Față de ereticii intoleranți și teroriști să se ceară ajutorul autorităților lumești. 93 Cartagina.

EREZIA. Anatema să fie orice erezie. 1 II.

EXAMEN. Candidații la intrarea în cler trebuie examinați din punct de vedere moral și intelectual înainte de a fi hirotoniți. 9 I; 33 VI; 12 Laodiceea; 18 Cartagina; 89 Vasile cel Mare; 7 Teofil Alex.; 4 Chiril Alex.

EXCOMUNICARE (sau Afurisire). Se pedepsesc cu excomunicarea:

- Clericii care se mută la alte biserici și, somați fiind, nu voiesc să se întoarcă la biserica pentru care au fost hirotoniți. 16 I; 20 IV.
- Monahii care desconsideră normele canonice ale Bisericii. 4 IV.
- Monahii și monahiile care, după ce au făcut votul, se căsătoresc. 16 IV.
- Episcopul care primește clerici din alte eparhii fără învoirea Episcopului de care depind acei clerici. 20 IV.
- Episcopul care refuză să se ducă la eparhia pentru care a fost hirotonit. 36 ap.; 17 Antiohia.
- Mireanul care se abține de la nuntă, carne și vin, fiindcă le consideră pe acestea lucruri păcătoase. 51 ap.
- Femeia care se mărită cu fratele bărbatului ei și nu se desparte de el. 2 Neocezareea.

Vezi și: AFURISIRE.

EXCOMUNICAT. Cel ce se roagă împreună cu un excomunicat să fie afurisit. 10 ap.; 2 Antiohia.

- Clericul sau laicul care este afurisit, dacă se duce în altă eparhie și acolo e primit fără scrisori de recomandare, să se afurisească cel ce l-a primit. 12 ap.; iar afurisitului să i se prelungească afurisirea. 13 ap.
- Cel ce a fost excomunicat de Episcopul său nu poate fi primit de alt episcop, până când nu i se ridică pedeapsa de către forurile în drept (Episcopul sau Sinodul). 16, 32 ap.; 5 I; 3, 6 Antiohia; 13 Sardica.
- Excomunicatul nu poate ridica acuză cu caracter bisericesc contra clericilor. 6 II; 128 Cartagina. Vezi și: AFURISIT.

FEMEIA să tacă în biserică. 70 VI.

- Să nu intre în altar. 44 Laodiceea. Călugărițele au voie să intre. 15 Nichifor Mărt.

FORURILE JUDECĂTOREȘTI. Episcopul care «va fi acuzat cu ceva de către oameni vrednici de credință» să fie judecat de Sinod. În acest scop, el va fi citat și audiat. Dacă însă nu se prezintă în fața Sinodului după prima citare, va mai fi citat încă de două ori, și dacă nici după aceasta nu se prezintă, va fi judecat în lipsă. 74 ap.; 6 II. Dacă nu se poate întruni Sinodul

din diferite motive, atunci să se judece acel Episcop de 12 Episcopi, presbiterul (în apel), de 6 Episcopi, și diaconul de 3 Episcopi. 12, 20, 100 Cartagina.

- Presbiterii din Tripolitania să se judece de 5 episcopi. 14 Cartagina.
- Forul judecătoresc care poate caterisi pe Episcop este Sinodul. 1 Sin. din C-pol din anul 394.
- Dacă asupra sentinței contra unui Episcop nu cad de acord toți membrii Sinodului, atunci Mitropolitul să mai invite câțiva Episcopi, din eparhiile învecinate, și aceștia să judece, împreună cu Episcopii provinciei respective, chestiunea controversată. 14 Antiohia.
- Sentința dată de Sinodul provincial cu unanimitate de voturi nu se poate apela. 15 Antiohia.
- Episcopul nu poate da sentința într-o cauză în care este interesat personal. 107 Cartagina.
- Clericul care are litigiu cu Episcopul să se judece de Sinodul Mitropolitan. Episcopul, sau alt cleric care are neînțelegeri cu Mitropolitul să se adreseze Exarhului sau Patriarhului și acesta să judece diferendul. 9, 17 IV; 6 II.
- Episcopul care are vreo neînțelegere cu alt Episcop să se judece de Sinodul de care depind ambii Episcopi. 3 Sardica.
- Episcopul are dreptul de a judeca pe clericii din eparhia sa. 32 ap.; 62 Cartagina. Cei pedepsiți de Episcop, dacă nu sunt mulțumiți cu sentința ce s-a dat împotriva lor, pot face apel la Mitropolit sau la Sinod. 5 I; 6 Antiohia; 14 Sardica.
- Judecarea clericilor se poate face și în absența lor, dacă ei refuză să se prezinte la judecată (77 Cartagina), dar și în absența reclamantului, dacă reclamantul cere să fie judecat. 100 Cartagina.
- Judecata bisericească să se facă totdeauna în conformitate cu prescripțiile canonice. 1 Chiril Alex.
- Duhovnicul și judecătorul bisericesc să fie cu multă băgare de seamă când judecă pe un păcătos, ca să-i dea leacul potrivit boalei. 102 VI.
- În caz că judecarea cuiva într-o anumită localitate ar da naștere la tulburări sau la influențe asupra judecătorilor, judecata se poate face într-o altă localitate. 30 Cartagina.
- Clericii care refuză să se supună forurilor de judecată bisericești să se caterisească. 15, 104 Cartagina.
- Stăpânirea de stat poate dispune, în caz de nevoie, să se întrunească Sinodul episcopesc, pentru a judeca vreun cleric. 104 Cartagina. Vezi și: APEL.

FURT. Clericul care fură să se caterisească. 25 ap.; 42 Ioan Postnicul.

- Cel care fură din averea obștească sau bisericească să nu fie primit în cler. 42 Ioan Postnicul.

GRAȚIEREA PENITENȚILOR o poate face Episcopul. 6 Cartagina. Preotul poate grația numai în cazuri excepționale, și anume în lipsa Episcopului și când penitentul e pe patul de moarte. 7, 43 Cartagina.
- Episcopul are dreptul de a reduce epitimia celor ce să căiesc sincer de păcatele lor. 12 I; 16 IV; 102 VI; 5 Ancira; 74 Vasile cel Mare.
- Grațierea acordată de către Episcopii eretici persoanelor care au fost pedepsite de Episcopii ortodocși este fără valoare. 5 III. Vezi și: ABSOLUȚIUNE, EPITIMIE.

HAINA. Clericul care nu poartă haina destinată clericilor să se suspende pe o săptămână. 27 VI.
- Călugărițele să nu se îmbrace în haine luxoase. 45 VI.
- Bărbații să nu se îmbrace în haine femeiești, nici femeile în haine bărbătești. Clericul care nesocotește această normă să se caterisească; mireanul să se afurisească. 62 VI.
- Clericii să se îmbrace modest. Cei ce se îmbracă în haine strălucitoare (de mătase) să fie supuși epitimiei. 16 VII; 27 VI; 21 Gangra.

HIROTESIA. Egumenul, care e presbiter, poate hirotesi citeți și ipodiaconi pentru mănăstirea sa. 14 VII; 6 Nichifor Mărt.

HIROTONIA. Episcopul să fie hirotonit în prezența a 2 sau 3 Episcopi. 1 ap. Canoanele 4 I; 3 VII; 13, 49 Cartagina; 1 Sind. din C-pol din anul 394, prevăd să fie hirotonit în prezența a mai mulți episcopi. Hirotonia, dacă nu se face după prescripțiile canonice, «să nu aibă tărie». 19 Antiohia.
- Presbiterul, diaconul și ceilalți clerici să fie hirotoniți de Episcopul eparhiot. 2 ap.
- Episcopul care face hirotonii afară de eparhia sa, fără învoirea Episcopilor respectivi, să se caterisească și el, și aceia pe care i-a hirotonit. 35 ap.; 16 I; 2 II; 8 III; 13, 22 Antiohia; 3 Sardica.
- Hirotonia ereticilor nu e validă. 68 ap.
- E valabilă numai dacă e făcută de persoane care au hirotonia de Episcop. 18 Sardica.
- Săvârșită de un episcop caterisit, nu-i valabilă. Teodor Studitul, Răsp. la întreb. 13.
- Nu se repetă. 68 ap. și 48 Cartagina.
- Să nu fie împărtășită neofiților. 80 ap.; 2 I.
- Să nu fie împărtășită acelora ce au fost botezați în timp de boală. 12 Neocezareea.
- Să nu fie împărtășită acelora care s-au jurat că nu primesc a fi hirotoniți. 10 Vasile cel Mare.
- Clericul care a fost hirotonit pentru bani să se caterisească și el, și cel ce l-a hirotonit. 29 ap.; 2 IV; 22 VI; 19 VII; 90 Vasile cel Mare; Enciclica lui Ghenadie al C-polului; Scrisoarea lui Tarasie al C-polului.

- Hirotonia este piedică legală pentru căsătorie, de la ipodiacon în sus. 26 ap.; 6 VI; 1 Neocezareea.
- Să nu fie împărtășită decât numai după un examen temeinic al candidatului și dacă se constată că el întrunește toate condițiile intelectuale și morale necesare clericilor. 9 I; 33 VI; 12 Laod.; 18 Cartagina; 89 Vasile cel Mare; 4 Chiril Alex.
- Împărtășită celui ce nu întrunește condițiile necesare, este necanonică, iar respectivul se exclude din cler. 9, 10 I.
- Cel ce nu cunoaște bine Sf. Scriptură și canoanele și nu are calitățile morale necesare să nu fie hirotonit întru Episcop. 2 VII.
- Originea socială a cuiva nu este piedică la hirotonie. 33 VI.
- Copiii din flori sau din căsătoria a doua sau a treia, dacă au viață vrednică de preoție, pot fi hirotoniți. 8 Nichifor Mărt.
- Hirotonia făcută fără destinație e nulă. 6 IV.
- Episcopul care a fost hirotonit pentru un ținut să nu pretindă pentru sine și alte ținuturi. 56 Cartagina.
- Bărbatul a cărui soție a comis adulter nu poate fi hirotonit. 8 Neocezareea.
- Hirotonia întru Episcop să se împărtășească numai după ce candidatul a trecut, în chip reglementar, prin celelalte trepte preoțești. 10 Sardica; 17 I-II.
- Cel nevrednic, fiind hirotonit, se depune. 9 I; 3 Teofil Alex.
- Hirotonia să nu se împărtășească persoanelor care au în familie membri eterodocși. 36 Cartagina.

HOREPISCOPUL (Vicarul Episcop) poate săvârși hirotonii numai cu încuviințarea Episcopului. 13 Ancira; 89 Vasile cel Mare. Dacă hirotonește fără această încuviințare, să fie caterisit. 10 Antiohia.

- Poate hirotesi citeți, ipodiaconi și exorciști, din încredințarea Episcopului. 14 VII; 10 Antiohia.
- Poate da scrisori de pace. 8 Antiohia.
- Să nu facă nimic fără știrea Episcopului din cetate. 57 Laodiceea; 89 Vasile cel Mare.

HULA, vezi: DEFĂIMARE.

IEROSILIE, vezi: PROFANARE. 29 IV.

IERTARE, vezi: ABSOLUȚIUNE, GRAȚIERE.

ÎMPEDIMENTE LA CĂSĂTORIE sunt:

- Alienație mintală. 2, 3, 4 Timotei Alexandrinul.
- Lipsa consimțământului părților. 38, 40, 42 Vasile cel Mare.
- Căsătoria existentă legal. 87, 93 VI; 46, 77, 80 Vasile cel Mare.
- Hirotonia. 26 ap.; 6, 13 VI; 1 Neocezareea.
- Votul castității. 16 IV; 44 VI; 19 Ancira; 6, 18 Vasile cel Mare.
- Postul Paștilor. 52 Laodiceea.

- Săptămâna primă după Paști. 66 VI.
- Răpirea. 27 IV; 92 VI; 22, 30 Vasile cel Mare.
- Logodna. Căsătoria cu logodnica altuia e oprită. 98 VI; 22 Ioan Postnicul.
- Rudenia de sânge până la gradul 4 (verii primari). 54 VI. Este interzisă căsătoria între nepot și mătușă. 11 Tim. Alex.
- Încuscrirea până la gradul IV: tata și fiul cu mama și fiica (gr. 2); tata și fiul cu două surori; mama și fiica cu doi frați (gr. 3); doi frați cu două surori (gr. 4). Căsătoria încheiată între cei înrudiți (rudenia de sânge și cuscrie) în gradele de mai sus se desface, iar respectivii «să cadă sub canon 7 ani». 54 VI; «Femeia, dacă se va mărita cu doi frați, să se scoată (din comuniune) până la moarte». 2 Neocezareea. «Cel ce a luat pe soția fratelui său nu se va primi înainte de a se despărți de ea». 23 Vasile cel Mare. Cel ce se căsătorește cu sora primei sale soții să fie supus pedepsei adulterului. 78, 87 Vasile cel Mare; 11 Timotei Alex. Fiul să nu ia de soție pe concubina tatălui, nici tatăl pe concubina fiului. 87 Vasile cel Mare. Un soț nu se poate căsători cu soacra sa, sau cu fiica soției sale dintr-o altă căsătorie. 87 Vasile cel Mare.
- Rudenia spirituală până în gradul 2 (naș și mamă văduvă a finului). 53 VI.
- Deosebirea de religie. Căsătoria cu ereticii e interzisă. 14 IV; 72 VI; 23 Ioan Postnicul.
- Cel ce încheie căsătorie cu persoană cu care știe ca e înrudit, în gradele în care canoanele opresc căsătoria, «va primi epitimia adulterilor». 68 Vasile cel Mare.
- Clericul să nu binecuvânteze căsătoria la încheierea căreia se opun impedimente canonice. 11 Tim. Alex.
- Cei ce încheie căsătorie, de canonicitatea căreia sunt greșit convinși, să fie tratați mai blând. 26 VI; 27 Vasile cel Mare; 13 Teofil Alex.

IMPEDIMENTE DE A INTRA ÎN CLER. vezi: CLERIC.

ÎNAINTARE. Clericul care refuză să primească treapta superioară la care e înaintat de Episcop «să nu mai slujească nici în treapta din care n-a vrut să iasă». 31 Cartagina.

INFRACȚIUNI, vezi: AFURISIRE, CATERISIRE, PĂCATE etc.

INOVAȚIILE sunt interzise. 21 Gangra; 7, 8 III; 2, 32 VI. Vezi și OBICEI, TRADIȚIE.

INSTANȚE JUDECĂTOREȘTI, vezi: FORURI JUDECĂTOREȘTI.

INTERDICT. Episcopul să nu închidă vreo biserică și să interzică a se face slujbă în ea, pentru ca în felul acesta să poată obține anumite beneficii materiale. 4 VII.

INTERSTIȚIU se numește intervalul de timp dintre dobândirea treptelor ierarhice. Episcopul să treacă prin toate treptele inferioare ale preoției, «împlinind în fiecare stare timpul hotărât de lege». 17 I-II; 10 Sardica.

INTERVENȚIE. Episcopul să intervină la cei în drept, în cauza celor asupriți și nedrepți. 7 Sardica; 75 Cartagina.
– Clericul care mijlocește ca cineva să fie hirotonit, sau numit într-o funcție bisericească, prin simonie, să fie caterisit; mireanul să fie anatematizat. 2 IV.
INVENTAR. Bunurile bisericești trebuiesc inventariate, ca să nu fie confundate cu ale clericilor. 40 ap.; 24 Antiohia.
– Averea fiecărei mănăstirii să fie trecută într-un inventar, care se păstrează la Episcopie, 1 I-II.
JOCURI DE NOROC. Clericul care joacă jocuri de noroc, «ori să înceteze, ori să se caterisească». 42 ap.; 50 VI.
– Clericii inferiori, dacă joacă jocuri de noroc, «sau să înceteze, sau să se afurisească». 43 ap.; 50 VI.
JUDECATA BISERICEASCĂ, vezi: FORURI JUDECĂTOREȘTI.
JUDECĂTORII BISERICEȘTI. Dacă se dovedește «că au judecat din dușmănie, sau din patimă, sau că prin vreun dar s-au mituit», să fie pedepsiți. 15 Cartagina.
– Să fie mai cu băgare de seamă cum aplică pedepsele la diferite infracțiuni. 102 VI.
JURĂMÂNTUL. Clericul sperjur să se caterisească. 25 ap.
JURISDICȚIE. Episcopul unei eparhii să nu-și întindă jurisdicția și asupra altei eparhii. 35 ap.; 2 II; 8 III; 20 VI; 56, 120 Cartagina; 13, 22 Antiohia.
– Episcopul are jurisdicție asupra tuturor credincioșilor (clerici și mireni) și instituțiilor bisericești din eparhia sa. 8 IV; 9 Antiohia. Vezi și EPISCOP.
JUSTIȚIA BISERICEASCĂ, vezi: FORURI JUDECĂTOREȘTI.
LAICUL, vezi: MIREANUL.
LIBERTINUL nu poate acuza pe clerici. 129 Cartagina.
LITURGHIA să se oficieze numai de cei ce au ajunat. 29 VI; 41, 47 Cartagina. În Joia Mare se poate săvârși și de cei ce au mâncat înainte de a sluji. 41 Cartagina; can. 29 VI abrogă această dispoziție.
– Clericul care liturghisește în afară de biserică (ex. case particulare), fără autorizația Episcopului, să se caterisească. 31 VI; 10 VII; 58 Laod.; 12 I-II.
LOCURI SFINTE. Clericii care se poartă cu dispreț față de locurile sfinte să se caterisească; mirenii să se afurisească. 97 VI.
LOGODNICA. Cel ce se căsătorește cu logodnica altuia comite adulter. 98 VI; 22 Ioan Postnicul.
LOVIRE. Clericul care dă cuiva o lovitură din care urmează moartea să se caterisească; mireanul să se afurisească. 65 ap. Vezi și BĂTAIE.

MALACHIE. Clericul care a făcut malachie, fie înainte, fie după hirotonie, să fie supus epitimiei. În caz că e recidivist, să înceteze din preoție. 12 Ioan Postnicul.

MARTOR. Poate fi numai un creștin ortodox, cu viață morală ireproșabilă. 75 ap.; 129, 131 Cartagina; 6 II; 9 Teofil Alex.

- Ereticul nu poate fi martor împotriva clericilor. 75 ap. De asemenea, nu pot fi nici anatematizații, schismaticii, excomunicații, caterisiții, cei ce disprețuiesc canoanele, cei cu viață imorală, cei ce au fost dați în judecată și nu s-au dezvinovățit, rudele acuzatorului și persoanele sub vârsta de 14 ani. 128, 131 Cartagina; 6 II; nici libertinii, cei opriți de legile civile, păgânii etc. 131, 129 Cartagina.
- Un singur martor nu e suficient pentru a dovedi ceva, ci se cer cel puțin doi martori. 75 ap.; 2 I; 85 VI; 132 Cartagina.
- Fiecare e obligat să mărturisească, atunci când e nevoie, tot ceea ce știe sau ce a văzut pe cineva făcând. 71 Vasile cel Mare; 38 Ioan Postnicul.

MĂRTURISIREA PĂCATELOR. Duhovnicul să păstreze secretul păcatelor ce i-au fost mărturisite. 132 Cartagina; 32 Vasile cel Mare; 28 Nichifor Mărt. Vezi și: PENITENȚA, EPITIMIE.

MĂNĂSTIRE. Nimeni nu poate întemeia o mănăstire fără binecuvântarea Episcopului competent. 4 IV; 17 VII; 1 I-II.

- Mănăstirile stau sub supravegherea Episcopului. 4, 8 IV.
- Averea fiecărei mănăstiri trebuie trecută într-un inventar care se păstrează la Episcopie. 1 I-II.
- Fiecare mănăstire să aibă un econom. 11 VII.
- Averile mănăstirești să nu se înstrăineze. Episcopul care face altfel să fie izgonit din Episcopie; egumenul să fie izgonit din mănăstire. 12 VII; 24 IV; 49 VI; 1 I-II.
- Episcopul care zidește mănăstire în paguba Episcopiei să fie supus certării cuvenite. 7 I-II.
- Episcopul nu are voie să primească în cler sau să pună egumen la o mănăstire din eparhia sa pe un călugăr venit din altă eparhie fără scrisoare de dimitere de la Episcopul său. 80 Cartagina.
- Episcopul sau egumenul care primește pe cineva în mănăstire pentru bani să se caterisească; egumenița să fie izgonită din mănăstire. 19 VII.
- Mănăstirile mixte (de călugări și călugărițe în același loc) sunt interzise. 20 VII.
- Să nu se țină femei în serviciul mănăstirilor de bărbați. Egumenul care face altfel să se certe, iar dacă stăruie, să se caterisească. 18 VII.

MÂNCARE. Nu se cuvine a mânca în biserică. Cel ce mănâncă sau să înceteze, sau să se afurisească. 74 VI; 28 Laodiceea; 42 Cartagina.

- Cel ce vinde mâncare în curtea bisericii, făcând astfel aci negustorie, să se afurisească. 76 VI.

- Clericul care se reține de la mâncare de carne, deoarece consideră carnea un lucru păcătos, «ori să se îndrepteze, ori să se caterisească și să se lepede din Biserică. Aşijderea și laicul». 51, 53 ap.; 14 Ancira.

MIR. O parte din ereticii care se convertesc la Ortodoxie se primesc în biserică prin ungere cu Sf. Mir. 7 II; 95 VI; 7 Laodiceea; 1 Vasile cel Mare; Vezi și: ERETICI.

- Sf. Mir să nu se pregătească de presbiteri, ci numai de Episcopi. 6 Cartagina.
- Apostații care se întorc la Biserică să fie unși cu Sf. Mir. 1 Ioan Postnicul.

MIREANUL să nu-și însușească dregătoria învățătorească în Biserică. 64 VI.

- Să nu citească de pe amvon. 33 VI.
- Să nu-și ia singur Sf. Cuminecătură, de față fiind clerici. Dacă face aceasta, să se afurisească pe o săptămână. 58 VI.
- Nu are voie să intre în altar. 69 VI.
- Nu are voie să cânte (fără cântăreț) în biserică. 15 Laodiceea.
- Care defaimă stăpânirea de stat sau pe dregători să se afurisească. 84 ap.

MITĂ. Judecătorul bisericesc care este mituit să fie pedepsit. 15 Cartag.

MITROPOLITUL este cel dintâi dintre Episcopii provinciei respective. 34 ap.; 9 Antiohia. Vezi: DEVOLUȚIUNE.

- Episcopii fiecărui neam trebuie să aibă un Mitropolit al lor. 34 ap.
- Mitropolitul convoacă și prezidează Sinodul. 20 Antiohia.
- Are dreptul de supraveghere asupra tuturor afacerilor și Episcopilor din Mitropolie. 34 ap.; 9 Antiohia.
- Episcopii să nu facă nimic mai de seamă fără Mitropolit. 34 ap.; 9 Antiohia.
- Mitropolitul nu-și poate întinde jurisdicția peste hotarele provinciei sale și nu poate întreprinde nimic mai de seamă fără învoirea Episcopilor subordonați. 34 ap.; 2 II; 8 III; 9 Antiohia.
- E dator să îngrijească de completarea vacanțelor episcopale. 25 IV.
- Prezidează alegerea Episcopilor și hirotonește (împreună cu Episcopii din Mitropolie) pe cei aleși. 4 I; 28 IV; 19 Antiohia.
- Are dreptul de a vizita teritoriile episcopești subordonate. 52 Cartagina.
- Are dreptul de a pune persoane în slujbele în care Episcopul neglijează să facă acest lucru. 11 VII.
- Care nu pune econom la Mitropolie, să-i pună Patriarhul. 11 VII.
- Mitropolitul Cartaginei poate hirotoni clerici unde vrea în Mitropolia lui și poate transfera, în caz de nevoie, clerici dintr-o eparhie în alta. 55 Cartag.
- În caz de vinovății, este supus judecății Sinodului compus din Episcopii din Mitropolie și din Mitropoliții învecinați. 1 III.
- Episcopul care nu pomenește pe Mitropolitul său la slujbele divine să se caterisească. 14 I-II.

- Mitropolitul care nu pomenește pe Patriarh la slujbele divine să se caterisească. 15 I-II.

MONAH. Monahii trebuie să fie subordonați Episcopului, «să iubească liniștea, să stăruiască numai în post și rugăciune, neîncetat petrecând în locurile unde au fost așezați; să nu se ingereze sau să se amestece în afaceri bisericești sau lumești, părăsind mănăstirile lor, fără numai dacă li s-a dat voie din partea Episcopului, în caz de necesitate arzătoare. Cei ce se abat de la această hotărâre să fie excomunicați. 4, 8 IV; 22 VII.

- Monahul sau monahia nu are voie să-și părăsească mănăstirea și să se ducă la alta, sau în altă parte, fără învoirea starețului sau stareței. 46 VII; 21 VII; 3 I-II. Dacă aceștia nu le permit, ei se pot adresa Episcopului. 6 Nic. al Constantinopolului.
- Care fuge din mănăstire să fie afurisit. 4 I-II.
- Episcopul care primește pe vreun călugăr din altă eparhie, fără scrisoare de la Episcopul competent, să fie pedepsit. 80 Cartagina.
- Călugărul poate părăsi mănăstirea în care se află, «dacă egumenul este eretic și dacă intrarea femeilor în mănăstire devine liberă». 17 Nichifor Mărt.
- Viața anterioară, păcătoasă, a cuiva nu este piedică pentru intrarea în monahism. 43 VI.
- Nu are voie să se căsătorească. 16 IV.
- Care desfrânează sau se căsătorește să fie supus epitimiilor pentru desfrânați. 44 VI. În can. 60 Vasile cel Mare se zice că se pedepsește cu epitimia adulterilor, iar can. 35 Nichifor Mărt. prevede anatema. Can. 16 Ioan Postnicul prevede excluderea pe doi ani de la împărtășire, în care timp trebuie să postească și să facă mătănii.
- Monahul și monahia să nu stea singuri de vorbă. 20 VII.
- Monahii nu au voie să doarmă în mănăstirile de călugărițe și invers. 20 VII.
- Episcopul poate muta pe un călugăr de la o mănăstire la alta, îi poate permite unui călugăr să trăiască și afară de mănăstire. 2, 4 I-II.
- Monahul nu are voie să aibă avere particulară. 6 I-II.
- Monahul să nu intre în cârciumă. 24 Laodiceea.
- Monahul vagabond să fie obligat (chiar cu forța) să se întoarcă la mănăstire. 23 IV; 35 Nichifor Mărt.

MONAHIE. Să se primească în monahism la vârsta de 25 de ani. Înainte de această vârstă se pot primi numai pentru motive binecuvântate. 126 Cartagina.

- Călugărița să nu se îmbrace în haine luxoase. 45 VI.
- Are voie să intre în altar pentru a aprinde lumânările și a face curățenie. 15 Nichifor Mărt.
- «Nu se cuvine să se împărtășească de la călugărul presbiter tânăr, când acesta slujește și împărtășește». 23 Nichifor Mărt.

– Care cunoaște păcatele grave ale altora și nu le descoperă stareței să fie supusă aceleiași epitimii ca și cele ce le-au comis. 38 Ioan Postnicul; 71 Vasile cel Mare.
– Restul dispozițiilor valabile pentru monahi sunt valabile și pentru călugărițe.

MONAHISM. Primirea în monahism să se facă în prezența egumenului mănăstirii în care va avea să trăiască cel primit. Cel ce nu observă această regulă să se caterisească. 2 I-II.

MORT. Să nu se dea Sf. Cuminecătură trupurilor celor morți. 83 VI; 18 Cartagina.
– Cei morți să nu fie botezați. 18 Cartagina.

NAȘ. Nașul nu are voie să se căsătorească cu mama văduvă a finului. Dacă se căsătorește, trebuie să divorțeze, apoi va fi supus (împreună cu respectiva soție) epitimiilor pentru desfrânați. 53 VI.
– Nașul ia răspunderea duhovnicească pentru finul său. 45 Cartagina.
– Cel ce intră în monahism trebuie să aibă ca naș pe un călugăr mai bătrân, care îl va instrui și întări în observarea regulilor monahale. 2 I-II.

NEGLIJENȚA. Episcopul și presbiterul care nu poartă grijă de păstoriții săi să se caterisească. 58, 59 ap.
– Episcopul care neglijează să convertească la Ortodoxie pe ereticii din eparhia sa să fie admoniat de Episcopii din vecinătate. 121 Cartagina. Dacă stăruie în neglijență, «cu unul ca acela să nu intre în comuniune». 123 Cartagina.

NEOFIT. Cel de curând botezat să nu fie făcut cleric decât în cazuri excepționale. 80 ap.; 2 I; 12 Neocez.; 3 Laod.; 10 Sardica.
– Neofitul care a fost hirotonit – dacă după trecerea unui timp se află asupra lui vreun păcat sufletesc – să înceteze din cler. 2 I.

NEPOTISM. Episcopul să nu-și hirotonească rudele ca urmași în scaunul său episcopal. Hirotonia pe care o face un episcop asupra unei rude a sa, ca urmaș al său în scaunul episcopal, e nulă. 76 ap.

NESUPUNERE. Clericul caterisit după dreptate, dacă nu se supune pedepsei primite, ci continuă a sluji și mai departe, «acela să se taie cu totul de la Biserică». 28 ap.
– Clericii care nu se supun Episcopului lor se pedepsesc cu caterisirea, mirenii cu afurisirea. 8 IV; 31 ap.; 5 Antiohia.

NOVICIAT. Cel ce vrea să îmbrățișeze monahismul trebuie să facă o ucenicie de trei ani. În cazuri excepționale, acest termen mai poate fi redus. 5 I-II; 41 VI.

NUNTA. Presbiterul să nu ia parte la nunțile celor căsătoriți a doua oară. 7 Neocezareea.
– Să nu se facă în Patruzecime. 52 Laodiceea și în Săptămâna luminată. 66 VI.

OASPEȚI. Episcopul are dreptul să ia din veniturile Bisericii, atât cât îi trebuiește, pentru întreținerea sa proprie și pentru cei ce-i vin ca oaspeți. 41 ap.; 25 Antiohia.

OBICEIUL care este în conformitate cu principiile de bază ale Creștinismului și este recunoscut de Biserică trebuie respectat. 6, 7 I; 2, 7 II; 8 III; 28, 30 IV; 3, 87, 89 etc. Vasile cel Mare.
- Care este protivnic canoanelor să se desființeze. 15 I; 62 VI.
- Fiecare biserică particulară își poate păstra obiceiurile ei, dacă sunt în consonanță cu canoanele. 8 III; 39 VI.
- Foarte multe obiceiuri din viața bisericească se bazează pe Sf. Tradiție. Ex.: «facerea semnului Crucii, îndreptarea spre Răsărit la rugăciune, binecuvântarea apei la botez, lepădarea de satana» etc. 91 Vasile cel Mare.
- În Biserica Egiptului e obiceiul ca Episcopii să nu facă nimic mai de seamă fără știrea și îndrumarea Arhiepiscopului din Alexandria. 30 IV.
- Obiceiul din Biserica Romei de a ajuna în sâmbetele postului Paștilor se reprobă. Clericul care practică acest obicei să se caterisească; mireanul să se afurisească. 55 VI.
- Judecătorii bisericești și duhovnicii să caute să cunoască obiceiurile și dispoziția sufletească a păcătoșilor, pentru ca astfel să le poată da epitimiile cele mai potrivite pentru vindecarea lor sufletească. 102 VI.

OBICEIURI PĂGÂNE. Creștinii să se ferească de obiceiurile păgâne. 24 Ancira; 83 Vasile cel Mare. Clericii care practică astfel de obiceiuri să se caterisească; mirenii să se afurisească. 70, 71 ap.; 24, 51, 61, 62, 65, 71, 94 VI.
- Clericul care practică obiceiuri superstițioase să se caterisească; mireanul să se afurisească. 65, 79 VI.

OCHIUL. Cel cu defect la un ochi poate fi cleric. 77 ap.

ORBUL nu poate fi episcop. 78 ap.

ORDINE. În ierarhie trebuie să domnească ordinea. Clericii să fie subordonați Episcopului. 39 ap.; 56-57 Laodiceea. Diaconii să stea în urma presbiterilor. 18 I; 7 VI; 20 Laodiceea.

ORGANIZAREA. Biserica trebuie să țină seama, la organizarea unităților ei administrative, de împărțirea politică a Statului. 17 IV; 38 VI; 2 II.

PARACLIS. Clericii care liturghisesc sau botează în paraclise particulare, fără învoirea Episcopului competent, să se caterisească. 31, 59 VI; 10 VII; 12 I-II. Vezi și: CAPELĂ, CASĂ DE RUGĂCIUNI.

PATRIARH. Presbiterii, Episcopii sau Mitropoliții care se dezbină de Patriarhii lor și nu-l pomenesc la sfintele slujbe să se caterisească. 15 I-II. Vezi DEVOLUȚIUNE.

PĂCAT. Clericul care săvârșește păcat de moarte să se caterisească. 32 Vasile cel Mare.

- Dacă asupra celui hirotonit ca neofit, sau asupra celui ce a fost hirotonit fără a fi examinat, s-ar afla vreun păcat grav, acela să înceteze a mai face parte din cler. 2, 9 I; 9, 10 Neocezareea.
- Episcopul sau presbiterul care nu primește pe cel ce se întoarce de la păcat, ci-l leapădă, să se caterisească. 52 ap.
- Episcopul are dreptul să reducă penitențele pentru păcate. 4, 7 Grig. Nyssa. Vezi și: EPITIMIA.
- Păcatele mărturisite la spovedanie să nu fie divulgate de duhovnic. Dacă acesta le spune altora, iar penitentul nu le-ar recunoaște, să nu i se dea crezare duhovnicului. 132 Cartagina; 34 Vasile cel Mare; 28 Nichifor Mărt.

PEDEPSELE BISERICEȘTI pentru clerici sunt: Admonierea. 31 ap.; 32 Cartagina. Dojana. 19 IV; 25 Antiohia. Degradarea vinovatului din rangul ocupat la cel din urmă loc între cei care ocupă același rang. 7 VI. Excluderea din serviciu pe un anumit timp. 36 ap. Oprirea de a săvârși lucrările sfinte pe un timp anumit. 20 IV; 3 VI; 14 Sardica; 19, 133 Cartagina.

- Oprirea (pentru totdeauna) de a săvârși anumite lucrări sfinte. 9 Neocezareea. Pierderea pentru totdeauna a dreptului de a fi înaintat la un grad ierarhic superior. 3 VI; 69 Vasile cel Mare.
- Destituirea din serviciu. 16 I-II; 16 Antiohia; 15 ap. Depunerea din treaptă sau oprirea pentru totdeauna de la funcțiunile preoțești, dar cu păstrarea dreptului de a purta numele de cleric și de a avea demnitatea clericală. 1 Ancira; 3, 26 VI; 8, 9 Neocezareea; 27 Vasile cel Mare. Caterisirea (vezi acest cuvânt). Caterisirea și afurisirea deodată, 28, 30, 64 ap.; 86 VI; 1 Antiohia; 3 Vasile cel Mare. Anatema (vezi acest cuvânt).
- Pedepsele bisericești pentru mireni sunt: afurisirea (excomunicarea) și anatema (vezi aceste cuvinte).
- Nimeni nu poate fi pedepsit de judecătoriile bisericești pentru păcatele pe care le mărturisește în Taina Pocăinței. 132 Cartagina.
- Pedepsele date de un Episcop ortodox sau tribunal bisericesc sunt valabile în întreaga Biserică Ortodoxă. 12, 32 ap.; 5 I; 1 Sin. local din C-pol (Sofia); 13 Sardica; 9, 105 Cartagina.
- Nimeni să nu fie pedepsit fără a se fi cercetat temeinic învinuirile ce i se aduc. 3, 6 Teofil Alex.
- Nimeni să nu fie pedepsit fără a i se dovedi vinovăția. 133 Cartagina.
- Clericul să nu fie pedepsit de două ori pentru același delict. 25 ap.; 3, 32, 51 Vasile cel Mare; 46 Ioan Postnicul.

PEDEPSIT. Clericul pedepsit de Episcopul său, chiar dacă face apel, trebuie să rămână sub pedeapsa dată de Episcop până ce se rezolvă apelul. 14 Sardica.

- Clericul condamnat de forurile bisericești nu poate fi luat în apărare și scăpat de pedeapsă de alte foruri. 62 Cartagina. Vezi și: CATERISIT.

PENITENȚA. Grațierea penitenților este de competența Episcopului. 6 Cartagina.
- În cazul când penitentul e pe moarte, el poate fi grațiat, în lipsa Episcopului, de către preot și astfel poate fi cuminecat. 7, 43 Cartagina. Vezi și: EPITIMII.

POMENIRE. Clericul care nu pomenește la slujbele dumnezeiești pe Episcopul său să se caterisească. 13 I-II. Asemenea și Episcopul care nu pomenește pe Mitropolitul său. 14 I-II. La fel și Mitropolitul care nu pomenește pe Patriarhul său. 15 I-II.
- «Nu se cuvine a săvârși în Patruzecime Praznicele nașterii mucenicilor, ci pomenirile Sfinților Mucenici să se facă în Sâmbete și în Duminici». 51 Laodiceea.

POPORUL (credincioșii) are dreptul de a participa la alegerea clerului. 6 Sardica; 50 Cartagina.

POST. Clericul care postește (post sec) în zilele de Duminică sau de Sâmbătă (afară de Sâmbăta Mare) să se caterisească, laicii să se afurisească. 66 ap.; 55 VI. Să fie anatema. 18 Gangra.
- Sf. Liturghie să se oficieze numai de clericii care au ajunat. 29 VI; 41, 47 Cartagina.
- în postul Paștilor să nu se țină nunți sau zile de naștere. 52 Laodiceea.

POTIR. Clericul care-și însușește și profanează Sf. Potir să se caterisească. 10 I-II.

PREDICA. Întâistătătorii Bisericilor trebuie să învețe clerul și poporul încredințat lor, adică să predice, mai ales în zilele de Duminică. Predica să se întemeieze pe Sf. Scriptură și pe Sf. Tradiție. 19 VI.
- Episcopul care se duce în altă eparhie și predică acolo, fără știrea și învoirea Episcopului competent, să înceteze din Episcopie. 20 IV; 3, 11 Sardica.
- Nu se cuvine ca mireanul să predice sau să învețe în public (în biserică) doctrina creștină (Episcopul poate admite excepție). Cel ce nesocotește această normă să se afurisească 40 de zile. 64 VI.
- Femeile să nu predice în biserică. 70 VI.

PRESBITERUL se hirotonește de Episcopul eparhiot. 2 ap.
- Care a fost hirotonit prin simonie să se caterisească. 29 ap.; 2 IV; 2 VI.
- Care se hirotonește a doua oară să se caterisească. 68 ap.
- Înainte de a fi hirotonit, să fie examinat. 9 I.
- «Dacă vreun presbiter ar fi osândit pentru purtarea lui, unul ca aceasta are datoria să vestească pe Episcopii din vecinătate, ca aceștia ascultând lucrul, prin ei să se împace cu Episcopul său». Dacă însă nu face aceasta, ci mândrindu-se, se separă de Episcopul său, făcând schismă, să fie anatema. 11 Cartagina.

- Care disprețuiește pe Episcopul său și se separă de el să se caterisească. 31 ap.; 10 Cartag.; 13 I-II.
- Să nu facă nimic fără învoirea Episcopului. 39 ap.
- Care-și părăsește postul și merge în altă eparhie, împotriva voinței Episcopului, să nu mai liturghisească. 15 ap.
- Să nu se strămute dintr-un loc în altul. Cel ce face una ca aceasta să fie înapoiat de unde a plecat. 15 I.
- Care săvârșește înainte de hirotonie vreun păcat grav să se excludă din cler. 9, 10 I. Dacă-și mărturisește singur păcatul, i se interzice de a mai sluji, dar îi rămân onorurile preoțești. 9 Neocezareea.
- Care nu poartă grijă de păstoriții săi să se afurisească; iar persistând în neglijență și lenevie, să se caterisească. 58 ap.
- Care din neștiință a încheiat o căsătorie ilegală pierde dreptul de a săvârși sfintele slujbe, dar își păstrează numirea de cleric, bineînțeles dacă desface căsătoria. 26 VI; 27 Vasile cel Mare.
- Care aduce pentru jertfă altceva decât pâine și vin să se caterisească. 3 ap.
- Să nu liturghisească în case particulare. 58 Laodiceea.
- Cel ce afirmă că nu se cuvine a primi Sf. Cuminecătură de la un presbiter însurat să fie anatema. 4 Gangra.
- Să nu meargă la sfânta slujbă având vrăjmășie asupra cuiva. Sf. Vasile cel Mare, Îndrumare pentru presbiteri.
- Să săvârșească serviciile cu evlavie; să nu liturghisească cu cei opriți a liturghisi; să nu împărtășească pe cei nevrednici cu Sf. Cuminecătură; să păstreze cu mare atenție Sf. Taine, ca să nu se umezească, să nu se afume și să nu umble cu ele cei profani. Vasile cel Mare, Îndrumare pentru presbiteri.
- Care e hirotonit de eretic, dacă se convertește la Ortodoxie, trebuie hirotonit a doua oară. 68 ap.; vezi și: HIROTONIA.

PRESCRIPȚIE. Episcopul care exercită, fără nici o împotrivire din partea cuiva, timp de 30 de ani jurisdicția asupra unor parohii (care nu aparțin de drept eparhiei sale) dobândește jurisdicția canonică asupra acelor parohii. 17 IV; 25 VI.

- Episcopul care convertește la Ortodoxie vreo parohie din altă eparhie și o stăpânește, fără a fi stingherit de nimeni, timp de 3 ani, dobândește – și de drept – jurisdicția asupra acelei parohii. 119 Cartagina.

PROFANARE. Cel ce duce din biserică, spre a folosi acasă, vase sfințite să se afurisească. 73 ap.; 10 I-II.

- Cel ce își însușește (răpește, fură) un vas sfințit din biserică și-l întrebuințează spre scopuri necuviincioase să se caterisească, 10 I-II.
- Cel ce face agape în biserică, sau așterne aici culcușuri, să se afurisească. 88 VI.

- Cel ce face comerț în curtea bisericii să se afurisească. 76 VI.
- Clericul care bagă animale în biserică sau în curtea bisericii (afară de caz de forță majoră) să se caterisească; laicul să se afurisească. 88 VI.

PROTECȚIE. Nimeni să nu fie introdus în cler prin protecție. 87 Vasile cel Mare.

- Clericul care mijlocește ca cineva să fie hirotonit sau numit într-o funcție bisericească prin simonie să fie caterisit; mireanul să fie anatematizat. 2 IV.

RANG. Rangul Episcopilor în biserică se stabilește după importanța orașelor în care funcționează ei. 6 I; 3 II; 28 IV; 36, 38 VI, și după vechimea hirotoniei. 86 Cartagina.

REBEL. Clericul care, după ce a fost caterisit, tulbură ordinea în biserică să fie predat autorității civile, ca să-l pedepsească. 5 Antiohia.

RECĂSĂTORIREA. Cel ce s-a căsătorit de două ori «după botez» nu poate fi cleric. 17 ap. Vezi și: CĂSĂTORIA.

RECUZARE. Cel ce se judecă de forurile bisericești are dreptul să recuze pe judecătorii suspecți din acele foruri. 1 Chiril Alex.

REFUZ. Clericul care refuză să păstorească pe credincioșii pentru care a fost hirotonit să se afurisească. 36 ap.; 17 Antiohia. De asemenea și clericii din vina cărora poporul refuză să primească pe Episcopul legal. 36 ap.; 18 Antiohia.

- Episcopul care-i acuzat și refuză să se prezinte în fața forului judecătoresc să nu mai liturghisească. 19 Cartag.
- Clericul care nu vrea să primească treapta mai înaltă la care îl ridică Episcopul său «să nu mai slujească nici în treapta din care n-a vrut să iasă». 31 Cartagina.

DEPRIMAREA clericului afurisit să se facă de Episcopul care l-a afurisit sau de succesorul său legitim. 32 ap.

REȘEDINȚA. Episcopul să-și aibă reședința unde e catedrala. Să nu-și mute reședința în altă parte a eparhiei. 71 Cartagina.

RESPECTAREA AUTORITĂȚILOR. Clericul este dator să respecte autoritățile bisericești și pe cele civile. Cel ce le defaimă să se caterisească. 84 ap.

RUDENIA este:

a) de sânge: care e impediment la căsătorie până la gradul IV. 54 VI; 19 ap.; 75 Vasile cel Mare; 11 Tim. Alex.; 5 Teofil Alex.

b) încuscrirea, care e impediment la căsătorie până la gradul IV. 54 VI; 2 Neocezareea; 23, 78, 87 Vasile cel Mare; 11 Tim. Alex.

c) spirituală, care e impediment până la gradul II. 53 VI. Vezi și IMPEDIMENTELE LA CĂSĂTORIE.

- Rudele Episcopului nu au voie să administreze bunurile eparhiale. 25 Antiohia.

- Episcopul să nu hirotonească pe vreo rudă a sa ca urmaș al lui la Episcopie. 76 ap.

RUGĂCIUNEA. Clericul care se roagă împreună cu un alt cleric caterisit să se caterisească și el. 11 ap.; 2 Antiohia.

- În biserică se pot citi numai rugăciunile aprobate canonicește. Nimeni nu are dreptul să compună rugăciuni noi și să le citească în biserică. 18, 59 Laodiceea; 103 Cartagina.

SCHISMA. Clericul care se desparte de Episcopul său, «neștiind nici o vină asupra Episcopului său în privința dreptei credințe și dreptății, să se caterisească»; mireanul să se afurisească. Aceasta să se facă după 3 admonieri. 31 ap.; 5 Antiohia; 10 Cartagina; 13-15 I-II.

- Clericul care se ridică împotriva Episcopului său și face schismă să fie anatema. 11 Cartagina; 6 Gangra.
- Episcopii care se dezbină de Sinod să se caterisească. 1, 2 III.

SCHISMATICI se numesc «cei ce se deosebesc în concepții cu privire la unele chestiuni și întrebări bisericești corigibile». 1 Vasile cel Mare.

- Nu pot ridica acuză împotriva clericilor. 6 II.
- Nu se cuvine a se ruga împreună cu schismaticii. 33 Laodiceea.
- Botezul schismaticilor (din Africa) nu e valid. 1 Cartag. (Ciprian).
- Botezul schismaticilor poate fi considerat valid. 1 Vasile cel Mare.

SENTINȚA pe care o pronunță Sinodul, cu unanimitate, împotriva unui Episcop este definitivă și inapelabilă. 15 Antiohia.

- Dată de forurile judecătorești bisericești în drept pentru infracțiunile clericilor, să rămână definitivă. 62 Cartag.
- Împotriva unui cleric se poate da și în absența lui, dacă el, fără motive juste, nu se prezintă la judecată. 74 ap.; 77 Cartagina.
- Pronunțată de un for bisericesc canonic, e valabilă în întreaga Biserică Ortodoxă. 12, 32 ap.; 1 Sin. local din C-pol (Sofia); 13 Sardica; 9, 105 Cartagina. Vezi și PEDEPSELE BISERICEȘTI.

SERVICIUL DIVIN. Cel ce săvârșește slujbe dumnezeiești deosebit (separat) împotriva socotinței Episcopului să fie anatema. 6 Gangra; 10, 11 Cartagina.

- Clericul care fiind caterisit ar îndrăzni să săvârșească slujbele divine să se taie cu totul de la Biserică și să nu mai aibă nădejde de reintegrare. 28 ap.; 4 Antiohia.

SIMONIE. Cel ce ajunge la demnitatea de cleric prin bani să se caterisească și să se îndepărteze (definitiv) de la orice fel de împărtășire, atât el, cât și cel ce l-a hirotonit. 29 ap.; 2 IV; 22 VI; 5 VII.

- Episcopul care face hirotonii sau numește pe cineva în funcțiuni bisericești pentru plată se caterisește, iar cel ce a fost hirotonit sau numit în funcțiune pierde dreptul exercițiului în treapta primită. Deci o astfel de hirotonie sau numire este nulă. Cel ce a mijlocit o astfel de hirotonie,

dacă e cleric, se caterisește; dacă e mirean, se anatemizează. 2 IV; 10 VII; 90 Vasile cel Mare; Scrisoarea lui Ghenadie; Scrisoarea lui Tarasie.

- Episcopul «să nu urmărească prin dorul de mârșav câștig... a cere aur sau argint, sau altceva de la... clericii sau monahii supuși lui... De se va găsi cineva că pentru stoarcere de aur, sau ceva de alt soi, sau pentru vreo patimă a sa oprește de la Liturghie sau afurisește pe vreunul din clericii supuși lui, sau închide vreo sfântă biserică, spre a nu se săvârși într-însa slujbele dumnezeiești, și întoarce nebunia sa asupra obiectului celui nesimțitor, într-adevăr însuși este nesimțitor și se va supune la aceleași suferințe și se va întoarce răutatea lui asupra capului lui, ca asupra celui ce a călcat porunca lui Dumnezeu și așezămintele apostolice». 4 VII.
- Egumenul sau egumenița care primește pe cineva în mănăstire pentru bani să fie izgoniți din mănăstirea lor și să fie trimiși în altă mănăstire, pentru ascultare. 19 VII.
- Clericul care pretinde plată pentru Sf. Cuminecătură să se caterisească. 23 VI.

SINOD. Episcopii fiecărei biserici particulare sunt datori să se adune în sinod de două ori pe an. 37 ap.; 3 I; 19 IV; 20 Antiohia. Dacă sinodul nu se poate întruni de două ori, atunci trebuie să se întrunească cel puțin o dată pe an. 8 VI; 6 VII; 73 Cartag.

- Episcopii sunt obligați să participe la sinod. 19 IV; 76 Cartagina; 40 Laodiceea; 6 Sardica.
- Sinodul se ține la locul fixat de Mitropolit. 19 IV; 7, 8 VI.
- Sinodul este for de judecată pentru Episcop. 74 ap.; 6 II; 9 IV; 14, 15, 17 Antiohia; 1 Sin. local din C-pol din anul 394.
- Sinodul Bisericii particulare (sau Mitropolitan) este for de apel pentru sentințele date de Episcopi. 5 I; 20 Antiohia.
- Sinodul Ecumenic este forul suprem în Biserica întreagă. Hotărârile aduse de un astfel de Sinod trebuiesc observate cu sfințenie. 1 IV; 1 VI; 1 VII.
- Normele potrivnice hotărârilor Sinoadelor Ecumenice «să fie fără valoare». 8 III.

SINUCIGAȘI. Pentru cei ce se sinucid, fiind ieșiți din minte, se pot face rugăciuni; pentru cei ce se sinucid, fiind întregi la minte, să nu se facă. 14 Tim. Alex.

SOȚIE, vezi: CĂSĂTORIA, DIVORȚ.

SPERJUR. Clericul sperjur să se caterisească. 25 ap. Vezi și JURĂMÂNTUL.

STAT. 30 ap.; 84 ap.; 17 IV; 38 VI; 3 VII. Vezi și CONSPIRAȚIE.

SUCCESIUNEA APOSTOLICĂ se întrerupe în Episcopii care devin schismatici sau eretici. 1 Vasile cel Mare.

SUPERSTIȚIE. Clericul care aprinde foc înaintea casei la lunile noi și sare peste el, în credința că dacă nu este atins de flăcări nu va fi atins nici de alte nenorociri în cursul lunii, să se caterisească; mireanul să se afurisească. 65 VI.

– Vezi și: OBICEIURI PĂGÂNE, VEDENII, VRĂJITOARE, ZAR.

SUPUNEREA CANONICĂ. Clericii sunt datori să se supună Episcopului (superiorului) lor. Cei ce nu se supun să fie pedepsiți. 31, 39, 55 ap.; 8, 23 IV; 17 VI; 57 Laodiceea; 5 Antiohia; 10, 11, 31 Cartagina; 13-15 I-II. Atunci însă când superiorul lor predică în mod public o învățătură condamnată de Biserică, nu sunt datori să-l urmeze, ci au datoria de a se separa de el, rămânând pe linia Ortodoxiei. 15 I-II.

Vezi: ASCULTARE CANONICĂ.

SURD. Cel surd nu poate fi cleric. 78 ap.

TAINE. Sf. Euharistie și Botezul se pot săvârși în afară de biserică numai cu învoirea Episcopului. Clericul care face altfel să se caterisească. 31 VI.

TÂLHARI. Clericul care luptă cu tâlharii și îi ucide se caterisește; mireanul se oprește de la Sf. Cuminecătură. 55 Vasile cel Mare.

TESTAMENT. Episcopul poate să-și lase, prin testament, averea particulară cui voiește. 40 ap.; 24 Antiohia; 32 Cartagina. Persoanele cărora le-o lasă prin testament însă să fie ortodoxe. 22 Cartagina.

TRADIȚIE. 21 Gangra; 91 și 92 Vasile cel Mare. Vezi și: OBICEI.

TRANSFERARE. Clericii, în general, să nu se mute dintr-un loc în altul. 14, 15 ap.; 15 I; 20 IV; 21 Antiohia; 16 Sardica.

– Transferarea unui Episcop de la o eparhie la alta se poate face numai de Sinod și numai pentru motive binecuvântate. 14 ap.; 5 IV; 16 Antiohia; 48 Cartagina.
– Clericul care se transferă cu de la sine putere, în altă eparhie, pierde dreptul de a liturghisi. 15 ap.; 15 I; 3 Antiohia. Să fie caterisit. 17 VI; 10 VII.

TREPTE BISERICEȘTI. Treptele ierarhiei sacramentale sunt mai presus decât funcțiile administrative bisericești. 18 I; 20 Antiohia; 7 VI.

VAGABOND. Clericii și monahii vagabonzi să fie obligați a se întoarce la locurile lor. 23 IV.

VÂNĂTOARE. Clericul care participă la vânătoare să se caterisească. 51 VI.

VÂRSTA CANONICĂ este, pentru Episcopi și presbiteri, 30 de ani. 11 Neocezareea; 14 VI; pentru diaconi, 25 de ani; 16 Cartagina; 14 VI; pentru ipodiaconi, 20 de ani. 15 VI; pentru călugări și călugărițe, majoratul. 18 Vasile cel Mare; obișnuit însă pentru călugări, 25 de ani. 126 Cartagina; și numai în mod excepțional, 17 ani sau și mai puțin. 18 Vasile cel Mare; 40 VI.

VEDENII. 83 Cartagina. Vezi: ALTAR.

VENITURI. Clericii să împartă între ei darurile ce le primesc de la credincioși. 4 ap.; 8 Teofil. Alex.

– Cel ce nu repartizează veniturile bisericești după socotința Episcopului să fie anatema. 7, 8 Gangra.

- Veniturile bisericești trebuiesc administrate de Episcop, cu știrea clericilor din eparhie. Episcopul care le dă spre administrare rudelor sale să fie tras la răspundere de Sinod. 25 Antiohia; 41 ap.
- Veniturile Bisericii să se întrebuințeze cu folos pentru trebuințele Bisericii, pentru întreținerea clerului, pentru văduve, săraci și străini. 41, 59 ap.; 10, 11 Teofil. Alex.
- Venitul eparhiei vacante se administrează de economul acelei eparhii. 25 IV; Vezi și: AVERE.

VIZITAȚII CANONICE. Episcopii sunt datori să facă vizitații canonice. 52 Cartagina.

VOTUL monahal e valid când se depune de cel ce «a ajuns la maturitatea judecării». 18 Vasile cel Mare.

- Cei ce au făcut votul fecioriei nu au voie să se căsătorească. Dacă se căsătoresc, să fie excomunicați. Episcopul însă «să aibă puterea a dispune umanitar față de aceștia». 16 IV.
- Voturile depuse afară de Biserică (de eretici) nu sunt valabile în Biserică. 20 Vasile cel Mare. Vezi și: MONAH.

VRĂJITOR, VRĂJITORIE. Cei ce se duc la vrăjitori sau la fermecători și cei ce spun norocul și ursita și genealogia și multe lucruri de acest fel, și cei ce se zic gonitori de nori și cei ce confecționează amulete și prezicătorii să cadă sub canonul penitenței de 6 ani, iar dacă stăruiesc în acest obicei, să se îndepărteze din Biserică. 61 VI; 83 Vasile cel Mare.

- Prezicătorii și fermecătorii, precum și cei ce cred în ei se pedepsesc cu 5 ani de pocăință. 24 Ancira.
- Cei ce se îndeletnicesc cu vrăjitoria sau cu farmecele sau ghicirea norocului să facă penitență de 3-6 ani, cu post și mătănii. 2, 27 Ioan Postnicul.
- Clericii care vrăjesc într-un mod oarecare să se alunge din Biserică. 36 Laodiceea.
- Celui ce mărturisește că s-a ocupat cu vrăjitoria sau cu fermecătoria i se va da timpul de penitență ca unui ucigaș. 7, 65, 72 Vasile cel Mare. În canonul 83 Vasile cel Mare se prescrie pentru vrăjitori o penitență de 6 ani.
- Cei ce se duc la vrăjitori se vor supune pedepsei celor ce au călcat credința. Dacă însă au fost atrași în păcat prin vreo constrângere, «li se va aplica blândețea». 3 Grig. Nyssa. Vezi și: SUPERSTIȚIE, OBICEIURI PĂGÂNEȘTI.

ZAR. Clericul care joacă zaruri «ori să înceteze, ori să se caterisească»; laicul să se afurisească. 42-43 ap.; 50 VI. Vezi și: JOCURI DE NOROC.

IX. ENCICLICA PATRIARHILOR ORTODOCȘI DE LA 1848

EPISTOLA ENCICLICA A BISERICII UNA, SFINTE, CATOLICE ȘI APOSTOLICE

CĂTRE ORTODOCȘII DE PRETUTINDENI

Tuturor celor de pretutindeni, în Duhul Sfânt iubiți și doriți frați ai noștri, sfinți Arhierei, preacucernicului cler din jurul lor și tuturor ortodocșilor, fii adevărați ai Bisericii una, sfinte, catolice și apostolice, îmbrățișarea frățească în Duhul Sfânt și toate cele bune și de mântuire de la Dumnezeu.

§1. Trebuie ca propovăduirea evanghelică, sfântă și dumnezeiască a răscumpărării noastre să fie vestită de către toți așa neschimbată și să fie crezută în veci așa de curată, cum a descoperit-o dumnezeieștilor și sfinților Săi Ucenici Mântuitorul nostru, cel Care pentru aceasta S-a deșertat pe Sine, luând chip de rob, coborând din sânurile părintești și dumnezeiești, și cum aceia, devenind martorii văzători și auzitori, ca niște trâmbițe puternice au răsunat în toată lumea (căci în tot pământul a ieșit graiul lor și până la marginile lumii cuvintele lor); și, în sfârșit, așa neatinsă, cum ne-au predat-o de obște atâția și atât de mari de Dumnezeu purtători părinți ai Bisericii catolice, cei de la marginile pământului care au repetat aceleași graiuri și au învățat până la noi, în sinoade de fiecare în parte. Dar precum odinioară în Eden, începătorul răutății, [...] luând cu viclenie chip de sfetnic folositor, a făcut pe om călcător al poruncii dumnezeiești celei cunoscute, tot astfel [...] unii [...] nesocotind îndestulător spre mântuirea lor sufletească cuvântul cel grăit și scris al Domnului și autoritatea Bisericii celei de totdeauna, urmăresc nelegiuire nouă și inovații, ca în îmbrăcămintea, și desfășoară în toate chipurile învățătura evanghelică cea de ei stricată.

§2. De acolo ereziile [...] pe care Biserica cea catolică, [...] a fost nevoită să le combată, și împotriva tuturor a triumfat până azi și va triumfa biruitoare

în toți vecii, înfățișându-se totdeauna mai strălucitoare și mai puternică după luptă.

§3. Dar din aceste erezii unele au și dispărut cu totul, [...] altele iarăși reapar [...] Numai Ortodoxia Bisericii catolice și apostolice, [...] ea dăinuiește veșnic, după făgăduința cea nemincinoasă a Domnului (Mt. XVI, 18)...

§4. Dintre aceste erezii răspândite – pentru judecăți pe care le știe Dumnezeu – pe o mare parte a pământului era cândva Arianismul, iar astăzi este și PAPISMUL, dar și acesta (ca și acelea, care au și dispărut cu totul), deși este în putere acum, nu va birui până la sfârșit [...] (Apoc. XII, 10).

§5. Părerea cea nouă că „Duhul Sfânt purcede de la Tatăl și de la Fiul" este potrivnică lămuririi hotărâte a Domului nostru, dată cu grijă pentru aceasta (In. XV, 26): „Care de la Tatăl purcede", și potrivnică mărturisirii întregii Biserici catolice, după cum este încredințată de către cele șapte Sinoade ecumenice: „Care de la Tatăl purcede" (Simbolul credinței). I. Pentru că. [...] O asemenea părere poartă toate caracteristicile învățăturii greșite, [...] este și se numește erezie, și cei care cugetă astfel eretici, după hotărârea celui întru sfinți Damasus Papă al Romei: „Dacă cineva va avea dreaptă părere despre Tatăl și Fiul, *dar nu va avea despre Sfântul Duh, este eretic*" (Mărturisirea credinței). [...] Biserica declară că această părere nouă mai sus arătată, că Duhul Sfânt purcede de la Tatăl și de la Fiul, este în esență *erezie*, iar partizanii ei, oricine ar fi, *eretici*...

§6. Această erezie, care a atras după sine și foarte multe inovații, ...

§7. Înaintașii și Părinții noștri, [...] au depus mult zel și iubitoare stăruință, și în sinoade, și în particular, pentru ca, salvând învățătura ortodoxă a sfintei Biserici catolice, să coasă împreună la loc de vor putea ceea ce s-a sfârșit [...] numai ca să nu se despartă în bucăți corpul lui Hristos, numai ca să nu se calce în picioare hotărârile dumnezeiești și venerabilelor sinoade. ...

§8. [...] Papismul n-a încetat de a tulbura Biserica [...] trimițând pretutindeni așa-numiții Misionari, oameni traficanți de suflete, „înconjoară pământul și marea ca să facă un prozelit", să înșele pe vreunul dintre ortodoși să strice învățătura Domnului nostru, să falsifice prin adaus dumnezeiescul Simbol [...] să arate de prisos Botezul [...] inutilă împărtășirea cu Potirul Testamentului și câte altele [...] inovații scolastice [...] toate pentru iubirea de stăpânire [...] Dar nu încetează până astăzi Papiștii să atace după obiceiul lor ortodoxia, care le este zilnic mustrare vie înaintea ochilor ca unor apostați de la credința lor strămoșească. ...

§9. [...] Papa Pius al IX-lea, care a primit episcopatul Romei la 1847, a dat la 6 ianuarie 1848 Enciclica Către Orientali [...] Declarându-se scaun episcopal al Fericitului Petru, voiește să amăgească astfel pe cei mai simpli cu apostazia de la Ortodoxie, adăugând acele cuvinte surprinzătoare pentru oricine s-a

hrănit cu învățătura teologică (pag. 10, r. 29), „nici nu există motiv să prestați contra întoarcerii la adevărata biserică și comuniune cu acest scaun sfânt".

§10. Desigur [...] cuvinte de amăgire și absurde...

§11. Cu toate acestea, am socotit de datoria noastră părintească, [...] ca să vă întărim prin prezenta rugăminte în ortodoxia pe care o țineți din strămoși și să arătăm totodată netemeinicia celor gândite de Episcopul Romei și ce este vădit că el cugetă. ...

§12. Dar zice Fericirea Sa (pag. 8, r. 12) că Domnul a spus lui Petru (Lc. XXII, 32): „Eu M-am rugat pentru tine" [...] Noi mărturisim că rugăciunea Mântuitorului nostru către Dumnezeu și Tatăl Său s-a făcut pentru dragostea comună a creștinilor și pentru unitatea întru una, sfântă, catolică și apostolică Biserică, în care și credem, „ca să fie una precum și noi una suntem" (In. XVII, 22), ...

§13. [...] Oare cine dintre Părinți sau dintre noi înșine a tăgăduit întâietatea ei canonică în ordinea ierarhiei, atâta timp cât s-a condus curat cu dogmele Părinților, alăturându-se regulii infailibile a Scripturii și a sfintelor Sinoade? [...] acest primat [...] a decăzut de la un scaun frățesc și privilegiat ierarhic la supremație...

§14 [...]

[...]

§17. Din toate acestea conchide orice om instruit în învățătura catolică cea sănătoasă cât este de nepios și antisinodal a se cuteza să se schimbe dogmele și liturghiile noastre și celelalte [...] Și se înțelege cât este de cuviincioasă și sfântă îndreptarea inovațiilor, a căror introducere în Biserica Romei noi știm în ce timp s-a făcut, și Fericiții noștri Părinți au protestat la timp împotriva inovației [...] Apoi, la noi n-au putut niciodată, nici patriarhi, nici sinoade, să introducă lucruri noi, pentru că apărătorul religiei este însuși corpul Bisericii, adică poporul însuși, care vrea ca religia să-i fie veșnic neschimbată și la fel cu a Părinților săi, cum au exprimat în faptă și mulți dintre Papii de după schismă și dintre Patriarhii latinizați, care n-au izbutit nimic, precum în Biserica apuseană, cum au făcut în diferite timpuri Papii, au decretat cele noi fie ușor, fie prin constrângere, pentru iconomie [...] tot astfel Papa poate [...] să reconstituie cele vechi și respectabile [...] „să înceteze noutatea de a ataca vechimea". [...] pentru noi orice sfat venit de la el (Papa Romei), și orice îndemn din oficiu, tinzând la distrugerea credinței noastre celei fără pată păstrată de la Părinți, este nu numai suspectă și trebuie evitată, dar se și condamnă sinodul de drept, ca nelegiuit și pierzător de suflet. Și în acestă categorie intră în primul rând și numita encicilică a Episcopului Romei celei vechi, Papa Pius IX, către Orientali...

§18. De aceea, [...] ca să nu se piardă nimeni din sfântul Staul al Bisericii catolice ortodoxe, [...] să cădem cu gândul [...] că nimeni nu ne va despărți de la învățătura evanghelică, nimeni nu ne va rătăci de la călăuza cea singură a Părinților noștri...

§19. „Această poruncă și îndemnare apostolică o transmitem prin voi și întregii adunări ortodoxe, pentru ca toți întărindu-ne și sfătuindu-ne unii pe alții să putem rezista la meșteșugirile divolului". Căci așa ne îndeamnă pe toți și fericitul Petru Apostolul: „Fiți cumpătați, privegheați, că potrivnicul nostru diavolul ca un leu care răcnește umblă, căutând pe cine să înghită. Căruia rezistați-i tari în credință".

§20. Căci credința noastră, fraților, nu este de la oameni și prin om, ci prin descoperirea lui Hristos, pe care au vestit-o dumnezeiești Apostoli, au întărit-o sfintele Sinoade ecumenice, au transmis-o prin succesiune preamarii Dascăli înțelepți ai lumii și a confirmat-o sângele vărsat al sfinților Martiri. „Și ținem mărturisirea" pe care am primit-o curată de la atâția bărbați, evitând orice inovație ca pe o însuflețire a diavolului; cel care primește inovație vădește nedesăvârșită Credință ortodoxă cea propovăduită. Dar aceasta este pecetluită ca desăvârșită, nesuferind nici micșorare, nici adăugire, nici vreo schimbare oarecare, și cel care îndrăznește să facă sau să sfătuiască sau să cugete la aceasta a și tăgăduit credința lui Hristos, s-a și pus de bunăvoie anatemei veșnice, pentru blestem împotriva Duhului Sfânt, ca și cum n-ar fi vorbit drept în Scripturi și prin Sinoadele ecumenice. Această înfricoșată anatemă, [...] nu o rostim noi astăzi, ci a rostit-o cel dintâi Mântuitorul nostru (Mt. XII, 32): „Celui care va vorbi împotriva Duhului Sfânt nu i se va ierta nici în veacul de acum, nici în cel viitor";...

§21. [...] venerabilele Sinoade ecumenice, acești șapte stâlpi ai casei înțelepciunii, în aceasta și la noi s-au ținut...

§22. Pentru aceea [...] Biserica [...] nu cere de la noi, decât numai devotament din tot sufletul și din toată inima față de sfânta și nepătata Credință a Părinților noștri: iubirea și afecțiunea pentru Biserica Ortodoxă cea care ne-a renăscut pe noi nu prin stropirea inovatoare, ci prin dumnezeiasca baie a Botezului apostolic; cea care ne hrănește pe noi după Testamentul cel veșnic al Mântuitorului nostru cu însuși cinstitul Lui Trup și ne adapă din destul, ca o adevărată mamă, cu cinstitul lui Sânge vărsat pentru mântuirea noastră și a lumii. Să o înconjurăm dar cu gândul ca puii de cloșcă; în orice parte a pământului ne-am găsi, [...] când vrăjmașul [...] mântuirii noastre, oferind înlesniri înșelătoare, [...] pune cursele lui...

§23. Iar Dumnezeul păcii, [...] va păzi inimile și cugetele voastre și va îndrepta căile voastre spre tot lucrul cel bun. Fiți sănătoși bucurându-vă în Domnul.

1848, luna mai, indictionul VI.

(Urmează semnăturile ierarhilor participanți la Sinod; patriarhii și episcopii din Constantinopol, Antiohia și Ierusalim)

(Extras/selectiv din Revista „Biserica Ortodoxă Română", an. 1935, pp. 545-688, text grec și traducere de Teodor M. Popescu, prof. la Facultatea de Teologie din București.)

Enciclica Patriarhilor orientali din mai 1848 este un răspuns categoric la apelul papal, din enciclica Papei Romei Pius IX către orientali (*Ad Orientales: In suprema Petri sede*, de la 6 ianuarie 1848), în care se expune planul pontifical al lui Pius IX, care voia să asigure romano-catolicismului supunerea ortodocșilor, de mult timp vizată. În această enciclică se prezenta unirea cu Roma ca unică soluție de a ușura pe orientali de sub jugul turcesc și care va conduce la o propășire religioasă, politică și culturală a ortodocșilor.

Enciclica ortodoxă respinge categoric apelul papal, enumerând inovațiile latine și stigmatizează „papismul", ca o erezie.

Enciclica Patriarhilor Ortodocși are 23 de paragrafe de întindere inegală. Primele 8 formează o Introducere generală, al 8-lea servind ca trecere la subiectul propriu-zis, adică la combaterea enciclicii *Ad Orientales,* care se analizează în par. 9. Par. 10-23 enunță și combat afirmațiile și pretențiile papale formulate în enciclica lui Pius IX.

În par. 1, Enciclica Patriarhilor Ortodocși stabilește un principiu și un fapt: Învățătura Bisericii creștine trebuie păstrată curată, așa cum ne-a fost lăsată de Mântuitorul, transmisă de Sfinții Apostoli, de Părinți și de sinoade. Cu toate acestea, diavolul a găsit instrumente, care au turnat otrava ereziei în apa cea limpede a învățăturii ortodoxe.

Se arată apoi că Biserica Ortodoxă a fost nevoită să combată ereziile, a triumfat și va triumfa (par. 2), că unele erezii au și dispărut, altele sunt în curs de dezvoltare (par. 3). Dintre acestea se arată că mai întins a fost în trecut arianismul, iar azi este „papismul" și ea cel din urmă va dispărea ca și cel dintâi (par. 4). Ideile sunt împrumutate din enciclica lui Fotie către patriarhii orientali (867) (Vezi: rev. „Studii Teologice", București, 1930, 2, 58-60) și din actul sinodului ținut la Constantinopol (20 iulie 1054) sub patriarhul Mihail Cerularie (Vezi: „Studii Teologice", București, 1931, 1, p. 54-55).

Prima „erezie" latină de care se ocupă enciclica ortodoxă este *Filioque* (par. 5); care fiind considerată o doctrină „blasfematorie, străină de învățătura Bisericii Ortodoxe", este combătută cu 15 argumente, este deschizătoare de drum a altor multe inovații acceptate de Biserica apuseană în decursul vremii, cu privire la Botez, Sf. Euharistie, la Preoție, inovații care constituie „papismul". Se arată că papii, din interese străine de cele ale Bisericii, au primit

aceste inovații, care le asigură prerogative pe care au încercat să le impună și celorlalți patriarhi, exercitând astfel o juristdicție universală (par. 6).

Istoria ne arată că părinții ortodocși au apărat adevărata credință la sinoadele ecumenice și locale și că occidentalii s-au îndărătnicit în eroare și în cele din urmă s-au despărțit de ortodoxie, printr-o prăpastie adâncă, schisma fiind urmarea firească a acestei atitudini latine și papale, ortodocșii resemnându-se în cele din urmă. Par. 7 pune deci chestiunea răspunderii schismei, precizându-se că prăpastia au săpat-o latinii „cu mâna lor". Cauzele nu sunt însă numai dogmatice, mai sunt și altele.

În par. 8 se atrage atenția cu privire la pericolul propagandei Bisericii latine pentru ortodocși și menționează câteva din învățăturile greșite pe care aceasta caută să le introducă printre ortodocși și se protestează cu indignare contra sforțărilor prozelitismului papal. Pe această linie, enciclica Papei Pius IX este considerată ca un „act de ostilitate confesională, subversiv, arogant". Aceasta pentru că enciclica latină nu aduce „cuvinte de pace și de afecțiune" cum pretinde, ci „de înșelare și de absurditate". Enciclica ortodoxă exprimă însă convingerea „că ortodocșii nu se vor lăsa înșelați de cuvintele papale, demascate ca un fals apel la unire" (par. 10). Autorii enciclicii ortodoxe arată că combat enciclica latină din datoria de a-i întări în ortodoxie pe creștini; respingând pretențiile romane de supremație bisericească, precizând că „episcopatul lui Petru la Roma este o simplă tradiție, că Petru n-a fost șeful apostolilor, din contră, a fost judecat și mustrat, că piatra pe care s-a întemeiat Biserica a fost mărturisirea lui despre dumnezeirea lui Iisus Hristos". Enciclica precizează că „nu există Biserică mai presus de sinoade și că nu ortodoxia se judecă după scaunul roman, ci scaunul se judecă după ortodoxie". Papii greșesc, se arată în enciclică, când deduc ortodoxia lor din preeminența scaunului, în loc să procedeze invers (par. 11). În continuare se dă o interpretare ortodoxă citatelor folosite de latini pentru a-și motiva primatul lui Petru (par. 12), declarând că orientalii sunt de acord cu Papa în zelul pentru unire, cu condiția „de a se păstra neatins și curat simbolul credinței, conform cu învățătura Evangheliei, a sinoadelor și a Bisericii catolice de totdeauna", „invariabilă în perpetuarea ei", pe când Papa vede în unire „numai un mijloc de a-și întări și crește puterea și a impune inovațiile latine". În enciclică se lămurește poziția deosebită a celor două Biserici față de problema unirii și se face o justă caracterizare a lor: Biserica ortodoxă ține să păstreze credința nealterată, papalitatea tinde numai la întărirea propriei sale puteri, una este fidelă tradiției, cealaltă dorește supremație.

Invocând un citat din Sf. Irineu, autorii enciclicii arată că Biserica apuseană care se bucura de un primat de onoare, o „autoritate frățească și prerogativă ierarhică", a transformat aceasta într-o suveranitate lumească, jurisdicțională.

Demonstrând că autoritatea Papei nu este universală, cum se pretinde, se arată cu primatul de onoare acordat este pe cale de obicei și nu de origine apostolică, ci datorită faptului că Roma a fost vechea capitală a imperiului; se arată apoi că unii papi au recunoscut autoritatea sinoadelor ecumenice, care au consacrat principiul libertății Bisericii (par. 13).

Invocând unele acte ale episcopilor orientali, în par. 14 se face o declarație, care a scandalizat pe romano-catolici: că și patriarhii orientali recurg la autoritatea celui din Constantinopol, ca patriarh al capitalei imperiului, în cazuri mai grele, iar dacă părerea lui nu-i mulțumește, se adresează, după legi, puterii lumești.

Par. 15 se ocupă de hotărârea sinodului al IV-lea ca un argument împotriva primatului papal, iar par. 16 recomandă să se păstreze învățăturile nealterate ale unor papi și amintește și de „dogma infailibilității". Cu aceasta, enciclica patriarhilor orientali a încheiat combaterea afirmațiilor nejuste din enciclica papală. În paragrafele următoare se trag concluziile.

Se consideră impietate și act anticanonic a se atinge de dogmele, liturghiile și ierurgiile ortodoxe și necesar ca să se înlăture inovațiile latine, care sunt proprii Occidentului și străine ortodoxiei.

Se arată că în Biserica Ortodoxă nu s-au putut și nu se pot introduce lucruri noi pentru că poporul însuși s-ar fi opus, ținând ca dogma să nu se schimbe. La noi, apărătorul religiei este însuși corpul Bisericii.

Întrucât Papa cere unele sacrificii din partea ortodocșilor pentru a se realiza unirea Bisericii, enciclica invită pe Papă să facă el aceste sacrificii. Până atunci orice apel este suspect de periculos, cum este și enciclica papală (par. 17).

Paragrafele următoare (18-23) sunt îndreptate către ortodocși.

Se recomandă ierarhiei să păstreze învățătura Bisericii și să se păzească de „lupii răpitori" care intră în turma ei (par. 18). Prin ierarhi enciclica se adresează apoi clerului și credincioșilor, îndemnându-i să reziste încercărilor demonului (par. 19). Se revine apoi la ideile de la începutul enciclicii: „Învățătura ortodoxă trebuie păstrată curată, așa cum ne-a fost lăsată. Învățătura ortodoxă este superioară, perfectă, neprimitoare nici de reducere, nici de adăugire, nici de schimbare". Cel care ar altera-o ar cădea sub grea anatemă, ca un apostat și blasfemator împotriva Sfântului Duh (par. 20). Ortodoxia prezintă cele mai mari garanții și glorii: părinți, liturghii, sinoade, canoane, Biserica Ortodoxă este în posesiunea permanentă și legitimă a adevărului; occidentalii sunt străini și uzurpatori. Din Orient au primit creștinismul toate popoarele, și cele occidentale, și Roma însăși (par. 21). După ce face apel la dragostea filială a credincioșilor ortodocși față de Biserică și la solidaritatea în jurul ei (par. 22), enciclica se termină cu scurte citate biblice, formule de încheiere (par. 23).

În final, dacă ne întrebăm la ce a folosit enciclica Papei Pius IX *Ad Orientales,* prin care a lansat apel la unire cu Roma, constatăm că aceasta a provocat un răspuns energic din partea ortodocșilor, care au devenit mai atenți cu privire la politica papală; a provocat o polemică încă deschisă; a înrăutățit raporturile dintre Biserica Ortodoxă și Roma; a provocat, ulterior, prin declararea ca dogme a imaculatei concepții și a infailibilității papale, prin formularea primatului jurisdicțional la consiliul de la Vatican I, încurajarea propagandei latine între ortodocși agravând schisma, producând în Apus despărțirea vechilor catolici la 1870. În loc de pace confesională, cum pretindea că urmărește, Pius IX a provocat un adevărat război confesional, pe trei fronturi: ortodox, protestant și vechi catolici.

CUPRINS

Cuvânt înainte 5
Nota autorului 6

I. CANOANELE SFINȚILOR APOSTOLI

Canonul 1: Hirotonia episcopului 7
Canonul 2: Hirotonia preotului și a diaconului 8
Canonul 3: Prinoase la altar 9
Canonul 4: Prinoase pentru cler 9
Canonul 5: Soțiile clericilor 10
Canonul 6: Incompatibilități 11
Canonul 7: Sărbătorirea Paștilor 12
Canonul 8: Împărtășirea clerului 13
Canonul 9: Împărtășirea credincioșilor 13
Canonul 10: Osândirea comuniunii cu cei afurisiți. 14
Canonul 11: Osândirea comuniunii cu cei caterisiți 15
Canonul 12: Scrisori canonice de recomandare 15
Canonul 13: Prelungirea afurisirii 16
Canonul 14: Transferarea episcopilor 16
Canonul 15: Transferarea clerului 17
Canonul 16: Transferarea clerului 18
Canonul 17: Starea civilă a clerului 18
Canonul 18: Clericii să se căsătorească cu fecioare 19
Canonul 19: Impedimente de înrudire la căsătoria clerului 19
Canonul 20: Oprirea clerului de a da giruri 20
Canonul 21: Clerici eunuci 20
Canonul 22: Laicul care se castrează nu poate deveni cleric 20
Canonul 23: Clericul care se castrează se caterisește 20
Canonul 24: Laicul care se castrează se afurisește 21
Canonul 25: Să nu se dea două pedepse pentru aceeași faptă 21
Canonul 26: Este interzisă căsătoria după hirotonie 22
Canonul 27: Osândirea clericilor care bat 23
Canonul 28: Osândirea caterisiților care slujesc 24
Canonul 29: Osândirea simoniei 24

Canonul 30: Osândirea celor care se folosesc de influența dregătorilor lumești pentru a deveni episcopi 25
Canonul 31: Osândirea schismei 26
Canonul 32: Ridicarea afurisirii 26
Canonul 33: Cărțile sau scrisorile canonice de preoție 27
Canonul 34: Autocefalia și autonomia 27
Canonul 35: Autonomia eparhială 29
Canonul 36: Afurisirea clericilor care nu-și ocupă slujba 29
Canonul 37: Sinoadele plenare 30
Canonul 38: Episcopii ca economi principali ai averii bisericești 31
Canonul 39: Ascultarea clerului de episcopi 32
Canonul 40: Averea episcopului 32
Canonul 41: Episcopul este căpetenia eparhiei în toate privințele 33
Canonul 42: Osândirea jocurilor de noroc și a beției 34
Canonul 43: Osândirea jocurilor de noroc și a beției 34
Canonul 44: Osândirea dobândei și a cametei 34
Canonul 45: Oprirea comuniunii cu ereticii 35
Canonul 46: Tainele ereticilor nu sunt taine 35
Canonul 47: Botezul valid nu se repetă 35
Canonul 48: Osândirea concubinajului 36
Canonul 49: Botezul se săvârșește numai în Sfânta Treime 36
Canonul 50: Botezul se săvârșește prin trei afundări 36
Canonul 51: Rigorismul fățarnic și hulirea lui Dumnezeu se osândesc îndoit 37
Canonul 52: Primirea în Biserică a celor ce se pocăiesc 37
Canonul 53: Rigorismul fățarnic se osândește 38
Canonul 54: Oprirea clericilor de a petrece în cârciumi 38
Canonul 55: Pedepsirea pentru defăimarea episcopului 39
Canonul 56: Defăimarea preotului și a diaconului 39
Canonul 57: Pedeapsa pentru batjocura celor cu defecte fizice 40
Canonul 58: Îndatorirea clerului de a catehiza și predica 40
Canonul 59: Ocrotirea clericilor săraci 40
Canonul 60: Cărțile apocrife și eretice 41
Canonul 61: Păcate care opresc de la preoție 42
Canonul 62: Apostazia clerului 42
Canonul 63: Mâncăruri oprite 43
Canonul 64: Oprirea comuniunii cu necreștinii și ereticii 43
Canonul 65: Bătaia sau lovirea se osândește 44
Canonul 66: Postul de duminica și sâmbăta 44
Canonul 67: Osândirea celor ce strică fecioare 44
Canonul 68: Hirotonia să nu se repete 45
Canonul 69: Posturile de căpetenie 46
Canonul 70: Oprirea comuniunii religioase cu iudeii 46
Canonul 71: Oprirea comuniunii cultice cu păgânii și iudeii 46

Canonul 72: Osândirea sacrilegiului sau ierosiliei 47
Canonul 73: Osândirea sacrilegiului sau ierosiliei 47
Canonul 74: Judecarea episcopilor 48
Canonul 75: Martorii împotriva episcopului 49
Canonul 76: Episcopia nu se moștenește 49
Canonul 77: Defectele fizice simple nu împiedică intrarea în cler 50
Canonul 78: Defectele fizice grave împiedică intrarea în cler 50
Canonul 79: Demonizații nu pot intra în cler 51
Canonul 81: Funcțiuni publice incompatibile cu slujirea preoțească 51
Canonul 82: Primirea sclavilor în cler 52
Canonul 83: Preoția și oastea sunt incompatibile 52
Canonul 84: Defăimarea stăpânirii de stat se pedepsește 53
Canonul 85: Despre canonul cărților Sfintei Scripturi 53

II. CANOANELE SINOADELOR ECUMENICE

CANOANELE SINODULUI I ECUMENIC DE LA NICEEA (AN 325) 55
Canonul 1: Automutilații nu pot fi clerici 55
Canonul 2: Neofiții să nu fie primiți în cler 56
Canonul 3: Clericii să nu aibă țiitoare 56
Canonul 4: Alegerea și hirotonia episcopilor 57
Canonul 5: Sinoadele mitropolitane 58
Canonul 6: Exarhatele. Alegerea episcopilor 59
Canonul 7: Cinstirea Scaunului din Ierusalim 60
Canonul 8: Primirea schismaticilor în Biserică 60
Canonul 9: Ispitirea celor ce intră în cler 62
Canonul 10: Cei ce au căzut odată de la credință nu pot intra în cler 62
Canonul 11: Treptele pocăinței celor căzuți de la credință 63
Canonul 12: Pocăința celor ce vin din oastea păgână 63
Canonul 13: Împărtășirea muribunzilor 64
Canonul 14: Pocăința catehumenilor căzuți 65
Canonul 15: Transferarea clerului este oprită 66
Canonul 16: Osândirea clericilor care se mută singuri 66
Canonul 17: Osândirea dobânzii și a cametei 67
Canonul 18: Locul diaconilor în rândul clerului 67
Canonul 19: Ereticii pavlichieni 68
Canonul 20: Oprirea îngenuncherii în unele zile 69

CANOANELE SINODULUI II ECUMENIC DE LA CONSTANTINOPOL (AN 381) 70
Canonul 1: Întărirea credinței de la Niceea 70
Canonul 2: Diecezele. Autonomia ierarhilor și a unităților bisericești 71

Canonul 3: Roma nouă și privilegiile ei 73
Canonul 4: Hirotoniile ereticilor nu sunt hirotonii 73
Canonul 5: Primirea în Biserică a unor arieni din Antiohia 73
Canonul 6: Nu oricine poate pârî pe episcop 74
Canonul 7: Primirea ereticilor în Biserică 76
Canonul 8: Botezul ereticilor nu este botez 78

SINODUL AL III-LEA ECUMENIC DE LA EFES (AN 431) 78
Canonul 1: Osânda ierarhilor care devin eretici 78
Canonul 2: Osânda ierarhilor trecuți la nestorianism 79
Canonul 3: Ocrotirea clericilor loviți de nestorieni 79
Canonul 4: Osânda clericilor trecuți la nestorieni 80
Canonul 5: Clericii reabilitați de nestorieni rămân osândiți 80
Canonul 6: Hotărârile canonice ale sinodului ecumenic rămân nestrămutate .80
Canonul 7: Hotărârile dogmatice ale sinoadelor ecumenice să se țină până la sfârșit 81
Canonul 8: Autocefalia Bisericii din Cipru 81
Canonul 9: Ierarhii nu pot demisiona decât în caz de forță majoră 83

SINODUL IV ECUMENIC DE LA CALCEDON (451) 85
Canonul 1: Întărirea canoanelor primelor trei sinoade ecumenice 85
Canonul 3: Se oprește îndeletnicirea cu treburi incompatibile cu starea clericală 86
Canonul 4: Monahii se supun jurisdicției ierarhiei bisericești 87
Canonul 5: Se oprește transferarea clerului 88
Canonul 6: Se oprește hirotonia fără destinație 88
Canonul 7: Cinul preoțesc și cel călugăresc să nu ia slujbă lumească 89
Canonul 8: Orice cleric să fie sub jurisdicția unui episcop 90
Canonul 9: Se rânduiesc instanțele de judecată bisericească 90
Canonul 10: Clericii să locuiască în localitatea unde slujesc 91
Canonul 11: Cărțile sau epistolele canonice 92
Canonul 12: Alcătuirile bisericești să nu se schimbe prin intervenție la puterea lumească 92
Canonul 13: Cărțile canonice ale clerului 93
Canonul 14: Căsătoria clerului inferior 93
Canonul 15: Facerea diaconițelor 94
Canonul 16: Femeile închinate Domnului să nu se căsătorească 95
Canonul 17: Despre prescripție și ca unitățile bisericești să se rânduiască după cele de obște 95
Canonul 18: Osânda conspirației 96
Canonul 19: Sinoadele mitropolitane să se țină de două ori pe an 96
Canonul 20: Se oprește transferarea clerului 97
Canonul 21: Să fie verificați cei ce părăsc pe clerici 97

Canonul 22: Moștenirea ierarhilor să nu se înstrăineze 98
Canonul 23: Osânda clericilor și a monahilor vagabonzi 98
Canonul 24: Mănăstirilor să nu li se schimbe destinația 99
Canonul 25: Scaunele vacante de ierarhi să se ocupe în decurs de trei luni .99
Canonul 26: Fiecare eparhie să aibă econom 100
Canonul 27: Osânda celor ce răpesc femei 101
Canonul 28: Privilegiile scaunului din Constantinopol și diaspora creștină .101
Canonul 29: Se oprește retrogradarea treptelor preoției 104
Canonul 30: Privilegiul arhiepiscopului Alexandriei față de sinodul propriu 105

SINODUL TRULAN (AN 692) SAU SINODUL V-VI ECUMENIC DE LA CONSTANTINOPOL (691-692) 106
Canonul 1: Învățătura primelor șase sinoade ecumenice să se țină nestrămutată 106
Canonul 2: Se primesc și se întăresc adevăratele canoane așezate până acum 109
Canonul 3: Cei căsătoriți de două ori nu pot fi clerici 112
Canonul 4: Păcătuirea cu femei închinate este ierosilie 114
Canonul 5: În casele clericilor să nu stea femei care dau de bănuit 114
Canonul 6: Căsătoria după hirotonie este oprită 115
Canonul 7: Treptele hirotoniei stabilesc treptele ierarhiei bisericești 117
Canonul 8: Sinodul mitropoliei să se țină cel puțin o dată pe an 119
Canonul 9: Clericii se opresc a face negoț cu băuturi 119
Canonul 10: Clericii se opresc a lua dobândă sau camătă 120
Canonul 11: Creștinii să nu aibă împărtășire cu iudeii 120
Canonul 12: Episcopii să nu viețuiască împreună cu soțiile lor 120
Canonul 13: Clerul inferior se apără de celibat 122
Canonul 14: Vârsta canonică a hirotoniei preoților și diaconilor 124
Canonul 15: Vârsta canonică a ipodiaconilor 125
Canonul 16: Felul, numărul și slujba diaconilor 126
Canonul 17: Clericii să nu fie primiți în eparhie străină fără carte canonică .127
Canonul 18: Numai sila iartă părăsirea bisericilor de către clerici 128
Canonul 19: Clerul este dator să predice și să catehizeze 128
Canonul 20: Episcopul este oprit să propovăduiască în eparhie străină ...129
Canonul 21: Pocăința și reprimirea celor caterisiți 129
Canonul 22: Osânda hirotoniei simoniace 130
Canonul 23: Osânda cuminecării simoniace 130
Canonul 24: Clericii și monahii să nu ia parte la spectacole nepotrivite cu starea lor 131
Canonul 25: Jurisdicția bisericească se prescrie după 30 ani de neexercitare 131
Canonul 26: Osânda preotului căsătorit în mod nelegiuit 132

Canonul 27: Obligația de a purta haine clericale 132
Canonul 28: Să nu se amestece vinul euharistic cu must de struguri 133
Canonul 29: Postul mare să fie ținut în întregime 133
Canonul 30: Celibatul preoților din părțile barbare 134
Canonul 31: În paraclise particulare se poate sluji numai cu aprobarea episcopului 135
Canonul 32: La Sfânta Jertfă vinul se amestecă cu apă 135
Canonul 33: Preoția nu se moștenește 137
Canonul 34: Osânda conspirației sau a uneltirii 137
Canonul 35: Păstrarea bunurilor ierarhilor defuncți 138
Canonul 36: Ierarhia scaunelor patriarhale 138
Canonul 37: Sila nu ia puterea episcopală 139
Canonul 38: Unitățile bisericești să se rânduiască după cele de obște (stat) ..140
Canonul 39: Autocefalia Bisericii din Cipru 140
Canonul 40: Vârsta canonică pentru intrarea în monahism 141
Canonul 41: Noviciatul și ispitirea celor ce se călugăresc 144
Canonul 42: Pustnicii să nu umble prin lume 145
Canonul 43: Orice păcătos se poate călugări 146
Canonul 44: Osânda călugărilor pentru călcarea castității 146
Canonul 45: Luxul smintește pe călugărițe 146
Canonul 46: Călugărița să nu iasă singură din mănăstire 147
Canonul 47: Necălugării să nu doarmă în mănăstire 148
Canonul 48: Divorțul și celibatul episcopilor aleși din clerul de mir 148
Canonul 49: Mănăstirile să nu se secularizeze 149
Canonul 50: Osândirea pentru jocurile de noroc 150
Canonul 51: Creștinii să nu se facă măscărici 150
Canonul 52: Liturghia darurilor mai înainte sfințite 150
Canonul 53: Rudenia născiei de la Botez 151
Canonul 54: Rudenia de sânge și de cuscrie 151
Canonul 55: Postul Mare să nu se țină ca romanii 152
Canonul 56: Postul Mare nu se ține ca armenii 153
Canonul 57: Prinoase oprite 153
Canonul 58: Mirenii să nu ia singuri Sfânta Cuminecătură 153
Canonul 59: Botezul să se săvârșească numai în biserică 154
Canonul 60: Osânda celor ce se prefac îndrăciți 154
Canonul 61: Osândirea superstițiilor și a celor ce le practică 155
Canonul 62: Praznicele și datinile păgânești să nu fie ținute de creștini ..155
Canonul 63: Se osândesc martirologiile false 156
Canonul 64: Mirenii să nu-și ia slujbă de propovăduitori 157
Canonul 65: Datina aprinderii focului la lunile noi să înceteze 158
Canonul 66: Rânduiala prăznuirii Săptămânii Luminate 158
Canonul 67: Creștinii să nu mănânce sânge 159
Canonul 68: Cărțile sfinte să fie păstrate cu evlavie 159

Canonul 69: Rânduiala pentru intrarea în altar 160
Canonul 70: Femeile să tacă în biserică 160
Canonul 71: Oprirea datinilor păgâne studențești 161
Canonul 72: Creștinii să nu se căsătorească cu eretici și cu necreștini 161
Canonul 73: Semnul crucii să nu se pună oriunde 162
Canonul 74: În biserici să nu se facă agape și nici să se locuiască 163
Canonul 75: În biserică să se cânte cu evlavie, fără vaiete și răcnete 163
Canonul 76: Se oprește negoțul în curtea bisericii 164
Canonul 77: Creștinii să nu facă baie după obiceiul păgân 164
Canonul 78: Școlirea catehumenilor 165
Canonul 79: Osânda celor ce spun vrute și nevrute despre Nașterea Domnului 165
Canonul 80: Osânda clericilor și laicilor care nu merg regulat la biserică .165
Canonul 81: Osânda rătăcirii monofizite 166
Canonul 82: Cum să fie și cum să nu fie zugrăvit Mântuitorul 167
Canonul 83: Morții nu se cuminecă 167
Canonul 84: Botezul copiilor găsiți 167
Canonul 85: Rânduiala eliberării sclavilor 168
Canonul 86: Osânda celor ce întrețin desfrâul 168
Canonul 87: Osânda adulterului 169
Canonul 88: În biserică să nu se adăpostească dobitoace 170
Canonul 89: Postul Paștilor începe în noaptea Învierii 171
Canonul 90: Rânduiala îngenuncherii în biserică 171
Canonul 91: Avortul are canonul uciderii 172
Canonul 92: Osânda răpitorilor de femei 172
Canonul 93: Rânduiala pentru căsătoria celor dispăruți 172
Canonul 94: Jurământul păgân se oprește 173
Canonul 95: Rânduiala pentru primirea ereticilor în Biserică 173
Canonul 96: Osândirea împodobirii deșarte 175
Canonul 97: În clădirile bisericești să se locuiască în mod cuviincios 175
Canonul 98: Se oprește căsătoria cu logodnica altuia 176
Canonul 99: Prinoase oprite 176
Canonul 100: Se osândește pictura imorală 177
Canonul 101: Rânduiala pentru primirea cuminecăturii 177
Canonul 102: Măiestria duhovnicului 178

CANOANELE SINODULUI VII ECUMENIC DE LA NICEEA (787) 179
Canonul 1: Se întăresc canoanele primite de întreaga Biserică până acum .179
Canonul 2: Episcopul trebuie să fie cărturar râvnitor 181
Canonul 3: Numai Biserica își alege slujitorii săi 182
Canonul 4: Se osândește iubirea de argint și simonia 182
Canonul 5: Se osândește simonia 183

Canonul 6: Sinodul mitropoliei să se adune o dată pe an 185
Canonul 7: Bisericile se târnosesc numai cu sfinte moaște 185
Canonul 8: Numai cel sincer convertit se primește în Biserică 186
Canonul 9: Defăimarea icoanelor se osândește 187
Canonul 10: Clerul să țină pravilele și la mutare, și la purtare 187
Canonul 11: Economii și dreptul de devoluțiune în biserică 188
Canonul 12: Rânduieli pentru înstrăinarea bunurilor bisericești 190
Canonul 13: Lăcașurile bisericești să nu se facă sălașe de rând 191
Canonul 14: Așezarea slujitorilor bisericești să se facă după pravilă 191
Canonul 15: Clericul să slujească la o singură biserică 192
Canonul 16: Se osândește luxul clerului 193
Canonul 17: Fără învoirea episcopului nu se face mănăstire 194
Canonul 18: La casele episcopale și în mănăstirile de călugări să nu stea femei, nici să slujească 194
Canonul 19: Se osândește simonia 195
Canonul 20: Mănăstiri mixte să nu mai fie 196
Canonul 21: Mutarea călugărilor se face cu învoirea egumenilor 197
Canonul 22: Viețuirea creștinilor să fie cuviincioasă; clericii și călugării să nu intre în ospătării decât de nevoie 197

III. CANOANELE SINOADELOR LOCALE

CANONUL SINODULUI DE LA CARTAGINA, ȚINUT PE TIMPUL SFÂNTULUI CIPRIAN ÎN ANUL 256 199
Canonul 1: Botezul ereticilor și schismaticilor. Succesiunea apostolică ..199

CANOANELE PRIMULUI SINOD LOCAL DE LA ANCIRA (314) 201
Canonul 1: Preoții care au jertfit idolilor 201
Canonul 2: Diaconii care au jertfit idolilor 202
Canonul 3: Cei tari în credință 203
Canonul 4: Certarea celor slabi în credință 204
Canonul 5: Certarea celor slabi în credință 204
Canonul 6: Certarea celor slabi în credință 205
Canonul 7: Certarea celor slabi în credință 206
Canonul 8: Certarea celor slabi în credință 206
Canonul 9: Osânda vânzătorilor de frați 207
Canonul 10: Căsătoria după hirotonie 207
Canonul 11: Răpirea logodnicei 208
Canonul 12: Catehumenii căzuți 208
Canonul 13: Horepiscopii 208
Canonul 14: Înfrânarea fățarnică 209
Canonul 15: Bunurile Bisericii 209

Canonul 16: Sodomia. Căderea (amestecarea) cu dobitoace (bestialitatea) . .209
Canonul 17: Sodomia (amestecarea cu dobitoace) 210
Canonul 18: Episcopii neprimiți în eparhii. Coborârea în treaptă 210
Canonul 19: Căderea de la feciorie. (Fecioria) 211
Canonul 20: Adulterul 211
Canonul 21: Avortul (lepădarea de prunci) 211
Canonul 22: Uciderea de voie 212
Canonul 23: Uciderea fără voie 212
Canonul 24: Credințele deșarte și vrăjitoria. (Superstiția și magia) 212
Canonul 25: Cădere (păcătuire) cu sora logodnicei 213

CANOANELE SINODULUI AL DOILEA LOCAL DE LA NEOCEZAREEA (315) 213
Canonul 1: Osânda preotului care se căsătorește după hirotonie, comite adulter sau este desfrânat 213
Canonul 2: Căsătoria cu doi frați 214
Canonul 3: Osânda căsătoriilor nepravilnice (nelegale) 214
Canonul 4: Harul afară de păcat 214
Canonul 5: Catehumenii 215
Canonul 6: Botezul copiilor. (Botezul este individual) 215
Canonul 7: Căsătoria a doua 215
Canonul 8: Despărțirea canonică a clerului (pentru adulterul soției). (Divorțul canonic al clerului) 216
Canonul 9: Păcatele de dinainte de hirotonie 216
Canonul 10: Păcatele de dinainte de hirotonie 217
Canonul 11: Vârsta canonică pentru preoți 217
Canonul 12: Cei botezați în stare de boală 217
Canonul 13: Clerul de la țară și cel din cetăți 218
Canonul 14: Horepiscopii 218
Canonul 15: Numărul diaconilor 219

CANOANELE SINODULUI AL TREILEA LOCAL DE LA GANGRA (340) 219
Canonul 1: Osânda celor ce defaimă căsătoria 219
Canonul 2: Înfrânarea fățarnică 219
Canonul 3: Robi (sclavi) și stăpâni 219
Canonul 4: Apărarea clerului căsătorit 220
Canonul 5: Osânda hulitorilor Bisericii 220
Canonul 6: Schisma și osânda ei 220
Canonul 7: Chivernisirea prinoaselor 220
Canonul 8: Chivernisirea prinoaselor 221
Canonul 9: Osânda celor potrivnici căsătoriei 221
Canonul 10: Osânda celor ce batjocoresc căsătoria 221

Canonul 11: Agapele 222
Canonul 12: Evlavia fățarnică 222
Canonul 13: Osânda femeilor care îmbracă veșminte bărbătești 222
Canonul 14: Osânda celor ce defaimă căsătoria 222
Canonul 15: Îndatoririle părinților față de copii. (Asceza nu dezleagă de îndatoririle legale față de copii 223
Canonul 16: Îndatoririle copiilor față de părinți). (Evlavia nu-i dezleagă pe copii de îndatoririle legale față de părinți 223
Canonul 17: Femeile să nu-și tundă părul 223
Canonul 18: Duminica nu se postește 224
Canonul 19: Posturile să se țină în cinste 224
Canonul 20: Cinstirea sfinților 224
Canonul 21: Evlavia și înfrânarea fățarnică se osândesc 224

CANOANELE SINODULUI AL PATRULEA DE LA ANTIOHIA (341) 226
Canonul 1: Prăznuirea paștilor 226
Canonul 2: Afurisire și afurisiți 228
Canonul 3: Clerul se mută numai după pravilă 228
Canonul 4: Starea clericilor caterisiți (răspopiți) 228
Canonul 5: Schisma 229
Canonul 6: Starea celor afurisiți 229
Canonul 7: Scrisori sau cărți canonice 230
Canonul 8: Scrisori sau cărți canonice 230
Canonul 9: Autocefalia și autonomia 230
Canonul 10: Horepiscopii 231
Canonul 11: Înfățișarea clerului la căpetenia statului 231
Canonul 12: Apelul clericilor la căpetenia statului. (Împăratul nu este instanță bisericească) 232
Canonul 13: Mutarea (transferarea) ierarhilor 232
Canonul 14: Scaunele (instanțele) de judecată pentru episcopi 232
Canonul 15: Judecarea episcopilor (scaun unic de judecată) (instanță unică) 233
Canonul 16: Răpire de scaun episcopal 233
Canonul 17: Episcopul care nu-și ia scaunul în primire 234
Canonul 18: Episcopul care nu-și poate lua în primire (ocupa) scaunul 234
Canonul 19: Alegerea și hirotonia episcopului 234
Canonul 20: Sinoadele mitropolitane 235
Canonul 21: Mutarea episcopilor (transferul) 235
Canonul 22: Autonomia eparhială 236
Canonul 23: Episcopia nu se moștenește 236
Canonul 24: Chivernisirea bunurilor bisericești 236
Canonul 25: Episcopul este întâiul chivernisitor al bunurilor eparhiei 237

CANOANELE SINODULUI AL CINCILEA LOCAL DE LA LAODICEEA (343) 238
Canonul 1: Căsătoria a doua 238
Canonul 2: Primirea celor ce se pocăiesc de păcate 238
Canonul 3: Cel de curând botezat nu se primește în cler 238
Canonul 4: Dobânda și camăta se osândesc 239
Canonul 5: Alegerea clerului 239
Canonul 6: Ereticii să nu intre în biserică 239
Canonul 7: Primirea ereticilor 239
Canonul 8: Primirea ereticilor 240
Canonul 9: Ocolirea așezămintelor ereticilor 240
Canonul 10: Oprirea căsătoriei cu ereticii 240
Canonul 11: Ceata presbiterelor să înceteze (să nu mai fiinteze) 241
Canonul 12: Alegerea episcopilor 241
Canonul 13: Clerul să fie ales cu rânduială 241
Canonul 14: Sfânta Cuminecătură nu se trimite dintr-o localitate în alta 242
Canonul 15: Cântăreții bisericești 242
Canonul 16: Și sâmbăta se face Sfânta Liturghie 242
Canonul 17: Citirea psalmilor 242
Canonul 18: Vecernia 243
Canonul 19: Vechea liturghie 243
Canonul 20: Diaconii 243
Canonul 21: Ipodiaconii 244
Canonul 22: Ipodiaconii 244
Canonul 23: Citeții, psalții (cântăreții) 244
Canonul 24: Este oprită intrarea clericilor în crâșme 244
Canonul 25: Ipodiaconii 245
Canonul 26: Exorciștii 245
Canonul 27: Rânduiala pentru agape 245
Canonul 28: Agapele nu se fac în biserică 245
Canonul 29: Cinstirea duminicii 246
Canonul 30: Rânduială pentru băile obștești 246
Canonul 31: Este oprită căsătoria cu eretici 247
Canonul 32: Binecuvântarea ereticilor nu e binecuvântare 247
Canonul 33: Se oprește rugăciunea cu ereticii și schismaticii 247
Canonul 34: Martirii ereticilor nu sunt martiri 247
Canonul 35: Schisma și idolatria 248
Canonul 36: Osânda vrăjitoriei și a credințelor deșarte 248
Canonul 37: Este oprit a petrece cu necredincioșii și cu ereticii 249
Canonul 38: Este oprit a primi azime 249
Canonul 39: Sărbătorile păgânilor nu se țin 249
Canonul 40: Sinodul mitropolitan 249
Canonul 41: Episcopul aprobă călătoriile clericilor 250

Canonul 42: Scrisorile sau cărțile canonice 250
Canonul 43: Ipodiaconii 250
Canonul 44: Femeile nu intră în altar 250
Canonul 45: Botezul catehumenilor 250
Canonul 46: Pregătirea catehumenilor 251
Canonul 47: Catehumenii botezați în caz de boală 251
Canonul 48: Mirungerea 251
Canonul 49: Rânduiala pentru Postul Mare 252
Canonul 50: Postul Mare 252
Canonul 51: Pomenirea sfinților 252
Canonul 52: Nu se fac petreceri în Postul Mare 252
Canonul 53: Creștinii să fie cuviincioși la nunți 253
Canonul 54: Petreceri oprite pentru cler 253
Canonul 55: Ofrandele să nu fie folosite pentru petreceri 253
Canonul 56: Cinstirea cuvenită episcopului 253
Canonul 57: Horepiscopii și periodeuții 253
Canonul 58: Liturghia nu se face în case particulare 254
Canonul 59: Cântările și citirile din biserică 254
Canonul 60: Canonul Sfintei Scripturi 254

CANOANELE SINODULUI AL ȘASELEA LOCAL DE LA SARDICA (343) 255
Canonul 1: Mutarea (transferarea) episcopilor 255
Canonul 2: Înșelăciunea la mutarea (transferarea) episcopilor 256
Canonul 3: Autonomia eparhială. Judecarea pricinilor dintre ierarhii din Apus. Sinodul episcopilor vecini 256
Canonul 4: Sinodul episcopilor vecini 257
Canonul 5: Rânduiala episcopilor din Apus 257
Canonul 6: Alegerea episcopilor 258
Canonul 7: Legătura episcopilor cu căpetenia statului 259
Canonul 8: Solii bisericești ai episcopilor 260
Canonul 9: Rânduială pentru solii bisericești ai episcopilor 260
Canonul 10: Să se țină rânduiala canonică a treptelor preoțești. Treptele prin care se ajunge la episcopat 260
Canonul 11: Autonomia eparhială. Lipsa episcopilor din eparhie 261
Canonul 12: Autonomia eparhială. Concediul. Lipsa episcopilor din eparhie 262
Canonul 13: Pedepsele date de un episcop au tărie în întreaga Biserică 263
Canonul 14: Instanța de apel pentru clerici. Apelul clericilor pedepsiți de episcop 263
Canonul 15: Autonomia eparhială 264
Canonul 16: Lipsa (concediul) clericilor de la biserica lor 264
Canonul 17: Primirea episcopilor osândiți 265

Canonul 18: Îngăduința neîntemeiată 265
Canonul 19: Numai episcopii săvârșesc hirotonii 266
Canonul 20: Se întăresc hotărârile canonice aduse de sinod 266
Canonul 21: Rânduială pentru legătura episcopilor cu căpetenia statului .266

CANOANELE SINODULUI AL ȘAPTELEA LOCAL DE LA CONSTANTINOPOL (394) 267
Canonul 1: Caterisirea episcopilor (câți episcopi pot caterisi pe altul; nici doi, nici trei nu pot caterisi pe altul 267

CANOANELE SINODULUI AL OPTULEA LOCAL DE LA CARTAGINA (419) 268
Canonul 1: Întărirea canoanelor de la Niceea 268
Canonul 2: Sfânta Treime 269
Canonul 3: Înfrânarea 269
Canonul 4: Înfrânarea clericilor de la soție 269
Canonul 5: Lăcomia 270
Canonul 6: Sfințirea Marelui Mir 270
Canonul 7: Dezlegarea celor ce sunt pe moarte 271
Canonul 8: Cine îi poate pârî pe clerici? 271
Canonul 9: Osânda pusă de un episcop nu se ridică de un alt episcop sau preot 271
Canonul 10: Presbiterii osândiți să nu facă schismă 272
Canonul 11: Apelul presbiterilor osândiți de episcopi 272
Canonul 12: Episcopul se judecă de 12, presbiterul de 7, diaconul de 4 episcopi (12 episcopi să-și aleagă) 272
Canonul 13: Alegerea episcopilor 273
Canonul 14: Preotul se judecă de 5 episcopi, iar diaconul de 3 273
Canonul 15: Petreceri oprite. Judecata lumească și cea bisericească. judecători aleși 274
Canonul 16: Îndeletniciri oprite. Starea civilă a citeților. Vârsta canonică a diaconilor 274
Canonul 17: Mitropoliile din Africa de Nord 275
Canonul 18: Hirotonia clericilor. Morții nu se cuminecă, nici nu se botează. Sinoadele exarhale din Africa 275
Canonul 19: Rânduiala (procedura) judecării episcopilor africani 276
Canonul 20: Rânduiala (procedura) judecării presbiterilor, a diaconilor și a altor clerici 277
Canonul 21: Este oprită căsătoria cu necreștini și cu eretici 277
Canonul 22: Clerul să nu dea (sporească) nimic (în proprietatea) necreștinilor și ereticilor 277
Canonul 23: Episcopii africani să nu meargă la Roma decât cu cărți canonice 278

Canonul 24: Canonul cărților Sfintei Scripturi 278
Canonul 25: Înfrânarea clericilor de la soții 279
Canonul 26: Numai sinodul poate hotărî înstrăinarea averii bisericești ...279
Canonul 27: Pocăința clerului căzut în păcate 280
Canonul 28: Autocefalia Bisericilor din Africa 280
Canonul 29: Cei afurisiți nu se cuminecă 281
Canonul 30: Alegerea locului de judecată 281
Canonul 31: Clericii nu se pot împotrivi înaintării lor 281
Canonul 32: Averea agonisită de clerici (agoniseala de după intrarea în cler este a Bisericii) 282
Canonul 33: Păstrarea averii bisericești 282
Canonul 34: Paștile în Biserica Africii 282
Canonul 35: Copiii clericilor (emancipare) 283
Canonul 36: Familiile clericilor trebuie să fie creștine 283
Canonul 37: Sfânta Jertfă (vinul liturgic). Prinoase 283
Canonul 38: Cercetarea de către clerici și călugări a femeilor care trăiesc în înfrânare (a femeilor afierosite) 284
Canonul 39: Titlul ierarhului întâistătător 284
Canonul 40: Clericii să nu intre în cârciumă 285
Canonul 41: Cei ce slujesc Sfânta Liturghie să ajuneze 285
Canonul 42: Agape și ospețe să nu se facă în biserici 285
Canonul 43: Pocăința. (Dezlegarea celor ce se pocăiesc) 286
Canonul 44: Ceata fecioarelor închinate Bisericii 286
Canonul 45: Botezul bolnavilor. Primirea celor ce se pocăiesc 286
Canonul 46: Cinstirea sfinților 287
Canonul 47: Botezul donatiștilor. Ajunarea celor care slujesc Sfânta Liturghie 287
Canonul 48: Nu se îngăduie botezarea și hirotonirea din nou, nici mutarea episcopilor 288
Canonul 49: Alegerea episcopilor 289
Canonul 50: Alegerea episcopilor 290
Canonul 51: Paștile în Biserica Africii 290
Canonul 52: Mitropoliții să cerceteze eparhiile 291
Canonul 53: Cum iau ființă eparhiile noi. Raport cu puterea de stat 291
Canonul 54: Autonomia eparhială. Clericii străini 293
Canonul 55: Privilegiul episcopului din Cartagina 293
Canonul 56: Întinderea și granițele eparhiilor 294
Canonul 57: Botezul donatiștilor 295
Canonul 58: Dărâmarea idolilor. (Biserica și Statul) 297
Canonul 59: Judecata bisericească pentru mireni. (Biserica și Statul) 297
Canonul 60: Creștinii și ospețele necreștinilor. (Biserica și Statul) 298
Canonul 61: Zilele de (spectacole) petreceri. (Biserica și Statul) 298
Canonul 62: Clericii osândiți de biserică. (Biserica și Statul) 298

Canonul 63: Artiștii creștini. (Biserica și Statul) 299
Canonul 64: Libertatea (robilor) sclavilor. (Biserica și Statul) 299
Canonul 65: Episcopul osândit. (Osândă pusă pe un episcop) 299
Canonul 66: Blândețe față de rătăciții donatiști 300
Canonul 67: Conlucrarea (apel la) cu dregătorii Statului (Biserica și Statul) 300
Canonul 68: Hirotonia donatiștilor 301
Canonul 69: Pacea cu donatiștii 301
Canonul 70: Înfrânarea clerului de la soții 302
Canonul 71: Nu se îngăduie părăsirea scaunului 302
Canonul 72: Botezul copiilor găsiți 303
Canonul 73: În Africa, ziua Paștilor se vestește la sinod 303
Canonul 74: Scaunele nu se țin văduvite mai mult de un an 304
Canonul 75: Apărătorii săracilor. (Biserica și Statul) 304
Canonul 76: Episcopii să ia parte la sinoade 304
Canonul 77: Judecarea în absență 305
Canonul 78: Curmarea schismei din Iponia 305
Canonul 79: Orânduială pentru clericii învinuiți 306
Canonul 80: Cărțile canonice ale călugărilor 306
Canonul 81: Episcopul să nu lase moștenire ereticilor și necreștinilor 307
Canonul 82: Liberarea sclavilor 307
Canonul 83: Mucenicii închipuiți 307
Canonul 84: Dărâmarea idolilor (Biserica și Statul) 308
Canonul 85: Primatul Cartaginei 308
Canonul 86: Întâietatea între episcopi se stabilește după vechimea hirotoniei 308
Canonul 87: Judecarea episcopilor. (Episcopii să se supună sinodului) 310
Canonul 88: Punerea în retragere din episcopie 310
Canonul 89: Cărțile de hirotonie 310
Canonul 90: Citeții să rămână unde au fost hirotesiți 310
Canonul 91: Înțelegerea cu donatiștii (Biserica și Statul) 311
Canonul 92: Îndrumări pentru înțelegerea cu donatiștii 311
Canonul 93: Îndrumări pentru solii trimiși la donatiști 312
Canonul 94: Împăcarea cu donatiștii la Cartagina (Biserica și Statul) (rezumatul celor hotarâte de sinod) 314
Canonul 95: Sinoadele exarhale din Africa 315
Canonul 96: Judecătorii aleși. Dijmuitorii bisericești 315
Canonul 97: Avocații sau apărătorii bisericești. Episcopul chemat în judecată. Biserica și Statul 315
Canonul 98: Rânduială pentru înființarea de eparhii 316
Canonul 99: Orânduirea treburilor bisericești după pacea cu donatiștii 316
Canonul 100: Judecarea episcopilor 317
Canonul 101: Pacea dintre Biserica Romei și Alexandriei 318
Canonul 102: Părăsirea între soți nu este divorț (despărțire) 318

Canonul 103: Sfintele slujbe se rânduiesc numai de sinod 318
Canonul 104: Judecata bisericească și cea lumească 319
Canonul 105: Cărțile canonice (clericii din Africa să nu meargă la Roma decât cu cărți canonice) 319
Canonul 106: Rânduială pentru legătura clerului cu căpetenia Statului roman de Apus 319
Canonul 107: Episcopul nu poate judeca pricina sa 320
Canonul 108: Donatiștii dobândesc libertate 320
Canonul 109: Osândirea pelagianismului 320
Canonul 110: Botezul copiilor 321
Canonul 111: Lucrarea harului 321
Canonul 112: Lucrarea harului 322
Canonul 113: Trebuința harului 322
Canonul 114: Toți oamenii au păcate 322
Canonul 115: Nimeni nu este fără de păcat 323
Canonul 116: Rugăciunea domnească nu este fățarnică 323
Canonul 117: Jurisdicția asupra bisericilor revenite de la donatiști. Rânduirea cârmuirii bisericilor întoarse de la donatiști 324
Canonul 118: Noua orânduire a eparhiilor după întoarcerea donatiștilor ..324
Canonul 119: Stăpânirea unui ținut bisericesc după dreptul de stăpânire născut din 3 ani de cârmuire. (Prescripția jurisdicției după trei ani) ...325
Canonul 120: Neînțelegerile (teritoriale) dintre eparhii le judecă scaunul sinodal 325
Canonul 121: Judecarea celor ce arată nepăsare față de treburile eparhiilor lor 326
Canonul 122: De la judecătorii aleși nu se poate face apel 327
Canonul 123: Osânda episcopului nepăsător de treburile eparhiei 327
Canonul 124: Osânda episcopilor care fac arătări neadevărate 327
Canonul 125: Autocefalia Bisericii din Africa 328
Canonul 126: Vârsta canonică pentru călugărițe 328
Canonul 127: Scaunul de judecată sinodală în Africa 328
Canonul 128: Cei afurisiți nu-i pot pârî pe clerici 329
Canonul 129: Arătarea celor ce nu-i pot pârî pe clerici 329
Canonul 130: Învinuirea nedovedită înlătură pe pârâtor 329
Canonul 131: Cine poate fi martor la judecarea clericilor 330
Canonul 132: Duhovnicul nu poate fi martor. Singură mărturia duhovnicească nu are crezare 330
Canonul 133: Episcopul să nu fie grabnic a osândi fără dovezi 330

CANOANELE SFÂNTULUI SINOD AL NOUĂLEA LOCAL DE LA CONSTANTINOPOL, NUMIT ȘI SINODUL ÎNTÂIU – AL DOILEA (861) 336
Canonul 1: Întemeierea mănăstirilor. Neînstrăinarea averilor lor. Mănăstiri patronale 336

Canonul 2: Călugării să stea în mănăstire 337
Canonul 3: Starețul să-și caute călugării fugiți (osânda starețului care nu-și caută călugării fugiți) 338
Canonul 4: Călugărul fugit. Osânda călugărului care fuge din mănăstire. Mai-marele călugărilor este episcopul. (Stăpânirea episcopului asupra călugărilor) 338
Canonul 5: Noviciatul și ispitirea celor ce se călugăresc 339
Canonul 6: Făgăduința sărăciei 340
Canonul 7: Episcopii să nu ridice mănăstiri patronale 341
Canonul 8: Osânda celor ce-și iau singuri bărbăția sau o iau altora 342
Canonul 9: Clericii ss nu bată 342
Canonul 10: Lucrurile sfinte nu se înstrăinează. (Osânda pentru înstrăinarea lucrurilor sfinte) 343
Canonul 11: Nepotriviri. (Îndeletniciri nepotrivite pentru cler). (Incompatibilități) 344
Canonul 12: Paraclisele din case. (Rânduiala pentru paraclisele din case particulare) 345
Canonul 13: Osânda celor schismatici. (Schisma față de episcop) 345
Canonul 14: Osânda episcopului schismatic. (Schisma față de mitropolit) .346
Canonul 15: Osânda schismei. Schisma față de patriarh. Care despărțire nu este schismă? 346
Canonul 16: Retragerea din scaun. Pierderea scaunului prin lipsă (necanonică) mai mare de șase luni din eparhie 347
Canonul 17: Să se țină rânduiala urcării treptelor preoțești 348

CANOANELE SINODULUI AL ZECELEA LOCAL DE LA CONSTANTINOPOL (ȚINUT ÎN BISERICA SFÂNTA SOFIA) (879) 349
Canonul 1: Unitatea canonică dintre Biserica de Răsărit și cea de Apus ..349
Canonul 2: Nepotrivire între arhierie și starea monahală 349
Canonul 3: Sila (violența) împotriva ierarhilor 350

IV. CANOANELE SFINȚILOR PĂRINȚI

CANOANELE FERICITULUI DIONISIE, ARHIEPISCOPUL ALEXANDRIEI (†264) 351
Canonul 1: Rânduiala pentru Postul Mare. (Sfârșitul Postului Mare. Sfat pentru ajunare în Săptămâna Patimilor) 351
Canonul 2: Când se opresc femeile de la cele sfinte? (Oprirea de la cele sfinte a femeilor aflate în starea de curățire lunară) 353
Canonul 3: Înfrânarea soților 354
Canonul 4: Scurgerea sămânței. (Sfat pentru cazul de scurgere a sămânței) .354

CANOANELE SFÂNTULUI GRIGORIE, FĂCĂTORUL DE MINUNI, ARHIEPISCOPUL NEOCEZAREEI 354
Canonul 1: Păcatele celor prinși (luați în prinsoare (robiți) de barbari 354
Canonul 2: Lăcomia și câștigul urât. (Osânda lăcomiei (și exploatării), a prădării și a câștigului urât) 355
Canonul 3: Câștigul nedrept (necinstit). (Osânda câștigului străin) 356
Canonul 4: Prădarea. (Osânda prădării) 356
Canonul 5: Lucrurile găsite 357
Canonul 6: Liberarea robilor. (Robii, sclavii scăpați din prinsoare sunt liberi) 357
Canonul 7: Vânzătorii de frați. (Vânzarea) (trădarea). (Osânda celor ce se fac unelte ale barbarilor). 357
Canonul 8: Osânda celor ce prădează 357
Canonul 9: Lucruri găsite din prăzi 358
Canonul 10: Rânduiala pentru cei care dau lucrurile pe față. (Să nu ceară răsplată) 358
Canonul 11: Treptele pocăinței 358

CANOANELE FERICITULUI PETRU, ARHIEPISCOPUL ALEXANDRIEI ȘI MARTIRUL (†311) 359
Canonul 1: Pocăința celor căzuți din pricina caznelor (în prigoane) 359
Canonul 2: Pocăința celor ce au căzut ușor 359
Canonul 3: Pocăința celor ce s-au predat fără cazne 360
Canonul 4: Osânda celor ce nu se pocăiesc 360
Canonul 5: Pocăința celor prefăcuți (ce i-au viclenit pe vrăjmași) 361
Canonul 6: Pocăința robilor creștini care au jertfit de silă 362
Canonul 7: Pocăința celor ce și-au pus robi creștini să jertfească 362
Canonul 8: Rânduială pentru cei ce au fost vânduți (trădați) 362
Canonul 9: Sfat pentru cei ce caută ispita 363
Canonul 10: Osânda clericilor căzuți 364
Canonul 11: Cei ce s-au primejduit pentru frați 365
Canonul 12: Cei ce s-au răscumpărat 366
Canonul 13: Cei ce se feresc din calea vrăjmașului 366
Canonul 14: Despre mărturisitori 367
Canonul 15: Postul de miercurea și vinerea 368

CANOANELE SFÂNTULUI ATANASIE CEL MARE (†373) 368
Canonul 1: Scurgerea sămânței. Căsătoria și fecioria 368
Canonul 2: Canonul cărților Sfintei Scripturi 371
Canonul 3: Primirea ereticilor în Biserică 373

CANOANELE SFÂNTULUI VASILE CEL MARE (†379) 375
Canonul 1: Tainele ereticilor și schismaticilor. Succesiunea apostolică ..375
Canonul 2: Uciderea meșteșugită a fătului. Avort 378

Canonul 3: Desfrâul clericilor. (Osânda diaconului pentru desfrânare) ...379
Canonul 4: Căsătoria a treia 380
Canonul 5: Primirea ereticilor. (Ereticii care se pocăiesc pe patul de moarte) 382
Canonul 6: Căsătorii oprite. (Căsătoria celor opriți de canoane este desfrâu) 383
Canonul 7: Desfrâul cu bărbații, sodomia. (Osânda desfrâului cu bărbații, a sodomiei și a altor păcate asemenea) 384
Canonul 8: Uciderea de voie și cea fără de voie 384
Canonul 9: Despărțirea (divorțul) 386
Canonul 10: Jurământul și călcarea lui 388
Canonul 11: Uciderea fără de voie 390
Canonul 12: Căsătoria clericilor. (Clericii se pot căsători o singură dată) .390
Canonul 13: Cei ce ucid în război 391
Canonul 14: Osânda cametei 391
Canonul 15: Tâlcuirea Psalmului 8, 8 392
Canonul 16: Tâlcuire la IV Împărați 5, 1 392
Canonul 17: JurĂmântul. (Caz de jurământ al unui cleric) 392
Canonul 18: Vârsta canonică pentru făgăduințe (voturile călugărițelor și fecioarelor) 394
Canonul 19: Făgăduințele (voturile) călugărilor 396
Canonul 20: Făgăduințele (voturile) ereticilor și necreștinilor nu sunt făgăduințe 397
Canonul 21: Desfrâu (adulter) și despărțenie 397
Canonul 22: Căsătoria prin răpire. (Răpire și căsătorie). Fărădelege 398
Canonul 23: Căsătorii oprite 399
Canonul 24: Căsătoria văduvelor închinate Bisericii 400
Canonul 25: Necinstire, pocăință, căsătorie 401
Canonul 26: Desfrâu, pocăință, căsătorie 401
Canonul 27: Preotul căsătorit necanonic. (Osânda preotului căsătorit nepravilnic din greșeală) (nelegiuit) 402
Canonul 28: Înfrânare nesocotită 403
Canonul 29: Jurământul neîngăduit 404
Canonul 30: Răpirea. (Osânda pentru răpire) 405
Canonul 31: Căsătoria când se pierde (dispare) soțul 405
Canonul 32: Certarea de două ori. (Nu se îngăduie două certări). A nu se certa de două ori. Osânda clericilor pentru păcate de moarte ..406
Canonul 33: Nașterea în călătorie 406
Canonul 34: Pocăința înaintea obștii (publică) și pocăința în taină 407
Canonul 35: Părăsirea bărbatului 407
Canonul 36: Căsătoria soțiilor ostașilor 407
Canonul 37: Desfrânare și căsătorie 408
Canonul 38: Pocăință pentru căsătorie fără îngăduința părinților 408

Canonul 39: Femeia adulteră 409
Canonul 40: Căsătoria roabelor (sclavelor) 409
Canonul 41: Căsătoria văduvelor 410
Canonul 42: Căsătoria celor fără drepturi (care se află sub stăpânire) 411
Canonul 43: Lovirea (lovitura) ucigătoare 411
Canonul 44: Osânda diaconiței pentru desfrâu 412
Canonul 45: Creștini nevrednici de Hristos 412
Canonul 46: Căsătoria nepravilnică (nelegiuită) din greșeală 413
Canonul 47: Botezul unor eretici 414
Canonul 48: Soția părăsită 414
Canonul 49: Silnicia. Cea căreia i se face silă nu are vină 415
Canonul 50: Căsătoria a treia 415
Canonul 51: Certarea de două ori. A nu se certa de două ori. (Nu se îngăduie două certări) (Clericii nu se ceartă cu două osânde pentru aceeași greșeală) 416
Canonul 52: Nașterea în călătorie 416
Canonul 53: Căsătoria prin răpire se îngăduie roabelor văduve 417
Canonul 54: Uciderea fără de voie 417
Canonul 55: Clericii să nu scoată sabia 417
Canonul 56: Osânda pentru uciderea de voie 418
Canonul 57: Osânda pentru uciderea fără de voie 418
Canonul 58: Osânda pentru adulter 419
Canonul 59: Osânda pentru desfrâu 419
Canonul 60: Osânda pentru călcarea făgăduinței fecioarei 419
Canonul 61: Furtul (Osânda pentru furt) 419
Canonul 62: Osânda desfrâului cu bărbați 420
Canonul 63: Osânda pentru sodomie 420
Canonul 64: (Osânda pentru călcarea jurământului) (Sperjur) 420
Canonul 65: Vrăjitorii se osândesc ca ucigașii 421
Canonul 66: Osânda pentru prădarea mormintelor 421
Canonul 67: Împreunarea între frați se osândește ca ucidere 421
Canonul 68: Căsătoria oprită între rude se osândește ca adulterul 421
Canonul 69: Desfrâul clericilor. (Citeții și ipodiaconii care trăiesc cu logodnicele) (Osânda împreunării citeților și ipodiaconului cu logodnica) 422
Canonul 70: (Osânda) Diaconii și presbiterii care se spurcă sau se desfrânează 422
Canonul 71: Darea la iveală a păcatelor. (Îndatorirea de a da la iveală păcatele de care se știe) 423
Canonul 72: Cei ce aleargă la vrăjitori. (Cei ce se dau vrăjitorilor se osândesc ca ucigașii) 423
Canonul 73: Pocăința celor ce se leapădă de Hristos 423

Canonul 74: Puterea duhovnicului. (Duhovnicul poate micșora timpul de pocăință) 424
Canonul 75: (Osânda incestului) Împreunarea între frați 424
Canonul 76: (Osânda). Căsătoria între cumnați 425
Canonul 77: Pocăința pentru adulter 425
Canonul 78: Osânda celui căsătorit cu două surori 425
Canonul 79: Cădedea cu mașterа. (Osânda celui ce păcătuiește cu mașterа sa) 426
Canonul 80: Cei cu multe femei. (Osânda poligamiei celor cu multe femei) 426
Canonul 81: Rânduiala pentru primirea celor căzuți (apostați) 427
Canonul 82: Pocăința celor ce-și calcă jurământul 427
Canonul 83: Osânda celor ce aleargă la vrăjitori 428
Canonul 84: Măiestria duhovnicului 428
Canonul 85: Îndrumare pentru duhovnic 428
Canonul 86: Înfrânarea nesocotită 429
Canonul 87: Oprirea căsătoriei cu două surori. Amestecul de nume 429
Canonul 88: Clericii să nu aibă țiitoare 433
Canonul 89: Ispitirea vredniciei celor ce intră în cler) (Scrisoare către horepiscopi) 434
Canonul 90: Fărădelegea simoniei (scrisoare către horepiscopi) 435
Canonul 91: Sfânta Scriptură. Sfânta Predanie (Tradiție) și obiceiul bisericesc 436
Canonul 92: Obiceiul și predania bisericească 440

CANOANELE LUI TIMOTEI AL ALEXANDRIEI (†385) 441
Canonul 1: Botezul unor catehumeni 441
Canonul 2: Botezul celui îndrăcit. (Cel îndrăcit se botează numai pe patul de moarte) 441
Canonul 3: Cuminecarea celui îndrăcit. (Cel îndrăcit poate fi cuminecat) .441
Canonul 4: Botezul catehumenilor. (Catehumenul ieșit din minte se poate boteza) 441
Canonul 5: Înfrânarea pentru cuminecare 442
Canonul 6: Botezul catehumenelor. (Catehumena aflată în stare de curățire lunară nu se botează 442
Canonul 7: Cuminecarea femeilor. (Femeia în stare de curățire lunară nu se cuminecă) 442
Canonul 8: Postul lehuzelor. (Femeia care naște în post poate să nu postească) 442
Canonul 9: Ereticii la sf. liturghie. (ereticii care se pocăiesc pot fi de față la Liturghie) 443
Canonul 10: Bolnavii se dezleagă de post 443
Canonul 11: Căsătoria nelegiuită (nepravilnică) nu se binecuvântează ...443
Canonul 12: Cuminecarea celor ce se ispitesc în vis 444

Canonul 13: Înfrânarea soților. (Sâmbăta și duminica) 444
Canonul 14: Ucigașul de sine (sinucigașul) 444
Canonul 15: Îndrăcirea nu-i pricină de despărțenie (divorț) 445
Canonul 16: Ajunarea pentru cuminecare 445
Canonul 17: Mustrarea de sine 445
Canonul 18: Vârsta de la care se osândesc păcatele 445

CANONUL SFÂNTULUI GRIGORIE TEOLOGUL (†390) 446
Canonul 1: Canonul Cărților Sfintei Scripturi 446

CANONUL SFÂNTULUI AMFILOHIE 447
Canonul 1: Canonul Cărților Sfintei Scripturi 447

CANOANELE SFÂNTULUI GRIGORIE DE NYSSA 448
Canonul 1: Felurile păcatelor și tămăduirea lor 448
Canonul 2: Căderea de la credință. (Certarea celor căzuți de la credință) (apostații) 451
Canonul 3: Vrăjitoria. Certarea celor ce aleargă la vrăjitori 451
Canonul 4: Desfrâul și adulterul. (Osânda lor) 452
Canonul 5: Uciderea cu voie și fără de voie. (Osânda lor) 454
Canonul 6: Lăcomia și furtul. (Osânda lor) 455
Canonul 7: Prădarea mormintelor 457
Canonul 8: Spurcarea celor sfinte. Sacrilegiul. Ierosilia 457

CANOANELE LUI TEOFIL AL ALEXANDRIEI (†412) 458
Canonul 1: Postul din ziua Bobotezei. (Epifania, arătarea Domnului) 458
Canonul 2: Primirea clericilor arieni 458
Canonul 3: Osânda clericului pentru adulter 459
Canonul 4: Judecata episcopului (Instanța episcopului) 460
Canonul 5: Căsătoria necanonică a clerului. (Osânda căsătoriei nelegiuite a clerului) 460
Canonul 6: Pâra trebuie cercetată bine 461
Canonul 7: Alegerea și ispitirea clerului 461
Canonul 8: Împărțirea ofrandelor 462
Canonul 9: Osânda clericului pentru desfrâu 462
Canonul 10: Alegerea economului 463
Canonul 11: Ajutorarea celor în nevoi 463
Canonul 12: Primirea unor clerici eretici 463
Canonul 13: Căsătoria nelegiuită se desparte 464
Canonul 14: Cămătăria. Osânda cămătăriei 464

CANOANELE SFÂNTULUI CHIRIL AL ALEXANDRIEI 465
Canonul 1: Judecata canonică. (Rânduială pentru judecată canonică și pentru acuzare) 465

Canonul 2: Chivernisirea averii bisericești 466
Canonul 3: Retragerea din scaun. (Demisia din ierarhie) 467
Canonul 4: Ispitirea cu sârg a celor ce intră în cler 468
Canonul 5: Botezul unor catehumeni osândiți 469

ENCICLICA (458-459) LUI GHENADIE, PATRIARHUL CONSTANTINOPOLULUI (†471) ȘI A SINODULUI CEL ÎMPREUNĂ CU DÂNSUL, CĂTRE TOȚI PREACUVIOȘII MITROPOLIȚI ȘI CĂTRE PAPA ROMEI 469
(Osânda simoniei) 469
(Osânda simoniei) (Hirotoniile să nu se facă pe bani 472

V. CANOANELE ÎNTREGITOARE

CANOANELE SFÂNTULUI IOAN AJUNĂTORUL 478
Canonul 1: Cei căzuți de la credință. (pocăința celor căzuți de la credință (apostați)) 478
Canonul 2: Vrăjitoria. (Osânda vrăjitorilor și a celor ce aleargă la ei) 480
Canonul 3: Puterea duhovnicului. (Duhovnicul este chivernisitorul pocăinței după chibzuința sa) 481
Canonul 4: Bântuirea de ispite 482
Canonul 5: Învoirea la ispită 483
Canonul 6: Lupta cu ispitele 483
Canonul 7: Primirea ispitei 483
Canonul 8: Canon pentru scurgerea sămânței în somn 483
Canonul 9: Canon pentru scurgerea sămânței în trezvie 484
Canonul 10: Canon pentru malahie 484
Canonul 11: Canon pentru malahia în doi 484
Canonul 12: Osânda clericilor pentru malahie 484
Canonul 13: Canon pentru fapte asemenea malahiei 484
Canonul 14: Pocăința pentru desfrâul celui neînsurat 485
Canonul 15: Pocăința pentru desfrâul celui însurat 485
Canonul 16: Pocăința pentru călcarea făgăduinței fecioriei 485
Canonul 17: Silnicia. (Cei cărora li se face silă nu se osândesc) 485
Canonul 18: Osânda clericului pentru desfrâu 485
Canonul 19: Pocăință pentru căsătoria a doua și a treia 486
Canonul 20: Osânda pentru adulter 486
Canonul 21: Despărțenia canonică a clerului pentru adulterul soției 486
Canonul 22: Căsătoria cu logodnica altuia este adulter 487
Canonul 23: Căsătoria cu ereticii este oprită 487
Canonul 24: Osânda împreunării între frați (incestului) 487
Canonul 25: Osânda desfrânării cu logodnica 487

Canonul 26: Osânda pentru desfrânare cu soacra 487
Canonul 27: Vrăjitorii, adulterii, ucigașii (osânda vrăjitorilor, adulterilor și ucigașilor) 488
Canonul 28: Opriri și înfrânări pentru femeia aflata în curățenie lunară ..488
Canonul 29: Osânda desfrâului cu bărbați 489
Canonul 30: Copiii pângăriți. Cei pângăriți nu pot fi clerici 489
Canonul 31: Osânda uciderii de voie și fără de voie 489
Canonul 32: Osânda celor ce ucid în război și în lupta cu tâlharii 490
Canonul 33: Osânda celor ce pricinuiesc pierderea meșteșugită a fătului (fac avorturi) 490
Canonul 34: Pocăința pentru pierderea fără de voie a fătului 491
Canonul 35: Osânda pentru nădușirea cu voie sau fără de voie a pruncului ..491
Canonul 36: Osânda pentru pierderea cu voie a fătului 491
Canonul 37: Botezul copiilor. Osânda părinților care își lasă copiii să moară nebotezați 491
Canonul 38: Darea la iveală a păcatelor. (Călugărița să dea la iveală. păcatele de care știe) 491
Canonul 39: Lepădarea copiilor. (Osânda celor ce-și leapădă copiii este cu ucigașii) 492
Canonul 40: Tâlhăria (Tâlharii se osândesc ca ucigașii) 492
Canonul 41: Furtul (Osânda pentru furt) 492
Canonul 42: Osânda pentru furtul averii obștești 492
Canonul 43: Osânda pentru prădarea mormintelor 493
Canonul 44: Osânda pentru spurcarea celor sfinte (Sacrilegiu) 493
Canonul 45: Jurământul strâmb (Pocăința celor care jură strâmb) 493
Canonul 46: Certarea de două ori (nu este cu dreptate a certa cu două osânde pentru aceeași greșeală) 493
Canonul 47: Pocăința pentru băuturi necurate 494
Canonul 48: Vomarea. Pocăința celor ce vomează după cuminecare 494
Canonul 49: Păcătuirea cu maștera 494
Canonul 50: Păcătuirea cu mama și cu fiica 495
Canonul 51: Desfrânarea nefirească cu doi frați 495
Canonul 52: Desfrânarea nefirească cu ginerele 495
Canonul 53: Desfrânarea nefirească între frați 495
Canonul 54: Desfrânarea nefirească cu fratele mai mic 495
Canonul 55: Cădedea (păcătuirea) cu fiica sa 495
Canonul 56: Păcătuirea cu mama sa 495
Canonul 57: Păcătuirea cu fina 496
Canonul 58: Păcătuirea cu cumătra 496
Canonul 59: Sodomia 496
Canonul 60: Păcătuirea cu verișoara primară 496
Canonul 61: Păcătuirea cu necreștini și eretici 496
Canonul 62: Adulterul soțiilor de clerici. Despărțenia canonică a clericilor .496

Canonul 63: Păcătuirea femeii cu doi frați 497
Canonul 64: Păcătuirea femeii cu famen 497
Canonul 65: Împreunarea nefirească cu soția 497

CANOANELE LUI NICHIFOR MĂRTURISITORUL (†818) 497
Canonul 1: Antimisul 497
Canonul 2: Căsătoria a doua și a treia 498
Canonul 3: Pridvorul bisericii. În pridvorul bisericii nu se zăbovește 499
Canonul 4: Daniile și numele celor răposați. (Biserica primește danii și fără testament) 499
Canonul 5: La Bunavestire este dezlegare de vin și de pește 500
Canonul 6: Egumenul poate hirotesi citeț și ipodiacon 500
Canonul 7: Desfrâul oprește de la hirotonie 500
Canonul 8: Copiii din flori. (Copiii din flori și cei din căsătoria a doua și a treia se hirotonesc 500
Canonul 9: Cuminecarea celor în primejdie de moarte 501
Canonul 10: Închinarea duminica și în Cincizecime 501
Canonul 11: Proscomidia. (Rânduială pentru proscomidie) 501
Canonul 12: Proscomidia. (Potirul nu se binecuvântează la proscomidie) .501
Canonul 13: Liturghia. (La Liturghie se folosește apă caldă) 502
Canonul 14: Rânduială pentru călugărul revenit în mănăstire 502
Canonul 15: Călugărițele pot intra în altar 502
Canonul 16: Postirea călugărilor. (Călugării să postească întreg Postul Mare) 504
Canonul 17: Pricini care iartă plecarea călugărului din mănăstire 504
Canonul 18: Cinstirea mănăstirii (să nu se vestească în lume cele ce se fac în mănăstire) 504
Canonul 19: Rânduială pentru călugării puși la pocăință 504
Canonul 20: Rânduială pentru postirea călugărilor în postul Crăciunului .505
Canonul 21: Călugărița care a suferit silnicie (Pocăința călugăriței căreia i s-a făcut silă) 505
Canonul 22: Pocăința celui ce s-a călugărit cu gând viclean 505
Canonul 23: Cuminecarea călugărițelor (călugărițele nu se cuminecă de călugări presbiteri tineri) 505
Canonul 24: Egumenul să nu-i gonească pe călugări din mănăstire 506
Canonul 25: Lepădadea călugăriei. (Cei ce leapădă călugăria sunt ca cei dați anatemei) 506
Canonul 26: Botezul și călugăria pe patul de moarte 506
Canonul 27: Călugărul presbiter să slujească cu mantie 506
Canonul 28: Îndrumare pentru duhovnic. Păcatele nu se descoperă. (Secretul spovedaniei) 506
Canonul 29: Osânda adulterilor, sodomiților, ucigașilor și a altor răufăcători 507

Canonul 30: Puterea duhovnicului. (Duhovnicul chivernisește pocăința după chibzuința sa) 507
Canonul 31: Presbiterul poate sfinți temelia bisericii 507
Canonul 32: Osânda cametei 508
Canonul 33: Rânduială pentru postirea călugărilor 508
Canonul 34: Opreliști pentru cei necununați (concubinajul) 508
Canonul 35: Osânda călugărului care se căsătorește 508
Canonul 36: Desfrâul oprește de la preoție 509
Canonul 37: Desfrânații n-au părtășanie cu credincioșii 509
Canonul 38: Botezul pruncilor în primejdie de moarte 509
Canonul 39: Călătoria duminica 510
Canonul 40: Cărțile necanonice și cele cu semnele vremii să nu se primească 510
Canonul 41: Cărțile necanonice și scrisorile născocite să nu se primească 510
Canonul 42: Rânduială pentru Săptămâna luminată. Joile să nu se țină 510
Canonul 43: Osânda celui ce ucide pe tatăl său (patricidul) 511
Canonul 44: Botezul de nevoie. (Călugărul fără hirotonie și diaconul pot boteza) 511
Canonul 45: La nevoie, orice creștin poate boteza 511
Canonul 46: Bisericile ereticilor nu sunt biserici 511
Canonul 47: Postul de miercurea și vinerea. (Preoții care nu postesc miercurea și vinerea să nu cuminece) 512
Canonul 48: Postirea călugărilor. (Rânduială pentru postirea călugărilor în Postul Mare) 512
Canonul 49: Când zice călugărul nehirotonit rugăciunea la masă? 512

SCRISOAREA LUI TEODOR STUDITUL CĂTRE CĂLUGĂRUL METODIU 512

CANOANELE LUI NICOLAE AL CONSTANTINOPOLULUI (1086-1111) 517
Canonul 1: Călugării pot intra în altar 517
Canonul 2: Îngenuncherea nu este oprită în zile hotărâte 517
Canonul 3: Postul Sânteimării 518
Canonul 4: Cel îndrăcit nu se cuminecă 519
Canonul 5: Folosirea prescurilor 519
Canonul 6: Legătura egumenului. Rânduială pentru plecarea călugărului din mănăstire 519
Canonul 7: Legătura egumenului. Stăreția nu se moștenește 520
Canonul 8: Preoții caterisiți și cei ce părăsesc preoția se numără între mireni 520
Canonul 9: Cei puși sub cercetare duhovnicească nu se binecuvântează 521

Canonul 10: Cuminecătura și anafora. Cei opriți de la cuminecare nu pot lua nici anafură 521
Canonul 11: Canoniconul lui Ioan Postitorul (să nu se urmeze rânduielile de pocăință ale lui Ioan Postitorul) 522

DIFERITE PRESCRIPȚII CANONICE 522
Canonul 1: Cei rânduiți necanonic nu sunt episcopi 522
Canonul 2: Rânduială pentru timpul și chipul cuminecării 523
Canonul 3: Povățuire către preoți pentru slujirea Sfintei Liturghii și pentru cuminecare 524
Canonul 4: Îndrumare pentru duhovnici 525
Canonul 5: Povățuire pentru cuminecare 526
Canonul 6: Cuminecarea deasă sau rară? 526
Canonul 7: Cuminecarea să se facă cu vrednicie 527

VI. REPERTORIU CANONIC GENERAL, PE TEME, ANEXAT LA COLECȚIA OFICIALĂ DE CANOANE A BISERICII ORTODOXE, SAU NOMOCANONUL ÎN PATRUSPREZECE TITLURI ALCĂTUIT LA 883 ȘI APROBAT DE SINODUL DIN CONSTANTINOPOL DIN 920 529

VII. INDICE CANONIC 544

VIII. ÎNDRUMĂTOR CANONIC întocmit de Pr. Prof. LIVIU STAN ..553

IX. ENCICLICA PATRIARHILOR ORTODOCȘI DE LA 1848 595
Epistola enciclica a Bisericii una, sfinte, catolice și apostolice. Către ortodocșii de pretutindeni 595

CUPRINS 603